STATE LIBRARY OF PENNSYLVANIA
3 0144 00362059 8

REFERENCE

PENNSYLVANIA STATE LIBRARY
1745

COLLECTIONS

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
This project is made possible by a grant from the Institute of Museum and Library Services as administered by the Pennsylvania Department of Education through the Office of Commonwealth Libraries

https://archive.org/details/vol3mverriflacc00verr

SEXTI POMPEII FESTI

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBRI XX.

VOL. III.

M. VERRII FLACCI

QUÆ EXTANT

ET

SEXTI POMPEII FESTI

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBRI XX.

EX EDITIONE ANDREÆ DACERII

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITI.

VOLUMEN TERTIUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.

S
870
F427
V. 3

Sepullum morte meroque cum ait.

. . . . . *De* L. Terentio Tusci vici *magistro, significat eum vivum* de saxo Tarpeio *elatum, cum eo* venisset comisatum, quod *mero, id est, vino esset* coactus.

Sicilices[4 y] hastarum spicula lata. Ennius: Incen- [PAUL.
dit[5] veles vulgo sicilibus[6] latis.

Sicilicum[z] dictum, quod semunciam secet.

Sicyonia[a] genus calciamenti. Lucilius: Et pedibus læva sicyonia demit honesta.

Sifus[b] *usurpatum est pro tubis* ipsis, id quod Græce [FEST.

4 Fulv. Ursin. et Dac. malint *Siciles*.—5 Ed. Scal. *Incedit*.—6 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conj. *sicilicibus*.

NOTÆ

y *Sicilices*] Scribendum *Siciles* ex A. Gell. lib. x. cap. 20. *Ful. Ursin.*

Sicilices] Glossarius: 'Sicila, σμίλα, ἀρβήλιον.' 'Sicilum, ξυρὸν σκυτέως. 'Sicila, σμίλα χαρτοτόμος.' est autem vox magnæ Græciæ: eo nomine intelligebant quicquid secandi vim habet; inde Sicilia dicta, quia ab Italia absecta. Inde 'Sicilire prata,' secare. *Jos. Scal.*

Sicilices] Malim *siciles*. Gloss. 'Sicila, σμίλα, ἀρβήλιον.' 'Sicila, scalper, culter sutorius.' Item: 'Sicilum, ξυρὸν σκυτέως.' 'Novacula sutoris.' Idem et *sicilis* Magnæ Græciæ vocem esse ait Scalig. Puto potius esse diminutivum a 'sica,' 'sicela,' 'sicila,' 'sicilis,' 'sicilire,' quod est, secare apud Servium. Sica autem brevis gladius et incurvus; quare *sicila* dictus culter sutorius, quod in modum sicæ esset incurvus. Inde *siciles* sibynarum aut lancearum spicula dixit Ennius: *Incedit veles volgo sicilibus latis.* Sic enim potius lego quam *sicilicibus:* ratio est, quod prior syllaba in *sicilicibus* brevis est, quæ longa esse debet a *sica.* Vide quæ notavit Salmas. hist. August. tom. II. Ennii versum quidam sic legunt: *Incidit miles volgam sicilicibus latis.* Sed contra Festi auctoritatem. *Dac.*

z *Sicilicum*] Frustra in peregrino verbo Latinam etymologiam rimatur: est enim Syrum. *Jos. Scal.*

Sicilicum] Quarta pars unciæ. Budæus in lib. de asse: 'Post hæc sequitur drachma, octava pars unciæ, quæ ipsa geminata sicilicum efficit.' Sed frustra est Festus qui in peregrino verbo Latinam etymologiam rimatur. *Sicilicus* ab Hebræo *sçekel siclus.* Dac.

a *Sicyonia*] Genus Calciamenti muliebris: Cicer. I. de Orat. 'Ut si mihi calceos sicyonios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles, et apti ad pedem: sed non viriles.' Hesych. Σικυώνια, ὑποδήματα γυναικεῖα. 'Sicyonia, calcei muliebres.' Sicyonia a Sicyone in Peloponneso. In versu Lucil. *Honesta*, id est, pulchra. Sic alibi dixit idem 'plantas convestit honestas.' Et Virg. 'pectus honestum.' *Idem.*

b *Sifus*...] Locus difficilis, qui lu-

78813

dicitur σίφων. In lege rivalicia sic est, *quæ lata fuit rogante* populum Ser. Sulpi*cio sex. F. Rufo: Mon*tani, paganive si*phonibus aquam dividunto:* donec eam inter se *diviserint, Prætoris* judicatio esto.

Signa,[c] ut rerum, ita *quoque res ipsæ dicuntur,* aut lapides, aut fi*ctile, aut si qua ejusmodi* adhuc aliqua *signa*[7] *dicuntur, quæ scul*pantur etiam, sed po*cula etiam in quibus sunt* simulacra ad effi*gies sigillata.*

Signare significat modo scribere, modo anulo sig- [PAUL.
na imprimere, modo pecora signis notare.

Signare dicitur signis notare, *velut in pecorib. fit;* [FEST.
sed antiqui eo pro scribe*re utebantur: unde et subsigna*re, et consignare *invenitur positum, pro subscri*bere, et con-scri*bere.*

Silatum[d] antiqui pro eo, quod nunc jentaculum [PAUL.

7 Ead. ed. 'aliqua. et. *signa.*'

NOTÆ

cem desiderat. *Ant. Aug.*

Sifus] *Sifunculi* in aqua ducenda usurpatum est pro tubis ipsis: id quod Græce est σίφων. In lege rivalitia sic est, quæ lata est rogante populum Ser. Sulpitio: 'Rivales montani paganive sifunculis aquam dividunto, donec inter se diviserint, ejus judicatio esto.' Aperte actio datur in eum, qui hac lege committit. *Jos. Scal.*

Sifus] Tuba, canalis, aquæ derivandæ. Notandum caput legis rivalitiæ, Prætorem de aqua dividunda cognovisse. *Dac.*

[c] *Signa*] *Signa ut rerum, ita res ipsæ sculptæ, aut lapides, aut ferrum: et si qua sunt aliqua ejusmodi quæ sculpantur etiam: sed pocula ita dicta, et simulacra ad effigies hominum conformata.* Inversum tamen, *etiam sed pocula,* pro, *sed etiam pocula.* Jos. Scal.

Signa, ut rerum] Ait Festus signa dici, ut ea quæ materiæ insculpuntur, ut Virg. 'Pocula aspera signis:' et materiam ipsam sculptam, lapides, marmor, ferrum, &c. Virg. III. Georgic. 'Stabunt et Parii lapides, spirantia signa.' Ovid. 'Factum de marmore signum.' Simulacra hominum, Deorum, &c. Ut 'Veneris signum,' Plaut. 'Signum Adonidis,' Cicer. *Dac.*

[d] *Silatum*] Subintelligitur vox *vinum,* silatum vinum, a sili herba, quam σέσελι Græci vocant. Dioscorid. lib. III. cap. 51. 'Seseli Massiliense folia fœniculi habet crassiora, caulem vegetiorem: umbellam anethi, in qua semen oblongum, angulosum, degustanti statim acre, radix longa est, jucundi odoris,' &c. Et paulo post: 'Semen cum vino potum concoquit et tormina discutit.' *Silatum* autem quod postea jentaculum, id est, ἄκρατον, merum. Gloss. 'jentat, ἀκρα-

dicimus appellabant, quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant.

Silatum antiqui pro eo quod nunc jentaculum dici- [FEST.
mus *appellabant*, quia jejuni vinum soli con*ditum ante meridiem* absorbebant.

Silere tacere significat ficto verbo ab S litera, quæ [PAUL.
nota silentii est.

Silere, tangere[8] [e] *significat, ficto initium ejus vocis est* [FEST.
vocabulo a S litera, quæ ini*tium*.

Silentio surgere[f] *ait* dici, ubi qui post mediam *noctem auspi-*

8 Vet. lib. *tacere*.

NOTÆ

τίζει.' 'Jentaculum ἄκρατον.' De mane enim Veteres merum bibebant, vel etiam panem vino madefactum comedebant, ut ex Athenæo refert Eustath. *Idem*.

[e] *Silere, tangere*] Lege: *Silere, tacere, significat ficto vocabulo a S litera quæ initium est ejus vocis.* Hæc Festus. Hanc differentiam inter *silere* et *tacere* statuunt Grammatici, ut proprie *silere* dicantur qui jam loqui cœperunt, *tacere* vero qui non antea loquebantur. Sed tamen confunduntur interdum. *Idem*.

Silere] *Silere, tacere: quod dictum esse videtur a S litera, quæ initium ejus vocis est.* Deinde de *Silentio* auspicandi gratia loquebatur sequenti capite: sed primus versus deest. *Silentio surgere* Verrius ait dici, *ubi qui post mediam noctem auspicandi causa ex lectulo suo surgit, et liberatus a lecto in solido sedet siletque, ne quid eo tempore dejiciat: inde se in lectum reposuit.* Ita omnino nullo labore hanc lectionem eruimus. Aperte solidam sellam fuisse ait, ut stabilior esset, ne forte quid in sedendo, aut dum vellet sedere, motu sellæ dejiceret, et strepitu vitium auspicio faceret. *Jos. Scal.*

[f] *Silentio surgere*] Cicero lib. II. de Divin. 'Peritum esse necesse est eum, qui silentium quid sit intelligat: id enim silentium dicimus in auspiciis, quod omni vitio caret: hoc intelligere perfecti auguris est. Ille autem, qui in auspicio adhibetur, cum ita imperavit is, qui auspicatur, Dicito, silentium esse videtur? nec suspicit, nec circumspicit, statim respondet: Silentium esse videtur.' Verba Festi ita scribi possunt. *Silentio surgere dici, ubi qui post mediam noctem surgit auspicandi causa ex lectulo sui: sive alieno, et liberatus a lecto in solido solio sedet, siletque nequid eo tempore dejiciat sputi auspicatus recte, inde se in lectum reposuit. Hoc enim est silentium, &c.* Vide 'Sinistrum' et 'Solida sella.' *Ant. Aug.*

Silentio surgere] Qui auspicabatur, post mediam noctem surgebat, seque in sella componebat, quam solidam fuisse ait, ut stabilior esset, ne forte quid in sedendo, aut dum sedere vellet, motu sellæ dejiceret, et strepitu vitium auspicio faceret. Deinde interrogabat eum qui in auspicium adhibebatur, an silentium esse videretur, &c. Audi Ciceron. lib. II. de Divinat. sect. 34. 'Hic apud majo-

candi causa ex lectulo suo si*lentio surrexit* et liberatus a lecto in solido *se posuit*. Sedetque ne quid eo tempore dejiciat, *rursusque se* in lectum reposuit, hoc enim est *proprie Sil*entium, omnis vitii in auspiciis vacuitas, Veranius ait non utique ex lecto, sed ex cubili, nec[9] rursus se in lectum reponere necesse esse.

Silicernium erat genus farciminis, quo fletu familia purgabatur: dictum autem silicernium, quia, cujus nomine ea res instituebatur, is jam silicem[10] cerneret. Cæcilius: credidi silicernium ejus me esse esurum. [PAUL.

Silicernium[g] *dicitur cœna fu*nebris, quam *alio no-* [FEST.

9 Ed. Scal. *ne*.—10 Vet. cod. *silentium*. Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *solum*.

NOTÆ

res nostros adhibebatur peritus, nunc quilibet; peritum autem esse necesse est eum, qui silentium quid sit intelligat; id enim silentium dicimus in auspiciis quod omni vitio caret; hoc intelligere perfecti auguris est. Ille autem, qui in auspicium adhibetur, cum ita imperavit is, qui auspicatur, DICITO SI SILENTIVM ESSE VIDETVR, nec suspicit, nec circumspicit, statim respondet, SILENTIVM ESSE VIDERI. Tum ille, DICITO SI PASCVNTVR. PASCVNTVR.' Deinde observabatur tripudium. Ista, *ait dici*, de Ateio Capitone intelligenda sunt, ut apparet infra in 'sinistrum.' *Dac.*

g *Silicernium*] Cæcilius obelostate. Vide de hoc verbo Donat. in Adelph. Noninm, et Placiadem. *Ant. Aug.*

Silicernium] *Silicernium, cœna funebris, quam Græci περίδειπνον vocant: sed et nonnulli, inter quos Verrius, existimant nihil aliud esse, quam id, quod nos farcimen dicimus, quo fletum familia purgare solet. quia cujus nomine ea res instituebatur, jam silicernium cerneret. Cæcilius obolostate: Credidi silicernium ejus me esse esurum.* Silicernii supra, et alibi, τὸ ἔτυμον attigimus. *Cesnas* veteres dicebant, et *Pœsnas*, pro eo quod est, *Cenas*, *Pœnas*. Ab eo *silicesnium*: postea *silicernium*. 'Casmina,' 'carmina:' 'Valesius,' 'Valerius,' et similia. Tertullianus: 'quo differt ab epulo Jovis silicernium? a simpuvio obba? ab aruspice pollinctor?' Glossarium: 'Silicernium, περίδειπνον. λύχνους γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις:' videtur accepisse, quasi *Selucernium*, hoc est, ἀλυχνία. Rationem hanc eruimus. Natali die lucernæ accendebantur. Mortuali, ut loquuntur Cato et Plautus, id non faciebant optima de causa, ut τὸ ἀντίστροφον τῆς γενέσεως, καὶ τῆς τελευτῆς ostenderent. Persius: 'unctaque fenestra Dispositæ pinguem uebulam vomuere lucernæ.' Tertullianus libro de Idololatria: 'At nunc lucent tabernæ, et januæ nostræ. Plures jam Ethnicorum fores sine lucernis, et laureis, quam Christianorum.' At ἐν πένθει quidem, ut puto, non accendebant. Ceterum semper in cippis sepulcrorum suspendebant lucernas: cujusmodi fictiles multas videmus ex veteribus monumentis erutas. Dio in Domi-

mine exequium scriptores vocant; sed *et* Verrius existi*mat silicernium dici,* quod nos farci*men dicimus, quo* fletu [11] familia *purgabatur: quia cujus* nomine ea res *instituebatur, is etiam* silentium *cerneret: Cæcilius obolostate:* Cre*didi silicernium ejus* me esse esurum.

Silvii [h] sunt appellati Albani Reges, a Laviniæ filio, quem

11 Ead. ed. *fletum.*

NOTÆ

tiano: *καὶ πρῶτον μὲν στήλην ταφροειδῆ ἑκάστῳ σφῶν παρέστησε, τό, τ' ὄνομα αὐτοῦ ἔχουσαν, καὶ λυχνοῦχον μικρὸν, οἷον ἐν τοῖς μνημείοις κρεμάννυται.* Inde, puto, apud Gellium Laberius Cippum vocat *Lucium,* quod ex eo 'lucerna luceret:' ut ille apud Athenæum qui columnam vocat *Μένανδρον,* quod sustineret innitentem virum. Porro quemadmodum ergastulus dictus, qui in ergastulo maneret, ita silicernius, qui dignus erat, ut pro eo silicernium pararetur. Cincius Alimetus de Gorgia Leontino: 'Qui dum jam silicernius sui finem temporis expectaret, etsi morti non potuit, tamen infirmitatibus insultavit.' *Jos. Scal.*

Silicernium] De hac voce varia admodum Veteres prodidere: alii a *silens* et *cerno,* quod umbrarum silentium cerneret; unde et infra pro *silicem* quidam *silentium* habent, ut est in verbis Festi: alii a *silex* et *cerno:* alii a *sile* herba, de qua supra in *silatum,* et *cesna* pro *cena.* Alii aliter. Sed optime omnium Servius ad v. Æneid. 'Libavitque dapes:' 'leviter gustavit epulas quæ silicernium vocatur, quasi silicenium, super silicem positum.' Nam ad silicem dabatur illud epulum. Servio favet quod *Cesnas* Veteres dicebant, et *pæsnas,* pro *cenas, pænas.* Ab eo *silicesnium;* postea *silicernium:* ut 'casmina,' 'carmina:' 'Valesi,' 'Valeri.' Vide Nonium. Inde etiam silicernium dictum genus farciminis quod adhibebant, ut fletu familiæ purgarentur. Sane silicernium inter farcimina ponit Arnob. lib. VII. 'Quid, inquam, sibi hæc volunt? Apexabo isicia, Silicernia, longabo, quæ sunt nomina et farciminum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus.' Item *Silicernium* senex dictus, quod ejus causa brevi *Silicernium* erat futurum, vel quod dignus esset Silicernio. *Silicernium* Græce *περίδειπνον,* Latinis 'circumpotatio.' In 12. Tab. 'Unctura servilis tollatur, omnisque circumpotatio, ne respersio, ne longæ coronæ, nec acerræ.' Glossarium: 'Silicernium, *περίδειπνον, λύχνους γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις.*' Videtur accepisse quasi *Selucernium,* hoc est, *ἀλυχνία.* Rationem hanc eruit Scaliger. Notabis in verbis Festi *exequium* singulariter dici pro exequiis et cœna funebri. *Dac.*

[h] *Silvii*] Vetus auctor originis Gentis Romanæ: 'Interim Lavinia ab Ænea gravida relicta, metu, veluti insecuturi se Ascanii, in sylvam profugit, ad magistrum patrii pecoris, Tyrrhum, ibique enixa est puerum qui a loci qualitate Sylvius est dictus.' Et paulo post: 'At Ascanius postquam excessisset e vita, inter Iulum filium ejus, et Sylvium postumum, qui ex Lavinia genitus erat, de obtinendo imperio orta contentio est, cum du-

post excessum Æneæ gravida relicta timens periculum, et suæ vitæ, et ejus, quem utero gerebat, in sylvis latens enixa est: qui restitutus in regnum est post mortem Ascanii prælatus Iulo[12] fratris filio: cum inter eos de regno ambigeretur.

Silus[i] appellatur naso susum versus repando: unde galeæ quoque a similitudine silæ dicebantur.

Simpludiarea[k] funera sunt, quibus adhibentur D. T. ludi,

12 Vet. cod. *Iulio.*

NOTÆ

bitaretur an Æneæ filius an nepos potior esset; permissa disceptatione ejus rei, ab universis rex Sylvius declaratus est. Ejusdem posteri omnes cognomento Sylvii usque ad conditam Romam Albæ regnaverunt.' *Idem.*

[i] *Silus*] Silus, et Silo, σιμός. *Jos. Scal.*

Silus] In libro scripto Coloniensi, ut monuit Gulielmus verisimil. lib. I. cap. 9. *Silus appellatur nasus susum versus et repandus. Silus* pro *simus* a Græco σιμός. Glossæ: 'Silus, σιμός.' Item: 'Silo, σιμός.' *Dac.*

[k] *Simpludiarea*] Hæc verba mendosa, (*D. T. ludi, corbitoresque,*) quod notatum est in veteri libro R litera. Crederem scribi posse, *ludi, desultoresque.* Vide 'Senacula.' *Ant. Aug.*

Simpludearia] De his non nihil attigimus in Ausonianis lectionib. Dicta *quasi simpliludiaria*, quia simpli ludii adhiberentur, hoc est, saltatores vel cernuatores, de quibus supra diximus: quos cernuatores hic Verrius vel Festus vocat *Corbitores*, more scribendi antiquitus imperitis librariis usitato, qui *b*, cum *v*, et contra commutabant. *Corvitores* enim sine dubio dicendum erat: qui enim gestus Cernuantium, ut modo sursum, modo deorsum spectent, is et *corvorum* est, et cornicum, ac monedularum, quæ ubi pedibus aliquem locum insistunt, modo αὐανεύουσι, modo ἐπινέουσι. Hinc elegantissime de mulieribus cibo se ingurgitantibus ad mensam Plautus Casina dixit: 'Ego novi illas estrices: corvitant, ubi Comisse possunt.' Quanquam scio Turnebum mutasse, sed frustra. Has notas D. T. *duntaxat* significare supra in 'Senacula' admonuimus. Causa igitur non est, cur doctis viris hic de mendo suspectus locus esse debeat. Simpludeariis ergo simpli Ludii duntaxat adhibebantur, qui et Corvitores, seu cernui, ut est apud Servium, dicuntur. Indictivis et ludii, et desultores, ac etiam ludorum quædam genera. Cicero de legibus II. 'Funus ut indicatur, siquid ludorum, dominusque funeris utatur accenso, atque lictoribus.' *Jos. Scal.*

Simpludiarea] Opponuntur indictivis, in quibus et ludii et desultores, ac etiam ludorum quædam genera. Cicer. II. de legibus: 'Funus ut indicatur, si quid ludorum, Dominus funeris utatur accenso atque lictoribus.' At in simpludiariis, simpli Ludii. Unde nomen: 'dicta enim quasi *simpliludiaria.*' Simpli ludii autem, id est, saltatores vel cernuatores. Sed mirum est, ni hic fallitur vir doctissimus, ac ni potius *corbitores* a cor-

corbitoresque quidam ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum : nam indictiva sunt, quibus adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quæ sunt amplissima.

Simpludiarea[13] funera, quibus ludos adhibebant. [PAUL.

Simpulum[l] vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libatur: unde et mulieres rebus divinis deditæ simpulatrices dicuntur.

Simultas,[m] id est, odium, dicta ex contrario, quia minime sint simul : potest et a simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad invicem.

Sinciniam, cantionem solitariam.[n]

13 Vet. lib. *Simpludearia.*

NOTÆ

bitis dicti illi proprie fuerint qui per corbitarum, hoc est, navigiorum malos repebant ad vela legenda, vel ad aliud quid. Ita ut ea vox postea ad funambulos sit translata. De *corbitis* vide suo loco. *Dac.*

[l] *Simpulum*] Glossæ : ' Simpulum, κύαθος.' Simpulones hinc qui sponsum convivia discurrentem comitantur. Succius Piscatoria : ' Summates viri facti sunt simpulones ganei.' Isidorus in Glossis : ' simpulator, conviva : amicus sponsi assiduus cum eo in convivio.' *Jos. Scal.*

Simpulum] Glossæ : ' Simpulum, κύαθος.' Varr. lib. IV. de L. L. a sumendo, hoc est, bibendo simpulum. ' Quo vinum dabant,' inquit, ' ut minutatim funderent, a guttis guttum appellarunt. Et quo sumebant minutatim, a sumendo simpulum nominavere. In hujusce locum in conviviis e Græcia successit Epichysis et cyathus. In sacrificiis remansit guttus et simpulum.' Scaliger a Syriaco *Sephel, sempel, simpulum* factum dicit. Vel potius a Græco σίφων a quo *simpo,* unde diminutivum *simpulum.* Nam utrumque significat vasculum cum tenui fistula vel angusto collo ad pitissandum vinum. Ita tamen ut Latini suo simpulo ad sacra tantum uterentur, Græci vero τῷ σίφωνι ad gustandum in caupona vinum. Quare et *meraria* et *gustatorium* dicebatur. *Dac.*

[m] *Simultas*] Potius a *simul,* simultas, ut a *facul* facultas. *Simul* autem pro *simile,* ut *facul* pro *facile.* Vel *simultas* pro *similitas.* Quod a similitudine studiorum simultas oriatur. Voss. *Idem.*

[n] *Sinciniam, cantionem solitariam*] Lego, *Sicinium, cantionem solitariam.* Gloss. ' Sicinium dicitur, quasi singularis cantilenæ vox : id est, cum unus canit, quod Græcis monodia dicitur. Cum vero duo, bicinium. Cum multi, Chorus.' Fuit olim cum legendum putarem : *Sicinnium, cantionem saltatoriam.* Ex Hesych. et Athenæo, qui Sicinnium interpretantur saltationem Satyricam. Unde Gell. lib. XX. cap. 3. ' Quos sicinistas vulgus dicit, qui rectius locuti sunt Sicinnistas litera *n* gemina dixerunt : Sicinnium enim genus veteris saltationis fuit. Salta-

Sine sacris [o] *hereditas* in proverbio dici solet *cum aliquid obvenerit* sine ulla incommoda appendice; quod olim sacra non solum publica curiosissime administrabant, sed etiam privata: relictusque heres sic [14] pecuniæ, etiam sacrorum erat, ut ea diligentissime administrare esset necessarium.

Sinistræ aves,[p] sinistrumque et sinistimum auspicium, id est, quod sinat fieri. Varro libro quinto Epistolicarum quæstionum, ait: A Deorum sede [15] [q] cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes; factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur: idem fere sentiunt Sinnius Capito, et Cincius.

14 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *sicut*.—15 Fulv. Ursin. *ab auspiciorum sede*.

NOTÆ

bundi autem cancbant quæ nunc stantes canunt.' Sed nunc sententiam demuto. Sicinium, ut optime Meurs. in exercit. Crit. part. 2. cap. 5. est cantio sine cantu. Cum fides tantum canunt sine voce. *Assæ tibiæ:* cui contrarium *assa vox*. Idem.

[o] *Sine sacris*] Verba Festi desiderant hæc, aut his similia: *Sine sacris hereditas in proverbio dici solet: cum aliquid obvenerit sine ulla incommoda appendice*. Plautus hoc proverbio utitur in Captivis: 'Sine sacris hereditatem sum aptus offertissimam:' et in Trinum. 'Cæna hac annona est sine sacris hereditas.' *Ant. Aug.*

Sine sacris] Veteres Romani habebant sacra privata quæ colebantur maxima religione, eaque, ut perpetua manerent, familiis prodebantur ex leg. 12. tab. SACRA PRIVATA PERPETUO MANENTO. Ita qui hæreditatem alicujus adibat, cogebatur etiam sacra ejus suscipere. Et hoc erat inter onera hæreditatis. Inde sine sacris hæreditas de bonis iis dicitur quæ nullam incommodam habeant appendicem. Plaut. Capt. act. IV. sc. 1. 'Sine sacris hæreditatem sum aptus offertissimam.' *Idem.*

[p] *Sinistræ aves*] De sinistris, quæ Latinis fausta, Græcis infausta et inauspicata, vide quæ in 'scæva' diximus. *Sinister* autem non quod sinat fieri, ut male Festus; sed a Græco ἀριστερὸς, unde 'sinisterus,' 'sinister.' *Idem.*

[q] *A Deorum sede*] Pessime Fulvius Ursinus *ab auspiciorum sede*. Nihil mutandum. A Deorum sede, id est, a Septemtrione, ubi Deorum sedem Veteres locaverunt: quod egregio Servii loco probatur ad illud Virg. II. Æneid. 'Intonuit lævum.' 'Sinistras autem,' inquit, 'partes Septemtrionales esse Augurum disciplina consentit. Et ideo ex ipsa parte significantiora esse fulmina, quoniam altiora et viciniora domicilio Jovis.' Sic in sacris literis Dei Opt. Max. sedes versus Aquilonem. *Idem.*

Sinistrum[r] in auspicando significare ait Ateius Capito, lætum, et prosperum auspicium, at[16] silentium dubii dumtaxat[s] vacat vitio: igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rem gerat, ad sinistrum hortari quoque auspicia[t] ad agendum, quod animo quis proposuerit.

Siparium genus veli mimicum.[17] [PAUL.

Siparium,[u] *quo in scenis mimi* utuntur, dictum ait *Verrius a vela*mento quod vocetur. *alias aulæum.* [FEST.

Siremps dicitur, quasi similis[18] res ipsa, habetur hoc in libris Catonis. [PAUL.

Siremps[x] ponitur pro eadem, vel proinde *quasi simi-* [FEST.

16 Vet. cod. *aut.*—17 Vet. lib. *minutum.*—18 Vet. lib. *similiter.*

NOTÆ

[r] *Sinistrum*] Vide ante 'Silicernium.' *Ant. Aug.*

[s] *At silentium dubii dumtaxat*] Lege, *At silentium ubi dumtaxat, &c.* de silentio in Auspiciis, vide supra post 'silere.' *Dac.*

[t] *Ad sinistrum hortari quoque auspicia*] Hic aliquid turbatum. Lego, *At sinistrum hortari quoque auspicio ad agendum, &c.* Ait sinistrum auspicio suo admittere et ad agendum hortari, quod animo quis proposuerit. Nihil certius. *Idem.*

[u] *Si. . . . .*] Siparium genus veli, quo in scæna mimi utuntur, dictum ait: hactenus possum: reliqua quo pertineant non video. *Jos. Scal.*

Siparium] *Aulæa* prius dicebantur, quæ postea *siparia* dicta. Donat. in prolegom. Terent. 'Aulæa quoque in scena sternuntur, quod pictus ornatus erat, ex Attálica regia Romam usque perlatus: pro quibus Siparia ætas posterior accepit. Est autem mimicum velum, quod populo obsistit dum fabularum actus commutantur.' Et dictum est *siparium* a *sipare*, id est, *jacere*, quod velandi causa spectatoribus obsiparetur, objiceretur. Vel potius a σίφαρος, velum. Quod et intellexit Verrius cum scripsit 'siparium a velamento dictum.' *Dac.*

[x] *Siremps*] Charis. lib. I. tradit, Siremps nominativo tantum casu dici, et ablativo ab hac Sirempse: significare autem, Similiter lex esto. Extant aliquot tabulæ legum; in quibus ita scriptum est: DE. EO. AGRO. SIREMPS. LEX. ESTO. et in altera: SIREMPSQVE. EIS. VIATORIBVS. DEQVE EIS. VIATORIBVS. Q. OMNIVM. RERVM IVVS. LEXQVE. ESTO. QVASEI. SEI. EI VIATORES. IN. EAM. DECVRIAM. IN TRIBVS. VIATORIBVS. ANTEA. LECTEI SVBLECTEI. ESSENT. QVAM. IN. QVISQVE. DECVRIAM. EORVM. EX. HAC LEGE. VIATOR. LECTVS. ERIT. SIREMPSQVE. EIS. PRÆCONIBVS. DEQVE. EIS PRÆCONIBVS. QVÆSTORI. OMNIVM RERVM. IVVS. LEXQVE. ESTO. &c. In his omnibus similem significat, aut simile: tria autem verba copulata sunt siremps, hoc est, similis res ipsa. *Ant. Aug.*

lis res ipsa: Cato in dissuadendo le*gemque*[19] *postea* relicta est, et præterea rogas, *ut quemquam adversus* ea si populus condemnave*rit siremps*[20] *lex* siet, quasi adversus le*gem fecisset.*

Sispitem Junonem,[y] quam vulgo Sospitem appellant, antiqui usurpabant, cum ea vox ex Græco videatur sumta, quod est σώζειν.

Sistere fana[z] cum in urbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere, quod[1] Antistius

19 Ed. Scal. *legem quæ.*—20 Ead. ed. *sirenis.*—1 Vet. cod. *quam.*

NOTÆ

Siremps] Planti locus in prologo Amphitruonis jamdudum a nobis ita emendatus fuit: 'Sirempse legem jussit esse Jupiter.' Memini et locum in Senatusconsulto quodam apud Frontinum eodem modo depravatum vulgo legi: 'Qui adversus ea quid fecerit, et adversus ea repserit ex jussu causaque omnium rerum omnibus esto damnas utique atque uti esset esseque oporteret, si is adversum hanc legem rivum, specumque rupisset.' Manifesto enim legendum: *Qui adversus ea quid fecerit, sirempse lex, jus, causaque omnium rerum omnibus esto utique atque uti esset, &c.* Quin apud Probum Singularum scriptorem eadem non mediocriter contaminata sunt: 'S. R. L. E. E. C. Q. O. R. E. Si rem lex ex ejus causa Que omnium rerum esto.' Scribe: S. L. I. C. Q. O. R. E. *Sirempse lex, jus, causaque omnium rerum esto.* Apud Senecam Epistola 92. 'ubi vero ad finem mortalium ventum est, discede, inquit, Ambitio, omnium quæ terram premunt fere miles esto.' Emendat eruditiss. Cujacius, *siremps lex esto.* Partem verborum Catonis ita reconcinnabimus: *et præterea rogas advorsus ea si popolus condemnaverit, utei siremps lex siet, quasi advorsus leges fecisset.* Jos. Scal.

Siremps] *Siremps* compositum ex *similis re ipsa.* Quare optime Festus in verbis Caton. interpretatus est *eandem*, vel, *proinde quasi, &c.* Sic in isto fragmento legis agrariæ Thoriæ: 'Qui ager ex publico in privatum commutatus sit, de eo agro Siremps lex esto; quasi is ager P. Mucio et L. Calpurnio Coss. per totam Italiam.' Id est, 'Similis re ipsa lex esto,' vel 'Lex esto proinde atque,' &c. Legitur et *sirempse*, ut apud Plant. Prol. Amphit. 'Sirempse legem jussit esse Jupiter.' *Dac.*

y *Sispitem Junonem*] Nam sospitem pro servatore dixerunt. Vide 'sospes.' Inde *sispes* et *sospes Juno*, quæ Ciceroni, Ovidio, Livio *sospita Juno* dicitur, in numismatibus JUNO SISPITA. *Sispes*, autem pro *sospes* Isidor. in Gloss. 'Sispes, sospes, sanus.' *Idem.*

z *Sistere fana*] Cum templi cujusdam fines definiebant et constituebant augures, tum proprie sistere fana vel templa dicebantur. Idem 'effari templa' apud Varr. lib. v. 'Hinc effata dicuntur, quod augures finem auspiciorum cœlestium extra urbem agris sunt effati, hinc effari templa dicuntur ab auguribus, adfatus, qui in his fines sunt.' Vide 'Minora templa.' *Idem.*

Labeo ait, in commentario quintodecimo Juris Pontificii, fana sistere esse lectisternia certis locis et Diis habere.

Sistere fana cum dicerent, significabatur lectisternia certis in fano locis componere. [PAUL.

SOBRINUS est patris mei consobrini filius, et matris consobrinæ filius.

Sobrinus [a] est, ut ait Gallus Ælius, patris mei consobrini filius, et matris meæ consobrinæ filius: fœmina iisdem de causis appellat fratrem, et fratrem patruelem, et consobrinum, et propius consobrino,[2] et sobrina: iidem gradus in sobrina quoque sunt. [FEST.

Sobrium [b] vicum *dictum putant Cloatius* et Ælius quod *in eo nullus tabernæ* locus, neque cau*ponæ fuerit. Alii* quod [3] in eo *Mercurio non* vino, *sed lacte,* solitum *sit supplicari.*

Sobrium vicum Romæ dictum putant, vel quod in eo taberna nulla fuerit, vel quod in eo Mercurio lacte, non vino, supplicabatur.

Sodales [c] dicti, quod una sederent et essent, vel quod ex suo dapibus vesci soliti sint, vel quod inter se invicem suaderent, quod utile esset.

2 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *sobrino.*—3 Ead. ed. '*Alii* aliquod.' et mox, '*non lacte sed* vino.'

NOTÆ

[a] *Sobrinus*] Ait sobrinos dici consobrinorum filios. Ut et Donat. in And. act. v. sc. 4. 'Sobrini,' inquit, 'sunt consobrinorum filii.' Per consobrinos autem fratres patrueles et amitini intelligendi sunt, quorum liberi proprie *sobrini* dicuntur. Caius in L. III. D. de grad. et adfin. 'Item,' inquit, 'patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis: qui ex fratribus patruelibus, aut consobrinis, aut amitinis, undique propagati, proprie sobrini vocantur.' Infra in verbis Festi legendum ut in veteri lib. *Fœmina iisdem de causis appellat fratrem, et fratrem patruelem, et consobrinum, et propius sobrino et sobrinæ.* Vide 'propius sobrino.' *Idem.*

[b] *Sobrium*] *Sobrium vicum dictum esse testatur Ælius, quod in eo neque tabernæ locus, neque cauponæ fuerit: alii quod in eo Mercurio non lacte, sed vino solitum erat supplicari.* Jos. Scal.

[c] *Sodales*] Mirum in modum placet sodales dictos quod de suo ederent: nam et inde eos Græcis *αὐτοδαίτους* et *αὐτοδείπνους* dictos reperio: Hesych. *αὐτόδειπνος, ὅταν τις κεκλημένος ἑαυτῷ φέροι τὰ ἐπὶ τὸ δεῖπνον.* Id est, '*αὐτόδειπνος* quando quis ad cœnam vocatus symbolam fert.' Inde apud Terent. Andr. 'Symbolam dedit, cœnavit.' De *congerris* vide in 'cœrræ:' iidem et *concœnæ* dicti. Gloss. 'con-

Sodalis[d] *quidam dictos putant*, quod una *sederent es-* [FEST.
sentque: alii, quod ex suo *dapibus vesci soliti sint:* alii, quod inter se *invicem suaderent*, quod utile esset: *eosdem, quod coëant* crebro congerræ vocari *a Græco* vocabulo, quod est γέρρα.

Sodes,[e] si audes, uti *sis, pro si vis, et illico* pro in loco. Terentius *in Andria: Dic* sodes, quis heri Chrysidem *habuit?*

Sodes, si audes, uti sis, pro si vis, et illico pro in [PAUL.
loco. Terentius in Andria: Dic, sodes, quis heri Chrysidem habuit?

Solari sine præpositione dixisse antiquos, testis est Pacuvius, cum ait: Solatur, auxiliatur, hortaturque me.

Solatum,[f] genus morbi maxime a rusticantibus [FEST.
dicitur, cujus meminit etiam Afranius *in* . . .
. . . arquato Mederi *cui*[4] *nomen ab au*rigine.

Sola tum genus morbi. [PAUL.

Solea,[g] vel ea dicitur, quæ solo pedis subjicitur, vel genus

4 Ead. ed. *cujus.*

NOTÆ

cœnæ, σύνδειπνοι.' *Dac.*

[d] *Sodalis*] *Sodalis quidam dictos esse putant, quod una sederent essentque: alii, quod ex suo vesci soliti sunt: alii, quod inter se invicem suaderent, quod utile esset. Iidem quod coëant crebro congeræ vocantur a Græco vocabulo, quod est γέρρα. Congeræ* per unum R scribebant, ut supra attigimus. Lucilius, 'Tapullam legem rident conceræ Opimi.' *Conceræ* pro *Congeræ*. Vide in 'Tapulla.' Quod *Congerra* a Græco γέρρα dictum sit monet etiam Varro: vide libro VI. de Latino sermone. *Jos. Scal.*

[e] *Sodes*] Vide 'Sultis.' *Ant. Aug.*

Sodes, si audes uti sis] Cicero in Oratore ad Brutum sect. 45. 'Libenter etiam copulando verba jungebant, ut sodes pro si audes, sis pro si vis. Jam in uno capsis tria verba sunt: ain, pro aisne: nequire pro non quire: malle pro magis velle: nolle pro non velle: Dein etiam sæpe et exin, pro deinde et exinde dicimus.' *Dac.*

[f] *Solatum*] *Solatos* appellat Plin. lib. XXIX. cap. 6. hoc morbo laborantes. A sole fortasse infesto ductum est nomen. *Ant. Aug.*

Solatum] Morbum puto quem quis ex nimia apricatione contraxit. Unde qui hoc morbo laborant, *solati* Plinio dicti sunt lib. XXIX. cap. 6. Quæ infra ex Afranio laudabantur non potuimus assequi. Optime ait, arquato morbo, qui et regius vocatur, nomen esse ab aurigine: *aurigo* enim, sive potius *aurago*, morbus regius ab auri colore, quem bilis toto corpore diffusa repræsentat, ut *arquatus* a colore arcus cœlestis. Inde Isidorus in Gloss. 'Auruginosus, arcuatus.' Vide Nonium in 'arquatus.' *Dac.*

[g] *Solea*] A solo, id est, planta pedis. Neque audiendus Salmasius, qui

piscis, vel materia robustea, super quam paries craticius exstruitur.

Solea, ut ait Verrius, est non solum ea, quæ solo pedis subjicitur, sed etiam pro materia robusta,[5] super quam paries craticius exstruitur. [FEST.

Solicitare[6 h] quidam dictum putant velut *citare ex sollo, quod est* ex suo loco, ac sententia *movere: sollum autem* quin significet locum, quis *dubitet? cum exsules* quoque dicantur loco pa*triæ suæ pulsi.*

Solicitare est solo citare, id est, ex suo loco movere: solum autem quin significet locum, quis dubitet? cum exsules quoque dicantur loco patriæ suæ pulsi. [PAUL.

Solida sella,[i] ait *Verrius, sedere tum quis* jubetur, cum mane surg*ens auspicandi gratia evigi*lavit: quod antiqui ex-

5 Legendum monet Dac. ut in vet. cod. *materia robustea,* vel *roborea.*— Vet. cod. *Sollicitare.*

NOTÆ

a Græco ὑλίας, 'pellis,' soleas deducit. *Idem.*

h *Solicitare quidam dictum putant*] Integra Festi verba affert Calpurnius ad Terent. Heautontim. act. III. sc. 1. 'Solicitare quidam dictum putant velnti citare ex solo, hoc est, ex suo loco ac sententia movere: solum autem quin significet locum,' &c. *Idem.*

i *Solida sella*] Festus videtur Verrium reprehendere in hujus rei interpretatione: et ostendit religioni fuisse aliquibus non solida sella sedere, quod essent aliquæ aliqua ex parte excavatæ. Reprehendit autem quod solidum dixerit totum. Cetera incerta sunt. Vide ante 'Silicernium.' *Ant. Aug.*

Solida] *Solida sella, ait, sedere tum quis jubetur, cum mane surgendi causa evigilavit: quod antiqui expresse ab interiore parte excavatas non faciebant sedes, quas solidas ideo, quod his nihil erat concavum, appellabant, inquit Verrius, quod essent totæ: absurde, ut mihi videtur, illud quod sit totum ait dictum solidum.* Nihil omnino prætermissum est de sententia Festi, fortasse ne de verbis quidem. 'Evigilare surgendi causa' est data opera post mediam noctem experrectum silentio surgere, auspicandi causa: ita enim auspicantibus mos erat in solida sella sedere, ut supra in 'Silentio' refertur. Recte autem Verrius 'solidas sellas' totas interpretatur: nam Verrii temporibus vulgo tam notum erat *solidum* a *solo* dictum, quam *solum* idem valere, quod *totum.* Igitur idem est ac si dixisset, dictæ *solidæ,* quod *solæ,* id est, totæ. Quare vides hic præcipitem Festi calorem in reprehendendo illo, a quo tanta bona didicerat. Saltem debebat meminisse quod alibi notat de 'soliferreo,' 'solerte,' et 'solenne.' Verum profecto ita est: ad reprehendendum, quam ad discendum propensiores sumus. *Dac.*

presse, *nihilque ab interiore* parte excavatas, *aut laxatas faciebant* sedes, quas *sedes, solidas ideo, quod* in his nihil erat con*cavum, maxime appella*bant, inquit Verrius, quod *scilicet essent totæ*, absurde, ut mihi videtur, *cum omne id quod* sit totum ait dictum solidum.

Solino[k] idem[7] ait esse consulo.

Solino intelligitur consulo. [PAUL.

Solipunga[8][l] genus bestiolæ maleficæ,[9] quod acrius concitatiusque fit fervore solis: unde etiam nomen traxit.

Soli*punga genus bestiolæ* maleficæ, quo*d acrius con-* [FEST.
citatiusque fit fervore so*lis, a quo nomen* traxit.

Solitaurilia[m] hostiarum trium diversi generis immolationem

7 Quidam legunt *idem Messala.*—8 Vet. cod. *Solipugia* vel *Selipugna.* Alii *Salpunga:* alii *Solpuga.*—9 Vet. lib. *veneficæ.*

NOTÆ

[k] *Solino*] *Consulo, Consolino*, ut 'iter,' 'itiner:' 'fruiscor,' 'fruniscor.' *Jos. Scal.*

Solino] *Consulo, consolino*, ut 'nato,' 'natino:' 'nego,' 'negino:' 'pago,' 'pagino:' 'lurcor,' 'lurcinor,' &c. *Idem*, id est, Verrius, de quo superiori capite. Quidam, *idem Messala.* Dac.

[l] *Solipunga*] Plin. lib. XXIX. cap. 4. 'Est et formicarum genus venenatum, non fere in Italia: solipugas Cicero appellat, Salpugas Bætica. Lucan. lib. IX. 'Quis calcare tuas metuat, Solpunga, latebras.' Alii *Salpunga:* alii *Solpuga* legunt. *Ant. Aug.*

Solipuga] Glossarium: 'Solipaga, ἡλιοκεντρὶς, μυίας εἶδος.' *Jos. Scal.*

Solipunga] *Solipunga*, sive *solipuga*, est ὁλοκεντρὶς, quod tota pungat, et ipsa nihil aliud sit quam aculeus. Sic 'soliferreum,' quod est totum ferreum, &c. Male qui solipugam dictam putant quod in sole pungat. Festi tamen interpretationem juvat Gloss. ubi, 'solipuga ἡλιοκεντρὶς, μυίας εἶδος.' In leguminibus inveniri ait Plin. Et formicarum, non muscarum genus vocat. Solinus araneorum formam habere dicit. Pro *maleficæ* al. *veneficæ.* Et favere videntur Gloss. ubi 'sphalangion, musca venenata.' Nam *sphalangium* nil aliud est quam *solipunga.* Tamen in reliquiis Festi *maleficæ.* Dac.

[m] *Solitaurilia*] *Contra Aci . . . . verveces maiales qui.* Hæc mendosa sunt aut delenda, aut emendanda: *contra Acilius verveces maiales: quia, &c.* vel *contra accidit verveci maiali: quia.* Sed neutrum placet. Videndum etiam, an mendose scribatur *inviolati sunt tauri:* et in fine videtur posse scribi *mutas semivocales.* Ant. Aug.

Solitaurilia] Scribe: *quod omnes eæ solidi integrique sunt corporis: contrarii verveces, maialesque: quia, &c.* Quod ait tauros, id est, virilia cædi in castratione, intellige de ea castratione, quæ fiebat in ipso sacrificio. Verres enim, aries, taurus, cum admovebantur aræ mola mactati, priusquam corio exuerentur, castrabantur. Vide Martialis epigramma lib. III. cujus initium: 'Vite nocens rosa stabat

significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eæ solidi integrique sunt corporis: contra Aci . . . . . verveces [10] maiales, qui quia sollum Osce totum, et solidum significat: unde tela quædam solliferrea vocantur tota ferrea, et homo bonarum artium sollers, et quæ nulla parte laxata cavaque sunt, [n] solida nominantur: atque harum hostiarum omnium inviolati sunt tauri, quæ pars scilicet cæditur [11] in castratione. Sunt quidem qui putent, [12] [o] ex tribus hostiis præcipue nomen inclusum cum solido tauri, quod amplissima sit earum. Quidam dixerunt [p] omnium trium vocabula confusa [13] suis, ovis, tauri adeffecisse id, quod uno modo appellarentur universæ: quod sit a sollo et tauris [q] earum hostiarum ductum (est) nomen, antiquæ

10 Vet. cod. *verbices*. Vide Notas infra.—11 Vet. cod. *creditur*.—12 Id. *portent*.—13 Id. *confixa*.

NOTÆ

moriturus ad aras Hircus, grata tuis victima, Bacche, sacris.' Glossarium: 'Solitaurilia, θυσία ἕκτος κριοῦ, καὶ ταύρου.' scribe, ἐκ συὸς, κριοῦ, &c. *Jos. Scal.*

Solitaurilia] Scribe ex judicio Scaligeri: *Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eæ solidi integrique sunt corporis, contrarii verveces maialesque, quia solum Osce totum, &c.* Ait *solitaurilia* dici a *solo*, id est, *toto*, et *tauris*, id est, *virilibus*, quod tunc illis hostiis inviolati tauri relinquerentur, contra quod in sacrificiis fieri consuerat. Nam hostiæ, cum admovebantur aræ mola mactatæ, priusquam corio exuerentur, castrabantur. Martial. Epigram. 24. l. III. *Dac.*

[n] *Et quæ nulla parte laxata cavaque sunt*] Ut supra 'solida sella.' *Idem.*

[o] *Sunt quidem qui putent*] Ait esse qui putent *solitaurilia* esse ex *solido* et *tauro*, id est, bove, ita ut ex tribus hostiis tauri præcipue nomen hic assumtum fuerit, quod earum esset maxima. *Idem.*

[p] *Quidam dixerunt*] *Solitaurilia* quasi *suovetaurilia*. Gloss. 'solitaurilia, θυσία ἐκ συὸς, κριοῦ, καὶ ταύρου.' 'Solitaurilia, sacrificium ex sue, ove, et tauro.' Sane et apud Liv. lib. I. integre legitur *suovetaurilia*. Verum hoc ille nimis audacter forsan. Nam etsi ex tribus illis nomen esset compositum, ex eorum particulis potius coiret. Quintilian. lib. I. cap. 5. 'Nam,' inquit, 'solitaurilia jam persuasum est esse ex sue, ove, et tauro. Et sane ita se habet sacrum quale apud Homerum quoque est. Sed hæc non tam ex tribus, quam ex particulis trium coëunt.' *Idem.*

[q] *Quod sit a sollo, et tauris*] Lege: *Quod si a sollo et tauris earum hostiarum ductum est nomen, antiqua consuetudine per unum* l, &c. De Ennio supra in 'Regium.' *Idem.*

consuetudinis[14] per unum L. enunciari non est mirum, quia nulla tunc geminabatur litera in scribendo: quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, utpote Græcus Græco more usus, quod illi æque scribentes ac legentes duplicabant mutas *et* Sem*ivocales et liquidas*.

Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immo- [PAUL.
lationem significant, tauri, arietis, verris: quod omnes hi solidi integrique sint corporis. Sollum enim lingua Oscorum significat totum, et solidum: unde tela quædam solliferrea vocantur, tota ferrea, et homo bonarum artium sollers, et quæ nulla parte laxata, cavaque, solida nominantur.

Solla[15 r] appellantur sedilia, in quibus non plures [FEST.
singulis possint sedere, ideoque solla[16] sternere dicuntur, qui solisternium habent, et solaria vocantur, Babylonica, quibus eadem sternuntur: quæ, ut ait Verrius, omnia ducta sunt solo.[17] Alvei quoque lavandi[18] gratia instituti, quo singuli descendunt, solla dicuntur:[s] quæ a sedendo[19] potius dicta videntur, quam a sollo.

Solla[20] sedilia, in quibus singuli tantum possunt [PAUL.
sedere; ideoque solia[1] sternere dicuntur, qui sollister-

14 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *antiqua consuetudine*. Vide infra.—15 Id. ibid. *Solia* vel *Sola*.—16 Vet. cod. *soliar*.—17 Vir doct. *a sollo*.—18 Vet. cod. *cavandi*.—19 Id. *ascendendo*.—20 Vir doct. *Sola* vel *Solia*.—1 Vet. lib. *soliare* vel *solla*.

NOTÆ

r *Sollu*] Lege *Solia*: et, *ideoque soliar sternere dicuntur, &c.* Item, *et soliaria vocantur Babylonica*. Varro Cosmotorine περὶ φθορᾶς κόσμου: 'Phrygio qui polvinar poterat pingere, soliar levigabat.' Glossæ: 'Soliar, δίφραξ.' *Jos. Scal.*

Solla] Lege ut Scalig. Soliar autem sternere dicebantur qui *sellisternium* habebant, quod alio nomine *lectisternium* dicebatur, quod Diis epulaturis lecti et sellæ sternerentur. Val. Max. lib. II. cap. I. 'Jovis epulo ipse in lectulum, Juno et Minerva in sellas ad cœnam invitabantur.' Vide 'Epolonos.' Babylonia soliaria a Babylone, quæ diversos colores picturæ intexere docuit. Plin. lib. VIII. cap. 48. 'Babylonica peristromata' dixit Plaut. in Sticli. *Dac.*

s *Alvei quoque lavandi gratia, &c.*] Lege, *Solia dicuntur*. Gloss. 'solium ἐμβάτη.' Nam ἐμβάτη, alveus, in quem descendunt lavaturi. ἔμβασιν vocat Dioscor. *Idem.*

nium[2] habent: et solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur.

Sollemnia[3] [t] sacra dicuntur, quæ certis temporibus fiunt.

Solemnia sacra dicuntur, quæ certis temporibus an- [FEST.
nisque fieri solent.

Sollistimum[4] [u] Ap. Pulcher in Auguralis disciplinæ libro primo ait esse tripudium, quod avi[5] excidit ex eo quod illa fert, saxumve solidum, aut arbos viviradix ruit, quæ nec præ vitio humanive cædanturve,[6] jacianturve, pellanturve.

Sollo[x] Osce dicitur id quod nos totum vocamus. Lucilius: Suasa[7] quoque[y] omnino dirimit non solla[8] dupondi, id est, non tota. Item Livius: Sollicuria,[9] in omni

2 Id. *sellisternium.* Vide Notas.—3 Scribit Dac. *Solennia.*—4 Idem scribendum monet per unicam *l Solistimum.*—5 Vet. cod. *aut.*—6 Ed. Scal. *humani cædanturve.* Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *humanive vi,* vel *humi cadant.*—7 Id. ibid. *vasa.* Vide inf.—8 Vet. cod. *sollo.*—9 Ed. Scal. *Sollicularia.*

NOTÆ

[t] *Sollemnia*] Vide 'Sollo.' *Ant. Aug.*

Sollemnia] Scribo *Sollennia.* Nam a *sollus,* totus, omnis, et annus, ita ut sollenne dicatur qui omni anno, id est, quotannis, fieri consuevit. Male qui *solemnia,* per unicum *l* et *m.* Vide Vossium. *Dac.*

[u] *Sollistimum*] Scribendum per unicam *l. solistimum;* nam a *solo,* id est, terra. 'Cum offa jam ex ore pulli deciderat, tum auspicanti tripudium solistimum nuntiabatur.' Cicer. Idem et *sonivium* dictum a sono quem edebat cum caderet, vel offa, vel arbor, vel saxum, vel aliud quid. Servius Danielis in illud, 'tremere omnia visa repente,' 'Hoc augurium,' inquit, 'juxta auguralem disciplinam dictum est, quod appellatur tripudium sonivium, ad quod pertinet si arbor sponte radicibus cadat, si terra tremat, quod hic Æneæ factum ostendit, antequam voce divina responsa perciperet.' Infra pro, *Quæ nec præ vitio humanive cædanturve,* legendum, *quæ nec præ vitio humanave vi cædanturve, &c.* Nam id est, quod ait Servius supra, 'si arbor sponte radicibus cadat.' Vide infra 'sonivio.' *Idem.*

[x] *Sollo*] At *sollus* a Græco ὅλος, totus. *Idem.*

[y] *Suasa quoque*] Hunc Lucilii versum sic legit Douza, *Suasa quoque omnino redimit non solla dupondi.* Sed *dirimit* retinendum, et hunc versum alteri, qui in *Sicyonia* legitur, sic continuandum censeo: *Et pedibus læva Sicyonia demit honesta Suasa quoque omnino dirimit non solla dupondi.* Sequebatur nomen ad quod adjectivum *suasa* pertinebat: de 'suaso colore' vide infra 'suasum.' *Idem.*

re curiora:[10] [z] et solliferreum,[a] genus teli totum ferreum: sollers etiam in omni re prudens; et solemne, quod omnibus annis præstari debet.

Sollo Osce dicitur id quod nos totum vocamus. [PAUL. Livius:[11] Solliferreum genus teli, id est, totum ferreum. Sollers etiam in omni re prudens, et solemne, quod in omnibus annis præstari debet.

Solox, lana crassa, vel pecus lana contectum. Titinius: Lana soloci ad purpuram data: et Lucilius: Pascali pecore et montano hirto,[12] atque soloce.

Solox,[b] lana crassa, et pecus, quod passim pas- [FEST. citur non tectum. Titinius in Barathro:[13] [c] ego ab lana soloci ad purpuram data: et Lucilius: Pascali[14] pecore, ac montano, hirto,[15] atque soloce.

Solum,[d] terram. Ennius libro tertio: Tarquinio dedit impe-

10 Vet. lib. *curiosa*.—11 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *Lucilius*.—12 Ead. ed. *hirco*. Pro *atque* vet. lib. habet *hircoque*.—13 Vet. cod. *Barralo*.—14 Id. *Pastali*.—15 Id. *hirco*.

NOTÆ

[z] *Sollicuria, in omni re curiora*] Forsan, *sollicurio in omni re curiosus*. Scriptum fuerat *curios*. unde facile factum *curiosa, curiora*. Idem.

[a] *Solliferreum*] Livius lib. XXIV. Ut omissis solliferreis phalaricisque gladios strinxerunt, tunc velut redintegrata est pugna.' *Idem*.

[b] *Solox*] Glossarium: 'Solox, ἱερὸν, καὶ παχύς.' Lege, ἔριον παχύ. Tertullianus in scholastica oratione de Pallio: 'Endromidis solocem aliqua multitia synthesi extruxit.' *Jos. Scal.*

Solox] Proprie pecus intonsum, quod passim pascitur, et non tectum, a solus, totus, quod sit cum tota lana. Lucil. 'Pascali pecore ac montano, hirto atque soloce.' Pascale pecus, quod passim pascitur: ut 'pascales Gallinæ.' *Montanum, hirtum*, ac *solox*, pro squalido, quale solet esse pecus quod in montibus pascitur non tectum. Inde factum, ut solox lana dicatur crassa non carminata. Gloss. 'solox, ἔριον παχύ.' Inde Symmachus lib. I. Ep. 1. 'Quare elaboratam soloci filo accipe cantilenam.' *Dac.*

[c] *Titinius in Barathro*] Titinii Barathrum citat Fl. Sosipater. Nonius etiam non semel. *Idem*.

[d] *Solum*] Non terra tantum, sed mare, aër, solum dicitur. Servius ad illud v. Æneid. 'Subtrahiturque solum,' 'Solum,' inquit, 'unicuique rei quod subjacet, unde est solum navis mare, et aër avium.' In priori versu Ennii, 'Sola regni,' *sola* non tam terras videtur significare quam *solia*. Idem.

rium, simul et sola regni: et aliubi:[16] Sed sola terrarum postquam permensa parumper.

Solum, terram. [PAUL.

Sonivio,[e] sonanti.

Sonivio significat in car*mine saliari et* augurali so- [FEST. nanti. *Soni*vium [17] tripu*dium, ut ait Appius* Pulcher, quod *sonet, cum pullo exci*dit puls quadr*upedive ex ore.*

Sons, nocens: Insons, innocens. [PAUL.

Sons,[f] nocens, ut ex *contrario, Insons, innocens.* [FEST.

Sonticum [g] morbum in duodecim significare ait Ælius Stilo certum cum justa causa, quem nonnulli putant esse, qui nocent,[18] quod sontes significet nocentes. Nævius ait: Sonticam esse oportet causam, quamobrem perdas mulierem.

16 Vir doct. conjicit *alibi.*—17 Vide Notam Scaligeri infra.—18 Legendum monet Dac. *qui nocet,* vel *qui noceat.*

NOTÆ

[e] *Sonivio*] Utitur hoc verbo Cicero in epist. ad Cæcinnam lib. VI. epist. *Ant. Aug.*

Sonivio] Cicero Cæcinnæ: 'Neque ex tripudiis solistimis, aut soniviis tibi auguror.' Plinius de nucibus juglandibus: 'Quæ causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito: quod est verisimilius, quam quia cadendo tripudium sonivium faciant.' Manifesto errore legitur in vulgatis Plinianis, *sonumve faciunt.* Servius Danielis in illud: 'tremere omnia visa repente,' 'Hoc augurium,' inquit, 'juxta auguralem disciplinam dictum est, quod appellatur Tripudium sonivium: id est, a sono. Ad quod pertinet, si arbor sponte radicibus cadat, si terra tremat, quod hic Æneæ factum ostendit, antequam voce divina responsa perciperet.' Hæc ille vetustissimus interpres. *Dac.*

Sonivio] Infra: *Sonivio significat in Carmine Saliari, item in commentario augurali, sonanti.* Aliud caput: *Sonivium tripudium dicitur, ut ait Pulcher, quod sonet: ut cum pullo excidit puls, quadrupedive aliquid ex ore.* Vide 'Solistimum.' *Jos. Scal.*

[f] *Sons*] *Sons nocens, ut ex contrario, insons, innocens.* Ausonius in Technopægnio: 'Si bonus est insons, contrarius et malus est sons.' *Dac.*

[g] *Sonticum*] Glossarium: 'Sonticus morbus, ἱερὰ νόσος.' *Ant. Aug.*

Sonticum] Infra: *Sontica causa dicitur a morbo sontico, qui quid gerendum agere non permittit. Cato de regis Attali rectigalibus.* Reliqua non potui. *Jos. Scal.*

Sonticum morbum] Qui vere causa est cur quod agendum erat, agere desistimus, quare a Festo optime *sonticus* exponitur certus, cum justa causa. Inde Horat. sonticam chiragram 'justam' dixit Sat. 7. lib. II. 'Postquam illi justa chiragra Contudit articulos.' De morbo sontico vide Gellium lib. XVI. c. 4. et lib. XX. c. 1. *Dac.*

Sonticum, justum. Nævius: Sonticam esse opor- [PAUL.
tet causam, quamobrem perdas mulierem.

Sontica causa dicitur a morbo *sontico propter quem* [FEST.
quod est gerendum agere *desistimus. M. Porcius* Cato de re A. Atili: *Quid dicam causæ exti*tisse, timidusne *sis an impedimento ti*bi causam sonticam *fuisse?*

Soracum[19] est, quo ornamenta portantur scenicorum. [PAUL.

Soracum[h] *dicitur*, quo ornam*enta portantur scenico-* [FEST.
rum. Plau*tus in Persa: Libro*rum icillum *plenum sorracum habeo.*

Sororiare[20][i] mammæ dicuntur puellarum, cum primum tu-

19 Vet. lib. *Sacrum*, vel *Sorracum*. Alii *Saracum*.—20 Vet. cod. *Sororariæ*.

NOTÆ

[h] *Soracum*] Refertur, ut opinor, a Festo versus Plauti in Persa: 'Librorum enim ecce illum plenum sorracum habeo.' Sed verbum, *enim*, non agnoscit Festus, et pro *ecce illum*, sive *eccillum*, *icillum* scripsit librarius; quod in margine notatum esse video litera R. Varie hoc nomen scriptum reperi. Nam Quintilian. lib. VIII. c. 3. refert Ciceronem in Pisonem scripsisse: 'cum tibi tota cognatio in serraco advehatur.' Et Vitruv. lib. X. c. 1. 'Portationes eorum non essent, nisi plaustrorum, aut sarracorum per terram, navicularum per aquam inventæ essent machinationes.' Juven. Satyr. 3. 'Longa coruscat Sarraco veniente abies, atque altera pinum Plaustra vehunt:' et Satyr. 5. 'Frigida circumagunt pigri Sarraca Bootæ.' Ulpian. sub titulo ad L. Aquil. c. 29. 'Quia parvi refert navem immittendo, aut serraculum ad navem ducendo, an tua manu damnum dederis.' Quem locum non intelligentes, pro *serraculo*, *serraculum*, vel *verriculum*, vel *gubernaculum*, vel *feraculum* ediderunt. *Ant. Aug.*

Soracum] Alii *Saracum*. Glossarium: 'Sarraca, ἅμαξα.' *Jos. Scal.*

Soracum] A Græco σώρακος, de quo sic Pollux: σώρακος δὲ παρὰ τοῖς κωμωδοποιοῖς οὕτως ὠνομάσθη τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ τὰ σκεύη τῶν ὑποκριτῶν. Id est, 'Soracum autem apud comœdos ita dicitur vas in quo portantur histrionum ornamenta.' Idem est *soracum* ac *saracum*, quod in Gloss. exponitur vehiculum: quare dicendum est, primo soracum dictum vehiculum in quo corbis erat, vel aliud vas ad omnes res recipiendas, postea vero quodvis vehiculum quo onera portantur. Juvenal. Sat. 3. 'Longa coruscat Saraco veniente abies.' Neque audiendus Salmas. qui diversum facit. Varie autem scriptum invenitur illud nomen, *soracum*, *saracum*, *sarracum*, *et serracum*. Sed ubicumque vel *sarracum* legitur vel *serracum*, rescribendum puto *saracum*, vel *soracum*. Nam *o* sæpe mutatur in *a*. Dac.

[i] *Sororiare*] Sunt qui Plauti versum ita legant: *Tunc papillæ primum sororiabant: illud volui dicere fraterculabant:* alii, ut Faërnus, legunt, *primulum*, propter versum senarium, qui in eo verbo desinit. Vide 'Fratrare.'

mescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in Fribolaria:[1] *Tunc sororiabant* papillæ pr*imulum, sed illud* volui dicere, *fraterculabant, quid* opus est verb*is multis.*

Sororiare[2] mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt. [PAUL.

Sororium tigillum appellabatur locus sacer in honorem Junonis, quem Horatius quidam statuerat causa sororis a se interfectæ, ob suam expiationem.

Sororium tigillum[k] appellatur hac de causa: ex conventione Tulli Hostilii Regis et Metii Suffetii[3][l] ducis Albanorum, Trigemini Horatii et Curiatii[4] cum dimicassent, ut victores sequeretur imperium, et Horatius noster exsuperasset, victorque domum reverteretur, obvia soror, cognita morte sponsi, sui fratris manu occisi, aversata est ejus osculum; quo nomine Horatius interfecit eam: quanquam a patre absolutus sceleris erat, accusatus tamen parricidii apud Duumviros, damnatusque, provocavit ad populum, cujus judicio victor duo tigilla tertio superjecto, quæ pater ejus constituerat, velut sub jugum missus subit, consecratisque ibi aris Junoni Sororiæ et Jano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est auguriis approbantibus; ex quo sororium id tigillum est appellatum. [FEST.

1 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *Frivolaria.*—2 Vet. lib. *Sororiæ.*—3 Vet. cod. *Metri Fusitii.* Vide inf.—4 Vet. cod. *Curati.*

NOTÆ

Ant. Aug.

Sororiare] Plautus Fribularia: 'tunc papillæ primitus Fraterculabant: illud volui dicere Sororiabant: quid opus est verbis?' *Jos. Scal.*

Sororiare] Vide 'Fratrare.' *Dac.*

[k] *Sororium tigillum*] Aurel. Victor de viris illustribus: 'Et cum spoliis onustus rediret,' (Horatius) 'sororem obviam habuit, quæ viso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatiis erat, flere cœpit: frater eam occidit; quare apud Duumviros condemnatus, ad populum provocavit, ubi patriis lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoque viæ suppositum, sororium appellatur.' Sororium tigillum in regione quarta collocat Victor. *Idem.*

[l] *Metii Suffetii*] Ita sæpe scriptum invenitur hoc nomen, sed ubique rescribendum *Metii Fufetii.* Nam Φουφέτιον Græci vocant. *Idem.*

Sors[m] et patrimonium significat, unde consortes [PAUL.
dicimus; et Dei responsum; et quod cuique accidit in
sortiendo.

Sors et *patrimonium significat;* unde *consortes dicimus,* [FEST.
et Deis[5] resp*onsum, et quod cuique* accidit in sor*tiendo.*

Scrutillus[6][n] venter suillus condito farre expletus. [PAUL.

*Scrutillus appell*abatur venter suillus, co*ndito farre* [FEST.
expletus. Plautus: venter suillus[7] di*cam suo nomine scru*tillum ego me hodie . . . . *si quid esset co*mesa farte biberem . . .

Sos[o] pro eos antiqui dicebant, ut Ennius libro primo: Constitit inde loci propter sos Dea Dearum.[8] Et libro tertio; Circum sosque sunt magnæ gentes opulentæ. Libro septimo: Dum censent terrere minis, hortanturve sos. Libro undecimo, contendunt Graios[p] Græcos memorare solent sos: interdum pro suos[q] ponebant, ut cum per dativum casum, idem Ennius effert: Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Sos pro eos antiqui dicebant, ut Ennius: Constitit [PAUL.
inde loci propter sos dea[9] dearum. Sos interdum pro

5 Vir doct. in marg. ed. Scal. *Dei.*—6 Ead. ed. in contextu habet *Sortutillus.*—7 Ead. ed. *sullus.* Vide infra.—8 Vet. lib. *dea diarum.* Vet. cod. *dia dearum.* Vide infra.—9 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *dia.*

NOTÆ

[m] *Sors*] Vide 'desertiones,' et 'Erctum.' Sic Græcis κλῆρος, et pro hæreditate, et pro Deorum responsis sumitur, et pro eo quod cuique in sortiendo contigit. *Idem.*

[n] [*Sartutillus*] Veteres editiones, *Scrutillus:* quod verum est. Isidorus, 'Scrutillus, ventriculus fartus.' *Jos. Scal.*

Scrutillus] Plauti locus deploratus. Lego tamen *si quid essem, &c. Scrutillus* a *scrutulus.* Gloss. Isidori: 'Scrutulus, ventriculus fartus.' Scrutulus autem a *scrutus* sive *scrutum.* Dac.

[o] *Sos*] *Dia Dearum,* δία θεάων. Lege alterum versum ita, *Circum sos quæ sunt magnæ gentes opulentæ.* Et: *Dum censent terrere minis, hortantur ei sos.* Et: *Contendunt Graios, Græcos memorare solent sos.* Jos. Scal.

[p] *Contendunt Graios*] Vide post 'Regium.' *Dac.*

[q] *Interdum pro suos*] Ennius lib. VII. 'Pœni sunt soliti sos sacrificare puellos.' Cornutus in Sat. I. Persii: 'Sis pro suis apud antiquos ponebatur, et sos pro suos, sas pro suas, detracta *u* litera.' Vide 'sas.' *Idem.*

suos ponebant. Per dativum casum idem Ennius effert: Postquam lumina sis oculis: pro suis.

Sospes salvus. Ennius tamen sospitem pro servatore posuit.

Sospes[r] *significat apud* omnes fere au*ctores salvum:* [FEST. Afranius in Epi*stola: Di te sospitem* servent tuis. *Virgilius lib.* VIII. *Æneidos:* Maxime Teu*crorum ductor, quo sospite* numquam. En*nius in* . . . . . parentem, et p*atriæ Di servate* sospitem. Att*ius in* . . . . *si* rite ad patr*iam sospes pervenis*set. Ennius vid*etur servatorem significare.*

Sospitare[s] est bona spe afficere, aut bonam spem [PAUL. non fallere.

*Servatorem signi*ficare, cum dix*it, quo sospite* liber; [FEST. ceterum *sospitare Verrius* ait esse bona spe *afficere, aut bonam* spem non fall*ere.*

SPARA minimi generis jacula a spargendo dicta. [PAUL. Lucilius: Tum spara, tum murices portantur tragula porro.

Spara[t] parvissimi *generis jacula, ab eo quod* spar- [FEST.

NOTÆ

[r] *Sos . . .*] *Sospes salvus . . . . . omnes fere aufugerunt sospites. Afranius in Epistola: Di te sospitem servent tuis. Pacuvius in Teucro: maxime Teucre . . . . . nunquam. Ennius in . . . . parentem et patriam Di servate sospitem. Attius in . . . . si rite ad patriam salvus et sospes pervenisset. Ennius. Vid. . . . .* Jos. Scal.

Sospes] Quæ desunt in fine, male post Epitomen Pauli de verbo *sospitare* rejecta sunt. Quare certum est ea huc reduci debere, et sic cum superioribus conjungi. *Ennius videtur servatorem significare, cum dixit, quo sospite liber. Ceterum sospitare Verrius ait esse bona spe afficere, aut bonam spem non fallere.* Hæc Fest. supra in verbis Ennii et Attii nihil deesse videtur præter nomen fabulæ. Sospes autem pro servatore. Vide 'sispes.' *Dac.*

[s] *Sospitare*] Sospitare, pro bona spe affieere, quod hic dicitur, ego reperi in versiculo Lueiliano ex lib. XXVIII. 'Sospitat, impertit salutem plurimam, et plenissimam.' *Jos. Scal.*

Sospitare] Hæc ante *spara* proxime collocanda sunt. Fallitur autem Verrius, qui interpretatur *bona spe afficere, vel, &c.* Quasi esset a σῶα et *spes*, quod ridiculum: *sospitare* est a *sospes*, et significat, servare, salvare. Catul. in Carmine Sæcul. 'Ancique, ut solita es, bona Sospites ope gentem.' *Dac.*

[t] *Spara*] Glossæ: 'Sparus, εἶδος ἀκοντίου.' Varro apud Servium qui est in schedis: 'Sparum, missile, a piseibus ducta similitudine, qui Spari vocantur.' *Jos. Scal.*

gantur dicta. *Lucilius satirarum l* . . . . tum spara, tum mu*rices,*[10] *portantur tragula* porro.[11]

Spatiatorem,[u] erratorem. Cato in M.[12] Cœlium, si se appellavisset: In coloniam me hercules scribere nolim, si Triumvir[13] sim, spatiatorem, atque Fescenninum.

Spatiatorem pro erratorem Cato posuit. [PAUL.

Speciem[x] quam nos dicimus, εἶδος *Græci dixerunt:* [FEST.

*Pla*ton quidem ideam, n*obis species pro eadem po*nitur.

10 Id. ibid. *rumices.*—11 Ead. ed. *porro . . . tiatorem, erratorem. Cato, &c.* —12 Vet. cod. AR.—13 Ed. Scal. *Triumvirum.*

NOTÆ

Spara] Apud Lucil. Sed pro *murices* rescribendum *rumices:* nam et supra in 'rumex' hunc Lucilii locum laudat Festus. Inde hic natus error, postrema scilicet litera vocis *tum* geminata pro *tum rumices* effecit *tum murices.* De sparo sic Servius P. Danielis: 'Sparus est rusticum telum in modum pedi recurvum. Sallustius: Sparos aut lanceas, alii præacutas sudes portare. Varro ait sparum telum missile, a piscibus ducta similitudine, qui spari vocantur. Alii sparus a spargendo dici putant.' Isidor. lib. XII. 'Nam sparus est telum rusticum missile a spargendo dictum.' *Dac.*

[u] *Spatiatorem*] Macrobius lib. III. 'Sic nimirum M. Cato senatorem non ignobilem Cæcilium spatiatorem et Fescennium vocat, eumque staticulos dare his verbis ait: Descendit de canterio: inde staticulos dare, ridicularia fundere.' *Jos. Scal.*

Spatiatorem] Per *spatiatorem* et *Fescenninum,* Cœlium intelligebat Cato. Macrob. lib. III. cap. 14. 'Sic nimirum M. Cato Senatorem non ignobilem Cœlium Spatiatorem et Fescenninum vocat, eumque staticulos dare his verbis ait: Descendit de Canterio: inde staticulos dare, verba fundere.' Quidam lib. habent *Cæcilium;* sed corrupte. Staticuli sunt saltationes statariæ quædam non perinde motoriæ: quales erant in eo chori genere, quod στάσιμον a Græcis vocatur: vel staticuli a parte saltationis dicuntur, in qua statur, nam etiam a saltationis spatiis, ut quidam censent, spatiatorem vocavit idem Cato Cœlium. Sed satius sit eum erratorem intelligere, quem eundem et Fescenninum a versibus Fescenninis obscœnæ lasciviæ appellavit. Turneb. lib. XVII. cap. 10. *Dac.*

[x] *Speciem*] Cicer. in Oratore ad M. Brutum sect. 3. 'Has rerum formas appellat ideas; ille non intelligendi solum, sed etiam dicendi gravissimus auctor et Magister, Plato: easque gigni negat, et ait semper esse, ac ratione et intelligentia contineri: cetera nasci, occidere, fluere, labi, nec diutius esse uno et eodem statu.' Et lib. I. Academ. quæst. sect. 8. 'Mentem volebant rerum esse judicem: solam censebant idoneam, cui crederetur, quia sola cerneret id, quod semper esset simplex, et uniusmodi, et tale, quale esset. Hanc illi ideam appellabant, jam a Platone ita nomi-

Spectio[y] in auguralibus ponitur, pro aspectione, et nun-

NOTÆ

natam: nos recte speciem possumus dicere.' De Ideis Plato in Parmenide, obscurissimo illo quidem, sed utilissimo Dialog. si quis ejus tenebras intelligentia sua quasi sole fugaverit. *Idem.*

[y] *Spectio*] Locus difficilis, et fortasse mendosus. Sciendum est augures alios habere *aspectionem:* et *nuntiationem;* alios *aspectionem* tantum. Magistratus autem habere auspicia, *inspectionem*, sive *spectionem*, et *obnuntiationem*. Cicero Philip. II. 'Quod te sacerdotii jure facere posse dixisti, si Augur non esses, et Consul esses, minus facere potuisses? vide ne etiam facilius: nos enim nuntiationem solum habemus; Consules et reliqui magistratus etiam spectionem.' Idem lib. III. de Legib. 'Omnes magistratus auspicia, judiciaque habento.' M. Messalla apud Gell. lib. XIII. cap. 14. et 15. 'Patriciorum auspicia in duas sunt potestates divisa: maxima sunt Consulum, Prætorum, Censorum. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Consul ab omnibus magistratibus et comitiatum, et concionem avocare potest. Et in edicto Consulum, quo edicunt, quis dies comitiis centuriatis futurus est, scribitur ex veteri forma perpetua: ne quis magistratus minor de cœlo servasse velit.' Ex his igitur dicendum est hoc loco Festum voluisse, non posse augures impedire nuntiando magistratus, sed habere spectionem, hoc est, aspectionem augurii, et nuntiationem, hoc est, renuntiationem ejus augurii: tunc pertinet ad magistratum, qui habet auspicia ut videat, an iis auspiciis rem gerere velit. Videnda. Cic. lib. I. et II. de Divin. Varro lib. V. de Ling. Lat. *Ant. Aug.*

Spectio] Profligatissimus locus, ac multis vulneribus confectus. Non solum enim corruptus, sed mancus, ac parte sui non parva truncatus. Festi sententia hæc videtur fuisse: *Spectio* in Auguralibus ponitur pro *aspectione*. *Spectio*, et *nuntiatio* data erat iis magistratibus, qui omne jus auspiciorum habent: auguribus *spectio* duntaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non ut possent impedire *nuntiando* quæcumque vidissent, at iis *spectio* sine *nuntiatione* data est. Hoc videndum est in his verbis, *nuntiationem* duplicem esse: *nuntiationem* augurii, quam habebat solum, cui *spectio* erat, hoc est, augur, et *nuntiationem* avocandæ concionis, quam solus habebat, qui omne jus auspiciorum habet, hoc est, major magistratus, quæ vocabatur *obnuntiatio*. Cum Philippica II. dicitur augures *habere nuntiationem*, est jus tantum nuntiandi magistratui de eo quod viderit. 'Consules habere spectionem, quam et Augures habeant, et obnuntiationem quam Augures non habebant.' Invenies tamen *Obnuntiationem* positum pro *nuntiatione:* ut in primo de Divinatione: 'Non in eo,' inquit, 'est culpa, qui obnuntiavit: sed in eo qui non paruit.' *Jos. Scal.*

Spectio in auguralibus] Verum est quod ait Festus, spectionem, hoc est, aspectionem augurii duntaxat auguribus datam, nuntiationem vero cum spectione iis magistratibus qui omne jus haberent auspiciorum, puta Consulibus, Censoribus: per nuntiationem autem hic intellige jus avocandæ concionis, quæ vocabatur *obnuntiatio*. Alia quippe erat *nuntiatio*, quam habebant augures, et nihil aliud erat quam jus nuntiandi Magistratui de eo quod viderant. De hac Cicer. Philippica II. sect. 32. 'Quid enim istuc, quod te sacerdotii jure facere posse

tiato : quia [14] omne jus sacrorum habent, auguribus spectio duntaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non ut possent impedire nuntiando, quæ cum vidissent satis, spectio sine nuntiatione data est, ut ipsi auspicio rem gererent, non ut alios impedirent nuntiando.

Spectu [z] sine præpositione Pacuvius in Duloreste usus est, cum ait: amplius, [15] rubicundo colore, et spectu protervo ferox.

Spectu [16] sine præpositione Pacuvius posuit. [PAUL.

Specus [a] fœminino genere pronuntiabant antiqui, ut [FEST. metus, et nepos: tam Hercules, quam masculino stirps, aut [17] frons: ut Ennius: Tum casu [18] [b] sub monte altæ [19]

14 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *iis qui*.—15 Ead. ed. *amplus*.—16 Vir doct. ibid. conj. *Specto*.—17 Vet. cod. *stirpis, ut*.—18 Vet. cod. *causa*. Vir doct. conjicit *cava*.—19 Vet. cod. *alte*.—Vir doct. conj. *montes late*.

NOTÆ

dixisti, si augur non esses, et consul esses, minus facere potuisses? vide ne etiam facilius. Nos enim nuntiationem solum habemus: consules et reliqui magistratus etiam spectionem.' Invenies tamen *obnuntiationem* positam pro *nuntiatione*. Ut in primo de Divinatione: 'non in eo,' inquit, 'est culpa qui obnuntiavit, sed in eo qui non paruit.' De spectione Varro lib. v. de L. L. 'Spectare dictum ab specio antiquo: quo etiam Ennius usus: Vos epulo postquam spexit. Et quod in auspiciis distributum est, qui habeant spectionem, qui non habeant, et quod in auguriis augures dicunt, avem specere.' Vide Manut. de rebus per epistolam quæsitis lib. I. Ep. 9. *Dac.*

[z] *Spectu*] Apuleius lib. III. Met. 'Obliquato tamen spectu rem admirationis maximæ conspicio.' Locus Pacuvii sic integer: 'Hiccine est quem gratia formæ ante omnes nobilitat viros, Amplus, rubicundo colore, spectu protervo, ferox, caperata fronte?' *Idem.*

[a] *Specus*] Ennii versus fuit lib. XVI. Annal. ut refert Priscian. lib. VI. 'Tum cava sub monte late specus intus patebat.' Sed melius refertur a Nonio: 'Concava sub montes late specus intus patebat.' *Ant. Aug.*

Specus] Pacuvius Chryse: 'Est ibi sub eo saxo penitus strata arena ingens specus, Solis quæ exortu capessit candorem, occasu nigret. Illud incipio saxum tentans escendere verticem In summum: deinde in omnis partis prospectum aucupo.' *Jos. Scal.*

Specus] Hoc nomen trium generum fuit. Mascul. ut Ennius in Lytris: 'Inferum vastos specus.' Fœminini, Pacuv. in niptris: 'Advenio scrupulosam specum.' Neutri Virg. VI. Æneid. 'Hic specus horrendum,' &c. *Dac.*

[b] *Tum casu*] Hic Ennii versus sic legitur apud Prisciannm lib. VI. 'Tum cava sub monte late specus intus patebat.' Et apud Nonium rectius: 'Concava sub montis late specus intus patebat.' *Idem.*

specus intus patebant:[20] et Pacuvius in Chryse: Est ibi sub eo saxo penitus strata harena ingens specus.

Speres[c] antiqui pluraliter dicebant, ut Ennius lib. secundo: Et semel effugit[d] speres ita funditus nostras: et libro sextodecimo: Spero, si speres quicquam prodesse potis sunt.

Spetile[1 e] vocatur infra umbilicum suis, quod est carnis, proprii cujusdam habitus, exos, qua etiam antiqui per se utebantur. Plautus enumerandis vilibus[2] obsoniis in Carbonaria sic meminit: Ego pernam, sunem, sueres,[3] spetile,[4] callum,[5] glandia.

Spetile[6] caro quædam proprii cujusdam habitus [PAUL. infra umbilicum suis.

Spicit[f] quoque sine præpositione dixerunt antiqui. [FEST.

20 Vet. cod. *in jus patebat.* Vir doct. *intus patebat.*—1 Vett. edd. *Spectile.* —2 Ed. Scal. *in enumerandis.* Pro *vilibus* vet. cod. *villis.* Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *suillis.*—3 ' *Sueres* quid sit ignoro. Scribendum fortasse *sumenque Verris.*' Ant. Aug.—4 Vet. lib. *spectile.*—5 Vet. cod. *galium.* —6 Vet. lib. *Spectile.*

NOTÆ

[c] *Speres*] Varr. ὄνος λύρας. ' Quibus suam delectet ipse amasiam, Et aviditatem speribus lactet suis.' Vide Nonium. *Idem.*

[d] *Et semel effugit*] Ennii versum sic commodius Mernla:

Et semet effugit speres ita funditus nostras. Idem.

[e] *Spetite*] Vel ut nonnullæ editiones *Spectile*, est τὸ ἧτρον, vel τὸ ὑποκοίλιον. *Jos. Scal.*

Spetile] Pro *spectile*, ut antiqui dicebant: est enim a *specio*, quippe quod ea pars propter pinguedinem in primis sit spectabilis. Versus Plauti, *Ego pernam, sumen sueris, spectile, callum glandia. Sueris* antique pro *suis.* Quidam legunt, *Ego pernam, sumen sueris spectile, &c.* Ita ut *spectile* sit adjectivum quod ad sumen referatur; sed manifesto contra Festi mentem, ut ex ejus interpretamento liquet, cum dicit antiquos eam vocem per se posuisse: *spetile* Græcis τὸ ἧτρον vel τὸ ὑποκοίλιον. *Duc.*

[f] *Spicit*] Plaut. in Milite: ' Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit.' *Ant. Aug.*

Spicit] Ut Veteres dicebant pro *specit.* Plauti versus est ex Mil. Glor. act. III. sc. I. ' Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit!' male qui *specit.* Ennii versum infra legunt quidam, *Quos ubi rex paulo spexit de collibus celsis*; vel, *Quos ubi rex sedulo spexit de contibus celsis.* Scaliger: *Quos ubi rex pullos spexit de cortibus celsis.* Sane eundem hunc Ennii versum Varro videtur adducere lib. v. de L. L. ' Spectare dictum ab specio antiquo: quo etiam Ennius usus: Vos epulo postquam spexit.' Ita ut non male quivis legendum putet, *Quos epulo postquam*

Plautus: Flagitium est si nihil mittetur, quæ supercilio [7] spicit et spexit. Ennius libro sextodecimo: quod ubi rex paulo [8] spexit de contibus [9] celsis.

Spiciunt [g] antiquos di*xisse sine præpositione* testis est Cato in ea, quam *habuit contra Thermum* [10] *de* septem hominibus, ut solent *evitare Soni*vios, nisi qui sempiterni sunt, quos *dum occurr*ant, ne spiciunt, neque ratos *esse volunt.*

Spicum [h] masculine antiqui dicebant, ut hunc stirpem, et hanc amnem. Versus est antiquis: quasi messim per missim unumquemque spicum collegit.

Spinther [i] vocabatur *armillæ genus quod mulie*res antiquæ gerere *solebant brachio summo* sinistro. Plautus: *Jubeasque spinther novum* reconcinnarier.

Spinter armillæ genus, quo mulieres utebantur bra- [PAUL.
chio summo sinistro.

Spintyrnix, genus avis turpis figuræ: ea Græce σπινθαρὶς dicitur.

7 Vet. cod. *superclio.*—8 Vet. lib. *rex . . . dulo.* Vet. cod. *sedulo.*—9 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *pontibus.* Vide Not. infra.—10 Ed. Scal. *quam habuit Q de Thermum de.*

NOTÆ

spexit de eortibus celsis; vel, quod magis placet, *Quos ubi rex epulo spexit de cortibus celsis.* Varro enim, ut omnes norunt, sæpissime testimonia Veterum ita solet adducere, ut pleraque verbis suis enuntiet, illud tantum quo de agit verbum posuisse contentus. Inepte Schegkius, *Quos ubi rex epulo spexit decotibus celsos.* Et interpretatur de cœna ubi modimperator celsos, id est, equites aspicit, non in veste cœnatoria, sed in toga detrita: nam *decotes* togæ detritæ. Homo sagax scilicet. *Dac.*

g *Spiciunt*] Antiquos dixisse in soluta oratione testis est Cato in ea quam habuit de septem hominibus. *Jos. Scal.*

Spiciunt] Mendose *de septem hominibus* legitur pro *de decem hominibus.* Nam sæpe Cato 'de decem hominibus contra Thermum' citatur a Festo, nunquam vero *de septem.* Lego infra: *Nec spiciunt, neque ratos esse volunt.* Dac.

h *Spicum*] Legitur *spicus*, et *spicum.* Servius in I. Georg. 'Dicimus et hic spicus, et hoc spicum. Cicero in Arato: Spicum illustre tenens insigni corpore virgo. Sed scire debemus in usu esse a masculino utrumque numerum: a neutro vero raro, et tantum singularem inveniri, nam plurali nusquam lectum est.' Vide Nonium. In versu antiquo lege, *quasi messor per messim, &c.* Idem.

i *Spinther*] Plaut. in Menæch. 'Jubeasque spinther novum reconcinnarier.' *Ant. Aug.*

Spinther] Græcis ἀκροχέριον. Priscian. Plauti locus est ex Menæch. act. III. sc. 3. *Dac.*

Spintyrnix[k] est avis genus turpis figuræ, occursatrix artificum, perdita spinturnix: ea Græce dicitur, ut ait Santra, σπινθαρίς. [FEST.

Spira dicitur,[l] et basis columnæ unius tori, aut duorum, et genus operis pistorii, et funis nauticus in orbem convolutus; ab eadem omnes similitudine. Pacuvius: Quid cessatis socii ejicere spiras sparteas? Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait: Spiras legionibus nexunt.

Spirillum[m] vocari ait Opillius Aurelius capræ barbam.

Spirillum barba capræ appellatur. [PAUL.

Spondere putatur dictum, quod sponte sua, id est, voluntate, promittatur.

Spondere[n] Verrius putat dictum, quod sponte sua, [FEST.

NOTÆ

[k] *Spintyrnix*] Desideratur nomen Poëtæ cujus verba referuntur. Plaut. autem in Milite hoc verbo utitur. 'Pithecium hæc est præ illa, et Spinturnicium.' Plin. lib. x. cap. 13. 'Incendiariam avem alii spinturnicem vocant, sed hæc ipsa, quæ esset inter aves, qui se scire diceret, non inveni.' *Ant. Aug.*

Spintyrnix] Avis incendiaria, σπινθαρὶς, a scintilla quæ Græce σπινθήρ. Plin. lib. x. cap. 13. 'Incendiariam avem alii spintyrnicem vocant: sed hæc ipsa quæ esset inter aves qui se scire diceret, non inveni.' Spintyrnicium diminutive dixit Plaut. Mil. Glor. act. IV. sc. 1. 'Pithecium hæc est præ illa et spintyrnicium.' Ubi Salmasius *spintyrnicem* non avem, sed quadrupedem esse dicit, sphingem scilicet, additque quosdam Veterum de ave esse interpretatos, quod Græci alatas sphinges ex fabula pingerent, quas Ægyptii sine alis, ut erant revera. Sed Salmasium falli puto. *Spintyrnix* et *incendiaria avis* dicta, quod de busto sudem tectis inferret, atque ita incendium faceret. Ea Aristoteli dicitur σπίνδασις, interque raras et peregrinas aves recensetur. *Dac.*

[l] *Spira dicitur*] *Spira* a Græco σπεῖρα, quo nomine dicuntur circuli vel orbes non redeuntes in se, ut funium, serpentum, &c. Inde *spira* basis columnæ Vitruvio lib. XXXVI. c. 23. 'In Ephesiæ Dianæ æde primum columnis spiræ subditæ et capitella addita.' Et genus operis pistorii Cato c. 77. 'Spiram sic facito.' Item hominum multitudo, unde apud Hesych. σπεῖρα, πλῆθος, στράτευμα, τάγματα. 'Spira, multitudo, cohors, ordines.' *Idem.*

[m] *Spirillum*] Forsan quod crines in modum spiræ intorti. Vel, idque verius, quod spiræ inde fierent; funes enim olim ex pilis caprinis. Sed pro *spirillum* in Catholico legitur *stirillum* his verbis: 'Stirillum barba capræ, et dicitur a stria, quod pendet ad modum striæ.' De striis Vitruv. *Idem.*

[n] *Spondere*] A *sponte*, ut Varro lib. v. 'Spondere est dicere spondeo a

id est, voluntate, promittatur. deinde oblitus, inferiore capite sponsum et sponsam ex Græco dictam, ait, quod ii σπονδὰς interpositis rebus divinis faciant. Spondere antea ponebatur pro dicere, unde et respondere adh*uc manet, sed postea* usurpari cœptum est *etiam in promissio*ne alterius.

Spondere ponebatur pro dicere, unde et respondere [PAUL.
adhuc manet; sed postea usurpari cœptum est in promisso.

Sponsis bene,[11] beneque volueris,[o] in precatione [FEST.
augurali, Messala augur ait significare spoponderis, volueris.

Spurcum vinum[p] dicebant, cum aqua admixta, [PAUL.
aut igne tactum erat, mustumve antequam defervescat.

Spurcum vinum est, quod sacris adhiberi non li- [FEST.
cet, ut ait Labeo Antistius libro decimo commentarii juris pontificii, cui aqua admixta est, defrutumve, aut igne tactum est, mustumve ante, quam defervescat.

Squalidum incultum, et sordidum, quod proxime [PAUL.
similitudinem habeat squamæ piscium, sic appellatum.

Squalidum[q] *in*cultum et sord*idum ait Verrius sig-* [FEST.

11 Vet. cod. *Bene sponsis.* Vide inf.

NOTÆ

sponte, nam id valet.' Sed omnino *spondeo* a Græco *σπένδω*, libo, quod in fœderibus libarent. Postea factum, ut qui et sine libatione promitteret, *spondere* diceretur, et qui repromitteret, *respondere*. Idem.

[o] *Sponsis bene, beneque volueris*] Legit Scalig. *Sponsis bene, beneque voleris*, vel *bene sponsis, bene voleris. Voleris*, pro *volueris, sponsis*, pro *spoponderis, sponsaveris*. Idem.

[p] *Spurcum vinum*] De vino quod Diis libare nefastum credebant, Plin. lib. XIV. c. 19. 'Et quoniam religione vita constat, prolibare Diis nefastum habetur vino, præter imputatæ vitis, fulmine tactæ, quamque juxta hominis mors laqueo pependerit, aut vulneratis pedibus calcata, et quod circumcisis vinaceis profluxerit, aut superne deciduo immundiore lapsu aliquo polluto, item Græcæ, quoniam aquam habet.' Et Isidorus Orig. lib. II. c. 3. 'Spurcum (vinum) quod offerri non licet, aut cui aqua admixta est, quasi spurium.' Sed de origine falsus est Isidorus: nam *spurcum*, a *spuo*. Idem.

[q] *Squalidum*] *Squalidum, incultum, et sordidum*, sic appellatum, quod proxime ad squamas piscium accedit. Itidem Ennius dici pallidum squali-

*nificare, sic di*ctum[12] quod proxime *ad similitudinem squamæ pi*scium accedit, ut*ique eorum qui in profunditatibus ab*diti paludum squ*allent maxime. Unde Ennius* in Telepho: Quam ve*stitus squalida septus* stola.

Squarrosos[r] *ab eadem squamarum piscium* similitudine ait dic*tos, quorum cutis exsur*gat ob assiduam illu*viem. Lucilius: Varro*num, ac rupicum squarr*osa, incondita* rostra.

Squarrosi ab eadem squamarum similitudine dicti, [PAUL. quorum cutis exsurgit ob assiduam illuviem. Lucilius: Varronum, ac rupicum[13] squarrosa, incondita rostra.

STAGNUM[s] quidam dici putant, quod in eo aqua [FEST.

12 Ed. Scal. '*Squalidum* incultum et sordi*dum ait Verrius. Significare sic di*ctum,' &c.
—13 Vet. lib. *rapicum.*

NOTÆ

dum auctor est in Telepho: 'Quam vestitus squalida stola.' Apud Nonium in 'Stola' integrior versus legitur: 'Cedo, ac caveo vestitus squalida septus stola.' *Jos. Scal.*

Squalidum] Aliter paulo, sed in eandem mentem A. Gellius lib. II. c. 6. 'Squalere,' inquit, 'dictum a squamarum crebritate asperitateque, quæ in serpentium pisciumque coriis visuntur.' Idem Servius; ita ut proprie id squallere dicatur, quod aliqua re incultum et obsitum nova facie visentibus horrorem incuteret: ut apud Virg. 'Tunicam squallentem auro.' Deinde vero de iis tantum ea vox usurpari cœpta sit quæ sordium congerie inculta essent et squamosa. Sed optime Martinius a σκελλὸς, aridus, squalus, squalidus, &c. *Dac.*

[r] *Squarrosos*] *Squarra*, vel, ut Veteres scribebant, *Scara*, purum putum Græcum est ἐσχάρα. Quod frequens in libris Græcorum medicinis. *Rupices*, sunt rustici. Tertullian. 'apud rupicem, et sylvicolam, et monstrorum eruditorem scrupea schola eruditus:' dicuntur et *Petrones. Varrones* etiam a *Varris*, qui sunt stipites non dolati præduri, ac enodes, unde Varronum familiæ in gente Terentia, ac Visellia. Quanquam Varro ipse de suo cognomine loquens aliter scripserit: eum nempe, qui primus Varro sit appellatus, in Illyrico hostem Varronem nomine quod rapuerat, et ad suos portaverat, id cognomen ex insigni facto meruisse. Auctor Servius, qui est penes Danielem. *Jos. Scal.*

Squarrosos] Falsum *squarrosos* ab squamis. A *squarra* enim, vel ut Veteres scribebant *scara*, quod purum putum Græcum est ἐσχάρα, id est, 'crusta ulceribus cavis accrescens.' *Rupices* sunt rustici. *Varrones* duri et agrestes homines a *varris*, sive *varis*, informibus et furcillatis baculis. Tertull. in lib. de anima: 'Rupicum ac Varronum, quibus alimenta sapientiæ desunt.' *Dac.*

[s] *Stagnum*] Vidend. Varro lib. IV. de Ling. Lat. *Ant. Aug.*

Stagnum] Quod in eo aqua stet. Servio quoque, et Isidoro. Unde in Gloss. exponitur ὑδροστάσιον. Sed melius alii a στεγνὸν, pro quo Siculi dixere σταγνόν. Est autem στεγνὸν,

perpetuo stet: alii, quod is locus a Græcis στεγνὸς [14] dicitur, quia bene contineat aquam.

Stalagmium[t] genus inaurium videtur significare. Cæcilius in Karine, cum ait: jum [15] ex aure ejus stalagmium domi habeo.

Stalagmium genus inaurium. Cæcilius: Ex aure [PAUL. ejus stalagmium domi habeo.

Stata sacrificia[u] sunt, quæ certis debus fieri debent. [FEST. Cato in ea quam scribit de L. Veturio, de sacrificio † commisso, cum ei equum ademit: Quod tu, quod in te fuit, sacra stata solemnia, capite sancta deseruisti.

Stata dicebantur sacrificia, quæ certis diebus fie- [PAUL. bant. Cato: Sacra, stata, sollemnia, sancta deseruisti.

Statæ Matris simulacrum in foro colebatur.

Statæ Matris[x] simulacrum in foro colebatur, post- [FEST. quam id collustravit,[16] ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat[y] nocturno tempore, magna pars populi in suos quisque vicos rettulerunt ejus Deæ cultum.

Statua est Ludii, ejus,[z] qui quondam fulmine ictus in circo

14 Ed. Scal. συειός.—15 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *tum*.— † Id. ibid. *Sacrilegio*.—16 Scal. probante Dac. *Cœlius stravit*.

NOTÆ

quod minime rimosum est, et fideliter continet, a στέγω, tego. Stagno contrarium futile. Inde Varro lib. IV. de L. L. 'Stagnum, Græce στέγνον, quod non habet rimam.' *Dac.*

[t] *Stalagmium*] Inaurium genus oblongum ex bacca pendula; quales hodieque mulieres nostræ gestare solent. Ad guttæ similitudinem quæ Græcis σταλαγμὸς dicitur. Meminit Plaut. Menæch. Act. III. sc. 3. 'Amabo, mi Menæchme, inaures da mihi Faciundas pondo duum nummum, stalagmia, Ut te libenter videam cum ad nos veneris.' In versu Cæcilii lego, *Jam ex aure ejus stalagmium domi habeo*. Etsi aliter in Pauli Epitoma. *Idem.*

[u] *Stata sacrificia*] Opponuntur indictivis et mobilibus: meminit Cicer. I. Tuscul. 'Cum enim illam ad solenne et statum sacrificium curru vehi jus esset,' &c. Et in Milone. Sic pro domo 'Statas cærimonias' dixit. Lege infra, *De sacrilegio commisso*. Vide in 'prohibere comitia.' *Idem.*

[x] *Statæ Matris*] Vestam intelligit quam prisci illi a sistendo Statam dixerunt, ut ejus nomen Græcum effingerent, Græcis enim ἑστία, ab ἕσασθαι, i. ἱδρύσασθαι, quia ubique stata esset et consecrata. *Idem.*

[y] *Qui plurimus ibi fiebat*] Ob excubias scilicet, quæ in foro præcipue agebantur. *Idem.*

[z] *Statua est Ludii, ejus*] Hinc intelligendus locus Pub. Victoris qui in 8.

sepultus est in Janiculo: cujus ossa postea ex prodigiis oraculorumque responsis senatus decreto intra urbem relata in Volcanali, quod est supra comitium, obruta sunt, superque ea columna[a] cum ipsius effigie posita est.

Statuliber[b] est, qui testamento certa conditione proposita, jubetur esse liber: et si per hæredem est, quo minus statuliber præstare possit, quod præstare debet: nihilominus liber esse videtur.

Status[c] dies vocatur, qui judicii causa est constitutus cum peregrino; ejus enim generis ab antiquis hostes appellabantur, quod erant pari jure cum populo Romano, atque hostire ponebatur pro æquare. Plautus in Curculione: Si status condictus cum hoste intercedit dies, tamen est eundum, quo imperant, ingratis.

Status dies vocatur, judicii causa constitutus. [PAUL.

NOTÆ.

urbis regione, sic scribit: 'Ficus Ruminalis et Lupercal Virginis. Columna cum statua M. Ludii Græcostasis.' Hæc enim est columna et statua de qua hic Festus: quamvis de hoc Ludio nihil alibi me legisse memini. Illud tantum constat ante Ancum Martium vixisse, qui Janiculum urbi addidit ubi primo fuerat hic Ludius sepultus. Nam veteres Romani, nisi ex prodigiis et oraculorum responsis admonerentur, ut hic factum est, intra urbem neminem sepelibant, præter Duces eos qui in prælio pro rep. vitam amiserant, ut Nauti et T. Sicinii consulatu Opiter Verginius Tricostus, Valerius Lævinus, Posthumus Cominius Auruncus, aliique Tribuni militares proxime Circum combusti sunt: ut supra Fest. post 'Novalem agrum.' *Idem.*

[a] *Superque ea columna*] De hoc more Isidor. Orig. lib. xv. cap. 11. 'Apud majores potentes aut sub montibus, aut in montibus sepeliebantur. Inde tractum est, ut super cadavera aut pyramides fierent, aut ingentes columnæ collocarentur.' Callimach. Epigr. 11. Στήλην μητρυιῆς, μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος. Sed notandum supra columnam aliquando mortui effigiem sculptam fuisse. *Idem.*

[b] *Statuliber*] Glossarium: 'Statu liber, ἐλεύθερος χρόνῳ κατὰ διαθήκην ἀφεθείς.' Lego ὅρῳ pro χρόνῳ. *Jos. Scal.*

Statuliber] Qui sub conditione testamento liber esse jussus est. Ulpian. Inde in Gloss. 'Statuliber, ἐλεύθερος χρόνῳ κατὰ διαθήκην ἀφεθείς.' Scaliger legit ὅρῳ. 'Statulibera, διακεκτημένη τὴν ἐλευθερίαν.' *Dac.*

[c] *Status*] Plautus in Bœotiis. Cujus verba ad legem 12. tab. alludunt, ut arbitror; de quibus Cicero lib. I. Officior. 'Aut status dies cum hoste.' *Ant. Aug.*

Status] Vide 'condictus' et 'hostis.' *Dac.*

Stellam significare ait Ateius Capito lætum, et [FEST. prosperum, auctoritatem secutus P. Servilii auguris, quæ ex lamella[17] ærea assimilis stellæ locis inauguratis infigatur.

Stellati*na*[d] *tribus dicta, non a Campo* eo, qui in Campania est, sed eo, qui *parum abest ab Urbe Ca*pena, ex quo Tusci profecti [18] *Stellatinum eum* campum appellaverunt.

Stellionem[e] [19] *genus aiunt Lacertæ, quod* Verrius di*ctum ait, quia virus* stillet cibo, p*otius quam quod ali*i [20] a stellarum *similitudine, quia* varium est.

Stercus[f] ex æde Vestæ XVII. Kalendas Julias defertur in angiportum medium fere clivi Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria, tantæ sanctitatis majores nostri esse judicaverunt.

17 Vet. cod. *quæ ex tamella.* Legendum monet Dac. *quia et lamella ærea assimilis stellæ, locis inauguratis infigatur.*—18 Ed. Scal. *professi.*—19 Vet. cod. *Stelionem.*—20 Ed. Scal. '*alibi.*'

NOTÆ

[d] *Stellati ....*] *Stellatina tribus non a Stellate campo eo, qui in Campania est, sed eo, qui est .... miliario a porta Capena: ex quo Tusci eum campum ita appellaverunt.* Hæc, vel his similia Festus. Liv. lib. VI. 'Tribus quattuor ex novis civibus additæ, Stellatina, Tromentina, Sabatina, Arnensis.' Anno urbis 356. ex Fastis Capitolinis. *Ant. Aug.*

Stellatina] Vide Liv. lib. VI. sect. 5. Stellates populos in Tuscia nominat Cato in originibus. *Dac.*

[e] *Stellionem*] Existimo Festum referre, placuisse Verrio Stellionem, quod stillet cibo, dici: at ipsum magis probare ab stellarum similitudine, quod ejus cutis varia sit, esse appellatum. Plin. lib. XXX. cap. 10. 'Nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt: inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Tuniculam exuit eodem modo ut anguis, sed eam ipse devorat.' Ab hoc crimen stellionatus dici certum est. De stellione Virg. Georg. lib. IV. *Ant. Aug.*

Stellionem] Stellionem genus lacertæ Verrius dicit ab eo dictum, quod virus stillet cibo, potius, quam quod dicit alibi, a stellarum similitudine videri dictum, quia ejus corium varium est. Tertullianus de cibis Judæorum: 'quis stellionem (comedit)? sed maculas execratur prædam de aliena morte quærentes.' *Jos. Scal.*

Stellionem] Stellio autem dictus, quod variis guttis sit stellatus. Ovid. IV. Metamorph. 'Aptumque colori Nomen habet variis stellatus corpore guttis.' Unde et illum Græci ἀστερίαν et ἀστερίωνα dixere. *Dac.*

[f] *Stercus*] Ovid. Tiberi jactum dicit. Vide supra: 'Quando stercus delatum fas.' *Idem.*

Sterilam,[g] sterilem. [PAUL.

Ste*rilem mulierem appella*bant, quam G*ræci* στεῖραν [FEST.
dicunt, quæ non cap*it semen genitale.*

*S*eplasia,[h] aut S*eplasium, ubi unguentum* memorab*atur pretiosum. Pomponius* in Adelph*is: Di te perdant in*feri, Antipho, *quia unde hoc unguen*tum sit, *quæris; atqui lepidum* unde ung*uentum, nisi ex Seplasia* est.

Stipatores[i] ait[1] dictos a stipe, quam mercedis nomine ac-

1 Vet. lib. *ait Verrius.*

NOTÆ

[g] *Sterilam*] *Sterila* pro *steriliis*, ut 'sublima' apud Lucret. pro 'sublimis:' 'Gracila' Lucil. pro 'gracilis,' &c. *Idem.*

[h] *Seplasia*] Vide post 'sentinare.' *Dac.*

[i] *Stipatores*] Deesse mihi videntur aliquot verba, quibus dicat (*vel ab stipo, quod est firmo*) *unde et stipam, &c.* Justinian. lib. III. Institut. 'Stipulum apud Veteres firmum appellabatur, forte a stipe descendens. Hinc stipulatio dicta est.' *Ant. Aug.*

Stipatores] Stipa, quæ hic vocatur, est crux, seu patibulum humi, ut trophæum, destitutum, cui argillam imponunt plastæ, ut simulacra, quæ velint, deforment. Græci vocant κάνναβον. Tertullianus in Apologetico de eo intelligit, cum ait: 'Crucibus et stipitibus imponitis Christianos, quod simulacrum non prius argilla deformat, cruci et stipiti superstructa?' et infra: 'Diximus originem Deorum vestrorum a plastis de cruce induci.' Sed qui sequitur locus, ut obiter dicam, corruptus est apud eundem eruditissimum scriptorem: 'Sipara illa vexillorum, et candelabrorum stolæ crucium sunt.' Legendum enim: *Sipara illa vexillorum, et candes labarorum, stolæ crucium sunt.* Notum labarum inter signa militaria fuisse, ex illo, ut ex antenna, pendebat candys, quod est genus paludamenti barbarici. Itaque in veteribus monumentis ita visitur semper Labarum ea forma pictum: neque multum negotii fuit Constantino Imp. id in speciem crucis concinnare, cum jam transversum antennæ specie lignum haberet. *Candes* ergo sunt κάνδυες, a nominativo *Candys.* Non ignoro tamen in veterib. libris Tertulliani *Cantabrorum* legi: ut etiam apud Arnobium: præterea Labarum tempore Tertulliani non fuisse. Quare hoc modo labefactabitur conjectura nostra. *Jos. Scal.*

Stipatores] Frustra est Verrius qui stipatores a stipe, nam stipatores et stipes a stipando: stipare autem a στύπω, condenso. Inde etiam *stipa* pro *stupa.* Quare bene Servius in I. Æneid. 'Stipant, densant, translatio a navibus, in quibus stupa interponitur vasis, quam stipam dicunt.' Et sic melius, quam si ad duo etyma recurras, ita ut *stipator*, et *stipes* nummus sint a *stipare*, et istud a στείβω, calco: *stipa* vero et *stipes*, fustis terræ destitutus, a στύπω, condenso. Unde στύπη, stupa, et στύπος, truncus, caudex. *Dac.*

cipiant custodes cujusque corporis: unde et stipam,[k] qua[2] amphoræ cum exstruuntur firmari solent: etiam stipites, qui ob eandem causam destituantur.[3][1]

Stipatores, id est, custodes cujusque corporis, dicti [PAUL. sunt a stipe, quam accipiebant mercedis nomine.

Stipatores, corporis custodes, quos antiqui latrones vocabant, stipati enim ferro circundant corpora regum.

*Stip*atores appel*labantur corporis* custodes, quos [FEST. *antiqui latrones dice*bant, id est, mer*cenarios qui cu*m ferro ve*lut circundabant* regum cor*pora.*

Stipem[m] esse nummum signatum, testimonio est [PAUL. (et id quod datur[4] stipendium militi, et cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur.

*Stipem dicebant pe*cuniam signat*am, quod stiparetur:* [FEST. ideo stipulari *dicitur is, qui in*terrogat*us spondet stipam, id est, æs.*

Stipes,[n] fustis terræ defixus. [PAUL.

2 Vet. cod. *quam.*—3 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *constituantur* vel *destinantur.* Vide Not. inf.—4 Vet. cod. *et de eo quæ datur.*

NOTÆ

[k] *Stipam*] Pro *stupam*, ut supra. At dormitavit vir summus cum scripsit hic stipam esse crucem seu patibulum cui argillam imponunt plastæ. Quod Græci vocant Κάνναβον. *Idem.*

[1] *Destituantur*] Non video cur viri docti rescripserint *constituantur*, vel *destinantur.* Eleganter enim Veteres dicebant destitutum, defixum. Sic C. Gracchus in oratione de legibus promulgatis usus est eo verbo in eodem significatu, cum inquit: 'Idcirco palus destitutus est in foro, eoque adductus suæ civitatis nobilissimus homo M. Marius: Vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est.' Et Varro: 'Si eorum colla in furcas destitutas inclinserit.' *Idem.*

[m] *Stipem*] Varr. lib. IV. de L. L. in fine: 'Hoc ipsum stipendium a stipe dictum, quod æs quoque stipem dicebant. Nam quod asses libræ pondo erant, qui acceperant majorem numerum, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est, componebant, quo minus loci occuparet. A stipando stipem dicere cœperunt.' Et mox: 'Et qui pecuniam alligat stipulari et restipulari.' Sed de *stipulari* multi dissentiunt, quorum alii a firmitate *stipulari* dictum volunt, quod Veteres *firmum* dicebant *stipulum.* Alii rure natum verbum dicunt, a stipula scilicet, quia in contractibus agrariis stipulam tenebant, quæ totum agrum repræsentaret. Quæ mihi potior sententia. *Idem.*

[n] *Stipes*] Multa omisit Paulus, ut ex Festi reliquiis apparet. *Ant. Aug.*

Stipes[o] *fustis terræ* defixus : Afra*nius in* . . . [FEST.
Porro honeste *quam fecerit, qui stipi*te hostium *impulit, vostram impl*oro fidem, qui *adestis* . . . . . .
. . . . . *e*am silvam, et . . . . .
*us in ho*stili in me la*ctu*[5] *percussit la*tus ut revolso *stipite miles* qui jactu vali*do percussit* parmam, nisi si *stipitem ponere* voluit pro *telo, vel hasta, Accius* in Bacchis, *Ecquem*[6] *stipitem abi*egnum aut a*lienum* . . . . .
. . . . . us Ennius . . . . . .
. . . . . *stip*ites abiegno . . . . .
. . . . . e stipitem . . . . . .
. . . . . *intere*mit eum, qua . . . .
*Stipitem a*rripit.

Stir*pem*[p] *in masculino gene*re antiqui *usurparunt pro eo quod est fœ*mina met*aphorice dicentes, poëtæ* quæ nunc in *fœminino proferunt gene*re. Livius :[q] tr*adunt familias*[r] *quo*run-

5 Ed. Scal. *jactu:* et ita legendum monet Dac.—6 Ead. ed. *ecquam.*

NOTÆ

[o] *Stipes*] Citabatur Afranius, qui dixerat, *stipite ostium impulit :* item Attius in Menalippo, qui dixerit *revolso stipite,* et in Bacchis : et Ennius, qui dixit *stipites abiegnos.* Jos. Scal.

Stipes] In verbis Afranii *hostium* pro *ostium.* Ut supra in 'scrupi,' *hostreis* pro *ostreis.* Infra pro *lactu* legendum *jactu.* Reliqua deplorata sunt. *Dac.*

[p] *Sti*...] De stirpe Festum scripsisse aperte intelligitur, eam masculine quoque dici. Vide 'Spicum,' et 'Specus,' et 'Recta.' *Ant. Aug.*

Sti...] Citabatur Ennius qui *stirpem* dixit masculino : *Nomine Pyrrhus, uti memorant, a stirpe supremo.* Jos. Scal.

[q] *Livius*] Livium Andronicum intellige : quem ex hoc loco historiarum sive annalium libros conscripsisse certum est. Adeoque nimis præcipitanter fecit Illustrissimus Gerardus Joannes Vossius, cum in luculentissimis libris suis de historicis Latinis lib. III. cap. 12. non veritus est affirmare historicis perperam annumerari Livium Andronicum falsoque apud Diomedem lib. III. *Livium* legi pro *Ennio.* Diomedis verba sunt : 'Epos Latinum primus digne scripsit Livius, qui res Romanorum decem et octo complexus est libris : qui et annales inscribuntur, quod singulorum fere annorum actus contineant.' Hunc Diomedem secutus Cælius Rhodiginus lib. VII. cap. 4. 'Epica' (inquit) 'digne omnium primus scripsit Livius, qui decem et octo libris Romanorum res gestas perscripsit.' Secuti et Simlerus in Bibliotheca, Popelinierus lib. v. de historicis, Glandorpius in Onomastico voce 'Livius Andronicus.' Quos omnes Diome-

dam Rom*anorum, Trojano stirpe ante* conditam Romam *procreatas.* Idem *Li*vius: Ostrymon *quemdam*[s] *memorant* Graio stirpe ex*titisse. Ennius Annal.* 6. Nomine[7] Pyrrh*us*[t] *uti memorant* a stirpe supremo . . . . . est revoca[8] fratrem[u] *eodem stirpe prognatum* plaudire, quam Gallus *Ælius sic de*finit, stirps est gen*tis propagatio, ut* quis a quoque est[9] prog*natus. Stirpes autem per translationem* dicuntur *ab stirpibus iis quæ sub* imis arborib*us nascuntur.*

Stiricidium, quasi stillicidium, cum stillæ concretæ [PAUL. frigore cadunt. Stiria enim principale est, stilla diminutivum.

7 Ead. ed. '*Ennius Annibal* Nomine.'—8 Ead. ed. *est revocat.*—9 Ead. ed. '*ut* quia quoque est.'

NOTÆ

dis loco deceptos tradit vir doctissimus, ea tantum ratione subnixus quod de Livio Andronico nihil hujusmodi Veteres prodidere, quodque duodeviginti librorum mentio Ennio potius congruit, quem totidem libros scripsisse ex eorum fragmentis passim in Grammaticorum libris satis constat. Sed futile est utrumque illud argumentum, et vel minimo ictu perculsum ruit, ut quivis facile videbit. Diomedem aliosque asserit hic Festi locus, qui virum omni laude majorem latuit, vel saltem non sat ei perspectus fuit. Historias igitur et prorsa et metrica oratione Livius scripserit necesse est, quod priscis illis non insolens fuisse omnes norunt. Huc accedat quod Livii Annalium meminit Festus in voce 'surregit.' Versus etiam ex ejusdem Annalium lib. I. et II. legere est in voce 'quamde.' Nam viri docti qui eos Ennio tribuunt nullo nituntur fundamento: Adi locum. Neque est quod quis dicat, non hic Livium Andronicum nominari, sed T. Livium Patavinum, non quod T. Livium forsan et legere et exscribere non potuerit Verrius, sed quod absurdum sit putare Verrium ex T. Livio, scriptore suo συγχρόνῳ, historiæ aliquid hausisse, et non potius ex iisdem fontibus unde hauserat T. Livius. Præsertim cum nullam ejus alibi mentionem fecerit, quem alioqui sæpius laudare necesse habuisset. Sed hæc in Livii gratiam dicta sunto, cui dolebam historici laudem a viro doctissimo aliquamdiu immerito fuisse negatam. *Dac.*

r *Tradunt familias*] Ut familiam Nautiorum. Vide supra in 'Nautiorum.' *Idem.*

s *Ostrymon quemdam*] De hoc nihil compertum habeo. *Idem.*

t *Nomine Pyrrhus*] Male apud Nonium *homines* pro *nomine*, in voce 'stirps.' Integrum distichon, 'Navo' repertus homo Graio patre, Graius homo, Rex, Nomine Pyrrhus, uti memorant, a stirpe supremo.' Scaligero placebat *Aimoniæ Pyrrhus*, Merulæ *Chaonicæ Pyrrhus.* Vetustiores sequor. *Idem.*

u *Est revoca fratrem*] Forsan *st, revoca fratrem* sed hoc forsan indictum oportuit. In iis quæ desunt periit poëtæ cujusdam nomen. *Idem.*

Stiricidium[x] *qu*asi stillicidium, cum stel*læ concretæ* [FEST.
frigore cadunt. Cato pro C. . . . . .
. . . . nihilominus voluit semper *de stiricidio*[10] *in* re præsenti cognosce*re atque etiam statuere.*

Stlata,[y] genus navigii latum magis, quam altum, et [PAUL.
a latitudine sic appellatum, sed[11] ea consuetudine, qua stlocum pro locum, et stlitem pro lite dicebant.

Stlat*a genus erat navigii*, latum mag*is, quam altum*, [FEST.
sic appellatum *a latitudine, sed* consuetudine, *qua stlocum pro locum, et stli*tem antiq*ui pro litem dicebant.*

Stlembus, gravis, tardus,[z] sicut Lucilius pedibus [PAUL.
stlembum dixit equum pigrum, et tardum.

Stlembus, gravis, tar*dus,*[z] *sicut Lucilius.* . . [FEST.
. . . . . Apulidæ pe*dibus stlembum dixit*, cum
refert *equum pigrum et tardum.*

Stolidus,[a] stultus Ennius libro primo: Nam vidi[12] pug-

10 Ead. ed. *de arricidio.*—11 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *scilicet.*—12 Vet. cod. *vide.*

NOTÆ

[x] *Stiricidium*] Servius in illud III. Georgic. 'Stiriaque impexis induruit horrida barbis.' 'Stiria,' inquit, 'est gutta: inde fit diminutivum ut dicamus Stilla.' *Idem.*

[y] *Stlata*] Glossarium: 'Stlata, πειρατικοῦ σκάφους εἶδος.' Idem, 'Stlatarius, ἐργόμωκος.' *Jos. Scal.*

Stlata] Pro *lata*, antiqui enim vocibus ab *l* incipientibus *st* præponebant. *Stlata*, subintelligitur *navis.* Gloss. 'Stlata, πειρατικοῦ σκάφους εἶδος,' 'Piraticæ navis genus.' Item, 'stlites, δίκαι ἀρχαιῶς,' 'Lites antique.' Item, 'stlatarius, ἐργόμωκος.' *Dac.*

[z] *Stlembus, gravis, tardus*] A Lumbagine, *stlembus*, pro *lumbus*, quasi *lumbosus*, a lumborum vitio, et per metaphoram pro tardo instar laborantis lumbagine. Hæc Voss. Dubito. Putabam olim, longe aliud voluisse Lucilium quam quod habet Festus, eumque dixisse pedibus stlembum, non tardum et gravem, sed velocem, ὠκύποδα, ab illius scilicet navigii velocitate quod *lembum* dicunt, nam lembus μικρὸν πλοιάριον, Hesych. Eumque inter velocissimas et exploratorias naves fuisse ex Veteribus certum est. Sed vereri se ait Scaliger ne Verrius in vitiosum exemplar Lucilii inciderit, et Lucilius scripserit *stlentum* pro *lentum.* In verbis Lucilii τὸ *Apulidæ*, corruptissimum est. *Idem.*

[a] *Stolidus*] Ennius, *Namque avide pugnare sues stolidi soliti sunt.* Et: *Hominem appellat: Quid lascivis, stolide? non intelligit.* Jos. Scal.

Stolidus] A stolone, hoc est, inutili fruticatione quæ circum arbores e radicibus enascitur. *Stolo, stolidus*, syncope *stoldus, stoltus, stultus: stolo*

nare[b] sues, stolidi, stolidi sunt, et in Alexandro: Hominem appellat,[c] quia[13] lascivi stolide non intellegit: et Cæcilius in Hypobolimæo:[d] Abi hinc tu stolide:[e] illi ut tibi sit pater? et in Andronico:[14] Sed ego stolidus, gratulatum me oportuit[15] prius.

Stolidus, stultus. [PAUL.

Strebula lingua Umbrorum appellabant partes carnium sacrificatarum.

Strebula[f] Umbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum, quas *Græci μηρία dicunt, quæ* in altaria *imponi solebant, ut Plau*tus ait in Fri*volaria, strebula* agnina tene[g] . . . . . bulis. . . . [FEST.

13 Vet. cod. *quid.* Vide infra.—14 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *Androgyno.* Probat Dac.—15 Vet. cod. *oporteat.*

NOTÆ

etiam pro *stolido:* ut 'stipes' pro 'stupido,' &c. Auson. ep. 1. 'Sed jam non potes, o stolo, doceri.' *Dac.*

[b] *Nam vidi pugnare*] In Schedis hic Ennii versus sic legitur, *Nam vi depugnare sues stolidi solidi sunt.* Corrupte manifesto pro *soliti sunt.* Inde Janus Duza Plautinar. explicat. lib. XI. cap. 25. *Namque avide pugnare suis stolidi soliti sunt.* Sed Scalig. *Namque avide pugnare sues stolidi soliti sunt.* Idem.

[c] *Hominem appellat*] Scal. legebat: *Hominem appellat: Quid lascivis, stolide? non intelligit.* At ego: *Hominem appellat, quid lascivis, stolide? non intelligis?* Et interpretor de Hectore Paridem increpante quod evitaret Menelaum, et dum ait *quid lascivis,* ei mollitiem exprobrat et ad Homeri illud alludit, *εἶδος ἄριστε, γυναιμανὲς,* &c. Vide Homer. Iliad. γ. in principio. *Idem.*

[d] *In Hypobolimæo*] Aliter, *Hypobolimæo Æschino.* Idem.

[e] *Abi hinc tu stolide*] Forsan: *Abi hinc, tu stolide, illuc, ut tibi sit pater. Ut,* id est, *ubi.* 'Stulte, abi hinc illuc ubi tibi patrem reperias.' Et ita spurium innuit. Et inde nomen fabulæ 'Hypobolimæus Æschinus,' id est, Æschinus supposititius: *ὑποβολιμαῖος* enim supposititius. *Idem.*

[f] *Strebula*] Locus Plauti fuit in Frivolaria, quæ non extat. *Ant. Aug.*

Strebula] Habes apud Varronem et Arnobium. *Jos. Scal.*

Strebula] Arnob. 'Nonne placet carnem strebulam nominare, quæ taurorum e coxendicibus demitur?' Sed cur Umbrico nomine? cum a Græco *στρεβλὸς,* curvus. Nempe a curvatura et versura coxendicis: ut optime Varro lib. VI. de L. L. 'Caro strebola, Opilius scribit, circum coxendices sunt nobis. Id Græcum est ab hujus loci versura.' *Dac.*

[g] *Strebula agnina tene*] Puto in lacuna desiderari locum alium ejusdem Plauti quem laudat Varro ibid. 'In cestione,' inquit, (optime Scalig. *in*

Strenam[h] vocamus, quæ datur die religioso, ominis boni gratia, a numero, quo significatur alterum, tertiumque[16] venturum similis commodi, veluti trenam, præposita *S* litera, ut in loco, et lite solebant antiqui.

Strigæ appellabantur ordines rerum inter se con- [PAUL.
juncte[17] collocatarum, a stringendo dictæ.

Strig*æ*[i] *appellabantur* ordines rerum *inter se conti-* [FEST.
*n*uate conlocata*rum, a string*endo dictæ.

Strig*as*,[k] *ut ait Verr*ius, Græci *σύρνια* ap*pellant; quod* male-

16 Vet. cod. *initiumque.*—17 Vet. lib. *continuate.*

NOTÆ

Gastrione) ' cera stribola, ut de lumbo, obcænabis.' Quem versum sic correxit Scalig. *Caro stribola vitellina est: cænabis.* Sed quomodo ex *ut de lumbo ob* fieri possit *vitellina est*, non sat certe possum conjicere. Atqui is locus est qui nullo fere negotio possit sanari. Lege modo, *Carne strebola, aut de lumbo obcænabis. Cera*, inversum *care*, pro *carne*, *aut* pro *haud*, ut sæpe. *Obcænabis* eodem modo dictum quo *obtinebis*, et alia. Et interpretor, ' ad saturitatem cænabis.' Nam et nomen fabulæ *gastrion*, sive *gastron*, id est, *gulosus*, verum et notatu dignum est, quod supra dixit Festus strebolam carnem sive *μηρία* in altaria imponi solita. Nam eæ præcipuæ hostiarum partes erant, ideoque in conviviis etiam viris principibus dabantur ut dorsa. Adi Eustath. in Homer. p. 1606. Ed. Rom. *Idem.*

[h] *Strenam*] In *loco* et *lite* non solum s litera præponitur, sed s et T. Dicitur enim a Veteribus *stlocus* et *stlis*. Vide ' Stlata' et ' Stlembus.' Sic ' Decemviri stlitibus judicandis ' dicebantur, pro *litibus*, qui Centumvirorum primi fuerunt. Videnl. Quintilian. lib. I. cap. 6. Potuisset Festus *stritavum* pro *tritavo* dictum referre. *Ant. Aug.*

Strenam] Etymologiæ Festi convenit, immo astipulatur versus Pomponii Atellanarii: ' Asside, siqua veniet strena strenæ.' *Jos. Scal.*

Strenam] Etymologiæ Festi consentit versus Pomponii Atellanarii: ' Asside, si qua veniet strena strenæ.' Aliter Nonius, ' strena,' inquit, ' dicta est a strennitate.' Cui favet Symmachus lib. x. Epist. 28. ' Ab exortu pæne Martiæ, strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni novi auspices primus accepit. Nomen indicio est viris strenuis hæc convenire ob virtutem.' *Dac.*

[i] *Strigæ*] Striga proprie in Re Rustica dicebatur sulcus, qui uno ductu peragebatur in longitudinem, et inde quarumcumque rerum ordines strigæ dicti sunt, ut Hygino in libello de castrorum metatione ordo et series equorum in castra redeuntium. *Idem.*

[k] *Stri* . . . .] Striges aves nocturnas, ut ait Verrius, Græci *στρίγγας* appellant: a quo maleficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant. Itaque solent his verbis eas veluti avertere Græci: Στρίγγ'

ficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant. Itaque solent his verbis eas veluti avertere Græci *σύῤῥιντα πόμπειν*[1] *νυκτικόμαν στρίγγα τόλαον ὄρνιν ἀνωνύμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.*

Strigores[m] in Nelei *carmine pro* strigosis positum *invenitur, id est, densa*rum virium ho*minibus, alias stri*gore exerciti.

NOTÆ

ἀπόπομπον, νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀπὸ λαοῦ *Ὄρνιν *ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* Plin. hos versus intellexit, cum scribit, 'Strigas in Græcorum diris, et imprecationibus haberi.' Qui hic somniant syrnia, næ ipsi multum hallucinantur. Puto secundum versum ita legendum, ac supplendum: *Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἔλαυνε. Jos. Scal.*

Strigas] Harum avium descriptionem pete ex Ovid. lib. VI. Fastor. post versum 130. Et recte Verrius *strix*, a Græco *στρὶγξ*, seu *στρὶξ*, quod a *στρίζω*, strideo, unde Ovid. 'Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus Causa, quod horrenda stridere nocte solent.' Mulieres autem veneficæ *striges* dictæ, quia in eas aves figurantur. Unde et *volaticæ* dictæ sunt. Isidor. 'Striges, mulieres volaticæ.' Et Gloss. 'striga, *λαιστρύγων, καὶ γυνὴ φαρμακίς.*' Italia etiam hodie *strigam* veneficam vocant. *Dac.*

Strigas] Duo versus Græci sunt in veteri libro; quorum alterum mendosum Aldus, et Alciatus in Parergis ita emendarunt: *Σύρνια πομπεύειν νυκτίκομα στρίγγα δ' ὀλοόν.* Alterum versum, qui recte hic scriptus est, male referunt: in priore autem *στρίγγατ' ὀλαὸν* scriptum est in veteri libro; sed neutrum esse sine mendo Fulvio Ursino nostro videtur. De strigibus autem Latina quoque Festi verba esse intelligenda nemo ignorare potest. *Ant. Aug.*

[1] *Σύῤῥιντα πόμπειν*] Hæc corruptissima sunt: varie varii emendant. Turnebus lib. XIV. advers. cap. 1. *Στρίγγ' ἀποπέμπειν νυκτιβόαν, στρίγγ' αὐτικάλαὸν Ὄρνιν ἀνώνυμον ἐνθένδ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* Scaliger in catalect. *Στρίγγ' ἀπόπομπον νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀγελαίαν Ὄρνιν ἄνωνυμον ἐνθένδ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* Et in notis suis ad Fest. *Στρίγγ' ἀπόπομπον, νυκτιβόαν, τὰν στρίγγ' ἀπὸ λαοῦ Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἔλαυνε.* Tandem Hadrianus Junius in nomenclatore suo voce 'lamia:' *Σύρνια πομπεύου νυκτινόμαν στρίγγα ταλαὸν Ὄρνιν ἀνώνυμον ἐξελᾶ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* Sed Junio imposuit corruptus Festi codex. Neque enim *σύρνια* Græcum est. Ego ad oram codicis ita tentaveram: *Στρίγγ' ἀποπέμπειν νυκτινόμαν στρίγγα τ' ἀλαὸν Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἐλαύνειν.* Hoc est: 'Strigem averte noctu pascentem, fœdamque strigem avem feralem veloces in naves fuga.' Vel *νυκτιβόαν* pro *νυκτινόμαν*, nam et strix *νυκτιβόα* dicebatur. Hesych. in *στρίγλος.* Hos versus intellexit Plinius dum scripsit lib. XI. cap. 39. 'Esse in maledictis jam antiquis strigem convenit.' *Dac.*

[m] *Strigores*] *Strigores in Nelei carmine videtur pro strigosis positum: alii pro densarum virium hominibus.... Strigores exerciti.* Memini Adr. Turneb. *Strigones* legere. Sed non advertebat morem Veterum, qui ut 'architectores' pro 'architectones,' ita *Strigores* pro *strigones* dicebant. *Jos. Scal.*

Strigores] Pro *strigores* Turnebus legebat *strigones*, sed, ut optime Sca-

Strigores densarum virium homines. [PAUL.

Stritavum antiqui dicebant pro tritavo.

Strit*avum antiqui dice*bant pro trit*avo, qui est pater* [FEST.
*at*avi et ataviæ; *ut stlitem pro lite.*

Stroppus[n] est, ut Ateius Philologus existimat, quod Græce στρόφιον[18] vocatur, et quod sacerdotes pro insigni habent in capite:[19] quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocatur Strupearia, quia coronati ambulent, et a Tusculanis, quod in pulvinari imponatur Castoris,[o] struptum vocari.

18 Vet. cod. *συρόφιον.*—19 *In apice* legit Scal. Improbat Dac.

NOTÆ

liger, non advertebat morem Veterum, qui ut 'architectores' pro 'architectones,' ita *strigores* pro *strigones* dicebant. Strigores autem proprie sunt *strigosi*, strigore, id est, macie exerciti, et inde factum, ut *strigores* densarum virium homines in Nelei carmine dicerentur. Hac voce usus videtur Plautus Bacchid. act. II. sc. 3. vulgo: 'Dum circumspecto, atque eo lembum conspicor: Longum est rigorem maleficum exornarier:' Legendum, ut Mureto etiam et Salmasio visum est: *Dum circumspecto, atque ego lembum conspicor Longum a strigore malefico exornarier.* Vel: *Longum, strigorem maleficum exornarier.* Ut lembum, strigorem dixerit, quanquam Acidalius aliique dissentiunt. *Dac.*

[n] *Stroppus*] Lege, *pro insigni habent in apice.* Apud Vitruvium sunt, quibus religatur remus ad scalmum, ut alibi notavimus. Glossarium: 'Strepus, τροπωτήρ.' Lege, *Stropus.* Glossæ aliæ, 'Strupus, σκαλμὸς ἔνθα ἡ κώπη δεσμεῖται.' Idem Isidorus producit locum Livii: 'Tuncque remos jussit deligari strupis.' Apud Suetonium alicubi perperam legitur *stupis* lecticæ pro *strupis.* Jos. Scal.

Stroppus] Sed hæc aliena: στρόφιον, strophium, *stroppus*, proprie fascia, tænia, et quia ex fasciis fiebant coronæ, inde *strophium* et *stroppus* pro corona. Et pro eo quod sacerdotes ferunt Hesych. στρόφιον ὃ οἱ ἱερεῖς φέρουσι, 'Strophium quod sacerdotes ferunt.' *Strophium* autem a στρέφω, verto, quia fasciæ illæ tortiles. Strophia sic describit Plin. 'Quædam coronæ per coronas currunt: tenuioribus utebantur antiqui, stroppos appellantes, unde nata strophiola.' Duæ aut tres tæniæ invicem tortæ coronam faciebant, quam vocabant *stroppum.* Antiqui enim Romani coronas e tæniis concinnabant nondum invento eas e floribus texere. Vid. Salmas. in Solin. *Stropus*, de quo hic egit Scaliger, nempe quo remus ad scalmum religatur, est ab alia origine. Nempe a τρόπος, lorum, *tropus*, *S* addito, *stropus.* Dac.

Stroppus] Tertia linea cum sequenti alio pertinet, quod divinare non potui. *Jos. Scal.*

[o] *Et a Tusculanis, quod in pulvinari*

Stroppus, quod Græce dicitur στρόφιον, pro insigni [PAUL. ponebatur in capitibus sacerdotum: alii id coronam esse dixerunt.

Struere[p] antiqui dicebant pro augere, unde instruere.[20]

Struere antiqui dicebant pro adjicere, augere,[q] unde [FEST. industrios[r] quoque. M. Cato: jure, lege, libertate, Republica communiter uti oportet: gloria, atque honore quomodo sibi quisque struxit: aut[1] in duodecim: quod est,[s] Si caluitur, pedemve struit: manum endojacito: alii putant significare retrorsus ire, alii in aliam partem, alii furere:[2] alii gradum augere; alii minuere; ac vix pedem pedi præfert,[t] otiose it, remoratur.

Strues genera liborum[u] sunt, digitorum conjunctorum non dissimilia, qui superjecta panicula in transversum continentur.

Strufertarios[3] dicebant, qui quædam sacrificia ad [PAUL. arbores fulguritas faciebant, a ferto scilicet quodam sacrificii genere.

Strufertarios[x] *appellabant* antiqui, *ut ait, ho*mines [FEST.

20 Vet. lib. *industria.*—1 Viri docti *at,* quod et legendum monet Dac.—2 Vet. cod. *fure.* Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *fugere.*—3 Vet. lib. *Struifertarios.*

NOTÆ

imponatur Castoris, &c.] Non solum Castoris sed et aliorum Deorum. Vide infra 'struppi.' *Dac.*

[p] *Struere*] Glossarium: 'Pedem struit, φεύγει.' *Jos. Scal.*

[q] *Struere antiqui dicebant pro adjicere, augere*] Persius: 'Rem struere exoptas cæso bove.' *Adicere* pro *adjicere* antiqua scribendi consuetudine in exemplari exaratum. *Dac.*

[r] *Unde industrios*] Vide 'Industrium.' *Idem.*

[s] *Aut in duodecim, quod est*] Lege *at,* ut viri docti. Vide 'Pedem struit.' *Idem.*

[t] *Ac vix pedem pedi præfert*] Hic aliquid omissum videtur. Forsan, *Ac vix pedem pedi præferre; pedem struit, otiose it, remoratur.* Tamen nihil affirmo. *Id.*

[u] *Strues genera liborum*] Strues omnium rerum exstructio dicebatur. Gloss. 'Strues, ξύλων σωρὸς, ἢ καὶ θυμάτων,' 'Strues, lignorum cumulus, vel etiam liborum.' *Idem.*

[x] *Strufertarios*] Cato in libro de Re Rustica ita scribit: 'prinsquam messim facias, porcam præcidaneam hoc modo fieri oportet:' et postea: 'Priusquam porcum fœminam immolabis, Jano struem commoveto sic: Jane pater, te hac strue commovenda bonas

conductos *mercede, qui ad* arbores fulg*uritas aut piacularium com*missarum *causa sacrificia quædam* strue et *ferto solemnibus verbis* faciunt, *precor te, Juppiter,* uti mihi *volens propitius sies, quod et n*ullo etiam *fiebat adhibito stru*fertario.

Suberies[y] *arboris genus* ex qua cortex *natatorius detrahitur.*

NOTÆ

preces precor, &c. Ferctum Jovi moveto, et mactato sic: Juppiter, te hoc fercto obmovendo bonas preces precor, uti sies volens propitius mihi, liberisque meis, domo, familiæque meæ: mactus hoc fercto,' &c. *Ant. Aug.*

Strufertarios] *Strufertarios antiqui soliti sunt appellare homines conductitios, qui ad lucos, vel arbores fulguritas, aut piacularium commissarum causa, strue et ferto sacra faciunt, his verbis: Oro te, Jupiter, uti mihi volens propitius sis: quod et nullo etiam adhibito strufertario fiebat.* Hæc Festus: ut appareat majora spatia in editione relicta esse, quam opus sit ad ea, quæ desiderantur, capienda. Ex his cognoscimus, quantum odorari potuimus, *strufertarios* fuisse, qui hujuscemodi superstitioni obeundæ operas locabant: quos *Fertores* etiam dictos, superius ex Isidoro notavimus. Quod enim arbores fulguritæ piaculis procurari solitæ essent, notum est, cum ex aliis Veterum monumentis, tum ex tabula, quæ Romæ ante hos v. annos effossa est: quam mihi eruditissimus ac nunquam satis laudatus Cl. Puteanus communicavit: in ea primum ita legitur: IIII. ID. DEC. FRATRES. ARVAL. IN. LVCO. DEAE. DIAE. VIA. CAMPANA. APVD. LAP. V. CONVENER. PER C. PORC. PRISCVM. MAG. ET. IBI. IMMOLAV. QVOD. AB. ICTV. FVLMINIS ARBORES. LVCI. SACRI. D. D. ATTACTAE. ARDVERINT. EARVMQ. ARBORVM ADOLEFACTARVM. ET. COINQVENDARVM. ET. IN. EO. LVCO. SACRO. ALIAE SINT. REPOSITAE. &c. Deinde infra in eadem tabula *struis* mentio fit: IMMOL. IPSO. MAG. PORCAM. ET. AGNAM. STRVIB. EFFERTIS. &c. quanquam miror *struibus effertis,* non *struibus et fertis* in ea tabula sculptum fuisse. Non solum, inquit Festus, ad arbores fulguritas struferta fiebant, sed et piacularium commissarum causa. Sane hoc verum esse vel ex uno Catone patet, qui struem commoveri jubet pro commisso imprudenter piaculo his verbis: 'Si quid in hisce suovetaurilib. erit, quod nec recte factum sit,' et cetera: unde ait Festus, etiam sine strufertario hoc fieri: hoc est, sine homine conductitio: recte: nam paterfamilias ipse hoc pro tota familia non raro faciebat. Cujus exemplum habes apud eundem Catonem. *Jos. Scal.*

Strufertarios] Ista, *Te precor, Juppiter, uti mihi, &c.* Solennia precationis verba sunt, ut apud Catonem: 'Juppiter, te hoc fercto obmovendo bonas preces precor, uti sies volens propitius mihi, liberisque meis, domo, familiæque meæ,' &c. *Fertum* autem, sive *fortum,* sive *forctum,* pro bono dictum putavit Salmas. quem vide ad Solin. Sed melius Festus in 'Ferctum.' *Dac.*

[y] *Suberies*] In reliquiis, quæ postea extant, nihil omnino pertinet ad superiora de *strufertariis:* sed, ni fallor, ita Festus scripserat: *Suber, arbor, ex qua cortex deripitur.* Deinde utebatur testimonio Lucilii. Neque tantum hoc loco incommodum acceptum

Lucilius . . ti hibernacul . . . .

. . . . . .

Struices[z] antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus: Cerialis cenas dat: ita mensas extruit, Tantas struices concinnat patinarias, et Livius: quo Castalia[a] per struices saxeas lapsu accidit.

Struices dicebant omnium rerum instructiones. [PAUL.

Struppi[4 b] vocabantur in pulvinaribus fasciculi de verbenis facti, qui pro Deorum capitibus ponebantur.

Struppi vocantur in pulvinaribus *fasciculi de verbenis facti, qui pro Deo*rum capitibus ponuntur. *apud Urbem*[c] calo Antistius *Labeo dici ait ma*gistratum publicum. . . .

[FEST.

Strutheum in mimis[d] præcipue vocant obscœnam partem virilem, a salacitate videlicet passeris, qui Græce στρουθὸς dicitur.

4 Vet. lib. *Strui.*

NOTÆ

est; sed et reliquum membrum, quod huc pertinebat, nescio quomodo, distractum est, et translatum ad vocem *Stura*, post quam reliquiæ hujus loci apparent, in illis, *ac suberiesque:* de subere enim manifesto sermo fiebat. *Jos. Scal.*

Suberies] Putabat Scaliger huc pertinere et huc retrahenda esse quæ post *stura flumen* leguntur. Ubi etiam de *suberie.* Sed in schedis etiam sic diversa sunt. *Dac.*

[z] *Struices*] Plaut. in Menæch. 'Tantas struices concinnat patinarias.' *Ant. Aug.*

Struices] Nævius etiam, teste Servio, qui est in schedis, dixit 'Struix malorum.' *Jos. Scal.*

Struices] *Struix* et *strues* idem. Sic Nævius dixit 'struix malorum,' teste Servio. Versus Plauti est ex Menæch. act. I. sc. 1. *Dac.*

[a] *Livius: quo Castalia*] Merula in comment. suis ad Ennium legendum putavit: *Livius, libro quarto vel quinto*, nimirum *Erotopægnion.* Vel *Livius equo.* Nam equum Livii Trojanum citant Cicero lib. VII. Epist. et Nonius Marcellus in 'opitula.' De Castalia autem Apollinem fugiente et in fontem sui nominis conversa, notum est. *Idem.*

[b] *Struppi*] Verbenæ in fasciculum intortæ, quæ in pulvinaribus Deorum capita repræsentabant, unde et *capita Deorum* vocabantur. Vide supra 'Capita Deorum.' *Idem.*

[c] *Apud Urbem*] Hæc diversa sunt a superioribus. Forsan hic de Suffete agebat Festus, de quo infra. Sed quid pro voce *calo*, quæ certe mendosa est, subjici debeat, assequi non possumus. Videant eruditi, et hic ingenii sui acumen intendant. *Idem.*

[d] *Strutheum in mimis*] Immo et Latinum *passer* alibi quam in mimis pro obscœna illa parte positum est. *Id.*

Stultorum feriæ appellabantur[5] Quirinalia, quod [PAUL. eo die sacrificabant ii, qui solemni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt.

Stul*torum*[e] *feriæ appellabantur* Quirina*lia, qui erat* [FEST. *dies festus* qui pri*mi quod eo die Quirino* sacrificant ii, *qui solemni die aut* non potuer*unt rem divinam facere,* aut ignor*averunt: suorum* fornacalium *sacrorum diem* commissum *piaculum expiabant* more, at*que quod suis non fecerant* quibus p*ermittebatur feriis, sacrum faciebant.*

Stuppam[f] linum impolitum appellant Græci Dorii.

Stuprum[g] pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine: fœde, stupreque castigor cotidie: et in Appi sententiis: qui animi . . . . compotem esse,[h] nequid fraudis stuprique ferocia pariat. Nævius: Seseque[i] ii perire mavolunt ibidem, quam cum stupro

5 Ed. Scal. *appellantur.*

NOTÆ

[e] *Stultorum*] Vide 'Quirinalia.' *Ant. Aug.*

Stultorum] Lege: *Stultorum feriæ appellabantur Quirinalia, qui erat dies festus Quirini, quod eo die Quirino sacrificant ii, qui solenni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt suorum fornacalium sacrorum diem, commissum piaculum expiabant moræ, atque quod suis non fecerant, quibus permittebatur feriis sacrum faciebant.* Ita ex schedis planus est hic locus, qui pessime in aliis editt. acceptus est. Ut et in Etymologico Vossii in voce 'Quirinalia.' Vide 'Quirinalia.' *Dac.*

[f] *Stuppam*] A Dorico στόππα. *Id.*

[g] *Stuprum*] Sententia Appii: *Qui animi volt sese compotem esse, nequid fraudis stuprique ferocia pariat.* Nævii versus Saturnii:

Seseque ei perire mavolunt ibidem,
Quam cum stupro redire ad suos popularis.

Item:

Sin illos deseritis fortissumos virorum,
Magnum inde stuprum poplo fieri pergetis.

Ut a *prohibeo, proebrum,* et *probrum;* sic a *stupeo, stuprum.* Jos. Scal.

Stuprum] Pro qualibet turpitudine, unde in Glossis exponitur μιασμός. *Dac.*

[h] *Qui animi . . . compotem esse*] Supplendum videtur vox *exoptat se.* Scaliger, *Qui animi volt sese compotem esse, &c.* Idem.

[i] *Seseque*] Nævii versus sic distinguebat Scal. ut essent Saturnii:

Se seque ei perire mavolunt ibidem,
Quam cum stupro redire ad suos popularis.

Item:

Sin illos deseritis fortissumos virorum,
Magnum inde stuprum poplo fieri pergetis.

Vossius vero:

Se seque ii perire mavolunt
Ibidem quam redire cum stupro ad suos

redire ad suos popularis: item: sin illos deserant fortissimos viros, magnum stuprum populo fieri pergetis.[6]

Stuprum pro turpitudine antiqui dixerunt: unde est [PAUL. in carmine: Fœde stupreque castigor cotidie.

Stura [k] flumen in agro Laurenti est.

Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam [FEST. Asturam vocant.

Suber[1] *arbor*, ac suberies, *qua natabant in* Thermis.

SUAD TED,[m] idem[7] ait esse, sic te.

Suasum,[n] colos appellatur, qui sit ex stillicidio fumoso

6 Vet. cod. *pergentis*.—7 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *Messala*.

NOTÆ

Populares ——

Item:

Sin illos deserant fortissimos viros,

Magnum stuprum tum populo fieri pergitis.

Et hosce postremos ita Grotius:

Sin illos deseritis fortissimos viros,

Magnumque stuprum populo fieri pergitis. Idem.

[k] *Stura*] Tertia abhinc linea, ut jam supra notavimus, pertinet ad vocem 'Suber.' *Jos. Scal.*

Stura] Sex millibus ab urbe abesse scribit Livius lib. XXVI. *Dac.*

[1] *Suber*] Suber hodieque natantibus inservit. Sed nimis nota res est. *Idem.*

[m] *Suad ted.*] Lego, *Sed ted, idem ait esse sine te.* Veteres *se* ponebant pro *sine*, item *sed*, ut supra dixit, et *ted*, pro *te*, ut Quintilianus etiam annotat. In vetustissimo lapide Duilii, quod ante hos XI. annos, Romæ cum essem, effossum fuit, semper legitur MARID pro MARI, et similia, cum D litera superflua. A *se*, *sine* factum est, ut ab 'iter,' 'itiner;' a 'jecur,' 'jecinor.' *Jos. Scal.*

Suad ted.] Pro *sic te.* Sed qui? Non satis conjicio. Quare unice probo Scaligeri conjecturam, qui legit, *Sed ted, idem ait esse sine te.* Veteres *se* ponebant pro *sine*, item *sed*, ut supra dixit, et *ted* pro *te*, ut Quintilianus etiam annotat. Vide 'sed.' *Idem;* id est, Messala, nam hæc sequebantur post 'serpula serpsit:' ubi Messala laudatur. *Dac.*

[n] *Suasum*] Versus Plauti est in Truculento, in quo legitur *insuaso.* Vide 'Insuasum.' *Ant. Aug.*

Suasum colos] Quæ ἐπιτεταμένως colorata sunt et saturata, Græci πεπεισμένα dicunt; Latini *suasa* et *insuasa*, quæ penitus καὶ εἰς βάθος imbiberunt colorem. Epigramma vetus: σχοῖνος βάμματι πειθόμενος. Et Strab. πεπεισμένως ἐπικεκαῦσθαι τὴν χρόαν. Eleganter dicit, penitus adustum esse et profunde coloratum sole. Latini *insuasum* dicunt. 'Colorem infumatum' vulgo appellamus, qui luteo similis est, sed obscuro. Est enim μήλινον χρῶμα τὸ βαθυνόμενον μέλανι. Glossæ: 'Insuasum, εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου:' Græci χρῶμα κεκαπνισμένον, similiter vocant qualis est color in tignis ac trabibus diutino

in vestimento albo. Plautus: quia tibi suaso infecisti propudiosa [8] pallulam. Quidam autem legunt insuaso, nec desunt, qui dicant omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex albo transire.

Sub corona [o] venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire, ut ait Cato in eo, qui est de re militari: ut populus suus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veneat.[9] Id autem signum est nihil præstari a populo: quod etiam Plautus significat in Hortulo: præco ibi adsit [p] cum corona, quique † liceat veneat.

Sub jugum mitti [q] dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis telisque, cum hastis defixis duabus in terra, tertiaque ad summum earum deligata, (ipsi eam [10] jubentur subeuntes transire.

8 Ed. Scal. *propudiosam.*—9 Hic et mox vet. cod. *veniat.*—† Ed. Scal. *cuique.*—10 Vet. cod. *specie jam.* Vir doct. conjicit *speciem eam.*

NOTÆ

fumo infectis. Genus erat Iaspidis, qui καπνίας dicebatur a fumido colore. Dioscorides: ὁ δὲ ἀερίζων, ὁ δὲ καπνίας, ὥσπερεὶ κεκαπνισμένος. Cavesis autem putes *suasum* et *insuasum* proprie dici τὸν κάπνιον colorem. Sed *insuasus* vel *suasus* color ὁ πεπεισμένως κεκαπνισμένος. Quod de omnibus coloribus intensioribus dici queat; ut optime infra Festus. Quia vero tignum, quod diutino fumo infectum est, vel ea quæ ex stillicidio fumoso infecta sunt, colorem eum penitus imbiberunt, eoque prorsus imbuta ac veluti insuasa valide retinent, ideo *insuasum* et *suasum* κατ' ἐξοχὴν de hoc fumido colore usurpatum est quod de omnibus dici potest, ut Græci πείθεσθαι et πεπεισμένον. *Salmas. in Solin.* Infra pro *persuadetur* Schedæ *persuadentur*, aperte pro *persuadeatur.* Dac.

[o] *Sub corona*] Videnda. Gell. lib. VII. *Ant. Aug.*

Sub corona] Versus Plauti: *Præco ibi adsit cum corona: quique liceat, veneat.* Jos. Scal.

Sub corona venire] Exempla passim apud historicos. Quod addit infra, id signum fuisse nihil præstari a populo, confirmat Gellius lib. VII. cap. 4. quod alioqui sæpissime fiebat ut venditor servum sanum, non furem, non fugitivum, non errorem, non vespillonem præstaret. *Dac.*

[p] *Præco ibi adsit*] In Plauti Edit. sic: *Præco ibi adsit cum corona, quique liceat veneat. Quique,* id est, quanti. *Idem.*

[q] *Sub jugum mitti*] Vide 'jugum.' Liv. lib. III. sect. 28. De modo mittendi vide eundem lib. IX. sect. 5. Inde factum verbum *subjugare*, pro debellare, devincere. *Idem.*

Sub jugum mitti dicuntur hostes, cum duabus has- [PAUL.
tis in terra defixis, tertiaque superligata, inermes sub eas coguntur transire.

Sub vineam jacere[r] dicuntur milites, cum astantibus centurionibus jacere coguntur sudes.

*Sub vineam jacere dicun*tur milites, *cum astantibus* [FEST.
*centu*rionibus ja*cere cogantur sudes.*

Sub vitem[s] hastas jacere dicitur veles, cum eas sub [PAUL.
manu sursum mittit. Lucilius: ut veles bonus sub vitem, qui summisit[11] hastas. Veles autem velitis facit.

Sub vitem ha*stas jacere dicitur veles, cum eas sub* ma- [FEST.
nu *sursum mittit.* Lucilius: ut *veles bonus sub vite*m qui subit[12] ha*stas.*

Sub vitem præliari dicuntur milites, cum sub vinea [PAUL.
militari pugnant. Lucilius: Neque prodire in altum, præliari procul sub vite.

Sub vitem præliari[t] dicuntur *milites, cum sub vinea* [FEST.
militari pug*nant. Lucilius*: neque[13] prodire *in altum, præliari pro*cul sub vite.

Sub vos placo,[u] in precibus fere cum dicitur, significat id,

11 Alii legunt *subjicit.* Vide infra.—12 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *subjicit.*—13 Ed. Scal. 'pug*nant Lucilius Æq.* prodire.'

NOTÆ

[r] *Sub vineam jacere*] Militarem vineam sive vitem sic describit Vegetius: 'E lignis levioribus machina colligatur, alta pedibus 8. lata 7. longa 17. hujus tectum duplici munitione, tabulatis cratibusque contexitur. Latera quoque vimine sepiuntur, ne saxorum pilorumque impetu penetrentur. Extrinsecus autem ne immisso concrementur incendio, crudis ac recentibus coriis, vel centonibus operitur. Cum plures factæ fuerint, junguntur in ordinem, sub quibus subsidentes tuti ad subruenda murorum penetrant fundamenta.' *Id.*

[s] *Sub vitem*] Lucilii versus corrigendus: *Ut veles bonu' sub vitem qui sumicit hastas. Sumicit* pro *subjicit*, ut 'Comuro' pro 'Conro,' 'Comitium' pro 'Coitium.' *Jos. Scal.*

Sub vitem] Schedæ habent *subit*, quod mihi corruptum videtur ex *subicit*, ut antiquitus scribebant pro *subjicit.* Dac.

[t] *Sub vitem præliari*] Trochaicus Lucilii ita legendus: *Neque prodire in altum, præliari sub vitem procul.* Jos. Scal.

[u] *Sub vos placo*] Vide 'Endoitium.' *Ant. Aug.*

Sub vos placo] Pro *vos supplico*: ut 'per ego te Deos oro,' et quæ voca-

quod supplico,[14] ut in legibus: TRANSQUEDATO. ENDOQUE[15] PLORATO.

Sub vos placo, supplico. [PAUL.

Subactus modo significat mollitus; modo victus; modo compulsus, ut cum dicimus, pecus sub arbore subactum: modo coactus.

Subacti,[x] molliti, alias, *compulsi, et coacti,* ut cum di- [FEST.
cimus, *pecus sub arbore* subactum, *alias victi.*

Subditus[y] dicitur judex, qui loco mortui datur iis, [PAUL.
qui eum habuerant judicem in aliqua re, vel lite.

Subdit*us dicitur is qui in demor*tui judi*cis locum*[16] *ju-* [FEST.
dex datur his, qui eum hab*uerant judicem dumta*xat in eandem rem, *vel litem.*

Subices[z] Ennius in Achille pro subjectis posuit: cum dixit Nubes per ego Deum subices humidas, Unde[17] oritur imber sonitus ærio[18] spiritu.

14 Vet. cod. *supplicio.*—15 Ed. Scal. *edendoque.* Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *et endoque.*—16 Ead. ed. '*in demor*tui (in demortuis) judi*ciis locum.*'—17 Vet. cod. *inde.*—18 Vet. cod. *ævo.* Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *sonitu sævo.*

NOTÆ

bulorum trajectiones in precibus solennes, ut alibi diximus. *Duc.*

[x] *Subacti*] Gloss. 'Subigo, *προσβάλλω*, subegi, *ὑποτάσσω, μαλάσσω.*' Lege: *subigit, ὑποτάσσει, μαλάσσει.* Id est, 'subjicit,' 'mollit.' *Idem.*

[y] *Subditus*] Paulus in L. mortuo. D. de Judic. 'Mortuo judice, quod eum judicare oportuerat, eum qui subditus est, sequi oportet.' *Idem.*

[z] *Subices*] Gell. lib. IV. cap. 17. versus Ennii refert: 'Ergo Deum sublimes subices, humidus Unde oritur imber sonitu sævo, et strepitu.' Nonius vero: 'Per ego Deum sublimes subices humidas. Unde oritur imber.' Faërnus noster Nonii scripturam probat, et verbum *nubes* Festi esse arbitratur. *Ant. Aug.*

Subices] *Subices Ennius in Achille pro subjectis posuit, cum dixit nubes: Per ego Deum sublimes subices humidas. Unde oritur imber sonitu sævo et spiritu.* Jos. Scal.

Subices] Hic locus sic distinctione juvandus est: *Subices Ennius in Achille pro subjectis posuit cum dixit nubes.* Ita Scaliger. Idem ad Manilium sic dictas ait, quod subeant cœlestia, quomodo Græci vocant *μετέωρα*, nam *subere* est *ascendere.* Præivit forsan Nonius: 'Subicis,' inquit, 'nove positum, non a subiciendo sed altitudine,' &c. Sed de Nonio alias, favente Deo. Interim Festum sequor, *subices*que interpretor *subjectas, nubes Deum subices,* quippe quæ Diis subjiciantur. Nam ut ab 'obicio,' 'obex,' sic a 'subicio,' 'subex.' Versus Ennii: *Per ego Deum subices hu-*

Subices Ennius pro subjectis posuit. [PAUL.

Subici [a] ar*ies dicitur, qui agitur,*[19] *ut cædatur,* quod fit, [FEST. ut ait Cincius *in libro de officio juris*consulti, exemplo A*theniensium apud quos* expiandi [20] gratia aries in*igitur* [1] *ab eo qui sce*lus admisit pœnæ p*endendæ loco.*

Subigere [2] arietem in eodem libro [3] Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, cædatur.

Sublesta [b] antiqui dicebant infirma et tenuia. Plautus in Persa: Ad [4] paupertatem si immigrant infamiæ, Gravior paupertas fit, fides sublestior, id est, infirmior. Idem in Nervolaria, vinum ait sublestissimum, quia infirmos faciat, vel corpore, vel animo.

Sublesta, infirma, et tenuia. Plautus: Gravior [PAUL.

19 Ed. Scal. *agetur.*—20 Ead. ed. *explandi.*—1 Ead. ed. *integitur.*—2 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *Subicere.*—3 Id. ibid. *X. V. Juris Pont.*—4 Hæc in ead. ed. ita extant:

'. . . . in dicebant infir . . . . . Plautus in Persa: Ad,' &c.

NOTÆ

midas Unde oritur imber sonitu sævo et spiritu. Sed aliter Gellius, et Nonius in 'sublicis;' apud quos, *Per ego Deum sublimas sublicis humidas, Unde oritur imber.* Dac.

[a] *Subici*] *Subici aries dicitur, quem quis agit, ut pro se cædatur: ut ait in eodem libro Antistius: quod fit, ut ait Cincius libro de officio Jurisconsulti, exemplo Atheniensium: apud quos expiandi gratia aries inigitur ab eo, qui scelus admisit, pœnæ pendendæ loco.* Notum apud Athenienses et alios Græcos, non solum, qui ἀκούσιον φόνον, sed et qui ἐκ προνοίας fecissent, pecudibus immolandis expiari solitos, ut de Oreste et aliis proditur. Hoc etiam retulerat in leges suas Numa, inter quas hæc fuit: SEI. QVIS. HOMINEM. LEIBERVM. DOLO. SCIENS MORTEI. DVIT. PARICEIDA. ESTO. SEI IM. INPRVDENS. SE. DOLO. MALO. OCCISIT. PRO. CAPITE. OCCEISEI. ET. NATEIS. EIVS. IN. CONCIONE. ARIETEM SVBICITO. Cujus legis ultimum membrum concinnavimus ex schediis Servianis, in quibus hujus legis mentio fit: 'Ut siquis imprudens hominem occidisset, pro capite occisi, et natis ejus in concione arietem offerret.' Quod hic ait Festus, *pœnæ pendendæ loco,* pæne videtur innuere in lege fuisse expressum verbo ἀντίποινος. *Jos. Scal.*

[b] *Sublesta*] Festi verbis pauca desunt in hanc sententiam: *Sublestum dicebant infirmum, et tenue. Plaut. &c.* Verba Plauti hæc sunt: 'Nam ad paupertatem si admigrant infamiæ, Gravior paupertas fit, fides sublestior.' Idem in Bacchid. 'Lingua factiosi, inertes opera, sublesta fide.' *Ant. Aug.*

Sublesta] Glossæ Isidori: 'subles-

paupertas fit, fides sublestior, id est, infirmior. Idem ait vinum sublestissimum, quia infirmos faciat vel corpore, vel animo.

Sublicium[c] *pontem quidam putant esse* appellatum a [FEST.

NOTÆ

tis,' utrumque enim dici potest, ut *sublimis* et *sublimus*, 'infirmus, tristis.' Item, 'sublestia, infirmitas, tristitia.' Ubi melius forsan, *Sublestia, infirmia, tristia. Sublestus* autem, ut optime Scalig. est a Græco ὑπόλισπος mutato σπ in *st*, ut fit, quod Aristophanis Scholiastes interpretatur τετριμμένος, attritus: λίσπος enim est ἰσχνὸς, gracilis. Eustath. Et idem Aristoph. interp. in Ran. οἱ τὰ ἴσχια λεπτοὶ, λίσποι λέγονται. Versus Plauti Persa act. v. sc. 1. sic in editis: 'Nam si ad paupertatem admigrant infamiæ, Gravior paupertas fit, fides sublestior.' Idem in Bacchid. act. III. sc. 6. 'Lingua factiosi, inertes opere, sublesta fide.' Infra 'vinum sublestissimum' potius interpretor, 'tenue,' 'infirmum:' sic pictura sublesta, quæ tantum primis lineamentis deformata est, ac nullis coloribus adumbrata. Græcis μονόγραμμος. *Dac.*

[c] *Sublicium*] Livius sub Anco Rege Janiculum adjectum esse scribit, et ob commoditatem itineris ponte, sublicio tum primum in Tiberi facto, conjungi urbi placuisse. Ejusdem pontis defensio ab Horatio Coclite narratur ab eodem Livio lib. II. 'Sine ferreo clavo fuisse ita disposita contignatione, ut eximerentur trabes, sive sublicæ, ac sine fulturis reponerentur' Plinius auctor est lib. XXXVI. cap. 15. Ab hoc ponte sæpius a pontificibus refecto, ut eis et uls Tiberim sacra fierent, pontifices dictos esse Varro existimat lib. IV. de Ling. Lat. Idem lib. VI. ait ab hoc ponte Argeorum simulacra quotannis a sacerdotibus jaci solere. Pons dictus est a *sublicis*, *sublicius*. *Sublicarum* mentio fit a Cæsare lib. IV. de Bello Gall. Livio lib. XXIII. Vitruvio lib. III. cap. 3. Festus tamen *sublices* appellasse videtur, ut *elices* quoque dicuntur, et aquæ *licium* vocatur ab *clicienda aqua:* vel, ut aliis videtur, a *liquenti aqua*. Utitur exemplo Sallustii in historiis, qui 'sublicibus cavata' dixit. *Ant. Aug.*

Sublicium] Festus dicit *sublices*, non *sublicas:* quod et in Sallustiano exemplo erat. Sic etiam veteres Glossæ: 'Sublices, καταπῆγες, οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες.' Referebat præterea Festus opinionem eorum qui vocabulum Volscum esse aiebant, quod non aliter Formiani tigna, quibus eorum pons surrectus erat, appellabant: item eorum, qui dicebant *Sublices* ab eo dictas, quia sub eis aqua liquens laberetur. Sed nos censemus *sublicam* dictam, ut *obliquam:* et intelligi trabem. *Sublicus* ergo, et *oblicus*, vel *subliquus*, et *obliquus* composita sunt: quorum simplex *liquus*, vel *liquis*. Vetus auctor loquens de figuris et lineamentis: 'omnem autem summitatem metiundi observationes sunt duæ: enormis, et liquis. Enormis, quæ in omnem actum rectis angulis continetur. Liquis, quæ minuendi laboris causa, et salva rectorum ratione angulorum secundum ipsam extremitatem subtenditur.' *Jos. Scal.*

Sublicium] Ait Festus: *Sublicius* pons quibusdam a *sublicis: sublicæ* autem, vel, ut alii auctores vocant, *sublices*, Volscum vocabulum, quo et Formiani vocabant tigna quibus eo-

sublicibus, peculiari vocabulo Volsc*orum, quæ sunt tigna* in latitudinem *extensa, quæ non a*liter Formiani *vocent, quam a nomine* eorum : *et quæ ab aliis auctoribus* sublices vocan*tur quod sub eis* aqua liquens *laberetur, dictæ,* in qua opinio*ne fuit* . . . . . .
. . . . . *qui* . . . . . .
et meminit *sublici pontis: en Nævius* qui ait in belli *Punici libro* . . . . . .
quam liquidum *sublicio tranat ponte* amnem, et alii, tab*ulis qui adhuc n*omen retinet . . . . . .
Sallustius libro qu*arto Historiarum* ne irrumiendi p*ontis sublici* . . . . . .
sublicibus cavata . . . . . .
*es*sent . . . . . .
Sublimavit[d] dixit,[5] id est, in altum extulit, Originum libro

5 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *dixit Cato.*

NOTÆ

rum pons nitebatur. Juvat vetus Glossarium : ‘ sublices, καταπῆγες, οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες.’ Id est, ‘ Sublices, tigna quæ in fluvio pontem sustinent.’ Addit, *sublices* dictas, quod sub eis aqua liquens laberetur, quod non omnino improbandum, sed magis placet quod monet Scaliger, *sublicam*, vel *sublicem* dictam, ut *obliquam*, et intelligi trabem. *Sublicus* enim et *oblicus*, vel *subliquus* et *obliquus* composita sunt, quorum simplex *liquus* vel *liquis*. Vetus auctor loquens de figuris et lineamentis : ‘ Omnem autem summitatem metiundi observationes sunt duæ ; enormis et liquis. Enormis quæ in omnem actum rectis angulis continetur, liquis quæ minuendi laboris causa, et salva rectorum ratione angulorum, secundum ipsam extremitatem subtenditur.’ Infra in verbis Nævii Saturnium versum agnosco : *Quam liquidum tranat sublicio ponte amnem.* E sequentibus facile me expedire non possum, ejusdem sane videntur esse Nævii : Et non male sic ea et emendabis ac supplebis, ut alterum versum Saturnium efficias :

Quam liquidum tranat sublicio ponte amnem.

Et alibi :

E tabulis adhuc qui nomen obtinet pons Sublicius.

Et Sallustius, &c. Nihil tamen affirmo, neque enim mihi et homini, et adhuc juveni tanta fiducia. Ista potius doctioribus relinquo, qui certius de iis pronuntiabunt. Ea mihi certe spes est fore ut æqui harum rerum æstimatores conatibus nostris faveant, præsertim si subinde sese homines recordentur, humanique nihil a se alienum existiment. Sed redeamus. Verba Sallustii quæ Festus laudabat, aliquid comminiscendo velle edere nimis periculosum est. Quare nihil tentabo; hoc unum di-

secundo: In maximum decus, atque in excelsissimam claritudinem sublimavit; id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est.

Sublimem[6] [e] est in altitudinem elatum: ut Ennius in Thyeste: Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Jovem. Virgilius in Georgicis libro primo: Hic vertex nobis semper sublimis.

Sublimem est in altitudinem elatum: id autem dicitur a limine superiore; quia supra nos est. [PAUL.

Sublucare [f] arbores est ramos earum supputare, et veluti suptus lucem mittere: collucare autem succisis arboribus locum implere luce. [FEST.

Suboles [g] ab olescendo, id est, crescendo, dictæ, ut adolescentes quoque, et adultæ,[7] et indoles dicitur. Lucretius libro quinto: Sive virum suboles, sive est muliebris origo. Virgilius: Cara Deum suboles, magnum Jovis incrementum.

Subrumari [h] dicuntur hædi, cum ad mammam admoventur: quia ea (his vocatur,[8] vel quia rumine trahunt lacte sugentes.

6 Legit Dac. *Sublime.*—7 Vir doct. conj. *adulti.*—8 Ed. Scal. *vocabantur.* Vide infra.

NOTÆ

cam τὸ *inrumiendi* corruptum esse, forte pro *inveniendi.* Dac.

[d] *Sublimavit*] Aurelius Victor in Epitome c. IV. 8. 'Pallasque prætoriis ornamentis sublimatus.' Et in Gloss. 'sublimo, ὑψῶ.' Item: 'sublimo, as, μετεωρίζω.' *Idem.*

[e] *Sublimem*] Lego *sublime.* Ultima syllaba repetita vitiosam scripturam innuit: limen erat superius et inferius. Superius, *sublimem* vocarunt, unde *sublimis*, in altitudinem elatus, et 'sublime cœlum' dictum Ennio: 'Aspice hoc sublime candens quem vocant omnes Jovem.' Vel, ut apud Ciceronem lib. II. et III. de Nat. Deorum: 'Aspice hoc sublime candens quem invocant omnes Jovem.' *Idem.*

[f] *Sublucare*] Gloss. 'Subluco, as, ὑποκαθαίρω.' Sed infra errat Festus, cum ait *conlucare* esse succidere arborem. Nam succidere arborem est ἐκκόπτειν. At *conlucare* est ramos tantum officientes lumini recidere, coinquere, coërcere. Ut et ipse, supra in 'conlucare.' Similes Festi inconstantias alibi notavimus. *Idem.*

[g] *Suboles*] Virg. Eclog. IV. *Ant. Aug.*

Suboles] Glossarium: 'subolcs, ἐπιγονή, γονή, γενέα.' Vide 'adolesco.' *Dac.*

[h] *Subrumari*] Qui et *subrumi* dicti

Subrumari dicuntur hædi, cum ad mammam ad- [PAUL.
moventur: quia ea rumis vocatur: vel quia rumine trahunt lac [9] sugentes.

Subscudes[i] appellantur tabellæ, quibus tabulæ inter se configuntur, quia quo immittuntur succiditur. Pacuvius: Nec ulla subscus cohibet compagem.

*Subscudes ap*pellantur cuneatæ ta*bellæ, quibu*s tabu- [FEST.
læ inter se con*figuntur, quia* quo eæ immittantur, *succiditur. Pacu*vius in[k] Niptris: Nec ulla subscus cohibet compagem alvei. Plautus in Astraba: Terebratus multum sit, et subscudes addite.

*Su*bsidium[l] dice*batur quando mi*lites subside*bant in extrema*

9 Vet. lib. *lacte.*

NOTÆ

sunt. Vide Varr. de R. R. cap. 1. et cap. 9. Lege infra, *quia ea rumis vocabatur:* ut viri docti. Gloss. 'Rumis, θηλή, ἀρχαϊκῶς,' 'Rumis, mamma, antique.' Dicebatur et *Ruma* et *Rumen.* Vide 'Ruminalis.' *Idem.*

[i] *Subscudes*] Vide 'Serilla.' *Ant. Aug.*

Subscudes] Infra: *Subscudes appellantur cuneatæ taleolæ, quibus tabulæ inter se configuntur. quia, quo eæ immittuntur, succuditur. Pacuvius in Niptris.* Jos. Scal.

Subscudes] Tabellæ ligneæ ad trabes aliave committenda: Gallice, *Queuës d'ironde.* Infra, pro *succiditur* legendum *succuditur,* nam ita plane scripserat Festus, ut infra ex Schedis. Et absque iis ita olim Turneb. lib. XIV. cap. 1. 'Legendum puto,' inquit, '*succuditur:* nam a *succudendo* mihi nomen videtur potius habere, quam a *succidendo.* Etsi enim locus, cui inseruntur, excavatur, succiditurque inde aliquid, ut immittantur, cum tamen id fiat cudendo scalpris malleo percussis, et immittantur ictu mallei, non video cur non debeant potius a *succudendo,* quam a *succidendo* deduci. Quod si Festus a *succidendo* scripsit, ut et fortasse fecit, næ ab eo libentissime dissentio.' *Dac.*

[k] *Pacuvius in*] Integrum Pacuvii locum sic supra adduxit Fest. in 'serilla.' 'Nec ulla subscus cohibet compagem alvei, Sed suta lino et sparteis serillibus.' *Idem.*

[l] *Subsidium*] *Subsidium dicebatur, quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant: quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia, et tamen retinebant locum in exercitu, quæ erat tertia acies quæ dicebatur Triariorum. ut Plautus in Frivolaria: Agite nunc subsidite omnes, quasi solent Triarii.* Reliqua non potui. Versus ille Plauti manifesto conjungendus est cum illis ex eadem Frivolaria: 'sequimini hac Sultis legiones omnes Lavernæ. Ubi rorarii Estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce * Agite nunc, subsidite omnes,

*acie, lab*entique aciei *succurrebant, quod* genus militum *constabat ex iis, qui* emeruerant *stipendia, locum tamen* retine*bant in exercitu,* quæ erat ter*tia acies Triariorum :* ut Plautus *in Frivolaria: a*gite nunc sub*sidite omnes, quasi solent* triarii : si*mili modo dicti præ*sidiarii ante eos *collocati qui* erant, aut in alio *loco præpositi.*

Subsilles dicebantur quædam lamellæ sacrificiis necessariæ. [PAUL.

Subsilles [m] *sunt, quas aliter* ipsilles vo*cant, lamellæ ne-* [FEST.
cessariæ sacris quæ ad rem *divinam conferre dicunt*ur maxime, *specie virum* [10] *et mulie*rum.

Subsolaneæ [n] *quæ sunt solo res* appellantur, *nec ad unius ne-*

10 Ed. Scal. *virorum.*

NOTÆ

quasi solent Triarii.' A *subsidio, subsidiosum* audacter formavit Seneca Epistola 8. 'clamo, vitate quæcumque volgo placent, quæ casus attribuit ad omne fortuitum bonum, subsidiosi pavidi quesubsistite.' Ita inveni in libro N. Fabri, quem cum optimis codicib. scriptis contulit. *Jos. Scal.*

Subsidium] A *subsidendo,* ut a 'præsidendo,' 'præsidium.' Idem Varro lib. IV. de L. L. 'Hastati dicti qui primi hastis pugnabant, Pilani, qui pilis. Principes, qui a principio gladiis, et commutata re militari minus illustres sumuntur. Pilani Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant ab eo subsidium dictum, a quo Plautus : Agite nunc subsidite omnes quasi solent Triarii. Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ. Præsidium est dictum quia extra castra præsidebant in loco aliquo quo tutior regio esset.' Sed falsum est quod ait Varro hastatos dictos quod hastis pugnarent, Pilanos, quod pilis : nam ex Veteribus satis constat hastatos pilis, hastis pilanos decertasse. Ita ut utrique ab eo genere telorum appellati fuerint, quibus minime utebantur ; quod in eorum gratiam dico qui historiæ Romanæ assiduam operam navant. *Dac.*

Ante *Subsilles*] Verba Festi ad *subsidium* pertinent : id vero maxime a triariis, qui subsidere solebant, dum principes, et hastati pugnarent, dictum est. Plaut. in . . . . . 'Agite nunc subsidite omnes, quasi solent triarii.' Liv. lib. VIII. 'Ad triarios cum ventum erat, qui ceteris essent subsidio, res in extremum periculum perducta esse dicebatur.' *Ant. Aug.*

[m] *Subsilles*] *Subsilles, quas alii Ipsulles vocant, lamellæ necessariæ sacrificiis : quæ ad rem divinam dicuntur maxime conferre* . . . . . Vide 'Ipsullices.' *Jos. Scal.*

Subsilles] Vide 'ipsullices.' *Dac.*

[n] *Subsolaneæ*] Quid sit, quæramus. *Jos. Scal.*

Subsolaneæ] Lego, *Subsolaneæ quæ sub solo res appellantur.* Infra : *Di-*

men rei solum conferunt, *subsolanei enim dicuntur* qui infimum *solum colunt ut qui* in terram super*solanei: dicitur inde soli*dum, imum, *solum: rursus quo planta pedis* innititur.

Substillum[o] *antiqui appellabant* tempus ante *pluviam jam* pæne uvidum, *et post pluviam* non persiccum, quod *jam stillaret*, aut nondum desiisset.

Substillum tempus ante pluviam jam pæne uvidum, [PAUL. et post pluviam non persiccum, quod jam stillaret, aut nondum desiisset.

Subucula[p] genus libi dicitur, ex halica, et oleo, et melle: et genus vestimenti.

Subuculam Ælius Stilo, et Cloatius iisdem fere ver- [FEST. bis demonstrant vocari, quod Diis detur ex halica et oleo, et melle. Nam de tunicæ genere notum est omnibus.

Subverbustam,[q] veribus ustam significat Plautus cum ait: Ulcerosam,[11] compeditam, subverbustam, sordidam.

11 Vet. cod. *vicerosam.*

NOTÆ

citur inde solidum: inde, id est, *a solo:* a *solo* enim *solidum*, ut supra in 'solida sella.' Optime autem *solidum*, imum, solum interpretatur. *Dac.*

[o] *Substillum*] *Substillum* igitur vocatur ante pluviam tempus, cum guttatim stillæ cadunt, et post pluviam, dum adhuc uvidum est. Tertullianus: 'aut imbres ruunt, et si qua Missilia cum imbribus, dehinc substillum, et denuo sudum.' Inde *substillum* et *substillatio*, *στραγγουρία*, morbus cum urina stillatim cadit. Cato de R. R. cap. 56. 'Nunc de illis quibus ægre lotium it, quibusque substillum est.' Glossæ Cyril. '*στραγγουρία*, culbitio, substillatio.' *Idem.*

[p] *Subucula*] In meis Glossis antiquis invenio *Subitillum*, aut *Subutulum* dictum cum interpretatione: *Subitillus*, *ἔγχυτον*. *Jos. Scal.*

Subucula] Pro vestimento quod subtus induitur a *subuo* pro *subduo*, ut 'cxuo' pro 'exduo.' Varr. lib. IV. de L. L. 'Capitium ab eo quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit, alterum, quod subtus, a quo subucula, alterum quod supra, a quo supparus.' Sed quare libum ex alica, oleo et melle *subucula* dicatur, reperire non potui. Notavit Scaliger in antiquis Gloss. inveniri *subitillus*, *ἔγχυτον*. Sed hoc nihil ad rem, neque enim pro *subucula*, *subitillus* unquam rescribere ausim. *Dac.*

[q] *Subverbustam*] Hic *b* pro *u*, *Subvervustam*. Tertullianus in libro scholastico de Pallio: 'Libertinos in equestribus: subverbustos in liberalibus: deditities in ingenuis: rupices in urbanis: scurras in forensibus: paganos in militaribus.' Subverbustos vocat *τοὺς στιγματίας*, quia notis inurebantur. *Jos. Scal.*

Subverbustam, veribus ustam significat. [PAUL.

Subulo Tusce tibicen dicitur.

Subulo[r] Tusce tibicen dicitur: itaque Ennius: Subulo quondam marinas propter astabat plagas. [FEST.

Suburam[s] Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt ita appellatam et regionem urbis, et tribum a stativo præsidio, quod solitum sit succurrere Esquiliis infestanti-

NOTÆ

Subverbustam, veribus ustam] Pro *veribus* optime Ursin. *verberibus*, quomodo Horatius dixit 'uri virgis.' Subverbustus, *στιγματίας*, verbero. Tertullianus in lib. de pallio: 'Libertinos in equestribus: subverbustos in liberalibus,' &c. Ubi Fr. Junius: 'ut a jus est justus; ab arbor, arbustum; ab onus, onustus; sic a verber est verbustus, et cum præverbio, subverbustus.' *Dac.*

[r] *Subulo*] Varro lib. VI. de Ling. Lat. Versum Ennii ita refert: 'Subulo finitimas propter astabat aquas:' versus corruptus. *Ant. Aug.*

Subulo] Glossarium: 'Subulo, *αὐλητής*.' *Jos. Scal.*

Subulo] Gloss. 'Subulo, *αὐλητής*.' Turnebus non Hetruscam sed Latinam esse vocem dicit, *subulo*, quasi *sibilo*. At Voss. quasi *surbulo*, nam *συρβηνεὺς*, *αὐλητής*. Hesych. Meursius *subulo*, depravatum putat ex *subflo*, flator. Sed radicem ejus in Hetruria quærendam cum Festo docet Varro lib. VI. de L. L. 'Apud Ennium subulo finitimas propter astabat aquas, Subulo dictus quod ita dicunt tibicinem Tusci, quocirca radices ejus in Etruria, non Latio quærendum est.' Quare cum Tusci plurima habebant ex orientis linguis, putabat Voss. esse ab Arabico *sunbul*, spica, syrinx, calamus. Versus Ennii apud Festum, est Trochaicus septenarius catalecticus. Apud Varronem si *aquas* ponas in penultimo erit sotadicus. Pro *adstabat* placebat Scaligero *assabat*. Nam *assare* tibicines dicuntur cum canunt tibia, nulla aliorum voce admista. *Dac.*

[s] *Suburam*] Videnda. Varro lib. IV. de Ling. Lat. et Quintilian. lib. I. In Veterum monumentis extat hic usus *c* literæ pro *b*. 'M. Cæcilio Sp. F. Suc. Rufo. et T. Ælio T. F. Suc. Aciliano, et curatores trib. Suc. Junior.' Reperitur etiam *b* litera: 'c. c. Attio. T. F. Sub. Vitaliano.' *Ant. Aug.*

Suburam] Verrio favet Varro lib. VI. de L. L. 'Eidem regioni attributa Subura, quod sub muro terreo Carinarum, in ea est Argeorum sacellum sextum. Subura Junius scribit ab eo quod fuerit sub antiqua urbe, cui testimonium potest esse, quod subest ei loco qui terreus murus vocatur. Sed ego a pago potius Succusano dictum puto Succusam. Nunc scribitur tertia litera B, non C, pagus Succusanus, quod succurrit Carinis.' Sed et si Varronis tempore *Suburra* scriberetur, tamen cum compendiose scribebant, tertiam literam ponebant C non B, hoc modo: *SUC*. Quintilian. lib. I. cap. 7. 'Suburra cum tribus literis notatur, C tertiam ostendit.' Suburæ tertium etymon affert comment. Horat. a *suburendo*, quod in ea regione Romæ aliquando substructionibus paludata siccata sunt. *Dac.*

bus eam partem urbis Gabinis, indicioque esse, quod adhuc ea tribus per C literam, non B scribatur.

Subura regio Romæ a pago Succusano vocabulum [PAUL.
traxit, quod ei vicinum fuit.

Suburanam *tribum*[t] *antea* Succusanam *per* c, *ap-* [FEST.
*pellaban*t ex nomine *regionis, nam partem* imam illam quoque *tradunt fuisse succusanam* dictam. *Verrius autem ait se mi*ratum esse, *cur non a nomine* pagi succusa*ni, in quo milites* exercerentur.

Succenturiare[u] est explendæ centuriæ gratia supplere, subjicere. Plautus in Saturione: Succenturia centum, require, qui te delectet domi: et Cæcilius in Triumpho: nunc meæ militiæ[12] astutia opus est succenturia.[13]

Succenturiare est explendæ centuriæ gratia sup- [PAUL.
plere. Cæcilius: Nunc meæ malitiæ astutia opus est succenturia.[14]

Succerda, stercus suillum. Titinius: Quid habes, nisi unam arcam sine clavi; eo condis succerdas.

Succerdæ[x] stercus su*illum dicebatur* . . . [FEST.

12 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *malitiæ*.—13 Id. ibid. *succenturiata*.—14 Id. ibid. succen*turiata*.

NOTÆ

[t] *Suburanam tribum*] Sed ego Verrium demiror qui non attendit *Suburanam* vel *Succusanam* tribum a *Subura* vel *Succusa* regione merito nomen habuisse, at regionem a pago. *Suburam* autem imam appellat quod sub urbe antiqua: vide supra. *Idem.*

[u] *Succenturiare*] Inde milites succenturiati qui explendæ centuriæ subjiciuntur. Terent. Phorm. act. 1. sc. 4. 'Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero Succenturiatus si quid deficies.' Ubi Donatus: 'Tota metaphora de re militari est. Succenturiati dicuntur, qui explendæ centuriæ gratia subjiciunt se ad supplementum ordinum.' Versus Planti: *Succenturia, centum require, qui te delectent domi.* Versum Cæcilii quidam: *Nunc meæ malitiæ astutia opus est succenturiata.* Sed nihil muto: *Nunc meæ militiæ astutia opus est, succenturia.* Militiam dixit propter τὸ *succenturia*, quod militiæ proprium. *Idem.*

[x] *Succerdæ*] In principio Lucilium videor agnoscere. Suppleo, *Succerda est stercus suillum ut cum dixit Lucilius fimo atque sucerdis.* Vel, *fimoque sucerdis. Titinius, &c.* Integer versus Lucilii est lib. xxx. Sat. 'Hic in stercore humi, fabuloque fimo atque sucerdis.' Vide Nonium in 'Sucerda.' Infra fallitur Festus qui putat *sucerdam* alio nomine dici *opicerdam.* Nam *opicerda* est stercus ovillum, ut *sucerda*, suillum. Gloss. 'sucerda,

us. sinus *succerdæ Titinius* Quid habes, nisi *unam arcam sine clavi*, eo condis *succerdas. Alio nomine* succerda *dicitur opicerda* . . . . . .
homo opicer*da* . . . . . .
. . . . . *homi*nem; quem sol *in opicerdis aspic*it.

Succidanea[y] hostia dicebatur, quæ secundo loco cædebatur: sic appellata est a succedendo.[15] [PAUL.

Succidanea hostia appellatur quæ *secundo loco cæde-bat*ur, quod quasi *succideretur, dicta.* Quidam a succe*dendo, non a succi*dendo dictam *putant.* [FEST.

Succingulum, balteum. [PAUL.

*Succ*ingulum[z] ap*pellabant antiqui bal*teum, Plautus: *ab Hyppolita succingul*um Hercules *æque magno neu*tiquam abstu*lit periculo.* [FEST.

Succrotilla, vox tenuis, et alta. Titinius: Fœminea fabula succrotilla vocula. [PAUL.

S*uccrotilla*[16 a] tenuis dicebatur, *et alta vox* Titinius [FEST.

15 Vet. lib. *succidendo.*—16 Vett. libb. *Succortrila, Sucrotilla, Succotrilla.*

NOTÆ

χοίρεια κόπρος.' Vide 'Muscerda.' Quæ sequuntur non assequor neque unde petita sunt. Huuc tantum fuisse sensum puto, *homo opicerda omnium hominum quos sol in opicerdis aspicit.* Ita ut homo hominum opicerda dicatur eodem modo quo nos hominem dicimus esse κόπρον τοῦ λαοῦ, Stercus humani generis, *la balayure du peuple.* Idem.

[y] *Succidanea*] Vide 'præcidanea:' et Gell. lib. IV. cap. 7. *Idem.*

[z] *Succingulum*] Plaut. in Menæch. *Ab Hippolyta succingulum Haud Hercules æque magno unquam abstulit periculo.* Ant. Aug.

Succingulum] Id Editis Plauti libris: *Ab Hyppolita succingulum Hercules haud æque magno unquam abstulit periculo.* Locus est in Menæch. act. I. sc. 3. *Dac.*

[a] *Succrotilla*] Difficile est reperire, quid Festus voluerit. Agnoscitur tamen versus Plauti: *Cum extortis talis, cum todillis crusculis.* Vide 'Todi.' *Ant. Aug.*

Succrotilla] *Succrotilla vox tenuis dicebatur, et alta. Titinnius in . . . .*

Fœminina fabulare succrotilla vocula.

Afranius in Epistulla . . . . succrotilla voce serio.

Plautus in describendis mulierum vitiis in Syro:

Cum extortis talis, cum todellis crusculis.

Cetera non potui. *Jos. Scal.*

Succrotilla] Cur Plauti versum hic adducat Festus nescio, nisi si scripse-

in . . . . . .
Fœmina[17] fabulare succ*rotilla vocula. Affra*nius in Epist*ola: loquebatur succro*tilla voce serio. *Plautus in de*scribendis muli*erum cruribus* gracilibus in Syro: *cum extortis* talis cum todellis[18] cr*usculis, bel*le quæ non pedibus *irent.*

*Su*cula[b] est machinæ *genus teretis* materiæ et foratæ, *ac crassæ* quam ut uber scrofæ *porci circum*stant, *sic versantesque*[c] *ductario fune volvunt. Eodem nomine* stellas ruintque[19] *dicunt, quas aliter appellarunt a pluvi*a hyadas Græ*ci ὑάδας, nostri exi*stimantes a subus *dici, modo Latine lo*quenti dixerunt *eas Suculas.*

17 Ed. Scal. *fœminea.*—18 Ead. ed. *cum sodellis.*—19 Vide Notas infra.

NOTÆ

rit *cum succrotilis crusculis.* Vide quæ in 'crocotilum' dicta sunt. Versus Titinii: *Fœminea fabella, succrotila vocula.* Vel, *Fœmina fabulare succrotila vocula.* Et cum hoc Titinii versu componendum alterum puto qui legitur in 'vibrissare:' 'Fœmina fabulare succrotila vocula. Si erit tibi cantandum, facito usque exvibrisses.' *Dac.*

[b] *Sucula*] *Sucula est machinæ genus, teretis materiæ, et foratæ, ac crassæ, tanquam uber scrofæ.* Reliqua deplorata sunt, quæ de Hyadibus tractat. Glossarium: 'Suculæ, ὑάδες, καὶ δοκίδες.' *Jos. Scal.*

Sucula] Pro *ruintque* optime Ursinus *quinque. Loquenti* autem antiqua consuetudine ut supra *set* pro *sed, &c.* De sucula machina hæc Budæus: 'Sucula,' inquit, 'machina est tractatorii generis, constat autem tereti ligno duobus aut pluribus vectibus trajecto, utrimque æqua extantibus longitudine, hæc dum versatur, funis qui ductarius dicitur, circa eam obvolvitur.' Innuit autem Festus suculam ob similitudinem suculæ, id est, scrofæ, dictam, quia ut scrofæ uber porci circumstant, ita suculam porculi. Nam porculus uncus dicitur in media sucula qui funem tenet eoque convolvitur dum sucula versatur. De hyadibus quod imperite a Latinis Suculæ dictæ sint, quasi essent a suibus Cicero lib. II. de Nat. Deor. 'Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas, ὑάδας vocitare suerunt a pluendo, ὕειν enim est pluere: nostri imperite Suculas, quasi a suibus essent, non ab imbribus, nominatæ.' Idem Plin. l. XVIII. cap. 26. Et apud Gellium Tullius Tiro lib. XIII. cap. 9. *Dac.*

[c] *Sic versantesque*] Hæc male rejecta sunt post vocem *sibus.* Locum adi. *Idem.*

Ante *Sudiculum*] De *Succulis* loqui Festum non dubito, quas Græci hyadas appellant: licet quædam mendosa sint in his dimidiatis verbis. Cicero lib. II. de Nat. Deor. 'Has Græci stellas hyadas vocitare suerunt, a pluendo: ὕειν enim est pluere: nostri

Sudiculum[20] [d] genus flagelli dictum, quod vapulantes sudantes facit. [PAUL.

Sudum, siccum, quasi seudum, id est, sine udo; Securus, sine cura.

Sudum [e] *Verrius ait* significare sub *udum, sed auctorum omnium fere exempla volunt ut sud*us siccum significet. S*udum enim quasi seudum, id* est, sine udo, ut se*curus sine cura dictum est.* [FEST.

Sufes [f] dic*tus Pœnorum ma*gistratus, ut Oscor*um Mediastuticus* Calidius in Oratione *in* Q. *Cæci*lium: Nonne vobis *Judices ignem* et fumus prosequi *et flamma* videtur: Senatus cens*uit referentib.* Sufetis.

20 Vet. lib. *Seduculum.*

NOTÆ

imperite succulæ, quasi a suibus essent, non ab imbribus, nominatæ.' Vide Gell. lib. XIII. cap. 9. *Ant. Aug.*

[d] *Sudiculum*] Forsan diminutivum a *sudes.* Male qui *seduculum.* Dac.

[e] *Sudum*] Verrii sententiam secuti Angelus Decembrius lib. IV. de Politia Literaria, cap. 48. et 50. Philargyrius IV. Georg. *sudum* quasi *semiudum.* Sed rectius Festus: nam *sudum* semper opponitur *udo.* Voss. *sudum,* a Græco ἴδος, quod cœlum siccum et calidum notat. *Idem.*

[f] *Sufes*] *Sufes dictus est Pœnorum lingua summus magistratus, ut Oscorum Medix. Calidius in oratione in Cæcilium: Nonne vobis, &c.* Porro qui Hebraice sciunt, et non ignorant Pœnos Tyriorum colonos esse, concedent mihi, *Sufes* idem esse, quod Græcis ἔφορος, ἐπόπτης, ἐπίσκοπος, צופה. Sic Carthaginiensium arx βύρσα dicta per metathesin quasi βύσρα. Nam sine dubio בוצרה, hoc est, munitus locus, ἄκρα. Quo nomine Idumæorum metropolis ita dicta, qui eadem lingua cum Carthaginiensib. loquebantur. Nugaces Græci, quicquid ad eorum linguam allidit, statim Græcum esse censent. Nam cum pro βύσρα, quod eorum lingua non patiebatur, βύρσαν dixerunt, dictum factum pro Græco publicarunt, atque proscripserunt. Hoc quod hic notamus, scribimus iis, qui si vel primis Hebraicis literis tincti sunt, me verum dicere non negabunt: in utroque autem tam צופה, quam בוצרה schurek pro holem effertur more Syrorum. *Jos. Scal.*

Sufes] Vide 'Meddix.' Suffetes apud Carthaginenses, ut apud Athenienses archontes perpetui. Et *sufes* ab Hebræo *sophetim,* nam Hebræorum et Tyriorum lingua eadem, nempe Chananæa. Tyriorum autem colonos Pœnos nemo ignorat. *Vossius.* Scaligerum vide l. III. Canonum Isagogicorum Eusebio adjunctorum pag. 321. et 331. et animadversionibus Eusebianis ad annum 1242. p. 64. *Mediastuticum* autem vocat quam supra *Medix,* Oscorum Magistratum. Sed potius legendum *Medixtuticus.* Nam ita aperte a *Medix.* Et ita Livius lib. XXIV. et XXVI. *Dac.*

Sufes Consul lingua Pœnorum. Calidius: Sena- [PAUL.
tus, inquit, censuit referentibus sufetis.

Suffibulum, vestimentum album prætextum quadrangulum oblongum, quod in capite Vestales virgines sacrificantes habebant, idque fibula comprehendebatur.

Suffibulum[g] est vestimentum al*bum prætextum qua-* [FEST.
drangulum oblongum, quod in ca*pite Virgines V*estales cum sacrificant, semper *habere solent, id*que fibula comprehenditur.

Suffimenta sunt, quæ[h] fa*ciebant, ex faba, milioque* molito, mulso sparso: *ea Diis dabantur eo tempo*re, quo uvæ calcatæ *prælo.*

Suffimenta dicebant, quæ faciebant ex faba, milio- [PAUL.
que molito, mulso sparso: ea Diis[1] eo tempore dabantur, quo uvæ calcatæ prælo[2] premebantur.

Suffiscus[i] folliculus testium arietinorum, quo utebantur pro marsupio, a fisci similitudine dictus.

1 Vet. lib. *bis.*—2 Id. *pilo.*

NOTÆ

[g] *Suffibulum*] A *sub* et *fibula*, quod fibula subnecteretur, nec Virginum tantum sed etiam virorum Sacerdotum proprium. Ut in lege quæ scripta erat in sacrario Divæ Opeconsivæ: Hoc PRÆTER. VIRGINES. VESTALES. AC. SACERDOTEM. POBLICOM. INTROIRE. NEFAS. ESTO. IS. CUM. INTROEAT. SUFFIBULUM. HABETO. *Id.*

[h] *Suffimenta sunt, quæ*] Pro *molito*, infra Paulus *mollito*. Sed *molito* vera lectio. *Suffimentum* est a *suffio*, quod a *fuo* et *fio*: *fio* autem ab Æolico φύω pro θύω, suffio: rursus a θύω, θυμὸς Æolice φυμὸς, unde Latinum 'fumus' et 'fumigare,' ut a Græco θυμιᾷν. Unde Hesych. θυμὸς, πνοὴ, ἀήρ. A *suffio* igitur *suffimentum*, aër, odor, Glossar. 'suffimentum, θυμίαμα.' 'suffio, ὑποθυμιάω.' *Dac.*

[i] *Suffiscus*] Pedian. lib. II. Verrin. 'Sportæ, Sportulæ, et Sportellæ, nummum sunt receptacula; et sacci, sacculi, et saccelli; et crumenæ, et vellereæ, et scorteæ; et manticæ, et marsupia. Ita fisci, fiscinæ, fiscellæ, spartea sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas. Unde quia major summa est pecuniæ publicæ, quam privatæ: ut pro censu P. R. ærarium dicitur; pro loculis, et arca, thesauri; pro saccello fiscus: unde fiscus pecunia publica' (et confiscare) 'dici solet.' In quibus verbis *pro censu populi Ro.* scribimus, non *privato*, ut editum est. Illa etiam verba *et confiscare* delenda esse putamus. *Ant. Aug.*

Suffiscus] Scaliger ait, ut a χάσκω est *hisco*, a δάσκω, *disco*, sic a φάσκος,

Suffiscus dicebatur folliculus testium arietinorum, [FEST. qui celebris *usus erat pro marsu*pio. forsitan d*ictus suffiscus a* fisci similitu*dine*.

Suffragat*ores* [k] *dicebantur apud* majores hi, qui vulgo in usu *erant candidatis; nam ut melius* apparerent juncta suffirag*ia, suffragator*, quem quisque fieri vellet, notabat *apposito pun*cto scriptis candidatorum hominu*m nominibus*. Varro in libro VII. Rerum humanarum h*oc tradit*.

Suffuerat, sub eodem tecto fuerat.

Sugillatum [1] dicitur ex Græco, quod ea pars, quæ [PAUL. est sub collo, κοῖλον [3] ab eis dicitur.

3 Vet. lib. κυλόν.

NOTÆ

fiscus. φάσκος autem *aluta*, unde φάσκωλος sive φάσκωλον, *pasceolum*, saccus ex aluta. Huic etymo favet quod Augustinus in Psal. 146. et post eum Isidor. lib. XX. orig. cap. 9. *fiscum* interpretantur saccum publicum. Sed mihi probabilius videtur *fisci* appellationem rure ortam dicere. Rustici enim ex junco utensilia ad fructus et alia capienda faciebant, quæ *fiscos*, *fiscinas*, et *fiscellas* vocabant, a *fisco*, id est, *junco*. A Rusticis Urbani in ejusmodi fiscis et fiscellis pecunias suas servare didicerunt. Ascon. in Divinat. 'Fisci, fiscinæ, fiscellæ, spartea sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas. Unde quia major summa est pecuniæ publicæ quam privatæ, ut pro censu privato loculos et arcam et sacellos dicimus, sic pro publico Thesauro ærarii dicitur fiscus.' Atque ita primo *Fiscus* pro *sparteo*, postea vero propter similitudinem pro quolibet alio sacco sumi cœptus est. Ut hic folliculus testium arietinorum, qui marsupii usum præstabat, *suffiscus*, quasi parvus fiscus, dictus est. *Dac.*

[k] *Suffragat.....*] Quod dicam asserere non possum; sed ut aliquid dicam, ita scribi hæc posse putarem: *Suffragatores dicuntur natu majores hi qui vulgo in usu erant, et ut minus apparerent juncta suffragia, suffragator, quam quisque fieri vellet, notabat, privatim scriptis candidatorum hominum nominibus*. Ant. Aug.

Suffragatores] Notum est antiquos suffragia non scripsisse, sed puncto notasse. Incertus poëta in Epigrammate: 'Ciconiarum Rufus iste conditor, Hic est duobus elegantior Plancis, Suffragiorum puncta non tulit septem. Ciconiarum populus ultus est mortem.' *Dac.*

[1] *Sugillatum*] Inepta etymologia, ac propterea falsa. *Cinnus* est cilium, aut palpebra. ὑποκοριστικὸν, *Cillus*. Inde *subcillum* et *subcillare*: quod postea, *Subgillum*, et *subgillare*, ὑπωπιάζειν. C in G, 'Subicitare,' 'inicere;' 'Subigitare,' 'inigere.' Præterea falsum est Sugillationes pertinere ad collum: nisi mavis legere *sub oculo*: sed tunc quid Græce substituam, non video. Si κυλλὸν, nihil ago. si γύαλον, nugas egero. γύαλα quidem Græci τὰ κοιλώματα. Sed, quantum video,

Sugillatum dici existimant *ex Græco vocabulo* quod [FEST. ea pars, quæ *est sub collo* κῦλον ab iis dicitur.

Suillum[m] genus invisum Veneri prodiderunt poëtæ, ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea: quidam autem, quod immundissimi sint sues ex omni mansueto pecore, et ardentissimæ libidinis: ita, ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare, et subire dicuntur.[n]

Sulci appellantur,[o] qua aratrum ducitur, vel sationis faciendæ causa, vel urbis condendæ,[p] vel fossura rectis lateribus,[q] ubi arbores serantur: fulmen quoque,[r] qua ejus vestigium, similiter appellatur: quod vocabulum quidam ex Græco fictum, quia illi dicant ὁλκόν.

NOTÆ

Verrius *sugillare* putat dictum a *gula*, quæ dicta sit a Græco, qui γύαλον partem sub collo vocant. Hæ sunt nugæ Grammaticorum. *Jos. Scal.*

Sugillatum] Certum est legi debere *sub oculo*; nam κοῖλον sive κῦλον, palpebra oculi inferior, unde κυλοιδιᾷν dicuntur qui oculos habent tumentes. Sane hoc etymon probat Camerarius in appendice problematum: sed melius Scaliger. Proprie autem *sugillare* est, ita percutere ut oculi livescant. Metaphorice vero famam et existimationem lædere. Livio et aliis. *Dac.*

[m] *Suillum*] Lege, *et surire dicuntur.* Apuleius. Glossarium: 'Surit, καπρᾷ.' *Jos. Scal.*

Suillum genus] Suem tamen, qui Adonim interfecerat, cum Venere in gratiam rediisse narrat Theocrit. in elegantissimo illo poëmatio quod in mortuum Adonidem scripsit. Illud sis vide. *Dac.*

[n] *Cum subare, et subire dicuntur*] Lege, *cum subare et surire dicuntur.* Monuit Scalig. *Subare* autem et *surire* dicuntur fœminæ, cum libidine excitantur, 'militiamque petunt.' Subare ab Æolico συβᾷν, pro συᾷν, vel a *subus* pro *suibus*, ut ab antiquo genitivo *sueris*, *suire*, quasi *suerire*: sic Græci de suibus fœminis dicunt καπρᾷν, et καπρίζειν. Κάπρος enim est *verres.* Arnobius tamen et Apuleius *surire* de maribus usurpant. *Subare* de fœminis ceteri auctores. Aristoteles θυᾷν quoque de fœminis dicit, cum maris desiderio incitari incipiunt, quia Veteribus θῦς idem quod ὗς. Sed ubi marem admittere occœperunt, ac subinde repetunt, tunc καπρίζειν et καπρᾷν dicuntur, eidem Philosopho. Vide Salmas. in Solin. *Idem.*

[o] *Sulci appellantur*] Sulcus vestigium aratri: Græcis ὁλκός. Apollon. III. Argon. *Idem.*

[p] *Vel urbis condendæ*] Nam apud Veteres spatium futuræ urbis aratro designabatur. Virg. I. Æneid. 'Pars aptare locum tecto et concludere sulco.' *Idem.*

[q] *Vel fossura rectis lateribus*] Virg. II. Georg. 'Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum Deposuit sulcis.' *Idem.*

[r] *Fulmen quoque*] Unde et *trisulcum*, quod per tres tractus sive sulcos

Sulcus dictus a Græco, qui ab illis ὁλκὸς appellatur. [PAUL.

Sultis, pro si vultis. Plautus: Sequimini me hac, sultis: et Cato: Audite, sultis, milites.

Sultis,[s] si voltis. Plautus in Frivolaria: Sequimi- [FEST.
ni me hac, sultis, legiones omnes Lavernæ: et in Rudente: Curate hæc, sultis, magna diligentia. M. Cato pro L. Cæsetio: Audite, sultis, milites: si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non invenerit pecuniam, egebit.

Sultis, si voltis, significat, composito vocabulo, ita ut alia sunt, sodes, sis, sivis, ulicet in loco, scis licet, scias licet,[4] equidem, ego quidem. Ennius: Pandite sulti genas, et corde relinquite somnum.

Sultis, si vultis. Ennius: Pandite sulti genas, et [PAUL.
corde relinquite somnum.

Sum pro eum usus est Ennius.

Sum[t] pro eum usus est Ennius libro primo: At tu [FEST.
non ut sum summam[5] servare decet rem: et libro secundo: At sese sum qui dederat in luminis oras.

4 Legendum monet Dac. *Ita ut alia sunt sodes, si audes; sis, si vis; ilicet, ire licet: illico, in loco; scilicet, scias licet.* Pro *ulicet* ed. Scal. *plicet.*—5 Vet. cod. *sumam.*

NOTÆ

manet. Nam id proprie sulcus dicitur. Apollon. III. Argon. Ἀστὴρ ὡς, φλεγέθοντα δι' ἠέρος ὁλκὸν ἵησι. Quare optime Nonius: 'Sulcus,' inquit, 'omne quicquid in longitudine aculeatum est.' *Idem.*

[s] *Sultis*] Mendose scripta ita emendavimus; ut licet Festus id non scripserit, quod eum fecisse aliquibus indiciis existimamus, tamen id ipsum, quod scripsimus, lector non aspernetur. Cicero in Oratore: 'Libenter etiam copulando verba jungebant; ut sodes, pro si audes; sis, pro si vis. Jam in uno capsis tria verba sunt.' Vide 'Sodes.' *Ant. Aug.*

Sultis] Vide 'sodes.' *Dac.*

[t] *Sum*] Versus Ennii: *Ac te, non ut sum, summam servare decet rem.* Item: *Ad sese sum qui dederat in luminis oras.* Supple *advocat,* vel aliud simile; et de Horatio sermo est, qui a lictoribus comprehensus patrem ad se vocat. Immo forsan nihil mutandum: *At sese sum qui dederat in luminis oras.* Ut sensus sit: At qui Horatium genuerat, ait jure sibi cæsam filiam videri, et sese in eam animadversurum fuisse, ni occupasset Horatius. Sane nimis audacter Doctiss. Merula: *Accedit, sum qui dederat in luminis oras.* Idem.

Summanalia,[u] liba farinacea in modum rotæ ficta.[6]

Summissiorem[x] aliis ædem Honoris et Virtutis C. Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, augures eam demoliri cogerent.

Summussi,[7] [y] murmuratores. Nævius: Odi, inquit, [PAUL. summussos, proinde aperte dice, quid sit.[8] Terentius mussare pro tacere posuit, cum ait: Sile, cæla, occulta, tege, tace, mussa.

S*ummu*ssi dicebantur *murmuratores*. Nævius: Odi, [FEST. inquit, *summussos, pro*inde aperte dice, *quid sit, quod* times. Ennius in sexto *Annalium: Qu*intus in occulto mussa*bat: et Accius* in Andromacha: Di*ce jam mater non* est: nam mussare si*ne. Cæcilius* in Anagnorizomene:[9] Quod potes, sile, cæla, occulta, tege, tace, mussa, mane.

Suopte,[z] (suo) ipsius; ut meopte, meo ipsius; tuopte, tuo ipsius.

Supat[a] *significat, jacit, unde dissipat,* disjicit, *et obsipat, obicit,*

6 Id. *finctæ*. Vir doct. conj. *facta*.—7 Vet. lib. *Summissi*.—8 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *siet*.—9 Ead. ed. *Agnorizomene*.

NOTÆ

[u] *Summanalia*] Quæ Summano Deo offerebantur. Male Cœlius Rhodiginus lib. IX. c. 16. *Sumenalia*, quasi essent a *sumine*. Idem.

[x] *Summissiorem*] Ædem Honoris et Virtutis dedicavit M. Marcellus, cum eam pater ejus vovisset bello Gallico. Vide Liv. lib. XXVII. c. 25. Sed eam a Mario summissiorem aliis factam nescio an alii auctores tradant. Porro augures, in suis templis designandis, ea, quorum altitudo impediret quo minus liber esset aspectus, demoliri jubebant. *Idem*.

[y] *Summussi*] Carmen Terentii a Paulo relatum non reperio. Sed videtur esse alterius poëtæ ex Festi reliquiis. In Adelphis tamen ille ait: 'Accipiunda, et mussitanda injuria adolescentium est.' *Ant. Aug*.

Summussi] Nævii versus est Trochaicus: *Odi summissos: proinde dice aperte quid siet Quod times*. Jos. Scal.

Summussi] Qui submussant. Vide 'mussare.' Versum Ennii e sexto Annal. idem supra retulit in 'mussare.' Versus Accii sic forsan legendus: *Dice jam, mater non est, jam mussare sine*. In fine aperte citatur *Cæcilius* in *Anagnorizomene:* quare non video quid agens Paulus *Cæcilium* in *Terentium* mutavit. *Dac*.

[z] *Suopte*] Gloss. 'suo, τῷ ἰδίῳ, τῷ σαυτῷ.' 'Suapte, τῷ ἰδίῳ.' Lege, *suopte*. Idem.

[a] *Supat*] Vide 'Insipare' et 'Insipere.' *Ant. Aug*.

Supat] Desunt perpauca, quæ forsan non male sic supplenda: *Et insipat injicit; insipit etiam dicitur, id est,*

et in*sipat* insipit . . . . . .
. . . . . injicit farinolam.

Supat[10] jacit, unde dissipat, disjicit: et obsipat, objicit: et insipat,[11] hoc est, injicit. [PAUL.

Supellectilis[b] recto casu, et senis ratione dicebantur, quæ nunc contraria videntur esse finitioni proportionis,[12] quia omnia vocabula x litera finita, per declinationes obliquorum casuum syllabam accipiunt. Hæc autem duo desciverunt ab ea, ut alia complura,[13] quæ non ideo infirmare debent præceptum. [FEST.

Supercilia[c] in Junonis tutela esse putabant, quod iis protegantur oculi, per quos luce fruimur,[14] quam tribuere putabant Junonem: unde et Lucina dicta est. [PAUL.

Supercilia in Junonis tu*tela putabant, in qua dicun*tur mulieres *etiam, quod iis protegan*tur oculi, per quos *luce fruimur*, quam tribuat *Juno. Unde ipsa Dea* Lucina quoque *dicta videtur.* [FEST.

10 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conj. *Sipat.*—11 Vet. lib. *insipit.* —12 Vet. cod. *portionis.*—13 Id. *alta comptum.*—14 Vet. lib. *fruuntur.*

NOTÆ

pullis injicit farinulam. Vide 'insipere.' Neque vero doctissimum Ursinum sequor qui *farinolam* distinguit, *far in olam, olam* pro *ollam.* Dac.

[b] *Supellectilis*] Senex senis, nullam syllabam accipit: supellex supellectilis, duas recipit. Vide Charis. lib. I. *Ant. Aug.*

Supellectilis] Ait Festus *Supellectilis* olim et *senis*, pro *supellex*, et *senex*, jure dictum fuisse, quæ duo nunc in genitivo casu a nominativo *supellex*, et *senex*, finitioni proportionis contraria sunt, quia omnia vocabula per *x* desinentia syllabam unam asciscunt, at *supellex* duas accipit, nullam vero *senex*. Hæc est Festi sententia. Sed fugit illum *senex* unam olim syllabam ascivisse. Nam antiqui dicebant *senex, senicis.* Dac.

[c] *Supercilia*] Varro lib. IV. de Ling. Lat. eadem scribit. Sed Plin. lib. XVI. c. 44. a *luco*, *Lucinam* dictam esse existimat. Fuisse autem lucum eo loci, Varro eodem libro quarto affirmat. *Ant. Aug.*

Supercilia] Idem Varro lib. IV. 'Facta igitur a juvando et luce Juno Lucina, a quo parientes eam invocant. Luna enim nascentium dux, quod menses hujus ducat. Hoc vidisse antiquos apparet, quod mulieres potissimum supercilia sua attribuerunt ei Deæ.' *Dac.*

Supercilium [d] dicitur, quod supra cilium sit, id est, integimentum oculi superius.

Superescit[e] significat supererit. Ennius: Dum quidem[f] unus homo Romæ [15] toga superescit: et Attius [16] in Chrysippo: Quin hinc superescit,[17] Spartam, atque Amyclas trado. Sed per se[g] super significat quidem supra, ut cum dicimus super illum sedit: [18] verum ponitur etiam pro de, Græca consuetudine, ut illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso: Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi. In Phasmate:[h] Ehe . . . tandem percipio, super rebus nostris loqui te. Pacuvius in Medo: Qua super re interfectum esse Hippotem dixisti? Cato contra Annium: Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu utique rem. Afranius in Virgine: Aliis de rebus in qua cœpisti super re.

Superescit, supererit. Ennius: Dum quidem unus [PAUL. homo Romæ superescit.

Superstites antiquitus appellati sunt testes.

Superstites[i] testes præsentes significat: cujus rei [FEST.

15 Vet. cod. *Romanus.*—16 Id. *Acer.*—17 Conjicit Dac. *quin huic si superescit.*—18 Vet. cod. *cedit.*

NOTÆ

[d] *Supercilium*] Vide 'cilium.' *Id.*

[e] *Superescit*] Verba Attii mendosa sunt. *Ant. Aug.*

Superescit] Vide 'escit.' *Dac.*

[f] *Dum quidem*] Hieronymus Columna hunc versum alteri connectit qui legitur Annal. lib. VI. 'decretum est fossare corpora telis Dum quidem unus homo Romæ toga superescit.' Hoc est, dum Romanus supererit. Nam togati Romani, ut pueris notum. Male vero Merula: *Dum quidem unus homo Roma tota superescit.* Idem.

[g] *Sed per se*] Horat. lib. II. Sat. 8. 'Nomentanus erat super ipsum Porcius infra.' *Idem.*

[h] *In Phasmate*] Quæ nunc Latino nomine *Mostellaria.* Jam supra. Supple in verbis Plauti, *Ehem vix tandem, &c.* Verba sunt Tranionis servi ad Simonem senem: 'Quid Ehem vix tandem Percepi super his rebus nostris loqui te?' *Idem.*

[i] *Superstites*] Cicero lib. II. de Nat. Deor. 'Qui totos dies precabantur, et immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati.' Hæc vulgaris interpretatio: illa prior reperitur in formulis, quas irridet Cicero in oratione pro L. Murena: 'Utrisque superstitibus præsentibus istam viam dico.' Quo loco vereor, ne pro *utrisque, virisque,* scribendum sit. *Ant. Aug.*

Superstites] SEI. QVEI. IN. IVRE MANVM. CONSERUNT. VTREIQVE. SV-

testimonium est, quod superstitibus præsentibus, ii, inter quos controversia est, vindicias sumere jubentur. Plautus in Artemone: Nunc mihi licet quidvis loqui, nemo hic adest superstes. Volgari quidem consuetudine poni*tur pro iis qui satis* superque sint. *Superstites etiam*[k] liberi parentib*us dicuntur* . . . . . quamobrem *progredi cuperem ulterius vivendo*, quanquam o*mnes superstites mihi* velim.

Supervacaneum,[l] u*t videtur, se*cludit Verrius ab v*acuo, quod vacuum quidem dicatur id* tantummodo, *sufficiat satis g.* sit fami*liæ : quod autem supersit super*vacaneum *id dicitur*. . . [PAUL.

Supervacaneum, supervacuum.

Supervaganea dicebatur ab auguribus avis, quæ ex summo cacumine vocem emisisset: dicta ita, quia super omnia vagatur, aut canit.

Su*pervaganea avis vo*catur ab au*guribus quæ ex sum*mo cacumin*e vocem emisit, quia* quasi in altis*simis superque omnia* vagatur a*ppellata* . . . . . [FEST.

Supparus[m] *dicebatur puellare* vestimen*tum lineum, quod et*

NOTÆ

PERSTITIBVS. PRÆSENTIBVS. VINDICIAS. SVMVNTO. et Prætoris verba: VTREISQVE. SVPERSTITIBVS. PRAESENTIBVS. HANC. VIAM. DEICO. In quibus verbis, VTREIQVE, et VTREISQVE semper intellige, utrumque reum. Quare male quidam putant legendum, VIREISQVE. SVPERSTITIBVS. Idem enim, ac si diceret: Utrique reo præsentibus testibus hanc viam dico. *Jos. Scal.*

Superstites] Respicit legem 12. Tab. SEI. QUEI. IN. JURE. MANUM. CONSERUNT. UTREIQUE. SUPERSTITIBUS PRÆSENTIBUS. VINDICIAS. SUMUNTO. *Utrique*, id est, *uterque reus*. Quare male qui legunt VIRISQ. PRÆSENTIBUS. De vindiciis suo loco. *Dac.*

[k] *Superstites etiam*] Deest tantum nomen Poëtæ nescio cujus. Gloss. 'Superstes, ἔφεδρος, περιών.' 'Superstites, περιλελειμμένοι.' i. e. 'Superstes, successor, qui superest. Superstites, qui relinquuntur.' *Idem.*

[l] *Supervacaneum*] Lego, *Id tantummodo quod sufficiat satisque sit familiæ, &c.* Hic autem *supervacaneum* ponitur pro *supervacuo*. Et inter utrumque id differentiæ statuunt Grammatici, ut *supervacaneum* id dicatur quod non est necessarium; *supervacuum*, quod abundat et superfluit. Quamvis illud discrimen non observarunt Veteres. *Idem.*

[m] *Supparus*] Utitur hoc verbo Plautus in Epidico. Sed a Festo alia multa poëtarum exempla afferuntur: in quibus Afranius in Epistula ex Nonio Marcello. *Ant. Aug.*

Supparus] *Supparus lineum puellarum vestimentum, quod et subucula appellatur, ut ait Pomponius in Fullonia: item velum omne, quod ex lino est, Supparum dicitur. Punicum vestimentum*

subucula [19] appellatur. *Pomponius* in Fullonia . . . . . *velum* omne, quod *ex lino est, dicitur supparum.* Puniceum *vestimentum ita vocat* Nævius de *bello Punico*: et in Nautis *vocat Nep-*

19 Ed. Scal. *subulca.*

NOTÆ

ita vocat Nævi. de bello Punico, et in Nautis. Nos autem vestem consecratam supparum vocamus: et nunc supparos dicimus vela linia in crucem expansa. Mulier videtur puella esse, supparo induta, ut ait Afranius: Puella non sum, supparo si induta sum. Ita hæc divinavimus, vel potius hariolati sumus ex his Festi, quæ nobis supersunt, reliquiis. Jam supparum esse omne linteum velum, id verum est, neque aliter potest esse. Ita enim et vela in navibus vocabant. Unde Lucanus et Seneca dixerunt: 'Suppara velorum.' Vestem consecratam, et velamentum in signis militaribus cruci superpositum, *Siparum* vocari, tam certum est, quam verum illo Tertulliani loco supra a nobis emendato indicari: 'Sipara illa vexillorum, et candes labarorum' (vel, et Cantabrorum) 'stolæ crucium sunt.' Nam et *candes* vestes, et *sipara*, vela illa, de quibus ait Festus. *Jos. Scal.*

Supparus] Hic quædam suo loco mota sunt. Quare locum integrum sic compono: *Pomponius in Fullonia ..... Mulier videtur puella supparo induta. Ut Afranius ait, Puella non sum supparo si induta sum. Nunc velum omne quod ex lino est, &c.* Nihil certius hac restitutione. Verum est quod ait Festus, supparum vestem puellarem fuisse. Nam male viri docti virilem vestem interpretantur in illo Varronis ex Eumenidibus: 'Hic indutus supparum coronam ex auro et gemmis fulgentem gerit.' Hic enim, ut patet ex Nonio, de homine loquitur Varro qui, Auroræ vestes indutus, Auroram simulabat, ita ut quæ tribus locis apud Nonium distracta leguntur in 'affici,' 'supparum,' et 'ostrinam,' ita conjungenda sint: *Aurorat ostrinum hic indutus supparum: Coronam ex auro fulgentem gerit, Luce locum afficiens.* Addit Festus supparum esse subuculam. Varro tamen aperte distinguit lib. IV. de L. L. 'Alterum quod subtus, a quo subucula, alterum quod supra, a quo supparus: nisi quod id dicunt Osce.' Sed magis placet Festi sententia: et erit *supparus* ab ὑπὸ et φάρος, ut 'subucula' a 'subuo,' pro 'subduo.' Addit Festus, velum omne, quod ex lino est, supparum dici. Et verum est. Ita et vela in navibus vocabant. Unde Lucanus et Seneca dixerunt: 'suppara velorum.' Addit Festus: *Puniceum vestimentum ita vocat Nævius.* Doctiss. Vossius legit *Punicum vestimentum*, ut signet Schema Carthaginiensium, quorum cum Romanis bellum describebat Nævius. Idem quod sequitur, *in Nautis*, non putat esse fabulæ nomen, sed commune seu appellativum, ut sententia sit, Nævium, quo loco describit nautas vestem Neptuno consecrantes, appellare eam supparum. Sed vix putem ita locutum fuisse Festum: quare hic potius fabulam cui *Nautæ* nomen erat designari crediderim, quamvis ejusdem nulla alibi facta sit mentio. *Dac.*

tuno vestem consec*ratam, supparum. At* nunc supparos *appellamus vela li*nea in [20] crucem *expansa.*[n] *Mulier vi*detur puella *supparo induta, vel Afrani*us ait: Puella *non sum,*[o] *supparo si in*duta sum.

Supparus [p] vestimentum puellarum lineum, quod et [PAUL. subucula (id est, camisia) dicitur. Afranius: Puella non sum, supparo si induta sum.

Suppernati dicuntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius: His pernas succidit iniqua superbia Pœni.

Suppernati[q] *dicuntur, quibus fem*ina sunt succisa *in* [FEST.

20 Ead. ed. *jam.*

NOTÆ

[n] *Nunc supparos appellamus vela linea in crucem expansa*] Velamentum in signis militaribus cruci superpositum *supparum*, sive *siparum*, vocari, certum est ex illo Tertulliani, 'Sipara illa vexillorum et candes labarorum,' (vel et Cantabrorum) 'stolæ crucium sunt.' Ex his autem Festi verbis optime collegit Voss. Festum vixisse sub Imperatoribus Christianis, cum jam in honore ab omnibus sacra crux haberetur. *Idem.*

[o] *Puella non sum*] Hunc Afranii versum ex Epistola sic laudat Nonius in voce 'supparum:' 'Tace, puella non sum, supparo si induta sum.' Quem versum Festi sententiæ repugnare ait Vossius cum ex eo supparus videatur potius vestimentum virile. Ideoque per interrogationem legit. 'Tace, puella non sum, supparo si induta sum?' Additque videri verba esse mulieris se puellam simulantis. 'Tace,' inquit, 'an me esse puellam negas, cum me supparo indutam videas?' Sed fallitur vir doctissimus. Apud Afranium enim homo loquitur, qui, quod supparum indutus esset, ideoque ab obvio quasi puella compellatus, Tace, inquit, neque enim puella sum, quamvis vestem puellarem induta. Quod et recte advertisse video doctiss. Cuperum. *Idem.*

[p] *Supparus*] *Camisiam* dixisse Festum non arbitror, ut nec *minare:* licet utroque verbo Paulus utatur. *Ant. Aug.*

Supparus] *Camisiam* usurpat Paulus, verbum suæ ætatis, ac suorum hominum elegantia dignum. *Cama* est barbarum vocabulum: id significat *lectum.* Hodieque in idiotismo suo retinent Hispani. *Camas* enim lectos vocant. Ab eo tunicam lineam nocturnam vocarunt *Camisiam.* Auctor Isidorus, et ipse homo Hispanus. *Jos. Scal.*

[q] *Suppernati*] Præter Pauli epitomen referabat Festus Catulli versum ad Coloniam, ut Politianus olim animadvertit. Sed in duobus verbis, ut arbitror, aliter scripsit Festus, atque hodie librarii edere soliti sunt, *In fossa Ligari jacet suppernata securi.* Politian. *expernata* maluit: quod Marullus irrisit: alii *seperata* scripserunt. Pro *Ligari* autem *Liguri*, et *Ligeris* alii immutarunt. Nos quid

*modum suilla*rum pernaru*m*. *Ennius in Annalibus:* Is pernas succ*idit iniqua superbia* Pœni: et Catu*lus*[r] *ad Coloniam: In* fossa Liguri[t] ja*cet suppernata se*curi.

Supplicia Veteres quædam sacrificia a supplicando [PAUL. vocabant.

Supplic*ia*[s] *sunt, quæ caduceato*res portent: *ea sume-* [FEST. *bantur ex* verbena felic*is arboris; nec enim ex* alia supplicia *fas erat, quam de ver*benis, sumi. Sin*nius Capito ait, cum civ*is necaretur, *institutum fuisse ut* Semoniæ res *sacra*

t Ead. ed. *in fossa ligari.*

NOTÆ

opinamur Festum scripsisse, tradere contenti sumus: contentiones grammaticis relinquimus. Est etiam 'adamas supernas' scriptum in Augusti ad Mæcenatem epistula apud Macrob. lib. II. Saturn. *Ant. Aug.*

Suppernati] Catullus: 'velut alnus In fossa Liguri jacet suppernata securi.' Cum id elegantissime ab elegantissimo poëta dictum sit, miror, quare superstitiose adeo rejecerunt, ut non ausi sint vulgatam lectionem ineptissimam mutare...*separata securi.* An, obsecro vos, hoc Latine est loqui? Saltem si de barbarismo non suspicabantur, tanti debebat apud eos esse auctoritas Festi, ut quod ipse in libros suos retulisset, id melius putarent, quam quod in depravatis codicibus nostris habetur. Versum Ennii, *His pernas succidit iniqua superbia Pœni*, interpretatur Livius de clade Cannensi loquens, cum ait, 'quosdam jacentes vivos 'succisis feminibus poplitibusque inventos fuisse.' *Jos. Scal.*

Suppernati] Suppernare est ἐκνευρίζειν. Gallice *couper les jarrets.* In versu Ennii *is* pro *his*, ut supra sæpe. De Clade Cannensi loquitur, de qua Livius lib. XXII. sect. 51. 'Quosdam et jacentes vivos succisis feminibus poplitibusque invenerunt.' *Dac.*

r *Et Catulus*] Versus Catulli: 'Et velut alnus In fossa Liguri jacet suppernata securi.' In antiquis Catulli editionibus *separata* scriptum: primus Politianus *expernata* conatus est in Miscellaneis cap. 73. *Idem.*

s *Supplicia*] Optime *supplicia* vocat Festus quæ gerebant caduceatores, id est, oratores ad pacem petendam missi. Sallust. in Jugurth, 'legatos cum suppliciis mittit.' Similiter Græcis ἱκετηρία dicta. Et ex verbenis fiebant, hoc est, ex ramis frondibusque omnium sacrarum arborum, ut Lauri, Olivæ, Myrti, &c. Quapropter Græcis ἱκετήριοι κλάδοι, 'supplicum rami,' ut Sophocl. Œdip. Tyr. ἱκετηρίας θαλλοὺς vocavit Herodian. lib. VII. 'Supplicationis ramos.' Ea supplicia infulis obvolvebantur. Liv. lib. XXIV. sect. 30. 'Quos ubi ex signis armorumque habitu cognovere Hippocrates atque Epicydes, ramos oleæ ac velamenta alia supplicum porrigentes, orare, ut reciperent sese, receptosque tutarentur.' Et lib. XXV. sect. 15. 'Legati eo ab Tycha et Neapoli cum infulis et velamentis venerunt, precantes ut a cædibus et

fieret vervece bidente, *ut eo sacrificio pœna* solutis *civibus, caput ipsum dam*nati, patrim*oniumque cui delibatum esset,* id fieret sa*crum Deo, indeque fuisse* solitum, ut *quia tunc in Forum suppli*candi causa *prodiret Rex sacro*rum, ut id vo*caretur supplicium, hoc ve*ro semper rela*tum a multis, quo exem*plo docet supp*licia dici supplicamenta:* nunc fere suppl*icia pro pœnis dicuntur.*

*Suppli*cium[t] a supp*liciis differt, ut usus ar*guit, quod *in usu sit, ut dicimus* hæc Deorum, *illud hominum: cum su*matur

NOTÆ

ab incendiis parceretur.' Quæ sequuntur usque ad *quo exemplo* verba sunt Sinnii Capitonis, referentis supplicium inde dici, quod cum civis necaretur rex sacrorum in forum prodibat, ut Semoniæ Deæ (quæ eadem et Nænia) rem sacram faceret, qua cives pœna solverentur, et ex nece civis amolirentur, piaculum, et caput Damnati bonaque ejus consecrarentur. Inde Isidor. lib. v. cap. 27. 'Supplicium proprie dicitur, non quo quis punitur, sed qui ita damnatur, ut bona ejus consecrentur, et in publico redigantur. Nam supplicia dicebantur supplicamenta, et supplicium dicitur, de cujus damnatione delibatur aliquid Deo.' Et lib. vi. cap. 18. ex Servio in lib. i. Æneid. 'Unde supplicia dicuntur supplicationes, quæ fiebant de bonis passorum supplicia; sacræ enim res de rebus execrandorum fiebant.' Nunc satis apertum cur postea *supplicium* de pœna capitali dictum sit. *Idem.*

Supplicia] Hic multa Festus, quæ interpretem desiderant, vel potius librum emendatiorem. *Ant. Aug.*

Supplic.] Supplicia sunt sceptra, quæ caduceatores portant. Sunt autem verbenæ felicis arboris. Non enim alia supplicia fas erat, quam ex verbenis, sumi. Sunt et supplicia, quæ, cum civis necaretur, fiebant. Tunc enim Semoniæ rex sacrorum vervece bidente facit, ut civibus pœna solutis, caput damnati, patrimoniumque, cujus causa id fieret, sacrum Divis manibus esset. Inde solitum, cum prodit sacrificandi causa rex sacrorum, ut id vocetur supplicium: quasi vero semper ela.... quo exemplo docet supplicia esse sacrificia: at nunc fere supplicia pro pœnis dicuntur. Hæc, aut non multum diversa, scripsisse Festum putamus. Et cum sacrum fieret pro eo, cujus caput devotum esset, quo supplicarent Diis, et deprecarentur τὸ νεμεσητὸν, quia interficerent civem, propterea supplicium dici cœptum pro pœna capitali. Sane ariete aut vervece solebant amoliri contractum ex nece alicujus piaculum: quod supra in lege Numæ a nobis expositum est. Semoniæ Deæ meminit ex Varrone Augustinus: reprehendit deinde Verrium more suo, qui in hoc verbo explicando hallucinetur. *Jos. Scal.*

[t] *Supplicium*] *Supplicium a suppliciis differt.* Id quod consuetudo arguit: quod soleamus dicere hæc Deorum supplicia. Contra dicimus, ut sumatur supplicium de aliquo: id est, deportetur: aut jubeatur flagris cædi. *Idem.*

Supplicium] Hæc superioribus præmitti debent, et cum iis ita conjungi, ut caput unum efficiant. Ita enim Schedæ. Ait Festus, sive Verrius, *supplicia* dici Deorum supplicationes, *supplicium* vero quo homines plectun-

supp*licium de aliquo*, id est, de pœ*na agatur ejus, qui jubetur* cædi.

Suppremum modo significat summum, modo extremum, modo maximum. [PAUL.

Supp*remum*[u] *modo significat* summum, ut *cum dicit* . . . . . *pater* suppreme bel*li et armorum Mavors* potens. Plautus . . . . . *Me certe suppre*mum habuisti se*mper in rebus* tuis: alias extre*mum significat, ut* in legibus XII. Solis *occasus supre*ma tempestas esto . . . . . *Supremo* crimine necte tuo. *Unde dicimus* ab illo sepeliri die *supremo* . . . . . et quasi supremo *lugentes* . . . . . tempora voltu. Cato de . . . . . *do*lentis nunquam cuiq. *reo apud Prætorem denegasse sup-* [FEST.

NOTÆ

tur. Sed et *supplicia* quæ de hominibus sumantur dici. *Dac.*

[u] *Suppremum*] Tria significare hoc nomen Festus exemplis docuerat, quæ a Paulo omissa sunt. Summum, ut cum Plautus ait, *Me supremum habuisti semper.* Extremum, cum lex duodecim tabularum: *Solis*, inquit, *occasus suprema tempestas esto.* Videnda. Varro lib. v. de Ling. Lat. Gell. lib. XVII. cap. 2. et Censorin. de die natali, item Plin. lib. VII. cap. 60. Tertiæ significationis exemplum est, *suprema multa*, id est, maxima, de qua Sex. Pompeius sæpius scribit. *Ant. Aug.*

Supp . . .] *Suppremum modo significat summum, modo extremum, modo maximum. Summum: ut . . . . Pater suppreme, belli, et armorum potens. Plautus . . . Me suppremum habuisti semper in omnibus rebus tuis. Alias extremum significat, ut in legibus* 12. *Solis occasus supprema tempestas esto, &c.* Deinde citabat exemplum scriptoris cujusdam, qui dixerat, *ab illo sepeliri die suppremo.* Item heroicum versum: *Et quasi suppremo lugentes tempora voltu.* Item Catonem, qui dixit *suppremam advocationem.* In fine: *Alias pro maximo: cum duas oves, et triginta boves suppremam multam dicerent: hoc est, maximam.* Jos. Scal.

Suppremum] *Supremum* modo *summum*, ut 'supreme Jupiter.' Terent. modo *ultimum.* In 12. Tabulis. SI AMBO. PRÆSENTES. SOL. OCCASUS. SUPREMA. TEMPESTAS. ESTO. Id est, ὥρα ἐσχάτη. Modo *maximum.* Ut 'suprema multa.' Sed hæc significatio nullo modo diversa est a prima illa qua supremum, summum, notat. Supra ab incerto poëta 'armorum potens' Mavors dicitur, quomodo ab Horatio 'Cypri potens' Venus. Plauti versus videtur esse ex Pseudol. act. I. sc. 1. Sed qui in libris editis non leviter immutatus. Sic enim legitur: *Nam tu me antidhac Supremum habuisti comitem consiliis tuis.* Sequebatur pentameter incerti poëtæ, *Suppremo crimine necte tuo.* Item versus Heroicus: *Et quasi suppremo lugentes tempora voltu.* Dac.

premam advoca*tionem*. *Alias pro* maximo cum duas *oves et triginta boves sup*remam mul*tam dicerent*.

Suppum [x] antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus, ex Græco, videlicet pro aspiratione ponentes literam, ut cum idem ὕλας dicunt, et nos sylvas: item ἕξ, sex: et ἑπτά, septem: ejus vocabuli meminit etiam Lucilius: Si vero das, quod rogat, et si suggeri [2] suppus.

Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum [PAUL. dicimus.

Surregit, et sortus pro surrexit, et quasi possit fieri surrectus frequenter posuit Livius.

S*urregit* [y] et sorctus an*tiqui ponebant pro surrexit*, [FEST. et ejus part*icipio*, *quasi sit surrectus*, *qui*bus L. Livi*us* [3] *frequenter usus est*.

Surremit,[z] sumpsit: inque manu[4] surremit hastam. [PAUL.

S*urremit sumpsit: inque* manum su*rremit hastam*. [FEST.

Surremsit, sustulerit. [PAUL.

Idem Surempsit[a] *usurpavit, pro* pue*rum* sustul*erit*. [FEST.

2 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *suggeris*.—3 Ead. ed. *L. Livillus*. —4 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conj. *manum*.

NOTÆ

[x] *Suppum*] Græci ὕπτιον dicunt *supinum*. *Silvas* autem Veteres scripsisse, non *sylvas*, omnia antiqua monumenta testantur. *Ant. Aug.*

Suppum] Versus Lucilii: *Si vero das, quod rogat, et si suggeri' suppum*. Significatum proverbialem habet: hoc est, si illi ex sententia respondes: si, quod optat, facis. Suppus est pars tali lusorii, quæ Græce ὕπτιος dicitur. Cum talus ita caderet, ut supina pars, quæ vocabatur, superior esset, erat felix jactus. Suppi meminit Isidorus. *Jos. Scal.*

Suppum antiqui dicebant] Lege, *Videlicet pro adspiratione ponentes literam S.* Suppus est a Græco ὕπτιος, ejecto τ ὕπιος, ὑπὸς, 'supus,' 'suppus.' *Dac.*

[y] *Surregit*] *Surregit*, et *sorctus* antiqui ponebant pro *surgit*, et ejus participio, quasi sit surrectus, ut est in Annalibus L. Livilli: in quibus id frequenter est. Paulus abbreviator, pro L. Livillo, Livium poëtam intelligit, nescio an diversa lectione a nostra usus. *Jos. Scal.*

[z] *Surremit*] Infra. Adhuc quæro. Est enim historia penitus mihi incomperta. *Idem.*

Surremit, sumpsit] In omnibus editionibus male acceptus est hic locus, cum media Festi verba findat hæc Pauli Epitome, *Surrempsit, sustulerit*. Quare illam remove sis, et reliqua sic continuabis: *Surremit sumpsit, inque manum surremit hastam. Idem etiam surrempsit usurpavit pro puerum sustulerit*. Dac.

[a] *Surrempsit*] Verba Festi inter-

Surium[b] . . . . cum dixit: *qui ita appellatus* est, quod cum *in Academia et Lycio* nobilissi*mos inter excelleret,* atque ob eam *causam præstant*issimus semper *habitus fuisset,* instituit, cum *disputaretur, ut pri*mus sumere*tur is qui esset* ipso dignior, *unde σκύριον καὶ οὐκέτι Σύριον illum nominavit,* quod si mon*itus esset, disputan*tem non nun*quam refellebat* Socratem quas . . *conjece*rat in librum *a se scriptum, quem* inscripserat Scy*rium, ob eum, cujus* gratia id appel*laverat opus.*

Surum[c] dicebant, ex quo *per deminutionem surculus factum* est. Plau*tus in* . . . . . *Surum n*on est tibi: *surum dicebant pa*lum item: nam qui*a sepiebatur cir*cus surculis, *longum deligebant sur*um, tum poli*ebant ascia* . . . . . aut asulæ . . *Ennius, unus su*rus surum *ferre tamen defende*re possent

Surum dicebant, ex quo per deminutionem sit sur- [PAUL.
culus. Ennius: Unus surus surum ferret,[5] et tamen defendere possent.

Sus Minervam,[d] in proverbio est, ubi quis id docet [FEST.

5 Id. ibid. *ferre.*

NOTÆ

pretem desiderant, et videntur ad alia verba etiam pertinere, præter *surrempsit.* Ant. Aug.

[b] *Surium*...] Quantum in his tenebris videre possumus agebat hic Festus de Philosopho quodam, qui natione Syrus cum esset, ne eo nomine male audiret, ut Syri, Varro, sive alius, Scyrium illum dixerat. Huc enim pertinent Græca verba *σκύριον καὶ οὐκέτι σύριον.* De eo autem compositum librum ea de causa *Scyrium* inscriptum esse. Quærendum Philosophi nomen vel potius historia. *Ful. Ursin.* Forsan per *σκύριον* ad proverbium illud antiquissimum allusit quisquis ita Philosophum vocavit, *σκυρία ἀρχὴ,* quod *ἐπὶ τῶν εὐτελῶν καὶ μηδὲν λυσιτελὲς ἐχόντων* dicebatur. Eustath. pag. 782. Edit. Rom. Ita ut ab eo *Scyrii* dicti fuerint homines nullius pretii. *Dac.*

[c] *Surum*] Vide 'Rigido' et 'Crebrisuro.' Versus Ennii mendosus est. *Ant. Aug.*

Surum] A *surus* fiet diminutivum *surulus,* sed Veteres dicebant *surcus,* unde *surculus.* Versus Plauti non extat: quæ sequebantur post *ascia* divinare non possum. Ibi referebat Festus quomodo Circum suris et asnlis sepiebant. Versum Ennii idem supra retulit in 'Rigido.' *Dac.*

[d] *Sus Minervam*] Hoc proverbium sic extulit Theocrit. Idyl. v. Ὗς ποτ' Ἀθαναίαν ἔριν ἤρισεν. 'Sus contra Minervam certamen certavit.' Ubi Scholiastes: *παροιμία ἐστὶ τῶν τοῖς*

alterum, cujus ipse inscius est: quam rem in medio, quod aiunt, positam Varro et Euhemerus[e] ineptis mythis involvere maluerunt, quam simpliciter referre.

Suspectus a suspicor venit, et a suspicio. [PAUL.

Su*spectus est diversæ* significationis; *a suspicor enim,* et suspicio part*im venit. Itaq*ue non mirum si *non una significatio* dari potest. [FEST.

Susque, deque, significat plus minusve. [PAUL.

S*usque, deque,*[f] *freque*ns est pro plus, minusve; *signi-ficat autem id q*uod antiqui usque dice*re soliti erant.* [FEST.

Sutelæ,[g] dolosæ astutiæ, a similitudine suentium dictæ. [PAUL.

*Sutelæ, dolosæ a*stutiæ, a simili*tudine suentium* dictæ sunt. [FEST.

Su*trium*[h] *quasi eant, u*tique in proverbium *abiit ex hac* cau-

NOTÆ

κρείττοσιν ἀντεριζόντων. i. e. 'Proverbium est in eos qui melioribus certant.' Cicero Epist. lib. IX. Ep. 18. 'Veni igitur, si vir es, et disce jam προλεγομένας quas quæris. Etsi sus Minervam.' Et Academic. quæst. lib. I. 'Sed quid ego? inquit: aut summe sanus qui hæc vos doceo? nam etsi non sus Minervam, ut aiunt, tamen inepte quisquis Minervam docet.' Allusit lib. II. de Oratore: 'Sic ego nunc Crasso audiente primum loquar de facetiis, et docebo sus, ut aiunt, oratorem eum: quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere.' *Idem.*

[e] *Euhemerus*] 'Antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Jovis et ceterorum qui Dii putantur collegit, historiasque contexuit ex titulis et inscriptionibus sacris quæ in antiquissimis templis habebantur,' &c. Lactant. de Fals. Rel. lib. I. cap. 11. *Dac.*

[f] *Susque, deque*] Plaut. in Amphit. 'Atque id me susque deque esse habituram putat.' Vide Gell. lib. XVI. cap. 9. Non placet interpretatio, ut sit idem, quod plus minusve: neque etiam idem quod usque: malim *pro nihilo*, aliudve simile. *Ant. Aug.*

Susque, deque] Fallitur Festus: *susque deque aliquid habere,* est parvi facere an sursum vel deorsum feratur. Nam *sus* dicebant pro *sursum* et *de* pro *deorsum.* Vide Gellium lib. XVI. cap. 9. *Dac.*

[g] *Sutelæ*] Fulgentius quasi subtiles telas dici existimat, refertque Plautum in Casina hoc verbo uti, sed et in Captivis quoque reperies. *Ant. Aug.*

Sutelæ] Glossæ: 'Sutela, ἐνέδρα, ἐξαπάτησις, δόλος.' 'Sutela, insidiæ, fallacia, fraus.' Plaut. Casin. act. I. sc. 1. 'Possisne, necne, clam me sutelis tuis Præripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.' Inde autem *sutelæ* dictæ quod proprie 'consuere dolos' dicerent, ut Græci συῤῥάπτειν δόλους. Quo sensu et nos etiam utimur verbo nostro *coudre.* Dac.

[h] *Su . . .*] *Sutrium quasi eant, utique in proverbium abiit hac de causa: Gallico tumultu a Camillo quondam edictum est, legiones Sutrii ut præsto*

Surium[b] . . . . cum dixit: *qui ita appellatus* est, quod cum *in Academia et Lycio* nobilissi*mos inter excelleret,* atque ob eam *causam præstant*issimus semper *habitus fuisset,* instituit, cum *disputaretur, ut pri*mus sumere*tur is qui esset* ipso dignior, *unde σκύριον καὶ οὐκέτι Σύριον illum nominavit,* quod si mon*itus esset, disputan*tem non nun*quam refellebat* Socratem quas . . *conjece*rat in librum *a se scriptum, quem* inscripserat Scy*rium, ob eum, cujus* gratia id appel*laverat opus.*

Surum[c] dicebant, ex quo *per deminutionem surculus factum* est. Plau*tus in* . . . . . .
. . . . *Surum non* est tibi: *surum dicebant palum* item: nam qui*a sepiebatur cir*cus surculis, *longum deligebant surum,* tum poli*ebant ascia* . . . . .
. . . . aut asulæ . . *Ennius, unus su*rus surum *ferre tamen defende*re possent

Surum dicebant, ex quo per deminutionem sit sur- [PAUL.
culus. Ennius: Unus surus surum ferret,[5] et tamen defendere possent.

Sus Minervam,[d] in proverbio est, ubi quis id docet [FEST.

5 Id. ibid. *ferre.*

NOTÆ

pretem desiderant, et videntur ad alia verba etiam pertinere, præter *surrempsit.* Ant. Aug.

[b] *Surium*...] Quantum in his tenebris videre possumus agebat hic Festus de Philosopho quodam, qui natione Syrus cum esset, ne eo nomine male audiret, ut Syri, Varro, sive alius, Scyrium illum dixerat. Huc enim pertinent Græca verba *σκύριον καὶ οὐκέτι σύριον.* De eo autem compositum librum ea de causa *Scyrium* inscriptum esse. Quærendum Philosophi nomen vel potius historia. *Ful. Ursin.* Forsan per *σκύριον* ad proverbium illud antiquissimum allusit quisquis ita Philosophum vocavit, *σκυρία ἀρχὴ,* quod *ἐπὶ τῶν εὐτελῶν καὶ μηδὲν λυσιτελὲς ἐχόντων* dicebatur. Eustath. pag. 782. Edit. Rom. Ita ut ab eo *Scyrii* dicti fuerint homines nullius pretii. *Dac.*

[c] *Surum*] Vide 'Rigido' et 'Crebrisuro.' Versus Ennii mendosus est. *Ant. Aug.*

Surum] A *surus* fiet diminutivum *surulus,* sed Veteres dicebant *surcus,* unde *surculus.* Versus Plauti non extat: quæ sequebantur post *ascia* divinare non possum. Ibi referebat Festus quomodo Circum suris et assulis sepiebant. Versum Ennii idem supra retulit in 'Rigido.' *Dac.*

[d] *Sus Minervam*] Hoc proverbium sic extulit Theocrit. Idyl. v. Ὗς ποτ' Ἀθαναίαν ἔριν ἤρισεν. 'Sus contra Minervam certamen certavit.' Ubi Scholiastes: *παροιμία ἐστὶ τῶν τοῖς*

alterum, cujus ipse inscius est: quam rem in medio, quod aiunt, positam Varro et Euhemerus[e] ineptis mythis involvere maluerunt, quam simpliciter referre.

Suspectus a suspicor venit, et a suspicio. [PAUL.

Su*spectus est diversæ* significationis; *a suspicor enim*, et suspicio part*im venit. Itaq*ue non mirum si *non una significatio* dari potest. [FEST.

Susque, deque, significat plus minusve. [PAUL.

S*usque, deque,*[f] *frequ*ens est pro plus, minusve; *signi-ficat autem id q*uod antiqui usque dice*re soliti erant.* [FEST.

Sutelæ,[g] dolosæ astutiæ, a similitudine suentium dictæ. [PAUL.

*Sutelæ, dolosæ a*stutiæ, a simili*tudine suentium* dictæ sunt. [FEST.

Su*trium*[h] *quasi eant, u*tique in proverbium *abiit ex hac* cau-

NOTÆ

κρείττοσιν ἀντεριζόντων. i. e. 'Proverbium est in eos qui melioribus certant.' Cicero Epist. lib. IX. Ep. 18. 'Veni igitur, si vir es, et disce jam προλεγομένας quas quæris. Etsi sus Minervam.' Et Academic. quæst. lib. I. 'Sed quid ego? inquit: aut summe sanus qui hæc vos doceo? nam etsi non sus Minervam, ut aiunt, tamen inepte quisquis Minervam docet.' Allusit lib. II. de Oratore: 'Sic ego nunc Crasso audiente primum loquar de facetiis, et docebo sus, ut aiunt, oratorem eum: quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere.' *Idem.*

[e] *Euhemerus*] 'Antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Jovis et ceterorum qui Dii putantur collegit, historiasque contexuit ex titulis et inscriptionibus sacris quæ in antiquissimis templis habebantur,' &c. Lactant. de Fals. Rel. lib. I. cap. 11. *Dac.*

[f] *Susque, deque*] Plaut. in Amphit. 'Atque id me susque deque esse habituram putat.' Vide Gell. lib. XVI. cap. 9. Non placet interpretatio, ut sit idem, quod plus minusve: neque etiam idem quod usque: malim *pro nihilo*, aliudve simile. *Ant. Aug.*

Susque, deque] Fallitur Festus: *susque deque aliquid habere*, est parvi facere an sursum vel deorsum feratur. Nam *sus* dicebant pro *sursum* et *de* pro *deorsum*. Vide Gellium lib. XVI. cap. 9. *Dac.*

[g] *Sutelæ*] Fulgentius quasi subtiles telas dici existimat, refertque Plautum in Casina hoc verbo uti, sed et in Captivis quoque reperies. *Ant. Aug.*

Sutelæ] Glossæ: 'Sutela, ἐνέδρα, ἐξαπάτησις, δόλος.' 'Sutela, insidiæ, fallacia, fraus.' Plaut. Casin. act. I. sc. 1. 'Possisne, necne, clam me sutelis tuis Præripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.' Inde autem *sutelæ* dictæ quod proprie 'consuere dolos' dicerent, ut Græci συῤῥάπτειν δόλους. Quo sensu et nos etiam utimur verbo nostro *coudre*. Dac.

[h] *Su . . .*] *Sutrium quasi eant, utique in proverbium abiit hac de causa: Gallico tumultu a Camillo quondam edictum est, legiones Sutrii ut præsto*

sa: Gallico tu*multu quon*dam edictum est legiones Sutrii, ut præsto essent cum cibo suo, quod usurpari cœptum est in iis, qui suis rebus opibusque officii id præstarent, quibus deberent. Plautus: Sed facito dum, merula per[6] versus, quod[7] cantat colas,[8] cum suo cuique[9] facito veniant, quasi eant Sutrium.

6 Viri docti legunt *memineris*. Vide inf.—7 Vet. lib. *quos*.—8 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *colax*.—9 Id. ibid. *cum cibo tu quoque eos*.

NOTÆ

essent cum cibo suo: quod usurpari cœptum est in iis, qui suis rebus opibusque confisi repræsentarent quibus deberent. Plautus: Sed facito dum, merula paræ versus quos cantat, colas. Cum cibo tum quiqui facito veniant, quasi eant Sutrium. Quamvis non nego interpretationem proverbii, quam Festus proponit, non esse alienam ab ipso proverbio, tamen longe abest a Plautino sensu, immo, ut melius dicam, adversatur. Locum Plauti, qui omnes interpretes cruciat, in ipsis ad Plautum notis exponemus. *Jos. Scal.*

Sutrium] Versus Plauti sunt ex Casina act. III. sc. 1. *Sed facito dum memineris versus quos cantat colax: cibo Cum suo quiqui facito uti veniant, quasi eant Sutrium.* Hoc est: facito ut memineris versus quos Nævius in Colace suo (Colacem enim fabulam scripsit Nævius) cantat: Cibo cum suo, &c. In libris veteribus: *Sed facito, dum merui aper versus quos cantat, colas.* Et: *Sed facito dum Meoni aper versus quos cantat, colas.* Vulgatam lectionem sequor: tamen Scaliger: *Sed facito dum, Merula paræ versus quos cantat, colas. Cum cibo tum quiqui facito veniant, quasi eant Sutrium.* Additque, etsi non neget interpretationem proverbii, quam Festus proponit, non esse alienam ab ipso proverbio, abesse tamen a Plautino sensu, immo et ei etiam adversari. Sed nobis hic locum Plauti exponere debebat Scaliger, neque nos ad suas in Plautum notas remittere quas tantum cogitavit. Ego vero aliud dicam quod non vidit Scaliger, et quod verum esse omnes dicent: nempe non solum alienam esse a proverbio hanc Festi interpretationem, atque adeo Plautino sensui adversari, sed vel in ipso statim proverbio aliquid turbatum, vel in ipsis Festi verbis. Si enim Sutrinæ legiones cum cibo suo præsto adesse jussæ sunt, ut id aliquando factum est, non utique formari inde potuit proverbium; *quasi eant Sutrium*, sed, *quasi eant Sutrio*, cum a Sutrio venirent legiones rebus necessariis instructæ: atqui Gallico tumultu Sutrinis milites imperatos nusquam legas. Quid igitur? audi modo: distinctione tantum apud Festum peccatum est: distingue sic: *Gallico tumultu edictum est, Legiones Sutrii ut præsto essent, &c.* Hoc est: ut legiones, Romanæ scilicet, Sutrii adessent, nempe ut inde Hetruscos pellerent; nam Gallico tumultu, dum Gallos Camillus persequitur, Hetrusci Sutrium impugnant, illudque deditione capiunt: eodem die Senatus decretum fert ut Sutrium iret Camillus cum legionibus, hoc est, Sutrii præsto esset

Sycophantas[i] appellatos hac de causa dicunt. Atticos quosdam[10] juvenes solitos aiunt in hortos irrumpere, ficosque deligere: quam ob causam lege est constitutum, ut qui id fecisset, capite truncaretur: quam pœnam qui persequerentur ob parvula detrimenta, sycophantas appellatos. [PAUL.

Sycophantas quidam ex hac causa *dictos putant:* Atticos quondam *juvenes solitos* aiunt in hortos *quorumdam* irrumpere, ficosque *deligere: quam* ob causam lege factam,[k] qui id fecisset, capite esset ei:[11] quam pœnam qui persequerentur ob parvola detrimenta, sycophantas appellatos. [FEST.

10 Vet. lib. *quosdam.*—11 Legendum monet Dac. *legem factam:* vel *lege fanctum ut qui id fecisset capital esset ei, &c.*

NOTÆ

et Sutrinis auxilium ferret. Vide Liv. lib. VI. sect. 3. Postea factum proverbium, *Sutrium quasi eant,* et de iis usurpatum, non, ut vult Festus, *qui rebus suis opibusque officii id præstarent quibus deberent,* sed qui rebus necessariis instructi sese ad aliquid agendum accingerent. *Dac.*

Sutrium] Plant. in Casina: *Sed facito dum memineris versus, quos cantat colax. Cum cibo tum quiqui facito, ut veniant, quasi eant Sutrium.* Liv. lib. VI. scribit Camillum Sutrium quam citissime recuperasse. Festum igitur opinamur hoc proverbium hoc loco fuisse interpretatum, Sutrium ire, ejusque originem tradidisse ex Gallico tumultu, cum edictum est a Camillo, ut legiones cum cibo suo Sutrii præsto essent. *Ant. Aug.*

[i] *Sycophantas*] Plura de hac re nugantur Græci, quæ natio nihil pæne aliud egisse videtur, quam ut reperiret quomodo in otio negotiosa esse posset. Ceterum potes advertere quam dignum sit Paulo mutilatore illud, *Capite truncarctur,* quod Festus dixerat, Capital esset, et in Græco decreto sine dubio fuerat θάνατος τίμημα ἔστω. *Jos. Scal.*

Sycophantas] Aliter paulo Scholiastes Aristophanis, qui ait *sycophantas* dictos, quod eos judicarent qui ficus, ex Attica deportarent, a σῦκον, ficus, et φαίνω, indico, accuso. Alia multa super hac re nugantur Græci, quæ non est hic dicendi locus. Vide 'holophanta.' *Dac.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER XVIII.

TABELLIS [a] pro chartis utebantur antiqui, quibus ultro, citrove,[1] sive privatim, sive publice opus erat, certiores absentes faciebant: unde adhuc tabellarii dicuntur, et tabellæ missæ ab Imperatoribus.

Tabem [b] eam, quæ faceret tabescere, apud antiquos usurpatum. Sallustius quoque frequenter, ut in Catilina, cum ait: Uti tabes plerosque civium, animos invaserat: et in libro quarto historiarum: Qui quidem mos, ut tabes in

1 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *citroque*.

NOTÆ

[a] *Tabellis*] Hieronym. lib. I. Epist. 1. 'Ante chartæ,' inquit, 'aut membranarum usum, aut in dedolatis e ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epistolarum alloquia missitabant, unde et portitores earum tabellarios, et scriptores a libris horum librarios vocavere.' Idem et Eustath. ad Dionys. Cera autem oblinebantur istæ tabulæ, unde *ceram* simpliciter pro tabulis passim invenies. Vid. Gell. lib. XVII. cap. 9. *Dac.*

[b] *Tabem*] *Tabes* proprie, liquefactio, *tabescere*, liquefieri. Cicero, Lucret. Horat. Virgil. Sed et per metaphoram pro peste et pernicie Veteres usurparunt: sic et Græcis τήκω, τήκομαι, et liquefacio, et consumo. *Idem.*

urbem conjectus: et Corvinus[c] pro Liburnia: Propter hanc tabem, atque perniciem domus totius.

Tabernacula[d] dicuntur a similitudine tabernarum, quæ ipsæ, quod ex tabulis olim fiebant, dictæ sunt, non, ut quidam putant, quod tabulis cludantur.

Tablinum[2 e] proxime atrium locus dicitur; quod antiqui magistratus in suo imperio tabulis . . . . .

Tablinum proxime atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant publicarum rationum causa factum locum.

Tablinum, locus proximus atrio, a tabulis appel- [PAUL.
latus.

2 Vet. cod. *Tabiinum.* Vide infra.

NOTÆ

[c] *Corvinus*] Dubito. Forsan *Cornificius*, cujus in his libris sæpe mentio. *Idem.*

[d] *Tabernacula*] Vide in 'adtubernalis' et 'contubernalis.' *Idem.*

[e] *Tablinum*] Transposita hic sunt quædam: quæ ita suo ordini reddes: *Tablinum proxime atrium locus dicitur publicarum rationum causa factus. Quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant. Alii aliud etymon reddunt: quod Tabulæ picturarum ibi reponebantur. Unde et pinacothecam quoque vocabant. Varro aliter: cujus hæc verba sunt libro primo de vita popuali Romani: Ad focum hieme ac frigoribus cænitabant: æstivo tempore in propatulo; rure in corte; in urbe, in tabulino, quod Mænianum possamus intelligere tabulis fabricatum.* Hæc ille. *Jos. Scal.*

Tablinum] Schedæ præferunt *tabulas* pro *tabulis*: sed relicta lacuna. Quæ desunt male hinc divulsa cum Pauli Epitome videntur cohæsisse, quare Scaligerum sequor qui legit: *Tablinum proxime atrium locus publicarum rationum causa factus, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant.* Inde Plin. lib. XXXV. 'Tablina codicibus implebantur, et monumentis rerum in magistratu gestarum.' *Tabulinum* ergo, per syncop. *Tablinum*, locus privatis in ædibus ubi publicas rationes servabant: et eo differt a *Tabulario*, quod tabularium publicus locus sit ubi instrumenta et acta publica disponebantur et servabantur. Cicer. Virg. Gloss. 'tabularium, λογιστήριον.' Verum a Festo Varro dissentit, qui de vita populi Rom. lib. I. *Tablinum* a *tabulis* unde fabricatum: 'Ad focum,' inquit, 'hyeme ac frigoribus cænitabant; æstivo tempore in propatulo; rure in corte; in urbe, in tabulino, quod Mænianum possumus intelligere tabulis fabricatum.' Hæc Varro: alii *tablinum* a *tabulis* picturarum quæ ibi reponebantur, unde et *pinacothecam* quoque vocabant, sed *pinacothecas* a *tablinis* diserte distinguit Vitruvius. *Dac.*

Taciturnus,[f] qui facile tacet: tacitus, argutus etiam, qui potest aliquando tacere.

Tædulum, fastidiosum, sive quod est omnibus tædio.[3]

Tædulum antiqui interdum pro fastidioso, interdum [FEST. quod omnibus tædio esset, ponere soliti sunt.

Tænias[g] Græcam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum capitis honorati, ut sit apud Cæcilium in Androgyno: Sepulcrum plenum[h] tæniarum,

3 Vet. lib. *tædium.*

NOTÆ

[f] *Taciturnus*] Qui amat tacere; *tacitus*, qui tacet. *Idem.*

[g] *Tænias*] Coronæ sepulcrales hic intelliguntur in versu Cæcilii, si Romano more interpreteris, et ita locum habebit sententia Verrii. Ad sepulcra enim lanæ cum frondibus atque floribus afferebantur. Varro: 'Infulas dictas apparet in hostiis, quod e lana quæ adduntur infulæ intra hostiarum cornua velamenta erant. Itaque cum ad sepulcrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas.' Sed cum Cæcilius palliatam Comœdiam, non togatam scripserit, præstat Græco potius, quam Romano more interpretari. Sunt igitur tæniæ, quibus fasciis involvebantur mortui, quas *κειρίας* vocabant. Quibus Romani non utebantur, quod cadavera comburerent: de illis tæniis intelligit Artemidorus, cum scribit: *οἱ ἀποθανόντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς τὰ βρέφη, καὶ χαμαὶ τίθενται. Jos. Scal.*

Tænias] Ταινίαι, lemnisci, fasciolæ, quibus sacerdotes, interdum etiam et victores coronabantur. Virg. unde Verrius: 'Ornamentum capitis honorati.' Hesych. Ταινία, *στέμματα τῶν ἱερέων, διαδήματα ἀρχιερατικὰ, ἢ ζῶναι, ἢ στέφανοί, κόσμοι, ἢ δεσμοὶ ἱεροί.* Id est: 'Tænia, coronæ sacerdotum, diademata pontificalia, vel zonæ, vel coronæ, ornamenta, vel vincula sacra.' Hæc vincula Virg. vocat 'vittas Deum.' Neque tamen istæ tæniæ vere erant coronæ, sed e coronis dependentes. Nam infra coronas et tænias distinguit Ennius: 'Volans de cœlo cum corona et tæniis.' Nisi coronam et tænias dixerit pro corona ex tæniis facta; antiqui enim Romani tæniis pro coronis utebantur, nondum invento iis flores intexere. Vide 'Stroppus.' *Dac.*

[h] *Sepulcrum plenum*] Per Tænias, coronæ sepulcrales hic intelliguntur, si Romano more interpreteris. Et ita locum habebit sententia Verrii. Ad sepulcra enim lanæ cum frondibus atque floribus afferebantur. Varro lib. VI. de L. L. 'Infulas dictas apparet in hostiis, quod e lana quæ adduntur infulæ intra hostiarum cornua velamenta erant. Itaque cum ad sepulcrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas.' Sed cum Cæcilius Palliatam comœdiam, non togatam scripserit, præstat inquit Scaliger, Græco potius, quam Romano more interpretari. Sunt igitur in versu Cæcilii tæniæ quibus fasciis involvebantur mortui, quas *κειρίας* vocabant, quasi *κτερίας*, a mortuis, vel *κηρείας* a *κῆρ*, fatum, mors,

ita ut solet: et alias: Dum tæniam,[i] qui vulnus vinciret, petit. Ennius in Alexandro: Volans de cœlo cum corona, et tæniis. Attius in Neoptolemo: Decorare est satius,[k] quam urbem tæniis.

Tæpocon[4 l] appellarunt Græci genus scribendi deorsum versus, ut nunc dextrorsum scribimus. [PAUL.

Tæpocon[5] soliti sunt appellare Græci genus scribendi deorsum versus, ut nunc dextrorsum scribimus. [FEST.

4 Vett. libb. *Tanpercon, Tuenpocon, Taenpton, Tahenpocon, Tempeton, Tenpocon, Taempoton.*—5 Vet. cod. *Tunpercon.*

NOTÆ

Hesych. Κηρείαις, ἐπιθανάτια ἐντετυλιγμένα: Lege, Κηρεῖαι, ἃ ἐπὶ θανάτῳ ἐντετυλιγμένα, id est, 'Κηρεῖαι, quæ post mortem mortuis involvuntur.' Iis Romani non utebantur, quod cadavera comburerent. De illis tæniis intelligit Artemidorus, cum scribit, οἱ ἀποθανόντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς τὰ βρέφη, καὶ χαμαὶ τίθενται. Id est, 'mortui scissis involvuntur linteis, ut pueri, et humi conduntur.' Hinc Divus Joan. XI. de Lazaro: ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, 'Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis.' Nam institæ sunt fasciæ, limbi. *Idem.*

[i] *Dum tæniam*] Hic *tæniam* simpliciter *vittam, fasciolam* interpretor. Neque quicquam ad Verrii sententiam facit. *Idem.*

[k] *Decorare est satius*] Suspicor in versu qui hunc præcedebat de sepulcro locutum Attium. Satius est decorare sepulcrum tæniis, quam urbem. Fruterius legebat *Deos ornare*, lib. II. cap. 5. verisimilium. *Idem.*

[l] *Tæpocon*] Varietatem librorum in margine scribi curavimus: sed cui adhæreamus, non habemus. Quod vero Cicer. lib. II. de Divin. asserit Sibyllam quædam verba ita reliquisse scripta, quæ ex primis singulorum versuum literis conficerentur, quæ ab eodem ἀκροστιχὶς appellantur, habet aliquid cum hoc scribendi genere commune. *Ant. Aug.*

Tæpocon] Œdipode opus est. *Jos. Scal.*

Tæpocon] Hebræam, vel Syriacam vocem puto, præsertim cum ea Syrorum scribendi modum notet; Syri enim non a dextra ad sinistram, ut Hebræi et Chaldæi, vel a sinistra ad dextram, ut Græci et Latini, sed deorsum versus, a capite ad pedes versus suos ducunt. Doctissimus Martinius derivat a voce Hebræa quæ significat *invertes*, et pro *deorsum* legit *retrorsum*, quasi ibi Hebræorum scriptura notetur. *Dac.*

Legendum *Toëporchon*, hoc est, τὸ ἐπ' ὄρχον, ubi literæ sunt ἐπ' ὄρχον, seu κατὰ στίχος dispositæ, instar arborum, in viridario, a summa pagina ad infimam. Palmaria hæc emendatio debetur *Joan. Croio*, qui eam habet Observat. in N. T. cap. IX. quod dignissimum est lectu. *Joan. Clericus.*

Tagax furunculus[m] a tangendo dictus: cujus vocabuli Lucilius meminit: Et mutonis manum[n] perscribere posse tagacem. [PAUL.

Tages[o] nomine, Genii filius, nepos Jovis, puer dicitur disciplinam aruspicii dedisse duodecim populis Etruriæ.[6] [FEST.

Tagit[p] Pacuvius in Teucro: Ut ego, si quisquam me tagit et tagam. Idem in Hermiona: Aut non cernam, nisi tagam: sine dubio antiqua consuetudine usurpavit: nam nunc ea sine præpositionibus non dicuntur, ut contigit, attigit.

Tagit simpliciter dicitur, quod attigit, contigit facit compositum. [PAUL.

6 Hæc quidem esse Festi monet Scal. licet in vet. lib. non sint reperta.

NOTÆ

[m] *Tagax furunculus*] ege: *Tagax furunculus, a tagendo, id est, tangendo.* Est enim a veteri *tago*, quo pro furari Veteres usi sunt. Plaut. Cicer. &c.

[n] *Et mutonis manum*] Hunc Lucilii versum e Sat. lib. XXX. adducit Nonius in voce 'tangere,' sed ibi pro *mutonis* scriptum est *musconis:* mendose ut puto. Legendum suspicor. *Et mutone manum perscabere posse tagacem.* De Priapo hic sermo est, qui furibus mutone minatur, ut in illo Scazonte poëtæ Ithyphallici: 'Priape, furibus minare mutino.' Et sic verum hujusce versus sensum eruimus. *Dac.*

[o] *Tages*] Videnda. Cicero lib. II. de Divin. *Ant. Aug.*

Tages] Cicer. de Divinat. lib. II. sect. 23. 'Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi, cum terra araretur, et sulcus altius esset impressus, extitisse repente: et eum affatus esse, qui arabat. Is autem Tages, ut in libris est Etruscorum, puerili specie dicitur visus, sed senili fuisse prudentia. Ejus aspectu cum obstupuisset bubulcus, clamoremque majorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamque brevi tempore in eum locum Etruriam convenisse: tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia ejus verba exceperint, literisque mandaverint: omnem autem orationem fuisse eam, qua haruspicinæ disciplina contineretur: eam postea crevisse rebus novis cognoscendis, et ad eadem illa principia referendis.' *Dac.*

[p] *Tagit*] Veteres *tago* dicebant quod nos dicimus *tango*, idque a Græco θίγω. Notum est. Itaque abeo, cum te prius monuero infra verba Festi male cum Pacuvii verbis coaluisse, quæ sic separanda et distinguenda sunt: *Tagit Pacuvius in Teucro: ut ego, si quisquam me tagit. Et tagam, idem in Hermiona, &c. Et tagam* verba sunt Festi. Et idem, inquit Pacuvius, *tagam* dixit in Hermiona. *Idem.*

Talassionem [q] in nuptiis Varro ait signum esse lanificii. Talassionem enim vocabant quasillum, qui alio modo appellatur calathus, vas utique lanificiis [7] aptum.

*Tala*ssionem in nuptiis Varro ait *signum esse lani*ficii, [FEST. τάλαρον, id est, quasillum, *ita enim so*litum appellari talassionem. At *quidam* historiarum scriptor Talassium *ait nomine* virum rapta virgine unicæ pu*lchritu*dinis, quod ei id conjugium fuerit fe*lix, boni* ominis gratia nunc redintegrari.

Talentorum [r] non unum genus. Atticum est sex millium denarium. Rhodium et [8] cistophorum, quatuor millium

7 Vet. lib. *sacreficiis.*—8 Vir doct. in marg. ed. Scal. pro & conjicit *septem millium.*

NOTÆ

[q] *Talassionem*] Multa hac de re Dionys. Liv. et Plutar. ex quibus facile intelligitur, quod Pompeius scribit; sub Romulo Sabinam raptam fuisse virginem unicæ pulchritudinis a Talassione, et quod ei id conjugium fuerit felix, in nuptiis ominis gratia redintegrari, id est, identidem dici, ac repeti id nomen. Sunt qui *Thalasionem* appellent, sunt qui *Talassium*, vel *Thalassium*. Ant. Aug.

Talassionem] Talassionem in nuptiis Varro ait signum esse lanificii: τάλαρον enim, id est, quasillum, solitum appellari Talassionem. Atilius historiarum scriptor, Talassium nomine virum, rapta virgine unicæ pulchritudinis, quod ei id conjugium fuerit felix, ominis gratia nunc redintegrari. *Jos. Scal,*

Talassionem] Ut Græci *Hymenæum* in nuptiis accinere solebant, sic Romani *Talassium*, vel *Talassionem*, de quo vide Plutarch. in Quæst. Rom. problem. 31. Historiarum scriptoris, quem laudat Festus, sententiam secutus est Livius lib. I. ubi de raptu Sabinarum virginum, et Servius lib. I. Æneid. *Dac.*

[r] *Talentorum*] Mendosus locus, et qui non patitur emendationem. Hoc unum recte est: Talentorum non unum esse genus, et Atticum esse sex millium denarium. Cetera incerta sunt. Plin. lib. XXXV. c. 11. 'Talentum Atticum denariorum sex millibus taxat M. Varro;' ita enim scribendum est. Pollux lib. IX. Talentum Atticum sex millium drachmar. Atticarum, Babylonicum septem millium, Æginæum decem millium, Syrium mille et quingentarum drachmarum, item Atticarum. De talento Attico idem elicitur ex Livio lib. XXXIV. Athen. lib. IV. cap. 6. et aliis. Sed Babylonicum esse septuaginta duarum minarum Atticarum scribit Ælianus lib. I. cap. 22. de varia hist. id est, septem millium et ducentarum drachmarum. Vide 'Euboicum.' *Ant. Aug.*

Talentorum non unum genus] Multiplex talentum fuisse verum est. Vide Budæum in lib. de asse. De Attico Talento vide 'Euboicum.' *Dac.*

quingentorum[9] denarium.[s] Alexandrinum, duodecim millium denarium. Neapolitanum,[t] sex denarium.[10] Syracusanum, trium denarium.[11] Rheginum, victoriati[12] . .

Taliam[13] Cornificius posuit, unde et Talassus. Taliam alii folliculum cepe.

Talia,[u] folliculum cepe. [PAUL.

Talionis mentionem fieri in duodecim ait Verrius, [FEST. hoc modo: si membrum rapserit,[14] ni cum eo pacit, talio esto: neque id, quid significet, indicat: puto quia notum est: permittit enim lex parem vindictam.

9 Vet. lib. *quadringentorum.*—10 Vet. lib. *sex millium denarium.*—11 Vir doct. conj. *trium millium denarium.*—12 *Talentorum non unum genus, &c.* Hæc quidem esse Festi, notat Scal. sed non ex vett. libb. desumta. De toto loco videsis Bentl. Dissert. de Phal. Epist. pp. 438-457. ed. 1699.—13 Vet. lib. *Talam.*—14 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *ruperit* vel *rupit.* Vide infra.

NOTÆ

[s] *Rhodium et Cistophorum, quatuor millium quingentorum denarium*] Nescio cur hæc de mendo viris doctissimis suspecta fuerint. Nam recte se habent. Rhodium talentum, ut et Cistophorum, fuit quatuor millium et quingentorum denariorum. Cælius Rhodiginus lib. x. cap. 2. 'Cistophorum fuisse legimus quatuor millium et quingentorum denarium, sicuti et Rhodium talentum. Dici opinantur cistophorum ab insigni ferentis cistam. Sicut coronati modo vocantur nummi a coronæ imagine.' *Idem.*

[t] *Neapolitanum*] Lege: *Neapolitanum, sex millium denarium: Syracusanum, trium millium denarium.* Quæ sequebantur mihi penitus ignota sunt. *Idem.*

[u] *Talia*] Scribo, *Tallam, allii folliculum, vel cæpæ.* Lucilius: 'lacrymosæque ordine tallæ.' Glossarium: 'Talla, κρομμύου λέπυρον.' *Jos. Scal.*

Taliam] Scaliger, *Tallam allii folliculum, vel cæpæ.* Lucilius: 'Flebile cæpe simul, lacrymosæque ordine tallæ.' Et in Gloss. 'Talla, κρομμύου λέπυρον.' 'Folliculus cæpæ.' Talla autem a θαλλὸς, ramus virens, ita ut primo et proprie *Talla* fuerit stipes cæpæ. Sed recte etiam *Talia* dici potest. Ut ab ἄλλος, alius. Folium a φύλλον, &c. *Dac.*

[x] *Talionis*] Videnda. Gell. lib. xx. cap. 1. sed hic melius verba legis 12. tab. referuntur. *Ant. Aug.*

Talionis] *Talionem* Græci, ἀντιπήρωσιν, ταυτοπάθειαν, ἀντισήκωσιν. *Jos. Scal.*

Talionis] *Talio* a *Talis.* Jus Talionis, quo quis tale quid patitur quale fecit. Quare optime Festus *parem vindictam* interpretatur. Alii *pœnam reciproci, vicem, &c.* Fons talionis lex divina Exod. cap. 22. 'dens pro dente, oculus pro oculo.' In leg. 12. tab. legendum, *Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto.* Vel potius *si membrum rupit;* ut apud Gellium lib. xx. c. 1. et apud Catonem l. iv. Orig. ex Prisciano l. vi. 'Si quis membrum rupit, aut os fregit, talione prox-

Talipedare[y] antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi trahat pedes, ut talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes.

Talipedare est vacillare pedibus, et quasi talis in- [PAUL.
sistere.

Talus prænomen erat Sabinorum.

Talus in Sabinorum nominibus[z] prænominis loco [FEST.
videtur fuisse.[15]

Tam[a] significationem habet, cum ponimus præpositivam[16] quandam, cui subjungimus quam: ut cum dicimus tam egregium opus tam parvo pretio venisse: id est, sic: ita ut apud Græcos[b] quoque οὕτως ἀγαθόν. item ex contrario ei dicimus, quam bonus Homerus, tam malus Cherylus[17][c] poëta est. At antiqui tam etiam pro tamen[d] usi sunt: ut Nonius:[18][e] Qui, si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit.[19] Ennius: illæ meæ tam potis pacis potiri. Titinius: Bene cum faci-

15 Hæc quidem esse Festi notat Scal. sed non ex vet. lib. desumta.—16 Vet. lib. *propositivam.* Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *positivam.*—17 Legendum monet Dac. *Chærilus.*—18 Quidam legunt *Nævius.*—19 Vet. lib. *quod scriptum est.*

NOTÆ

imus agnatus ulciscitur.' Sic *rupit* pro *ruperit* dixit Lucilius lib. Sat. 26. 'Si se rupit, sic quoque a me, quod roget, non impetret.' Vide 'Rupitias.' *Dac.*

[y] *Talipedare*] Vide 'Taurii.' *Ant. Aug.*

Talipedare] Gloss. 'talipedo, παρασύρομαι.' Qui talipedarent attæ dicti. Vide 'Atta.' *Dac.*

[z] *Talus in Sabinorum nominibus*] Huic rei firmandæ nullum adhuc exemplum inveni. *Idem.*

[a] *Tam*] *Tam* et *quam* contracta ex *tantum* et *quantum.* Idem.

[b] *Ut apud Græcos*] Gloss. 'Tam, οὕτως.' 'Tam perditus, οὕτως πανώλης.' *Idem.*

[c] *Cherylus*] Scribe *Chærilus.* Is est qui sub Alexandro rege vixit Olympiad. 113. De quo Horat. lib. II. Epist. 'Gratus Alexandro regi Magno fuit ille Chœrilus, incultis qui versibus et male natis Retulit acceptos, regale numisma, Philippos.' *Idem.*

[d] *At antiqui tam etiam pro tamen*] Nam et *tamen* derivatum ex *tam.* Plaut. Menæch. II. 3. 'ER. Eamus intro ut prandeamus. ME. Bene vocas: tam gratia est.' Item alibi. *Idem.*

[e] *Ut Nonius*] Quidam *Nævius*: incertum est. *Idem.*

mus,[f] tam male subimus, ut quidam perhibent viri. Item: Quanquam [20] estis nihili, tam escator [1] simul vobis consului.

Tam significationem habet præpositivam,[2] cui subjungimus quam: ut tam malus [3] Cherylus, quam bonus [4] Homerus: tam etiam pro tamen usi sunt. [PAUL.

Tam modo antiqui dicebant pro modo.[5]

Tam modo [g] antiqui ponebant pro modo: ut Attius: Tam modo inquit Prænestinus. [FEST.

Tam perit, quam extrema faba,[h] in proverbio est; quod ea plerumque aut proteritur, aut decerpitur a prætereuntibus.[6]

20 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *quam.*—1 Id. ibid. *ecasta.*—2 Vet. lib. *positivam.*—3 Id. *bonus.*—4 Id. *malus.*—5 Hæc quidem esse Festi notat Scal. sed non ex vet. lib. desumta.—6 Idem de his quoque notat Scal. et de sequentibus *Tame in carmine, &c.* et *Taminia uva sylvestris generis, &c.*

NOTÆ

[f] *Bene cum facimus*] Hunc Titinnii versum sic emendat Lipsius Epistolic. quæst. Ep. 20. *Bene cum facimus, tam male audimus ut quidam perhibent viri.* Querela est mulierculæ de injuria quæ a viris factum itur sexui suo, bene an male faciant, tamen male audiunt. Ego: *Bene cum facimus, tam malæ fuimus, &c.*. Propius ad scripturam. Et infra: *Quanquam estis nihili, tam vobis ecastor consului simul.* Idem.

[g] *Tam modo*] Locus Attii non est L. Attii, sed M. Attii Plauti in Trinummo. *Ant. Aug.*

Tam modo] Non Romani, sed Prænestini, quorum linguam irridebant Romani, ut ille apud Plautum, qui dicit *Coniam* pro *Ciconiam*, quia, inquit, Prænestini ita loquerentur. *Jos. Scal.*

Tam modo] Non pro *modo*, sed pro *tantummodo.* Et eo non utebantur Romani, sed Prænestini, quorum linguam irridebant Romani. Attius hic est M. Attius Plautus: Locus est in Trinum. act. III. sc. 1. 'CA. Quamdudum istuc, aut ubi actum est? ST. Ilico hic ante ostium, Tammodo inquit Prænestinus.' Et hanc vitiosam compositionem imitari videmur in voce nostra *tantost.* Sic in Trucul. act. III. sc. 2. Prænestinorum barbariem irridet, qui *rabonem* et *coniam*, pro *arrabone* et *ciconia* dicebant. 'Rabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies. As. Perii! Rabonem? quam esse dicam hanc beluam? Quin tu arrabonem dicis? ST. at facio lucri: Ut Prænestinis conia est ciconia.' *Dac.*

[h] *Tam perit, quam extrema faba*] Extrema faba dicitur quæ post fabarum messem in agris crescit, adeoque negligitur, vel quæ messoribus inter metendum excidit. Vel potius, ut ipse intelligit Festus, extrema faba est quæ, in finibus agrorum posita,

Tama[i] dicitur, cum labore viæ sanguis in crura de- [PAUL.
scendit, et tumorem facit. Lucilius:[7] Inguenne existat, papulæ, tama, neboa voxit.[8]

Tame[k] in carmine[9] positum est pro tam. [FEST.

Taminia uva[10][l] sylvestris dicta, quod tam mira [PAUL.
sit, quam minium.

Taminia uva sylvestris generis videtur Verrio dicta; [FEST.
quæ tam mira sit, quam minium

7 Vet. lib. *Lucretius.*—8 Ed. Scal. *noxit.*—9 Vide Notas.—10 Vet. lib. hic et inf. *via.*

NOTÆ

a prætereuntibus vel proculcatur, vel decerpitur, et ab aratoribus perstringitur, qui *perfinare* dicuntur. Vide 'perfines.' Et hanc meam interpretationem probat insignis locus Catulli, qui 'ultimum florem' dixit, qui hic est 'extrema faba.' Sic enim in Od. XI. 'Velut prati Ultimus flos, prætereunte postquam Tactus aratro est.' *Idem.*

[i] *Tama*] Quasi *Tumea:* Voss. Vide 'Boa.' *Idem.*

[k] *Tame*] Repone, *in Carmine Saliari*, in quo ad id exemplum *Cume* pro *Cum* legebatur, ut ait Q. Terentius Scaurus, vetus Grammaticus, qui etiam producit carmen Saliare, sed corruptissimum. *Jos. Scal.*

Tame] Lipsius *Tamde*, ut 'quamde' pro 'quam.' Sed *Tame* vera lectio. Addendum tantum, ut monet Scaliger, *in carmine Saliari.* In eo ad id exemplum *cume* legebatur pro *cum*, ut ait Q. Terentius Scaurus, vetus Grammaticus, qui etiam producit carmen Saliare, sed corruptissimum. *Idem.*

[l] *Taminia uva*] Videnda. Plin. lib. XXIII. cap. 1. *Ant. Aug.*

Taminia] Quidam in Georgicis legunt: *Sunt et Amineæ vites, firmissima vina.* At Festus videtur legisse, vel potius Verrius, *Sunt et Taminiæ vites.* Non omittendum quod notat Hesychius in suis Glossis: 'Αμιναῖον, δι' ἑνὸς ν, τὸν οἶνον λέγει. ἡ γὰρ Πευκετία 'Αμιναία λέγεται. Quod apud nullum alium veterem auctorem reperi. *Jos. Scal.*

Taminia] Meminit Celsus lib. III. et Plin. lib. XXIII. cap. 1. Suspicabatur Scaliger apud Virgilium Verrium legisse: *Sunt et Taminiæ vites, firmissima vina.* Ubi *sunt et Aminææ vit.* Aminææ vites sunt Appulæ. Hesych. 'Αμιναῖον, δι' ἑνὸς ν, τὸν οἶνον λέγει. ἡ γὰρ Πευκετία 'Αμιναία λέγεται. 'Aminæum, per unicum *n*, vinum dicit. Nam Peucetia Aminæa dicitur.' Sed scribendum apud Hesychium δι' ἑνὸς μ. 'per unicum *m*.' Nunquam enim *Amineum* per duplex *nn* scriptum, *Aminnæum*, sed per duplex *mm*, *Amminæum*, et id reprehendit Hesychius. Porro de Taminia uva errat manifesto Verrius. *Taminum*, sive *tamina*, erat macula, tabes, ut optime notavit Meursius. Inde *taminare* et *attaminare*. Inde *taminia* uva maculis variegata, distincta, quæ ideo etiam *variana*, et *variola* nuncupata, ut ex Plinio Macrobioque cognoscere est. *Dac.*

Tamne, eousque,[m] ut Ælius Stilo et Opilius Aurelius interpretantur: itaque Afranius: Tamne arcula tua plena est aranearum?[n]

Tamne, eousque. Afranius: Tamne arcula tua plena est aranearum? [PAUL.

Tandem,[o] cum significet aliquando, interdum tamen ex supervacuo ponitur: ut apud Terentium in Phormione, cum ait: Itane tandem uxorem duxit Antipho injussu meo? non enim hic tempus ullum significat. At Cicero[p] etiam duplicat temporalem significationem, cum ait: Tandem aliquando.

Tappete[q] ex Græco sum*psit tappe*tæ. Ennius cum ait: T*appetem etiam dixit Turpi*lius in Demetrio. Le . . . . *tappetem* veterem sic tappe*te neutro genere.* [FEST.

Tapulla[11] dicta est lex quædam de conviviis. [PAUL.

11 Alii legunt *Tappula*, et mox *Tappulam*.

NOTÆ

[m] *Tamne, eousque*] Nihil impedit quin *tantumne* interpreteris. *Idem.*

[n] *Arcula tua plena est aranearum*] Sic Catullus ad Fabullum: 'nam tui Catulli Plenus sacculus est aranearum.' Ita loquebantur Latini, ut aliquid vacuum et desertum significarent. *Idem.*

[o] *Tandem*] Cicero initio orat. II. in Catilin. 'Tandem aliquando Quirites,' &c. *Ant. Aug.*

Tandem] Locus Terentii est ex act. II. sc. 1. Ubi Donat. 'Tandem hic impletiva conjunctio: ut Cicero: Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?' *Dac.*

[p] *At Cicero*] Initio secundæ Catilinariæ: 'Tandem aliquando, Quirites,' &c. Nonius ait hic *tandem* esse pro *vix*, sed mihi Festi auctoritas potior. *Idem.*

[q] *Tapete*] *Tappete* scribendum est, et fortasse *Tapete*, quod et masculini, et neutri generis esse apud poëtas Nonius ostendit. *Ant. Aug.*

Tapete] Ostendebat, puto, Ennium dixisse *Tapetos* masculino, et Turpilium in Demetrio, qui dixit 'glabrum tapete.' Nonius. Glossarium: 'Tapidus, τάπις ψιλή.' Lege *Tapetus*, τάπις, ψιλή. etiam Latini veteres Psilas dixerunt. Lucilius: 'Psilæ, atque amphitapæ molles, cum ingentibu' villis.' *Jos. Scal.*

Tappete] Hæc corrupta sunt. Lego: *Tappete ex Græco sumsit tappetem Ennius cum ait* . . . . . *Tappetem etiam dixit Turpilius in Demetrio le* . . . . *Tappetem veterem. Sic tappete neutro genere.* Tapes a Græco τάπης, et ostendit Festus Veteres *tapetem* et *tapete* dixisse. *Tappetem* ex Ennio et Turpilio adducit: sed *tappete* etiam neutro genere Turpilius, cum dixit, 'glabrum tapete.' Apud Nonium. *Tapetos* etiam dicebant. Gloss. 'ta-

Tapullam[r] legem convivalem ficto nomine conscrip- [FEST.
sit jocoso carmine Valerius Valentinus: cujus meminit Lucilius hoc modo: Tapullam rident legem contere opimi.

Tarmes[s] genus vermiculi carnem exedens. [PAUL.

Tarpeiæ etiam[t] effigiem ita appellari putant qui- [FEST.

NOTÆ

petus, τάπις, ψιλή.' τὸ τάπις, est vox nostra *tapis*. ψίλη, *psila*. Nam Latini veteres tapetes psilas dixerunt. Lucilius lib. I. Sat. 'Psilæ atque amphitapæ molles, cum ingentibu' villis.' *Dac.*

[r] *Tapullam*] Tappula cognomen Villiorum, ex qua familia P. Villius Ti. F. Ti. N. Tappula cos. fuit cum L. Cornelio Lentulo anno 554. ex fastis Capitolinis, et Livio in extremo lib. XXXI. *Ant. Aug.*

Tapullam] Versum Lucilianum supra ita legendum monemus: *Tapullam rident legem conceræ Opimi. Concera* pro *congera*. Et *congera*, unico *r*, pro *congerra*. Veteres, in quibus nunc utimur *g*, ponebant *c*. Tandem Spurius Carvilius vetustissimus Grammaticus correxit: et primus pro 'inicere' dixit, 'inigere:' pro 'Acetare,' 'Agitare.' *Jos. Scal.*

Tapullam legem] Tapulla sive *tapulia*, a *tabula*, vel *tapula*, sive *tapulum*, hoc est, mensa. Et sic dicta, quod esset convivalis. Versum Lucilii sic Scaliger: *Tapullam rident legem conceræ opimi. Conceræ* pro *congeræ*, et *congera*, unico *r*, pro *congerra*. Sed Franciscus Duza et Vossius: *Concœnæ opimi*. A *cœna* est *concœna*, qui una cœnat. Gloss. 'concœnæ, σύνδειπνοι.' *Dac.*

[s] *Tarmes*] Vitruvius: 'Et primum abies aëris habens plurimum, et ignis, minimumque humoris, et terreni, levioribus naturarum potestatibus comparata, non est ponderosa: itaque rigore naturali contenta non cito flectitur ab onere, sed directa permanet in contignatione. Sed ea, quod habet in se plus caloris, procreat et alit tarmitem, ab eoque vitiatur.' Plautus Mostellaria de postibus loquitur: 'Hercle quin multum improbiores sunt, quam a primo credidi. Quapropter? Quia edepol ambo ab infimo tarmes secat.' In Vitruvio, ut id admoneam, pro *natura rerum*, emendavimus *naturarum:* ne quis forte studiosus Vitruvii lector id miretur. Sic paulo superius idem error: *easdem habent inter se natura rerum similitates*, pro *naturarum*. Ita etiam emendabis lib. III. in fine proœmii: 'de materia, quas habeat in operibus utilitates, et quibus virtutibus e natura rerum est comparata, peregi.' Legendum enim: *et quibus virtutibus naturarum est comparata. Naturarum virtutes* vocat, quas supra *naturarum potestates*. Jos. Scal.

Tarmes] Teredo, Græce θρίψ. Plaut. Mostel. act. III. sc. 2. de postibus loquitur: 'TH. Hercle, quin multum improbiores sunt quam a primo credidi. TR. Quapropter? TH. Quia edepol ambo ab infimo tarmes secat.' *Dac.*

[t] *Tarpeiæ etiam*] De Tarpeia virgine Livius, Florus, &c. Vide 'Saxum Tarpeium.' Illud *etiam* a superioribus pendebat; nam hæc in Schedis post 'Tarquitias scalas' posita erant. *Idem.*

dam in æde Jovis Metellina, ejus videlicet in memoriam virginis, quæ pacta a Sabinis hostibus, quæ in sinistris manibus haberent, ut sibi darent, intromiserit eos cum Rege Tatio, qui postea in pace facienda caverit a Romulo, ut ea Sabinis semper pateret.

Tarquitias[12] scalas, quas Rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi ejus nominis gratia ita appellatas[13] esse, ait vulgo existimari Verrius.

Tartarino[u] cum dixit Ennius, horrendo, et terribili Verrius vult accipi, a Tartaro, qui locus apud inferos.[13]

Tartarino, horrendo, et terribili. [PAUL.

Tatium occisum ait Lavinii[x] ab amicis eorum lega- [FEST.
torum quos interfecerant Tatiani[14] latrones, sed sepultum in Aventino laureto:[y] quod ad significationem ver-

12 Al. *Tarquinias*. Vet. lib. *dictas*.—13 Hæc quidem esse Festi notat Scal. sed non ex vet. lib. desumta.—14 Vet. lib. *Titini*.

NOTÆ

[u] *Tartarino*] Ennius, ut arbitror, scripsit, *corpore Tartarino prognata Paluda virago*. Vidend. Varro lib. VI. de Ling. Lat. et Probus eclog. VI. *Ant. Aug.*

Tartarino] Versum Ennii refert Varro lib. VI. de L. L. ‘ Corpore Tartarino prognata paluda virago. Tartarino a Tartaro dictum. Plato in quarto de fluminibus, apud Inferos quæ sint, in his unum Tartarum appellat. Quare Tartari origo Græca. Paluda a paludamentis. Sunt hæc insignia et ornamenta militaria.’ Ubi Scaliger, Purus putus, inquit, Hellenismus. Ταρτάρου ἐκγεγαυῖα μελάμπεπλος ἀντιάνειρα. Plenius citatur apud Probum : ‘ Corpora Tartarino prognata paluda virago; Cui par imber, et ignis spiritus, et gravi’ terra.’ *Ignis spiritus*, πυρὸς μένος : et *gravis terra*, στυφελὴ χθών. Est, ni fallor, illa quam alloquitur Juno apud Maronem. ‘ Hunc mihi da proprium, virgo sata nocte, laborem.’ *Dac.*

[x] *Tatium occisum ait Lavinii*] In Schedis, *Lanuvii*. Sed omnino legendum *Lavinii*. Historiam narrat Livius l. I. sect. 14. ‘ Post aliquot annos propinqui regis Tatii legatos Laurentium pulsant. Cumque Laurentes jure gentium agerent, apud Tatium gratia suorum et preces plus poterant : igitur illorum pœnam in se vertit. Nam Lavinii, cum ad solenne sacrificium eo venisset, concursu facto interficitur.’ Ubi propinquos regis vocat Livius, quos Latrones Festus. *Idem.*

[y] *Sed sepultum in Aventino laureto*] Varro lib. IV. de L. L. ‘ Inde lauretum ab eo quod ibi sepultus est T. Tatius rex, qui a Laurentibus interfectus est. Ab sylva laurea, quod ea ibi excisa, et ædificatus vicus, ut inter sacram viam et macellum editum. *Idem*.

borum non magis pertinet, quam multa alia[z] præterita, deinceps quæ referantur.

Tauras[a] vaccas steriles dici existimabant hac de [PAUL.
causa, quod non magis, quam tauri, pariant.

Tauras[b] vaccas steriles ap*pellabant, ait Verrius,* quæ [FEST.
non magis pariant[15] *quam tauri: sed vero* similius sit ex Græco dic*tas, quia Græci vaccas* ταύρας appellant.

Tauri Verbenæque[c] in commentario sacrorum sig- [PAUL.
nificat ficta farinacea.

Taurii appellabantur ludi in honorem Deorum inferorum facti. Instituti autem videntur hac causa. Regnante Superbo Tarquinio, cum magna incidisset pestilentia in mulieres gravidas, quæ fuerat facta ex carne divendita[16] populo taurorum, ob hoc Diis inferis instituti ludi, et Taurii vocati sunt.

Tau*rii*[d] *ludi instituti* Diis inferis ex h*ac causa viden-* [FEST.

15 Ed. Scal. *rapiant.*—16 Ead. ed. *diu vendita.*

NOTÆ

[z] *Quam multa alia*] Optime in Schedis: *Quam multa alia et præterita jam et deinceps quæ referentur. Deinceps,* id est, in volumine verborum priscorum cum exemplis. Vide 'profanum' et 'præfationem.' *Idem.*

[a] *Tauras*] Paulus originem ex Græco omisit, quæ verisimilior visa est Festo. *Ant. Aug.*

[b] *Tauras*] Ex Verrii sententia Glossarium: 'Taura, βοῦς στεῖρα.' Et Varro lib. II. de R. R. cap. 5. 'Quæ sterilis est vacca taura appellatur.' *Dac.*

[c] *Tauri verbenæque*] Liba farinacea in commentario sacrorum forsan ob magnitudinem sic dicta, et quod verbenis coronata. Sane Veteres omnia prægrandia Tauros vocabant. Stephanus in ταῦρος: Ταύρους οἱ παλαιοὶ πάντα ὅσα μέγαλα καὶ βίαια ἐπωνόμαζον. Id est, 'Tauros antiqui quæcumque grandia et violenta vocabant.' Immo potius puto Festum dicere Tauros verbenasque in commentario sacrorum significasse ficta farinacea, ex eo more scilicet quo simulata pro veris accipiebant. Igitur ficta farinacea *tauri verbenæque* dicta, quod pro tauris et verbenis adhiberentur. Quomodo legimus Cyzicenos Proserpinæ quotannis bovem nigram immolantes, cum obsidione premerentur, nec bovem haberent, ex frumento hostiam finxisse. Vide 'Cervaria.' *Idem.*

[d] *Taurii*] Maxima pars verborum Festi ex epitome Pauli recte intelligitur. Cetera, quæ ex Varrone referuntur, mihi valde obscura sunt: affinia autem sunt verbo *Talipedare,* de quo supra. *Ant. Aug.*

Taurii] *Taurii ludi in circo Flaminio fiebant, qui instituti Diis inferis ex hac causa sunt. Tarquinio regnante, cum gravis pestilentia in mulieres gravidas incidisset, fœtus infecti sunt ex carnis putore taurorum immolatorum. Ob id Taurii ludi et appellati sunt, et fiunt in*

tur. Tarquinio regnante cum *magna incidisset* pestilentia in mulieres *gravidas earum* fetus *infecti* sunt ex carne *divendita populo* taurorum immolatorum: ob *hoc ludi Taurii* appellati sunt, et fiunt *in circo flaminio, ne* intra muros evocentur Dii *inferi*. *Sed Taurios* ludos Varro ait vocari, quod *eis ludis discipulus* pendens a doctore in *crudo corio Tauri* solitus sit impelli, atque usque *eo inibi cogi* docere, quoad consisteret, *et sola virtute* talorum constaret pedum *firmitas*.

Taurium æs dicunt, quod in ludos tauricos[17] consumitur.

Taurorum specie[e] simulacra fluminum, id est, cum cornibus; quod sunt atrocia, ut tauri.

17 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *taurios*.

NOTÆ

circo Flaminio, ne intra muros evocentur Di manes: contra, eos ludos Varro ait vocari, quod discipulus pendens a doctore iner . . . solitus sit impelli, atque usque eo cogi docere, quoad consisteret, et virtute talorum constaret pedum firmitas. Quod ludi Taurii in Circo Flaminio fierent, qui fuit extra portam Carmentalem, testis est Varro IV. de Latino sermone: reliqua, quæ ex opinione Varronis afferuntur, quin ita scripserit Festus, negari non potest. Apud nullum autem veterem scriptorem id temere invenias. Apparet tamen Varronem, ludos Taurios ab eo dictos, sensisse, quod in corio tauri etiam id genus ludi fieret a ludimagistris eo die, quo ludi Circenses, qui dicti sunt Taurii, in circo Flaminio fierent, aut quod scutica tauria discipulus impelleretur: idque explendum fuisse in ea lacuna, in qua causa nominis desiderari videtur. Scriptura Festi manifesta est: ratio nobis incomperta. Fortasse pro *in er* . . . . supplendum, *in crudo corio*. Jos. Scal.

Taurii] Servius II. Æneid. 'Quæ sterilis autem est taurea appellatur, unde ludi Taurei dicti, qui ex libris fatalibus a rege Tarquinio superbo instituti sunt, propterea quod omnis partus mulierum male cedebat. Alii ludos Taureos a Sabinis propter pestilentiam institutos dicunt, ut lues publica in has hostias verteretur.' Quod ludi Taurii in Circo Flaminio fierent, qui fuit extra portam Carmentalem, testis Varro lib. IV. de L. L. 'Item simili de causa circus Flaminius dicitur qui ædificatus est circum Flaminium campum; et quod ibi quoque ludis Tauricis circum metas currunt.' Viri docti aiunt hos ludos Taurios Circenses etiam dictos, quod nemo probaverit. Reliqua, quæ ex opinione Varronis afferuntur, apud nullum alium auctorem invenias. Et diversi sunt hi ludi a superioribus. Taurii autem dicti quod a ludi magistro discipulus in crudo bovis corio impelleretur donec virtute talorum consisteret. Sed pro *docere*, *doceri* legendum existimo. In eo corio usque eo doceri cogebatur quoad consisteret, &c. *Dac.*

Taxat[f] verbum ponitur in iis, quæ finiuntur, quoad tangi liceat, in litibus quoque arbitrove[18] cum proscribitur quoad ei jussit[19] statuendi. Taxatio dicitur, quæ fit certæ summæ:[g] a tangendo autem dici, etiam scenici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur,[h] quod alter alterum maledictis tangit:

18 Id. ibid. *arbitriove.*—19 *Jus sit*, emend. Scal. Dac. et sic etiam legendum putat Gifan. Ind. in Lucret. v. *jussa.*

NOTÆ

[e] *Taurorum specie*] Vide Ælianum in varia historia lib. II. cap. 33. causam varie tradit Strabo lib. X. *οἱ δὲ εἰκάζοντες ἐξ αὐτῶν τἀληθὲς, ταύρῳ μὲν ἐοικότα λέγεσθαι τὸν Ἀχελῶόν φασι, καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ἀπό τε τῶν ἤχων, καὶ τῶν κατὰ τὰ ῥέεθρα καμπῶν, ἃς καλοῦσι κέρατα.* Id est, 'qui autem e fabulis vera colligunt, Tauro similem forma Acheloum aiunt, ut et alios fluvios, ob strepitus et flexus alveorum qui cornua dicuntur.' Probus ad illud IV. Georg. 'Et gemina auratus taurino cornua vultu.' Et ideo, inquit, 'taurino vultu, quod ejus sonus ut tauri mugitus, et ripæ flexuosæ sunt ut cornu.' Vetus Horatii interpres ad Od. 14. lib. IV. 'omnium famosorum fluminum vultus cum cornibus finguntur propter impetus et mugitus aquarum.' Vide Zetzem in Hesiod. *ἀσπίδα.* Et alios passim. Addi potest forsan, quia poëtæ vocant *κέρατα* omnia flumina, quod sint veluti Oceani cornua. Apollonius de Istro: *Ἔστι δέ τις ποταμὸς ὕπατον κέρας ὠκεανοῖο.* 'Est autem quidam fluvius ultimum cornu Oceani.' *Idem.*

[f] *Taxat*] Alienissima sunt quæ hic Festus tradit; neque enim hic *taxo* a *tango*, sed a Græco *τάσσω*, quod a Græcis scriptoribus usurpatur eadem notione qua *taxo* ab Latinis. Aristoteles lib. II. Œconomicon, capite secundo, 'Hippias,' inquit, 'Atheniensis, nummum apud Athenienses legitimum usu interdixit, et cum ejus pretium taxasset, ad se referri jussit.' In Græco *τάξας δὲ τιμήν. L'ayant taxé à un certain prix.* Idem.

[g] *Taxatio dicitur, quæ fit certæ summæ*] Idem Justinianus qui Novell. 63. et 82. Taxationem definit *ῥητὴν ποσότητα ὁριζομένην παρὰ τοῦ δικάζοντος.* 'Certam quantitatem a judice præfinitam, taxatam.' Inde Glossarium: 'Taxatio, *ποσότης.*' *Idem.*

[h] *Qui taxatores dicuntur*] Hic etiam frustra est Festus qui *taxatores* scenicos dictos putat, quasi inter se maledicos. *Taxatores*, verbo posterioris sæculi ac parum Latino, iidem fuere qui *designatores* a comœdo ac tragœdo destinati, et adhibiti ad tribuendas personas actorum cuilibet, pro magistri arbitrio: et eo quidem delectu, ut interdum nobiliores partes agendas committerent, non eximiis actoribus, quod dignitate aut corporis, aut de re quapiam excellerent, præ principibus actoribus: quibus lubentissimis fierent hæc omnia. Quam enim concorditer agerent inter se, indicat Tullius prima in Verrem his verbis: 'Ut in actoribus fieri videmus, sæpe illum qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum se summitte-

Taxat, et taxatio a verbo tango dicuntur: unde et [PAUL. taxatores a scenicis dicuntur, quia alterutrum maledictis tangunt.

TEGILLUM[i] cuculliunculum[20] ex scirpo factum. Plautus: Tegillum mihi aret, id si vis, dabo.

Tela[k] proprie dici videntur ea, quæ missilia sunt: [FEST. ex Græco videlicet eorum nomine, quia illi τηλόθεν missa dicunt, quæ nos eminus: sicut arma ea, quæ ab humeris dependentia retinentur manibus, quandoquidem non minus in nobis eam partem corporis armum vocari, existimandum est.[1]

Temerare,[m] violare sacra, et contaminare, dictum [PAUL. videlicet a temeritate.

Temetum, vinum: unde temulentus, et temulentia.

Temetum,[n] vinum. Plautus in Aulularia: Qui? [FEST.

20 Vet. lib. *cuculli vinculum*.—1 Vet. lib. *est quam arma*.

NOTÆ

re, ut ille princeps quam maxime excellat.' Non igitur male dicunt Scenici Scenicis cum eos *taxant*: sed eos ad scenæ munera dignius obeunda opportune ac scienter designant et ordinant. Paulus, qui hæc non intelligebat, lectionem mutavit. *Idem*.

[i] *Tegillum*] Plaut. in Ruden. 'Tegillum eho illud mihi unum arescit, id, si vis, dabo. Eodem amictus, tectus eodem esse soleo, si pluit.' *Ant. Aug.*

Tegillum] Varro apud Nonium, 'jugens et volitans miluus ob aquam e nubibus tortam indicat fore ut tegillum pastor sibi sumat.' A *tectum, tegulum, tegillum*. Genus vestis a tergo pendentis, qua caput pluviæ ac tempestatis causa tegebatur. Quæ et *cuculus, cucullio, cuculliunculus*: male in Ms. *Cuculli vinculum*. Locus Plauti est ex Rudente act. II. sc. 7. 'Tegillum eccillud mihi unum arescit, id si vis dabo.' Sed potius *tegillum* est a *tegetibus*, quod e scirpo, palustri herba fieret, ut tegetes. Græcis ψίαθοι φλοΐναι, 'tegetes scirpeæ.' Scirpus est φλοῦς. *Dac.*

[k] *Tela*] Vide 'arma.' *Ant. Aug.*

Tela] Servius ad illud VII. Æneid. 'Desuper Alcides telis premit.' 'Omne,' inquit, 'quod jaci potest, telum vocatur, dictum ἀπὸ τοῦ τηλόθεν.' Alii *telum* ab antiquo verbo *telo*, a quo *protelo*, expello, ejicio. De armis et telis vide 'arma.' *Dac.*

[1] *Existimandum est*] Schedæ: *Existimandum est quam* . . . . . forsan: *quam in equis*. Ait eam partem corporis unde dependent arma non minus in nobis *armum* vocari, quam in equis. *Idem*.

[m] *Temerare*] Violare sacra, sed et ad alia translatum; nam et fœdare, inquinare, corrumpere, &c. Temerare lectum, virginem, fluvios veneno, &c. *Idem*.

[n] *Temetum*] *Sequimini præ. Mi nate sequere, temeti timor*: male citatur ab

quia temeti nihil allatum. Pomponius in decima: Non multi temeti, sed plurimi. Nonius in duobus dossenis:[o] Sequimini præminate, sequere temeti timor. Idem in Funere: Agite, exite, temulentiamque[2] tollite: et in Surdo: Filias habeo temulentas, sed eccas video incedere. Afranius in Consobrinis: Pol magis istius temulentæ futilis.

Tempesta,[p] tempestiva. [PAUL.

Tempestatem[q] pro tempore frequenter dixerunt antiqui.

Templum[r] significat, et ædificium Deo sacratum, et tignum, quod in ædificio transversum ponitur.

Tenitæ[3 s] credebantur esse sortium Deæ, dictæ quod tenendi haberent potestatem.

Tensa[4] vehiculum argenteum, quo exuviæ Deorum ludis Circensibus in circum ad pulvinar vehebantur.

Tensam[t] ait vocari Sinnius[5] Capito vehiculum, quo [FEST.

2 Vet. lib. *exigite temulentum.*—3 Id. *Teniræ.*—4 Id. *Thensa.*—5 *Tensam ait vocari Sinnius, &c.* Hæc quidem esse Festi notat Scaliger, sed non ex vett. libb. desumta.

NOTÆ

eo, qui duos Dossenos, quæ est Atellana Novii, ineptissime pro Fabio Dosseno Comico accepit, cujus meminit Horatius. *Jos. Scal.*

Temetum] Ex articulo et nomine τὸ μέθυ, *temetum.* Locus Planti est act. II. sc. 6. *Dac.*

[o] *Nonius in duobus dossenis*] Atellanam scripsit Nonius, cui nomen *duo Dosseni.* Sed hi Dosseni diversi sunt a Fabio Dossenno Comico, cujus meminit Horatius Ep. 1. lib. II. 'Quantus sis Dossennus edacibus in parasitis, Quam non astricto percurrat pulpita socco.' Verba Nonii sic emendat Scaliger: *Sequimini præmi nate sequere, temeti timor.* Ego vero: *Sequimini, i præ mi nate, sequere timeti timor.* Facete parasitum et helluonem, temeti timorem vocat. *Idem.*

[p] *Tempesta*] *Nocte intempesta.* Vide 'intempesta.' *Idem.*

[q] *Tempestatem*] Vide 'intempesta.' *Idem.*

[r] *Templum*] De templo multa Varro lib. VI. de Ling. Lat. *Ant. Aug.*

Templum] Vide 'contemplari.' Pro tigno usus Vitruvius lib. VII. cap. 7. 'Supraque id fastigium columen cantherii, templa ita sunt collocanda, ut stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat.' *Dac.*

[s] *Tenitæ*] *Tenitæ*, sive *Teniræ*, a *tenendo*, dictæ sortium Deæ. Sed fere ignotæ, ita ut perpauci essent apud Veteres, si erant aliqui, qui earum aris honorem imponerent. *Idem.*

[t] *Tensam*] Ascon. ad III. Verr. 'Thensæ sacra sunt vehicula pompa ordinum et hostiarum. Thensas alii

exuviæ Deorum ludicris Circensibus in circum ad pulvinar vehuntur: fuit et ex ebore; ut apud Titinium in Barbato; et ex argento.

Tentipellium, genus calciamenti ferratum, quo pelles extenduntur. [PAUL.

Tentipellium[u] Artorius[6] putat esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur: idem Afranium dixisse in Promo:[7] Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugæ extenduntur, cum dicat: Tentipellium Inducis,[8] rugæ in ore extenduntur: cum ille τροπικῶς dixerit. [FEST.

Tenus[x] significat finem: ut cum dicimus, hactenus. [PAUL.

6 *Tentipellium Artorius putat, &c.* Idem et de his quoque notat Scal.—7 Vet. lib. *Primo.*—8 Id. *Inducitur.*

NOTÆ

a divinitate dici putabant, alii quod ante ipsas lora tendantur, quæ gaudent manu tenere et tangere qui eas deducunt.' Sed *tensæ* scribendum: sic dictæ autem quia statuæ Deorum, quæ *tensis* ferebantur, velarentur circumquaque linteis ad cubiculi seu delubri speciem *tensis.* Vide Onuphrium Panvinum lib. II. de Ludis Circensibus cap. 11. Bullingerum lib. de Circo, cap. 38. *Idem.*

[u] *Tentipellium*] Fallitur Festus in quo Verrium reprehendit quod tentipellium in Afranio interpretetur id, quod Græci τετάνωτρον dicunt: cum res aliter esse non possit. Et Glossarium: 'Tentipellium, φάρμακον πρὸς ῥυτίδας.' *Jos. Scal.*

Tentipellium] A *tendenda pelle.* Sed pellem bubulam, hoc est, calceum, cum Artorio Festus intelligit, quare Calceamentum Ferratum interpretantur: sed sine exemplo: nam apud Afranium *Tentipellium* longe aliud est, ut mox dicetur. Optime igitur Verrius et Titinnius, qui pro medicamento quo rugæ extenduntur accipiunt. Favent Glossæ: 'Tentipellium, φάρμακον πρὸς ῥυτίδας.' 'Pharmacum adversus rugas.' Et locus Titinii: *Tentipellium Inducis, rugæ in ore extenduntur tuæ.* Et ita accipi debet supra apud Afranium, qui urbane dicit quosdam pro manibus habere tentipellium, quomodo nos hodieque dicimus mulieres quæ succo splendente ornant genas, pro vultu habere tectorium, *que leur visage n'est que fard.* Subit etiam Afranium comice et novo significatu *tentipellium* dixisse pro pelle extensa, ut innueret eos non manus habere, sed ossa tantum pelle amicta. Porro medicamina illa, quibus facies extendebatur, Græci τετάνωτρα et τετανώματα dixerunt. Inter ea fuit panis caldus et madidus. Juvenalis: 'Interea fœda aspectu, ridendaque multo Pane tumet facies.' Ubi vetus interpres: 'Medicamen ad tendendam faciem, vel cutem magis.' *Dac.*

[x] *Tenus*] Gloss. 'Tenus, πέρας, μέ-

Tersum diem, serenum. [PAUL.

Tertium, quartum differre[g] ait a tertio, quarto, quin- [FEST.
tus: quod, quid factum sit, significat.

Tesca[14] loca augurio designata. Cicero aspera [PAUL.
ait esse, et difficilia.

Tesca[h] *Verrius ait* loca augurio desig*nata, quo ter-* [FEST.

14 Vet. lib. *Tesqua.*

NOTÆ

gere enim est siccare, ab Æolico τέρσω, pro τείρω, ξηραίνω, sicco. *Idem.*

[g] *Tertium quartum differre*] Hic certe locus corruptus est: et ea corruptio latet in voce *quintus*, quæ hic locum habere non potest. Suspicor scriptum fuisse per abbreviationem *qm tpus* pro *quom tempus*. Et verum est. Lege modo, *Tertium quartum differre ait a tertio, quarto, quom tempus, quo quid factum sit, significat.* Ait *Tertium* differre *a tertio*, quod *tertium* significet tempus. Idque egregie illustrant verba ista M. Varronis ex libro disciplinarum v. 'Aliud est quarto prætorem fieri, et quartum: quod quarto locum adsignificat, ac tres ante factos: quartum tempus adsignificat, et ter ante factum. Igitur Ennius recte conscripsit: Quintus pater quartum fit consul. Et Pompeius timide, quod in theatro ne ascriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non conscripsit.' Vide Gellium lib. I. cap. 1. *Idem.*

[h] *Tesca*] Varro lib. VI. de Ling. Lat. 'Loca quædam agrestia, quod alicujus Dei sunt, dicuntur tesca: nam apud Attium in Philoctete: Lemnia, quis tu es mortalis, qui iu deserta et tesca te apportes loca?' et postea: 'Quare heic qui tesca dixit non erravit: neque ideo quod sancta, sed quod ibi mysteria fiunt, ac tuentur, tuesca dicta, post tesca:' et postea: 'Quare a tuendo et templa, et tesca dicta.' Ex his magnam partem verborum Festi intelliges. *Ant. Aug.*

Tesca] Tesca dicunt loca augurio designata: quo termino finitur terra augurii. Opilius Aurelius loca consecrata Deo alicui, non ut templum sit, sed sancta loca, undique septa, ut aiunt Pontificii libri, in quibus scriptum est: LOCVMQ. SEDEMQ. TESCVMQ. ALIQVOI. DEO. DEDICAVERIT VTEI. DEOS. ACCIPIAT. VOLENS. PROPITIOSQ. Hostius belli Istrici lib.... 'Per gentis alte ætherias, ac tesqua volabis Templa antiqua Deum.' Quidam explicavere aspera, difficilia aditu. Attius, 'Loca aspera, saxa tesca tuor:' et in Philocteta, 'Quis tu es mortalis, qui in Lemni tesca te adportas loca?' Glossarium: 'Tesqua,' sive, 'Tesca, κατάκρημνοι, καὶ ῥάχεις, καὶ ἔρυμοι τόποι.' Verba Tesquorum, seu templorum dedicandorum ex veteri formula traduntur a Varrone: TEMPLA. TESCAQ. INCITA SVNTO. QVAAD. EGO. CASTE. LINGVA NVNCVPAVERO. OLLA. VETER. ARBOR QVISQVIS. EST. QVAM. ME. SENTIO DIXISSE. TEMPLVM. TESCVMQ. ESTO IN. SINISTERVM. OLLA. VETER. ARBOR QVIDQVID. EST. QVOD. ME. SENTIO DIXISSE. TEMPLVM. TESCVMQ. ESTO IN. DEXTERVM. INTER. EA. CONRECIONE. CONSPITIONE. CORTVMIONE VTEIQ. RECTISSVME. SENSI. *Jos. Scal.*

Tesca] Ait ex Verrio et Opilio Aurelio Tesca esse templa, hoc est, spa-

*mi*no finis in terra auguri. *Opilius Aurelius* loca consecrata ad *augurandum scrip*sit, sed sancta loca undiq*ue septa doc*ent Pontificis libri, in quibus *scriptum est templum*que, sedemque, tescumque, *sive Deo sive Deæ* dedicaverit, ubi eos ac*cipias volentes*, propitiosque. Hostius belli *Histrici lib.* I.[15] pergentis alte ætherias, atque *avia tesca per quæ* violabis templa antiqua *Deum*. *Cicero* vero

15 Ed. Scal. '*lib.* 3.'

NOTÆ

tia Augurio designata intra terminos ubi finis sit auguri. Deinde ex Pontificalibus libris Tesca dici loca sancta quæ undique septa sunt, hoc est, templa sive Dei sive Deæ. Tandem ex Cicerone et Accio Tesca esse loca aspera et difficilia aditu. De templo auguris Varro lib. VI. de L. L. 'Templa Tescaque incita sunto; quoad ego caste lingua nuncupavero,' &c. De templo sive Dei sive Deæ, idem Varro ibidem, sed contra Pontificios libros negat tesca, quod templa sint, ideo esse etiam sancta: ejus verba sunt: 'Quod addit, templa ut sunt dextra, aiunt sancta esse qui glossas scripserunt, id est falsum. Nam Curia Hostilia templum est, et sanctum non est; sed hoc ut putarent ædem sacram esse templum et sanctum esse; quod in urbe Roma pleræque ædes sacræ sunt templa, eadem sancta, et quod loca quædam agrestia, quod alicujus Dei sunt, dicuntur tesca. Nam apud Actium in Philocteta, Lemnia, Quis tu es mortalis qui in deserta et tesca te adportes loca? loca enim quæ sunt designat cum dicit Præstolare' (optime Fulvius Ursinus *Ephæsti lares*) 'et celsa Cabirum delubra tenes, Mysteriaque pristina castis concepta sacris.' Et paulo post: 'Quare hic qui Tesca dixit, non erravit. Neque ideo quod sancta, sed quod ibi mysteria fiunt ac tuentur, Tuesca dicta, post tesca.' Ubi, ut vides, Accii versum aliter Varro accipit quam Festus, ibi enim Tesca agrestia quidem et deserta loca interpretatur, sed quæ tamen Dei alicujus sint, et revera erant *tesca* illa loca undiquaque nemorosis collibus cincta, ubi Volcani fiebant mysteria, quæ, quia prærupta et aditu difficilia, inde quævis alia loca præcipitia et aspera Tesqua etiam dicta. Utramque significationem amplectitur Glossarium: 'Tesqua,' sive 'Tesca, *κατάκρημνοι καὶ ῥάχεις καὶ ἔρυμοι τόποι*,' 'Tesca, præcipitia et munita et septa loca.' Supra in verbis Pontificalibus emendabis: *Templumque sedemque Tescumque sive Deo sive Deæ dedicaveris, ibi eos accipias volentes propitiosque.* Versus Hostii:

Per gentes alte æthereas atque avia tesca,
Perque volabis templa antiqua Deum.

At Scaliger:

perdiu gentes
Aliger Æthereas atque idem tesca volabis
Templa antiqua Deum.

Putabam ego vocem *templa* ad explicationem vocis *tesca* huc irrepsisse, adeoque legendum:

Per gentes alte Æthereas et celsa volabis
Tesca antiqua Deum.

Ubi *tesca* vocat spatia cœlestia, quæ

aspera, difficilia aditu *dixit, cum ait loca* aspera saxa tesca tuor, *Accius in Philocteta*: Quis tu es mortalis *qui in deserta*, et tesqua te adportas loca.

Testiculari[i] est jumentis maribus fœminas, vel ma- [PAUL.
res fœminis admovere: licet alii dicant testilari.

Tetini[k] pro tenui.

Thaleæ[16] [l] nomen dictum, alii ab ætatis flore aiunt, [FEST.
alii quod carmina semper floreant.

Themin[m] Deam putabant esse, quæ præciperet hominibus id petere, quod fas esset, eamque id esse existimabant, quod et fas est.

Thiasitas,[n] sodalitas.[17] [PAUL.

Thomices Græco nomine appellantur canabi impoliti, et sparto leviter tortæ[18] restes, ex quibus funes fiunt: pulvilli quoque quos in collo habent, ne a restibus lædantur, thomices vocantur.

Thomices[o] *Græco* nomine appellantur *canabi impoliti*, [FEST.

16 Legendum monet Dac. *Thalia*, ut in vet. lib.—17 Vid. Not.—18 Vet. lib. *torto*.

NOTÆ

alii templa. Ennius I. Annal. 'Unus erit quem tu tolles in cœrula cœli Templa.' Superiusque illud hemisphærium intellige, quod templum tescumque dicitur quia undique, ut Nævii verbis utar, æthra cœrula septum est: 'Hoc ubi æthra cœrula septum stat hemisphærium.' Versus Accii ex Varrone, Scaliger: *Quis tu es mortalis qui in deserta Lemnia Et Tesca te adportas loca? Tesca*, a Græco δάσκια, umbrosa. *Dac.*

[i] *Testiculari*] A Testiculis. *Idem.*

[k] *Tetini*] Ab antiquo *teno* pro *teneo* præteritum *tetini* pro *tenui*: supra *purissime tetinero*, pro *purissime tenuero*. Idem.

[l] *Thaleæ*] Leg. *Thalia*, Θάλεια a θάλλω, vel quod ejus laus semper floreat, vel quod Plantas florescere faciat et germinare, unde eam etiam colebant rustici: ut est apud Plutarchum: vel ut Fulgentius lib. I. Mytholog. 'Quarta' (musa) 'θάλεια, id est, capacitas, velut si dicatur, τιθεὶς θάλειαν, id est, ponens germina.' Emenda τιθεῖσα θάλειαν. *Idem.*

[m] *Themin*] Nam Græce θέμις, jus et fas. Hæc templum habuit ad Cephisum Bœotiæ fluvium. *Idem.*

[n] *Thiasitas*] *Thiasus*, Gr. θίασος proprie Bacchantium turba, hinc θιασῶται, χορευταὶ, qui una exercent choros. Et *Thiasitas*, tripudiantium, Bacchantium, convivarum, &c. sodalitas. Sed mihi in mentem venerat scripsisse Festum *Thiasotas, sodales*. Quod postea et Vossio in mentem venisse didici. Etsi *Thiasitas* libri omnes. *Idem.*

[o] *Thomices*] Verba Lucilii ita legi-

et sparto leviter tortæ *restes, et quibus*[19] *funes* fiunt. Lucilius: Videmus *vinctum Thomice* cabina.[20] Opilius Aurelius *ait mollem* pulvillum, quem in *collo habent, restis ne* lædat, tomicem vo*cari*.[1]

Thræces[2 p] gladiatores a similitudine palmularum[3] [PAUL. Thraciarum.

Throcum[4 q] genus sellæ habetur apud Plautum.

Thymbræus[r] Apollo a monte Thymbræo dictus, qui est in agro Trojano.

Thymbræum Apollinem Virgilius a monte Thym- [FEST. bræo appellavit, qui est in agro Trojano.

19 Ed. Scal. *ex quibus*.—20 Vide Notas infra.—1 Ed. Scal. ' tomicem vo*cari* . . . . . .'—2 Malit Dac. *Threces*.—3 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *parmularum*. Vet. cod. *parvularum*.—4 Vet. cod. *Trachum*. Legendum monet Dac. *Thronum*, sive *Thocum*.

NOTÆ

to, *indimus eis tomices canabinas*. Reliqua sunt in Epitoma. Græcum esse ait, *θώμιγγες* scilicet. Veteres dicebant *tumiculas* et *tumiclas*. Apuleius libro VIII. ' Et ilico me tumicla spartea deligatum tradidit Philebo.' Ita legendum, non, ut vulgo, *tumida spartea*: nam *tumex* potius, quam *tomex* dicebant. Plautus Mercatore: ' Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis, Armamentis complicandis, componendis tumicibus.' Male hodie in Plauto, *componendis studuimus*. Sed de eo amplius in editione Plautina. Etiam tumicem pro vibice usurpabant. Glossarium: ' Tumex, *σμώδιξ, αἱματώδης τύπος*.' Sed tunc Latinum est, a *tumendo* scilicet. *Jos. Scal.*

Thomices] *Thomix* a Græco *θώμιγξ* quod Hesychius interpretatur *λεπτὸν σχοινίον*, ' minutum funem.' Vitruv. lib. VII. cap. 3. ' Tomice ex sparto Hispanico religentur.' Sed melius *Thomice* cum aspiratione. Locus Lucilii sic corrigendus est, *Vidimus vinctum thomice canabina*. Opilii Aurelii sententiam secutus Perottus. Sed male *tomicum* vocat: ' tomicus,' inquit, ' restis e canabo sive sparto leviter torta, sive pulvillus apponi solitus e conciso cannarum cannabi, ne restis lædatur.' Illud etiam interest quod Perottus pulvillum intelligit funibus circumdatum ne frequenti collisione lædantur, Aurelius vero pulvillum quem in collo ponunt animalibus, ne reste lædatur. *Dac.*

p *Thræces*] Malim *Threces*. Et ab armis dictos Threces gladiatores ait quia parmæ, Thracia arma. Gloss. ' Parma, *Θρακικὸν ὅπλον*.' Sed potius sic dicti, quia primi ex ea gente erant. *Idem.*

q *Throcum*] Lege *Thronum*, ut habent quidam codd. Thronus, *θρόνος*, Sella. Sive potius *Thocum* cum Meursio, a Græco *θῶκος*. Suid. *θῶκος, θρόνος, καθέδρα*. *Idem.*

r *Thymbræus*] Potius a Thymbra, urbe Troadis, Eustath. in Homer. Vide Hesych. in *θύμβρα*. Locus Virgilii, quem Festus intelligit, est e III.

Tiberis[s] fluvius dictus a Tiberino Rege Albano- [PAUL.
rum, quod in eo cecidisset: vel Tiberis a Tiberi[5] Rege Tuscorum.

Tibicines[t] in ædificiis dici existimantur a similitudine tibiis canentium, qui ut canentes sustineant, ita illi ædificia.[6]

Tifata[u] iliceta, Romæ autem Tifata Curia. Tifata etiam locus[7] juxta Capuam.

Tigillum sororium.[8] [x]

Tignum[y] non solum in ædificiis, quo utuntur, ap- [FEST.
pellatur, sed etiam in vineis, ut est in duodecim: tignum junctum ædibus, vineæque, et concapu,[9] ne solvito.

5 Vet. lib. *Tibris a Tibri.*—6 Vet. lib. *ædificiorum tecta.*—7 Vet. lib. *lacus.*—8 Hoc et sequens caput esse quidem Festi notat Scal. sed non ex vet. lib. desumtum.—9 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *capulo.* Vet. cod. *concapet.* Vide infra.

NOTÆ

Æneid. 'Da propriam, Thymbræe, domum, da mœnia fessis.' *Idem.*

[s] *Tiberis*] Vide 'Albula.' *Idem.*

[t] *Tibicines*] Columellæ quibus tecta fulciuntur. Juvenal. Sat. III. 'Nos urbem colimus tenui tibicine fultam.' *Idem.*

[u] *Tifata*] Tifata sunt iliceta, nemora, *Curia Tifata*, quæ domum Curii ornabant. Vide 'Curii fana' et 'Mancini fana.' De Tifata monte urbi Capuæ imminente Livius lib. VII. sect. 29. 'Tifata imminentes Capuæ colles cum præsidio firmo occupassent, descendunt inde quadrato agmine in planitiem, quæ Capuam Tifataque interjacet.' *Idem.*

[x] *Tigillum sororium*] Vide 'sororium.' *Idem.*

[y] *Tignum*] Lex. 12. TIGNOM. IVNCTOM. ÆDIBVS. VINEÆQVE. CONCAPES NEI. SOLVITO. Primæ notæ Grammatici multa studiose in hujus loci interpretationem contulerunt. Sed omnes, quod libere dicam, peccarunt, priscæ Latinitatis non dicam ignorantia, sed oblivione. *Concapes* rectum est, ex antiqua scriptura, *Concapet. Tignum* recte Theophilus πᾶν ξύλον ἐργάσιμον. Et tunc junctum ædibus ædificiove dicitur: at *concapes* vineæ tantum dicitur, quia habeat caput suum cum capite vineæ commissum. 'Caput vineæ' est radix ipsa, Virgilio, Columellæ. Significat ergo depactum, ac defixum terræ ad vineam sustinendam. *Concapes*, ut *Procapes*, de quo supra, a quo capite multi descendunt: 'Primicapes,' 'præcapes,' 'deincapes,' 'ancapes:' Postea dictum, 'Primicipes:' 'Præcipes,' Plauto, et aliis: 'Deincipes' Apuleio: 'Ancipes' Plauto et aliis. Hodie, 'Princeps,' 'præceps,' 'deinceps,' 'anceps.' Sic *formucapes* supra, 'formicipes,' 'forcipes.' Quæ omnia erant ἰσοσύλλαβα, quia retinebant formam suam: 'præcipem,' 'ancipem,' 'deincipem.' At περισοσσύλλαβα cum sunt, tum non formam veterem, sed compositionem sequuntur. Sunt enim a simplici *caput:* 'præcipitem,' 'ancipitem.' Sic 'Terticapes,' 'quinticapes' dice-

Tinia,[10 z] vasa vinaria. [PAUL.

Tippula [a] bestiolæ genus sex pedes habentis, sed tantæ levitatis, ut super aquam currens non desidat.[11] Plautus: Neque tippulæ levius pondus est, quam fides lenonia.

Titiensis [b] tribus a prænomine Tatii Regis appellata videtur. Titia quoque curia ab eodem Rege est dicta.

10 Malit Scal. *Tinæ*.—11 Vet. lib. *decidat*.

NOTÆ

bant. In sacrariis Argeorum: CEROLIENSIS. QVARTICAPES. CIRCA. MINERVIOM. Item: OPPIVS. MONS PREIMICAPES. LVCOM. ESQVILINOM LVCOM. FAGVTALEM. SINISTRA. SVB MOERVM. EST. et cetera. Igitur et hic *concapes* eleganter eadem forma. Non longe ab hoc abludit verbum fictum a Seneca, *grandiscapiæ*. Epistola 88. 'omnes antem,' inquit, 'istas arbores, quæ, ut ita dicam, grandiscapiæ sunt, ait aqua adjuvandas cisternina.' Nam hic Grandiscapiæ arbores sunt, quæ grandi capite, hoc est, radice, ut jam diximus. Quæ lectio in vulgarib. Senecæ editionib. non extat; sed in abstrusis et reconditis: quas multas eruit doctiss. Nicolaus Faber ex vetustiss. exemplarib. Quod si quis non capit, quid ei cum 12. Tabulis, ac Romana antiquitate? Sane huic generi hominum ego hæc non scribo. Nequis vero miretur in vetere codice scriptum *concapet*, pro *concapes*, hoc est, *t* pro *s*: sciat sæpius ad hunc modum peccatum esse in eo libro: ut in 'Topper,' *viret* pro *vires*: et in aliis locis. *Jos. Scal.*

Tignum] Sed quicquid ille dicat, *grandiscapiæ* arbores apud Senecam non a grandi capite, sed a grandi scapo. *Dac.*

[z] *Tinia*] Malo *Tinæ*. Vide primum Conjectaneum. *Jos. Scal.*

Tinia] Tinas vocat Varro de vita Pop. R. lib. I. 'Antiquissimi in conviviis utres vini primo, postea tinas ponebant.' *Dac.*

[a] *Tippula*] Plaut. in Persa: 'Neque levius tippulæ,' &c. *Ant. Aug.*

Tippula] Compilator Glossarum veterum usus est codice depravato. 'Timulus, ἐφυδρὶς, ἐξάπουν ἐπινηχόμενον τῷ νώτῳ.' Tippulam enim intelligit. *Jos. Scal.*

Tippula] Glossarium: 'Tippula, ἐφυδρὶς, ἐξιπουν ἐπανηχόμενον τῷ νώτῳ,' 'Bestiola aquatica habens sex pedes aquæ superficiei innatans.' Gaza perperam ἀσκαρίδας vertit *tippullas*. Siquidem *tippullæ* non sunt vermes, sed potius aliud insecti genus, quod semper in rivis et fontibus visitur, summa celeritate superficiem aquæ percurrens; quas vulgus Aquitanum et Accolæ Garumnæ *capras* vocant. Itaque dicta sunt παρὰ τὰ τίφη, τίφεα enim τὰ ἕλη, paludes, lacus. Itaque Varro: 'levis Tippula lymphῶν frigidos transit lacus.' *Scaliger in conjectaneis ad Varronem.* Versus Plauti est e Persa act. II. sc. 2. 'Neque tippulæ levius pondus est, quam fides lenonia.' Sed qui sic emendandus: *Neque tippulæ levius pondus est quam fide lenoniæ.* Nam *fide* antiqui pro *fidei*. Dac.

[b] *Titiensis*] Quæ et *Tatiensis* a Tito Tatio. *Idem.*

Titinnire, et titinnabunt [12] Nævius dixit pro sonitu tintinabuli.

Titinnire [13] [c] est apud Nævium hoc modo: Tantum [FEST. ubi [d] molle [14] crepitum faciebant, titinnabant [15] compedes: et apud Afranium: Ostiarii impedimenta [e] tinnire audio.

Titivillitium [f] nullius significationis est, ut apud Græcos

12 Vet. lib. *Tintinire et tintinabunt.*—13 Vet. lib. *Tintinire.* Vide Notas.—14 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *mollem.*—15 Vet. lib. *tintinabant.*

NOTÆ

[c] *Titinnire*] Afranii versus refertur a Nonio, ex Vopisco. 'Titinnire janitoris impedimenta audio.' *Ant. Aug.*

Titinnire] Veteres editiones *Tintinare*, et ita Catullus in manu scripto: 'Tintinant aures: gemina teguntur Lumina nocte:' et Nævii versus, quem citat, non aliter habet: *Tantum ubi molle crepitum facient, tintinabunt compedes.* Dictum apparet ab eo, qui servis intermiuabatur vincula et compedes, si vel miuimum strepitum edidissent. *Molle crepitum*, ἀρχαϊκῶς mutatum genus. In Afranii versu ostiarii impedimenta quæ sint, aperiet Ovidius: 'Janitor immitis dura religate catena.' *Jos. Scal.*

Titinnire] Schedæ *Tintinnare*, vel *Tintinare*, ut apud Catullum 'Tintinant aures.' *Dac.*

[d] *Tantum ubi*] Hunc versum Nævii sic Scaliger: *Tantum ubi molle crepitum facient, tintinabunt compedes.* Dictum apparet ab eo, qui servis interminabatur vincula et compedes, si vel minimum strepitum edidissent. *Molle crepitum*, pro *mollem*, mutato genere, ut solebant antiqui. Sed mihi commodum aliud in mentem venit, nempe: *Tantum ubi molæ crepitum faciebant, tintinabunt compedes.* Et sane *molæ* in Schedis exaratum. Ait, cum tantillum strepitum edebant molæ, servorum qui illas versabant, compedes tintinabant. Et *crepitum* vocat Nævius, quem *strepitum* Ennius. 'Quo nunc me ducis? Ubi molarum strepitum audibis maximum.' *Idem.*

[e] *Ostiarii impedimenta*] Nonius in *Titinire* hunc Afranii locum sic laudat: 'Afranius Vopisco: Titinnire janitoris impedimenta audio.' Sed Festum sequi malo: per ostiarii impedimenta Catenas intellige: Ovidius: 'Janitor immitis dura religate catena.' *Idem.*

[f] *Titivillitium*] Græca verba ex Ammonio restituit Fulvius noster. Plaut. in Casina. Vide Fulgen. Placiad. *Ant. Aug.*

Titivillitium] Inter ea censendum quæ Græci Critici vocant ἐπιφθεγματικά, Latini veteres *effutilia.* Jos. Scal.

Titivillitium] Vox nullius significationis, quales Græci vocant ἐπιφθεγματικά, Latini veteres *effutilia.* At Fulgentius Placiades 'Titivillitium,' inquit, 'dici voluerunt fila putrida quæ de telis cadunt.' Quare suspicor scripsisse Fulgentium *telivillitium* a *tela* et *villus.* At Turnebus lib. XVI. advers. cap. 3. *Textivillitium*, ut sit compositum ex *textu* et *vilitate.* Versus Plauti, quem Festus refert, est e Casin. act. II. sc. 5. Sed pro *empsi-*

βλίτυρι et σκινδαψός.[g] Plautus: non ego istud verbum empsitem titivillitio.

Tituli[h] milites appellantur, quasi tutuli, quod patriam tuerentur: unde et Titi prænomen ortum est.

Todi genus avium parvarum. Plautus: Cum ex- [Paul.
tortis talis, cum todillis crusculis.

Todi[i] sunt *aves parvæ, et todilli,* quarum meminit [Fest.
Plautus in Sy*ro, cum ait, cum extri*tis talis, cum todillis crus*culis.*

Togatarum[k] *duplex est genus, prætextarum ho*minum fastigi,

NOTÆ

tem legitur *emissim.* Dac.

[g] *Ut apud Græcos* βλίτυρι et σκινδαψὸς] Βλίτυρι est χορδῆς μίμημα, 'chordæ imitatio,' adeoque pro nugis et rebus nihili sumitur. Sed τοῦ σκινδαψὸς non eadem est ratio, est enim vel instrumentum musicum, vel plantæ genus similis hederæ apud Nysam in India, quare inter effutilia reponi non potest. Sed legendum σκινδαλμὸς, id est, assula, segmentum ex calamo fisso. Schol. Aristophanis: σκινδαλμοὺς, τὰ τῶν καλάμων ξύσματα καὶ τὰ λεπτότατα τῶν ξύλων, id est, 'Calamorum segmenta et lignorum minutissima.' Et pro nugis apud Aristophanem sumitur in Ranis. *Idem.*

[h] *Tituli*] Quasi *tutuli*, a *tutando.* Sed potius ut Jul. Scalig. lib. I. de Re Poët. cap. 9. a τίω. Vel ut Voss. a τιτίω, quod per reduplicationem a τίω. Hesych. τιτίει, τιμᾷ. *Idem.*

[i] *Todi*] Mirum est et hic et superius Plautum in Sy..... citari, cum alibi citet conjunctim cum illo versu: 'Diobolares schænicolæ, miraculæ:' quem versum manifesto alii citant ex Cistellaria: quod perperam est pro Clitellaria. *Jos. Scal.*

Todi sunt] Vide 'Crocotilum' et 'Succrotilla.' *Dac.*

[k] *Togatarum*] Videtur ostendere Festus differentiam inter prætextatas, togatas, et tabernarias comœdias: nisi forte velimus dicere, togatas esse dictas, ut differant a palliatis, quæ sint ex argumentis urbanis; nam palliatæ sunt Græcarum fabularum. Togatarum autem alias esse prætextatas ingenuarum personarum; alias vero tabernarias vilium personarum: togis enim prætextis utebantur ingenui pueri ac puellæ: in tabernis vero versabantur servi plagiarii, ut Festus ait, et alii humilis conditionis viri, ac mulieres. Vide 'Prætextæ.' *Ant. Aug.*

Togatarum] Togatarum privatum argumentum est, quia hominum fastigia quædam sunt. Prætextatarum publicum, quod togis prætextis remp. administrent. Tabernariarum, quia personis excellentibus etiam humiles mistæ, caupones, plagiarii, servi denique et lenones in tabernis honeste prodeant, mistum argumentum est. Eleganter hæc Festus, et dolendum erat nos eis diutius carere. *Jos. Scal.*

Togatarum] Quanti momenti sit hic locus hinc existimandum est, quod absque eo in magna fabularum ignorantia versaremur. Nam Grammatici ita perplexe, intricate earum genera tradidere, ut eorum ope nemo adhuc ex hoc argumento sese extricare potuerit. Immo etiam et per eos viri doctissimi sæpissime in errorem præcipites dati, dum *togatas*

quæ *sic appellantur*, quod togis prætextis rem*p*. *administrarent*, tabernariarum, quia *hominibus ex*cellentibus etiam humiles *permixti*, *ut sunt p*lagiarii, servi denique, et *cauponæ ex tab*ernis honeste prodeant *persæpe*.

Tolerare,[l] patienter ferre. Attius in Neoptolemo: Aut[16] quisquam potis est tolerare acritudinem. Ennius libro secundo: Ferro secedere,[17] quam dictis his toleraret.

Toles,[m] tumor in faucibus, quæ per deminutionem tonsillæ dicuntur.

Tolleno[18] [n] est genus machinæ, quo trahitur aqua, alteram partem prægravante pondere, dictus a tollendo.

16 Vir doct. conjicit *Haud*.—17 Vet. cod. *se cæde*. Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *se cædet*.—18 Vet. lib. *Tolenno*. Ed. Scal. *Tollenno*.

NOTÆ

a *prætextatis* et *Tabernariis* diversas somniarunt. *Prætextatæ* et *Tabernariæ* nihil aliud sunt quam *togatæ*, ut nos docet hic Festi locus. Neque *prætextatæ* vere tragœdiæ sunt, ut volunt viri docti. Prætextatæ *togatæ* dictæ, quod magistratus, et patricios, qui togis prætextis utebantur, producerent in scenam. *Tabernariæ* vero *togatæ*, quod cum tabernis scenæ disponebantur, ita ut inter viros excellentes, patricios interdum et plebeios, quorum erat toga, plagiarii, servi et cauponæ e tabernis sæpissime prodirent. Ab his diversa aliquatenus *atellana*, quamvis etiam et *togata*; quæ Græcorum Satiram imitata, ut et *planipes*, quæ Græcorum mimos. Sed quia notulas scribimus de singulis, olim pluribus agemus, modo Deum illum Opt. Max. propitium et faventem experiamur. Supra in verbis Festi: *prætextatarum hominum fastigi*: (*fastigi* pro *fastigii*) interpretor: 'Prætextatarum quæ sunt hominum fastigii.' Id est, 'hominum qui sunt fastigium, τὸ ἄκρον, Prima virorum.' *Dac.*

[l] *Tolerare*] Versus Ennii: *Ferro cædere se, quam dictis his toleraret*. Jos. Scal.

Tolerare] *Tolero* ab antiquo *tolo*, quod a ταλῶ, *sustineo*. In versu Accii *Aut* est pro *haud*. Ennii versum varie varii emendant: Duza scripturam Festi sequitur, additque eodem modo dictum: 'Aquila rostro pectus seciderat.' *Dac.*

[m] *Toles*] Glossæ: 'Tolæ, tolia, tonsillæ, παρίσθμια.' Ab eo *Tolarius*, πλεονοτρόφος. *Jos. Scal.*

Toles] Quæ et *Tolæ*: Glossarium: 'Tolæ, παρίσθμια.' Item: 'Tonsillæ, παρίσθμια:' παρίσθμια autem glandulæ faucium, nam ἴσθμος dicuntur *fauces*, quia in modum isthmi inter os et gulam interjectæ sunt. *Dac.*

[n] *Tolleno*] Vide 'Reciprocare.' *Ant. Aug.*

Tolleno] Trabs quæ super alteram humi defixam transversa deligatur, ita ut ab altera parte prægravante pondere modo sustollatur, modo deorsum agatur. Græce κηλώνιον. Un-

Tongere nosse est: nam Prænestini tongitionem[19] [PAUL.
dicunt notionem. Ennius: Alii rhetorica tongent.

Tongere[o] *Ælius Stilo* ait noscere esse, *quod Præ-* [FEST.
nestini tongitionem dicant pro no*tione. significat et la*tius dominari. Ennius: *alii Rhetorica* tongent: et vincere *etiam quandoque* videtur significare.

Tonsam[p] Ennius significat remum, quod quasi tondeatur ferro, cum ait libro septimo: Poste recumbite,[q] vestraque pectora pellite tonsis: item: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas: et in Asota:[r] Alius in mari vult magno tenere tonsam.

Tonsa, remus, quod quasi tondeatur ferro. En- [PAUL.
nius: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Tonsilla,[s] palus delatus in acumen, et cuspide præferratus, qui navis religandæ causa in littore figitur. Attius: Tacete, et tonsillas littore in læda edite.[20]

19 Vet. lib. *tongionem.* Vide Notas.—20 Vet. lib. *in littore edite.*

NOTÆ

de et Celonia dixit Plautus Pœnul. act. v. sc. 3. 'Sunt Græca Celonia, sustolli solent.' Estque *tolleno* non a *tollendo* sed ab obliquo *κήλωνος*, quasi *coleno.* Et *c* in *t toleno.* Dac.

[o] *Tongere*] *Tongere Ælius Stilo ait noscere esse; cum et Prænestini tongitionem dicant pro notione: significat etiam latius dominari. Ennius: Alii rhetorica tongent: et vincere quandoque videtur significare.* Hæc fortasse Festus. *Ant. Aug.*

Tongere] *Tongere Stilo ait noscere esse: quia Prænestini tongitionem dicant pro notione: ut, Tongitione potius dominari. Ennius: Alii rhetoricam tongent, et vincere volunt: norunt videtur significare.* Jos. Scal.

Tongere] Glossarium Fornerii: 'Tongere, *εἴδειν*, Ennius in XVIII. Lucilius in XXIII.' Illud non legerat Scaliger qui putavit hoc fragmentum esse ex Sotadico Ennii. *Tongeo* Vossius ait esse a *teneo*, quod nosco, vinco, et dominor aliquando significat. *Dac.*

[p] *Tonsam*] Vide in appendice Conjectaneorum. *Jos. Scal.*

Tonsam] Glossarium: 'Tonsæ, *κῶπαι*,' id est, remi. Sed a *tundendo*, non a *tondendo*, ut vult Festus, quia illis aqua tunditur. *Dac.*

[q] *Poste recumbite*] Lego, *Pone recumbite vestraque pectora pellite tonsis.* Ita ut mos et gestus remigum exprimatur. Sic infra 'pone petunt,' &c. *Idem.*

[r] *Et in Asota*] *Asotam* sive *Asotum* Ennii laudat etiam Varro lib. IV. de L. L. Sed monuit Scaliger legendum non *in Asota*, sed *in Sotadico.* Nam *Sotadicum* scripsit Ennius, *Asotam* vero sive *Asotum* Cæcilius. *Idem.*

[s] *Tonsilla*] Attii carmen mendosum est. *Ant. Aug.*

Tonsillam[t] esse Verrius palum dolatum *in acumen et* [FEST. cuspide præferratum, ut existi*mat, que*m configi in litore navis re*ligandæ* causa. Pacuvius in Medio:[1] Access*i ad* eam, et tonsillam pegi læto in littore. *Accius* in Phinidis:[2][u] Tacete, et tonsillas litto*re* læda edite.

Topper[x] significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter,

1 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *Medo.*—2 Vet. lib. *Phœnissis.* Vide N. infra.

NOTÆ

[t] *Tonsillam*] *Tonsillam ait esse Verrius palum dolatum in acumen, et cuspide præferratum, ut existimant quidam, cum figitur in littore navis religandæ causa. Pacuvius in Medo: Accessi ad eam, et tonsillam pegi lævo in littore. Idem in Phinidis: Tacete, et tonsillas littore in lævo edite.* Jos. Scal.

Tonsillam] Aliter Isidorus lib. x. cap. 11. 'Tonsillæ,' inquit, 'uncini ferrei vel lignei ad quos in littore defixos navium funes religantur.' Sed melius Festus sive Verrius. *Dac.*

[u] *Accius in Phinidis*] Vera lectio. Non *Phœnissis*, ut viri docti. Accii Phinidas sæpe Nonius. Lege, *Tacete et tonsillas littore in lævo edite:* vel *in læto*, ut supra apud Pacuvium. In Mss. erat *inleda*, vel *illeda*. Idem.

[x] *Topper*] Illa videntur mendosa, *Ennius vero sic;* et in veteri libro habent notam R literæ. In Attii carmine mutat Faërnus noster: *patris te ejecit foras.* Ex Odyssia vetere versus relati senarii sunt magis, quam heroici: ideo suspecti sunt. *Ant. Aug.*

Topper] Sic in eodem, hoc est, in Nelei carmine, non apud Nævium. Est autem egregia Gnome: *Namque neillum pejus macerat humanum, Quamde mare sævum. Vires quoi sunt magnæ, Topper confringent importunæ undæ.* Sed vereor ne sit Livii Andronici ex veteri Odyssea, non Nelei, aut Nævii. Ad verbum enim ex Homero Ὀδυσ. θ'. Οὐ γὰρ ἔγωγέ τι φημὶ κακώτερον ἄλλο θαλάσσης Ἀνδρα τε συγχεῦαι, εἰ καὶ μάλα καρτερὸς εἴη. et non dubium est esse ex Odyssea veteri, sunt autem versus Saturnii. *Neillum* autem pro *nihilum.* Verba ejusdem veteris Odysseæ: *Topper facit homines veris sueris*, hoc est, verres sues: ex illo: ἤκεν ἅπαντας Ἡ σῦς, ἠὲ λύκους ποιήσεται. Ὀδυσ. κ'. *verres sues* dictum conjunctim, ut 'rete jaculum,' 'lapidem silicem,' et similia. *Veris* non geminato *r*, qui erat mos illorum temporum, et *facit* pro *faxit:* ita apud Plautum: et in 12. et PACIT in iisdem pro *paxit*. *Topper facit*, vel *faxit:* ποιήσειεν ἄν. Illa vero: *Topper citi ad ædis venimus Circæ, simul duonorum portant ad naves milia: alia in iisdem inserinuntur:* potius sententiam, quam verba Homeri exprimunt: οὐ δ' ἄρα Κίρκην Ἐξ ἀΐδεω ἐλθόντες ἐλήθομεν. ἀλλὰ μάλ' ὦκα Ἦλθ' ἐντυναμένη. ἅμα δ' ἀμφίπολοι φέρον αὐτῇ Σῖτον, καὶ κρέα πολλὰ, καὶ αἴθοπα οἶνον ἐρυθρόν. *Duonorum milia* dixit etiam ex imitatione Homeri, sed aliis locis, ὀνείατα μυρία. Quare apparet ita, uti posuimus, legenda esse verba Livii: quæ neque senarii sunt, neque Livius aliis versibus Odysseam vertit, quam Saturnio: tantum abest, ut debeant esse Hexametri, quod tamen videntur sentire doctissimi viri. Nam ante Nævium

temere,[y] cito, sic in Nelei carmine: Topper fortunæ[z] commutantur hominibus: citius. Sic C. Nævius: Capesset flammam Volcani topper:[3] sic in eodem:[a] Namque nullum pejus macerat humanum, quamde mare sævum viret[4] cui sunt magnæ topper confringent importunæ unde:[5] fortasse: sic Cœlius libro septimo: ita uti sese quisque vobis studeat æmulari in statu fortunæ reipublicæ, eadem re gesta, topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset: fortasse. Sic Attius in Io: Topper, ut fit,[b] patris tunc[6] eicit iras. (Ennius vero sic.) topper fortasse valet in Ennii et Pacuvii scriptis: apud Ennium est: Topper, quam nemo melius scit. Pacuvius: Topper tecum sit potestas faxit si mecum velit. At in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature: in Odyssia vetere: Topper facit homines utrius fuerint. Topper citi ad ædis[c] venimus Circæ, simul duona eorum portant ad navis milia. Alia in iisdem inveniuntur.[7]

3 Vet. cod. *cito*.—4 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *vires*.—5 Id. ibid. *undæ*.—6 Vet. cod. *te*.—7 Vet. cod. *inserviuntur*. Vir doct. conjicit *inseruntur*. Vide Notas.

NOTÆ

nemo adhuc Hexametros Latine scripserat, ne ipse Nævius quidem. *Jos. Scal.*

Topper] Jul. Cæsar Scaliger lib. VII. de Re Poët. cap. 1. 'Semper, primam producit natura, fuit enim semiopere, sicut toper, toto opere: nuper, novo opere. Significat enim toper, cito et expedite. Ita ut opera absoluta sit, itaque semper ei contrarium est, propterea quod si quid dimidio tantum opere sit, id non absolvitur, sed continuatur.' Hujus vocis meminit Quintilian. lib. I. cap. 6. Quod Græci ταχὰ, Latini *topper* dicebant. Ταχὰ enim et *cito* et *fortasse* significat Doctissimo Guyeto, ut a 'nunceper,' 'nuper.' Sic a 'tunceper,' 'tuper,' 'toper.' *Dac.*

y *Temere*] Optime Fulvius Ursinus *Mature*. Ex sequentibus. *Idem.*

z *Topper fortunæ*] *Fortunæ hominibus*, pro *fortunæ hominum*. *Hominibus* in dandi casu. *Idem.*

a *Sic in eodem*] Nævio ascribit Festus quæ sunt Livii Andronici, ut optime monuit Scaliger. In verbis autem Livii *topper* non significat *fortasse*, ut notavit Festus, sed *cito*. Idem.

b *Topper, ut fit*] Hunc Accii versum ex Ione sic emendabat Fulvius Ursinus: *Topper, ut fit, patris ten' eicit ira*. Vel: *Topper, ut fit, pater istanc ejecit foras*. Idem.

c *Topper citi ad ædis*] Hæc sunt etiam Livii ex Odyssea. Sed infra pro *inveniuntur* Schedæ habent *inse-*

Topper, cito: ut illud Nelei: Topper fortunæ com- [PAUL.
mutantur hominibus.

Torrens et participium, et nomen est.

Torrens[d] participialiter pro exurens ponitur, ut [FEST.
est apud Pacuvium in Antiopa: flammeo vapore torrens terræ fetum exusserit. Significat etiam fluvium subitis imbribus concitatum, qui alioqui siccitatibus exarescit: quamvis † aquam ipsam, quæ fluit, flumen recte dici ait Ælius Gallus libro secundo, quæ ad jus pertinent. Ceterum volgi consuetudine utrumque jam dici flumen, et perennem fluvium, et torrentem.

Torrere[e] a torreo[8] deductum: proprie significat siccare, atque arefacere, sed usurpatum est jam pro eo, quod sit igne urere. Plautus: (in) una eadem[9] opera in furnum calidum condito, atque ibi torreto.

† Vet. cod. *quius*.—8 *Torrere a torro* emend. Dac. ut in Mss. et sic 'omnino legendum, astipulante v. c.' ait Gifan. Ind. in Lucret. v. *Serascere*. Vet. cod. in marg. ed. Scal. *Torreri a torro*.—9 Vet. cod. *edet*.

NOTÆ

rinuntur, hoc est, *inseruntur*. Unde Scaliger: *Topper citi ad ædis venimus Circæ Simul duonorum portavit ad naves milia. Alia in iisdem inserinuntur*. Additque hæc potius sententiam quam verba Homeri exprimere. Quæ sunt Odys. μ'. Οὐδ' ἄρα Κίρκην Ἐξ Ἀΐδεω ἐλθόντες ἐλήθομεν· ἀλλὰ μάλ' ὦκα Ἦλθ' ἐντυναμένη· ἅμα δ' ἀμφίπολοι φέρον αὐτῇ Σῖτον, καὶ κρέα πολλὰ, καὶ αἴθοπα οἶνον ἐρυθρόν. Id est: 'Neque vero Circem ex Inferis redeuntes latuimus, sed valde celeriter venit festinabunda, simul autem famulæ ferebant cum ipsa panes et carnes multas et vinum nigrum.' *Idem*.

[d] *Torrens*] Hæc Pacuvii verba intelligit Varro lib. I. de R. R. cap. 2. 'Verum enim est illud Pacuvii, sol si perpetuo sit, aut nox, flammeo vapore, aut frigore terræ fructus omnes interire.' Nam Varro sæpissime non tam verba ipsa, quam eorum sensum repræsentat. Torrens etiam dicitur Fluvius subitis imbribus concitatus, et a montibus in valles decurrens, amnis hybernus, χειμάῤῥους, non quod siccitatibus exarescat, ut ait Festus, sed quod propter rapiditatem exæstuet. Unde et quilibet alii Fluvii torrentes etiam dicti. *Idem*.

[e] *Torrere*] Plaut. in Casina: *Una ædepol opera in furnum, &c.* Ant. Aug.

Torrere a torreo] Lege, *Torrere a torro*. Et ita in Mss. *Torrus* autem sive *Torus*, unico *r*, ut infra, Veteres dicebant pro torrido, aridoque. Estque *torus* a τείρω, arefacio, sicco. Locum Plauti infra vide in 'Rubidus.' *Dac*.

Torrere a torreo deductum proprie significat sic- [PAUL.
care, atque arefacere: sed usurpatum est etiam pro eo quod sit ignescere.

Torvitas a ferocia taurorum, quasi tauri acerbitas, est vocata.

Torvitas[f] a ferocia taurorum dicta est. Pacuvius [FEST.
in Armorum judicio: feroci ingenio torvus, prægrandi gradu: et: cum recordor ejus ferocem et torvam confidentiam.

Torum,[g] ut significet torridum, aridum, per unum quidem R antiqua consuetudine scribitur. Sed quasi per duo R scribatur, pronuntiari oportet, nam antiqui nec mutas, nec semivocales literas geminabant, ut fit in Ennio, Arrio, Annio.

Torum, torridum, aridum. [PAUL.

Toxicum[h] dicitur cervar*ium venenum, quo* quidem† [FEST.
perunguere sagitta*s soliti sunt.* Cæcilius in Gamo: Ut

† Ed. Scal. *quidam.*

NOTÆ

[f] *Torvitas*] Nam torve Græci *ταυρηδόν*. *Ταυρηδὸν ἐπιβλέπειν, δρᾷν*, torve intueri. *Idem.*

[g] *Torum*] Pro *torrum*. Ut *toris* dicebant pro *torris*. Vide 'torreo.' De Ennio qui primus consonantes geminavit jam supra. *Idem.*

[h] *Toxicum*] Toxicum dicitur cervarum venenum, quo quidam perungere sagittas solent. Hoc exemplis Cæcilii et Afranii confirmat Festus. *Ant. Aug.*

Toxicum] *Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perunguere sagittas solent. Cæcilius in Gamo: ut hominem miserum toxico transegerit. Afranius: uxori vin' istud toxicum mittere?* Cæcilius hellenismo utitur, transigere hominem toxico: *τὸν ἄνθρωπον φαρμάκῳ ἐξανύσαι.* Fortasse etiam legendum: *Afranius Uxore.* Jos. Scal.

Toxicum] Quasi *taxicum* a *taxo* arbore dici putavit Plin. lib. XVI. cap. 10. Sed omnino vera Festi Etymologia a sagittis, quæ Græce *τόξα*, quia eo sagittas perungerent. De quo more Virgil. IX. 'quo non felicior alter Ungere tela manus, ferrumque armare veneno.' Idem Etymon Dioscorid. lib. VI. cap. 20. *τὸ δὲ τοξικὸν δοκεῖ μὲν ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν βαρβάρων ὑπ' αὐτοῦ χριέσθαι.* Id est, 'toxicum autem videtur quidem dictum quod Barbarorum sagittæ ex eo illinerentur.' Quæ et apud Paulum Æginetam fere ad verbum lib. V. c. 53. *Cervarium* autem venenum vocat, quia de sanguine Cervorum fieret, vel etiam quod olim de sanguine hydræ, quam Hercules confodit, primum factum est. *Dac.*

hom*inem*[i] m*iserum* toxico transegerit. Afra*nius in* . .
. . . . . .
uxorium istud toxicum mitt*ite* . . . . .

Trabica[k] navis, quod sit trabibus confixa. Pacu- [PAUL.
vius: labitur trabica in alveos.

Trabs[l] proprie dicitur duo ligna compacta.

Trachali[m] appellantur muricum ac purpuræ superiores partes: unde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerunt Trachali.

Tragula,[n] genus teli, dicta, quod scuto infixa trahatur.

Tragus,[o] genus conchæ mali saporis.

Transtra,[p] et tabulæ navium dicuntur, et tigna, quæ pro pariete[10] in parietem porriguntur.

10 Vet. lib. *per parietem* vel *ex pariete.*

NOTÆ

[i] *Ut hominem*] *Toxico* cum dixit Cæcilius, sagittam toxico armatam intelligit. *Transegerit* autem, ut apud Virg. 'Transadigit costas.' Non intellexit Scaliger, qui hic bellenismum cogitavit, quasi *transigere hominem toxico* Græce sit *τὸν ἄνθρωπον φαρμάκῳ ἐξανύσαι. Idem.*

[k] *Trabica*] Apud Pacuvium legerem *in alveo. Labitur* proprie de navi: 'labitur uncta carina:' et 'prolabi.' Accius: 'ruit prolapsa,' &c. *Trabica* autem aliud quam trabs: trabex, *τράφηξ*, trabica: ut 'senex,' 'senica,' 'trix,' 'trica,' &c. *Idem.*

[l] *Trabs*] Duo ligna compacta, nam simplicia proprie tigna dicuntur. *Id.*

[m] *Trachali*] Purum putum Græcum est; *τράχηλος*, et Dorice *τράχαλος*, collum. Nempe conchæ pars anterior *τράχηλος*, media *μήκων*, vel *μηκώνιον*. Mediæ sunt fauces, in quibus purpuræ est flos succi tinctorii. Unde Aristoteles de purpura: *τὸ δὲ ἄνθος ὃ ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου.* Hoc est, ut Plin. ait: 'Sed purpuræ florem illum, tingendis expetitum vestibus in mediis habent faucibus.' Voss. Huc referenda verba Hesychii: *τραχήλους, τὰς πορφύρας, ἔνιοι τοὺς σπονδύλους τῶν κογχυλίων. Idem.*

[n] *Tragula*] *Κερκὶς, βολίς*, Græci, *Jos. Scal.*

Tragula] A trajiciendo, Varro: quasi *traicula.* Nam *tragula*, sive *trahula*, quod a trahendo, aliud est, nempe instrumentum rusticum. Et male confundunt viri docti. *Dac.*

[o] *Tragus*] A fœtore hirci, qui *τράγος* dicitur. Tragi pisciculi meminit Athenæus lib. VIII. Et Plin. lib. IX. cap. 45. Spongiarum genus Tragos vocavit. *Idem.*

[p] *Transtra*] Transtra in navibus sunt scamna remigum. Virg. 'considere transtris.' At in ædificiis, transversæ trabes quæ *ex pariete* (sic enim legendum, ut in Mss.) *in parietem* porriguntur. Usus Vitruvius lib. IV. cap. 2. *transtra* autem quasi *transitra.* Idem.

Trepit,[11][q] vertit: unde trepido, trepidatio,[12] quia turbatione mens vertitur.

Tributorum[r] collationem cum sit alia in capite, alia ex censu, dicitur etiam quoddam temerarium, ut post urbem a Gallis captam collatum est, quia proximis quindecim[13] annis census alius non erat.[s] Item bello Punico secundo M. Valerio Lævino, M. Claudio Marcello coss. cum et senatus, et populus in ærarium, quod habuit, detulit. [Fest.

Tributum dictum, quia ex privato in publicum tributur. [Paul.

Trientem[t] tertium pondo coronam auream dedisse [Fest.

11 Vet. lib. *Trapit* vel *Tropit*.—12 Id. *trepidatione*.—13 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *quinque*. Dac. legendum monet *quia proximis quinque census alius non erat factus*: vel potius ut Ursinus, *census populus non erat*.

NOTÆ

[q] *Trepit*] Quod a Græco τρέπω, *verto*. Idem.

[r] *Tributorum*] Lævino 2. Marcello 4. Cos. ex Livio et ceteris, anno 553. in Capitolinis fastis. *Ant. Aug.*

Tributorum] Lege, *alia in capita*, vel *ex capite*. Duplex fuit tributum, unum capitis sive personæ: alterum rei sive soli lib. III. et lib. ult. D. Censibus. Fuit et alterum fortuitum et temerarium quod rebus urgentibus conferebatur: quale fuit aurum illud quod post urbem a Gallis captam collatum est. Livius lib. V. sect. 48. Item illud quod anno nono belli Punici secundi M. Claudio Marcello, et M. Valerio Lævino Coss. An. Urb. Cond. 543. de quo Liv. lib. XXVI. sect. 36. *Dac.*

[s] *Quia proximis quindecim census alius non erat*] Hic deesse videtur aliquid. Lego, *Quia proximis quinque census alius non erat factus*. Vel potius ut Ursinus, *census populus non erat*. Nam quolibet quinquennio census fiebat. *Idem.*

[t] *Trientem*] Liv. lib. VI. 'T. Quinctius, semel acie victor, binis castris hostium, novem oppidis vi captis, Præneste in deditionem accepto, Romam revertit: triumphansque signum, Præneste devectum, Jovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cællam Jovis ac Minervæ; tabulaque sub eo fixa, monumentum rerum gestarum his ferme incisa literis fuit: Jupiter atque divi omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius Dictator oppida novem caperet. Die 20. quam creatus erat, Dictatura se abdicavit.' Omisit Livius, quæ de corona Festus scripsit. Vide 'Sestertii.' Postrema verba ita scriberem: *si tres asses sunt, et quadrans, quartus quadrans dicitur*. Vide Mæcian. de asse, Aruntium et Didymum apud Priscianum, sive quem alium de ponderibus. *Ant. Aug.*

Trientem tertium pondo coronam] Vide Livium lib. VI. sect. 29. qui de corona prætermisit, aitque signum Præneste devectum Jovis Imperato-

Jovi donum scripsit Quinctius Dictator, cum per novem dies totidem urbes, et decimam Præneste cepisset. Id significare ait[u] Cincius Mystagogicon libro secundo, duas libras pondo et trientem, qua consuetudine hodieque utimur cum lignum bes alterum dicimus, id est, pedem et bessem latitudinis habens: et sestertium, id est, duos asses et semissem tertium: item si tres asses sunt, et quartus quadrans.

Trifax[x] telum longitudinis trium cubitorum, quod [PAUL. catapulta mittitur. Ennius: aut permaceret paries percussus trifaci.

*Tri*sulcum[y] fulgur[14] fu*it ab antiquis dictum qui*a, id [FEST. aut incendit, a*ut afflat, aut te*rebrat.

Tritonia[15] Minerva a ripa Tritonis[16] fluminis dicta, [PAUL. quod ibi primitus sit visa.

14 Vir doct. conjicit *fulmen*.—15 Vett. libb. *Tritogenia, Trogenia*.—16 Id. *Trogeonis*.

NOTÆ

ris in Capitolium a Tito Quintio allatum. *Dac.*

[u] *Id significare ait*] *Triens tertius*, id est, libræ duæ cum triente, quod tunc tertius triens numeratur. Vide supra 'sestertius.' Sic lignum *bes alterum* dicitur quod pedem et bessem latum est, quod tunc secundus bes. In fine supplendum: *Si tres asses sunt et quartus quadrans adjicitur, quartus quadrans tantum numeratur*: hoc est, si tres asses cum quadrante velis dicere, quartum quadrantem tantum numerabis: hæc aperta sunt. *Idem.*

[x] *Trifax*] Eodem modo *Bifax*. Glossarium: 'Bifax, δίχρωμος, διπρόσωπος, διττός.' Ergo compositum a facie. *Jos. Scal.*

Trifax] Trisulcum, trifidum, a trina facie. Nam eodem modo *bifax*. Glossarium: 'Bifax, δίχρωμος, διπρόσωπος, διττός.' *Dac.*

[y] *Trisulcum*] Trisulcum fulmen fuit dictum, quia id aut incendit, aut findit, aut terebrat. Hæc est Festi, ut arbitror, sententia. Vide 'Mannbiæ.' Servius lib. II. Æn. Fulminum tria genera esse dicit; quod afflat, quod incendit, quod findit. *Ant. Aug.*

Trisulcum] Meræ nugæ: Vide 'sulcum.' *Dac.*

[z] *Tritonia*] Virg. II. Æneid. 'Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.' Eadem et *Tritogenia*, a Tritone, amne Lybiæ, unde et Herodotus Tritonis accolas ei sacrificare dicit: sed cur non potius a Tritone, fonte vel fluvio Cretæ sive Arcadiæ, sive etiam Bœotiæ: sive potius ab Æolico, vel Cretensi vocabulo, τρίτω, id est, caput, quod e Jovis capite nata sit? Id firmat Schol. Aristoph. in Nebul. τρίτω γὰρ ἡ Κεφαλὴ παρ' Αἰολεῦσιν. Ἐγενήθη δὲ ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. Et in Lysistrat. τριτο-

Triumphales[a] coronæ sunt, quæ Imperatori victori aureæ præferuntur, quæ temporibus antiquis propter paupertatem laureæ fuerunt.

Troja,[b] et regio Priami, et lusus[17] puerorum equestris dicitur, et locus in agro Laurente,[c] quo primum in Italia Æneas cum suis constitit.

Tromentina[d] tribus a campo Tromento dicta.

17 Vet. lib. apud Ursin. habet *ludus*.

NOTÆ

γενεία δὲ ἡ Ἀθηνᾶ, εἴτε διὰ παρὰ τῷ Τρίτωνι Λιβύης ποταμῷ γενηθῆναι, ἢ παρὰ τὸ τριτὼ, ὃ παρὰ Κρησὶ τὴν κεφαλὴν σημαίνει· οἱ γὰρ ποιηταὶ τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς γενηθῆναι μυθεύουσιν. Sed hæc sunt Veterum somnia. Et vere docuit Urbanissimus Chevræus, *Tritoniam* et *Tritogeniam* dictam a *Tritta*, ita enim dicebatur Gnossus. *Idem.*

[a] *Triumphales*] Vocabantur Etruscæ. Tertullianus: 'Coronant et publicos ordines laureis publicæ causæ. Magistratus vero insuper aureis, ut Athenis et Romæ. Præferuntur etiam illis Etruscæ: hoc vocabulum est coronarum quas gemmis et foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes ad deducendas tensas cum palmatis togis sumunt.' Hæc ille: quæ indicant illum ritum ex antiqua triumphantium consuetudine propagatum. Nam palmata est triumphantium. Sed quia Tertullianus ait, 'quercinis foliis fingi,' Festus vero lauream antiquitus fuisse, præstat potius intelligere de ea, quæ ab eodem Tertulliano describitur: 'Triumphi laurea foliis struitur: hanc adumbratis lemniscis: inauratur lamnulis: unguentis delibuitur,' &c. Non est dubium eam esse, de qua Festus agit. *Jos. Scal.*

Triumphales coronæ] Gellius lib. v. cap. 6. 'Triumphales coronæ sunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur: id vulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus e lauro erant: post fieri ex auro cœptæ.' Et non semper ex auro, sed ad imitationem Veterum ex foliis quibus interponebantur aurei lemnisci. Et sic triumphi lauream concinnatam scribit eruditissimus et vetustissimus auctor Tertullianus. 'Triumphi,' inquit, 'laurea foliis struitur, hinc aureis lemniscis inauratur, ac mustis unguentis delibuitur, an lacrymis conjugum ac matrum? fortasse quorundam et Christianorum.' Sic hunc locum, qui in editis insigniter depravatus, emendavit Salmasius. Porro non tantum ob triumphum coronæ illæ offerebantur, sed ob quamvis aliam pompam: ut ex Veterum lectione constabit. *Dac.*

[b] *Troja*] Ludus puerorum. Virgil. lib. v. Æneid. 'Trojaque nunc pueri Trojanum ducitur agmen.' Ubi Servius: 'Ludus ipse, quem vulgo Pyrrhicham appellant, Troja vocatur:' Hanc omnium optime describit Apuleius Miles. x. *Idem.*

[c] *Et locus in agro Laurente*] Sic Antenor locum illum, in quem cum multitudine Venetum primum egressus est, Trojam dixit. Vide Livium lib. I. initio. *Idem.*

[d] *Tromentina*] Meminit Livius lib.

Trossuli[e] equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint.

Truo[18 f] avis onocrotalus. Cæcilius irridens magnitudinem nasi: Pro Di immortales, unde prorepsit truo.

Tryga[19 g] antiqui vinum appellabant, unde trygetus[h] adhuc dicitur.

18 Vide Notas infra.—19 Vet. lib. *Trigon.* Idem pro *vinum* habet *humum.*

NOTÆ

VI. sect. 5. *Idem.*

[e] *Trossuli*] Vide Junium Gracchanum apud Plinium lib. XXXIII. cap. 2. *Ant. Aug.*

Trossuli] Auctor Glossarii: 'Trusulus, ὁ ἐν μικρῷ παχύς.' videtur velle quasi *Torosulos* dictos: quod ego valde amplector. Varro Sesquiulysse: 'Nunc emunt trossuli nardo nitido volgo Attico talento equum.' Inde *Trossula trabea* dicta apud Veteres. Tria enim genera Trabearum fuerunt. 'Regia,' 'Quirinalis,' 'Trossula.' Regia tota de sola purpura, quam Græci ὁλοπόρφυρον dicunt. Ea uti solis regibus licebat, vel adulescentibus de stirpe regia. Quirinalis concinnior, præliis apta: hac, cum bellum susciperetur, duces amicti Jani fores aperiebant. Trossula cocco purpuraque pertexta erat, quam etiam Auguralem vocabant, Græci ἐφεστρίδα. Cui iccirco coccum adhibebatur: quod russati antea præliabantur propter vulnera et aspersiones sanguinis, unde russati vocabantur, ea non alia est a sago Punico. Inveni etiam in veteribus monumentis, consulem trabeatum Janum Quirini aperire. *Jos. Scal.*

Trossuli] Glossæ Isidori: 'Trosuli, equites; Trosulus, equester adolescens.' Glossæ veteres in Persium: 'Trossulum oppidum fuit Hetruriæ, non longe a Volscis. Hoc equites Romani sine peditibus expugnaverunt, Numio quodam duce, unde equites Trossuli dicti sunt.' Idem Plin. lib. XXXIII. cap. 2. qui etiam illud nomen Trossulorum pro equitibus non diu post Gracchum mansisse auctor est. Jam enim multos pudebat eo nomine appellari propter ambiguitatem vocis *Trossulus*, quæ tunc delicatum et mollem significabat. A Græco vocabulo τρυσσὸς, delicatus, mollis: ut optime Salmasius. Et hanc vocem usurpavit Seneca Epist. 87. 'Idem faciam quod trossuli isti et juvenes.' Ubi *Trossuli*, non *Equites*, sed delicati, luxu diffluentes. Item alibi: unde Nonius *trossulos* dictos ait quasi *torosulos*, quo respexit Glossographus: 'Trusulus, ὁ ἐν μικρῷ παχύς.' 'Homo pinguis, habitior.' *Dac.*

[f] *Truo*] De onocrotalo, videnda. Plin. lib. X. cap. 47. *Ant. Aug.*

Truo] Compilator Glossarii legit *Truvo.* 'Truvo, Truvero, ὀνοκρόταλον.' Quanquam in manuscripto, et in editione est, *Tribuo, Tinuero.* Jos. Scal.

Truo] Gloss. 'Truo,' sive 'Truvo, ὀνοκροταλόν.' Male in edit. *Tribuo, tinuero.* Hieronymus ad Psalmum 101. Onocrotalum, Pellecanum vocat. Sed vide Plin. lib. X. cap. 47. *Truo* fortasse a τρύω, tundo, tero. Quod rostro arbores tundat. *Dac.*

[g] *Tryga*] Τρύγα a recto τρύξ. Quod Hesych. exponit, ὁ νέος οἶνος. Item γλευκὸς ἀδιήθητον. Vinum recens et vinum nondum percolatum. Sed et

TUBICINES[i] etiam ii appellantur, qui sacerdotes, [FEST.
viri speciosi, publice sacra faciunt tubarum lustrandarum gratia.

Tubilustria dies appellabant, in quibus agna tubas [PAUL.
lustrabant.

Tubilustria[k] quibus diebus ascriptum in *fastis est*, [FEST.
*cum in at*rio sutorio agna tubæ *lustrantur, ab* eis tubos appellant, quod genus *lustrationis ex* Arcadia Pallanteo trans*vectum*[20] *esse dicunt.*

Tuditantes,[l] tundentes *negotium, tond*entes significare ait Cincius, *id est, agentis. En*nius libro secundo: Hæc inter se totum *vi tudita*ntes: et Lucretius item lib. II. Nec *tuditantia* rem cessant extrinsecus ullam.

20 Ed. Scal. 'trans*lectam.*'

NOTÆ

quodlibet aliud vinum Græci τρύγα dixere. Ut est apud Scholiasten Theocriti et Pollucem. *Idem.*

[h] *Unde trygetus*] Τρυγητός. Quod proprie vindemia, neque unquam vinum τρυγητὸν, dictum me legisse memini. *Idem.*

[i] *Tubicines*] Qui tubas lustrant. Vide infra. *Viri speciosi* abest a Schedis, recte. *Idem.*

[k] *Tubilustria*] Varro lib. v. de Ling. Lat. 'Tubilustrium appellatur, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur.' Bis autem id fieri docent fasti, 10. Kal. Apr. et 10. Kal. Jun. in quibus TVB. vel TVBIL. ascriptum est: et Ovid. lib. III. Fastor. 'Summa dies e quinque tubas lustrare canoras Admonet, et forti sacrificare Deæ.' Loquitur autem de quinto die post quinquatrus, quæ dies Minervæ sacræ dicebantur: et lib. v. 'Proxima Vulcani lux est, quam lustria dicunt: Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.' Ex his verba Festi intelliguntur, excepto, quod de Arcadia dicit. Tubi vero qui sint omnibus notum est. *Ant. Aug.*

Tubilustria] Tubilustria dies, quibus diebus ascriptum, in atrio sutorio agna tubæ ut lustrentur, ab eis tubis appellant, quod genus lustrationis ex Arcadia, Pallante eo transferente, venisse dicunt. Apud Ovidium: 'Proxima Volcani lux est. Tubilustria dicunt. Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.' Male hodie legitur: *Proxima Volcani lux est, quam lustria dicunt.* Jos. Scal.

[l] *Tuditantes*] Glossæ: 'Tuditatores, χαλκοτύποι.' Aliud est 'Tudicula, τορύνη.' Inde *Tudiculare.* Varro Marcip. 'Hæccine nobis tibique tudiculasse?' hoc est, movere: nam τορύνη, κινητήριον τῆς χύτρας. Porro verba Ennii ita lege, *hæc inter se tota vi tuditantes.* Sæpe in hoc exemplari Festi *a* pro *u*, et contra *u* pro *a*, scriptum erat. Reliqua integra sunt in Epitoma. *Idem.*

Tuditantes] A tudes, tuditis, malleus, est *tudito*, id est, proprie, malleo

Tuditantes significat negotium tundentes, id est, [PAUL. agentes. Lucretius: Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam.

Tudites mallei a tundendo dicti, inde et cuidam cognomen Tuditano fuit, quod caput malleo simile habuerit.

Tudites[m] *m*alleos appellant antiqui a tunden*do*. [FEST. *Quamv*is alii cruribus tudites: inde Ateius *Philologus* existimat Tuditano cognomen *inditum, quod* caput malleoli simile habuerit.

Tuor, video, tueor,[1] defendo. [PAUL.

Tuor[n] video; tueor, defendo *in usu olim fuit,* sed [FEST. jam promiscue utuntur *et ponitur tue*or pro video, et contueo*r*, *pro defendo.*

*Tugu*ria[o] a tecto appellantur *domicilia rusticorum* sordida.

1 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *Tueor, video, tuor.*

NOTÆ

tundo, impello. Et per metaphoram, negotium tundo, ago, ut in illo Ennii: *Hæc inter se tota vi tuditantes.* (Sic enim legendum docuit Scaliger.) *Tuditantes*, id est, agentes, quo sensu etiam nos dicimus *battre, rebattre.* Sed aliter in illo Lucretii: 'Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullamCorpora conficere.' Gloss. 'Tuditatores, χαλκοτύποι.' Aliud est, 'Tudicula, τορύνη.' Inde Tudiculare. Varro Marcip. 'Hæccine nobis, tibique tudiculasse?' hoc est, movere. Nam τορύνη est κινητήριον τῆς χύτρας, trua. *Dac.*

[m] *Tudites*] Tuditani Sempronii dicti, quorum primus, ut arbitror, M. Sempronius Tuditanus Cos. fuit cum C. Claudio Centhone anno P.R.C.D. 13. ex fastis Capitolinis. *Ant. Aug.*

Tudites] Infra: *Tudites malleos appellant antiqui a tundendo, quamvis alii e tudibus tudites: inde Ateius Capito ab eis existimat Tuditano cognomen datum, quod caput malleoli simile habuerit.* Jos. Scal.

Tudites] Vide 'tuditantes.' Hæc, *Quamvis alii cruribus*, sic emendabat Fulvius Ursiuus, *Quamvis alii a tudibus.* Quasi primo *tudes, tudis:* ut *sudes, sudis*, postea *tudes, tuditis*, dictum sit. *Dac.*

[n] *Tuor*] Lego in fine transpositione voculæ: *tueor pro video, contueor, et pro defendo.* Neque enim ait contueor esse defendo, quod falsum est, sed tueor esse video, contueor, et defendo. Tuor pro video. 'Tesca tuor' supra in 'Tesca:' et 'tuorem' dicebant 'visum.' *Idem.*

[o] *Tuguria*] Tuguria a tecto appellantur vilia et sordida. Hæc exemplis Afranii et Cæcilii in Hypobolimæo Festus confirmabat. Quod Virg. in Eclog. ait, 'Pauperis et tuguri congestum cespite culmen.' Servius tugurium a tegendo dictum interpretatur. *Ant. Aug.*

Tuguria] *Tuguria a tecto appellantur ædificia rusticorum sordida. Afranius in Virgine: tugurium est turpe. Cæcilius in Hypobolimæo: Habitabat in tugurio sine operculo. quo nomine Valerius*

Afranius in *Virgine:* S*ordidum* tugurium est turpe. *Cæcilius in Hypo*bolimæo : Habitab*at in tugurio, sine o*perculo. Quo nomine *Valerius explana*tione 12. ait etia*m* . . . . . *signifi*cari.

Tullianum[p] quod dicitur, pars quædam carceris, Ser. Tullium Regem ædificasse aiunt.

Tullios[q] alii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Ajace : Ajax, misso[r] sanguine tepido tullii[2] efflantes volant.

*Tumu*ltuarii[s] milites dicuntur lecti ob subitum ti*morem:*

2 Id. ibid. *tulli.* Vide Not.

NOTÆ

in expositione 12. *ait etiam . . . ita vocari.* Jos. Scal.

Tuguria] Tugurium *a tecto*, nisi potius legendum *a tego*, nam *tugurium*, quasi *tegurium.* Isidor. lib. xv. cap. 12. 'Tugurium casula est quam faciunt sibi custodes vinearum, ad tegimen sui, quasi tegurium.' Verba Afranii : *Sordidum tugurium et turpe.* Infra defectum sic supplebat Marcilius : *Quo nomine Valerius in explanatione* 12. *ait etiam tectum in lege* 12. *tabularum significari.* Et putabat ibi de tugurio legem egisse, ubi de pariete communi. *Dac.*

[p] *Tullianum*] Infra : *Silani:* Glossario, *silvani:* 'Silvanus, κρουνός.' *Jos. Scal.*

Tullianum] Varro lib. iv. de L. L. 'Carcer a coërcendo, quod exire prohibentur. In hoc pars quæ sub terra Tullianum, ideo quod additum a Tullio rege.' De eo vide Sallust. et Marlianum. *Dac.*

[q] *Tullios*] Tullii a *tullo*, pro *tollo*, quod aquam sursum tollant. Voss. *Silani* sunt aquarum tubi sive fistulæ. *Idem.*

[r] *Ajax, misso*] Ennii verba sic suis numeris restituit Voss. *Sanguine Emisso tepido tullii efflantes volant.* Illud *Ajax* natum ex præcedenti voce *Ajace.* Et verba sunt nuntii de Ajace, postquam sibi manus intulit, et ex illo Sophoclis, cujus fabulam convertit Ennius, ut optime Scaliger : Ἔτι γὰρ θερμαὶ Σύριγγες ἄνω φυσῶσι μέλαν Μένος. 'Adhuc enim calidi tullii sursum efflant atrum sanguinem.' Glossæ Papiæ : 'Tullii, aquarum projectus.' *Idem.*

[s] *Tumu . . .*] Tumultus causa milites dicuntur lecti ob subitum timorem : unde etiam tumultum dici ait Verrius, qui ab aliis oriatur, quam ab Italicis et Gallicis hostibus. Alii tantum bellum Galliæ et Italiæ. Itaque nullum alium præterquam Gallicum aut domesticum ita appellant. Hæc vel his similia Festus. Cicero Philip. viii. 'Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major timor oriatur? unde etiam nomen ductum est tumultus. Itaque majores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticus, tumultum Galli-

unde etiam tumultum dici ait Verrius, quia *non aliunde* is oriatur,[3] quam ab Italicis, et Gallicis *hominib. qui imminent* Italiæ: itaque nullum *tumultum præter*quam Gallicum aut domesti*cum nominabant.*

Tumulum[t] *Stilo* Ælius sic definit: Tumulus est *cumulus are*næ editus secundum mare fluctibus in *altum ele*vatas: unde similiter et manu fact*us, et na*turalis proprie dici potest.

Turbellas[4 u] dixisse antiquos, quas nunc turbas appella-

3 Ead. ed. *ornutur.*—4 Vet. cod. *Turbelas.*

NOTÆ

cum, quod erat Italiæ finitimus, præterea nullum tumultum nominabant.' *Ant. Aug.*

Tumu....] *Tumultus dicitur timor multus. Tumultu milites dicuntur lecti ob subitum timorem. Unde etiam tumultum dici ait Verrius, quia is non aliter, quam ab Italicis et Gallicis hostibus immineat Italiæ: itaque nullum alium, quam Gallicum, aut domesticum timebant.* Quis negaverit hanc esse ipsam Festi lectionem? quod dico, quia docti viri contra Festi sententiam atque adeo contra veritatem ipsam aliter legunt: ut, si vera est eorum lectio, tumultum alium esse, quam qui timebatur ex Gallis et Italicis, fatendum sit: quod falsum esse, et mediocriter docto palam est. Nullum enim alium tumultum dixere, quam Gallicum, et domesticum, hoc est, Italicum: ut aperte Verrius ipse docet. *Jos. Scal.*

Tumultuarii] Iisdem fere verbis Cicero Philip. VIII. 'Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major timor oriatur? unde etiam nomen ductum est tumultus. Itaque majores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticus, tumultum Gallicum, quod erat Italiæ finitimus, præterea nullum tumultum nominabant.' Ubi *tumultus* etymon a *timore* deducunt; cum potius a *tumore* duci debuerit; tumor enim pro tumultu apud Ciceronem alicubi. Sed præterea falsum est, Veteres nullum alium tumultum nominasse, quam Italicum et Gallicum, nam de quovis alio bello tumultum dixisse certum est. *Dac.*

[t] *Tumulum*] *Tumulum Ælius sic definit: Tumulus est cumulus harenæ editus secundum mare, fluctibus, ventisque cumulatus: unde similiter, et manufactus, et naturalis proprie dici potest.* Sic fortasse Festus. *Ant. Aug.*

Tumulum] *Tumulum Ælius sic definit: Tumulus est mons arenæ editus secundum mare fluctibus sublevatus. Unde similiter et manufactus, et naturalis proprie dici potest.* Jos. Scal.

Tumulum] Lege infra, *in altum elevatæ*, vel *elevatus*, nempe *cumulus.* Gloss. 'Tumuli, *βουνοὶ, λόφοι, τύμβοι, σωροὶ γῆς.*' 'Colles, aggeres, tumbi, aggestus terræ.' *Dac.*

[u] *Turbellas*] Plaut. in Pseud. *Quo pacto, et quantas soleam turbellas dare.* Ant. Aug.

Turbellas] Male V. C. *Turbela.* A

mus, testis est Plautus in Pseudolo: Quales,[5] et quantas soleam turbellas dare.

Turbellas apud Plautum turbas significat. [PAUL.

Turmam equitum[x] dictam esse ait Curiatius, quasi [FEST. terimam; quod terdeni equites ex tribus tribubus Titiensium, Ramnium, Lucerum, fiebant: itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni.

Turrhenos[6] Etruscos[y] appellari solitos ait Verrius, a Turrheno duce Lydorum, a cujus gentis præcipua crudelitate[z] etiam tyrannos dictos.

Tusci a Tusco rege filio Herculis sunt dicti, vel a [PAUL. sacrificando studiose, ex Græco θυσκόοι; velut Tusculum dictum, quod aditum difficilem habet, id est, δύσκολον.[7]

5 Vet. cod. *quo alto.* Vir doct. conjicit *quo pacto.* Vide infra.—6 Vet. cod. *Turannos.*—7 Vet. lib. θύσκολον.

NOTÆ

turba, turbella; ut a 'populus,' 'popellus;' 'umbra,' 'umbella,' &c. *Dac.*

x *Turmam equitum*] Varro lib. IV. de L. L. 'Turma terma est. E in U abiit. Quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnium, et Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum, Decuriones dicti. Qui ab eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni.' *Idem.*

y *Turrhenos Etruscos*] Vide 'Sardi.' Velleius Paterculus lib. I. 'Per hæc tempora, Lydus et Tyrrhenus fratres, cum regnarunt in Lydia, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt uter cum parte multitudinis patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit: pervectus in Italiam et loco et incolis et mari nobile ac perpetuum nomen a se dedit.' Aliter paulo Tacit. Annal. V. Vide Strab. Herod. Servium. Verum totum hoc fictum esse nimis verisimile est, præsertim cum apud omnes fere scriptores pro *Tyrrheni* et *Tirrhenia* Τυρσήνοι et Τυρσηνία sit exaratum. Ita dicti scilicet a τύρσεις, turres, muri: quod *Tyrrheni* primi muros exstruendi artem invenerint. Eos Pelasgici generis fuisse, Lemnumque et Imbrum Ægei maris insulas inhabitasse, testantur multi veteres. Ab his igitur Pelasgis dicta est Tyrrhenia ea pars Italiæ quam occuparunt, relictis suis sedibus. Vide Hellanicum Lesbium apud Dionys. Halicarn. Vide Dionys. Perieg. Marcianum Heracleot. et alios. Postea autem Etrusci cum Pelasgis admisti *Tyrrheni* etiam dicti sunt. *Idem.*

z *A cujus gentis præcipua crud.*] Falsum. Tyrannus enim a Græco τύραννος, qui primo regem et principem notavit, et postea in malam partem sumtus est. Vide quæ apud Horatium nostrum Gallicum notavimus Od. 35. lib. I. *Idem.*

Tuscos[a] quidam dictos aiunt a Tusco *rege Herculis* [FEST. filio : alii, quod unice studiosi[8] ita *sacrificiorum*, ex Græco velut θυσκόοι. *Unde Tusculum* ab eadem causa sacrificiorum, *vel quod aditum*[b] *difficilem* habeat, id est, δύσκολον.

Tuscum vicum[c] *ceteri quidam omnes scriptores* dictum aiunt ab *eo, quod Porsena rege* descendente[9] ab obsi*dione*[10] *remanserint* Romæ, locoque his dato, *ibi habitaverint Veientes* fratres Cœles, et Vibenn*a, unde post ejecti quod* Tarquinium Romam secum max*ime reducere cupie*rint. M. Varro quod ex Cœ*lio in eum locum deducti* sint.

8 Ed. Scal. *unici studisi.*—9 Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *discedente.*—10 'L. m. habet *obsessione* pro *obsidione*, et ita videtur fuisse apud Festum in fragmento.' *Fulv. Ursin.*

NOTÆ

[a] *Tuscos*] Lege, *Alii quod unice studiosi sint sacrificiorum.* Priorem sententiam, quod *Tusci* a *Tusco*, sive *Tusculo*, Herculis filio, secutus Strabo et alii. Posteriorem, nempe quod a sacrificandi ritu, inter alios Plinius lib. III. cap. 5. 'Umbros inde exegere antiquitus Pelasgi, hos Lydi, a quorum rege Tyrrheni, mox a sacrificio, ritu lingua Græcorum sunt cognominati.' Et Servius: 'Tusci a sacrificandi frequentia dicti sunt, ὑπὸ τοῦ θυέιν.' Nam θύω est sacrifico. Et Eustathium nihil moror, qui ad Dionysium Perieget. notavit Tuscos *Truscos* etiam dictos. *Idem.*

[b] *Vel quod aditum*] Ineptum et Stoico dignum quod ait, Tusculum dictum quod habeat aditum difficilem, id est, δύσκολον: neque enim δύσκολος unquam hoc sensu potuit usurpari. *Idem.*

[c] *Tuscum vicum*] Varro lib. IV. de Ling. Lat. ait Cœlium montem a Cœle Vibenno Tusco dictum, qui Romulo auxilio fuit contra Sabinum Regem. Hi, qui cum eo venerunt, post ejus obitum, quod nimis munita loca tenere dicerentur, deducti esse dicuntur in planum, et ab eis esse dictum vicum Tuscum idem scribit. Livius et Dionysius videntur id sequi, quod a Paulo in epitome scriptum est. Festus autem id ipsum initio dicit; duosque fratres nominat Cœlem et Vibennium: postea opinionem Varronis paucis attingit. *Ant. Aug.*

Tuscum] Tuscum vicum coluerunt Tusci: a quibus eum scriptores dictum aiunt, ab eo quod hi, Porsena discedente ab obsidione, remanserint Romæ, locoque his dato, novis rebus studentes fratres Cœles et Vibenna reducere Tarquinium Romam secum maturaverint. M. Varro, quod ex Cœle Tusco orti sint. Habes omnino quod Festus de Tusco vico scripsit. *Jos. Scal.*

Tuscum] Vide Livium lib. II. sect. 14. Locus M. Varronis, quem Festus intelligit, est lib. IV. de L. L. 'In Suburanæ regionis parte princeps est Cœlius mons, a Cœlio Vibenno Tusco, duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum regem. Hi post Cœlii obitum, quod nimis munita loca tenerent,' (Cœlium montem scilicet,) 'neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus vicus Tuscus.' *Duc.*

Tuscus vicus Romæ est dictus, quod ibi habitaverunt Tusci, qui recedente ab obsidione Porsena remanserunt. [PAUL.

Tutulum dicebant Flaminicarum capitis ornamentum vitta purpurea innexa crinibus, et in altitudinem exstructum. Ennius: Fictores, Argeos, et tutulatos.

Tutulum[d] vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus, et exstructum in altitudinem: quidam pileum lanatum forma etali figuratum,[11] quo Flamines ac Pontifices utuntur, eodem nomine vocari. Ennius: Libaque, fictores, Argæos *et* tutulatos. [FEST.

11 Ed. Scal. 'forma *me*tali figuratum.' Vide Not.

NOTÆ

[d] *Tutulum*] Varro lib. VI. de Ling. Lat. Ennii versus refert, qui ad Numam referuntur: Menses constituit, idemque ancilia... Libaque, fictores, Argios, et Tutulatos. *Ant. Aug.*

Tutulum] Proprie tutulus locus urbis altissimus, unde in muliere notat capillorum in conum congestum; 'suggestum comæ' vocat Papinius, 'Turritam frontem' Juvenalis. In flaminibus autem summum fastigium pilei lanati, hoc est, flamei. Varro l. VI. de L. L. dum exponit illud Ennii e Saturnio carmine: 'Libaque, fictores, Argeos et tutulatos:' 'Tutulati,' inquit, 'dicti qui in sacris capitibus' (leg. *apicibus* Scal.) 'habere solent, ut Metam. Id Tutulus appellatur ab eo quod matresfamilias crines convolutos ad verticem capitis, quos habent uti velatos, dicunt tutulos, sive ab eo quod tuendi causa capilli fiebant, sive ab eo quod altissimum in urbe quod est, ea res tutissima, tutulus vocatur.' Quem locum Varronis, quia turpi mendo deformatus est, tentavit olim Scaliger, pro *uti velatos* rescribens *elatos*. Infeliciter sane, nam certum est scripsisse Varronem: *quos habent rete velatos*. Rete enim inter mundum muliebrem, proprie vitta crinium. Idem Varr. lib. IV. 'Et quod capillum contineret, dictum a rete reticulum:' restitutionem hanc firmant verba ipsa Festi cum verbis Varronis collata. Ait Festus tutulum esse crines innexos vitta purpurea et in altitudinem exstructos, ubi sane nullum alium quam Varronem ipsum interpretatur, qui scripserat crines convolutos ad verticem capitis, rete velatos, tutulos dictos. Rursus quod dixerat Varro, *habere solent ut Metam*, dixit Festus *forma metali*: sic enim legendum pro *forma e tali* monuit Fulvius Ursinus. Hoc est, *in formam metæ;* nam in Schedis erat *formam e tali*. Inde in veteri inscriptione quæ penes Fulv. Ursin. fuit: APONIÆ. A. TUTUL. ORNATRICI. *Dac.*

Tutum[e] frequenter dicitur maxime: Varro in Europa: Tutum sub sede fuissent.

Tyria maria[f] in proverbium deductum est; quod Tyro oriundi Pœni adeo potentes maris fuerunt, ut omnibus mortalibus navigatio esset periculosa. Afranius in Epistula: Hunc serrium autem maria Tyria conciet.

Tribunitia[g] *rogatione l*ex curiata fertur, quo Hanni*bal anno in conspectu* Romæ cum esset, nec ex præsid*iis discedere liceret,* Q. Fabius Maximus Verru*cosus, id est, TR. PL. et* Marcellus Cos. facere in*stituerunt, ut nota*vit Ælius in XII. sig*nificationum verborum.*

NOTÆ

[e] *Tutum*] Opinor pro *tuto.* Varronis Europæ solus Festus meminit. *Idem.*

[f] *Tyria maria*] De Pœnis, quod maris potentes essent, notum est. Inde *Tyria maria* proverbio de re valde periculosa dictum. Vide Erasm. Versus Afranii non vacat mendo. Lipsius Epistolicar. Quæst. Ep. 20. legebat, *Hunc ferreum Tyria maria conciet:* id est, hunc hominem asperum et tangi periculosum ut Maria Tyria. Sed hæc manifesto contra mentem Festi. Lego, *Hic servus maria Tyria conciet:* id est, hic servus sibi excitat maria Tyria, rem valde periculosam aggreditur, suo sibi jumento malum quærit. Forsan et sic melius, *Hic Syrius maria Tyria conciet:* ut proverbium sit de eo qui congreditur cum potentiori: nam Syri olim imbelles audiebant. *Idem.*

[g] *Tribunitia*] Locus dignus interprete, sed mihi adhuc obscurus. *Ant. Aug.*

Tribunitia] Lex Curiata erat potissimum de imperio militari iis magistratibus mandando, qui superioribus, centuriatis scilicet, comitiis creati fuerant. Neque enim consuli, si curiatam legem non haberet, attingere rem militarem licebat, ut ait Cicer. II. Rull. Eam legem ferebant consules. Cicer. ibid. 'consulibus curiatam legem ferentibus,' &c. At bello secundo Punico, cum Hannibal portæ Capenæ appropinquasset, ideoque non liceret magistratibus ex præsidiis discedere, Consules, quia ipsi metu Hannibalis imminentis, urbem venire et populum rogare non poterant, id egerunt per Tribunos plebis, atque ita Tribunitia rogatione curiata lex lata. Nunc omnia plana. Verum Q. Fabium Maximum Verrucosum, Cunctatorem dictum, et M. Marcellum consules fuisse invenio an. U. C. 539. At Hannibal ad urbem accessit an. 541. Coss. Q. Fulvio Flacco, Appio Claudio Pulcro. Vel, ut quidam, anno 542. Coss. Cn. Fulvio Centumalo, P. Sulpicio Galba. Igitur vel in tempora peccavit Festus, vel alios annales secutus est. *Duc.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER XIX. ET XX.

VACERRAM dicunt stipitem, ad quem equos soleant religare: alii dicunt maledictum hoc nomine significari magnæ acerbitatis, ut sit vecors, et vesanus. [PAUL.

Vacerram[a] Verrius[1] et alii complures vocari dicunt stipitem, ad quem equos solebant religare. Ateius vero Philologus maledictum hoc nomine significari magnæ acerbitatis, ut sit vecors, et vesanus, teste Livio,[b] qui dicat: vecorde, et malefica vecordia. [FEST.

1 Vet. lib. *et Ælius.*

NOTÆ

[a] *Vacerram*] A distortione sæpe vocantur ligna *Vacerra, Varus.* Nam utrumque a distortione crurum hominis. Notum quid sint *Vaciæ:* notum item, quid *Vari.* Livii verba egent castigatione: *Vecors, et malefice Vacerra.* Est ex Odyssea veteri, ex illo, Μέντορ ἀταρτηρὲ, φρένας ἠλεέ. Nam vecors, φρένας ἠλεὲ, malefice, ἀταρτηρέ. *Jos. Scal.*

Vacerram] *Varus* proprie dicitur baculus distortus et informis, et inde propter distortionem *vacerra,* stipes: sed per metaphoram *vacerra* homo stupidus et insanus dicitur eadem ratione qua et idem *stipes* vocatur. Inde Augustus pro cerito *vacerrosum* assidue posuit, Sueton. cap. 87. Et in Gloss. 'vacerra, παράπληξ.' Nam παράπληξ proprie vecors, vesanus, mente captus, attonitus. *Dac.*

[b] *Livio*] Livio Andronico. Hujus

Vadem,[c] sponsorem significat datum in re capitali. [PAUL.

Vagorem pro vagitu Ennius posuit.

Vagorem[d] pro vagitu Ennius libro sextodecimo: [FEST. Qui clamor[2] oppugnantis vagore volanti. Lucretius libro secundo: Et superantur, item miscetur funere vagor.

Vagulatio[3] [e] in lege[4] duodecim tabularum significat quæstionem cum convicio: Cui testimonium defuerit[5] is tertiis[6] diebus ob portum obvagulatum[7] ito.

Valgos[f] Opilius Aurelius aliique complures aiunt dici,

2 Id. *cui clamas.*—3 Id. *Valgulatio.*—4 Id. *in libro.*—5 Id. *defugerit.*—6 Id. *certis.*—7 Id. *obvalgulatum.*

NOTÆ

verba optime correxit Scaliger. *Idem.*

[c] *Vadem*] *Vas*, sponsor erat sistendi aliquem judicio sive publico, sive privato. Et proprie erat in re capitali, ut in re nummaria *præs*. Auson. 'Quis subit in pœnam capitali judicio? vas. Quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.' *Idem.*

[d] *Vagorem*] Nonius: 'Vagor dictum pro vagitus. Lucretius lib. II. Et superantur item: miscetur funere vagor.' Locus Ennii lib. XVI. annal. *Qui clamos oppugnantis vagore volanti.* Ubi Ligurum vagor describitur, qui Æmilium oppugnantes, et ab eo nec opinantes impetiti, sublato clamore in castra compulsi sunt. *Idem.*

[e] *Vagulatio*] Ex verbo *Portum* verba 12. tab. emendata sunt: interpretatio Festi mihi non placet. Crederem significare ad quærendum testimonium licere tertio die ante domum paulisper vagari: sed non facile antiquorum interpretationes sunt rejiciendæ. *Ant. Aug.*

Vagulatio] 'Pipio,' 'Pipilo:' 'Vagio,' 'Vagilo.' *Jos. Scal.*

Vagulatio] Ut a 'pipio,' 'pipilo,' sic a 'vagio,' 'vagilo,' seu 'vagulo,' vel 'vagulor,' 'obvagulor.' *Obvagulari* autem in 12. est vagitu et clamore, cum testes desint, sua reposcere. *Cui testimonium defuerit*, hoc est, qui certo testimonio confirmare non poterit aliquem sua involasse, is postquam uno et altero die sua sibi restitui frustra petierit, tertio die ob portum, id est, ad domum adversarii sui veniat, ibique obvaguletur, i. e. cum clamore et convicio sua repetat. Plautus dicit 'pipulo differre ante ædes:' Aulul. act. III. sc. 2. 'Ita me bene amet Laverna, te jam, nisi reddi Mihi vasa jubes, pipilo hic differam te ante ædes.' *Dac.*

[f] *Valgos*] Plaut. in Mil. utrumque horum exemplum ponit: initium secundi est. *Ea mihi, &c.* Ideo titulus ille in Sitelitergo falsus est. *Ant. Aug.*

Valgos] Μνημονικὸν ἁμάρτημα Festi, qui citat ex *Scythe liturgo*, quod debebat ex *Milite*. *Scythe liturgo* legendum esse in Conjectaneis olim docuimus. *Jos. Scal.*

Valgos] Quæ hic de loco suo trajecta, sic ex virorum doctorum emendatione conjungenda: *Valgos Opilius Aurelius aliique complures aiunt dici qui diversas suras habeant ac talos vitiosos.*

qui diversas suras habeant. Plautus in milite glorioso, qui talos vitiosos habeat: Majorem partem[g] videas valgis talis:[8] et (in Sitelitergo):[h] Sit[9] ea mihi insignitos pueros pariat postea, Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brocchum[10] (filium.) e contrario vari dicuntur incurva crura habentes.

Valgos Aurelius intelligi voluit, qui diversas suras [PAUL. habent: sicut e contrario vari dicuntur incurva crura habentes.

Vallescit,[i] perierit, a vallo militari, quod fit circa [FEST. castra, quod qui eo ejiciuntur, pro perditis habentur.

Valvoli, folliculi fabæ. [PAUL.

8 Id. *saviis.* Vide Notas.—9 Id. *Sin.*—10 Id. *boccum.*

NOTÆ

Plaut. in milite glor. &c. Valgus, Græce Βλαισὸς, cui crura ita extrorsum incurvantur, ut Lunæ cornua referant, quo fit, ut genua plus justo conjunctiora habeant, unde et iidem *compernes* dicuntur. Opponitur *varus*, ῥαιβὸς, cui crura introrsum flexa. De his Pollux: *ῥαιβοὺς, οἷς καμπύλα εἰς τὸ ἐνδὸν τὰ σκέλη· Βλαισοὺς, οἷς ἀπὸ τῶν γονάτων εἰς τὸ ἔσω ἀπέστραπται.* Id est, 'varos vocant quibus inflexa introrsum crura. Valgos, quibus a genibus extrorsum intorta sunt.' *Dac.*

[g] *Majorem partem*] Hic locus ex Mil. Glor. act. II. sc. I. 'Itaque hic meretrices labiis dum ductant eum Majorem partem videas valgis saviis.' *Valgis saviis*, id est, labris extrorsum inflexis, ut fit cum aliquem deridemus. Nam *savia* pro labris dixit Plaut. quomodo et Virgil. 'Oscula:' 'dulces circum oscula nati.' *Idem.*

[h] *In Sitelitergo*] Legendum *in Scythe Liturgo. Scytha Liturgus* Plauti Comœdiæ nomen est. Id est, *Scytha stipator.* Scythæ enim apud Græcos eundem ordinem tenuere, quem apud nos Germani in stipandis regum et principum corporibus. Ideoque Λειτουργοὶ dicti. Versus Plauti... *sin ea mihi, &c.* mirum non monuisse interpretes eosdem esse qui leguntur in Mil. Glor. act. III. sc. I. 'Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea. Aut varum, aut valgum, aut compernem, Aut pætum, aut broncum filium.' *Idem.*

[i] *Vallescit*] Optime Doctiss. Salmasius legendum docuit *vullefit*, et errare Festum qui a vallo castrorum deducit. A *vannus* factum *vallus*, ut a 'cinnus,' 'cillus:' 'vinnus,' 'villus,' &c. A *vallus* factum *vallare*, hinc 'evallefacere,' ejicere. Varro Prometheo lib. II. 'Retrimenta cibi quæ exierant per posticum, evallefecerunt.' Et 'evallare' Titinius in Prilla: 'Qua ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallia evallavit, o putere.' Quem locum, quia corruptissimus est, sic legere non dubito: *Quando ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallii, evallaro pulere.* Idem.

Valvoli[k] folliculi fabæ appellati sunt, quasi vallivoli, [FEST. quia vallo facti excutiantur.

Vapula[l] Papiria, in proverbio antiquis fuit: de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse, cum vellent minantibus significare se eos neglegere, et non curare, fretos jure libertatis. Plautus in Feneratrice:[m] Heus tu, in barbaria quod dixisse dicitur liberta suæ patronæ, ideo dico, liberta salve, vapula Papiria. In barbaria est, in Italia. Ælius hoc loco vapula positum esse ait pro dole. Varro pro peri, teste Terentio in Phormione: Non tu[n] . . . . . .

et Plauto in Curculione:[o] Reddin, an non, mulierem prius, quam te huic meæ machæræ objicio, mastigia? vapula ergo te[11] vehementer jubeo ne me territes.

11 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *vapulare ergo*.

NOTÆ

[k] *Valvoli*] Lege, *appellati sunt quasi vallivoli, quia vallo fracti excutiantur.* Valvoli leguminum, præcipue fabarum, folliculi sic dicti, quod vallo, id est, fuste fracti volitent. Margini ascriptum fuit *fustibus* ad interpretationem scilicet vocis *vallo* quæ fustem notat a *varo* detorta. Sed optime Salmas. *Quia vallefacti excutiantur*, id est, evannati, vel evallati. *Idem.*

[l] *Vapula*] Plauti versus hac animadversione opus habent: *Heus tu: in Barbaria quod dixisse dicitur Liberta suæ patronæ, id ego dico tibi. Liberta salve. Vapula Papiria.* Versus ex Phormione sunt hi: *non manes? Vapula. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.* Latini hoc verbo utuntur, pro quo Græci, *οἴμωζε, κλαίειν μακράν σε κελεύω*, et similia. *Jos. Scal.*

Vapula Papiria] Ancilla olim ab hera sua Papiria manumissa, continuo eam cœpit contemnere, jureque libertatis freta se libertam salutavit, heramque jussit abire Morboniam, *Vapula, Papiria.* Sic Horat. dixit: 'Jubeo plorare' 'Jubeas miserum esse.' Et Græci dicunt *οἴμωζε, κλαίειν μακράν σε κελεύω.* Callimach. Epig. *Οἰμώζειν εἴπας πολλὰ*, &c. Vapulo autem est ab *ἀπαλόω*, contundo, flagris cædo, potius quam ab *ἀπολλύω*, pereo, ut quibusdam visum est. Etsi recte quidem Varro *vapula* interpretatur *peri.* Nam et Plautus dixit Curcul. sc. ult. 'Ego te vehementer perire cupio, ne me nescias.' Sed 'vapula,' 'peri,' 'dole,' 'plora,' 'miser sis,' unum et idem. *Dac.*

[m] *Plautus in feneratrice*] Plauti versus ex judicio Scaligeri sic legendi: *Heus tu: in Barbaria quod dixisse dicitur Liberta suæ patronæ, id ego dico tibi, Liberta, salve. Vapula, Papiria.* Idem.

[n] *Non tu . . .*] Terent. versus sunt hi: *Vapula: id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.* Phorm. act. v. sc. 6. in Schedis scriptum: *Non tu.... resipis verbero.* Idem.

[o] *Plauto in Curcul.*] Act. IV. sc. *reddin', an non, virginem, Priusquam te*

Vastum[p] pro magnum: ponitur tamen et pro inani. Attius: Jam hanc urbem ferro vastam faciet Peleus. Pacuvius:[q] Quales, scabres, quod[12] inculta vastitudine? unde vastitas, et vastitudo.

Vastum pro magnum: ponitur tamen et pro inani. [PAUL. Attius: Hanc urbem ferro vastam faciet: unde vastitas, et vastitudo.

Vaticanus collis[r] appellatus est, quod eo potitus sit populus Romanus vatum responso expulsis Etruscis.

Ve victis,[s] in proverbium venisse existimatur, cum [FEST. Roma capta a Senonibus Gallis aurum ex conventione et pacto appenderetur, ut recederent, quod iniquis ponderibus exigi a barbaris querente Ap. Claudio, Brennus

12 Id. ibid. *quamque.*

NOTÆ

huic meæ machæræ objicio, mastigia? Vapulare ego te vehementer jubeo, ne me territes. Idem.

p *Vastum*] Pacuvius in Teucro apud Nonium: 'Quæ desideria alumnum! pœnitudines Quales, Scapresque inculta vastitudine!' *Ant. Aug.*

Vastum] Versus Pacuvii in Teucro ita legi debent: *Quæ desiderio alumnum, pœnitudine Squales, scabresque, inculta vastitudine.* Ait illam desiderio alumnum, pœnitudine, et vastitudine squalere, ac scabrere. *Jos. Scal.*

Vastum] Virg. III. Æneid. 'Terra procul vastis colitur Mavortia campis.' *Vastis*, id est, magnis. Et lib. IX. 'Hæc ego vasta dabo.' *Vasta*, id est, inania, sola. Et Servius I. Æneid. 'Vasto pro desolato Veteres ponebant, et etiam pro magno.' Sic Sallust. Livius, &c. *Dac.*

q *Pacuvius*] Hujus versus ita legi jubet Scalig. *Quæ desiderio alumnum, pœnitudine Squales, scabresque, inculta vastitudine.* Ait illam desiderio alumnum pœnitudine et vastitudine squalere ac scabrere, hoc est, squalidam et scabram esse. Apud Nonium, qui ter hunc locum adducit, legebatur: *Quæ desiderio alumnum, pœnitudine, Squale, scabreque, inculta vastitudine.* Quæ vera lectio esse potest. Sic squales et scabres nomina conjunxit Varro Manio: 'Ager derelinqueretur ac periret squale scabreque, illuvie et vastitudine.' *Idem.*

r *Vaticanus collis*] Vel a Vaticano Deo, qui et *Vatiganus*, quod vagitibus infantium præsideret. *Idem.*

s *Ve victis*] Utitur hoc proverbio Plaut. in Pseud. et Liv. lib. v. pro Ap. Claudio P. Sulpicium tunc Tr. Mil. quod verisimilius est, cum Brenno de fœdere egisse scribit. *Ant. Aug.*

Ve victis] Livius lib. v. sect. 48. 'Rei fædissimæ per se, adjecta indignitas est. Pondera ab Gallis allata iniqua, et tribuno recusante, additus ab insolente Gallo ponderi Gladius: auditaque intoleranda Romanis vox, væ victis esse.' *Dac.*

rex Gallorum ad pondera adjecit gladium, et dixit, Ve victis; quem postea persecutus Furius Camillus cum insidiis circumventum consideret, et quereretur contra fœdus fieri, eadem voce remunerasse dicitur.

Ve vobis dicebatur ab antiquis, et ve nobis.[13] [PAUL.

Vecors[t] est turbati ac mali cordis.

Vecticularia[u] vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furandi gratia. Cato: vecticulariam vitam vivere, repente largiter habere, repente nihil. [FEST.

Vectigal, æs[x] dicitur, quod ob tributum, et stipendium, et equestre, et ordinarium populo debetur.

Vegrande[y] significari alii aiunt male grande; ut vecors,

13 Vet. lib. *vi nobis* vel *vi vobis.*

NOTÆ

[t] *Vecors*] Sine corde, particula ve minuit: Vide infra 'vegrande.' Sed hæc sunt ex Epitome Pauli et Festi verba omissa quia sic in Schedis. *Vecors est turbati et mali cordis. Pacuvius in . . . Iliona qui veloci superstitione cum vecordi conjuge et Novius in . . . coactus tristimoniam ex animo deturbat et vecordiam.* Idem.

[u] *Vecticularia*] Vecticularius est convicium Græcorum, τοιχωρύχος. *Jos. Scal.*

Vecticularia] *Vecticularii* qui vecte muros furandi gratia perfodiunt. Perfossores parietum vocat Plaut. Græce τοιχωρύχοι. Iidemque *vecticulariam facere* dicuntur, et eorum vita *vecticularia.* Dac.

[x] *Vectigal, æs, &c.*] Vectigal proprie quod pro invectione vel evectione mercium debetur: sed generaliter significat omne ex quo Resp. reditum habet, veluti vectigal portus, decumarum, vicesimæ, scripturæ, salinarum, metallorum, &c. Interdum etiam latius patet ac pro tributo ac stipendio sumitur, ideoque vectigal stipendiarium dicitur, et vectigales provinciæ agrive pro stipendiariis. Cicer. III. in Ver. sect. 6. 'Inter Siciliam ceterasque provincias, judices, in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum, quod stipendiarium dicitur, ut Hispanis, plerisque Pœnorum, quasi victoriæ præmium, ac pœna belli,' &c. *Idem.*

[y] *Vegrande*] Ex Plauti Clitellaria, non Cistellaria, citari hunc versum in Conjectaneis docuimus. *Jos. Scal.*

Vegrande] *Male grande, alii, parvum:* ridiculum! quasi *male grande,* aliud sit quam *parvum.* In *vegrande* autem particula *ve* nunc minuit, ut in 'vecors,' 'vesanus,' 'vegrandis gradus,' 'vegrande frumentum;' 'Vejovis' Ovid. III. Fast. 'Nunc vocor ad nomen: vegrandia farra coloni Quæ male creverunt, vescaque parva vocant. Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem Ædem non magni suspicer esse Jovis?' Nunc auget, ut

vesanus, mali cordis, maleque sanus: alii parvum, sive minutum, ut cum dicimus, vegrande frumentum: et Plautus in Cistellaria:[z] qui nisi iteres nimium is vegrandi gradu.

Vegrande significat male grande: ut vecors, vesanus, mali cordis, male sanus: alii parvum, sive minutum intelligunt, ut vegrande frumentum. [PAUL.

Vehere, portare, vel trahere. [FEST.

Veia[14][a] apud Oscos dicebatur plaustrum, unde veiarii[15] stipites in plaustro, et vectura, veitura. [PAUL.

Vel, colligatio[16] quidem est disjunctiva, scilicet earum rerum, quæ natura disjunctæ sunt, in quibus aut conjunctione rectius utimur, ut, Aut dies, aut nox: sed earum, quæ non sunt contrariæ, quæ eligatur, nihil interest, ut Ennius: Vel tu Dictator, vel equorum, equitumque Magister Esto, vel Consul.

Velati[b] appellabantur vestiti, et inermes, qui exercitum sequebantur, quique in mortuorum militum loco substituebantur: ipsi sunt et ferentarii,[c] qui fundis ac lapidibus

14 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *Veha.*—15 Vet. lib. *veiari.*—16 Vir doct. conj. *velatura..*—17 Vet. lib. *conjunctio:* et mox pro *scilicet, sed non.* Legendum monet Dac. *non scilicet.*

NOTÆ

'vegrandis stilus,' 'vegrandi subere.' Vide infra in 'vesculi' et 'vescus.' *Dac.*

[z] *Plaut. in Cistellaria*] Immo in *Clitellaria.* Et: *qui nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu:* biteris, eas: a *beto* vel *bito,* unde 'combito,' 'perbito,' 'rebito,' 'imbito.' Janus Gulielmus legebat: *Quin is si itura es, &c.* Idem.

[a] *Veia*] Varro lib. IV. de Ling. Lat. 'Veha brevis vehiculum est:' et alio loco: 'velabrum dicitur a vehendo: velaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt: hinc vecturæ.' *Ant. Aug.*

Veia] Lege: *Vela apud Oscos dicebatur plaustrum, unde velarii stipites in plaustro, et vectura, velatura. Vela* a *veho,* ut 'tela' a 'texo.' A *vela, velatura.* Apud Varronem 'velaturam facere,' id est, facere vecturam. *Dac.*

[b] *Velati*] Ergo a *velare, velites* dicti, hoc est, *velati,* quod vestiti tantum et sine armis exercitum sequerentur. Supra tamen in 'advelitatio' legitur: 'Velites dicuntur expediti milites, quasi volites, id est, volantes.' Sed hæc nobis suspecta sunt, et videntur Paulo potius tribuenda. Locum adi. *Idem.*

[c] *Ipsi sunt et ferentarii*] Et ascriptivi et accensi. Vide 'ascriptivi' et 'ferentarii.' *Idem.*

pugnabant, quæ tela feruntur, non tenentur. Cato eos ferentarios dixit, qui tela ac potiones militibus pugnantibus ministrabant.[d]

Velitatio[e] dicta est ultro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugnæ. Plautus: Nescio quid velitati estis inter vos.

Venditiones olim dicebantur[f] Censorum locationes, [FEST. quod velut fructus publicorum locorum venibant.

Venerari[g] verbum compositum ex venia, et orando.

Ventabant[h] dicebant antiqui: unde præpositione [PAUL. adjecta fit adventabant.

Ventabant antiqui dicebant sine præpositione, pro [FEST. adventabant.

Ver sacrum[i] vovendi mos fuit Italis: magnis enim [PAUL. periculis adducti vovebant, quæcumque proximo vere nata essent apud se animalia, immolaturos. Sed cum crudele videretur pueros ac puellas innocentes interficere, perductos in adultam ætatem velabant, atque ita extra fines suos exigebant.

Verberitare idem Cato frequentative ab eo, quod est verbero, dixit.

NOTÆ

[d] *Qui tela ac potiones militibus ministrabant*] Ferentarii, ministratores. Nam accensi iidem qui ferentarii, &c. *Idem.*

[e] *Velitatio*] Plaut. in Menæchm. *Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.* Ant. Aug.

[f] *Venditiones olim dicebantur*] *Vendere* pro *locare*, sicut 'emere' et 'redimere' pro 'conducere' Veteres dicebant. Cicero I. in Verr. 'Ubi illa consuetudo, in bonis (prædibus prædiisque) vendundis, omnium consulum, censorum, quæstorum, ut optima conditione sit is, cuja res sit, cujum periculum?' Ubi *in bonis vendundis*, hoc est, in bonis locandis. *Dac.*

[g] *Venerari*] Immo potius a *Venere*, ut proprie *venerari* sit Veneri sacrificare, Venerem adorare. Et inde ad alios traductum. *Idem.*

[h] *Ventabant*] Hæc sunt Pauli. Festi verba sic in Schedis: *Ventabant dixisse antiquos verisimile est cum et præpositione adjecta . . . . . adventabant.* Deest *dicatur*, vel *adhuc dicamus*, vel quid simile. *Idem.*

[i] *Ver sacrum*] Vide supra in 'Mamertini:' et Nonium in 'Ver Sacrum:' et Euseb. lib. III. de præparatione Evangel. *Ful. Ursin.*

Ver sacrum] Ἔτος ἱερὸν Strab. Sic dicebatur quicquid intra Kalendas Martias et pridie Kalendas Maias natum, Deo vovebatur. Neque vero primi hunc morem Itali tenuere. Nam tale quid in literis sacris a Veteribus factitatum fuisse legimus. Vide supra in 'Mamertini:' Liv. l. XXII. et XXXIV. et Dionys. lib. I. *Dac.*

Veredis[18 k] antiqui dixerunt, quod veherent rhedas, [FEST.
id est, ducerent.

Vergiliæ[19 l] dictæ, quia earum ortu ver finitur, et æstas incipit.

Vergiliæ dictæ, quod earum ortu ver finem facit. [PAUL.

Vermina[m] dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi a vermibus scindatur:[20] hic dolor Græce στροφὸς dicitur.

Vernæ appellantur ex ancillis civium Romanorum vere nati, quod tempus anni maxime naturale fœturæ est.

Vernæ,[n] qui in villis vere nati, quod tempus, duce [FEST.

18 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *Veredas.*—19 Alii *Virgiliæ.*—20 'Intelligo sane ea tormina, quorum vi crispetur corpus, et undatim fluctuet. Fortassis igitur verba Festi sunt ita emendanda: ... *cum quodam minuto motu, qualis a vermibus cieatur.* Committe poëtam nostrum ad III. 721.' *Wakefield. ad Lucret.* v. 995.

NOTÆ

k *Veredis*] Quasi *veheredis*, quod veherent rhedas. Et hoc Etymon confirmat quod olim cursus publicus erat vehicularis. Sueton. August. 49. Salmasio vero aliud placet, nempe a Græco βέρδης aut βέρης, βέρητος, quod fugitivum, fugacem significat, fieri *veredus.* Sed nimis ambitiose. *Veredus* primo dictus equus cum curriculo, deinde, cum scilicet equis singulis ad cursum publicum uti cœperint, equi *veredi* dicti. Martial. lib. XII. Ep. 14. 'Parcius utaris moneo rapiente veredo.' *Idem.*

l *Vergiliæ*] Quod extremo vere oriantur. Alii *virgiliæ*, quod in modum virgulæ porrigantur. Nam et eodem modo a figura βότρυς a Græcis appellantur, quod racematim positæ sint. *Idem.*

m *Vermina*] Vermina recte στρόφους vertit. Nam quæ postea tormina, prius vermina vocabant: inde verminare, tormina pati. Pomponius hernia Pappi: 'Decumus mensis est, cum factum est: ita fit: ita semper solet. Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.' Sane pulsus, qui medicis σφυγμὸς μυρμηκιῶν dicitur, nulla controversia, *pulsus verminans* dici potest. Martialis: 'Si tibi morosa prurigine verminat auris.' *Jos. Scal.*

Vermina] Lucret. lib. v. 'Vermina sæva' eadem et tormina. *Vermina* autem et *vermen* a *vertendo*, ut Græcis στροφὸς a στρέφω, verto. Inde *verminare* et *verminari* pro tormina pati. Pomponius hernia Pappi: 'Decumus mensis est, cum factum est: ita fit: ita semper solet. Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.' *Duc.*

n *Vernæ*] Primis temporibus, ut optime notat Festus, vernæ dicebantur ipsi Romani quasi eodem loco nati. Quare in Sacris Tiburtibus, quorum carmen affert Servius, Curio Junonem sic precabatur: 'Juno Curitis, tuo curru clypeoque tuere meos

natura, fœturæ est: et tunc rem divinam instituerit Marti Numa Pompilius, pacis concordiæve obtinendæ gratia inter Sabinos Romanosque, ut vernæ vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id est, ibidem natos: quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui conjuncti erant cum populo Romano.

Vernisera,[o] mensalia[1] auguria. [PAUL.

Versuram facere,[p] mutuam pecuniam sumere, ex eo dictum est, quod initio, qui mutuabantur ab aliis, non ut domum ferrent, sed ut aliis solverent, velut verterent creditorem.

Versuti[q] dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur.

Verticulas[r] cum dixit Lucilius, articulos intelligi voluit.

1 Quidam legunt *messala*.

NOTÆ

curiæ vernulas.' Nempe pro Romanis curialibus suis preces concipiebat. Sed postea de servis domi natis verna dici cœptum est. Quæ sequuntur mihi suspecta sunt, neque enim unquam legas Numam Marti rem sacram instituisse ut Romani Sabinos vincerent. Hoc sentient qui historiam Romanam norunt. Ultima etiam illa: *Quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, &c.* non esse Festi fortunas meas omnes paratus sum ponere et pacisci. Mera balbuties. Lege modo. *Idem.*

[o] *Vernisera*] Mensalia auguria multi generis habes apud Plinium lib. XXVIII. cap. 2. *Jos. Scal.*

Vernisera, mensalia auguria] Male qui *Messalæ auguria.* Mensalia auguria multi generis habes apud Plinium lib. XXVIII. cap. 2. *Dac.*

[p] *Versuram facere*] Cum quis, ut alii solvat, ab alio mutuatur. Cicero etiam dixit *versuram facere*, pro æs alienum contrahere. Et Donat. in Phormionem. 'Versuram,' inquit, 'facere dicitur qui æs alienum ex ære alieno solvit. Dicitur etiam versuram facere, cum minore fœnore acceptam quis pecuniam majore occupat.' *Idem.*

[q] *Versuti*] Cicero III. de Nat. Deor. 'Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur. Callidos autem, quorum, tanquam manus opere, sic animus usu concaluit.' *Idem.*

[r] *Verticulas*] Schedæ aliter: *Verticulas cum ait Lucilius, ita appellavit vertebras.* Lucilii versum intelligit e IV. Annal. 'Hæret verticulis affixum in posteriore Parte, atque articulis ut nobis talu' genusque.' Turneb. lib. XXVIII. cap. 9. scribit Lucilium *verticulas* vocare spondylos spinæ. Etsi et articuli etiam recte *verticulæ* dici possint. *Verticulæ* a *vertendo*, quod in iis se vertant membra. *Idem.*

Veruncent,[s] vertant. Pacuvius: Dii monuerint meliora:[t] atque amentiam averuncassent tuam, id est, avertissent.

Veruta pila[u] dicuntur, quod veluti verua habent præfixa.

Vescor, pascor.

Vesculi,[w] male curati, et graciles homines: ve enim syllabam rei parvæ præponebant, unde Vejovem, parvum Jovem; et vegrandem fabam, minutam dicebant.

Vescus,[x] fastidiosus; ve enim pro pusillo utebantur. Lucretius vescum dixit edacem, cum ait: Nec mare quæ impendent vesco sale saxa peresa.

Vespæ,[y] et vespiliones[z] dicuntur, qui funerandis corpori-

2 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *vespilones.*

NOTÆ

[s] *Veruncent*] Pacuvius in Chryse ex Nonio: *Di monerint meliora: atque amentiam averruncassint tuam.* Vide Varr. lib. VI. *Ant. Aug.*

Veruncent] Lege *Verruncent*, ut in Mss. *Verrunco* quidam ab ἐρύκω, prohibeo. Varro cum Festo a *vertendo.* Apud Accium: 'Te, sancte, venerans precibus, invicte invoco Portenta ut populo patriæ verruncent bene:' id est, vertant bene. A *verrunco* est *averrunco*, quod et *aurunco*, *averto*: *averruncus*, qui et *auruncus*, Deus, ἀποτρόπαιος, qui mala avertit. *Dac.*

[t] *Dii monuerint meliora*] Pacuvii versus sic ex Varrone lib. VI. de L. L. et Nonio: *Dii monerint meliora atque amentiam averruncassint tuam. Monerint* pro *monuerint.* Nonius etiam priorem partem sic adducit in 'moneris:' *Di monerint meliora*, aitque esse ex Chryse Pacuvii. Idem in *averruncare* eundem Lucilio tribuit e libro Annal. 26. *Dii monerint meliora atque amentiam averruncassint tuam.* Quare e Pacuvio sumserit Lucilius. Nam Pacuvio eum ascribit etiam Varro. *Idem.*

[u] *Veruta pila*] Hæc sunt Pauli. Verba Festi sic Schedæ: *Veruta pila dicuntur, quod veluti verua habent præfixa. Ennius lib.* X. .... *cursus quingentos sæpe veruti.* 'Veru Sabellum' vocat Virg. VII. Æneid. 'Et tenui puguant mucrone veruque Sabello.' *Idem.*

[w] *Vesculi*] Glossarium: 'Vesces, vescus, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής.' *Jos. Scal.*

Vesculi] Diminutivum a *vescus.* Gracilis, exsuccus, macilentus. Vide in 'vegrande:' et A. Gell. lib. V. cap. 12. *Dac.*

[x] *Vescus*] Gloss. 'Vescus, ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής.' Gellius lib. XVI. cap. 5. 'Ve particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem, &c. vescum autem quod ex ve particula, et esca copulatum est, utrinsque diversæ significationis vim capit. Aliter enim Lucretius vescum salem dixit, ex edendi intentione: aliter Lucilius appellat cum edendi fastidio.' Festus et Gellius hunc Lucilii versum respiciunt, quem ex Annal. XXVI. laudat Non. 'Quam fastidiosum ac vescum cum clastidio vivere.' *Idem.*

[y] *Vespæ*] Suspectus locus, quo re-

bus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, sed quia vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt: hi[z] etiam vespilones[3] vocantur. (Martialis: Qui fuerat medicus, nunc est Vespilo Diaulus.)

Vesperna[a] apud Plautum cœna intelligitur.

Vesperugo,[b] vesper stella. Plautus: Nec vesperugo, nec vergiliæ occidunt.

Vespices[c] fruteta densa dicta a similitudine vestis.

Vesticeps puer,[d] qui jam vestitus est pubertate: e contra investis, qui necdum pubertate vestitus est.

3 Vet. lib. *vespulæ*. Vide Notas infra.

NOTÆ

fertur Martialis, quem non alio loco nominaverat, et Festo fuit, ut arbitror, posterior. *Ant. Aug.*

Vespæ] Finalia illa, *Hi etiam Vespilones, &c.* omnia ab inepto mutilatore huc assuta sunt. *Jos. Scal.*

Vespæ, et vespiliones] Glossæ Isidori: 'vespillones, fossarii qui mortuos sepeliunt, bajuli.' Vespa, vespilio, a vespere. Mnaseas scripsit in Cecrope libro, 'Apollinem, posteaquam a Jove vinctus atque interfectus est, a Vespillonibus ad sepulturam elatum esse.' *Dac.*

[z] *Hi*] Hæc finalia unde sunt in fronte promtum gerunt. A barbaro mutilatore scilicet, vel ab alio quovis huc assuta, ut volunt viri docti. Sed frustra. Nam delenda tantum *hi etiam vespilones vocantur*. Nam cetera sunt Festi, qui Martialem laudare potuit, ut et infra Canium laudat qui Martiali contemporaneus fuit. Illa, *hi etiam vespilones vocantur*, ab studioso aliquo ad vocem *Medicus*, quæ in versu Martialis, ascripta fuerant, ut innueret medicos vespilones etiam dictos. Nihil certius: viris eruditis illud imposuit quod Festum Martiale antiquiorem putarunt. Quod contra est. Martialis enim Festum multis annis antecessit. *Idem.*

[a] *Vesperna*] Vide 'Scensas.' *Ant. Aug.*

Vesperna] Vide Donatum in Eunuchum. *Jos. Scal.*

Vesperna] Desideratur Plauti locus unde hoc Festus. Vide 'Cœna' et 'scensas.' *Dac.*

[b] *Vesperugo*] Plaut. in Amph. 'Nec jugula, nec vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.' *Ant. Aug.*

Vesperugo] Locus Plauti Amphit. act. I. sc. 1. 'Nec jugula, neque vesperugo, neque Vergiliæ occidunt.' *Vesperugo*, aliis *vesper*, et *vesperus*, ἕσπερος. *Dac.*

[c] *Vespices*] Mihi ignota vox: conjiciebam *Veprices fruteta densa a similitudine vepris*. Tamen nihil temere mutandum. *Idem.*

[d] *Vesticeps puer*] *Vestis* dicitur pubes et barba. Pro *pube* usus Lucret. lib. v. 'Et impubem molli pubescere veste.' Pro *barba* Virgil. VIII. 'Aurea cæsaries ollis atque aurea vestis.' Inde *vesticeps* puber, *investis* impuber. Nonius: 'investes dicuntur im-

Vestis [e] generaliter dicitur, ut stragula, forensis, muliebris: vestimentum pars aliqua, ut pallium, tunica, penula.

Veteratores [f] callidi dicti a multa rerum gerendarum vetustate. Cannius: [4 g] mulieri non astutæ facile veterator persuasit.

Veterinam [h] bestiam jumentum Cato appellavit a vehendo. Opilius veterinam dici putat, quasi venterinam, vel uterinam, quod ad ventrem onus religatum gerat.

Veternosus [i] dicitur qui gravi premitur somno. Cato Veternosum hydropicum intelligi voluit, cum ait: Veternosus quam plurimum bibit, tam maxime sitit.

Vexillum [k] deminutivum est a velo.

Viatores [l] appellabantur, qui magistratibus parebant: eo

4 Al. *Zannius, Sannius, Granius, C. Annius, T. Annius, Canius.*

NOTÆ

puberes, quibus propter teneram ætatem nulla pars corporis pilat.' Vide *pubes*. Idem.

[e] *Vestis*] Ait vestem dici omne id quo quis vestitur, vestimentum partem aliquam vestis, ut tunicam, pallium, &c. Sed discrimen illud non observatur. *Idem.*

[f] *Veteratores*] Donat. 'Veterator est vetus in astutia, et qui in omni re callidus est.' Proprie de servis dicitur qui longo usu et longa servitute astuti et vafri facti sunt. *Idem.*

[g] *Cannius*] Melius *Canius;* qui poëta fuit Gaditanus ætate Domitiani. *Idem.*

[h] *Veterinam*] Glossæ: 'Veterina bestia, ὑποζύγιον.' *Jos. Scal.*

Veterinam] Gloss. 'Veterina, κτήνη. Veterinum, jumentum, κτῆνος.' Lucret. lib. v. 'Ne forte ex homine et veterino sanguine equorum.' *Veterinum* quasi *vehiterinum*, sed prius dictum *veturium*, quasi *vehiterium*. Dac.

[i] *Veternosus*] Varro Eumenidibus: 'Nam ut arquatis et veternosis quæ lutea non sunt, æque ut lutea videntur: sic insanis sani et furiosis videntur esse insani.' Glossæ: 'Veternosus, φθισικὸς, ὑδρωπικός.' Pro Phthisi Apuleius lib. IX. 'Totumque corium veterno atque scabiosa macie exasperati.' At Virgilius pro lethargo. *Jos. Scal.*

Veternosus] A Veterno, id est, lethargia, stupore, somno. Virgil. I. Georg. 'Nec torpere gravi passus sua regna veterno.' *Veternus* etiam morbus intercus, Hydrops. Gloss. 'Veternosus, φθισικὸς, ὑδρωπικός.' *Dac.*

[k] *Vexillum*] Idem Priscianus et Servius: sed omnino *velum* est a *vexillum*, ut *ala* ab *axilla*, demta litera *x*. Cicero in Oratore ad Brutum: 'Quinetiam verba sæpe contrahuntur, non usus causa, sed aurium. Quomodo enim vester axilla ala factus est, nisi fuga literæ vastioris? quam literam etiam e maxillis, et taxillis, et vexillis, et paxillo consuetudo elegans Latini sermonis evellit.' *Idem.*

[l] *Viatores*] Glossæ: 'Viator, ὁδοιπόρος, ἀμφοδάρχης, ἀρχιϋπηρέτης.' Vide-

quod plerumque ex agris homines evocabantur a magistratibus, et frequens erat eorum ab agris ad urbem via.

Viatores appellantur, qui magistratibus apparent, [FEST.
eo quia initio omnium tribuum cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam urbe; quod ex agris plerumque homines vocabantur a magistratibus, et frequens eorum erat ab agris ad urbem via.

Vibices[m] plagæ verberum in corpore humano dic- [PAUL.
tæ, quod vi fiunt.

Vibrissæ[n] pili in naribus hominum, dicti, quod his evulsis caput vibratur.

Vibrisse[5 o] est vocem in cantando crispare. Titinius: Si erit tibi cantandum, facito, usque exvibrisses.

Vici[p] appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas [FEST.

5 Scal. et Dac. legendum monent *Vibrissare*. In Mss. est *vibrissere*.

NOTÆ

tur Viatorem pro vici magistro accepisse, cum vocat ἀμφοδάρχην. Eundem postea *Viaculum* vocat: 'Viaculus, ὁδῶν ἐπιμελητής.' *Jos. Scal.*

Viatores] Qui e villis in Curiam magistratus arcessebant. Cicero in Catone Maj. 'A villa in senatum arcessebantur Curius et ceteri senes, ex quo qui eos arcessebant viatores nominati sunt.' Columella præfat. lib. I. 'Illis temporibus proceres civitatis in agris morabantur, et cum consilium publicum desiderabatur, a villis arcessebantur in senatum, ex quo qui eos evocabant, viatores nominati sunt.' *Dac.*

m *Vibices*] 'Excitatum verberibus corpus,' Varr. lib. VI. de L. L. Inde 'prægnantes plagas,' vocat Plautus. Vibices a Græco ἴβυκες, id est, στιγμοί. Hesych. *Idem.*

n *Vibrissæ*] Glossarium: 'Vibrucæ, τρίχες ῥινός.' *Jos. Scal.*

Vibrissæ] Glossarium: 'vibrussæ, τρίχες ῥινός.' A verbo *vibrissare* dictæ *vibrissæ*, quod spiritu, qui per nares meat, *vibrentur*, id est, crispentur. *Dac.*

o *Vibrisse*] Lege *vibrissare*: in Mss. est *vibrissere*. A 'vibro,' 'vibrisso,' ut a 'peto,' 'petisso.' *Vibro* autem est concutio, projicio, et quia quæ projiciuntur motu tremulo crispantur, inde *vibro* est crispo. De Titinii versu vide in 'succrotila,' ubi quæ duobus locis distracta sunt non male, ut puto, conjunximus: ubi etiam *ex vibrisses*; lege uno vocabulo *exvibrisses*, ut hic. *Idem.*

p *Vici*] Abundat negatio, *Villas non habent*. Deinde legendum infra: *item magistri pagi, qui creati quotannis fuerint*: scriptum erat primum archaicos *paci* pro *pagi*, ex quo factum *pauci*. Postea lege: *Altero, cum id genus ædificia, quæ continentia sunt,*

non habent, ut Marsi, aut Peligni. Sed ex vicis partim habent rempublicam, et jus dicitur; partim nihil eorum, et tamen ibi nundinæ aguntur negotii gerendi causa, et magistri vici, item magistri, *pauci*[6] *quo*tannis fuerit. Altero cum id genus ædificii, quæ continentia sunt, iis, oppidisque, itineribus, regionibusque distributa inter se distant, nominibusque dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. Tertio cum id genus ædificiorum definitur, quæ in oppido prive in suo quisque loco proprie ita ædificat, ut in eo ædificio pervium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur vicarii,[7] sicut ii, qui aut in oppido vias,[8] aut hi, qui in agris sunt, vicarii[9] appellantur.

Vicinia,[q] vicinorum conversatio. [PAUL.

6 Vet. lib. *pagi*. Vide Notas inf.—7 Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *vicani*.—8 Id. ibid. *oppidi civis*.—9 Id. ibid. *vicani*.

NOTÆ

viis oppidi, itineribus, &c. Tertio: diversa sunt a superioribus: nam superius ædificia continentia, hic separata intelligit. In fine lege: *sicut hi, qui aut in oppidi viis, &c.* Jos. Scal.

Vici appellari incipiunt] Lego, *Vici appellari incipiunt ex agris qui ibi villas habent, &c.* Nam vici sunt plures villæ conjunctæ. Tria genera vicorum Festus statuit, 'villaticum,' 'urbanum,' et 'domesticum,' aitque agrorum vicos alios habere remp. et jus dici, alios non item, et habere tamen nundinas, ibique vici pagique magistros quotannis fieri. Deinde docet vicanos dici qui in oppidorum et agrorum vicis degunt, non vero eos qui in domesticis, qui proprie vicini dicuntur. Hæc est Festi sententia, sed quia ejus verba corrupta et mutila sunt, integrum locum ponam ut eum schedæ repræsentant: *Et tamen ibi nundinæ aguntur negotii gerendi causa et magistri vici, item magistri paci quotannis fiunt. Altero cum id genus ædificiorum definitur quæ continentia sunt his oppidis quæ itineribus, regionibusque distributa inter se distant nominibusque dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. Tertio cum id genus ædificiorum definitur quæ in oppido privo, id est, in suo quisque loco proprie ita ædificat, ut in eo ædificio pervium sit quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur vicani, sicut ii, qui aut in oppidi vicis, aut hi qui in agris sunt, vicani appellantur.* In his *paci* antiqua scribendi consuetudine pro *pagi*, ut in columna Duillii MAGISTRATOS, et LECIONES. *Dac.*

q *Vicinia*] Aliter Cornelius Fronto: 'Vicinia vicorum conjunctio; Vicinitas hominum conversatio est.' Et apud Terent. 'Commigravit huc viciniæ.' Vicinia est locus ubi plures vicini habitant. Et *vicinitas* vicinorum propinquitas: Idem: 'Virtus

Victimam Ælius Stilo ait esse vitulum[r] ob ejus [FEST.
vigorem: alii autem quæ vincta adducatur ad altare: aut quæ ad hostis victos[10] immoletur.

Viæ[s] sunt[11] et publicæ per . . . . . .
. . . e omnibus licet. privatæ quibus vetitum uti
. . . . . prætereorum
quorum sunt privatæ . . . . . .
. . . . . vias muniunto. Dionisam lapides sunt, qua volet jumenta agito.

Viduertas[t] calamitas dicta, quod viduet bonis.

Viere,[u] alligare, unde vimina, et vasa viminea. [PAUL.

10 Id. ibid. *hostibus victis.* Scribendum monet Gifanius *ob hostis.*—11 Hoc caput in ed. Scal. desideratur.

NOTÆ

tua me vel vicinitas,' &c. *Idem.*

[r] *Victimam Ælius Stilo ait esse vitulum*] Inde Glossarium: 'victimarius, μοσχοθύτης, μοσχοτόμος,' 'Qui vitulum immolat, cædit.' Sed tertium etymon verum est, victima quæ *ob hostes victos:* (sic enim legendum, ut in Schedis.) Ovid. 'Victima, quæ cecidit dextra victrice, vocatur.' Vide 'hostia,' et 'maxima hostia.' Pro *vincta* in Schedis est *victa.* 'Fortasse pro *vitta,*' inquit Ursinus. Nam boves auratis cornibus, vittis ornati et sertis ad aram ducebantur. Præterea Serv. I. Æn. scribit: 'Solutæ sunt hostiæ, nam piaculum est in sacrificio aliquid esse religatum.' Nihil tamen mutandum. *Idem.*

[s] *Viæ*] Desideratur hoc caput in aliis editionibus: in eo vero Festus agebat, ut ex reliquiis ejus apparet, de viis publicis et privatis, et antiquam legem referebat de viis muniendis, iisdemque lapide sternendis, ut quæ stratæ lapidibus essent, per eas jumenta agere liceret. Extat inscriptio in quodam denario Augusti: QUOD VIÆ MUNITÆ SUNT. *Fulv. Ursin.* Suppleo: *Viæ sunt et publicæ per quas ire omnibus licet et privatæ quibus vetitum uti omnibus præter eorum quorum sunt privatæ . . . . . vias muniunto, donicum lapides esunt, qua volet jumenta agito.* Publicæ viæ sunt quas 'regias' Græci dicunt, Romani 'Prætorias' et 'consulares.' Privatæ sunt agrariæ quæ dupliciter intelligi possunt. Sunt enim quædam agrariæ quibus uti omnibus licet, et quædam quæ ad dominorum utilitatem ducuntur, quibusque aliis interdictum est, nisi id a Dominis concedatur. De his loquitur Festus. Verba legis ab illo relatæ fortasse ad 12. tabulas pertinent, et fortasse ad idem caput ubi scriptum: 'Amsegetes viam muniunto, si via immunita escit, qua volet jumentum agito.' Illa enim, *donicum lapides esunt,* idem significant quod ista, 'si via immunita escit.' *Idem.*

[t] *Viduertas*] A 'viduare,' 'viduertas,' ut ab 'uberare,' 'ubertas.' *Idem.*

[u] *Viere*] Amplius in Schedis: *Viere alligare significat ut hic versus demonstrat: Ibant Malaci viere veneriam corollam. Unde vimina et vasa viminea, quod vinciuntur ligata.* Hunc versum

Vietus,[x] languidus, sine vi, et naturalibus privatus viribus.

Viget[y] dictum a vi agendo, sed non in agendis[12] hostilibus rebus; verum iis, quæ concitato animo ad bonum tendunt.

Viget dictum videtur a vi agendo, sed non in agendis hostilibus rebus, verum his quæ celerrimo concitatoque animo ad bonam tendunt frugem. [FEST.

Viginti quinque[z] pœnæ significat viginti quinque asses.

12 Ead. ed. *sed in agendis*, et mox *qui* pro *quæ*.

NOTÆ

affert etiam Varro lib. IV. 'Viere vincire a quo est in Asoto' (Sotadico, ut Scal.) 'Ennii: ibant malaci viere veneriam corollam.' Ubi Scaliger: *ibant malacam viere veneriam corollam:* aitque esse ex Sotadico Græco qui citatur ab Hephæstione: Ποίης τέρεν ἄνθος μαλακὸν ματεῦσαι, 'Herbæ' (ibant) 'tenerum florem et malacum quærere.' A *viere* autem est *vimen* quod ante Cannabi usum viticibus et virgultis pro funibus uterentur. Tzetzes: πρότερον ἀπὸ λύγου σχοίνους ἐποίουν πρὸ εὑρέσεως τῆς καννάβεως, 'Primum e viticibus funes faciebant ante inventionem cannabi.' Inde Græcis λυγίζειν, quod Latinis *viere*. Idem.

[x] *Vietus*] Terent. in Eun. 'Hic est vietus, vetus, veternosus senex.' Plaut. in Mercat. 'Acheronticus, senex, vietus, decrepitus.' *Ant. Aug.*

Vietus] Proprie Marcidus a *vieo*, ut dicebant pro *vio*, ita ut de virgultis dicatur quæ marcida fiunt et flaccida postquam vientur ut funium usum præstent. Quare optime in Glossis: 'Vietum, μεμαρασμένον, marcidum.' Inde homines molles flaccidique *vieti* dicti. Terent. Eunuch. IV. sc. 4. 'Hic est vetus, vietus, veternosus senex.' Ubi Donatus: 'Vietus, mollis flaccidusque, et flexibilis corpore, unde et vimina et vimenta, et vites et vietores dicuntur, et viere religare dicitur. Quia vietis virgis magis religare possumus quidlibet. Lucretius Araneæ dixit vietam vestem, hoc est, putri mollitia præditam.' Sed in originatione fallitur Donatus. Nam a *vio* est vimen, vimentum, vitis, et a *vieo*, vietus, vietores. *Dac.*

[y] *Viget*] Gloss. 'Vigeo, θάλλω, ἀκμάζω.' Ut de iis dicatur qui vi et robore præditi sunt. Quare Festus a *vi* et *ago* deducit, quod 'vi agunt,' et quoniam 'vi agere' poterat depravari et in malam partem accipi, adjecit *agere* sen *vi agere* non dici de iis qui per vim omnia perpetrant et hostiliter agunt, sed de iis, qui celerrimo et concitato animo ad egregia feruntur. *Idem.*

[z] *Viginti quinque*] Schedæ: *Viginti quinque pœnæ in* 12. *significat viginti quinque asses.* Hanc legem 12. tabularum refert Gellius lib. XX. cap. 1. 'Si injuriam alteri faxit, viginti quinque æris pœnæ sunto.' Ubi delendum τὸ *æris* ex auctoritate Festi. Et viginti quinque esse viginti quinque asses idem Gell. ibid. 'Sed enim ipsum vide, quod in injurias factas quinque et viginti assibus sanxerunt.' *Idem.*

Viminalis porta,[a] et collis appellabantur, quod ibi viminum sylva fuisse videtur, ubi est et ara Jovi Viminio consecrata.

Viminalis porta, et collis appellabantur, quod ibi viminum fuisse sylva videtur. [PAUL.

Vinalia[b] diem festum habebant, quo die vinum novum Jovi libabant.

Vinciam[13 c] dicebant continentem.

Vindex[d] ab eo quod vindicat quominus is, qui prensus est, ab aliquo teneatur. [FEST.

Vindiciæ[e] appellantur res eæ, de quibus controversia est,

13 Vet. lib. *Viciam.* Vide Notas.

NOTÆ

[a] *Viminalis porta*] Aliter paulo Varro lib. IV. de L. L. 'Collis viminalis a Jove Vimineo, quod ibi aræ sunt ejus, aut quod ibi vimineta fuerunt.' Sed a *vimineto* potius. Juvenal. Sat. III. 'Esquilias dictumque petunt a vimine collem.' Et inde nomen Jovi Vimineo, quod ibi ejus aræ. *Idem.*

[b] *Vinalia*] Mirum quam inter se discrepent scriptores de Utrisque Vinalibus, tum iis, quæ 9. Kal. Maii, tum alteris, quæ 14. Kal. Septembris celebrabantur. Quæ non afferam, ne molestus sim. Sed hoc tantum dicam, Vinalia mense Aprili esse Veneris, eique hortos dedicatos: quæ Veneralia Plutarchus vocat: Vinalia mense Sextili esse Jovi. Tamen utrumque contra apud scriptores reperies. *Jos. Scal.*

Vinalia] Vide post 'Roscii:' et 'Rustica vinalia.' *Dac.*

[c] *Vinciam*] Lege ut in Mss. *viciam*, et infra *continentiam* pro *continentem*. Nam *vicia* est *continentia*. Nisi velit Festus inde *viciam* etiam virginem, vel mulierem continentem dictam. Sed sic etiam non incommode *vinciam* retineas a *vincire*, nempe quæ sit vincto pectore, ut fere olim virgines. Nam flocci est quod ait Turnebus, alicubi *vinciam* dictam continentem, quia quæ vinctæ sunt, tenuioris et gracilioris sunt abdominis, quam incontinentes quibus propendet aqualiculus. *Idem.*

[d] *Vindex*] Qui vindicat, asserit, unde et assertor dictus. *Idem.*

[e] *Vindiciæ*] Lucilii versus inversus: *Nemo hic vindicias, numen, neque sacra veretur.* Auctor Glossarii accedit ad primam Festi interpretationem: 'Vindiciæ, τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα.' Lege postea: *At Ser. Sulpitius nomine etiam singulariter formato, vindiciam esse ait rem, qua de re controversia est.* Jam docti viri legem 12. emendarunt: *tulit rei sive litis.* Jos. Scal.

Vindiciæ] Lege ex Turnebo et Fulvio Ursino, *Vindiciæ appellantur res eæ de quibus controversia est. Aut potius dicuntur vindiciæ inter eos qui contendunt.* Vindicare est manum asserere, injicere, ad aliquid e potestate alterius extrahendum, vel simulata vi adhibita et consertis cum adversario

quod potius dicitur jus, quia fit inter eos, qui contendunt. M. Cato in ea, quam scripsit L. Furio: De aqua . . . . . Prætores secundum populum vindicias dicunt . . . . . et Lucilius: Nemo hic vindicias neque sacra, neque numen vereretur.[14] De quo verbo Cincius sic ait: Vindiciæ olim dicebantur[f] illæ, quæ ex fundo sumtæ in jus allatæ erant. At Ser. Sulpicius . . jam[g] singulariter formato vindiciam esse ait . . . . . qua de re controversia est, ab eo quod vindicatur . . . . . et in duodecim: Si vindiciam falsam tulit . . . . . si velit is . . . . . arbitros tres[15] dato: eorum arbitrio . . . . . fructus[16] duplione damnum decidito.†

14 Scal. *Nemo hinc vindicias, numen, neque sacra veretur.* Turneb. *Nemo hic vindicias neque sacra aut numina retur.* Duza: *Nemo hic nec numen, nec vindicias neque sacra veretur.*—† Legendum monet Gifanius, Indice Lucretiano: *At Ser. Sulpicius nomine jam singulariter formato vindiciam esse ait, qua de re controversia est, ab eo quod vindicatur: ut in duodecim: Si vindiciam falsam tulit rei sive litis arbitros tres dato: arbitriis fructi duplione damnum decidito* vel *deciditor.*—15 Vet. lib. *tot arbitros æris.*—16 Vet. lib. *fructi.*

NOTÆ

manibus, in jure quippiam suum esse dicere. Unde *vindiciæ* res omnes quæ cui pertineant et vindicentur in jure agitur. Vindiciæ etiam dictæ res quælibet de quibus aliter contendunt inter se. Unde Glossarium: 'Vindiciæ, *τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα*,' 'res quæ in controversia sunt.' Vindiciæ etiam dicitur possessio rei controversæ usque ad dijudicatam litem. In illo Catonis, *Prætores secundum populum vindicias dicunt:* id est, populo vindicias dant, Rei controversæ possessionem populo decernunt. *Dac.*

f *Vindiciæ olim dicebantur*] Ursin. et Turneb. *Vindiciæ olim dicebantur glebæ quæ ex fundo, &c.* Nam olim qui fundum aliquem suum esse dicebat, ex eo glebas aliquas in jus ferebat, ut de fundo litem moveret et vindicias peteret. *Idem.*

g *At Ser. Sulpi....jam*] Lege: *At Servius Sulpitius nomine etiam singulariter formato vindiciam ait esse eam, qua de re, &c. Vindicia* pro *vindiciæ* in 12. *Si vindiciam falsam tulit, rei sive litis prætor arbitros tres dato, eorum arbitrio fructus duplione damnum decidito.* Sic enim legendum. Nam in Schedis erat: *Si vindiciam falsam tulit... si velit is.... tor, arbitros, &c.* Vindiciam ferre est decreto rem obtinere, vindiciam dicebat judex, ferebat is qui rem obtinebat. Sed si vindiciam ille tulerat, qui non debuerat, prætor tres arbitros dabat, quorum arbitrio duplione damnum luebat. *Idem.*

Vineæ,[h] ut Verrius præcipit, quod vini feraces sint: etiam militares quædam machinationes a similitudine appellantur.

Vinulus[i] dicitur molliter se gerens, et minime quid [PAUL. viriliter faciens. (Plautus: Oratione vinula ac venustula.)

Viritanus ager dicitur, qui viritim[17] populo distribuitur.

Viritim[k] dicitur dari, quod datur per singulos viros. Cato: præda, quæ capta est, viritim divisa.

Vitiligo[18][l] in corpore hominis macula alba, quam Græci ἀλφὸν vocant, a quo nos album: sive a vitio dicta, etiam si non lædit: sive a vitulo, propter ejus membranæ candorem, qua nascitur involutus. Lucilius: Hæc odiosa mihi vitiligo est: non[19] dolet, inquit.

Vitulans,[m] lætans gaudio, ut prato[20] vitulus. Ennius: Habet is coronam vitulans victoria.

17 Vet. lib. *virenti.*—18 Ms. *Vituligo.*—19 Vet. lib. *num.*—20 Vet. lib. *ut partu.*

NOTÆ

[h] *Vineæ*] A *vinum* est *vincus*, unde *vinea*, subauditur *terra*. Nam vinea est solum vitibus consitum. De vineis militaribus machinis vide 'sub vitem.' *Idem.*

[i] *Vinulus*] Plaut. in Asin. 'Oratione vinula, venustula.' *Ant. Aug.*

Vinulus] Glossarium: 'Vinnicus, νωχελής.' lege: *Vinulus.* Jos. Scal.

Vinulus] Mollis, a vini diminutione, nam vinum quod generosum non esset, *vinulum* et *villum* appellabant. Apud Plaut. Asinar. act. I. sc. 3. 'Osculaudo, oratione vinula, venustula.' Ubi Nonius *vinnulum* exponit *illecebrum.* Verum Janus Duza vocem *vinnulam* interpretatur flexuosam instar vinni, hoc est, cincinni. Ex Isidoro l. II. Origin. c. 19. 'Vinnolata vox est levis et mollis atque flexibilis, et vinnolata dicta a vinno, hoc est, cincinno molliter flexo.' *Dac.*

[k] *Viritim*] Gloss. 'viritim, κατ' ἄνδρα, καθ' ἕνα ἕκαστον.' *Idem.*

[l] *Vitiligo*] In Ms. *vituligo.* Ita et Gloss. Quod favere videtur etymo a *vitulo.* Sed melius *vitiligo* a *vitio*: de ea sic Celsus extremo lib. V. 'Vitiligo quamvis per se nullum periculum affert, tamen fœda est, et malo corporis habitu fit.' Deinde tres ejus species esse ducit, *alphos*, *metas*, et *Leuce.* Sed locum adi. *Idem.*

[m] *Vitulans*] Varro l. VI. 'vitulantes a vitula.' Similiter Græci a μόσχος, vitulus, dixere μοσχιᾶν, vitulare. Sed si a *vitulus*, prima syllaba corripi debet, quæ manifesto apud Ennium producitur, dicendum igitur a *vita*, quæ interdum lætitiam et lubentiam signat, esse diminutivum *vitula.* Unde *vitulari* et *vitulare*, pro lubentiis diffluere. Nonius: 'vitulantes Veteres gaudentes dixerunt, dictum a

Vivatus, et vividus a vi magna dicuntur.

Vivatus,[n] et vividus a poëtis dicuntur, a vi magna. [FEST.

Vivissimus, superlativus a vivido. [PAUL.

Uls[o] Cato pro ultra posuit.

Umbræ[p] vocabantur Neptunalibus casæ frondeæ pro tabernaculis.

NOTÆ

bonæ vitæ commodo, sicuti qui nunc est in summa lætitia, vivere eum dicimus.' Nævius Lycurgo: 'Ut in venatu vitulantes ex suis Locis nos mittant pœnis decoratos feris.' Inde etiam hilaritatis Dea *Vitula* dicta, cujus meminit Macrob. lib. III. Sat. cap. 2. *Idem.*

[n] *Vivatus*] Vividum quidem agnoscimus: sed vereor ne Festus pro *Viriatus vivatus* legerit: Lucilius libro XXVI. 'Ut populus Romanus victus vi, et superatus præliis Sæpe est multis: bello vero nunquam, in quo sunt omnia: Contra flagitium, nescire vinci bello, a barbaro Viriato Hannibale.' Idem libro II. 'In viriatum hunc in fauces invasse: animamque Elisisse illi.' At quod Nonius ait Viratium significare magnarum virium hominem in verbis Varronis, fallitur. Verba Varronis in Meleagris: 'Si non malit viraciam uxorem habere Atalantam.' *Viracia* est ἀντιάνειρα. Sed et versus Lucilianos conjunximus: et secundum ejusdem poëtæ testimonium depravatissimum in Nonio legitur *Injuriatum* pro *In viriatum.* Nolo tamen contra veteres Grammaticos quicquam temere a me pronuntiari. Nam quidni *vivatus*, ut et *Sensatus* possit dici? *Jos. Scal.*

Vivatus] Non dubium quin *vivatus* sit vera lectio. Lucret. lib. III. 'Ut lacerato oculo circum si pupula mansit Incolumis stat cernendi vivata potestas.' Sed *vivatus* et *vividus* a *vivo*, non a *vi*, ut Festus putat. *Dac.*

[o] *Uls*] Uls, ultis Pomponius in origine juris: 'Ultis Tiberim.' Ab *uls*, sive *ultis*, *ultra*, ut a 'cis,' sive 'citis,' 'citra.' Vide 'cis.' *Idem.*

[p] *Umbræ*] Non solum in Neptunalibus, sed etiam aliis solennibus celebritatibus, ut in solenni Annæ Perannæ. Ovidius: 'Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas Potat: et accumbit cum pare quisque sua. Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt: Sunt, quibus e ramis frondea facta casa est. Pars sibi pro rigidis calamos statuere columnis: Desuper extentas imposuere togas.' Quæ factæ sunt e frondibus Trichilæ vocabantur a Veteribus, ut alibi notavimus, et amplius ad Cæsarem dicemus, apud quem in omnibus manu scriptis, quotquot extant (extant autem infiniti) codicibus, tum etiam in veteribus editionibus *Trichilæ* non *triclinia* legitur. Quam inepta lectio sit vulgata, ostendemus in iis, quæ ad ipsum Cæsarem, quem diligentissime cum veteri codice contulimus, annotamus, quia video quibusdam doctis viris commentitiam lectionem placuisse. Primus enim Beroaldus censuit *Thericlea* pro *Trichilæ* legendum esse. Postea extiterunt ineptiores illo hac quidem in re, qui *Triclinia* substituerunt. Sed de his suo loco. *Jos. Scal.*

Umbræ] Tabernacula sive tentoria ad excipiendos peregrinos qui ad spectandos ludos convenirent. Quæ similiter Græcis σκιάδες dictæ. Athenæus lib. IV. *Dac.*

Unciaria[q] lex dici cœpta est, quam L. Sulla et Q. [FEST.
Pompeius Rufus tulerunt, qua sanctum est, ut debitores
decimam partem . . . . . .

Ungulatos ungues magnos[1] atque asperos Cato ap- [PAUL.
pellavit.

Ungulum Oscorum lingua significat annulum.

Ungulus[r] Oscorum lingua annulus ut . . [FEST.
. . . . . siquidem monumenti nacta est,
qui eorum requireret, est ungulus, quem ei detraxit e
Lirio. Pacuvius in Iliona: Repugnanti ego porro hunc
vi detraxi ungulum: et in Atalanta: Suspensum in lævo
brachio ostendo ungulum.

Ungustus,[s] fustis uncus. [PAUL.

Volsgram[2] avem[t] quæ se vellit, augures hanc ean- [FEST.
dem fecilitram[3] appellant.

Vola,[u] vestigium medii pedis concavum: sed et palma manus vola dicitur.

1 Legit Dac. cum Vossio *Ungulatos, qui haberent ungues magnos, &c.*—2 '*Voisgram.* Antique 'avolsus' pro 'avulsus:' sic Festus *volsgram* avem dixit: ita enim puto legendum, non *voisgram.*' *Gifan. Indice Lucretiano. Voiscram* legitur in ed. Scal.—3 Vet. lib. *fucillantem.* Conjicit Dac. *Fulicitram* a 'fulicia.'

NOTÆ

[q] *Unciaria*] Lex mihi omnino incomperta. *Jos. Scal.*

Unciaria lex] Putabam infra: *ut debitores duodecisimam partem creditoribus solverent,* vel quid simile. Sed nihil audeo, cum hujus legis nemo præter Festum meminerit. *Dac.*

[r] *Ungulus*] Plin. lib. XXXIII. cap. 1. 'Miror Tarquinii ejus statuam sine annulo esse. Quanquam et de nomine ipso ambigi video: Græci a digitis appellavere, apud nos prisci ungulum vocabant, postea et Græci et nostri symbolum.' Putat Voss. non Oscum sed Latinum, ab *uncus, unculus,* postea *ungulus.* Sic infra *ungustus,* pro *uncustus,* fustis uncus. Quæ sequuntur usque ad *Pacuvius,* cujus auctoris sint incertum est. Schedæ pro *e lirio* habent *ebrio.* Lego: . . . . . *Si quid monumenti nacta est qui verum requireret, est ungulus quem ei detraxit ebrio.* Idem.

[s] *Ungustus*] *Uncustus,* postea *ungustus.* Idem.

[t] *Volsgram avem*] Quæ se vellendo malum auspicium faciebat. Eas intellexit Statius: 'simul ora recurvo Ungue secant rabidæ, planctumque imitantibus alis Exagitant Zephyros et plumea pectora cædunt.' *Idem.*

[u] *Vola*] Gloss. 'vola, θέναρ.' θέναρ autem Hesychio et τὸ κοῖλον τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ποδὸς, concavitas manus et pedis. *Idem.*

Volones[x] dicti sunt milites qui post Cannensem cladem[4] usque ad octo millia, cum essent servi, voluntarie se ad militiam obtulerunt.

Volturnalia[y] Volturno Deo sua sacra faciebant,[5] [PAUL. cujus sacerdotem Volturnalem vocabant.

Vopte[z] pro vos ipsi Cato posuit.

Urbanas[a] tribus appellabant, in qua[6] urbs erat dispartita a Ser. Tullio rege, id est, Suburrana, Palatina, Esquilina, Collina.

Uruat,[b] Ennius in Andromeda significat circumdat, [FEST. ab eo sulco, qui fit[7] in urbe condenda uruo aratri, quæ sit forma simillima uncini[8] curvatione buris, et dentis, cui præfigitur vomer: ait autem: circum sese uruat ad pedesterra occ[9] . . . caput.

4 Vet. lib. *plagam.*—5 Videtur scribendum, (sic notat Ursinus) *Volturnalib. Volturno deo suo sacra faciebant.*—6 Ed. Scal. *in quas.*—7 Ead. ed. *sit.*—8 Ead. ed. *uncini a.*—9 Vet. lib. *occultat.*

NOTÆ

[x] *Volones*] Macrob. lib. I. Sat. cap. 2. 'Bello Punico cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt, et volones, quia sponte hoc voluerunt, appellati.' Vide Livium lib. XXIV. *Idem.*

[y] *Volturnalia*] 6. Kalendas Septembres. *Idem.*

[z] *Vopte*] Vide 'suopte.' *Idem.*

[a] *Urbanas*] Varr. lib. IV. 'Ab hoc quoque quatuor partes urbis tribus dictæ: ab locis Suburana, Esquilina, Collina, Palatina.' *Idem.*

[b] *Uruat*] *Uruum* vocabatur quicquid ita flexum erat ut rediret sursum versus, et inde Romani aratri curvaturam *uruum* dixere. Festus curvationem buris et dentis cui vomer præfixus erat, totum id *uruum* appellatum dicit, et figuram habuisse simillimam uncini. Quo nomine etiam vomerem comprehendit, ideo dixit 'sulcum in urbe condenda fieri uruo aratri.' Ab *uruum* est *uruare*, quod est in urbe condenda uruo aratri circumdare: nam qui urbem erant condituri aratro locum circumscribebant: ut notum est. Deinde *uruare* simpliciter pro *circumdare*. Infra locus Ennii ita in Schedis: *Circum sese uruat ad pedes a terra quadringentos caput.* Scriptum fuerat *aterra cccc caput.* De ceto, cui exposita Andromeda, loquitur Ennius, quod quadringentis pedibus a littore remotum circum sese caput uruat. Doctiss. Salmasius legebat, *circum sese uruat, ad pedes fert occultans caput.* Quod ego ita interpretor, videt Andromeda cetum circum sese uruare, at ipsa præ timore caput ad pedes demittit ut occultet, &c. *Idem.*

Uxorium[c] pependisse dicitur, qui, quod uxorem [PAUL.
non habuerit, æs populo dedit.

NOTÆ

[c] *Uxorium*] Ἀγαμίου δίκη, Athenienſibus: alibi etiam, hoc est, Lacedæmone, ὀψιγαμίου, καὶ κακογαμίου, æs pœnæ nomine a cælibibus primi exegerunt, ut puto, M. Furius Camillus, et M. Postumius censores anno ab U. C. 350. *Jos. Scal.*

Uxorium] Ut *viduvium*, æs quod a viduis pendebatur. Gloss. 'viduvium, πρόστιμον χηρείας,' id est, 'mulcta viduitatis.' Sic apud Athenienses mulcta indicta in eos qui uxorem non duxerant, quæ ἀγαμίου δίκη. Apud Lacedæmonios, in eos qui vel sero vel male nupserant, quæ ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου δίκη dicebatur. Vide Pollucem. Apud Romanos autem illud æs primi exegerunt M. Furius Camillus et M. Postumius Censores ann. U. 350. *Dac.*

SEXTI POMPEII FESTI

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

FRAGMENTUM,

EX VETUSTISSIMO EXEMPLARI BIBLIOTHECÆ FARNESIANÆ
DESCRIPTUM.

SCHEDÆ QUÆ FESTI

FRAGMENTO DETRACTÆ

APUD POMPONIUM LÆTUM EXTABANT.

EX BIBLIOTHECA FULVII URSINI, CUM EJUSDEM NOTIS IN

SEXTI POMPEII FESTI FRAGMENTUM,

ET SCHEDAS.

DE FESTI FRAGMENTO:

Ex Ed. Rom. 1581.

Vigesimus agitur annus, ex quo Ant. Augustinus Archiep. Tarraconensis, Festi fragmentum, quod majorum memoria ex Illyrico advectum in bibliotheca Farnesiana servatur, multo quam alii diligentius cum vulgatis contulit, et primus partem alteram ejus libri mutilam exscripsit, commentariisque a se illustratam edidit Venetiis, opera Caroli Sigonii. Sed ut tunc erat Romæ stlitibus judicandis xiivir, aliisque gravioribus curis impeditus, nonnulla clarissimo viro deque literis optime merito, in eis schedis describendis, exciderunt. Quam quidem editionem doctissimi viri postea secuti, tam multa in ea restituerunt, ut ex iis, quæ Lutetiæ vulgarunt, intelligi facile possit, quid facturi fuissent, si emendatiorem codicem nacti essent. Nos igitur, quibus has antiquitatis reliquias non solum inspiciendi, sed etiam arbitratu nostro tractandi, commoditas sæpe fuit, cum ex locorum aliquot collatione animadvertissemus, si fragmenti hujus schedæ ad fidem archetypi exemplaris repræsentarentur, fore, ut quæ mutila mancaque in iis sunt, omnes antiquitatis studiosi facilius ea certiusque essent divinaturi, curavimus paginas ipsas, eo quo Festus scripsit ordine, numero versuum in singulis pagellis, et literarum in unoquoque versu, nec aucto, nec diminuto, ita ut sunt in exemplari, qua potuimus diligentia, describendas. Hoc amplius, partem paginarum mutilam, habita spatii, quod supplendum fuit, ratione, infinitis locis resarcivimus: multa ex eorum scriptis, quos supra nominavimus, mutuati, multis etiam de nostro additis; non quod ea vera esse, aut ita Festum scripsisse arbitremur, sed ut doctorum ingenia excitaremus ad bene de hoc fragmento merendum: atque ea quidem supplementa literarum varietate et notis etiam quibusdam ab antiquo distinximus.

Ab eo autem separavimus schedas illas, quas a Marullo habuisse dicitur Pomponius Lætus, quod earum archetypum exemplar non extet, et pars altera paginarum, quæ margini proximior ab igne mutilata fuit, neglecta ab iis, qui tunc fragmentum descripserunt, in præsentia desideretur. Quas autem nos edidimus, sunt illæ quidem e doctissimi viri exscriptæ chirographo, aliis editionibus non modo emendatiores, verum etiam aliquot locis auctiores: ut si qua præter hæc in vulgatis sint, ea plane non esse Festi credendum sit, sed e Pauli epitoma aut aliunde petita. His omnibus ultimo loco addidimus perbreves quasdam notas earum tantum rerum, quæ visæ sunt ab aliis prætermissæ: nam quæ ex epitoma Pauli aut aliorum commentariis suppleta sunt, quia in promtu omnibus, hic notare, nisi si qua imprudentibus nobis irrepserunt, supervacaneum duximus.

MONITUM.

Fragmenti principium fuit vox *Manubiæ* usque ad *Malo cruce:* hæc habentur in schedis pagina CLX. Post *Malo cruce* sequebatur *Mutum, &c.* quod in prima pagina fragmenti positum est usque ad *Ordinarium hominem* pagina XXXII. *Ordinarium* sequuntur ea quæ in schedis habentur usque ad *Peremere* a pagina CLXXII. usque ad CLXXXII. Reliqua integra sunt in fragmento usque ad *Tablinum* pagina CLXIV.* Post *Tablinum* sequuntur quæ habentur a verbo *Tabem,* usque ad vocem *vindiciæ,* quæ finis fragmenti fuit.

Notæ, quibus usi sumus ad indicanda ea, quæ visa sunt, vel aliter legenda, vel addenda, vel tollenda :

f. Fortasse.
ʌ. Addendum.
( ) Tollendum.

[* Paginas editionis Ursini uncis inclusimus.]

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

FRAGMENTUM.

mutum dicimus: aut quod nullius fiant vocis, cum in eas literas incidant. Metaphoram, quam Græci vocant, nos tralationem, id est, domo mutuatum verbum: quo utimur, inquit Verrius, *in oratio*ne, sæpius quidem honesti ac *significantis verbi defectu*, ut speciosiora,[1] atque *eodem etiam* significan*tiore*, quam proprio vo*cabulo*, rem indicemus . . redit ad sua . . . tralatum manebit quo pervenit . . . as alieno perinde ac suo ab . . . . Metaplasticos dicitur apud p*oetas usurpari id*, quod propter necessitatem metri *mutare consueverunt*, quod item barbarisi*mus dicitur in solu*ta oratione conscrib*enda* . . . . . Meta . . . . . ca a cariore . . . perventura . . . quod . . . dicare ait Ennius . . id est . . . . . Meta . . . abus ut . . accip . . . gratia . . . . . necessitate. Metonymia est tropos, cum ab eo, quod continet, significatur id, quod continetur, aut superior inferiore, et inferior superiore.

1 f. *speciosiore.*

Quæ continet, quod continetur; ut Ennius, cum ait: Africa terribili tremis[2] horrida terra tumultu: ab eo quod continetur id quod continet; ut cum dicitur; epota amphora vini: a superiore inferior, ut Ennius: Cum magno strepitu Volcanum ventus vegerat: ab inferiore superior, ut, persuasit animo vinum Deus, qui multo est maximus. Masculina et fœminina vocabula dici melius est secundum Græcorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρικὰ et γυναικεῖα ea, [2] sed ἀρσενικὰ dicunt et θηλυκά.

Matronis[a] *aurum fuisse redditum Sinnius Capito* ait: quod *videtur hoc significare: matronis* fuisse *restitutum aurum, ex quo P. R. crateram fecerat,* et eam *Apollini Delphos miserat: ut est testimonio index tabella: quod quidem aurum dederant matronæ ornatui demtum suo, ut votum solveretur* Apolloni: *quidam dicunt de eo potius esse intelligendum,* quod contulerunt *olim matronæ ad Capitolium* a Gallis Senoni*b. liberandum: id eis postea redditum* est a pop*ulo Ro. Magisterare pro regere, et* temperare dic*ebant antiqui. Sed alias magisterare* quidam *ponunt pro* . . . . . Muta .
. . . . . isi voce . . . .
. . multo . . . . . intelle .
. . . . . rem . . as dici . .
. . . . ut cui potius con . . . .
. M*ille*[b] singulariter dic*ebant antiqui, quod nunc* non aliter dicimus cum *mille nummum proferimus. Municas*[c] item,[3] communicas, dicit *Verrius a muniis, id est, operibus* ē

2 f. *tremit.*—3 f. *id.*

NOTÆ

[a] *Matronis*] Vide Festum in 'Pilentis:' et Liv. lib. v. *Apolloni* autem antiqua scribendi ratio e Græco fonte ducta, qualis in æreo numismate, APOLLONI SANCTO.

[b] *Mille*] Agellius lib. I. cap. 16. 'Quis inventus est, qui L. Antonio mille nummum ferret expensum.' In his, atque multis aliis, mille numero singulari dictum est.

[c] *Municas*] Placidus in glossis: 'Municare, communicare: dictum a mœniis, i. operibus:' puto autem *mœnicare* dixisse antiquos; qui *œ* pro *u* ponebant, ut 'œsus' pro 'usus,' 'mœrus' pro 'murus.'

. . aut potius co . . *Mancipatus,*[d] *ita adoptantis* ut patri[4] sui heres *erat. adoptivus. n. ejus qui adop*tet, tam heres est, quam *si ex eo natus esset. sui patris, quasi* in potestate alie*na non esset, ita est legitimus* et suus heres, ut p*atet manifeste ex eo, quod ait Ser.* Sulpicius in ea oratio*ne, quam scripsit et habuit* pro Aufidia. *Multifacere antiqui dicebant sicut* magniface*re, item et parvifacere, testis est M. Cato* in ea, quam *scripsit contra Q. Minucium Thermum de* X hominibus. *Neque fidem, neque jusjurandum* neque pudi*citiam multifacit . . quod quidem merito ab* [3] *usu recessit, quia non æstimatur novo qua*ntitas,[5] *nec desiderat multitudinem, nec conti*netur nu*mero. Magistri*[e] *dicunt in omnibus* rebus, qui mag*is ceteris possunt, ut Magistri* equitum, et *Magistri populi, item ludorum Apo*llinis, dixe*runt antiqui: quæ nunc aliter di*cuntur, velit[6] *ostendit Cato in oratione quam dixit* contra ora*tionem* . . . . . Maledic*tores dicebant antiqui, quos* nos appellamus *maledicos. Cato cum proficisceretur in* Hispania[7] [f] re*movendi maledictores.* Mihipte pro mihi *ipse, Cato posuit, cum dixit,* decuit talenta . . . . . versia, atque . . . . . entia item a . . *Mansues, pro, mansuetus dixit* Cato in epistola *ad* . . . . . mansues ad . . . . . Meritavere, sæpe me*ruere dixit Cato in* . . *Po*enorum, IIII. Su*ffetes evocaverunt statim om*nis cohortes, omnis *etiam, qui stipendia merit*averunt. Magn*ificius,*[g] *pro magnificentius usurp*avit

4 f. *patris.*—5 f. *qualitas.*—6 f. *velut.*—7 f. *Hispaniam.*

NOTÆ

[d] *Mancipatus*] Agellius lib. v. cap. 19. 'Filium adoptivum tam procedere, quam si se natum habeat.'

[e] *Magistri*] Videndus Festus in 'Vici,' Paulus in 'Magisterare,' et inscriptio ludorum sæcularium: MAG. XVIR. et MAG. XVVIR. *Magistri* autem, vel contra omnia Pauli exemplaria, scribendum puto.

[f] Cato in oratione cum proficisceretur in Hispaniam citatur infra in 'Navitas.'

[g] *Magnificius*] Agellius lib. XIII. cap. 18. citat Catonem de falsis pugnis contra Thermum: quæ forte oratio indicatur dimidiato verbo ..... *gna.* De Catonis autem nepote, quem *magnificentius* pro *magnificius* dixisse

Cato in ea, quam *scripsit* . . . . . gna, quis homo . . . . . *aut* pulchrius purgat *aut magnificius: nunc magnificen*tius dicimus, cum mag*nifice ejus positivus sit:* at nepos ejus, in ea *quam scripsit* . . *Ta*men ait, cum Ædilis *Curulis esset, Magnæ Ma*tris ludos magni*ficentius, quam alii, fecit.* Magnificior[8] quoque *idem deduxisse videtur* a munifice, cum dicamus *nunc munificentior, quam*vis munificens non sit *apud nos in usu. Cato* in ea, quam scripsit, id . . . *nemo* munificior . . . . . Mediocriculo [4] usus est in ea quam dixit Cato in consulatu: Ridibundum magistratum genere[9] pauculos homines, mediocriculum exercitum obvium duci Mutini Titini sacellum fuit in Velis,[10] adversum mutum Mustellinum in angi*portu* de quo aris sublatis balnearia sunt *fa*cta domus. CN. D*omiti.* Calvini, cum mansisset ab urbe condita *ad pri*ncipatum Augusti *Cæsaris inviolatum, religioseque* et sancte cultum *fuisset, ut ex Pontificum libris* manifestum est, *nunc habet ædiculam ad miliarium ab urbe s*extum et vicensimum, dextra v*ia juxta diver*ticulum *viæ,* ubi et colitur, et *mulieres sacrificant* in e*a togis prætextis* vla*tæ.*[11] *Matronæ a magistra*tibus non summove*bantur, ne pulsari, ne contre*ctarive viderentur, neve gra*vidæ concuterentur: ob* quam *etiam ca*usam ait Verrius, *neque earum viros* sedentes cum uxoribus de essequo[12] escen*dere coac*tos a magistratibus, quod communi vehiculo vehitur vir et uxor. Minuitur[h] populo luctus ædis dedicatione: cum Censores

8 f. *Munificior.*—9 f. *gerere.*—10 f. *Veliis.*—11 f. *Velutæ.*—12 f. *essedo.*

NOTÆ

ait Festus, meminit XIII. cap. 18. cum inquit: 'M. Cato. M. F. M. N. vehemens orator fuit, multasque orationes ad exemplum avi scriptas reliquit.'

[h] *Minuitur*] Plinius lib. II. cap. 18. de apib. mortuo rege: 'Subtrahitur,' inquit, 'deducta multitudine: alias spectantes exanimem, luctum non minuunt.' Arnobius lib. V. 'Quid temperatus fabæ alimonio panis, cui rei nomen dedistis castus? nonne illius temporis imitatio est, quo se numen a Cereris fruge violentia mœroris abstinuit?'

lustrum condiderunt: cum votum publice susceptum solvitur: privatis autem, cum liberi nati sunt: cum honos in familia venit, cum parens aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit, cum desponsa est: cum propriore quis cognatione quam his,[13] qui lugetur, natus est: cum in casto Cereris ē,[13] omnique gratulationi.[14] Maximæ dignationis Flamen Dialis est inter quindecim Flamines, et cum cetera[15] discrimina majestatis suæ habeant, minimæ habetur Pomonalis, quod Pomona levissimo fructui agrorum præsidet pomis. Mundus, ut ait Capito Ateius in L. VII. Pontificali, ter in anno patere solet, diebus his: postridie Volcanali,[i] et ante diem VI. Id. Nov. qui quid ita dicatur sic [5] refert Cato in commentariis juris civilis: Mundo nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est: forma enim ejus est, ut ex his qui intravere cognoscere potuit,[16] assimilis illæ.[17] ejus inferiorem partem veluti consecratam Dis Manibus clausam omni tempore, nisi his diebus qui supra scripti sunt, majores *censuerunt:* quos dies etiam religiosos judicaverunt ea de causa, quod quo tempore ea quæ occulte et abdita ea[18] religionis Deorum Manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur, et patefierent, nihil eo tempore in rep. geri voluerunt: itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant, non exercitus scribebatur, non comitia habeba*nt*, *non* aliud quicquam in rep. nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur. Mos est *institutum pa*trium; id est, memoria veterum pertinens maxime ad religiones *cærim*oniasque antiquorum. Milium

13 f. *is.*—14 f. *tione.*—15 f. *certa.*—16 f. *potui.*—17 f. *illi.*—18. f. *occultæ et abditæ.*

NOTÆ

[i] Post verbum *Volcanalia*, addendum ex Pauli epitoma, *a. d. tertium Non. Oct.* Macrobius lib. I. cap. 16. Plutarch. in Romulo. Apuleius apolog. I. 'Quoniam, ut res est, majus piaculum decernis speculum philosopho, quam profano Cereris mundum videre.'

quidam putant cepisse nomen a maxima nummorum summa, quæ est mille, quod ali[19] Græcæ stirpis judicant esse, cum id illi κέγχρον vocent; tam hercules, quam panicum, μελίνην. Municipalia sacra vocantur, quæ ab initio habuerunt ante civitatem Romanam acceptam, quæ observare eos voluerunt Pontifices, et eo more facere, quo affuissent[20] antiquitus. Minora templa fiunt ab Auguribus cum loca aliqua tabulis, aut linteis sæpiuntur, ne uno amplius ostio pateant, certis verbis definita : itaque templum est locus ita effatus, aut ita septus, ut ea una parte pateat, angulusque affixus[1] habeat ad terram. Manalis fons appellatur ab Auguribus puteus perennis, neque tamen spiciendius[2] videtur, quia flumen id spiciatur, quod sua sponte in amnem influat. Manes Di ab Auguribus invocantur, quod i per omnia ætheri [6] terrenæque[3] *manare credantur. Idem, Dii su*peri atque inferi *dicebantur : quos ideo invocabant* Augures, quod hi *existimabantur favere vitæ* hominum. *Munus, ait Verrius, dicitur administratio* reip. (public*æ*,)[4] *item magistratus, aut præfecturæ,* inperi, *provinciæ : cum multitudinis universæ* consensu, *atque legitimis in unum convenientis* populi comit*iis alicui mandatur per suffragia,* ut capere eam *possit jussu populi demandatam :* certove ex *tempore ex fide sua ; et certum usque* at[5] tempus admi*nistrare. Monstra dicuntur na*turæ modum e*gredieutia : ut serpens cum pedib.* avis cum quat*tuor alis : homo cum duobus capitib.* jecur cum dist*abuit in coquendo. Muta exta* dicuntur, quibus ni*hil divinationis, aut* responsi *elicitur : ut contra dicuntur ad*jutoria, quæ *certum aliquid eventurum indi*cant, aut ab in*cendio ut caveamus, aut* a veneno, taliq. *re certum aliquid, manifestumq.* instare periculum *portendunt, aut indicant* finium diminution*em. Minora, itemq. ma*jora auspicia, quæ d*icantur, docet Messala ; nam* majora Consulum, Pr*ætorum, Censorumq. dici ait ; re*liquorum minora : cum illi *majores ; hi autem min*ores magis-

19 f. *alii.*—20 f. *adsuessent.*—1 f. *angulosque adfixos.*—2. f. *spiciendus.*—3 f. *terrenaque.*—4 ( ).—5 f. *ad.*

tratus dic*i consueverint. Mensæ*[k] in ædibus sacris arar*um vicem obtinent, quia* legibus earum omnium s*acræ quoque mensæ sunt:* ut velut in ararum, vel in *pulvinaris loco sint: pri*vati quoq. in primis[6] *ipsis locis habere solent,* ubi sacras[7] habituri *sint, cujus modi est* parentatio, non sacrific*ium* . . . . magno cr . . . . tenebat aram . . . . . [7] *Mille urbium populus* stetit pro regno *dixisse ait* . . . Veranius in libro *quem inscripsit priscarum vo*cum, quod ei summæ *videatur origi*nem *dedisse, ac* causam Græ*cus sermo,* χιλιὰς *et* χιλιάδες. eo autem non *omnes uti. Mutas literas*[l] *et sem*ivocales *solebant antiqui duplicare* scribendo, aut *legendo, et ita ait Ennium scrip*sisse, in eo *quem de* . . . *a quo muta* duplicata sit *primum. Manumitti*[m] *dicebatur* ser. sacrorum *causa, cum dominus ejus tenens m*odo caput, *modo membrum aliud ejusdem servi, ita* edicite[8] hunc *hominem liberum esse volo: ac* pro eo auri x*x puri, probi, profani mei solvo, ut pri*usquam digre*diar, efficiatur juris* sui: dum[9] his ser*vum verbis e manu homi*nem liberum mit*tebat.*[10] *Mosculis Cato* pro parvis (qui)[11] moribus dixit *in ea quam scripsit* . .

6 f. *privis.*—7 f. *sacra.*—8 f. *edicit Ego.*—9 f. *tum.*—10 f. *emittebat.*—11 ( ).

NOTÆ

[k] *Mensæ, &c.*] Varro lib. v. rerum divinarum apud Macrobium lib. III. cap. 2. dicit aras primum ansas dictas: quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri. Inde Virgilius: 'Talib. orabat dictis, arasque tenebat:' hæc ad fragmentum '....tenebat aram....'

[l] *Mutas literas*] Festus in 'Solitaurilia.' Quam consuetudinem, inquit, Ennius mutavisse fertur, utpote Græcus Græco more usus, quod illi æque scribentes ac legentes duplicabant mutas et semivocales.

[m] *Manumitti*] Hanc manumissionis formulam, verbis quibus erat concepta, in editione Augustiniana omissis aliis, aliis luxatis male acceptam, suæ nos integritati, nisi fallimur, restituimus. Festus in 'Puri,' 'Puri,' inquit, 'probi, profani, sui auri dicitur in manumissione sacrorum causa: ex quibus Puri significat, quod in usu spurco non fuerit: Probi quod recte excoctum purgatumque sit. Profani quod sacrum non sit, et quod omni religione solutum sit. Sui, quod alienum non sit.' Legis Manliæ de vigesima eorum, qui manumitterentur, Livius facit mentionem lib. VII. reliqua Paulus in epitoma suppeditavit.

. . . . . Migrare mensa[n] *quod legib. ejus sacra esset, Di*isque templi posita, *inauspicatum apud antiquos habe*tur, cum sequitur sua *migrantem pœna. Mensas aiunt q*uidam fuisse in tri*viis poni solitas, quæ sint tri*viales appellatæ. *Mente captus dicitur, cum mens* ex hominis potestate *abiit: et idem appellatur de*mens, qui (quod)[12] de sua *mente decesserit, et* a mente (mente)[13] abierit. *Manare solem tunc so*litos esse antiquos *dicere ait Verrius,* cum solis orientis radii *splendorem jacere cœp*issent, atque ideo primum *diei tempus, mane dictum, quam*vis magis addicitur[14] *quod manum bonum dicebant, a ma*ne, idem a mature: quod id *bonum est, quod maturum est,* unde et Matuta di*cta quoque videtur Mater.* Mamertini[o] appel*lati sunt ha*c de causa, cum de toto Samnio [8] gravis incidisset pestilentia, Sthennius Mettius ejus gentis princeps, convocata civium suorum contione, exposuit se vidisse in quiete præcipientem Apollinem, ut, si vellent eo malo liberari, Ver sacrum voverent, id est, quæcumque vere proximo nata essent, immolaturos sibi: quo facto levatis, post annum vicensimum deinde ejusdem generis incessit pestilentia: rusum itaque consultus Apollo respondit, non esse persolutum ab his votum, quod homines immolati non essent: quos si expulissent, certe fore, ut ea clade liberarentur: itaque i jussi patria decedere, cum in parte ea Si*ciliæ* consedissent, quæ, *nun*c Tauricana[15] dicitur, forte *labo*rantibus bello no*vo* Messanensibus auxilio venerunt ultro, eosque *ab eo* liberar*unt.* provinciales, quod ob *me*ritum eorum, ut gratiam referrent,

12 ( ).—13 ( ).—14 f. *id dicitur.*—15 f. *Tauromenitana.*

NOTÆ

[n] *Migrare mensa*] Mensas Deæ quæ in triviis coleretur, sive Dianæ, sive Hecatæ, poni solitas, quæ triviales inde appellatæ sint, Festi reliquiæ indicant. Idem ait, curiales dici mensas, in quibus immolabatur Junoni, quæ Curis est appellata; sive potius, ut ait in 'Quirites,' quod in curiis ei Sabini sacrificabant, curiales sunt mensæ appellatæ.

[o] *Mamertini*] Vide infra in 'Ver sacrum:' et Plin. lib. III. cap. 13.

et in suum corpus, communionemq. agrorum invitarunt eos, et nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quod, conjectis in sortem duodecim Deorum nominibus, Mamers forte exierat: qui lingua Oscorum Mars significatur: cujus historiæ auctor est Alsius libro primo belli Carthaginiensis. Murrata potione usos antiquos indicio est, quod etiam nunc Ædiles per supplicationes Diis addunt ad pulvinaria, et quod XII. tabulis cavetur, ne mortuo indatur, ut ait Varro in antiquitatum L. I. Muger dici solet a Castrensium [16] hominibus, quasi mucosus his,[17] qui talis male ludit. Muri,[18p] est quemadmodum Veranius docet, ea quæ fit ex sali sordido, in pila pisato, et in ollam fictilem conjecto, ibique operto, gypsatoque et in furno percocto, cui Virgines Vestales serra ferrea secto, et in seriam conjecto, quæ est intus in æde [9] Vestæ in penu exteriore, aquam jugem, vel quamlibet præterquam quæ per fistulas venit, addent,[19] atque ea demum in sacrificiis utuntur. Mortuæ pecudis corio calceos aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur . . . sed aut occisæ alioqui, aut immolatæ, quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt. Me pro mihi dicebant antiqui, ut Ennius, cum ait L. II. si quid me fuerit humanitus, ut teneatis: et Lucilius: Nunc ad te redeo, ut quæ res me impendet, agatur. Minorum Pontificum maximus dicitur, qui primus in id collegium venit: item minimus, qui novissimus. Malevoli Mercurii signum erat proxime Janum; qui item erat in Turdellis M . . os, *malevoli etiam cognomine* appellabatur. Malevoli autem, quod in nullius tabernam spectabat. Malluvium latum,[20] in commentarium [1] sacrorum, significat manus qui [2] lavet, a quo malluviæ di-

16 f. *Castrensibus.*—17 f. *is.*—18 f. *Muries.*—19 f. *addunt.*—20 *datum v. c.*—1 f. *Commentario.*—2 f. *quia.*

NOTÆ

p *Muri*] Ex hoc loco Varro apud Nonium in 'Salis' emendandus. Muries fit ex sale, quod sal sordidum pinsum, et in ollam rudem fictilem conjectum, &c.

cuntur, quibus manus sunt lautæ perinde, ut quibus pedes, pelluviæ. Maximum Prætorem [q] dici putant alii eum, qui maximi imperi sit; alii, quia [3] ætatis maximæ: pro collegio quidem Augurum decretum est, quod in Salutis augurio Prætores majores et minores appellantur; non ad ætatem, sed ad vim imperii pertinere. Mortis causa stipulatio existimatur fieri, ut ait Antistius Labeo, quæ ita fit, ut morte promissoris confirmetur, aut, ut quidam dixerunt, cujus stipulationis mors fuit causa. Marspedis, sive sine *r* litera maspedis imprecaticie solita vallium [4] quid significet, ne Messala quidem Augur in explanatione auguriorum reperire se potuisse ait. Majorem consulem L. Cæsar putat dici vel eum, penes quem fasces sint, vel eum, qui prior factus sit. Prætorem autem majorem, Urbanum: minores [10] ceteros. Mend*icum dici Verrius putat a mente* ejus, quam fe*fellit fortuna, vel quod precetur quemque* ut vitæ su*æ medeatur cibo. Mater Matuta,* manis, *mane, matrimonium, mater familiæ,* matertera, *matrices, materiæ dictæ videntur,* ut ait V*errius, quia sint bona: qualia scilicet* sint, quæ *sunt matura: vel potius a matre,* quæ est origi*nis Græcæ, μήτηρ. Modo* [r] quodam, id *est, ratione, dicuntur ista omnia, a modo* fit commodi*tas, commodus, commodat, accommo*dat, modice, *modestia, moderatio, modi*ficatio.

Nænia [s] est *carmen, quod in funere laudandi* gratia can*tatur ad tibiam: quod vocabulum Afra*nius in Ma*terteris posuit: Næniam autem inter exse*quias canti*tabant: sunt qui eo verbo*

3 f. *qui.*—4 f. *in precatione solitaurilium.*

NOTÆ

[q] *Maximum Prætorem*] Livius lib. VII. 'Lex vetusta est, priscisque literis verbisque scripta, ut qui Prætor maximus sit, Idib. Septemb. clavum pangat.' Vide supra in 'Major cos:' et Sueton. in Augusto, de Salutis augurio.

[r] *Modo*] *A modo quodam, id est, ratione, dicuntur omnia ista, commoditas, &c.* ita puto fuisse scriptum in exemplari.

[s] *Nænia*] Glossarium: 'Nænia, ἐπιτάφιος ὠδή.' Quæ in fine Græca verba, *νέατον* et *νήτη*, addita sunt, ea in exemplari ita plane leguntur, notum autem *νήτη* quid sit.

finem significari credi*derunt*. *Plautus in* . . abi ergo . . . . . Idem Trucul. Huic nom*ini*[5] *amanti mea hera* dixit domi, et ap*ud nos de bonis n*æniam esto.[6] Quosdam *dicunt velle ideo dici næniam* quod et[7] voci sim*ilior querimonia flentium* sit: quidam aiunt n*æniæ ductum nomen ab extre*mi intestini voca*bulo, ad quod probandum testimo*nio utitur Plautus[8] *in Bacchidib. si tibi est ma*chæoem, ad[9] nob*is veruina est domi, qua quidem ego* te reddam, u*bi me irritaveris, confossio*rem soricina *nænia: sive quod extremam flen*do efferim*us eam vocem, querendoque, nam* Græci νέατον *extremum dicunt; sive quod chor*darum ultima νήτη *dicitur, appellarunt extre*mam cantionis *vocem, næniam. Næniæ Deæ*[t] sacellum ultra portam *Viminalem fuerat* [11] *dedicatum, nunc habet tantum* ædiculam.

Navali[u] *corona donatur, qui pri*mus in hostium *avem armatus transilierit: cujusve* opera, ma*nuve navis hostium capta fuerit: adeptus* est eam M. *Terentius Varro, bello Piratico, donante* CN. Pom*peio Magno. Item alii, inter quos A. A*tillus[10] bello *quod gestum est contra Nabin, ut scrip*tum est in car*mine Saturnio, quod quidem duces ipsi sunt* consueti *in tabellis publice ponere, in quo no*minabantur *qui navali corona donati erant. Neunquam*[x] *ponitur* pro nulla*tenus, pro non ita: et non, etiam significa*t, ut nec. *Nefrendes*[y] *dictos asserit Q. Muci*us Scævola *arietes, quod dentibus frendere non pos-*

5 f. *homini.*—6 f. *mesto.*—7 f. *ei.*—8 f. *utuntur Plauti.*—9 f. *chæra at.*—10 f. *Atilius.*

NOTÆ

[t] *Næniæ Deæ*] Videndus Augustinus de Civitate Dei lib. VI. cap. 9.

[u] *Navali*] Attilius Fortunatianus de Saturnio metro: 'Apud nostros autem in tabulis antiquis, quas triumphaturi duces in Capitolio figebant, victoriæque suæ titulum Saturniis versibus prosequebantur, talia reperi exempla, ex Regilli tabula. Duello magno dirimendo, regibus subigendis,' &c.

[x] *Neunquam*] Placidus in Glossis: 'Neunquam, et non significat, et non ita, et non adeo.'

[y] *Nefrendes*] Terent. Scaurus de Orthographia: 'Ne pro non, antiqui posuere, ut nefrendes porcos, qui sunt sine dentibus, i. qui fabam frendere non possunt.' Placidus in Glossis: 'Nefrendem, infantem nondum dentatum, qui frendere cibum non queat infrangere.'

sint. Ateius *Capito, infantes esse nondum fr*endentes, id est, *frangentes, Livius in Odyssea vete*ri: Quem ego ne*frendem alui lacteam immulgens* opem . . et . . . Pro nefrendibus *autem, ut antiqui dicebant, rienes nunc dicit* usus recens: *sunt qui nefrendes dici putent testiculos,* quos Lanuvini *appellant nebrundines;* Græci νεφρούς; *Prænestini, nefrones.* Necerim, nec eum. *Nemora, significat sylvas* amœnas: va*let enim idem. ejus autem voca*buli auctor Ho*merus, qui dixit in Iliade,* ἐν νέμεϊ σκιερῷ ἐπί τε λῖν ἔμβαλε δαίμων, dubium non *est, quin eum designet locum,* qui campos et pascua *habeat:* νέμος *a Græcis* διὰ τὸ νομὰς εἶναι ἐν αὐτῷ *appellatum.* Nemut, nisi etiam vel *nempe: usus est Cato de potestate Tr*ibunici,[11] cum ait . . . ærumnas. Neminis *genitivo casu usus est Cato, cum dixit:* et quis diceret cum sit *neminis. Idem de magistratib.* vitio creatis, neminisq. . . . *Ennius in* Erechtheo lapideo sunt [12] corde multi, quos non miseret neminis. Nemo compositum videtur ex ne, et homo: quod confirmatur magis, quia in persona semper ponitur, nec pluraliter formari solet, quia intelligitur pro nullo. Neci datus proprie dicitur, qui sine volnere interfectus est ut veneno, aut fame. Necessarium ait esse Opillus[12] Aurelius, in quo non sit cessandum, aut sine quo vivi non possit: aut sine quo non bene vivatur: aut quod non possit prohiberi, quin fiat. Necessari sunt, ut Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut affines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter ceteros. Neglegens dictus est, non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat, omissa ratione officii sui. Nec conjunctionem Grammatici fere dicunt esse disjunctivam, ut nec legit, nec scribit, cum si diligentius inspiciatur, ut fecit Sinnius Capito, intelligi possit, eam positam esse ab antiquis pro non, ut et in XII. est: ast ei custos nec escit:[z] item, si adorat furto, quod nec

11 f. *Tribunicia.*—12 f. *Opilius.*

NOTÆ

[z] *Nec*] *Nec escit* scribendum pro *nec esit.* nam *escit* pro *erit* antiqui dicebant, et *superescit* pro *supererit.*

manifestum erit: et apud Plautum in Fasmate: nec recte si illi dixeris: et Turpilium in Demetrio: nec recte dici mihi, quod jam dudum audio. Nec unquam, necunquam, quemquam. Nequalia, detrimenta. Nequinont, pro nequeunt, ut solinunt, et ferinunt, pro solent, et feriunt dicebant antiqui. Livius in Odissia: partim errant, neque nunc[13] Græciam redire. Nequitum et nequitur, pro non posse dicebant, ut Pacuvius, cum ait: Sed cum contendi nequitum, ut[14] clam tendenda est plaga. Plautus in Satyrione: retrahi nequitum, quoquo progressa est semel: et Cato Originum L. I. Fana in eo loco complura fuere: ea exauguravit, præterquam quod Termino fanum fuit; id nequitum exaugurari. Nequiquam significare [13] idem pro frustra, plurimis auctorum exemplis manifestum est. Nectere, ligare significat, et est apud plurimos auctores frequens, quin etiam in commentario sacrorum usurpatur hoc modo. Pontifex minor ex stramentis naturas[15] nectito, id est, funiculos facito, quibus sues annectantur. Nectar Græce significat Deorum potionem. Unde Virgilius ait: Stipant et dulci distendunt nectare cellas; item Lucretius L. II. Et nardi florem, nectar qui floribus[16] halet. Non pridem, æque, et recte, et frequenter dicitur, ac jampridem, quampridem. Nequam aurum est, auris quod vis vehementius ambit, hoc versu Lucili significari ait Sinnius Capito, nequam esse aurum quod auris lædat; vel pondere inaurium, cum mollissima pars auris inciditur; vel ex auro intelligi pecuniam, cujus respectu, et nimia cupiditate homines ad peccandum adduci. Nec mulieri, nec gremio credi oportere: proverbium est, quod et illa incerti et levis animi est, et plerumque in gremio posita, cum in oblivionem venerunt pro[17] exsurgentium, procidunt. Nexum est, ut ait Gallus Ælius, quodcumque per æs et libram geritur idque necti dicitur: quo in genere sunt hæc, testamenti factio, nexi dando,[18] nexi liberanto.[19] Nervum appellamus etiam fer-

13 f. *nequinont.*—14 f. *tum.*—15 f. *napuras.*—16 f. *naribus.*—17 f. *propere.*—18 f. *datio.*—19 f. *liberatio.*

reum vinculum, quo pedes impediuntur. quanquam Plautus eo etiam cervices vinciri ait: perfidiose captus eo epol [20] nemo cervices probat. Nexum æs, apud antiquos dicebatur pecunia, quæ per nexum obligatur. Negumate in carmine c n. Marci vatis, significat, negate: cum ait: quamvis moventium duonum negumate. Negritu in auguriis significat ægritudo. Nebulo dictus est, ut ait Ælius Stilo, qui non pluris est, quam nebula, aut quam non facile perspici possit, qualis sit; nequam, nugator. [14] Negibundum an*tiqui pro negantem dixerunt. Cato in* ea, quam scripsit . . . . . negibundus . . . . . Neutiquam [a] *pro nullo modo dici, testis est* . . . . cum ait: Sed *mihi neutiquam cor consentit, cum oculor.* aspect*u. Cice. Indissolubiles quidem esse non potestis,* neutiquam *tamen dissolvemini. Nepos,*[b] *luxuriosus a* Tuscis dicitur: *nam nepotes sunt luxuriosæ vitæ* homines *appellati; quod non magis his res* sua famil*iaris curæ est, quam iis, quibus pater avusque* vivunt: qu*od nomen ductum ab eo, quod natus post patri* sit, quam fi*lius. Quidam, inter quos Aristar*chus inter*pres Homeri, Græcum esse volunt, ad quod* τεῖσι νεπόδεσσιν ἑτοίμη, *afferunt ex Apollonio. Nephas*ti [c] dies not*abantur N litera quod iis nephas est Prætori* aput [1] quem *lege agitur, fari tria verba, do, dico,* addico. Nep. *nota designari solent qui nephasti* priores sunt, q*uorum pars anterior fas: his servi* liberati sunt, *delectus habentur, exercitus scrib*untur, et in provin*cias ire licet, sacra quoque* instituta fiunt, *et vota nuncupata solvi,* et ædes sacrari, so*lent. Nepa Afrorum lingua* sidus, quod dicitur a nostris *cancer, vel ut quidam volunt* scorpios.

20 f. *ædepol.*—1 f. *apud.*

NOTÆ

[a] *Neutiquam*] Hic idem versus citatur a Cicerone, sine poëtæ tamen nomine, in Academicis. Ciceronis autem locus qui adducitur a Festo, extat in lib. de Universitate.

[b] *Nepos*] Placidus in Glossis: 'Nepos, luxuriosus.'

[c] *Nephasti*] *Nefasti* in vetere Kalendario N litera indicantur, ut FER. VOLK. N. XV. KAL. JUN. Nefasti autem priores hac nota significantur. N. P.

Plautus in *Casina, Recessim dabo me* ad parietem, imita*bor nepam. Nepus, non purus.* Nesi[d] pro sine positum *est in lege dedicationis aræ* Dianæ Aventinen*sis. Nauteam ait Opi*lius Aurelius, herb*æ genus esse granis nigris,* qua coriarii utuntur, *cujus videvi a nausea duc*tum nomen, quia nauseam fa*cit, permutatione T et* S literarum interme*dia antiquis consueta.* Plautus in Artemone: *Unguentum quod naribus mu*lionum nauteam fecisset . . [15] . . lem atque aro*matum. Idem Curculione: Nam odor u*nguentum o*muium præ tuo nautea est. In Casina: ei pr*o scorto supp*onetur hircus unctus uautea. Labeo*[e] in commen*tario juris pontificii ait, nauteam rub*idum quiddam *esse, quo Pontificum vestimenta quædam* colorant. *Nationem, item apud antiquos,* natum, Cin*cius, genus hominum, qui non aliunde vener*unt, sed ibi *nati sunt, significare ait: qui et n*ationem ait *non tantum universim de om*nibus, set[2] *et de singularibus quoque homini*bus sejunctim *dici solere. Sinnius autem Capi*to, omnia fe*re genera homiuum per nationes dividi, nt Cur*es Sabinos *Hernicos, Æquos, item Volscos. In pecorib.* quoque bonus *proventus feturæ, bona natio dicitur.* Nautiorum fa*milia a Trojanis oriunda est: nam fuit* eorum princeps *Nautes, qui Romam detulit simulacrum* æneum Mi*nervæ, cui postea Nautii sacri*ficare soliti *sunt. Unde ipsa quoque Dea Nautia voc*abatur[3] de caus*a. Alii quod duce Naute acciti* conductiq. a B*rutiis milites fuerint ad Mes*sanam oppugna*ndam, contra quos a Senatu sit* missus L. Cæcilius *Metellus: qui cum ab illis interf*ectus esset, missi *ad eos fuerunt expostulat*um de fœdere violat*o legati* . . . us, P. Veturius, qui *cum*

2 f. *sed.*—3 f. A *hac* trium enim literarum spatium in exemplari relictum est.

NOTÆ

[d] *Nesi*] Lex dedicationis aræ Dianæ Aventinensis, de qua hic Festus, extat in schedis veterum inscriptionum, in quibus est: CETERVM. LEGES HVIC. ARAE. EAEDEM. SVNTO. QVAE ARAE. DIANAE. SVNT. IN. AVENTINO MONTE. DICTAE.

[e] *Labeo*] Antistius Labeo in Commentario juris Pontificii citatur infra in 'Spurcum.'

aliquantisper, ob refectionem corpo*ris in oppido quodam* insedissent, Brutii, *quibus fœdus tunc cum* Romanis erat, bello *statim eo destiter*unt: inde a principe *Naute, familia Nautia* appellata est. Nati*natio, dicebatur negoti*atio: et Natinatores *ex eo, seditiosi, negotia* gerentes. M. Cato in . . . . *tu*multu Macedoniæ, [16] Etruriam, Samnites, Lucanos, inter se natinari, atque factiones esse. Naccæ appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius, quod nauci non sint, id quod est nullius preti. Idem sentit et Cincius: quidam aiunt, quod omnia fere opera ex lana, nacæ dicantur a Græcis. Naucum[4] ait Ateius Philologus poni pro nugis. Cincius, quod in oleæ nucis, quod intus sit. Ælius Stilo omnium rerum putamen. Glossematorum autem scriptores, fabæ grani quod hæreat in fabulo.[5] Quidam ex Græco ναὶ καὶ οὐχὶ, levem hominem significari. Quidam nucis juglandis, quam Verrius jugulandam[6] vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in parasito pigro: ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci: item in Mostellaria: Quod id esse dicam verbum nauci, nescio: et in Truculento: Amas hominem non nauci: et Nævius (et)[7] in Tunicularia. Ejus noctem nauco ducere. Sed Ennius, illuc[8] est nugator nihili non nauci homo. Nares appellari putant, quod per ea nasi foramina odoris cujusque nari flamus.[9] Narica est genus piscis minuti. Plautus: Muriaticam autem video in vasis stagneis naricam bonam et canutam et taguma quinas factas conchas piscinarias. Nancitor in XII. nactus erit, præno[10] erit. Item in fœdere Latino: pecuniam quis[11] nancitor, habeto: et si quid pignoris nasciscitur,[12] sibi habeto. Nare a nave ductum Cornificius ait, quod aqua feratur natans, ut avis.[13] Ennius L. VII. alter nare cupit, alter pugnare paratust. Plautus in Aulularia. Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur ratis: natare igitur est, sæpius nare, ut dictitare, factitare. Navus, celer, ac strenuus, a navium velocitate videtur dic-

4 f. *Nauci.*—5 f. *fabæ hilo.*—6 f. *juglandam.*—7 ( ).—8 f. *illic.*—9 f. *flamus.*—10 f. *prædatus.*—11 f. *qui.*—12 f. *nancitor.*—13 f. *navis.*

tus. [17] Ennius L. VI. Navus repertus homo Graio patre Graius homo rex : et L. XVI. Navorum imperium servare est insuperantum. Plautus in Frivolaria. Nave agere oportet, quod agas, non ductarier. Navalis[f] scriba, qui in nave apparebat, inter aliud genus scribarum minimæ dignitatis habebatur, quod periculis quoque ejus ministerium esse[14] objectum. Plautus: non ego te novi navalis scriba columbari impudens: sive quod columbaria in nave appellantur ea, quibus rem geminent[15] sive quod columbariorum quæstus temerarius incertusque. Nassiterna est genus vasis aquari ansati, et patentis, quale est quo equi perfundi solent. Plautus in Bacchidib. hæc quis[16] evocat cum nassiterna, et cum aqua istum impurissimum? et in Nervolaria. Ecquis huc effert nassiternam cum aqua sine suffragio? et Cato in ea oratione, quam composuit in Q. Sulpicium. Quoties vidi truilos nassiternas perfusos[17] aqualis matellas sine ansis. Nassa est piscatoria[18] vasi[19] genus, quo cum intravit piscis, exire non potest. Plautus: Nunquam hercule ex ista nassa hodie ego escam petam. Napuras nectito, cum dixit Pontifex, funiculi ex stramentis fiunt. Naustibulum vocabant antiqui vas alvei simile vide[20] a navis similitudine. Navia est uno ligno exculpto, ut navis, quo utuntur alveo in vindemia: ficus quoque in comitio appellatur Navia ab Attio Navio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas trib. a Romulo mutare vellet, deterrereturque ab Attio per augurium, ut eluderet ejus prudentiam, interrogavit eum, an fieri possit id, quod animo proposuisset suo; cui illo[1] permittente augurio cum respondisset effici posse; jussit Rex cotem, ac [18] novaculam pro*ferri qua prolata, interrogatus augur* an

14 f. *esset.*—15 f. *remi emicant.*—16 f. *Ecquis.*—17 f. *pertusos.*—18 f. *piscatorii.*—19 f. *vasis.*—20 f. *videlicet.*—1 f. *ille.*

NOTÆ

[f] *Navalis*] Quid si *remi eminent* scribamus, pro *remi emicant?* certe ad veterem scripturam propius accedemus, quæ est, *rem geminent.*

cos illa *posset præcidi, respondissetque posse : nova*culam subito *præcidit : quo facto statim Navium* ex eo, Tarqui*nio nihil auso contra amplius fa*cere, nova*culam illam ac cotem sub locum conse*cratum, de*fodi jussisse : et ficum ab eo satam ibi* esse intra i*d spatium loci, qui contentus fine* sacro sit: e*amque si quando arescere contigisset,* subseri, sumi*que ex ea surculos jussisse : quo fac*to, tantos *intra temporis tractus, cum aliæ in eo* loco complu*res ficus enatæ essent, atque eæ* evulsæ de*inde de sacro illo loco radicitus re*moveren*tur : omnes quæ inibi tunc temporis* erant, ficum *præter unam illam, ejectas fu*isse, admo*nitu fatali, ac jussu in primis aruspi*cum, et divin*is etiam responsis promittentibus quandiu ea* viveret, lib*ertatem populi R. incolumem man*suram, ideoque *coli et subseri ex illo tempore cœptam.* Nauscit cum gran*um fabæ se aperit nascendi* gratia, quod non sit diss*imile navis formæ. Navi*tas secundum incorr*uptam consuetudinem dic*tos, quos nunc n*os nautas dicimus, testis est* Cato in ea, quam scr*ipsit, cum in Hispaniam proficisce*retur, cum ait: Navitæ *quod secum portaverant* vinum atque oleum, u*sus tantum eo sum. Næviam sylvam* vocitatam extra *urbem ad miliarium quar*tum, quod Nævii cu*jusdam ibi domus fuerit, a quo* nemora Nævia[g] ap*pellata etiam fuisse, Verrius* ait: quam opprobrii loco *objici ab antiquis solere,* quod in ea morari ad*suessent perditi ac nequam h*omines, testis est M. Ca*to in ea, quam scripsit in* M. Cælium si se appella*visset. Orsus iter eram* a porta Nævia, atque ex*inde in nemora Nævia* [19] *a domo procul Nævia. Unde dicu*nt proverbi*um natum esse, a domo Nævia,* quod refertur a Ver*rio. Nudius tertius videtur compos*itum ex nunc *et die tertio . N . . dicuntur* in agro *quos . . alio nomine appell*ant a par*te totum, significantes* quasi inde *appell*ati sint . . . . . dicantur pa . . . . . [g] *dici*tur cælum ca*vum . . . d*icatur dam . . *Nuptam novam, sponsam (ut etiam mu*lieres quibus *in nuptiis*

NOTÆ

[g] Quod sequitur fragmentum . . . *tur cælum ca* . . . quo pertineat, ignoro. Varro lib. I. de Ling. Lat. ait, 'cavum a chao, unde omnia orta, et a cavo cælum dictum.'

utuntur, pronubæ ab eadem causa *hoc est a nubendo dicuntur*)[2] *ali*qui appellatam *esse volunt : nec defuerunt* tamen qui dice*rent, sic appellatam, ab eo quod νέαν νύμφην Græci novam nuptam vocent : alii quod ap*pellat uxo*rem νυὸν Homerus, loquendi quadam* consuetudi*ne, quæ est antiqua Græcorum, cum ait :* ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων. Nume*re, et numero*[h] *dicitur, sed numere su*nt, videtur esse *præsentis temporis, et prorsus ali*enum numero fu*erunt, quod de præterito usurpatur, sive* eo ordine usur*parunt antiqui quadam consue*tudine loquen*di, qua solebant proferre verba* ejusmodi : sive *certa fine extremarum vocal*ium, quemadmodum *videtur in suis scriptis* usus Pompeius Sex*tus, apud quem reperitur extre*ma syllaba voca*tivi casus producta, et ejusdem* casus eadem cor*repta, terminataque in* e, temporis præsentis. *Numero autem dixisse* antiquos, nimium *quod significare, ait* Sinnius Capito ; esse enim *ita locutum* . . ū : vos estis minime . . *nisi num*ero perbiterint, nisi cito . . *id est, ni*mium si isso,[3] qui exeam [20] numero estis mortui, hoc exemplo, ut pingeretis, id est, cur cito mortui estis ? Item in Nelei. Nunquam numero matri faciemus volui.[4] Idem[5] est, nunquam nimium faciemus. Apud Nævium. Neminem vidi, qui numero sciret, quique scit, id est, opus, id est, nimium sciret. An Panurgus Antonius hæc ait numero nimium cito ? celeriter nimium : ut Plautus in Casina : Ere mi ? quid vis, mea ancilla ? nimium sæpius numero dicis, nimium cito. Attius in Œnomao : Ego ut essem affinis tibi, non ut te extinguerem, tuam peti gnatam, numero te expurgat timor. Afranius in Suspecta : Per falsum et abste creditum numero nimis : celeriter. Cæcilius in Æthinne :[6] Ei peri, quid ita ? numero : venit fuce[7] domum. Afranius in Simulante : E[8] misera numero, ac ne quicquam

2 ( ).—3 f. *cito.*—4 f. *volup.*—5 f. *id.*—6. f. *Æthrione.*—7 f. *fuge.*—8 f. *Ei.*

NOTÆ

[h] *Numero*] Turpilius in Demetrio apud Nonium : ' Nunquam nimis numero quemquam vidi facere, quam facto opus est.'

egi gratias. Numera Senatum ait quivis Senator consuli, cum impedimento vult esse quo minus faciat. S. C. postulatque ut aut res, quæ afferuntur,[9] dividantur; aut singuli consulantur: aut si tot non sint Senatores, quo numero liceat præscribi[10] S. C. Nupta verba dicebantur ab antiquis, quæ virginem dicere non licebat, ut Plautus in Dyscolo: Virgo sum; nondum didici nupta verba dicere. Nuptias dictas esse ait Santra ab eo, quod nymphæa dixerunt Græci antiqui γάμον, inde novam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius, quod nova petantur conjugia. Curiatius, quod nova ratio[11] fiat. Ælius et Cincius, quia flammeo caput nubentis obvolvatur, quod antiqui obnubere vocarint[12] ob quam causam legem quoque Parenstam[13] [i] jubere caput ejus obnubere, qui parentem necavisset, quod est obvolvere. Numerius pronomen nunquam ante fuisse in patricia familia dicitur, quamvis[14] Fabius, qui [21] unus post sex et trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductis[15] magnitudine divitiarum, uxorem duxit Otacili Maleventani, ut tum dicebantur, filiam, ea conditione, ut qui primus natus esset, pronomine avi materni, Numerius appellaretur. Non omnibus dormio: proverbium natum a Cipio quodam, qui Pararhencon dictus est, quod simularet dormientem, quo impunitius uxor ejus mœcharetur: ejus meminit Lucilius. Nucupata[16] [k] pecunia est, ut ait Cincius in L. II. de officio jurisconsulti, nomina,[17] certa, nominibus propriis pronuntiata: cum nexum faciet, mancipiumque uti lingua nun-

9 f. *referantur.*—10 f. *perscribi.*—11 f. *pactio.*—12 f. *vocarunt.*—13 f. *funestam.*—14 f. *quam is.*—15 f. *inductus.*—16 f. *Nuncupata.*—17 f. *nominata.*

NOTÆ

[i] *Parenstam*] Videtur legendum, *legem quoq. funestam*, pro corrupto verbo, *parenstam*. Livius lib. I. 'caput obnubito.' Vide in Parici Quæstores.

[k] *Nucupata*] Ita in exemplari, pro *Nuncupata*, antiqua scribendi consuetudine: cui contraria, 'formonsus' et 'gnefonsus.' Reliqua ita legenda, ut in ora paginæ notavimus: *nominata certa, &c. cum nexum faciet, mancipiumq. uti lingua nuncupasit, ita jus esto, id est, uti nominarit.*

cupasset,[18] ita jus esto : ita,[19] uti nominarit, locutusve erit, ita jus esto. vota nuncupata dicuntur, quæ Consules, Prætores, cum in provinciam proficiscuntur, faciunt, ea in tabulas præsentibus multis referuntur. At Santra L. II. de verborum antiquitate, satis multis nuncupata colligit non de recto nominata significare, sed promissa, et quasi testificata, circumscripta, receptaque[20] etiam in votis nuncupandis esse convenientius. Nusciosum Ateius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret. At Popilius[1] Aurelius nusciciones esse cæcitudines nocturnas. Ælius Stilo quod plus videret vesperi, quam meridie, nec cognosceret, nisi quod usque ad oculos admovisset. Nonas quidam a nova Luna, quod in eas concurreret principium Lunæ : alii, quod semper ante diem Iduum nonum essent, scribique ideo debere primam appellationis ejus syllabam adjecta u litera. Nundinas[1] feriarum diem esse voluerunt antiqui, ut rustici convenirent mercandi vendendique causa, eumque nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. [22] Nundinalem cocum Plau*tus dixit in Aulularia. Cocus nun*din ille est,[2] *in nonum diem solet ire coctum: cocum, qui* novendial*is alias appellatur, manifesto sig*nificat, quem *dixit nundinalem, quod in nonum diem coque*ret. Nucu*las, Prænestinos antiqui appellabant,* quod inclusi *a Pœnis Casilini, famem nucibus susten*taverunt : vel quod *in eorum regione plurima nux minu*ta pascitur.[3] *Nummum*[m] *ex Græco vocabulo νοῦμμος exi*stimant d*ictum, et tantundem apud nos, et apud illos* valere : quia *pleraq. nomina a Græcis accepimus, quorum* hoc proprium est. *Nuntius et persona dicitur, et res ipsa.* in persona dicitur, *ut,*

18 f. *nuncupasit.*—19 f. *id est.*—20 f. *quod.*—1 f. *Opilius.*—2 f. *cocus ille nundinalis est.*—3 f. *nascitur.*

NOTÆ

[1] *Nundinas*] Lege deinde Hortensia factum est, ut is dies fastus esset. Macrobius lib. I. cap. 16.

[m] *Nummum*] Julius Pollux. lib. IX. ὁ δὲ νοῦμμος δοκεῖ μὲν εἶναι Ῥωμαίων τοὔνομα τοῦ νομίσματος. ἔστι δὲ Ἑλληνικὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ ὁρίων.

nuntius adveuit : in re, ut, nuntius allatus est: qu*am differentiam C. Cæsar in Com*mentariis fec*isse videtur. Nuper, quasi noviper,* tanquam dica*mus novissime : estque præteviti tempo*ris, id autem . . . . . sa erant, qui ni . . . . . *Numen quasi* nutus Dei ac pote*stas dicitur. Numella*[n] *genus vinculi* quo quadrupe*des alligantur : solent autem ea fie*ri nervo, aut co*rio crudo bovis ut plurimum. Numi*das dicimus quos Gr*æci Νομάδας. sive quod id genus* hominum pecorib. n*egotiatur : sive quod hevbis, ut pe*cora aluntur. Nuces *flagitantur nuptis, et jaci*untur pueris, ut novæ *nuptæ intranti domum* novi mariti auspi*cium fiat secundum et so*listimum.

Numam Pompilium Janicul*um montem habitavisse* ferunt, in quo arcam ejus in*ventam, cum libris Numæ* nominis, a Terentio *quodam scriba repastinan*te agrum. Nonuncium *quod vulgo Magistri* ludi appellant, signi*ficat novem uncias : at te*runcium, quod singula sex*uncia dimidium unciarum tri*um sit. Nomen sive ex Græco ὄνομα *dictum est,* [23] *quasi novimen, quod notitiam faciat : si*ve familiæ est: *ut Teveutius : ponitur etiam pro debito : ut exa*ctum dicimus *fuisse nomen, cum a debitore exacta* pecunia sit. *Noctua videtur dicta a noctis tem*pore eo, quo *canere solet, aut volare : ab ea* γλαυκῶπις appellatur *Minerva a Græcis, quia noctua oc*ulis est cæsis[4] . . . *Noneolæ vocantur papillæ, quæ ex faucib. ca*prarum sup*pendent. Noctilucam cum dixit Lucilius* L. II. obsce*nnum significat* . . *noctiluca* . . . medica. *Noverca*[o] *dicitur, quam quis liberis sublat*is, novam *uxorem ducit, arcendæ familiæ* gratia, id est, coërce*ndæ, prima autem memovatur apud* veterannia,[5] quæ nupsit . . .

4 f. *cæsiis.*—5 f. *veteres Annia.*

NOTÆ

[n] *Numella*] Placidus in Glossis: 'Numellatus, numella ligatus, i. vinculo, quo quadrupedes alligantur.'

[o] *Noverca, &c.*] Cum in fragmento sit, *veterannia*, non, ut alii descripserunt, *ecterannia*, ex ea scriptura fecimus, *veteres Annia:* cui autem nupserit hæc Annia, quærendum.

Navib.[p] *regnante* Ser. Tullio: quod *in Aventinum montem paludib. disclusum* ascenderetur, *ab advectu sic dictum aiunt, vel quod Aven*tinus in Aven*tino rex Albanus sit sepultus. Novalem a*grum Ælius *Gallus, et Opilius item Aurelius eum* aiunt esse, *quem νεῖον dicunt: ad quod Ho*mero quoque *teste utuntur, qui dixit*: νειοῖο βαθείης πέλσον[6] ἱκέσθαι. *Sed* Cincius eum esse, ubi *glæba proscissa ad novam* sementem sit relic*ta. Nauti consulatu,* et T. Sicini, Volsci *populi, cum atrox prælium* inissent adversus *Romanos: Trib. Mil. in Cir*co combusti feruntur *et sepulti in crepidi*ne, quæ est proxime Cir*cum, qui locus postea fuit la*pide albo constratus, *qui pro rep. in eo prælio occubuere,* Opiter Verginius *Tricostus* . . . *Valerius* Lævinus. Postumus Co*minius Auruncus. Ma*llius Tolerinus. P. Ve*turius Geminus. A. Sempr*onius Atratinus. Ver*ginius Tricostus. Mu*tius Scævola. Sex. Fusi*us Medullinus. Noxa* ut Ser. Sulpicius Ru*fus ait, damnum significat* apud poëtas autem et [24] oratores ponitur pro culpa: ad[7] noxa peccatum, aut pro peccato pœnam,[8] ut Accius in Melanippa:[9] Tete esse huic noxæ obnoxium. Item, cum lex jubet noxæ dedere, pro peccato dedi jubet. Cæcilius in Hypobolimæo cherestato.[10] Nam ista quidem noxa muliebrem, et[11] magis quam viri. Novæ curiæ[q] proximæ[12] compitum Fabricium ædificatæ sunt, quod parum amplæ erant veteres a Romulo factæ, ube[13] is populum, et sacra in partis triginta distribuerat, ut in iis ea sacra curarent, quæ cum ex veterib. in novas evocarentur, septem[14] curiarum per religiones evocari non potuerunt: itaque Forien-

6 f. τέλδον.—7 f. *at.*—8 f. *pœna.*—9 f. *Menalippo.*—10 f. *Chærestrato.*—11 f. *muliebris est.*—12 f. *proxime.*—13 f. *ubi.*—14 f. *IIII.*

NOTÆ

p *Navibus*] Varro lib. IV. de Ling. Lat. 'Aventinum alii ab rege Aventino Albano, quod ibi sepultus sit. Ego maxime puto ab advectu; nam olim paludib. mons erat ab reliquis disclusus: itaq. eo ex urbe advehebantur ratibus.'

q *Novæ curiæ*] Ulpianus Dig. lib. I. tit. 8. Sacrarium etiam in ædificio privato esse potest: et solent qui liberare eum locum religione volunt, sacra inde evocare.

sis, Raptæ, Vellensis.[15] Velitiæ res divinæ fiunt in veteribus curis.[16] Nothum Græci natum ex uxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur, quod Ser. Tullius, qui Romæ regnavit, natus est ex concubina Spurius Tulli[17] tributis[18] nisi forte malumus cedere[19] Oclisiam corniculam captiva[20] eum susceptum matre servientem.[1] Nota, alias significat signum; ut in pecoribus, tabulis, libris literæ singulæ, aut binæ: alias ignominiam. Nobilem antiqui pro noto ponebant, et quidem per c literam,[2] ut Plautus in Pseudolo: Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis:[3] et, Oculis meis obviam ignobilis[4] objicitur. Accius in Diomede: Ergo me Argos referam, nam hic sum nobilis[5] Livius in Virgo:[6] ornamentum incendunt nobili[7] ignobiles. Nœgeum quidam amiculi genus prætextum purpura: quidam candidum ac perlucidum, quasi a navo, quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum, non sine candore, ut Livius ait in Odyssia: Simul ac lacrymas de ore nœgeo detersit, id est, candido. Nixi di appellantur tria [25] signa in Capitolio ante cellam Minervæ genibus nixa, velut præsidentes parientium nixib. quæ sua[8] sunt qui memoriæ prodiderint, Antiocho rege Syriæ superato, M. Accillum[9] subtracta a Populo R. apportasse, atque ubi sunt, posuisse: etiam qui[10] capta Corintho advecta huc, quæ ibi subjecta fuerint mensæ.[1] Nictare et oculorum, et aliorum membrorum nisu sæpe aliquid conari, dictum est ab antiquis, ut Lucretius in L. IIII. Hic ubi nexari[11] nequeunt insistereque alis. Cæcilius in Hymnide: Garrulis medentes jactent sine nictentur perticis. Novius in Macchoco pone:[12] Actutum scribere:[13] cum in nervo

15 f. *Veliensis.*—16 f. *Curiis.*—17 f. *sp. Tulli.*—18 f. *Tr.*—19 f. *credere.*—20 f. *Oclisia carniculana captiva.*—1 f. *serviente.*—2 f. *per G literam.*—3 f. *gnobilis.*—4 f. *gnobilis.*—5 f. *suam gnobilis.*—6 f. *Virgine.*—7 f. *ornatu incedunt gnobili.*—8 f. *signa.*—9 f. *M. Acilium.*—10 f. *etiamque.*—11 f. *nictari.*—12 f. *Maccho Copone.*—13 f. *scribes.*

NOTÆ

[1] *Mensæ*] Post verbum *mensæ*, in exemplari additum est, *tripedi*, sed alia manu: quod puto adjectum esse σχολιαστικῶς.

nectabere.[14] unde quidam nictationem: quidam nictum, ut Cæcilius in pugilem:[15] Tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris percutere nictum: hic gaudere, et mirarier. Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leviter ganniens, ut Ennius in L. x. Veluti si quando vinclis venatica venenox[16] apta solet, si forte ex nare sagaci sensit, voce sua nictu,[17] ululatque ibi acuta et:[18] unde[19] et ipsa gannitio. Niquis scivit centuria est, quæ dicitur a Servio Tullio rege constituta, in qua liceret ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua, nequis civis suffragii jure privaretur, nam scisscito[20] significat sententiam dicito,[1] ac suffragium ferto,[2] unde scita plebis: sed in ea centuria, neque censetur quicquam,[3] neque centurio præficitur, neque centurialis potest esse, quia nemo certus est ejus centuriæ: est autem nequis[4] scivit, nisi quis scivit. Ningulus, nullus, ut Ennius L. II. qui ferro minitere, atque[s] inte[5] nincu-lus[6] mederi queat. Niger lapis in Comitio locum funestum significat, ut ali,[7] Romuli morti destinatum. [26] Sed non usu obv*enit, ut ibi sepeliretur, sed Fau*stulum nutri*cium ejus ibi sepultum fuisse, et Quin*tilium[t] avum ti . . . *qui Romuli partes sequebatur* cujus familia *dicta Quintilia, juxta appella*tionem ejus. *Nanum Græci vas aquarium dicunt* humilem[8] et *concavum, quod vulgo vocant situlum* barbatum, u*nde nani, pumiliones appellantur.*

Necem suspica*tur Verrius a Græco duci: nam illi* necyn, mor*tuum dicunt. Inde nos dicimus, neci*da. Nivem *Verrius interpretatur novum ex* Græco, qui id ne*on dicunt. N* . . . . *sig*nificat da . . . . . *Nequi-*

14 f. *nictabere.*—15 f. *pugile.*—16 f. *venox.*—17 f. *nictit.*—18 f. *est.*—19 f. *inde.*—20 f. *scisco.*—1 f. *dico.*—2 f. *fero.*—3 f. *quisquam.*—4 f. *niquis.*—5 f. *nite.*—6 f. *ningulus.*—7 f. *alii.*—8 f. *humile.*

NOTÆ

[s] *Atque, &c.*] Versus Ennii potest ita etiam legi, *Atque ut te, &c.*

[t] *Quintilium*] Opinor hic a Festo indicari Quintilium eum, a quo Luperci Quintiliani dicti sunt. Vide in 'Quinctiliani.'

nates dicti sunt Narnensis,[9] *qui e Nequino oppido ejectis colo*nis veteri*b. ibi habitarunt. Cato in ea ad*versus [10] x *hominib.* . . . . . Negotium, quod n*on sit otium. Navos a navis celeri*tate, quæ ve*locissima est, dicimus. Numidæ di*cuntur Nomades, *qui diutius vivere dicuntur,* unde Cato in . . . . . *Numidas vivaces quod* multam vivunt *ætatem, dixit. Nuces mitti* [u] Cerialib. Capito S*innius solitum esse dici* ait, cum vellimus [11] sig*nificare, missilia Ceria*lib. in Circo mitti, *quod cum mitti nuces mos es*set, plane volumus *a parte totum designare,* quia adeo deligantur *supra omnia alia missilia* præ flamma cum sint us*tæ, quæ spargun*tur *nuces.* Novendiales feriæ *dicuntur institutæ a Tullo* Hostillo [12] rege, ex m*onitu procurandis prodigi*is nono die in feri*is Latinis: sive quod in* more [13] Albano lapi*dib. pluisset: sive quod vox esset* exaudita, ut Albani *suo ritu facerent, quæ omis*erant sacra, nam ab his *illa sunt tunc revocata,* quæ missa crate [14] a *pœne funditus deleta* [27] *negligere temporib. sequen*tibus cœpissent: *N* . . *dicuntur inventæ a Marcel*lo cos. operæ *quib. admotis Syracusæ facilius* expugnari pos*sent. Navalis porta, item navalis* regio, vide*tur utraq. ab navalium vicinia, it*a appella*ta fuisse. Nonarum* [x] *postridie, Id*uum, Kalen*darum dies alieni habentur: item no*væ nuptæ *a. d. IIII. Kalend. nonas, Idus diem at*rum illucescere, *quoniam decreto Pontificum atri hi di*es esse judica*ti sunt, quod quotiescunq. Romani du*ces belli ge*rendi gratia his dieb. sup-*

9 f. *Narnienses.*—10 f. A *Thermunde.*—11 f. *velimus.*—12 f. *Hostilio.*—13 f. *monte.*—14 f. *amissa civitate ac.*

NOTÆ

[u] *Nuces mitti*] Mos hic spargendarum nucum habetur in veteri inscriptione, reperta prope Ferentinum via Latina: in ea sic est: A. QVINCTILIO A. F. PAL. PRISCO. et post. HIC. EX. S. C. FVNDOS. CEPONIAN. ET. ROIANVM. ET. MAMIAN. ET. PRATVM. EX OSCO. AB. R. P. REDEM. EX. QVOR. REDITV. QVOD. ANNIS. VI. ID. MAI. DIE. NATAL. SVO. PERPET. DARETVR PRÆSENTIB. MVNICIP. ET. INCOLIS ET. MVLIERIB. NVPTIS. CRVSTVL. P. I. MVLSI. HEMIN. et post NVCVM SPARSION. MOD. XXX.

[x] *Nonarum*] Vide locum Verrii apud Agell. lib. v. cap. 17. in quo legendum, *rempublicam male gestam esse.*

plicavere, male remp. ges*sere.* *SEX. POMPEI. FESTI.* DE VER*BOR. SIGNI. LIB.* 16. *INCIPIT.* FELICITER. *OB PRÆPOSITIO ALIAS* PONITUR *pro circum, ut cum dicimus urbem* obsideri, ob*signari, obvallari: alias ponitur* in vicem præpo*sitionis, quæ est propter, ut ob merita,* ob superatos *hostes. Unde obsides, pro obfides, quod ob fidem pat*riæ præstandam *dantur: alias pro ad ponitur, ut Ennius:* Ob Romam noc*tu legiones ducere cœpit: et alibi:* ob Trojam duxit. *Oculissimum,*[y] *carissimum. Plau. Oculis*simum ostium amicæ. *Idem in Curculione oculiss*ime dixit, signific*atq. qui clave aspicit. Idem, in Pseu*dolo, osculatum [15] pro præ*seuti posuit, cum dixit: Emito* die cæca hercule *olivum, id vendito oculata die.* Idem alibi oculatum Arg*um dixit:* quod per *totum corpus oculos habet.* Idem: Pluris est ocu*latus testis unus,* quam *auriti decem,* id est, qui se vidisse di*cat: ductam autem ait Verrius hanc* formam ab oculi ap*pellatione. Oculitus dicitur, ut fun*ditus, penitus, signific*atq. tam carum esse, quam ocu*lum, vel instar *oculi esse. Odefacit dicebant* antiqui ab odore, *pro olefacit, vetere quadam* consuetudine in*mutandi literas, quæ sunt,* ut sæpe alias, tum in [28] hoc quoque libro contentæ: quæ vox, ut quibusdam videtur, ex Græca ὀσμὴ tracta est. Octaviæ porticus duæ appellantur, quarum alteram, theatro Marcelli propiorem, Octavia soror Augusti fecit; alteram theatro Pomp. proximam CN. Octavius, CN. filius, qui fuit Æd. cur. PR. cos. decemvirum [16] sacris faciendis, triumphavitq. de rege Perse navali triumpho: quam combustam reficiendam curavit Cæsar Augustus. Ogygia mœnia Accius in Diomede appellans significat Thebas, qui eam urbem Ogygus [17] condidisse traditur. Occasio, opportunitas temporis casu

15 f. *oculatum.*—16 f. *x vir.*—17 f. *Ogyges.*

NOTÆ

[y] *Oculissimum*] In editione Augustiniana locus hic mendosus adeo, luxatusq. habetur, ut Festi sententia vix in eo appareat. ‘Argum oculatum’ Plautus dixit, Græcos imitatus, qui *πανόπτην* illum appellant.

quodam provenientis est, Occasus, interitus vel Solis, cum decidit a superis infra terras, quo vocabulo Ennius pro occasione est usus in lib. II. Hic occasus datus est, at Oratius inclutus saltu: item in L. V. Inicit irritatus, tenet, occasus juvat res. Item in L. VIII. Aut occasus ubi, tempusve audere repressit. Occisum a necato distingui quidam, quod alterum a cædendo, atq. ictu fieri dicunt, alterum sine ictu: itaq. in Numæ Pompili regis legibus scriptum est: Si hominem fulminib.[18] occisit, ne supra genua tollito. Et alibi: Homo si fulmine occisus est, ei justa nulla fieri oportet. October equus appellatur, qui in campo Martio mense Oct. immolatur quod annis [19] Marti, bigarum victricum dexterior: de cujus capite non levis contentio solebat esse inter Suburanenses, et Sacravienses, ut hi in regiæ[z] pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent; ejusdemq. coda tanta celeritate perfertur in regiam, ut ex ea sanguis destillet in focum, participandæ rei divinæ gratia: quem hostiæ loco quidam Marti bellico Deo sacrari dicunt, non ut vulgus putat, quia velut supplicium de [29] eo sumatur, quod Romani Ilio sunt oriundi, et Trojani ita effigie in equi sint capti. Multis autem gentibus equum hostiarum numero haberi testimonio sunt Lacedæmonii, qui in monte Taygeto equum ventis immolant, ibidemq. adolent, ut eorum flatu cinis ejus per finis quam latissime differatur: et Sallentini, apud quos Menzanæ Jovi dicatus vivos[1] conicitur in ignem: et Rhodi, qui quod annis[2] quadrigas soli consecratas in mare jaciunt, quod is tali curriculo fertur circumvehi mundum. Occidamus Plautus ponit pro contra cedamus: cum plurimæ aliæ præpositiones familiariores huic verbo sint. Occentassint antiqui dicebant, quod nunc

18 f. *fulminis.*—19 f. *quotannis.*—1 f. *vivus.*—2 f. *quotannis.*

NOTÆ

[z] *Regiæ*] Videndus Plutarch. in probl. et Asconius pro Milone. 'In Sacra,' inquit, 'via est regia,' &c.

convicium fecerint dicimus, quod id clare, et cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit: quod turpe habetur, quia non sine causa fieri putatur: inde cantilenam dici, quia illam non cantus jucunditatem, puto. Ocrem antiqui, ut Ateius Philologus in libro Glossematorum refert, montem confragosum vocabant, ut aput Livium: Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim? et, Celsosq. ocris, arvaq. putria,[3] et mare magnum. Namq. Tænari celsos ocris. et, Haut ut quem Chiro in Pelio docuit ocri. unde fortasse etiam ocriæ[4] sint dictæ inæqualiter tuberatæ. Occare et occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quod cædat grandis globos terræ: cum Cicero venustissime dicat ab occæcando fruges satas. Ocyus secundæ collationis et deinde tertiæ occissime frequentata sunt. Alii dictas nostras tracta[5] ex Græco, id est, ὠκέως, cujus prima significatio, ex qua procedere in comparationem debet, apud nos non est tertiæ vero consolationis,[6] cujus majora exempla sunt, auctor est Plautus in Nervolaria: Ocissime nos [30] liberi possimus fieri . . . . . quicquam occissi . . . . . Cœlius historiarum *libro* . . . . . *conci*tantur occissime . . . . . *Ælius* Lamia apud . . . . . Lamiam oport . . . . . Ocimum, Græcum, *et a celeritate nascendi est dictum.* Occupaticius[a] *ager dicebatur ab antiquis, qui desitus* a cultorib. fre*quentari propriis, ab aliis est occupa*ri cœptus: quod in *agro Campano factum est.* Nam cum Hanni*bal Capuanos, qui de Punica rep.* bene meriti *fuerant, remunerare vellet,* atq. eorum agros, *qui essent oc-*

3 f. *patria.*—4 f. *ocreæ.*—5 f. *Alii non dicta s. nostro, sed tracta.*—6 f. *collationis.*

NOTÆ

[a] *Occupaticius ager*] De agris occupaticiis vide scriptores de limitib. agrorum.

cupati, devastatique tanquam ex ho*ste receptos, restituere: nomi*nandos pub*lice edixit: sed cum querelam au*diret commu*nem eorum, quorum ager occupatus* est a privatis, *jussit dari agros, non quos illi* accepissent, *sed occupaticios. Orchitin Accius*[7] Philologus in *collectaneis ait esse genus oleæ* ductum ex Græco ὄρχεις, *quod testiculorum sit magni*tudinis, itaq. vo*cari ex eo orchitin* . . . . . to grandiore: *Orchestra, locus in scæna, quo* antea, qui nunc pla*nipedes appellantur,* non admittebantur *histriones, nisi tantum inte*rim dum fabulæ ex*plicarentur, quæ sine ipsis* explicari non poterat. *Ricinia autem por*tabant, quo æquiore *habitu prodirent, atque ut inde* nomen ducerent. *Orca genus marinæ beluæ* maximum dicitur, a*d cujus similitudinem* vasa quoque ficar*ia, orcæ dicuntur: sunt enim te*retia, atq. infor*mi specie* . . . . . malæ et ante . . . . . quantæ ne . . . . . .

[31] *Oriri, nasci, vel surgere.* Orba apud poë*tas significat privatam aliqua* persona cara: apud *oratores, quæ patrem amisit,* aut matr.[8] ut Ser. *Sulpitius ait, quæ liberos quasi oculos:* orba est . . . . . tris est ante . . . . . *Gal*lus Ælius . . . . O . . . . . stantior . . . . . in eo libro . . . . . pontificatu . . . . . *pu*ella sine . . . . . sacræ . . . . . nupta *ali*cui fuisset . . . . . Cornificius in . . . . . on Uginus . . . . interserunt . . . . . nactos . . . . . sse. Orty*gia dicta est insula, quæ voci*tatur nunc[b]

7 f. *Ateius.*—8 f. *matrem.*

NOTÆ

[b] *Nunc*] Cum in exemplari adverbium *nunc* a librario duab. literis superimposita linea *ñc* scriptum fuisset, error inde fluxit, ut pro *nunc*, in libro Augustiniano, *non*, editum sit; atque unius literæ lapsu tota sententia immutata sit.

Delos. *Orbius clivus*[c] *videtur appella*tus esse ab orbib. *per cujus flexuosos orbes Tullia* filia Ser. *Tullii regis, et L. Tarqui*nius Superbus ge*ner, interfecto rege, propera*verat[9] tende*ntes una in regiæ domus po*ssessionem: cœ*ptus est autem is clivus appellari Orbius,* quod pro*nus cum esset* per *orbes in exquiliarum colle*m ducere,[10] unde *Orbius ab ipsis orbib. sic* appellatus est. *Oratores*[d] *ex Græco* ἀρητῆρ-ες dictos exis*timant, quod ad reges et* gentes, qui missi *erant pro republica no*stra a populo R. *ii conceptis verbis solerent Deos* ἀρᾶσθαι *id est testari* . . . qui ·.· cit [32] eos nostri alii[11] pro legatis appellant, ut Cato in ea quam scripsit de suis virtutibus contra Thermum: M. Fulvio consuli le-

9 f. *properaverant.*—10 f. *duceret.*—11 f. *alias.*

NOTÆ

[c] *Orbius clivus*] Livius lib. I. habet *Urbicus*, et ita etiam Solinus cap. 1. in editionib. vulgatis, manuscripti: *Urbius;* præter unum apud me vetustissimum, in quo est *Orbius:* quæ quidem scriptura vera est, nam, ut Festus infra in 'Orcus' inquit, antiqui *u* literæ sonum per *o* efferebant, ut contra, *o* per *u*. Testimonio sunt ea, quæ in hoc fragmento habentur: 'Putitius' pro 'Potitius,' 'sumnus' pro 'somnus,' 'rutundus' pro 'rotundus:' et in columna rostrata Duilii 'macistratos' pro 'magistratus,' 'navebos' pro 'navibus.' Varro lib. v. de Ling. Lat. *omnes Quirites, equites, peditesq. magistratos, privatosq. &c.* ita enim legenda sunt verba Varronis, non ut vulgo leguntur: *Omnes Quirites, pedites, armatos, privatosq. &c. magistratos* enim librarius mutavit in *armatos*, omissa voce *equites*, quam habet Livius lib. I. in quo ita scribit: 'Edixit, ut omnes cives Romani, equites, peditesq.' &c. Ad has autem intermortuas antiquitatis reliquias in lucem revocandas, præter ea, quæ supra indicavimus, Livii et Solini loca, unde de Urbio clivo, vel *Orbio*, ut antiquiores dicebant, accepimus; adjumento nobis fuerunt, quæ in 'Sceleratus vicus,' infra habentur. Sceleratus vicus, Festus inquit, Romæ appellabatur, quod cum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Servium Tullium regem socerum suum, corpus ejus jacens filia carpento supervecta sit, properans in possessionem domus paternæ. Livii verba sunt hæc: 'Tullia cum se domum reciperet, pervenissetque ad summum Cyprium vicum, ubi Dianium nuper fuit, flectente carpentum dextra in clivum Urbium, ut in collem Exquiliarum veheretur.' Solini autem hæc: 'Servius Tullius Exquiliis supra clivum Urbium.'

[d] *Oratores*] Multa hic restituimus exemplari diligentius inspecto, quæ desiderantur in editione Augustiniana: præterea, corruptam vocem *propte*, mutavimus in *propterea*, et *decretorib.* in *deprecatorib.*

gatus sum in Ætoliam, propterea quod ex Ætolia complures venerant Ætolos pacem velle: de ea re oratores Romam profectos: et in originum L. I. Propte[12] id bellum cœpit Cœlius PR. Albanus, oratores misit Romam cum . . . alias pro decretoribus,[13] ut Terentius: orator venio, facite exorator sim. Item et Afranius in Emancipato . . si . . . . tum si quod oritur . . . . alias pro disertis et eloquentib. ab eo quod antiqui orare, dicebant pro agere: ob quam causam, orationes quoque eorum vocantur. Orata genus piscis appellatur a colore auri, quod rustici orum dicebant, ut auriculas, oriculas: itaq. Sergium quoq. quendam prædivitem, quod et duob. anulis aureis, et grandib. uteretur, Oratam dicunt esse appellatum. Oræ[e] extremæ partes terrarum, id est, maritimæ dicuntur, unde et vestimentorum extremæ partes, quæ quidem et primæ dici possunt. Cæcilius in Æthrione usus est pro initio rei, cum ait: Oram reperire nullam quam[14] expediam, queo. Oreæ, freni quod ori inferuntur. Titinius in Setina: Et si tacebit, tamen gaudebit sibi promiti oreæ[15] et Nævius in Hariolo: Deprandi autem Leonis[16] obdas oreas. Cato originum L. III. Equos respondit: oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Cœlius pro se apud populum: Equusq.[17] mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho inspectante Lucio Stertinio. Oreos Liber pater, et oreades Nymphæ appellantur, quod in montibus frequenter apparent. Ordinarium[f] hominem Oppius ait dici solitum scurram[18] [33] est, cum ait, cum magistratus nihil audent imperare, ne quid consul auspici peremat. Perihodos dicitur et in carmine lyrico pars quædam, et in soluta oratione verbis circumscripta sententia, et in

12 f. *propterea.*—13 f. *deprecatoribus.*—14 f. *qua me.*—15 f. *permitti oreas.*—16 f. *Leoni si.*—17 f. *equo qui.*—18 Quod hic desideratur habes in Schedis.

NOTÆ

[e] *Oræ*] Pro *quam expediam*, in ora paginæ emendavimus, *qua me expediam*, et veram eam emendationem existimamus.

[f] *Ordinarium*] Post verbum *scurram*, quæ sequuntur, in schedis habentur, item principium sequentis fragmenti, *est*, *cum ait*, quod est verbi 'Peremere.'

gymnicis certaminibus perihodon vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit a circumitu eorum spectaculorum. Peremta et interemta pro imperfectis[19] poni solet a poëtis. Lucretius, Cum corpus simul, atq. animi natura peremta. Perpetem, pro perpetuo dixerunt poëtæ. Pacuvius Iliona: Fac, ut cœpisti, hanc operam mihi des perpetem: oculis traxerim. Persillum vocant sacerdotes rudiculum picatum, quo unguine Flamen Portunalis[20] arma Quirini unguet. Persicum portum, Plautus cum ait, mare Euboicum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse, non procul a Thebis. Personata fabula quædam Nævii inscribitur, quam putant quidam primum A[1] a personatis histrionibus : sed cum post multos annos comœdi, et tragœdi personis uti cœperunt, verisimilius est eam fabulam propter inopiam comœdorum actam novam per Atellanos, qui proprie vocantur personati, quia jus est is[2] non cogi in scæna ponere personam, quod ceteris histrionibus pati necesse est. Persicus[g] peracutum significare videtur, ut Plautus: nihil de conciliare sibus,[3] nisi qui persib.[4] sapis. Nævius: et qui fuerit persicus carpenti ad stratio.[5] Perpetrat[h] peragit, perficit. Pacuvius in Teucro: Neq. perpetrare precibus, imperia qui detinui patris[6] Spartam reponare[7] instat, id si perpetrat: quo etiam sine præpositione usi sunt, quod [34] conversum jam *in consuetudinem est : perpulit, persuasit,* impulit . . . *dicen*do me per*pulit* . . . *scili*cet c*ompulit* . . . . . *Pertisum, pro, perte*sum d*ixerunt antiqui*

19 f. *interfectis.*—20 f. *Quirinalis.*—1 f. *actam.*—2 f. *iis.*—3 f. *sibi.*—4 f. *persicus.*—5 f. *adest ratio.*—6 f. *nec pretio quit. et in Niptris.*—7 f. *repedare.*

NOTÆ

g *Persicus*] Plauti versus in exemplari habet *persibus* pro *persicus:* et ita Varro lib. VI. de Ling. Lat. 'Persibus,' inquit, 'a perite:' glossemata subscribunt, callide. Vide in 'Sibus.'

h *Perpetrat*] Versus Pacuvii legendi, ut in margine. *Neque perpetrare precibus, nec pretio quit. et in Niptris : Spartam repedare instat; id si perpetrat.*

. . . . . qui paul . . . . . *Persuasit, impulit.* Puteum[i] *antiqui dixerunt unde sumi potest:* inde *Puticulos, antiquissimum genus sepulturæ ap*pellatos, *quod ibi in puteis sepelirentur homines: quali*s fuerit *locus, quo nunc cadavera projici solent* extra p*ortam Exquilinam: quæ quod ibi putescerent* inde p*otius appellatos existimat puticu*los Æli*us Gallus: quia antiqui moris fuisse, ut patres* familias *in locum publicum extra oppidum mancipia* vilia projicer*ent, atque ita projecta, quod ibi* ea putescer*ent, nomen esse factum Puticulis. Putum* antiquos *pro puro dixisse ait: inde putatas vites, quib.* dicisum[8] est id, *quod impedimento erat, dici Cor*nifici[9] ait, neq. *aliter accepit Ennius, cum dixit* in Alexandro . . amidio[10] purus put*us: et Plautus: Purus putus hic* sycophanta est . . . quo certior se . . . *aurum quoq.* putatum dici so*let, quod est, expurgatum: et ratio putata,* id est, pura facta, *ut* . . . . *hæ*redib. rettulit. *Putitium*[k] *Plautus dixit stultum Putitio stul*tior est barbaro. *Id autem ex hac causa. Potitius cum* ad[11] Hercule rit*um sacrificandi accepisset, eum* millib. æris gra*vis quinquaginta edocuisse dicitur* servos publicus[12] P. R. *quo facto Potitii intra diem* 30. cum ejus fami*liæ* 12. *fuissent, omnes interierunt.* Pubes, adulescens, *qui jam generare potest, vo*catur, cui contrarium *est impubes. Pubes etiam et* [35] *plurium numerus ejusdem ætatis* dici solet. *Puteolos quidem dictos aiunt ab aquæ ca*ldæ pu*tore: quidam a multitudine puteorum ear*undem *aquarum gratia factorum* . . . ver . . . . . cum autem . . .

8 f. *decisum.*—9 f. *Cornificius.*—10 f. *dimidio.*—11 f. *ab.*—12 f. *publicos.*

NOTÆ

[i] *Puteum*] Hujus loci restitutionem debemus M. Varroni, qui lib. IV. de Ling. Lat. sic scribit. 'Extra oppida a puteis puticulæ, quod ibi in puteis obruebantur homines:' nisi potius, ut Ælius scribit, puticulæ, quod ibi putescerent cadavera projecta: qui locus publicus ultra Exquilias.

[k] *Putitium*] Antiqua scribendi consuetudo, pro *Potitium*, ut 'sumnus' pro 'somnus;' cui contraria, 'Orbius' pro 'Urbius.' Vide supra in 'Orbius clivus:' et infra in 'Orcus.'

is vio . . . . . illius *tra* . . . . .
*Pugnus a punc*tione, *id est, percussione dictus. Pegasum*[1] *equum* alatum *fuisse tradunt poëtæ: cujus quidem ungu*lam su*scitasse fontem, qui Hippocrene dictus est,* traditur: sed . . . . . ersus alia . . Lucina Juno *sa* . . . . . formon . . . . . Prosperaq*uædam nomina usurpabant antiqui in* e declinata, *ut præfiscine, extrema produ*cta syllaba, *videlicet ut occurrerent fascino,* ut ait L. Cin*cius: quod etiam fieri consuevit in fa*miliæ pur*gandæ sacro. Porca præ*cidanea[m] dicitur, *quæ ante immolari solet:* quod genus hostiæ, quod *ante novam frugem præcideretur, præ*cidarium appellabant. *Placenta*[n] *libi quoddam genus vo*catur ex trib. pu*ltibus factum: alii dicunt genus pult*is, cum trib. liba*mentis. Porriciam, pro porro ja*ciam, maxime *de extis dicebant antiqui. Plaut. in P*seudolo: atq. in *manib. exta teneam, ut porriciam* intebea[13] loci: *porricitur autem foculo, ar*isq. quod consecran*dum est Deo, dicandumque* contra it[14] consumi*tur in sacro, quod est profanatum,*[o] ut Verrius eo*dem libro de significatione verbo*rum: sint dicta libe*re, si qua contra dixero: nam* arbitratur ob eam cau*sam porrici exta aris et fo*culo, quia profana[15] ea [36] quoq.

13 f. *interea.*—14 f. *id.*—15 f. *profanata.*

NOTÆ

[1] *Pegasum*] Vide infra in 'Pegasides:' ibi enim habes, 'Pegasum ungulæ ictu Hippocrenem fontem aperuisse:' quod a Græcis poëtis tractum est.

[m] *Porca præcidanea*] Verum est, quod Festus ait, hoc genus hostiæ *præcidarium* appellatum esse: nam et Marius Victorinus *præcidariam* legit, et a præsentanea differre dicit, de qua forte agitur in fragmento *præsen* . . . . nam, inquit, præsentanea porca, quæ præsente mortuo, quem condituri erant, immolabatur.

[n] *Placenta*] Placenta, sive libum, ex farre. oleo et melle fiebat. Servius in VII. Æn. 'Liba sunt placentæ de farre, et melle, et oleo sacris aptæ.'

[o] *Profanatum*] Varro l. v. de Ling. Lat. 'Profanatum,' inquit, 'quod in sacrario polluctum: itaque olim in fano consumebatur omne, quod profanatum erat.' Hæc ad verbum *profanata*, quod fecimus ex duobus *profana ea*, reliqua in editione Augustiniana cum sint suo loco mota, nos ad fidem exemplaris reposuimus, et mutila multa restituimus.

id est, Deo dicta consume[16] est necesse, cujus opinionem, neq. in hoc, neq. in aliis complurib. refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum ejus numero intermortua jam, et sepulta verba, atq. ipso sæpe confitente nullius usus aut auctoritatis, præterire, et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos: ea autem, de quib. dissentio, et aperte et breviter, ut sciero, scripta in his libris meis invenientur: inscribuntur, priscorum verborum cum exemplis. Porigam dixisse antiqui videntur, pro porrigam, propter morem non ingeminandarum literarum: ducto verbo a porro regam, aut si id frivolum videtur, cum aperte e civo regit[17] tractum sit: sed antiqui etiam porgam dixerunt pro porrigam. Porcæ appellantur rari sulci, qui dicuntur[18] aquæ derivandæ gratia: dicti quod porcant,[19] id est, prohibent[20 p] aquam frumentis nocere: nam crebriores sulci, limi[1] vocantur. Postliminium[2] receptum, Gallus Ælius in libro primo significationum, quæ ad jus pertinent, ait esse eum, qui liber ex qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit eo jure, quod constitutum est de postliminis, itemque servos[3] a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos, redit in ejus potestatem, cujus antea fuit jure postlimini: equi, et muli, et navis eadem ratio est post liminium receptum is[4] quæ servi: quæ genera rerum ab hostibus ad nos postliminium[5] redeunt, eadem genera rerum a nobis ad hostis redire possunt: cum populis liberis, et confœderatis, et cum regibus postliminium nobis est ita, uti cum hostib. quæ nationes in opinione[6 q] nostra sunt, cum his [37] procul

16 f. *consumere*.—17 f. *rivo regam*.—18 f. *ducuntur*.—19 f. *porcent*.—20 f. *prohibeant*.—1 f. *liræ*.—2 f. *postliminio*.—3 f. *qui servus*.—4 f. *iis*.—5 f. *postliminio*.—6 f. *dicione*.

NOTÆ

p *Prohibent*] *Prohibeant* videtur legendum ex epitoma Pauli pro *prohibent*, et *liræ* pro *limi*.

q *In opinione*] Verbum *opinione* mihi suspectum est, et pro eo, *dicione* scribi debere opinor. In fragmento Serviliæ legis sic est: *QVIVE. IN. ARBITRATV. DICIONE. POTESTATE. AMICITIA. &c.*

sint. Provorsum fulgur appellatur, quod ignoratur noctu, an interdiu sit factum: itaq. Jovi fulgurit,[7] et Summano fit, quod diurna Jovis, nocturna Summani fulgura habentur. Propatulum late patens, atq. apertum, et patuli boves, quorum cornua in diversum super[8] modum patent. Propriassit, proprium fecerit. Properus antiquos dixisse pro celer, testimonio est qualitatis adverbium, quod est propere. Prophetas in Adrasto Julius nominat antistites fanorum, oraculorumq. interpretes: cum capita viridi lauro velare imperant prophetæ, sancta ita caste qui purant[9] sacra. Propter viam[r] fit sacrificium: quod est proficiscendi gratia Herculi, aut Sanco,[10] qui scilicet idem est Deus. Prodigia quod prædicunt futura: permutatione g literæ: nam quæ nunc c appellatur, ab antiquis g vocabatur. Produit, porro dederit, ut est in lege Censoria. porticum sartam, tectamq. habeto, prodito: alias prodiderit. Prodegeris, consumseris, prodideris, ut Cæcilius in hymni[11] prodigere est, cum nihil habeas, te irridier, et Plautus in Nervolaria: productæ prodigium[12] esse in[13] amatorem addecet. Prodinunt, prodeunt, ut Ennius Annali. L. III. Prodinunt famuli tum candida lumina lucent. Probrum, stuprum, flagitium, ut Accius in Hellenib. qui nisi probrum, omnia alia indelicta æstimant. Cæcilius in Davo: Ea tum compressa parit huic puerum, sibi probr. Probrium,[14] velut, prohibi, qui se A[15] deliquendo prohibent. Prodigiatores haruspices, prodigiorum interpretes. Prodita,[16] memoriæ porro dat, et fallit: item ex interiore loco procedit: item perdit, ut Ennius L. XVI. Non in sperando cupide[17] rem prodere summam. Punicum[s] quod

7 f. *Fulguratori.*—8 f. *supra.*—9 f. *parant.*—10 f. *Sango.*—11 f. *Hymnide.*—12 f. *producte prodigum.*—13 f. *me.*—14 f. *Probi.*—15 f. *a.*—16 f. *prodit.*—17 f. *cupidi.*

NOTÆ

[r] *Propterviam*] Plautus in Rudente: 'Ut mea est opinio, propterviam illi vocati sunt ad prandium: qui? quia post cænam credo laverunt.'

[s] *Punicum*] Horatius epodon ode IX. 'Punico lugubre mutavit sagum:' est enim apud Horatium vestis nomen.

appellatur, [38] genus *libi translatum a Pœnis: idem appel*latum *fuit probum, ceteris libis suavissimum* quia *videbatur. Punicum dicitur etiam vestis* nomen . . *Pro significat in, ut pro ro*stois,[18] *pro æde, pro tribunali. Progenerum* ap*pellat avus neptis suæ virum. Profanum* quod *non est fanum ap*pella*tur. Plautus, sacrum, an profanum habeas, parvi pen*ditur. Livius *in* . . . *pu*blici . . . *Pacuvius in Peri*bœa . . . . . *inde profana*tionem *dici ait Verrius. Pro, ponitur, pro am*plifi*cando, ac palam faciendo: ut prodi, provo*ca, prope*lle, ponitur alias pro privandi facul*tate, *ut in propudio, prohibendo, quia utrumq. ab*nuit *in his esse pudorem, potestatemq. alias ali*ud alio,[19] *ut pro pecunia, pro prædio,*[20] *pro consule,*[1] alias pro a*dmiratione, ut, pro Jupiter. Accius* in Melani*ppa,*[2] *pro Jupiter* . . . . manu omium[3] . . . . . Plautus in Condalio . . *alias pro ante, ut,* pro hostio: alias pro *in, ut dicimus promittere bar*bam, et capillum. *Profundum dicitur id, quod est* altum, ac fundum *longe habet. Pacuvius* in Medo: Neq. *profundum* . . . . . Profesti dies di*cti, quod sint procul a religione nominis* divini. Cæcilius in . . *quod facimus profesto, feci*sti tantundem *festivo die: item Afranius* in Privigno: *æque profesto, contra cum celebras.* Profusus super mo*dum sumtuosus dicebatur.* Terentius in Ade*lphis: profundat, perdat, pere*at, nihil ad me: *alias objectus, jacens:* et Pacuvius in Teuc*ro, profusus*[1] *gemitu murmu*to, occistians[4] ru*at* . . . [39] . . . cant . . . . . rta. *Plauti appellantur canes, quorum aures lang*uidæ *sunt, ac flaccidæ, ut latius videa*ntur *patere* . . . . . quæ . . . . . e . . . . . uni . . . . . vi . . . . .

18 f. *rostris.*—19 f. *apud ob ab.*—20 f. *præde.*—1 f. *consilio.*—2 f. *Menalippo.*—3 f. *omnium.*—4 f. *oscitans.*

NOTÆ

[1] *Profusus*] Vide in 'Occisitantur.'

cis. *Plantæ appellantur semina olerum, quod planæ* sunt, *ut appellantur plantæ nostrorum pedum ex* causa *simili. Plancæ dicebantur tabulæ planæ, ob* quam *causam et Planci appellantur, qui supra modum pe*dib. *planis sunt. Plaustrum perculi antiqui di*cebant *ab eo, qui pede onusta plaustra perculit: id est,* ever*tit : quod postea abiit in proverbium* id, quod *a Plauto in Epidico Comœdia relatum est :* Epidicus *mihi magister fuit ; perii : pene plaustr*um perculi. *Plebeium magistratum nemi*nem licet ca*pere, nisi qui ex plebe est : cujus ge*neris est *omnis magistratus, qui appellaturi i*sto nomine. *Plutei dicuntur crates corio cru*do intentæ,[5] *quæ solebant opponi militibus* opus facientib. *et appellabantur militares :* nunc etiam tabu*læ, quib. quid præsepitur, eodem* nomine dicun*tur. Plebei Ædiles*[u] *non minus popul*ique plebeiscito, *quæ de eo magistratu creando* suffragium tu*lit, ut sacris ædibus præessent,* sunt constitu*ti : quos Tribu. pl. ministros fuisse di*cunt : qui una cum *Plebeis Ædilib. sunt creati, dissid*ente plebe a *Patrib. ii tabernas fecerunt, q*uas novas vocant : nos *autem quinque dicimus* eas esse et septem feru*ntur, et plebeios quidem appell*amus a genere [40] magistratus : eas enim faciendas curaverunt M. Junius Brutus. Q. Oppius Ædiles pl. Plexa colligata significat ex Græco, cui nos etiam præpositionem adicimus, cum dicimus perplexa. Plentur antiqui etiam sine præpositionibus dicebant. Plera dixisse antiquos testis est Pacuvius, cum ait : Plera pars pessumdatur. Ploximum appellari ait Catullus, capsam in cisio, capsave[6] cum dixit, gingivas vero ploximi habet veteris. Plorare,[x] flere, incla-

5 f. *intectæ.*—6 f. *capsamve.*

NOTÆ

[u] *Plebei Ædiles*] Dionysius lib. VI. Ædiles plebeios, ut Tribunorum plebis essent ministri, et ut sacris ædibus præessent, dicit creatos fuisse. Digest. lib. I. tit. 2. ‘ Itemque ut essent, qui ædibus præessent, in quibus omnia scita plebs deferebat, duos e plebe constituerunt, qui Ædiles appellati sunt.’

[x] *Plorare, &c.*] *Estod* in lege Numæ habet exemplar : et ita antiquos scripsisse tradit Quintilianus adducto testimonio ex basi columnæ rostratæ Duilii, in qua est. ALTOD. MARID, et,

mare nunc significat, et cum præpositione implorare, id est, invocare : et apud antiquos plane inclamare : in regis Romuli, et Tatii legibus : si nurus sacra divis parentum estod. in Ser. Tulli, hæc est, si parentum puer verberit, astolle plorassit, (pareri.) puer divis parentum sacer esto.[7] id est, clamarit, dix . . Pedulla quæ dicimus nea[8] . . Græcos appellare manifestum est. Pacem a pactione conditionum putat dictam Sinnius Capito, quæ utriq. inter se populo sit observanda. Penem, antiqui codam vocabant, a qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cenis puris[y] offa penita vocatur : et peniculi, quis calciamenta terguntur, quod e codis extremis faciebant antiqui, qui, tergent[9] ea : dictum est forsitan, a pendendo. Nævius in Tunicularia :[10] Theodotum compellas, qui aras compitalibus sedens in cella, circumtectuas tegetibus Lares ludentis peni pinxit bubulo, significat peniculo grandi, id est, coda. Proprius sobrino mihi est consobrini mei filius, et consobrinæ meæ filia,[11] et patris mei consobrinus, et matris [41] meæ consobrinus. Possessio[z] est, ut definit Gallus Ælius, usus quidam agri, aut ædifici, non ipse fundus, aut ager : non enim possessio est A[12] reb. quæ tangi possunt . . qui dicit, se possidere, his[13] vere potest dicere : itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit, ut Prætor his verbis utatur. Uti nunc possidetis, eum fundum Q. D. A.

7 f. *estod.*—8 f. *nos, ea πέδιλα.*—9 f. *terget.*—10 f. *Cunicularia.*—11 f. *filius.*—12 f. *de.*—13 f. *is.*

NOTÆ

PUGNANDOD. totus autem hic locus ita legendus : *In regis Romuli, et Tatii legibus : Sei parentem puer verberit, ast ole plorasit, puer divis parentum sacer estod.* Reliqua videntur adjecta.

y *Puris*] Glossar. ‘ Cœna pura, παρασκευή, προσάββατον.’ Augustin. in Joan. ‘ Acceleratam,’ inquit, ‘ vult intelligi sepulturam, ne advesperasceret, quando jam propter parasceven, quam cœnam puram Judæi Latine usitatius apud nos vocant, facere tale aliquid non licebat.’

z *Possessio, &c.*] Petronius Arbiter : ‘ Ut si nollet alienam rem domino reddere, ad interdictum veniret.’ i. ad jus, ad Prætorem.

quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis ita possideatis, adversus ea vim fieri, veto. Præfecturæ eæ appellabantur in Italia, in quib. et jus dicebatur, et nundinæ agebantur, et erat quædam earum R. P. neq. tamen magistratus suos habebant: in qua[14] his legibus præfecti mittebantur quotannis, qui jus dicerent: quarum genera fuerunt duo: alterum, in quas solebant ire præfecti quatuor viginti sex virum nu[15] pro populi suffragio creati erant, in hæc oppida: Capuam, Cumas, Casilinum, Volturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatium:[16] alterum, in quas ibant, quos Prætor urbanus quod annis[17] in quæq. loca miserat legibus, ut Fundos, Formias, Cære, Venareum,[18] Allieas[19] Privernum, Anagniam, Frusinonem, Reate, Saturniam, Nursiam, Arpinum, aliaq. complura. Parret, quod est in formulis, debuit et producta priore syllaba pronuntiari, et non gemino r scribi, ut fieret paret, quod est, inveniatur, ut comparet, apparet. Portum in 12. pro domo positum omnes fere consentiunt: cui testimonium defuerit, his[20] tertiis diebus ob portum obvagulatum ito. Patrocinia appellari cœpta sunt, cum plebs distributa est inter patres, ut eorum opib. tuta esset. Posticam lineam in agris dividendis Ser. Sulpicius appellavit ab [42] exori*ente sole ad occidentem, quæ spectabat* qua . .
. . . . tur . . . .
riq . . . . . abd . .
. . . . tab . . . .
frum . . . . danto . .
. . *Pontina tribus a Pon*tia ur*be dicta, a qua et palus quoque* Pontina *appellata est juxta Terracenam. Pa*piria[a] *tribus a* P*apirio appellata est, vel a no*mi[1] ag*ri, qui circa Tus-*

14 f. *quas.*—15 f. *numero qui.*—16 f. *Calatiam.*—17 f. *quotannis.*—18 f. *Venafrum.*—19 f. *Allifas.*—20 f. *is.*—1 f. *ne.*

NOTÆ

[a] *Papiria*] Papiria tribus in agro Tusculano. Liv. VIII. 37. 'Nec quenquam ferme ex Pollia tribu candidatum Papiriam ferre solitum,' quod Tusculani a tribu Pollia una condemnati essent.

culum est. Huic Pupinia *trib. ita* conjuncta *fuit, ut de finib. aliquando susceperit bellum,* quod indictum *per fetiales cum esset, duce . . infertur:* bellum *itaq. inituræ, cum utraque tribus instructos* exercitus *haberent ad dimicandum, quia alterius dux* discesserat *jam ab armis, caduceatorib. ante quam* signum conferrent, *utrimque ad exercitus missis,* rem *in* ipsorum arbitrio *futuram denuntiarunt, ac potestate,* (ac potestate)[2] *ita sine ulla dimicatione utriusq.* exercitus suffragio *pax facta.* Pupinia *Tribus* ab agri nomine *dicta, qui Pupinus appellatur circa* Tusculum urbem . . . . . meminit invictum . . . . . ē. Popillia tribus *una quinque et triginta tribuum,* tot enim fuerunt, *a* Popilliæ *fœminæ felici* nomine appellata, *quomodo tribus quoque* Pinaria a sororis Pinarii *dicta, sive ab ejus nomine.* Populi commune *est in legibus ferendis* cum plebe suffragium: *nam comitia centuriata* ex patribus, et plebe *constant in centurias divisis: at* cum plebes sine patrib. *tributis comitiis convenit,* quod plebes scivit, plebiscitum *id ea de causa* appellatur. Patrum commune *cum populo* [43] *suffragium; quibus suffragantibus fit populi scitum. Prorsi limites appellantur in agrorum mensuris, qui directi sunt ad orientem. Pugio dictus videtur eo quod punctim pugnat.*[3] *Propilia*[4] *tribus a nomine progenetricis traxit vocabulum: nam consueverunt non solum a viris, sed a fœminis quoq. tribus nominare. Præbia dicuntur curandi mali remedia, videlicet, quæ curationis causa præbeantur. Parare*[b] *inter se munus dicebatur, cum sortitio fiebat a ma-*

2 ( ).—3 f. *pungat.*—4 f. *Popillia.*

NOTÆ

[b] *Parare*] *Parare munus* quid sit, notum ex Livio, et aliis. Sallustius in Jugurth. 'Post Auli fœdus, et exercitus nostri fœdam fugam, Metellus et Silanus cos. des. provincias inter se paraverunt.' Cicero lib. I. ad Atticum: 'Se paraturum cum collega:' licet Servius in lib. I. Æn. *partiturum* legat: Livius: 'Decreverunt patres, ut Consules inter se compararent, sortirenturve provincias.' Item: 'Decreverunt patres, ut provincias Macedoniam atque Italiam Consules compararent inter se, sortirenturve.' Provincias autem inter se parabant, sive sortiebantur non

*gistrati*b. P. R. *uter magistratus, utram rem* acere[5] *deberet: aut inter se comparabant de* reb. lege *mandatis. Itaque in senatu, et in comitio* quoq. *sortiri, aut inter se parare solebant, ut*rum ex*ire, utrum domi manere oporteret: nam Con*sulib. æque *ac Prætoribus novis in provinciam ire,* atq. ex ea *rem gerere: contra abire, anni prioris* magistra*tib. opus erat: lege etiam cavebatur, ut certos* intra dies *designati magistratus provin*cias inter se pa*rarent. Peregrinos*[c] *inter Pr. dicitur* quod *aliter* Inter civis, aliter inter *peregrinos jus dicebatur a Prætore: ideoq.* lege primum fus[6] *cum unus tantum fuisset, postea duo id*circo sunt creati *Prætores. Præmetium dicitur, quod* ante metitur, qua*si præmessum, prælibationis causa. Prote*lare dicitur longe pro*pellere, ex Græco videlicet, quod* est The,[7] et signi*ficat longe. Privato sumtu* se alebant mili*tes Romani antequam stipendia* mererentur, quod in *consuetudine fuit pæne ad* id tempus, quod fuit pau*lo antequam Romana civitas* capta est a Gallis, *a quo tempore sine publico stipendio m*ilites non fiebant. *Porci effigies inter militari*a signa quintum locum *obtinebat, quia confecto bel*lo, inter quos populos *pax fiebat ea cæsa porca fœd*ere firmari solet. *Polimenta,*[d] *ait*

5 f. *agere.*—6 f. *fcūs*—7 f. τῆλε.

NOTÆ

modo Consules, sed etiam Prætores. Livius: 'Idibus Martiis, quo die Consules magistratum inierunt, Italia ambobus provincia decreta.' Prætores sortiti provincias sunt. Item Consules, Prætoresque cum Idibus Martiis magistratus inissent, provincias sortiti sunt: *acere*, pro *agere*, in exemplari scriptum est, antiqua illa consuetudine, qua *c* pro *g* ponebant. Vide in 'Orcus.'

[c] *Peregrinos*] Digest. I. tit. 2. 'Cum Consules avocarentur bellis finitimis, neque esset in civitate, qui jus reddere posset: factum est, ut Prætor quoque crearetur, qui Urbanus appellatus est, quod in urbe jus dicebat: post aliquot deinde annos, non sufficiente eo Prætore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus alius Prætor, qui Peregrinus appellatus est, quod plerumque inter peregrinos jus reddebat.' Ex his verbis locum Festi resarcivimus, qui in editione Augustiniana cum verbo *Parare* male conjunctus est.

[d] *Polimenta*] Arnobius lib. VII. 'Polimina sunt ea, quæ nos proles verecundius dicimus testes.' Plautus Menæch. 'Polimenta porcina.'

Verrius, antiqui dicebant testiculos [44] porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atq. illa, curentur. Pater patrimus dicebatur apud antiquos, qui cum jam ipse pater esset, habebat etiam tum patrem. Portisculus est, ut scribit Ælius Stilo, qui in portu modum dat classi: id autem est malleus, cujus meminit Cato in dissuasione de rege Attalo, et vectigalibus Asiæ: C. Licinio Pr. remiges scripti cives Romani sub portisculum sub flagrum conscripti veniere passim. Pro scapulis cum dicit Cato, significat pro injuria verberum: nam complures leges erant in cives rogatæ, quibus sanciebatur pœna verberum: his significat prohib. se[8] multos suos civis in ea oratione, quæ est contra M. Cælium: Si em percussi, sæpe incolumis abii: præterea pro rep. pro scapulis, atque ærario multum R. P. profuit. Primanus[e] Tribunus apud Catonem in ea, quæ est contra Thermum de suis virtutib. Aliud est properare, aliud festinare: qui unum quodq. mature transigit, is properat: qui multa simul incipit, neq. perficit, is festinat. Prorsus porro versus, nisi forte ex Græco *Πρό*.[9] Cato de feneratione legis Juniæ: Camerni[10] cives nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum, atque pulcherrimum, rem fortunatissimam: cum Romam veniebant, prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos. Prohibere comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem major, ceterum ob id ipsum comitialis appellatur. Cato in ea oratione, quam scripsit de sacrilegio commisso: Domi cum auspicamus, honorem me dium[11] immortalium velim habuisse: servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit: si cui ibidem servo, aut ancillæ [45] dormienti evenit, quod comitia prohibere solet, ne is quidem mihi

8 f. *prohibuisse*.—9 f. *πρός*.—10 f. *Camerini*.—11 f. *Deum*.

NOTÆ

[e] *Primanus*] Ita plane est in exemplari: reliqua fortasse vel Paulus addit, vel alius, qui locum exemplo et explicatione illustrare voluit.

vitium facit. Penatores[f] qui penus gestant. Cato adversus M. Acilium quarta: Postquam nativitas[12] ex navib. eduxi, non ex militib. atq. nautis piscatores penatores fici sedarum[13] dedi. Pilates lapidis genus, cujus M. Cato originum L. v. lapis candidior quam pelastes.[14] Peregrina sacra appellantur, quæ aut evocatis dis in oppugnandis urbibus Romam sunt conara,[15] aut quæ ob quasdam religiones per pacem sunt petita, ut ex Phrygia Matris Magnæ: ex Græcia Cereris: Epidauro Æsculapi: quia coluntur eorum more, a quibus sunt accepta. Peculatus furtum publicum dici cœptus est a pecore, quia ab eo initium ejus fraudis esse cœpit: siquidem ante æs, aut argentum signatum ob delicta pœna gravissima erat duarum ovium, et XXX. bovum: ea lege[16] sanxerunt T. Menenius Lanatus et P. Sestius Capitolinus cons. quæ pecudes, postquam ære signato uti cœpit P. R. Tarpeia lege cautum est, ut bos centusib. ovis decusib. æstimaretur. Potitium, et Pinarium Hercules, cum ad aram, quæ hodieque maxima appellatur, decima bovum,[g] quos a Geryone abductos abigebat, Argos in patriam profanasset, genus sacrifici edocuit: quæ familia, et posteri ejus non defuerunt decumantib. usq. ad Ap. Claudium Censorem, qui quinquaginta millia æris gravis his dedit, ut servos publicos edocerent ritum sacrificandi: quo facto Potiti, cum essent ex familia[17] numero duodecim, omnes intererant[18] intra diem XXX. Pinarius quod

12 f. *navitas.*—13 f. *feci, sed cibum.*—14 f. *pilates.*—15 f. *coacta.*—16 f. *eam legem.*—17 f. *eæ familiæ.*—18 f. *interierunt.*

NOTÆ

[f] *Penatores*] Horatius: 'Portes frumenta, penusque.' Infra legendum est: *Non ex militibus atque nautis piscatores et penatores feci, seu cibum dedi.*

[g] *Decima bovum*] In exemplari est, *decimam bovum*, antiqua scriptura, ut 'foro Bovario,' infra. Tertullian. in apolog. cap. 14. 'Cum de decima Herculis nec tertiam partem in aram ejus imponitis.' Varro lib. v. de Ling. Lat. 'Hinc profanum, quod in sacrario polluctum, atque ideo Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur: id est, ut fani lege sit, dicitur.' Plutarch. probl. In fine, *eæ familiæ*, scribendum.

non affuit sacrificio, postea cautum est, ne quis Pinariorum ex eo sacrificio vesceretur. Plebeiæ Pudicitiæ sacellum in vico Longo est, quod cum Verginia patrici generis fœmina, convivio [19] facto inter patres et [46] plebem, *nam patricia plebeio homini L. Volumnio consuli nupserat* . . . . . qui . . . . . bit . . . . . sere . . . . . eo *jure* . . . . . Porto*rium dictum est vectigal id, quod solvitur* porti*toribus, qui conduxerint* . . *dimi*diato . . . . . in ve*ctigalibus autem portoria fruenda locan*tur dua*bus* . . . . . lius q. . . . . et *Ti.* Corun*canius Ti. F. censores* . . . intra *temporis spatium certum* . . . quid æ. . . . . *censoria ma*jestate sp*reta* . . . dam propib.[20] et . . . . sint. Primi*genius sulcus dicitur, qui in nova urbe* condenda ta*uro et vacca imprimitur, quod genus* jumenti velut ex*ercitum adhibebatur* . . . utrimq. media p. . . . lari judicio qui et *ipse* . . . . *Parilib. ur*bem condidit Rom*ulus, quem diem festum præcipue* habebant junio*res. Prætexta* [h] *pulla nulli* alii licebat uti, *quam ei, qui funus faciebat. Idem* jus magistratus h*abebat, qui in aliquo* loco publicos ludo*s faciebat: nam si prætexta* utitur, et scribam ha*bere solet, propter eos,* quos facit, ludos: *prætextæ jus datum est item Consu*lib. et Prætorib. vota *nuncupantibus ob ignor*antiam sacra novorum [1] *ascitorum. Isdem da*tum est uti emit [2] votum *aliquod solventibus:* quod item Valerius vica*nus cum uteretur pu*ra ex senatu, improbar*i cœptus est. Pilæ* [47] *et viriles et muliebres effigies in* compitis *suspendebantur Compitalib. ex lana, quod esse* deorum

19 f. *convicio.*—20 f. *prædib.*—1 f. *sacrorum novorum.*—2 f. *item.*

NOTÆ

[h] *Prætexta*] Vide Verrium apud Macr. lib. I. cap. 7. Atque ita peste sedata puerum, qui antiquitatem sortis absolverat, togæ prætextæ usum munus impetravisse: scio hic agi de prætexta pulla, sed apud Verrium *ambiguitatem* pro *antiquitatem* legendum esse, volui admonuisse.

inferorum hunc diem festum, quos vocant La*res, putarent, quib. eo die tot pilæ,* quot *capita servorum; tot effigies, quot ess*ent li*beri, ponebantur: ut vivis, sic enim inv*ocantur, *parcerent; et essent his pilis et simulacris con*tenti. *Punicæ fortunæ ædem vovisse dicitur Cornelius S*cipio *cum Carthaginem obsideret: ne adversa ea* Fortu*na uteretur. Idem quoq. vovit ædem Ve-n*eris, *quæ cognomentum habuisse dicitur* Genit*ricis, quam dedicavit, ubi primum* æmu*lam Romanæ civitatis Carthaginiensem* urbem *expugnavit; quamvis alii dicant, aliquot post* annis *dedicavisse . . . . . cos.* cum Pu*nicæ Fortunæ ædem, quam ex v*oto debebat *primam dedicare, locandam non curasset.* Pueri, in*puberes dicuntur, in quo significatu* utitur Atta *in . . . . plurib.* versib. docet . . . . *Pueri inpuberis æneum* signum ad salinas *olim a . . . positum fuit, quod* signum allatum *e . . . . . fuisse ferunt,* quod sunt cona*ti quidam auferre, sed avell*ere nemo umquam *potuit. Alii dicunt avulsam basim* præter ipsum signum *a quibusdam fuisse, quiq. abstulerint,* sub[3] signo abierunt, *basi sola potiti. Alii tamen trad*unt, simul ut *signum ipsum abstulerint, in agro Tibur*ti erexere ad qui*ntum ab urbe miliarium.* Plena sue Tellu*ri Matri sacrificabatur, quod pecudis* id genus cum seretur[4] *satis inimicum, quia rostro sem*en fodiendo corrum*peret. Ploti appellati sunt* Umbri, pedib. planis quod *essent: unde soleas dimidiatas qui*b. utuntur in venando, *quo planius pedem ponerent, vo*cant semiplotia, et *ab eadem causa M. Acci*us poëta, quia Umber [48] Sarsinas erat, a pedum planicie initio Plotus, postea Plautus cœptus est dici. Postumus cognominatur post patris mortem natus. Plautus in Aulularia: Post mediam ætatem qui mediam ducit uxorem domum si eam senex anum prægnantem fortuito fecerit; quid dubitas, quin sit paratum his nomen pueris Postumi? Porcas,[1] quæ inter duci[5]

3 f. *sine.*—4 f. *censeretur.*—5 f. *duos.*

NOTÆ

Porcas] Varro lib. I. de Re Rustica cap. 29. 'Quod est inter duos

sulcos fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum . . . Parmulis pugnare milites soliti sunt: quarum usum sustulit C. Marius datis in vicem earum Bruttianis. Porcam auream et argenteam dici ait Capito Ateius, quæ et si numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali. Pulcher bos appellatur ad eximiam pinguitudinem perductus. Propudi ait[6] porcus dictus est, ut ait Capito Ateius, qui in sacrificio gentis Claudiæ velut piamentum, et exsolutio omnis contractæ religionis est . . Parum cavisse[7] videri pronuntiat magistratus, cum de consilii sententia capitis quem condemnaturus est. Piscatorii ludi vocantur qui quod annis[8] mense Junio trans Tiberim fieri solent a PR. Urbano pro piscatorib. Tiberinis, quorum quæstus non in Macellum pervenit, sed fere in aream Volcani, quod id genus pisciculorum vivorum datur ei Deo pro animis humanis. Publicius clivus appellatur quem duo fratres L. M. Publici Malteoli[9] Ædiles Cur. pecuariis condemnatis ex pecunia, quam cœperat,[10] munierunt, ut in Aventinum vehiculi,[11] Vel[12] venire possit.[13] Prædia[14] rursus Verrius vocari ait ea remedia, quæ data[15] Cæcilia uxor Tarquini Prisci invenisse [49] existimatur, et immiscuisse on[16] suæ, qua præcincta statua ejus est in æde sanctus[17] qui deus dius fidius vocatur: ex qua zona periclitantes ramenta sumunt: ea vocari ait prædia,[18] quod mala prohibeant. Priscæ Latinæ coloniæ appellatæ sunt, ut distinguerent a novis quæ postea a populo dabantur. Prætor ad portam nunc salutatur his,[19] qui in provincia Proprætore, aut Proconsule exit: cujus rei morem ait fuisse Cincius in libro de Consulum potestate talem. Alba-

6 f. *Propudianus.*—7 f. *patravisse.*—8 f. *quotannis.*—9 f. *Maleoli.*—10 f. *ceperant.*—11 f. *vehiculis.*—12 f. *velia.*—13 f. *possint.*—14 f. *præbia* vel *præbia.*—15 f. *Caia.*—16 f. *zonæ.*—17 f. *Sancti.*—18 f. *præbia* vel *præbia.*—19 f. *is.*

NOTÆ

sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit. Sic quoque exta Deis cum dabant, porricere dicebant.'

nus [20] rerum potitos usque ad Tullum regem: Alba deinde diruta usque ad poectum [1] Murem eos populos Latinos ad capud œtentinæ,[2] quod est sub monte Albano, consulere solitos, et imperium communi consilio administrare: itaque quo anno Romanos inprimis ad exercitum mittere oporteret jussu nominis Latini, complures nostros in Capitolio a sole oriente auspiciis operam dare solitos: ubi aves addixissent, militem illum qui a communi Latio [3] missus esset (illum quem aves addixerant,) [4] Prætorem salutare solitum, qui eam provinciam optineret Prætoris nomine. Patricios, Cincius ait in libro de comitiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocentur. Possessiones [k] appellantur agri late patentes, publici privatique: quia non mancipatione, sed usu tenebantur, et ut quisquam occupaverat, collidebat.[5] Potestur, Scipio Africanus in ea, quæ est de imperio D. Bruti: et, poteratur, C. Gracchus in ea qua vocis [6] est cum [l] circum conciliabula iret. Probrum virginis Vestalis, ut capite puniretur: vir qui eam incestavisset, verberibus necaretur: lex fixa in atrio Libertatis cum multis aliis legibus incendio consumta est, ut ait M. Cato in ea oratione, quæ de Auguribus inscribitur: adicit quoque virgines Vestales sacerdotio [50] exauguratas, *quæ incesti damnatæ, vivæ defossæ sunt, quod sacra Vestæ matris polluissent: nec tamen, licet nocentes extra urbem obruebantur, sed in campo proxime portam Collinam, qui Sceleratus appellatur. Privilegium* sunt *qui dicant esse privatam legem. Cicero in oratione quam scripsit pro domo sua ad Pontifices* . . . . viri . . . . . cons. . . .

20 f. *Albanos.*—1 f. *ad P. Decium.*—2 f. *caput Ferentinæ.*—3 f. *Latii.*—4 ( ). —5 f. *colebat.*—6 f. *usus.*

NOTÆ

[k] *Possessiones*] Ant. Augustinus pro *collidebat*, corrupto verbo, reposuit *colebat*: placeret, *possidebat*. Isidorus lib. xv. cap. 13.

[l] *Vocis est cum*] In exemplari plane est, *in ea qua vocis cum*, ut fortasse emendandum sit, *in ea quæ est, cum*. Nam verbum, *est*, alia manu videtur adjectum.

. . . in eo . . . . . licto-
res . . . . *ex*istim*ate* . . .
cons . . . . . *uos* aut*em* . .
. . . nemo . . . . *ju*dicant
Senatores, Equites, Trib. Ærarii, condemnant trib. XXXv. *quo jure, quo more, quo exemplo nominatim legem* de capite civis *indemnati tulisti? vetant leges sacratæ,* vetant XII. *tabularum leges privatis hominib. irrogari. Ve*neficos quinq. *et triginta trib. omnino non condem*nant, quia ipsi in*dicta causa occidun*tur. *Pnnici*[m] *dicun*tur non Pœni, quamvis, *ut ait Verrius, a Phœnicib. ori*antur; et Punicum bel*lum, non Pœnicum, quam*quam *Pœni appel*lantur: nam quæ sole*bant antiqui efferre per Pu syllabam* logam[7] Ennius in P*œ extulit, Pœnos di*cens, *sed est culpa li*brariorum, qui ea, quæ fœ*minino genere dicuntur, scribunt masculino*: etiam ipsi Gra*eci ita loquuntur, qui solent philolo*gos, philargyros, *fœminas dicere. Pœnos putans viros libra*rius appellari, mu*tavit quæ per adjectionem ab Ennio ea* vox explanata non *fuerit, cum tamen ejusmodi fere* nomina etiam in vi*rili, non tantum in fœmineo sexu proferantur*: dicimus tam hic lapis,[8] q*uam hæc lupus: quinetiam ea quæ parti*cipia appellantur, quæ *ut plurimum aliquem or*dinem rerum significant, e*t quæ casus, numeros, species,* tempora, personas recipi*unt, utroq. genere enuntiantur* . . . . . [51] Por*tumnus qui et Palæmon alio nomine dicitur, inter* deos, *qui præsunt mari a Romanis colebatur. Pe*nas *pendere in eo proprie dicebant, qui pecuniam* ob *delictum solvit; quia penso ære olim utebantur. Pullariam manum dexteram dixisse videtur* Pla*utus in* . . . . . Proce*dere, interdum succedere, interdum pone cedere,* Pertu*sum dolium cum dicimus, venenum significamus. P*es dicitur . .
. . . . . *pe*de ruit . . . . . .

7 f. *longam.*—8 f. *lupus.*

NOTÆ

[m] *Punici*] At in columna rostrata Duilii incisum est, CLASEIS PŒNICAS. et in fragmentis legum, BELLUM PŒNICIUM.

. *Ennius lib.* I. An*nalium* . . . . . .
. . . *Polit, pro pila ludit* . . . dixit
. . . . . Petre*ia*
vocabatur, quæ pompam præcedens in coloniis, aut *municipiis, imitabatur anum ebriam*, ab agri vitio, *scilicet petreia appellata. Procilli si*ve præcilli. C*ato dixit in* . . .
*con*vertar ad illam . . . . . .
impudentior . . . . . ntur
legationes . . . . . test. Pelliculatio*nem*,[n] *pro inductionem, a pelliciendo*, quod est inducen*do, dixit Cato in ea oratione*, quam scripsit de . . .
. . . r, *loco* s, Cato sæpe dicit, ut *Contra, s, robosem, et arbo*ses, loco, r, dicebant *antiqui* . . . . pro-perie mari opus est. *Præmiosam pro pecuniosam dixit Cato* in oratione, quam scrip*sit* . . . . . impudentiam præmio*sam. Pascales*[o] *oves pro pascuales, insci*enter dixit in ea *quam scripsit* . . . . . pascalis ovis vetuit. *Idem: pellitam ovem Tarentin*am appellat in ea ora*tione, quam scripsit* . . . . pretio Tarenti plus. C. *sestertiis pellitam ovem, qu*am ignaro[9] Tarentino quod *pasceretur, Tarentinam dicunt.* Periculatus sum, Cato ait in [52] ea oratione, quam scripsit ad litis[10] Censorias. Parsi non peperci, ait Cato in eadem oratione. Scio fortunas secundas neglegentiam prendere solere: quod uti prohibitum irem, quod in me esset, meo

9 f. *in agro.*—10 f. *notas.*

NOTÆ

[n] *Pelliculationem*] Velius Longus in libro de Orthographia. Nec aliter apud Lucilium legitur, in præpositione perliciendo, quod est, inducendo, geminata *l*, pellicere malunt, quam perlicere: et apud Virgilium non aliter legimus, Pellacis Ulyssis. Quæ sequuntur alio pertinent: desiderantur autem verba Catonis, in quibus usus erat *r*, loco *s*, ut *Valerios* et *Furios* dixerunt juniores, quos antiqui, *Valesios* et *Fusios*. Vide supra in 'Arbosem.'

[o] *Pascales*] In exemplari erat prius *Tarentino:* deinde in litura scriptum fuit *Terentino:* nec dubium quin Festi verba ad Tarentinum pecus pertineant, quod pascali opponitur, et tectum etiam vocatur. Columella lib. VII. cap. 4. vide in 'Solox lana.'

labori non parsi. Prædonulos Cato hypocoristicos dixit in epistularum: Quia sæpe utiles videntur prædonuli. Præcem[11] singulariter idem in ea, quæ est de conjuratione. Pulchralibus atque cupidus[12] idem in ea, quæ est de fundo oleario. Punctatoriolas levis pugnas appellat Cato in ea, quam dixit de re Histriæ militari. Proædificatum dicitur, quod ex privato loco processit in publicum solum. Percunctatum patris familiæ nomen, nequis servum mitteret, lege sanctum fuisse ait Cato in ea, qua legem Orchiam dissuadet. Prodidisse non solum in illis dicitur, qui patriam hostibus prodiderunt, sed etiam tempus longius fecisse: ut Cato: Te, C. Cæcili, diem prodisse[13] militibus legionis III. cum proditionem non haberent. Pavimenta Pœnica marmore Numidico constrata significat Cato, cum ait in ea, quam habuit nequis cos. bis fieret: Dicere possum, quib. villæ atq. ædes ædificatæ, atque expolitæ maximo opere, citro, atq. ebore, atq. pavimentis Pœnicis stent. Prolato ære astitit, Ennius Achillæ in Aristarchi[14] cum ait, significat clypeo ante se protento. Pœnitam[15] offam Nævius appellat absegmen carnis cum coda: antiqui autem offam vocabant abscisum globi forma, ut manu glomeratam pultem. Privatæ feriæ vocantur sacrorum propriorum, velut dies natales, operationis, denecales. Pronubæ[p] adhibentur nuptiis quæ semel nupserunt, ut matrimonia paupertatem[16] auspicantes. Pudicitiæ signum in foro Bovario est, ubi familiana ædisset[17] Herculis: eam quidam Fortunæ esse existimant. Item via Latina ad miliarium illi[18] Fortunæ Muliebris, nefas [53] est attigi, nisi ab ea, quæ semel nupsit. Patrimi et matrimi pueri prætextati

11 f. *precem.*—12 f. *cupidiis.*—13 f. *prodidisse.*—14 f. *in Achille Aristarchi.*—15 f. *penitam.*—16 f. *matrimonii perpetuitatem.*—17 f. *ædis est.*—18 f. *IIII.*

NOTÆ

[p] *Pronubæ*] Tertullianus in exhortatione ad castitatem: 'Monogamia apud Ethnicos in summo honore est, ut et virginibus legitime nubentibus univira pronuba adhibeatur, et sic auspicii initium sit.'

tres nubentem deducunt; unus, qui facem præfert ex spina alba, quia noctu nubebant; duo, qui tenent nubentem. Pilentis et carpentis per urbem vehi matronis concessum est, quod cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerunt. Prima aut secunda hora ducant [19] sponsalib. ominis causa, ut optima ac secundissima eveniant. Prætextum [20] sermonem quidam putant dici, quod prætextatis nefas sit obscœno verbo uti: ali [1] quod nubentib. depositis prætextis a multitudine puerorum obscœna clamentur. Palatualis Flamen constitutus est, quod in tutela ejus deæ Palatium est. Portenta existimarunt quidam gravia esse, ostenta bona: alii portenta quædam bona, ostenta quædam tristia appellari: portenta, quæ quid porro tendeatur indicent; ostenta, quæ tantummodo ostendant monstra: præcipiant quoque remedia. Postularia fulgura, quæ votorum ut [2] sacrificiorum spretam religionem desiderant.[3] Pestifera, quæ mortem, aut exilium ostendunt. Peremtalia, quæ superiora fulgura, ut [4] portenta peremunt, id est, olunt.[5] Pullus [q] Jovis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod ejus natis fulmine icta erat: antiqui autem puerum, quem quis amabat, pullum ejus dicebant. Peregrinus ager est, qui neque Romanus, neque hostilis habetur. Publica sacra, quæ publico sumtu, pro populo fiunt, quæq. pro montibus, pagis, curiis, sacellis: ad [6] privata, quæ pro singulis hominibus, familiis, gentibus fiunt. Perenne dicitur auspicari, qui amnem, aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicato transit. Puls [r] potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex ea

19 f. *dicata*.—20 f. *prætextatum*.—1 f. *alii*.—2 f. *aut*.—3 f. *designant*.—4 f. *aut*.—5 f. *tollunt*.—6 f. *at*.

NOTÆ

[q] *Pullus*] Placidus in Glossis: 'Pullum, puerum in amoribus:' unde Q. Fabius Eburnus, 'quod natibus fulguratus erat, pullus Jovis dictus est.' Sic enim legi debet, pro *figuratus*. Arnobius lib. IV. 'Catamitus rapitur, deliciarum futurus et poculorum custos, et, ut Jovis dicatur pullus, in partibus Fabius adnitur mollibus, obsignaturque posticis.'

[r] *Puls*] Vide infra in 'Tripudium.'

[54] necesse *decidere in terram aliquid, quod tripudium faceret,* id est, *terripavium (pavire enim ferire est)*[7] *ex quo notio*nem *caperent futuri: nam si pulli, per quos auspicabantur,* non *edissent, periculum imminere arbitrabantur: at* qui *pavissent, bonum augurium esse putabant, si* tum *ex ore eis edentib. aliquid decidisset. Porten*ta *rerum fieri dicuntur, cum solida corpora raro* se ost*endunt; ut cometæ, turbines, barathra,* toni*trua sereno cœlo facta. Pedestria aus*picia *arbitrabantur a vulpe, lupo, serpente, equo,* ceterisque *animalibus quadrupedibus. Propter*via ap*pellabantur auspicia, quæ sese propter viam* ostent*abant* . . . . . infirm . . . . . *Piacula*ria appe*llabant auspicia, id est, sacrificia, antiqua lo*quendi co*nsuetudine, cum aut hostia ab ara ef*fugit, aut *percussa mugitum dedit, aut in aliam quam* oportuit p*artem corporis decidit. Pestifera auspicia* sunt, cum cor *in extis, aut caput non fuisset* in jocinore. Pu*llarium*[8] *a pullis appellatum* quidam putant, quia non *aliud, sed hoc ei peculia*re est, avem auspican*do observare. Præpetes* aves dicuntur, quæ se *ante auspicantem ferunt:* nam antiqui præpetere *dicebant pro anteire.* Pecunia sacrificium *fieri dicebant, cum frugum fruc*tumque[8] causa mola pu*ra offerebatur in sacrifi*cio, quia omnis res fam*iliaris, quam nunc pecuniam* dicimus, ex his rebus con*stabat. Projecta sacra* appellantur, quæ fulgu*rante cœlo fiunt; tunc n. pro*jecta depellendorum ma*lorum fulgurum, vel procurandorum* bonorum causa fiunt. P*arilia festa sibi obser*vanda judicant pri*vatim ipsæ quoque puer*peræ administratis,[9] u*ti pariendo, ab eis quasi* stabillantur[10] Parilia festa . . . . . .

7 ( ).—8 f. *fructuumque.*—9 f. *domi in stratis.*—10 f. *stabiliantur.*

NOTÆ

[8] *Pullarium*] Liv. lib. IX. 'Auspicia servanda esse pullarius nuntiat:' et lib. X. 'Pullarium in auspicium mittit,' &c. 'Nam cum pulli non pascerentur, pullarius mentiri ausus,' &c. Valer. Max. lib. I. cap. 4. 'Et pullarius non exire pullos cavea nuntiasset.' Pro verbo *auspicando,* quod supplevimus, placeret magis, *auspicandi gratia.*

[55] *parilia* . . . . . um in . . . . . Pu*blici Augures* [t] *eodem jure cum ceteris Au*guribus *non erant: nam cum essent Augures numero* plu*res, publici majestate ceteros anteibant: origo* ve*tusta, ideoque obscura: illud manifestum, ductu* sortis *deligi solitos, qui Augures publici* P. *R. Quiri*tium *in Auguralibus dicerentur. Captabant auspi*cia, t*emplo cæli regionib. designato, quod lituo, qui* Quirinal *appellatur, designabant, in pomœrio* extra ur*bem* . . . . . es faci . . . . . fecisti. P*icus rex* [u] *pico ave utebatur, ut Verrius* ait, ob *augurium, a quo sic dictus: is regem Fa*tuum, Faunum *alii quem vocant, et Fatuam procrea*vit: et ex *eis Latinus ortus, Trojanos summo honore* adfecit: ut *etiam eorum regem fugientem Ar*givos Ænean *hospitio suscepit, dedit* civitatem, junxit *natam connubio.* P*olubrum* [x] *esse exi*stimant quam *nos pelvim vocamus, cujus eadem* formula, quæ est *polubri, teneturque manu sini*stra, ut ejus significa*tio docet.* P*atres appe*llantur, ex quibus Senatus *constat, quos initio urbis* conditæ Romulus C. *delegit, et sic appellavit,* quorum consilio atque *prudentia respublica ad-*

NOTÆ

[t] *Publici augures*] Vide in 'Publicus ager,' et in 'Quinque genera signorum.' Videndus Cicero lib. II. de legibus, et vetus inscriptio, in qua est: EGNATIVS FAVENTINVS. V. C. AVGR. PVB. P. R. Q. PATER. ET. HIEROCERYX. D. S. I. M. ARCHIBVCOLVS DEI. LIBERI. HIEROPHANTA. HECATÆ SACERDOS. ISIDIS. Servius in lib. I. Æn. 'Templum dicitur locus manu designatus in aëre, post quem factum illico captatur augurium.' Idem in lib. VI. Æn. 'Ager post pomœrium, ubi captabantur auguria, dicebatur effatus. Varro. Hinc effari templa dicuntur ab auguribus.' Idem in Eclog. IX. 'Augures designant spatia lituo, et eis dant nomina, ut prima pars dicitur antica, posterior, postica: item a dextra et sinistra.' Ex his Servii locis, et iis, quæ supra citavimus, de Publicis Auguribus Festi fragmentum resarcivimus.

[u] *Picus rex*] Vide Paulum in 'Picus.' Lactantius lib. I. 'Faunus,' inquit, 'in Latio, qui et Saturno avo nefaria sacra constituit, et Picum patrem inter Deos honoravit, et sororem suam Faunam, eandemque conjugem sacravit: quam C. Bassus Fatuam nominatam tradit, quod mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris.' Reliqua non indigent interpretatione.

[x] *Polubrum*] Fabius Pictor lib. XVI. apud Nonium: 'Aquam manibus pedisbusque dato, polubrum sinistra manu teneto, dextra vasum cum aqua.' Ex his verbis locum Festi restituimus.

ministraretur, atque *gubernaretur; quique* agrorum partes ad*tribuerent tenuioribus* perinde ac liberis, *ac pecunias dividerent, etenim* solebant jam inde a Ro*mulo nummis auri atq.* argenti signati ul*tramarinis uti: id quod* publicæ et privatæ *rationes commentariorum docent.* Publica pondera[y] *quibus populus Rom. uti solet,* ex ea causa Junius in . . . *dicta sic ait,* quod duo Silli[11] P. et M. [56] Trib. pleb. rogarint his verbis. Ex ponderibus publicis, quib. hac tempestate populus œtier (qui)[12] solet, uti coæquetur sedulum, ut hi[13] quadrantal vini octoginta pondo siet: congius vini decemp. is[14] sex sextari congius siet in[15] duo de quinquaginta sextari quadrantal siet vini. Sextarius æquus æquo[16] cum librario[17] siet: sex de quiq.[18] libræ in medio sient: si quis magistratus adversus hac.[19] d. m. pondera, modiosq. vasaq. publica, modica, minora, majorave faxit, jussit vere fieri, dolumve adduit, quod ea fiant, eum quis volet magistratus multaretur,[20] dum minore patri[1] familias taxat, liceto; sive quis in[2] sacrum judicare voluerit, liceto. Pecuum,[z] cum dixit M. Cato per casum genitivum,

11 f. *Silii.*—12 ( ).—13 f. *uti.*—14 f. *siet.*—15 f. *vini.*—16 f. *atque.*—17 f. *vinario.*—18 f. *sexdecimque.*—19 f. *hæc.*—20 f. *multare, uti.*—1 f. *parte.*—2 f. *im.*

NOTÆ

y *Publica pondera*] *Œtier,* an *oitier* in exemplari scriptum sit, difficile est affirmare, propterea quod literæ fugientes sunt. Sed utroque modo scripsisse antiquos, testimonio nobis sunt vetusta monumenta, in quibus COERATOR pro CURATOR, et OESUS pro USUS, reperitur: *oisum* etiam, non *œsum,* et *Oinonem,* non *Œnonem* antiquos dixisse, testis est Martianus, et vetustissima tabella apud me, in qua OITILE, pro *utile,* incisum est. Quod autem in ora paginæ *parte familias,* pro *patri familias* emendavimus, fecimus adducti loco simili ex oratione Catonis pro Rhodiensibus, in qua ita scriptum est, apud Agellium lib. VII. cap. 3. 'Siquis illud facere voluerit, dimidium familiæ multa esto:' nam verba, *mille nummis,* sunt adjecta. Infra etiam in 'Sacratæ leges' sic habetur: 'Sacer alicui Deorum sit cum familia:' ita enim legendum, pro *sicut.* Error autem ut *patri* pro *parte* scriptum fuerit, inde fluxit, quod antiqui *parte* dicebant pro *parti,* unde facta literarum transpositio, et *patri* scriptum fuit. DE MAJORE. PARTI. CONSILI. est in fragmentis legum apud me.

z *Pecuum*] Locus Catonis ex oratione pro Rhodiensibus extat apud Agellium lib. VII. c. 3. 'Siquis majorem pecunum numerum habere volue-

a singulari casus recti formavit, quo utebantur antiqui, id est, pecu, ac testu, tonitru, genu, veru, quorum omnium genitivus pluraliter geminat u literam, non quia dicimus pecus, ut pectus, eam, quæ in usu est, formam in declinationib. sequimur. Præteriti Senatores quondam in opprobrio non erant, quod ut reges sibi legebant, sublegebantque, quos in consilio publico haberent, ita post exactos eos, Consules quoq. et Tribunos[3] Militum consulari potestate conjunctissimos sibi quoq.[4] patriciorum, et deinde plebeiorum legebant; donec Ovinia Tribunicia intervenit, qua sanctum est, ut Censores ex omni ordine optimum quemque curiati[5] in senatu legerent: quo factum est, ut qui præteriti essent, et loco moti, haberentur ignominiosi. Pro censu classis juniorum Ser. Tullius cum dixit in descriptione centuriarum, accipi debet in censu, ut ait M. Varro in L. VI. rerum humanarum : sicuti pro æde Castoris, pro tribunali, pro testimonio. [57] Procum (patricium)[6] [a] in descriptione ceassium quam[7] fecit Ser. Tullius, significat procerum: ii enim sunt principes: nam proci dicuntur, qui poscunt aliquam in matrimonium, Græce μνηστῆρες. est enim procare, poscere: ut cum dicitur in judice conlocando, si alium procas, nive eum procas, hoc est poscis; unde etiam meretrices procaces. Prærogativæ[b] centuriæ dicuntur : ut docet Varro rerum humanarum l. VI. quæ rus . .[8] Romani, qui ignorarent petitores, facilius eos animadvertere possent. Verrius probabilius ju-

3 f. *Tribuni.*—4 f. *quosque.*—5 f. *curiatim.*—6 ( ).—7 f. *classium quam.*—8 f. *quo rustici.*

NOTÆ

rit, tantum damnas esto.' Sic enim legitur in vetustissimo libro, pro eo quod est in vulgatis, *pecudum*, et *damni*.

[a] *Procum patricium*] Opinor vocem, *patricium*, adjectam esse. Ad illa autem verba, *in judice conlocando*, faciunt quæ S. Gregorius scribit: 'Possumus' inquit, 'et rei inexpertæ arbitrium collocare: est autem inter arbitros, aut judices prodire.'

[b] *Prærogativæ*] Ausonius in Gratiarum actione: 'Valete, classes populi, et urbanarum tribuum prærogativæ, et centuriæ jure vocatæ.'

dicat esse, ut cum essent designati a prærogativis, in sermonem res veniret populi de dignis, indignisve, et fierent ceteri diligentiores ad suffragia de his ferenda. Peculium servorum a pecore item dictum est, ut ex[9] pecunia patrum familiæ. Puelli per diminutionem a pueris dicti sunt: itaque et Ennius ait: Pœni soliti suos sacrificare puellos: et Lucilius: Cumque hic tam formosus homo, ac te dignus puellus. Et Plautus: Olim huic puello sese venum ducier. Præciamitatores[10] dicuntur qui Flaminib. Diali, Quirinali, Martiali antecedent[11] exclamant feriis publicis, ut homines abstineant se opere,[c] quia his opus facientem videre religiosum est. Pedum est quidem baculum incurvum, quo pastores utuntur ad comprehendendas oves, aut capras, a pedibus: cujus m.[12] etiam Virgilius in Bucolicis, cum ait: At tu sume pedum: sed in eo versu, qui est in Iphigenia Enni: Procede gradum, proferre pedum, nitere, cessas? id ipsum jaculum[13] significari, cum ait Verrius, mirari satis non possum: cum sit ordo talis, et per eum significatio aperta, gradum proferre pedum cessas? nitere. Pone gravi sono antiqui utebantur prologi[14] significatione. Sed præicientes [58] vocabuli . . . . . .
. . . . . .
. . *Perimit, adimit, tollit. Unde et peremtus, interfectus. Pure lautum antiqui dicebant, aqua pura lavatum*
. . . . . iti . . . .
. . *Pura vestimenta sacerdotes populi Romani, cum sacrificabant, habere soliti erant, id est, non obsita, non fulgurata, non funesta, non maculata,* ex *hac causa* . . .
. . . . . voca . . . . .
. tiata . . . *Proculato, provocato, et* pro citato *etiam usurpari solet. Præfericulum vas* æneum *sine*

9 f. *et.*—10 f. *præclamitatores.*—11 f. *antecedentes.*—12 f. *meminit.*—13 f. *baculum.*—14 f. *loci.*

NOTÆ

[c] *Ut homines abstineant se opere*] In exemplari plane est, *ut homines ab opere se abstineant.*

ansa appellatur, patens summum, velut pelvis: *quo ad sacrificia utebantur in sacrario* Opis *Consivæ. Patellæ, vasula parva picata,* item sacris *faciendis apta: quæ erant forma* velut capidula *quædam. Pantices dicebant* frus ventris . . . . . *appellat* a quo . . . . . lus. Procincta[d] class*is dicebatur exercitus ad* prœlium instructus, et pa*ratus: quem Diali Flamini vi*dere non licet: an*tiqui enim procinctum militem* dixerunt, ut nunc quoq. *cum exercitus instruc*tus est: procincta autem *ideo, quod togis incincti* ad pugnam ire soliti *fuerint. Unde et testamen*ta in procinctu fieri *dicta,* quod *faciunt ad pugnam ituri. Prosimu*rium[e] esse ait Antistius *in commentario juris pontifi*calis, pomœrium, id est, *locum proximum muro.* Cato: Olim quidem omnes *auspicabantur extra Aven*tinum, nunc etiam intra *ædificia: dictum autem pomœrium* quasi promœrium: solet au*tem iis potissimum dari* rus[15] pomœrii proferendi, *qui Populum Romanum* [59] *agro de hostibus capto auxerunt. Antiquissimum Romuli pomœrium Palatini montis radicibus terminabatur: protulit id Ser. Tullius rex:* item *L. Cornelius Sulla Dictator imitatus, ut* videtur, *Tullium regem, proferre temtavit:* sed *pomœrium cum locus sit, qui finem urbani auspicii fa*ciat *intra agrum effatum certis regionib. terminatus,* ad *captanda auspicia, quem liceat proferre,* nemo *tamen Aventinum, cum pomœrium protulit, intra* mœnia *inclusit: cujus rei causa illa probatur,* quod Remus *in eo auspicaverit, avesq. irritas habuerit:* in se*quenti autem ætate inclusum aiunt. Pomœrium* si tac*tum a privatis fuisset, pœna statuta erat.*

15 f. *jus.*

NOTÆ

[d] *Procincta*] Vide supra in 'Endoprocinctu:' ex eo enim loco hunc resarcivimus.

[e] *Prosimurium*] De Aventino monte, primum extra pomœrium, deinde a D. Claudio intra pomœrium recepto, vide Tacitum lib. II. de Servio rege, et aliis qui pomœrium auxerunt, videndus Livius lib. I. et Aurelianus in Vopisco. Varro lib. IV. de Lingua Lat. 'Quod erat post murum, pomœrium dictum, ejusque ambitu auspicia urbana finiuntur.'

Pontificale pomœrium appellabant locum illum, agrumq. *pone murum, in quo Pontifices sua* constituerent *auspicia: cum autem pomœrium profer*retur, tum *Augures publicos P. R. hæc verba præire* solitos: *Di tutelares urbis pomœrium hoc ne* minus majusve *faxitis: sed iis quib. terminatum est regioni*bus, effereatis: *dictum autem videtur pomœrium,* veluti post mœros, *id est, quod esset retro et* intro muros urbis. *Promptum pro eo quod quis ære paravit* suo, videri ait po*situm* . de cujus ære tute . . . . *prompt*um triticum in commen*tario tuo retulisti: at* quidam prolatum significare *aiunt idem quod pro*mptum: sed proprium [16] ait *id dici promptum, quod in fu*turum factum sit; cui *significationi penus contrarium* est, cum præsertim aliud *penus, aliud promptuarium* pantoleium [17] appelletur, *ut est apud Plautum in Trinu*mo: Potitus servitute *ab antiquis dicebatur,* qui, ut ait Labeo, servitu*tem servit: tales consuetu*dines proxime Græci no*ris* [18] *sunt: eodem modo* dicebatur ab antiquis *potitus hostium. Penus* [f] vocatur locus intimus in [60] æde Vestæ segetib. sæpius,[19] quod certis dieb. circa Vestalia aperitur: ii dies religiosi habentur. Planta oliaginea est virga foliata ex olea deplantata. Pomonal est in agro Solonio, via Ostiensi ad duodecimum lapidem deverticulum [20] a miliario octavo. Pubes et [1] qui pubem generare potest his [2] incipit esse a quatuordecim annis: fœmina a duodecim viri potens, sive patiens, ut quidam putant. Prandicula antiqui dicebant, quæ nunc jentacula. Prodiguæ hostiæ vocantur, ut ait Veranius, quæ consumuntur, unde homines quoq. luxuriosi, prodigi. Petronia amnis est in Tiberim perfluens, quam magistratus auspicato trans-

16 f. *proprie.*—17 f. *panis, olei, vini.*—18 f. *moris.*—19 f. *tegetibus sæptus.*—20 *diverticulo.*—1 f. *etiam.*—2 f. *is.*

NOTÆ

[f] *Penus*] In ora paginæ emendavimus, *tegetibus sæptus:* et ita legendum, Ovidii versu lectionem confirmante in lib. IV. Fastorum: 'Et paries lento vimine textus erat,' de æde Vestæ.

eunt, cum in campo quid agere volunt: quod genus auspici peremne vocatur: amnem autem fœminine antiqui enuntiabant. Penetrale sacrificium dicitur, quod interiore parte sacrari conficitur: unde et penetralia cujusque dicuntur; et penes nos, quod in potestate nostra est. Puri, probi, profani, sui auri dicitur in manumissione sacrorum causa: ex quib. puri significat, quod in usu porco[3] non fuerit: probique recte excoctum pugnatumq. sit: profani, quod sacrum non sit, et quod omni religione solutum sit: sui, quod alienum non sit. Pacionem antiqui dicebant, quam nunc pactionem dicimus: unde et pacisci adhuc, et paceo in usu remanet. Presan.[4] . . porca dicitur, ut ait Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri immolatur, quod pars quædam ejus sacrifici fit in conspectu mortui ejus, cujus funus instituitur. Pateram perplovere[5] in sacris cum dicitur, significat pertusam esse. Pastillum est in sacris libi genus rutundi. Puilia saxa esse ad portum, qui sit secundum Tiberim, ait Fabius Pictor, quem locum putat Labeo dici, ubi fuerit Ficana, via Ostiensi ad lapidem undecimum. [61] Paveri frumenta dicebant antiqui, quæ de vagina non bene exibant. Paludati in libris auguralibus significat, ut ait Veranius, armati, ornati: omnia enim militaria ornamenta, paludamenta dici. Purimenstrio[g] esse dicuntur, qui sacrorum causa toto mense in cærimoniis sunt, id est, puri sint certis diebus carendo. Prox bona vox, velut quidam præsignificare[6] videtur, ut ait Labeo de jure pontificio L. XI. Penatis singulariter Labeo Antistius posse dici putat, quia pluraliter Penates dicantur, cum patiatur proportio etiam Penas dici, ut optimas, primas, Antias. Proculiunt promittunt ait

3 f. *spurco*.—4 f. *præsentanea*.—5 f. *perpluere*.—6 f. *putant, significare*.

NOTÆ

g *Purimenstruo*] Suidas Μητρωακαὶ, inquit, ἡμέραι τινὲς ἱεραί. τὰς δὲ μητρωακὰς παρὰ Ῥωμαίοις, ἢ καὶ πρότερον παρὰ Φρυξὶ σπουδασθείσας καστειὰς ἑκάστου μηνὸς ἤγνευε.

significare Antistius de jure pontificali L. VIIII. Popularia sacra sunt, ut ait Labeo, quæ omnes cives faciunt, nec certis familiis adtributa sunt. Fornacalia, Parilia, Laralia, porca præcidania. Pollucere merces[h] . . . . liceat sunt far, polenta, vinum, panis fermentalis,[7] ficus passa, suilla, bubula, agnina, casei, ovilla, alica, sesama, et oleum, pisces, quib. est squama, præter squarum.[8] Herculi autem omnia esculenta, poculenta. Profestum est facere, tamquam, profanum facere, id est, quod eo die, qui dies feriarum non est, facere: vel, ut quidam dixerunt; pro eo facere velut feriæ non sint; aut id facere, quod feriis fieri non liceat. Itaque diem profestum, diem sine feriis esse. Profanum est, quod fani religione non tenetur. Procubitores dicuntur fieri vetites,[9] qui noctu custodiæ causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt, ut M. Cato in eo, quem de re militari scripsit. Properam pro celeri ac strenua dixisse antiquos, testimonio est Cato, cum ait in libro de re militari: Tertia e fastris[10] eductio celeris prosperaq.[11] est. Pro . . sta dolia ait dici Labeo [62] quod . . . . . r . . . . . tur . . . . . do . . . . *Priveras mulieres* privatas *dicebant* . . . . . tur pro . . . . . *Pube præsente, est populo præsente,* συνεκδοχικῶς ab *iis, qui puberes sunt, omnem populum significant* . . . . . qua . . . . susc . . . . dem . . . . decidit . . . . conc

7 f. *fermentatus.*—8 f. *scarum.*—9 f. *fere velites.*—10 f. *castris.*—11 f. *properaque.*

NOTÆ

[h] *Pollucere merces*] Cassius Hemina apud Plinium l. XXXII. c. 2. 'Numa constituit, ut pisces, qui squamosi non essent, ni pollucerent patrimonia, commentus ut convivia publica et privata, cœnæque ad pulvinaria facilius compararentur, ni qui ad polluctum emerent, pretio minus parcerent, eaque præmercarentur.' Varro lib. v. de Ling. Lat. 'Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum polluctum est.' Tertullian. in apolog. c. 39.

. . . . . agor . . . . . eadem
. . . . . cetera loca . . . . . .
fulgura *sacra* . . . . . *Pecunia*[1] quæ erogatur *in ludos, et spectacula, appellatur lu*carie,[12] dicta quod *e lucis captetur* . . . . . in eodem libro . . . . . dixi[13] existimat, *cujus opinionis est et Valerius Mes*sala in explana*tione XII. Pipulum dicebatur* ploratus. Promel*lere, Verrius ait significa*ri lituum provere.[14] *Purime tetinero, positum est pro pu*rissime tenuero. *Publicus ager dictus, quia Augurum* publicos[15] est: *ut Oscus in Veienti: is enim usu* et jure Augurum *est. Prodicere diem est, prodere:* prodictio namq. prod*itio est, quæ, ut ait Verrius, in præ*sens valet. Patro*nus ab antiquis cur dictus* sit, manifestum: quia *ut patres filiorum, sic hi* numerari inter do*minos clientum consueverunt.* Pristina, velut prist*ina:*[16] *sic prior, et alia* ejus modi dictita*bant, ab eo quod est prius* [63] .
. . . . . e . . . . . .
s . . . . . nte . . .
. . . . . rum . . . . . .
qui . . . . . *Præsagitio dicta est,* quod *præsagire est acute sentire, unde et sagæ anus* dictæ, *quæ multa sciant, et sagaces canes, quod ferarum cubilia* præsentiant.

LIBER. XVI. SEX. POMPEI FESTI
INCIPIT LIBER XVII. FELICITER.

*Quirinus ex hac causa Romulus est appel*latus, *quod curi, id est, hasta uteretur, a qua Roma*ni eo *nomine Romulum appellaverunt.* Quirin*alis porta eadem quæ et Collina dicebatur,* ut legimus *apud antiquos scriptores: posi*tum autem *unius nomen pro alterius nomine reperitur, quod ini*tio ita con*junctæ fuerunt, ut unam tantum fuisse qu*asi id suffrag*etur: quam ideo nominari ait*

12 f. *lucar, inde.*—13 f. *dici.*—14 f. *significare litem promovere.*—15 f. *publicor.*—16 f. *priustina.*

NOTÆ

[1] *Pecunia*] Vide in 'Lucaris.' In senatusconsulto apud me de ludis sæcularibus in tabella marmorea ita incisum est: Cos. v. f. DE. LVCARI. LVDORVM. SÆCVLARIVM.

*Collina*m Santra, pro*xime eam quod collis Quirinalis* est: portam *rursum Quirinalem ideo appell*ant, sive quod *ea in collem Quirinalem itur: sive* quod proxime eam sacel*lum est Quirini: unde, ut videtur,* usurpatio facta, *et duplex nomen uni eidemq. rei im*positum est. Qui*rites, dicti Sabini a Curi dea, cui* aqua et vino *sacra facere soliti erant: quos* tamen quidm[17] curis *dictos volunt, in quib. ab* his ei sacra fiant; *cui opinioni Verrius adver*satur: ab ejusdem autem *deæ nomine videntur ite*m Curres[18] Sabinæ *hastæ appellatæ quib. ea gen*s armis erat potens: *nunc et Sabini et Romani popu*li singulare usur*patur nomen, ut indicio est* preco, qui in funeris[19] *indictivis ita*[k] *pronuntiare solet,* illius[20] Quiris leto datus. [64] Quirites autem dicti post fœdus a Romulo et Tatio percussum communionem et societatem populi factam indicant. Quirinalia mense Februario dies, quo Quirini fiunt sacra: idem stultorum feriæ appellantur (antequam in eum commigrarent fere Sabini Curib. venientes post fœdus inter Romulum et Tatium)[1] quod quidem[2] suorum fornacalium sacrorum cognominant;[3] eo potissimum ʌ[4] rem divinam faciunt. Quirinalis collis, qui nunc dicitur, olim egonus[5] appellabatur ante quam in eum commigrarent (fere)[6] Sabinis[7] Curib. venientes post fœdus inter Romulum et Tatium ictum: a quo hanc appellationem sortitus est: quamvis existiment quidam, quod in eo factum sit templum Quirino, ita dictum. Quirina Tribus a Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse. Quiritium fossæ dicuntur, quibus Ancus

17 f. *quidam a.*—18 f. *Cures.*—19 f. *funerib.*—20 f. *ollus.*—1 ( ).—2 f. *quidam.*—3 f. *cum ignorant.*—4 f. ʌ *die.*—5 f. *Agonus.*—6 ( ).—7 f. *Sabini.*

NOTÆ

[k] In exemplari ita plane est, . . . *o est preco, qui in funeris* . . . ut videatur sine dubio legendum, *indicio est preco, qui in funeribus indictivis, &c.* Supra in 'Indictivum:' 'Funus indictivum, ad quod per preconem evocabantur.' Varro lib. VI. de Ling. Lat. 'In funeribus indictivis quando dicitur, ollus letho datus est:' in quibus verbis deesse vocem *Quiris*, ex Festi fragmento apparet manifesto: itaque legendum apud Varronem, *Ollus Quiris letho datus est.* Vide infra in 'Simpludiarea.'

Marcius circundedit urbem, quam secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam Ostiam: et quia populi opera eas fecerat, appellavit Quiritium. Quincentum et producta prima syllaba, et per c literam usurpant[8] antiqui, quod postea levius visum est ita ut nunc dicimus pronuntiari. Qui patres, qui conscripti vocati sunt in Curiam: quo tempore regibus urbe expulsis, P. Valerius Cons. propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum senatorum c. et lx. et IIII. ut expleret numerum senatorum trecentorum, et duo genera appellaret esse.[9] Quispiam quin significet aliquis, et quæpiam aliquæ[10] similiter qui[11] alia ejusdem generis, ut dubium non est, ita (ut)[12] unde sequens pars ejus cœperit, inveniri non potest. Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum, qui fere his[13] celebrantur: qui scilicet errant tam hercule, quam quatriduo Saturnalia, et totidem [65] dieb. Compitalia: nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra: forma autem vocabuli ejus exemplo multorum populorum Italicorum enuntiata est, quod post diem quintum iduum est his[14] dies festus, ut apud Tusculanos Triatrus, et Sexatrus, et Septematrus, et Faliscos Decimatrus. Minervæ autem dicatum eum diem existimant, quod eo die ædis ejus in Aventino consecrata est. Quinquertium vocabant antiqui, quem Græci πένταθλον, ut indicat versus hic: Omnis æqualis vincebat quinquertio. Livius quoque ipsos athletas sic nominat: quinquertiones preco in medium vocat. Quisquiliæ dici putantur, quicquid ex arboribus minutis surculorum foliorumve cadit: velut quicquid cadiæ.[15] Cæcilius: quisquilias volantis venti spolia memoranti modo: et Novius in Togularia: Abi, deturba te saxo, homo non, quisquiliæ: quid est? Quintipor[1] servile nomen frequens apud antiquos erat, a præno-

8 f. *usurpabant.*—9 f. *appellata sunt.*—10 f. *aliqua.*—11 f. *que.*—12 ( ).—13 f. *feriis.*—14 f. *is.*—15 f. *cadit.*

NOTÆ

[1] *Quintipor*] Plinius lib. XXXIII. cap. 1. 'Aliter apud antiquos singuli Marcipores Lucipedes dominorum gentiles.

mine domini ductum, ut Marcipor, gripor[17] quamvis sint, qui a numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent. Quippe significare quid ni, testimonio est Ennius L. XL.[18] quippe solent reges omnes in rebus secundis: idem L. XVI. Quippe vetusta virum non est satis bella moveri: item alii complures. Quianam pro quare et cur positum et[19] apud antiquos, ut Nævium in carmine Punici belli: Summe Deum regnator quianam genus isti: et in satyra, (Quia nam genus isti: et in satyra)[20] Quia nam Saturnium populum pepulisti: et Ennium in L. VII. Quianam dictis nostris sententia flexa est. Quid nisi usurparise[1] antiquos testis est Afranius in epistula: Me auctore mater abstinebis quid nisi? Quietalis[2] ab antiquis dicebatur orcus. [66] Qui*ntia prata dicta sunt a Quintio Cincinnato, qui* sib*i damnato filio, venditis omnibus, quatuor jugerum* agr*um trans Tiberim paraverat: quem agrum colentem* Sen*atus Dictatorem, per viatorem, salutavit* Cin*cinnatum; qui de re bene gesta acto triumpho, ad p*riv*ata negotia confestim rediit, deposita Dictatura:* pec*uariamq. rem et agrariam exercens Romanis ip*sis *æmulationi fuit* . . . uos . . . . . quod eo . . . . *Quinctiliani Luperci* ap*pellati videntur a Quinctilio: qui præpositus* est Lu*percis; ut a Fabio Fabiani dicti sunt: item* Luperci, *quib. is præpositus fuerit: fuisse autem* Romuli *temporibus institutos utrosque, et Fabianos et* Quinctili*anos, multi sunt qui existiment:* quorum num*erum postea sæpe auctum fuisse, quia h*onoris gratia *multi in lupercis adscribebantur. Quin*tanam classem *ait Verrius dictam, quod in ea Ser. Tullius* rex distribut*a capite censorum multitudine, quinque* fecit, cum eas ord*inavit, hanc autem afferri cau*sam de capite *censorum nomine, quod ii quo censerentur,* nihil præter se h*aberent, suumque caput.* Lucilius sic meminit, quod . . . . . adeptus. Querque*ram febrem, gravem et magnam:* nam quidam querc*um*

17 f. *Caipor.*—18 f. *XI.*—19 f. *est.*—20 ( ).—1 f. *usurpavisse.*—2 f. *Quietalus.*

dictam volunt, quod id genus arboris, cum g*rave sit, ac durum, tum etiam in* ingentem evada*t altitudinem. Aurelius autem* Opilius frigidam a*it dici, et cum horrore tremen*tem. Santra eam ex G*ræco deducit : qui tremorem ejusmodi* κάρκαρον *dicunt. Unde dici* etiam carcerem. Plau*tus in Frivolaria : Is mihi* erat bilis querque*ra tussis. Lucilius libro* . . jactans me ut feb*ris gnerquera terr*et : alibi : Querque*ra consequitur febris, capitisqne* [67] *dolores* . . . . ius . . . . . quæ . . *quarum ex legib. quadrupli erat a*ctio . . . . . ibus . . . . . ata . . . . . oē . . . . . abant . . . . . ab eo . . . . . in . . . . . tis . . . . . q. licto . . . . . populo . . . . *curia* Ca*labra* . . . . men legum . . . . *in* populi do*minatu. Quando Rex*[m] *com*itia sic[3] *fas : sic notatum esse diem in fastis* in honorem *Regis sacrorum, aiunt, qui de feriis* menstruis scrip*serunt, quæ nonis februarii in Curia a* Rege dicuntur :[4] *eæ vero a multis scriptori*bus traditæ sunt ; *nam quo die Rex in Comitium venit, ejus* pars ante*rior nefas habetur : contra antem* posterior *fas : quia sacris peractis inde abit : quod* si quis alius pro Rege *eo die in Comitio fecerit, puta Pon*tifex, tum his[5] dies *totus est fastus. Quando ste*rcus[n] delatum, fas : eo*dem modo*

3 f. *comitia sit.*—4 f. *edicuntur.*—5 f. *is.*

NOTÆ

[m] *Quando Rex*] *Edicuntur* pro *dicuntur* videtur scribendum, ut in margine notavimus : nam Varro lib. v. de Ling. Lat. sic habet : 'Rex cum ferias menstruas nonis Februariis edicit, tunc diem februatum appellat :' et paulo post : 'Harum rerum vestigia apparent in sacris Nonalibus in arce, quod tunc ferias primas menstruas, quæ futuræ sint eo mense, Rex edicit populo :' puto autem *Q. R. C. F. id est, Quando Rex comitia-sit, Fas,* a Festo scriptum fuisse, quia sic in Fastis hic dies notatur.

[n] *Quando stercus*] Hic quoq. opinor desiderari quatuor illas notas, quæ in Fastis habentur, *Q. ST. D. F.* et Festum ita scripsisse : Q. ST. D. F. *id est, Quando stercus delatum fas : clivum* autem pro *alvum* reposuimus ex Varronis lib. v. de Ling. Lat. Vide in 'Stercus.'

*in fastis notatur die*s, qui talis est, ut *ædis vestis*[6] *eo die purgetur,* stercusq. in alvum[7] Ca*pitolinum ex æde Vestæ deferatur:* cum id factum sit, *tunc prætori liceat fari tria verba.* Quæstores *dicebantur,* quod *quærerent de reb.* capitalib. unde *qui talia quærunt, Quæstores pari*cidi appellantur. *Quando cum gravi voce pro*nunciatur, significat *quod, quoniam, et est conjunctio,* ut Plautus in Me*næchmis: Ideo quia* mensam, quando edo, [68] detergeo: et in Pseudolo: Dabo, quando erit: ducito, quando habebis: et Ennius lib. XVI. Nox quando mediis signis præcincta volabit: in 12. quidem cum c[8] litera ultima scribitur, idemque significat. Quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur, ubi reposita sunt, quæ solent boni ominis gratia in urbe condenda adhiberi, quia saxo munitus est initio in speciem quadratam: ejus loci Ennius m.[9] cum ait: Et quis est erat[10] Romæ regnare quadratæ. Quadrurbem Athenas Accius appellavit, quod scilicet ex 4. urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Pireæo, Sunio. Quæso, ut significat idem, quod rogo, ita quæsere ponitur ab antiquis pro quærere, ut est apud Ennium, lib. II. Ostia munita est idem loca navibus pulchris mundo[11] facit, nautisque mari quæsentibus vitam: et in Chresponte.[12] ducit me uxorem liberorum sibi quæsendum gratia: et in Andromeda liberum quæsendum causa familiæ matrem tuæ. Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Græco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo et XL. capit sextarios. Plautus in Curculione: Anus hæc sitit, quantillum sitit? modica est, capit quadrantal: et Cato contra Oppium: Vinum redemisti, prædia pro vini quadrantalib. sexaginta in pulli[13] dedisti, vinum non dedisti. Quaxare[14] ranæ dicuntur, cum vocem mittunt. Quartarios appellabant antiqui muliones mercennarios, quod quartam partem quæstuus capiebant. Lucilius: Porro homines nequam malus

6 f. *ædes Vestæ.*—7 f. *clivum.*—8 f. *E.*—9 f. *meminit.*—10 f. *extiterat.*—11 f. *Munda.*—12 f. *Cresphonte.*—13 f. *publicum.*—14 f. *Quoaxare.*

quartarius cippos colligere omnes. Quatenus significat, qua fine, ut hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam: sed antiqui quatenoc[15] dicebant, ut [69] Scipio Africanus in ea oratione, quam scripsit postquam ex Africa rediit uti negotium natum erat, quatenoc[16] castra nostra ita munita erant, ut posses partem exercitus abducere. Quande pro quam usos esse antiquos, cum multi veteres testimonio sunt, tamen hujus[17] in primo: Jupiter, ut muro fretus magis quande manus impe[18] . . secundo: Quande tuas omnes legiones, ac populatis: et Lucretius: Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes: quande gravis tergaios,[19] qui vera requirunt. Quam mox, significat quam cito: sed si per se ponas mox, significabit paullo post, vel postea. Quatere, suspensum, et vicinum rei alicujus motum significat, non, ut Verrius putat, ferire, cum id ipsum verbum concutere ex præpositione, quæ est con, et quatere sit compositum: quassare autem est sæpe quatere. Querquetulanæ ut re[20] putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti, quod genus silvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit Querquetularia, sed fœminas antiqui quas sciens[1] dicimus, viras appellabant: unde adhuc permanent virgines et viragines. Ques antiqui dixerunt, inde declinatum remanet dativo casu, quib. nam qui adhuc item qui[2] facit, ut isti istis, illi illis. Quiho censetis illuc transite, qui alia omnia, in hanc partem: his verbis perit ominis videlicet causa, ne dicat, qui non censetis. Quot servi,° tot hostes, in proverbio est, de quo Sinnius Capito existimat errorem hominib. intervenisse præpostere plurimis enuntiantib. vero enim similius esse dictum initio,

15 f. *quatenos*.—16 f. *quatenos*.—17 f. *tum Ennius*, vel *tum et Livius*.—18 f. *manu sui Idem in*.—19 f. *inter Graios*.—20 f. *viræ*.—1 f. *sagas nos*.—2 f. *quis*.

NOTÆ

° *Quot servi*] Ad vocem quæ in fragmento est .... *beneficæ* ..... faciunt quæ scribit Macrob. lib. I. Saturn.

quot hostis, tot servi, tot[3] captivi fere ad servitutem adducebantur:[3] unde etiam mancipia, nec [70] san . . .
. . ser . . . . . epti . .
. . . ruti . . . . gia . .
. . . turbat . . . . rent . .
. . . uncia . . . . Sinn*ius* *Capito*
. . . . . ut perh*ibent* . . . .
. . *B*enificæ *virtutis* . . . . . .
omnibus . . . . . *an*cillæ . . .
. . omnis un . . . . me part . .
. . *re*gula, sed v . . . . s altius fixa
. . . . . ferrendum qui . . . .
. . Quoniam significat *non solum id quod quia, ut ait Verrius* apud antiquos, *sed etiam id quod postquam, hac scilicet* de causa, quod *Græcum* ἐπεὶ,[4] *utrius*q. significatio*nem optinet. Quod significat* etiam aliquid præ*ter quam quod in usu fere est, et Græci* dicunt τί. Quin*quennales Censores appella*bantur, qui lustrum con*derent quinto quoq. anno a quo nomin*ari cœptos. Quin*que genera signorum observabant* Augures publici, *ex cælo, ex avibus, ex tripudiis,* ex quadrupedib. ex *diris, ut est in Auguralibus.* Rufuli Tribuni mili*tum appellabantur, quos* Consul faciebat, no*n populus: de quorum jure, quod* Rutilius Rufus le*gem tulerat, qua eis cavebatur multis* modis (sic enim elevav*erant eorum jus, ac tunc elev*abant, qui populi suffr*agio creabantur,*)[5] *Rufuli*[p] *a* cognomine Rutili, a*c post Rutili appellati sunt,* . . .
. . [71] nas . . . . . æ . . .
. . Nævi*us* . . . . . uit . .
. . *r* . . ad . . . . . esen .
. . . *Ru*ctare *non ructari, dicendum ait Verrius,*
ut pro . . . . . os igi*tur* . . .
. . scrib . . . . . *Valerius Fl*accus

3 f. *quod.*—4 f. ὅτι.—5 ( ).

NOTÆ

[p] *Rufuli*] Videndus Asconius in Verrina 2.

. . . . . *Videres alios ructare*, ac *respuere pulcherrima superbia.* M. Cicero *tamen, in libro II. Philippicarum,* ructaretur *dixit. Respersum vinum* significat *apud antiquos: quia in sacris* novendia*lib. vino mortui sepulchrum* spargebatur. . . . . Romani[q] *videntur ab initio nulla usi esse* artificum *opera, sed ubi primum ludos facere* cœperunt, *tunc asciti artifices ab Etruscis* civitatibus *fuerunt: sero autem ludi* omnes, qui nunc *a Romanis celebrari solent,* sunt institu*ti. Quidam primos ponunt Rom*anos. Alii aiunt *Megalenses, id est, Matris* Magnæ ac po*pulares Cereris. Alii aiunt* in conferendis *equis Trojam lusitasse pueros* Romanos. Alii *institutum, ut luderent* equitando; jactu, *saltu, cursu festis Pa*rilibus: paribusq. etiam *ut ludicræ certationes a* ludentibus fierent. *Rubidus panis*[r] *appellatur* parum coctus, cum *rubro colore, rubefactus.* Plautus in Casina: *In furnum condito*, atque ibi torreto *pro pane rubido. Item*: Scortæ ampullæ [72] vetustate rugosæ, et coloris ejusdem, rubidæ dici solent. Romanam[s] portam vulgus appellat, ubi ex epistylio defluit aqua: qui locus ab antiquis appellari solitus est statuæ Cinciæ, quod in eo fuit sepulcrum ejus familiæ: sed porta Romana instituta est a Romulo infimo[6] clivo Victoriæ, qui locus gradibus in quadram formatus est: appellata autem Romana a Sabinis

6 f. *in imo.*

NOTÆ

[q] *Romani*] *Artificum* est in exemplari, pro eo quod alii ediderunt, *artificium:* notum autem est qui τεχνῖται dicantur a Græcis. Parilib. festis Romanos equorum cursu lusitasse tradit Dio lib. XLIII. videndum etiam an vox, *parib.* accipienda sit, ut apud Virgilium lib. v. 'Prima pares ineunt,' &c.

[r] *Rubidus panis*] Isidorus lib. XX. cap. 2. 'Rubidus panis recoctus, et rubefactus:' et certe rubidus color pani parum cocto non convenit: itaque videndum, an *percoctus* legi debeat, licet in exemplari sit *parum coctus.*

[s] *Romanam*] Varr. lib. IV. de Ling. Lat. 'Romanula porta dicta est ab Roma, quæ habet gradus in Navalia ad Volupiæ sacellum.' *In infimo* autem scriptum est pro eo quod in manuscriptis erat *infimo,* hoc est, in imo, quæ scriptura sæpius invenitur in veteribus monumentis.

præcipue, quod ea proximus aditus erat Romam. Rutabulum est, quo rustici in proruendo igne, panis conquendi gratia. A[7] Novius in Pico: Quid ego facerem, otiosi,[8] rodebam rutabulum. Navius[9] obscenam viri partem describens: vel quæ sperat se nupturam viri[10] adolescentulos,[11] ea licet senile tractet retritum rutabulum. Ruta cæsa dicuntur, quæ venditor possessionis sui usus gratia concidit, ruendoq. contraxit.[12] Rutilium[13 t] rufum significat, cujus coloris studiosæ etiam antiquæ mulieres fuerunt, unde traxerunt cognomina rutilias,[14] ut indicat frequenter Afranius. Rutrum tenentis juvenis est effigies in Capitolio ephebi, more Græcorum harenam ruentis, exercitationis gratia: quod signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia supellectilis regiæ Romam deportavit. Rutundam ædem Vestæ Numa Pompilius rex Romanorum consecrasse videtur, quod eandem esse terram, qua vita hominum sunstentaretur, crediderit: eamq. pilæ forma esse, ut sui simili templo Dea coleretur. Ruscum est, ut ait Verrius, amplius paullo herba, et exiruis[15] virgultis, fructibusq.[16] non dissimile junco, cujus coloris reb. uti mulieres solitæ,[17] commemorat Cato [73] originum lib. VII. Mulieres opertæ auro, purpuraq. ars[18] inhæret diadema, coronas aureas ruscea facile,[19] galbeos[20] lineas, pelles, redimicula. Rupitias in XII. significat damnum dederit.[1] Rodus, vel raudus significat rem rudem, et imperfectam: nam saxum quoque raudus appellant poëtæ, ut Accius in Melanippa:[2] Constituit[3] cognovit, sensit[4] conlocat sese in locum cel-

7 f. A *utuntur*.—8 f. *otiosus*.—9 f. *Nævius*.—10 f. *viro*.—11 f. *adolescentulo*.—12 f. *extraxit*.—13 f. *Rutitius* vel *Rutilus*.—14 f. *Rutilæ*.—15 f. *exilius*.—16 f. *fruticibusque*.—17 f. *solitas*.—18 f. *auri*.—19 f. *facie*.—20 f. *galbeas*.—1 f. *dederis*.—2 f. *Menalippo*.—3 f. *constitit*.—4 f. *sensim*.

NOTÆ

[t] *Rutilus*] Varro lib. IV. 'Aurei n. rutili, et inde etiam mulieres valde rufæ, rutiliæ dicuntur.' Ex hoc Varronis loco possunt Festi verba emendari.

sum: hinc manib. repete roudus saxeum grandem et gravem: et in Chrysippo: Neq. quisquam a telis vacuus, sed uti cuiq. obviam[5] fuerat, ferrum saxio rudem.[6] Vulgus quidem in usu habuit, non modo pro ære imperfecto, ut Lucilius, cum ait: Plumbi paxillum[7] rodus liniq. matexam:[8] sed etiam pro signato, quia in mancipando, cum dicitur, rudusculo libram ferito, asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait: Quemadmodum omnis fere materia non deformata, rudis appellatur, sicut vestimentum rude, non perpolitum: sic æs infectum rudusculum apud ædem Apollinis æs conflatum jacuit, id adrudus appellabant . . . in æstimatione Censoria æs infectum rudus appellatur. Rudiarii ab eodem dicuntur, qui saga nova poliunt. Hominem imperitum rudem dicimus. Rudentes restes nauticæ, et asini, cum voces mittunt. Ruspari est quærere cribro,[9] ut hoc versu indicatur: Et ego ibo, ut latebras ruspans rimarem optimas. Rustica vinalia appellantur mense Augusto XIII. Kal. Sept. Jovis dies festus, quia Latini bellum gerentes adversus Mezentium, omnis vini libationem ei Deo dedicaverunt: eodem autem die Veneri templa sunt consecrata, alterum ad Circum Maximum, alterum in luci libitia densi,[10] quia impius[11] Deæ tutela sunt horti. Rustum ex rubus [74] . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

5 f. *obvium.*—6 f. *saxum rodum.*—7 f. *pauxillum.*—8 f. *metaxam.*—9 f. *crebro.*—10 f. *Luco Libitinensi.*—11 f. *in ipsius.*

[76] ubi incubare posset auspicii repetendi causa. Rogatio est, cum populus consulitur de uno plurib. ve hominibus, quod non ad omnis pertineat, et de una, plurib. ve reb. de quib. non omnib. sanciatur: nam quod in omnes homines, resve populus scivit, lex appellatur. Itaq. Gallus Ælius ait, inter legem et rogationem hoc interest: rogatio est genus legis, quæ lex non continuo ea rogatio est: A [12] non potest non esse lex, si modo justis comitiis rogata est. Romulum quidam a ficu ruminali, alii quod lupæ ruma nutritus est, appellatum esse ineptissime dixerunt: quem credibile est a virium magnitudine, item fratrem ejus, appellatos. Romam appellatam esse Cephalon Gergithius (qui de adventu Æneæ in Italiam videtur conscribsisse) [13] ait ab homine quodam comite Æneæ: eum enim ocupato monte, qui nunc Palatius [14] dicitur, urbem condidisse, atq. eam Rhomen nominasse. Apollodorus in Euxenide ait, Ænea et Lavinia natos Mayllem, Mulum, Rhomumque; atque ab Rhomo urbi tractum nomen. Alcimus ait Tyrrhenia Æneæ natum filium Romulum fuisse, atq. eo ortam Albam Æneæ neptem, cujus filius nomine Rhodius [15] condiderit urbem Romam. Antigonus Italicæ historiæ scribtor ait, Rhomum quendam nomine, Jove conceptum, urbem condidisse in Palatio Romæ, eique dedisse nomen. Historiæ Cumanæ compositor Athenis quosdam profectos Sicyonem Thespiadasq.[16] ex quib. porro civitatib. ob inopiam domiciliorum, compluris profectos in exteras regiones, delatos in Italiam, eosq. multo errore nominatos Aborigines, quorum subjecti qui fuerint Cæximparum viri, unicarumque virium imperio montem Palatium, in quo frequentissimi consederint, appellavisse a viribus regentis Valentiam: quod [77] nomen adventu Evandri Æneæque in Italiam cum magna Græce loquentium copia interpretatum, dici cœptum Rhomen. Agathocles Cyzicenarum rerum conscribtor ait, vaticinio Heleni inpulsum Æneam, Italiam peti-

12 f. A *rogatio*.—13 ( ).—14 f. *Palatinus*, vel *Palatium*.—15 f. *Rhomus*.—16 f. *Thespiasque*.

visse portantem suam secum neptem Ascani filiam nomine Rhomen, eamq. ut Italia sint Phryges potiti, et his[17] regionibus maxime, quæ nunc sunt vicinæ urbi, prima[18] omnium consecrasse in Palatio Fidei templum, in quo monte postea cum conderetur urbs, visam esse justam vocabuli Romæ nominis causam, eam, quæ priore, unde ea locum dedicavisset Fidei. Ait quidem Agathocles complures esse auctores, qui dicant Ænean sepultum in urbe Berecynthia proxime flumen Nolon, atq. ex ejus progenie quendam nomine Rhomum venisse in Italiam, et urbem Romam[u] nominatam, condidisse; Caltinus[19] Agathoclis Siculi qui res gestas conscribsit, arbitratur e manu Trojanorum fugentium Ilio capto, cuidam fuisse nomen Latino, eumq. habuisse conjugem Rhomam, a quo ut Italia sit potitus, urbem condiderit, quam Romam appellavisse. Lembus, qui appellatur Heraclides, existimat, revertentibus ab Ilio Achivis, quendam[20] tempestate dejectos in Italiæ regiones secutos Tiberis decursum pervenisse, ubi nunc sit Roma, ibiq. propter tædium navigationis, impulsas captivas auctoritate virginis cujusdam tempestivæ nomine Rhomes, incendisse classem, atque ab ea necessitate ibi manendi urbem conditam ab his, et potissimum ejus nomine eam appellatam, a cujus consilio eas sedes sibi firmavissent. Galitas scribit, cum post obitum Æneæ imperium Italiæ pervenisset ad Latinum Telemachi Circesq. filium, hisq.[1] ex Rome suscepisset filios, Romum, Romulumq. urbi conditæ in Palatio causam fuisse appellandæ potissimum [78] Rhomæ. *Diocles Peparethius ait Iliam Numitoris Albani regis filiam, gemellos edidisse, quos in ima Tiberis ripa a Faustulo, regio ministro, expositos, juxta ficum appella-*

17 f. *iis.*—18 f. *primam.*—19 f. *Callias.*—20 f. *quosdam.*—1 f. *isq.*

NOTÆ

[u] *Romam*] Videndus Plutarchus in Romulo, in cujus vita citat Dioclem Peparethium, et totam hanc de Romæ vocabulo, Romuliq. incunabulis historiam, ex iisdem prope scriptorib. quib. Festus usus est, narrat.

tam postea a Rom*ulo Ruminalem, sic jacentes lupam* lac*tasse, et picum Martium nutrisse: post reper*tos *Accam Larentiam, Faustuli uxorem, educasse:* pler*ique tamen, conscio, et alimenta præbente Nu*mitor*e, nutritos aiunt, quod Ilia ex Marte se* pe*perisse eos asseverabat, ac secreto literis, omni* deni*q. liberali disciplina Gabiis institutos* atq. *excultos fuisse: atque ita in musicis pri*mam p*ueritiam traduxisse, cum inter æquales* omnes pr*æstarent corporis proceritate, et forma,* nomin*atos, alterum Romulum, Remum alterum. Eos ubi ex* compres*su Iliæ natos se cognoverint, et quod ex*positos in *ripa Tiberis lupa lactaverit, præbens ru*mam, monte *vicino descendens, et quod reperti a Faustulo* sunt educ*ati, Romulusq. et Remus a ruma no*minati poti*ssimum: præterea quo patre* essent procreati *intellexerint, Numitori avo primum* restituisse reg*num, deinde de urbe condenda* per auguria decre*visse, uter eam conderet, nomi*naretq. ac Deorum *manifesta approbatione, R*omulum urbem con*didisse, eamq. nominasse Romam* potius, quam Romu*lam de suo nomine, ut ampli*ore vocabuli signific*atione prosperiora patriæ* suæ omninaretur. *Romam antea Romulam*[x] *appel*latam Terentius quidem *Varro fuisse ait ab Romulo;* deinde detortam voca*lem, detritasq. literas fuisse* credibile: ceterum caus*am ejus appellationis inv*enisse ait Verrius *vetitam esse publicari.* Romanam portam[y] ante*a Romulam voci*tatam ferunt, quæ fuerit *ab Roma appellata.* [79] *Romuliam Tribum appellatam ait Dio*nysius *ab Romulo, quod in agro ab eo* capto *de Veientibus populis, ea Tribus cen*sebatur. *Terentius Varro dictam ait, quod pro*xima *Romæ esset* . . . . . quæ . . . . . *c*uidam . . . . . ep . . . . . *ruma, id est,* mamma . . . . . Cap*itolio* . . .

NOTÆ

[x] *Romam antea Romulam*] Solinus cap. I. 'Traditur etiam proprium Romæ nomen, verumtamen vetitum publicari, quandoquidem quominus enunciaretur, cærimoniarum arcana sanxerunt, ut hoc pacto notitiam ejus aboleret fides placitæ taciturnitatis. Valerium deniq. Soranum, quod contra interdictum eloqui id ausus foret, ob meritum profanæ vocis neci datum.'

[y] *Romanam portam*] Varro lib. IV. de Ling. Lat. 'Romanula porta dicta est ab Roma,' &c.

. . . nium . . . . . de . .
. . que . . . . . requisi . .
. . . *ap*pellatam . . . . . est quæ
. . . . . Rumex *genus teli simile spari Gallici, cujus* mem. Lucili*us : Tum spara, tum rumices portantur* tragula *porro. Rumitant,*[z] *significat rumigeran*t, ut Nævius : *Simul alius aliunde rum*itant inter *se.*[z] *Ruminalem*[a] *ficum appel*latam ait Varro *prope Curiam sub Veter*ibus, quod sub ea ar*bore lupa rumam dederit* Remo et Romulo, *id est, mammam. Mamm*a autem rumis *dicitur : unde rustici hædos lactent*es subrumios vo*cant, qui adhuc sub mammis habentur :* alibi[3] autem sunt *qui putent ; quod sub ea pecus* ruminari solitum *esset. Rumen est pars colli,* qua esca devoratur, *unde rumare dicebant,* quod nunc ruminare. *Rumentum*[b] *in Augur*alib. significare vi*detur interruptio, abrupti*ove : Dum verba anci*lib. movendis præit, si int*erim vis[4] canerit, *tum æque atq. auspici*o, augurio rumentum *estod. Rhegium significa*re oportere ait [80] Verrius id municipium, quod in freto e regno[5] Siciliæ est : quoniam id dictum est a rumpendo, quod est Græce ῥαταῖαι,[6] eo quidem magis, quia in Gallia Cisalpina ubi forum Lepidi fuerat, Regium vocatur. Rhondesicadionq.[7] cum dixit Lucilius, quo nomina riparum[8] posuit, tam infestum sibi corpus, et valitudinem referens, quam levis sed[9] saluti navigantium. Rhinocerotem quidam esse aiunt bovem Ægyptium. Redemptores

2 f. *sese.*—3 f. *alii.*—4 f. *avis.*—5 f. *regione.*—6 f. ῥῆξαι.—7 f. *Rhondon, Icadionq.*—8 f. *cognomina piratarum.*—9 f. *illa essent.*

NOTÆ

[z] *Rumitant*] Nævii versus in epitoma relatus a Paulo habet *interse,* ut fortasse apud Festum legendum sit, *inter sese.*

[a] *Ruminalem*] Videndus Varr. lib. II. de Re Rustica, cap. ultimo : et Nonius in 'Ruma,' qui affert exemplum Varronis, ex Catone de liberis educandis : 'Propter rumam, i. prisco vocabulo mammam, a quo subrumi etiam nunc dicuntur agni.'

[b] *Rumentum*] In exemplari est .... *erim vis canerit,* non ut habet editio Augustiniana .... *erimen vis canerit :* unde nos supplevimus, *si interim avis canerit.* Hic sane lapsus locum antiquitatis subobscurum reddidit obscuriorem.

proprie, atque antiqua consuetudine dicebantur, qui cum quid publice faciendum, ut[10] præbendum condixerant, [11] effecerantque, tum demum pecunias accipiebant: nam antiquitus emere pro accipere ponebatur: at hi nunc dicuntur redemptores, qui quid conduxerunt præbendum, utendumq. Redibitur tum[12] id proprie dicitur, quod redditum est, improbatumq. et[13] qui dedit, idemq. rursus coactus est habere id, quod ante habuit. Rediviam quidam, alii reluvium appellant, cum circa unguis cutis se resolvit, quia ruere[14] est solvere. Titinius in setina: Lassitudo conservum rediviæ, et flagri: et Livi: Scabra in legendo, reduviosave offendens. Redhostire, referre gratiam. Navius[15] in Lupo: Vel Veiens regem salutant jubæ[16] Albanum mulium[17] comitem senem sapientem contra redhostis Menalus: et Accius in Amphitryone: cedo ecquid te redhostitium[18] cum eas sem objectet[19] facilius: nam et hostire pro æquare posuerunt. Ennius in Cresphonte: Audis, atque auditis hostimentum adjungito: et in Hectoris lytris: quæ mea cominus machæra, atq. hasta hospius[20] manu: et Pacuvius in Teucro: Nisi coërceo protervitates, atq. hostio ferociam. Redantruare[1] dicitur in Saliorum exultationibus, cum præsul ampiruavit,[2] quod est, motus edidit, ei[3] referuntur invicem iidem motus. Lucilius: præsul [81] ut ampiruet, inde vulgus redamplavit[4] at Pacuvius: Proærtrenda[5] gratia. Simul cum videam Graios nihil mediocriter redantruare,[6] opibusq. summis persequi. Redivivum est ex vetusto renovatum. Cicero lib. I.[7] in Verrem: Utrum existimatis minus operis esse vanam columnam efficere ab integro novam nullo lapide redivivo. Redarguisse[8 c] per e literam

10 f. *aut*.—11 f. *conduxerant*.—12 f. *Redibitum*.—13 f. *ei*.—14 f. *luere*.—15 f. *Novius*.—16 f. *salvere jubet*.—17 f. *Amulium*.—18 f. *redhostitum*.—19 f. *cum in ea se oblectet*.—20 f. *hostiris*.—1 f. *Redamptruare*.—2 f. *amptruavit*.—3 f. *et*.—4 f. *redamtruavit*.—5 f. *Promerenda*.—6 f. *redamptruare*.—7 f. *III*.

NOTÆ

[c] *Redarguisse*] Videtur scribendum, *Redarguesse*.

Scipio Aphricanus Pauli filius dicitur enuntiasse, ut idem etiam pertisum: cujus mem. Lucilius, cum ait: Quo facetior videare, et scire plusquam ceteri, pertisum hominem, non pertæsum dicere ferum,[9] nam genus. Redimiculum vocant mulieres catellam, qua maxime utuntur ornatus causa. Reus nunc dicitur, qui causam dicit: et item qui quid promisit sponditve, ac debet: at Gallus Ælius lib. II. significationum verborum, quæ ad jus pertinet, ait: Reus est, qui cum altero litem contestatam habet, sive his[10] egit, sive cum eo actum est. Reus stipulando est idem qui stipulator dicitur: quippe suo nomine ab altero quibus populatus[11] est, non his[12] qui alteri adstipulatus est. Reus promittendo est, qui suo nomine alteri quid promisit, qui[13] pro altero quid promisit: at Capito Actus[14] in eadem quidem opinione est: sed exemplo adjuvat interpretationem. Numa[15] in secunda tabula, secunda lege, in qua scriptum est: quod horum fuit unum[16] judici arbitrove, reove, eo die diffensus[17] esto: nunc uterq. actorum reiquæ[18] in judicio me[19] vocatur, itemq. accusator de vi accitur[20] more vetere, et consuetudine antiqua. Rivus vulgo appellatur tenuis fluor aquæ, non spe consiliove[1] factus, verum naturali suo impetu: sed hi[2] rivi dicuntur, qui manu facti sunt, sive super terram fossa, sive super[3] specu, cujus vocabuli origo ex Græco pendet. Repanda[4] locantur Pompina[5] [82] flumina, *id est, purganda: retæ enim vocantur arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminent, aut in alveis extant.* Ritus *est mos, vel consuetudo. Rite autem bene ac recte significat* . . . . . istic. *Plautus Menæchmis: Certe hæc mulier canterino ritu astans somniat* . . . . . homi . . . . . ina . . . . . telo . . . . . alio . . . . . *facit mentionem* . . . . . *te*lorum . .

8 f. *Redarguesse.*—9 f. *ferunt.*—10 f. *is.*—11 f. *qui stipulatus.*—12 f. *is.*—13 f. *quive.*—14 f. *Ateius.*—15 f. *Nam.*—16 f. *vitium.*—17 f. *dies diffinsus.*—18 f. *actor, reusq.*—19 f. *rei.*—20 f. *de via citur.*—1 f. *specu, inciliove.*—2 f. *ii.*—3 f. *subter.*—4 f. *Retanda.*—5 f. *Pomptina.*

. . . . *so*litum est . . . . . .
remo . . . . *Retractare est rursus tracta*re.
Ra*bidus a rabie dictus, qui morbus caninus est.* Catullus *de Berecynthia, et Atti. Abit in quiete mol*li rabidus *furor animi. Ravi coloris, ravistelli* appellantur *a Plauto, qui sunt inter flavos et cæsios:* ravo sub con[6] . . . . . .
quod genus hominum *pessimum est. Idem in Epidico:* Sed quis hæc est *muliercula, et ille ravistellus, qui* venit. Rates *vocantur tigna inter se colligata,* quæ per aquam agan*tur: quo quidem vocabulo* interdum etiam na*ves ipsæ significantur.* Afranius in epistula . . *Vento per*culsam ratem: i*tem eodem nomine signi*ficarint[7] etiam re*mos. Attius in Neopto*lemo: Atq. ego rep*ercutio ratibus mare:* et alio loco: Sed jam *propellunt cæruleum ra*tes salum. Radere[d] *genas vetitum est in* lege XII. id est, unguib. *scindere. Rabula* dicitur in multis intus[8] nego*tiis, paratusq. ad ra*dendum quid, auferendumq. *vel est ita dictus,* quia acrior sit in nego*tiis agendis, et quasi* rabiosus . . . . . .
[83] *Rodusculana porta videtur appellata, quod rudis et impolita sit relicta; vel quia ære vincta fuit: nam æs, ut Varro ait in lib. antiqui*tatum, *raudus dicebatur: atque ex eo dici in man*cipa*ndo, Rauduscul*o *libram ferito. Runa genus* teli. *Ennius: runata recedit, id est, pilata: est* genus *etiam* . . .
. . enim . . . . . m, atque. .
. . . *quod* vene*no tingebant* . . . .
us. M. . . . . *Val*erio . . . .
*Rasores antiqui fidicines appel*labant, *qui, ut ait Verrius, ita appellati vid*entur, quia *radere ictu chordas videantur* artifi*cio quodam. Ratitum quadrantem* Tarquit*ius in libro quem inscribsit de* . . et Oppius[9] *Aurelius, dictum putant,*

6 f. *colore.*—7 f. *significarunt.*—8 f. *intentus.*—9 f. *Opilius.*

NOTÆ

[d] *Radere*] Servius in XII. Æn. 'Tamen,' inquit, 'sciendum, cautum lege 12. tabularum, ne mulieres carperent faciem, his verbis: Mulier faciem ne carpito.' Sed puto Servii verba non carere mendo.

quod in eo, et tri*ente, ratis fuerit effigies,* ut navis in as*se, a qua quidem re appellatum* quoq. ratitum *dicunt. Meminit trientis* ratiti Antonius, *qui ratitos ex hac causa dici* trientes putat, *quod ratis appellatio tertiæ partis* assis sit, quin*æ autem, aut alius partis* in illa sic,[10] sed se*cundum numerum, ut sex*tans: nec hac re ra*tem dici solere, nisi de terna:* ac legionum unam[11] *unam ratem triente sig*nificat: quod hi pe*nderentur trientes, cum ra*tio cum his putaretur, *quib. solvendæ res es*sent. Ravim anti*qui pro raucitate dicebant.* Plautus: Ubi si quid pos*camus, ad ravim poscamus.* Item: Experjuravi[12] her*cle omnia ad raucam ravim*: et in Artemone: et . . . *Cæcilius* in Hypobolimæo: Prius *ad ravim poscaris, quam placen*tam feceris. Ratus sum, [84] significat putavi, sed alioqui, pro firmo, certo ponitur ratus, et ratum. Ennius: Occiduntur, ubi potitur ratus Romulus prædam: et Accius in Menalippo: Neque ratum est, quod dicas, neq. quæ agitas, dicendi est locus. R. duobus in complurib. orationib. cum de actis disserti cujus etiam[13] perscribi solet, id est, rationum relatarum, quod his[14] tabulis docentur judices, quæ publice data, atq. accepta sint. Raviliæ[15] a ravis oculis: quemadmodum a cæsiis cæsullæ. Ratumena[e] porta a nomine ejus appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor, clarusci[16] generis juvenis vehis[17] consternatis equis excussus Romæ periit, qui equi feruntur non ante constitisse, quam pervenirent in Capitolium, conspectumq. fictilium quadrigarum quæ erant in fastigio Jovis templi, quas faciendas locaverant Romani vegenti[18] cuidam artis figulinæ prudenti: quæ bello sunt reciperatæ: quia in fornace adeo creverant, ut eximi nequirent: idq. prodigium portendere videbatur, in qua civitate eæ fuissent, omnium eam futuram potentissimam. Reciperatio est (ut

10 f. *nulla sit.*—11 f. *legib. Numæ.*—12 f. *expurgabo.*—13 f. *disseritur cujuspiam.*—14 f. *iis.*—15 f. *Ravillæ.*—16 f. *Etrusci.*—17 f. *Veiis.*—18 f. *Veienti.*

NOTÆ

[e] *Ratumena*] Vide Plinium lib. VIII. cap. 43. et lib. XVIII. cap. 2.

ait Gallus Ælius)[19] cum inter populum, et reges, nationesq. et civitates peregrinas lex convenit, quomodo per reciperatores reddantur res, reciperenturque, resq. privatas inter se persequantur. Reciprocare pro ultro citroq. poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere. Pacuvius in Teucro: Rapido, reciproco, percito, augusto, citare, rectem, reciprocare: unde eq. gremiis subjectare, adfigere. Plautus in Astraba: Quasi tollenono,[20] aut pilum Græcum reciproceis plana uta. Recellere, reclinare, et excellere, in altum extollere. Recinium omne vestimentum quadratum: hi[1] qui. XII. interprætati sunt, esse dixerunt vir toga[2] mulieres utebantur, prætextum[3] clavo purpureo: [85] unde reciniati mimi planipedes: quam rem diligenter exsequitur Santra lib. II. de antiquitate verborum. Reconductæ[4 f] fecerit[5] et condere urbem, facere, ædificare, ut Cincius testatur in libro de verbis priscis. Ricæ, et riculæ vocantur parva ricinia, ut palliola ad usum capitis facta: grane[6] quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica redimiatur. Rectæ appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis suis conficienda curant ominis causa: ita usurpata, quod a stantibus et in altitudinem texuntur. Remancipatam Gallus Ælius esse ait, quæ mancipata sit ab eo, cui in manum convenerit. Rienes (quos nunc vocamus)[7] antiqui nefrundines appellabant: quia Græci νεφροὺς eos vocant. Plautus in Satyrione: Male tibi evenisse video, glaber erat tanquam rien.

Refriva fabra[8] dicitur, via[9] ait Cincius quoq. quæ ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicii causa, quasi revocant[10] fruges, ut domum datantes tevirtico[11 g] ad

19 ( ).—20 f. *tollenonem.*—1 f. *ii.*—2 f. *virilem togam, qua.*—3 f. *prætextam.*—4 f. *Reconderit.*—5 f. *refecerit.*—6 f. *Granius.*—7 ( ).—8 f. *faba.*—9 f. *ut.*—10 f. *revocent.*—11 f. *e tritico.*

NOTÆ

[f] *Reconductæ*] Amicus meus homo doctissimus legebat *Reconducie.*

[g] *Tevertico*] Vox mendosa; pro qua alii reposuerunt, *e tritico*: forte scribendum, *revertantur.*

rem divinam faciendam. Ælius dubitat, an ea sit, quæ prolata in segetem domum referatur, an quæ refrigatur, quod est, torreatur: sed opinionem Cinci adjuvat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata Dis datur, nominatur refriva. Remeare, redire: ut commeare, ultro, citro[12] ire: unde commeatus dari dicitur, id est, tempus, quo ire, redire cum[13] possit. Afranius (ut in ea mancipato:[14] Vetuit me sine mercede prosum paucius[15] remeare in ludum. Remeligens,[16] et remoræ memorando[17] dictæ sunt in[18] Plauto in Patina: Nam quid illæ nunc tam divinitus[19] remorantur remeligines: ab Afranio in Prodito: Remeligo a Laribus missa sum hanc,[20] quæ cursum [86] cohib*eam navis. Remora*[h] *alias tarditas* ŭman*tur*,[1] *ab eo quod moram facit. Plautus Trin*inno:[2] *Quæ in rebus multis obstant, odiosæq.* su*nt, remoramque faciunt rei privatæ, et* public*æ. Lucilius: Quænam vox ex te resonans* meo gr*adu remoram facit. Remurinus*[i] *ager* dictus, *quia possessus est a Remo: et habitatio Remi,* Remu*ria item in Aventino dicta: namque Avent*inum, *in quo habitaret, elegisse Remum dicunt. Unde voc*itatam *aiunt Remuriam, locum in summo Aventino, ubi* de urb*e condenda fuerat auspicatus: alias Remo*rum[3] qu*ondam eum locum appellatum fuisse* . . testis est . . . . . *Remores* item in usp*icio*[4] *aves dicuntur, quæ acturum aliquid* remora*ri compellunt* . . . . *Rima*ri, quæ*rere valde, ut in rimis quoq*. . . . qui te rima*tur* . . . . . Ennius lib. XI. . . . . viriq. Re*millum dicitur, quasi repandum* . . Lucilius Suda . . . . . remilium et Afra*nius in* . . . *co*xendice pergam . .

12 f. *citroq.*—13 f. *redireq.*—14 f. *in Emancipato.*—15 f. *Paccius,* vel *Paucius.*—16 f. *Remeligenes.*—17 f. *a morando.*—18 f. *a.*—19 f. *tamdiu intus.*—20 f. *huc.*—1 f. *nominatur.*—2 f. *Trinummo.*—3 f. *Remorium* vel *Remonium.*—4 f. *auspicio.*

NOTÆ

[h] *Remora*] Lucilii versum accepimus ex epitoma. Plautinum, cujus vix apparebant vestigia in fragmento, restituimus ex Trinummo.

[i] *Remurinus*] Videndus Dionysius lib. I. et Plutarchus in Romulo.

. . . *Re*morbescat En*nius posuisse videtur, pro in mor*bum recidat. Re*futare significat redargue*re, Pacuvius in Hem*iona*[5] . . . quas gloria et . . . . . rictas humanum . . *compositum a fando versa a* litera in u. *ut item in cludo factum est, a quo*recludere. Re*nanciscitur, Verrius quidem sig*nificare ait rep*rehendit. Unde adhuc nos* dicimus, nanciscitur; *et nactus, id est, adeptus. Reor,* existimo, et quæ*cunq. ab eo declinantur,* quorum passiva auctor*itas est.* [87] *Remulco est, cum scaphæ remis navis magn*a tra*hitur. Rigidum et præter modum frigidum sig*nificat, *et durum* . . . . ugido[6] . . . . . rigido . . . . . *rig*ido ferro . . *Regifugium*[k] *dies notatur in Fastis* VI. Kal. *Martias, ut ait Verrius, ita dictus,* quia *eo die rex Tarquinius Roma fugerit;* quod fal*sum esse arguit Ciucius in libro Fastorum,* et Tu*lius*[7] *de feriis, qui Saliares virgines, et* Salios *adesse dicunt Regi sacrorum, cum facit sacri*ficium in *Comitio, quo facto, statim fugit: quod verum cog*noverit *esse, qui legerit in Fastis dies tales, qua*les no*tantur sic:* Q. *REX. C. F. id est,* quando Rex *comitiavit, Fas; id est ad comitium it*at: his *enim tantum feriis Regi sacrorum in Comitium,* nec in *aliis ire licet: qui mos videtur ascitus ex* Etruria. *Regifu-*

5 f. *Hermiona.*—6 f. *rigido.*—7 f. *Julius.*

NOTÆ

[k] *Regifugium*] Julius de feriis citatur a Macrobio in Saturnalib. Vide in 'Salias virgines,' ex eo enim loco partem fragmenti supplevimus, reliqua ex Varronis lib. v. de Ling. Lat. in quo est: 'Dies, qui notatur sic: Q. REX. C. F. sic dictus ab eo, quod eo die Rex sacrificulus itat ad Comitium, ad quod tempus est nefas, ab eo fas: itaq. post id tempus lege actum sæpe,' &c. Sic enim legendus Varro, non ut amicus mens, *quod eo die Rex sacrificat ad Comitium:* nam Plutarchus sic habet in probl. ἔστι γοῦν τις ἐν ἀγορᾷ θυσία πρὸς τῷ λεγομένῳ Κομιτίῳ πάτριος, ἣν θύσας ὁ βασιλεὺς κατὰ τάχος ἄπεισι φεύγων ἐξ ἀγορᾶς. Ovid. in Fastis: 'Quatuor inde notis locus est, quib. ordine lectis, Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.' Fuga Regis e Comitio, id est, ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ut ait Plutarchus, quia Comitium erat in Foro: ex Festi autem fragmento... *tat,* satis patet apud Varronem *itat* legendum esse pro *dicat.*

gium item dies notatur in Fastis, Kal. Juniis: *qui dies, quia totus nefastus non est,* legi debet cum *nota N'. non N. quod ille dies sit* e nefasto fastus. *Regia dicta, vel quod sacrorum causa tan*quam in fanum a Pon*tifice convocati, in eam convenirent:* aut quod in ea, sa*cra a Rege sacrificulo erant sol*ita usurpari. *Regiæ feriæ dictæ videntur,* quæ fiunt fori, co*nventus, et nundinarum causa in* civitate aliquem *per sacerdotem, qui sit regia maj*estate: sed non *semper ob hanc unam causam tan*tum, qui [8] homini talis *majestatis cura datur etiam, cum expiatio* ictus fulguris fit, *aut in procurando portento simi*li, quo regiæ fe*riæ fieri etiam solitæ sunt.* Reglescit,[1] cum dixit *Plautus, significat crescit, hoc* versu: Vix super*sum dolori, qui indies vae* misero mihi ac *perdito, reglescit magis, magisque:* inde etiam glires [88] dicti videntur, quibus corpus pinguitudine adcrescit. Reapse est reipsa. Pacuvius in Armorum judicio: Si non est ingratum reapse quod feci bene. Regimen pro regimento usurpant poëtæ. Ennius lib. XVI. Primus senex bradyn (in)[9] regimen belliq. peritus. Relegati [m] dicuntur proprie, quib. ignominiæ aut pœnæ causa necesse est ab urbe Roma, aliove quo loco abesse lege, Senatuiq. consulto, aut edicto magistratus, ut etiam Ælius Gallus indicat. Religiosus [n] est non modo Deorum sanctitatem magni æstimans, sed etiam officiosus adversus homines: dies autem religiosi, quib. nisi quod necesse est, nefas habetur facere: quales sunt sex et triginta atri, qui appellantur, et alii senes;[10] atq. hi,[11] quib. mundus patet. A [12] esse Gallus Ælius, quod homini ita facere non liceat,

8 f. *quia.*—9 ( ).—10 f. *et Alliensis.*—11 f. *ii.*—12 f. A *Religiosum.*

NOTÆ

[1] *Reglescit*] In epitoma manuscripta est, *Reglescit,* et id quod infra de glirib. dicitur, indicat scribendum esse *Reglescit.*

[m] *Relegati*] Cum in exemplari sit, *Senatuiq. consulto,* pro *Senatus;* placet ut pro *magistratus,* legatur *magistratuus.*

[n] *Religiosus*] Livius lib. VI. Alliensem diem 15. Kal. Sept. esse ait.

ut si id faciat, contra Deorum voluntatem videatur facere: quo in genere sunt hæc; in ædem Bonæ Deæ virum introire: adversus mysticæ [13] legem ad populum ferre: die nefasto apud Prætorem lege agere. Inter sacrum autem, et sanctum, et religiosum differentias bellissime refert: sacrum ædificium, consecratum Deo: sanctum murum, quod sit circum oppidum: religiosum sepulcrum, ubi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait: sed ita portione quadam, et temporib. eadem videri posse: siquidem quod sacrum est, idem lege, aut instituto majorum sanctum esse putant,[14] violari id sine pœna non possit: idem religiosum quoque esse, qui non jam [15] sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat; quod si faciat, adversus Deorum voluntatem videatur facere: similiter de muro, et sepulcro debere observari, ut eadem [89] et sacra, et sancta, et religiosa fiant, sed quo [16] modo, quod [17] supra expositum est, cum de sacro diximus. Repotia postridie nuptias apud novum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Pacuvius in Iliona: Ab eo depulsum mamma pædagogandum accipit appot . . talis [18] libet. Repagula sunt, ut Verrius ait, quæ patefaciundi gratia (qua) [19] ita figuntur, ut ex contrario quæ oppanguntur. Cicero in Verrem lib. IIII. Postea convolsis repagulis, effractisq. valvis demoliri signum, ac vectib. labefactare conantur: quæ poëtæ interdum repages appellant. Repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. Accius: Repudio ejecta ab Argis jam dudum exsulo. Repedare, recedere. Pacuvius: Paulum recede [20] gnate a vestibulo gradum. Repastinari ager is dicitur, ut Verrius existimat, cujus natum [1] mutatur fodiendo, cum aut sylvester ex quo dicatur,[2] aut lapis mollitur frangendo, ut fiat pascui,[3] vel pecoribus herba, vel hominibus satione. Cato in ea, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum: Ego jam a principio in parsimonia, atq. in duritia,

13 f. *auspicia*.—14 f. *putat, ut*.—15 f. *quoniam*.—16 f. *eo*.—17 f. *quo*.—18 f. *repotialis*.—19 ( ).—20 f. *repeda*.—1 f. *natura*.—2 f. *excodicatur*.—3 f. *pascuus*.

atq. industria omnem adolescentiam meam abstinui,[4o] agro colendo, saxis Sabinis, silicib. repastinandis, atq. conserendis. Afranius in Repudiato: Repastina serati senex[5] fugis. Reluere, resolvere, repignerare. Cæcilius in Carine: Ut aurum, et vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi[6] opposuit pignori. Resignare, antiqui pro rescribere ponebant, ut adhuc subsignare dicimus pro subscribere. Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quæ de [90] ho*stib. capta essent: Sed tum ubi indivisi sunt,* rev*ertantur resignatis vectigalibus* . . . nar . . . . . requi . . . . alia a . . . . . quod n . . . . . reb . . . . . indi . . . . . tertium . . . ranorum . . . . . positi . . . . . nisi a . . . . . vocabu . . . . cretum . . . . . *Re*sultar*e, sæpe resilire. Restibilis ager* dicitur, qui bie*nuio continuo sevitur farreo spi*co, id est, arist*ato: quod ne fiat, solent qui prædia lo*cant, excip*ere. Reses,*[p] *et residuus dicitur iguavus, quia* residet. Accius *in* . . . . . *Odi* residuos, sumn*o deditos, atq. inertes. Afranius in* Rosa: Præterea *resides multi* . . . . . Pacuvius in arm*orum judicio* . . . . . Tuq. te desidere *mavis residem, at contra* nos hic esse in *labore* . . . . . Resecrare, reso*lvere religioue: utiq. cum* reus populum co*mitiis oraverat per Deos,* ut eo periculo li*beraretur, jubebat magi*stratus eum

4 f. *obstinui.*—5 f. *Repastinare sero tu senex.*—6 f. *ipsa.*

NOTÆ

[o] *Abstinui*] *Obstinui* videtur legendum pro *abstinui,* ut in margine notavimus. Vide supra in 'Obstinato.'

[p] *Reses*] Placidus in Glossis: 'Residuus, quasi tardus:' unde in Accii versu magis placet ut *residuos* legamus, ita enim est in exemplari. *Sumno* autem est antiqua scriptura, ut *fruns,* pro *frons.* Item *Pacuius* pro *Pacuvius;* ut *fluius* pro *fluvius.*

resec*rare*. *Rursus autem idem* uti se liberarent, ins*istebat, et quod insons* innocensq. esset, cau*sabatur: et quod caput* est, ne eidem iter*um dies diceretur, neve iterum* animadverti sta*tuerent in eum, deprecabatur:* cumq. comitia esse*nt dimittenda* . . . . . [91] aut . . . . . jure . . . . . ut . . . . . ica . . *Plautus: Resecroq. mater quod dud*um ob*secraveram* . . . . . *resecr*or . . . . . *R*es con*perendinata dicitur, ut Verrius ait, jud*icium *in diem tertium constitutum. Ravam* vocem *significare ait Verrius raucam, et* parum *liquidam, proxime canum latratum son*antem. *Unde etiam causidicus pugnaciter* loquen*s, rabula appellabatur, ut est apud Lu*cilium . . . . . t ravi*lla* . . . . . *ravist*elli, nisi *a ravi potius dictos velimus, ut est apud Pla*utum, qui *ait in Aulularia: Ubi si quid* poscamus, (quod)[7] *ad ravim poscamus prius. Et al*ibi: Expurga*bo hercle omnia ad raucam* ravim. *Rosea in agro Reatino campus* appellatur, *quod in eo arva rore humi*da semper serent. *Rediculi fanum extra portam* Capenam Cornifi*cius ait fuisse: qui Rediculus pro*pterea appel*latus est, quia accedens ad ur*bem Hannibal, *ex eo loco redierit, quibus*dam visis perterritus. *Reserari Verrius ait* dici ab eo, quæ[8] de*mota sera a jan*uæ cardine patefiant *fores: inde, quæ patefacta et* declusa sint, re*serata dici: seræ* neq. dicantur[9] fustes, *qui opponuntur clausis* foribus. Pacuvius in *Armorum judicio: Nunc* pandite valvas, *removete seras, ut* complectar. [92] Remanant,[10 q] reptent.[11] Ennius lib. I. Desunt[12] rivos camposque remant.[13] Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius: esse enim rectum rei fert, dativo scilicet, non ablativo

7 ( ).—8 f. *quod.*—9 f. *namq. dicuntur.*—10 f. *Revitant.*—11 f. *repetant.*—12 f. *deserunt.*—13 f. *revitant.*

NOTÆ.

q *Remanant*] Legendum, *Revitant.* Plautus Captivis: 'Si huc revitet.' Ennii versus ita emendandus: *Deserunt clivos, camposq. revitant.*

casu: sed esse jam usu possessum. Ridiculus proprie dicitur, qui in reb. turpib. ridetur. LIBER XVII. SEXTI POMPEI FESTI LIBER XVIII.

RIDEO, INQUIT GALBA CANTERIO, PROVERBIUM EST, quod Sinnius Capito ita interpretatur, nisi,[14] qui principio rei alicujus inchoatæ deficiunt animo. Sulpicius Galba, cum in provinciam exiens, ad portam ipsam canterium suum animadvertisset cecidisse, Rideo (inquit)[15] canteri te jam lassum esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus. Retricibus cum ait Cato in ea, quam scribsit, cum edissertavit Fulvi Nobilioris Censuram, significat aquam eo nomine, quæ est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum, et tertium: qua inrigantur horti infra viam Ardeatinam, et Asinariam usque ad Latinam. Recepticium servum, Cato in suasione legis Voconiæ cum ait, significat, qui ob vitium redhibitus sit: ubi irata facta est, servum recepticium sectari, atq. flagitare virum jubet. Rogat, id est, consulit populum, vel petit ab eo, ut id sciscat, quod ferat: unde nos quoque in consuetudine habemus pro petere, et orare. Cato in dissuasione, ne lex Bæbia derogaretur, ait: Hoc potius agam, quod hic rogat. Restat [93] pro distat ait Ennius[16] ponere, cum his[17] dicat: Impetus aut[18] longe mediis regionibus restat. Ruri esse, non rure dicendum, testis est Terentius in Phormione, cum ait: Ruri se continebat, ibi agrum de nostro patre. Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi; et in æde Jani, quæ extra eam, Senatum haberi:[19] quod ea egressi sex et trecenti Fabii apud Cremeram omnes interfecti sunt, cum in æde Jani S. C. factum esset, uti proficiscerentur. Retiario pugnanti adversus murmillonem cantatur: Non te peto, piscem peto: quid me fugis Galle? quia murmillonicum genus armaturæ Gallicum est, ipsique murmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnæ institutum videtur a Pit-

14 f. *de iis.*—15 ( ).—16 f. *Ennium.*—17 f. *is.*—18 f. *haud.*—19 f. *habere.*

taco, uno ex septem sapientibus, qui adversus Phrynonem dimicaturus propter controversias finium, quæ erant inter Atticos, et Mytilenæos, rete occulte lato impedivit Pærynonem. Resignatum æs dicitur militi, cum ob delictum aliquod jussu. TR. Militum, A[20] in tabulas refertur: resignare enim antiqui pro scribere interdum ponebant. Rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus præscribtum est, quo ritu condantur urbes, aræ, ædes sacrentur, qua sanctitate muri, quo jure portæ, quomodo tribus, curiæ, centuriæ distribuantur, exercitus constituantur, ordinentur, ceteraq. ejusmodi ad bellum ac pacem pertinentia. Rutilæ canes, id est, non procul a rubro colore, immolantur, ut ait Ateius Capito, canario sacrificio pro frugib. deprecandæ sævitiæ causa sideris caniculæ. Religionis[r]

20 f. A *ne stipendium ei detur.*

NOTÆ

[r] *Religionis*] Opinor hic a Festo referri Varronis verba ex libro rerum humanarum, vel de vita populi Romani, in quo de Censoria majestate agebat. Censores autem in iis nominantur continuatis quinquenniis ab anno DLXXIV. ad annum DCXXII. nam prima censura refertur M. Æmili Lepidi, et M. Fulvi Nobilioris, qui lustrum fecerunt L. anno DLXXIV. Secunda Q. Fulvi Flacci et A. Postumi Albini, qui L. F. LI. A. DLXXIX. Tertia C. Claudi Pulchri et Ti. Sempronii Gracchi, qui L. F. LII. A. DXXCIV. Quarta L. Æmili Paulli et Q. Marci Philippi, qui L. F. LIII. A. DXXCIX. Quinta P. Corneli Scipionis Nasicæ et M. Popilli Lænatis, qui L. F. LIV. A. DXCIV. Sexta M. Valeri Messalæ et C. Cassi Longini, qui L. F. LV. A. DXCIX. Septima L. Corneli Lentuli Lupi, et C. Marci Censorini, qui L. F. LVI. A. DCVI. Octava P. Corneli Scipionis Africani Æmiliani, et L. Mummi Achaici, qui L. F. LVII. A. DCXI. Nona Q. Fulvi Nobilioris et T. Anni Lusci, qui L. F. LIIX. A. DCXVII. Decima Q. Cæcili Metelli Macedonici et Q. Pompei, qui L. F. LIX. A. DCXXII. De M. Æmili et M. Fulvi censura Valerius Maximus lib. IV. c. 2. sic scribit: 'M. Æmilius Lepidus, bis consul, diutinas ac vehementes inimicitias cum M. Fulvio Nobiliore gessit: quas, ut simul censores renuntiati sunt in campo, deposuit; existimans non oportere eos privato odio dissidere, qui publice summa vincti essent potestate. Id judicium animi ejus et præsens ætas comprobavit, et nobis veteres Annalium scriptores laudandum tradiderunt.' De Q. Flacco et A. Albino cens. Liv. l. XLIII. sic: 'Censor Fulvius ex Junonis Laciniæ templo marmoreas tegulas cum abstulisset, quibus ædem Fortunæ Equestris, quam Romæ fecerat, tegeret, et mente captus est, et amissis duobus filiis in Illurico militantibus summo animi

præcipuæ habetur [94] Censo*ria majestas, cujus in libris de vita P. R.* Varro ex*empla hæc profert: M. Fulvius Nobili*or, cum M. *Æmilio Lepido Censor factus, cum ei* admodum *inimicus antea extitisset, sæpeque ju*dicia cum eo *sibi fuissent, publicæ rei causa,* quæ in pri*mis spectatur, statim eo delato mun*ere homini *inimicitias remisit: quod ejus animi* judicium fu*it omnib. gratum et probatum. A. Postu*mius, Q. Fu*lvius Censores facti, quia Fulvius duos filios* amiserat *in Illyrico militantes, et propter gravem mor*bum oculo*rum censuram gerere non poterat, ut* libri Sibyl*lini adirentur, auctor fuit: et ut pu*blice supp*licaretur pro valetudine collegæ.* Ti. Sempron*ius, cum a Rutilio Tr. pl. Censoria*

NOTÆ

mœrore consumtus est.' De Ti. Graccho et C. Claudio ita scribit Val. Maximus lib. VI. cap. 5. 'Diem his P. Rutilius Trib. pl. perduellionis ad populum dixit.' post: 'quo in judicio primæ classis permultæ centuriæ aperte Claudium damnabant.' Cicero lib. VI. de Rep. 'Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur.' Videndus Agellius lib. VI. De L. Paulo et Q. Philippo Livius in epitoma lib. XLVI. et Plutarchus in Paulo meminerunt, traduntq. hos censores in recensendis equitibus Romanis tres e Senatu movisse; Paulumque, censura magna ex parte gesta, in morbum incidisse. De M. Popillio et P. Scipione meminit Plin. lib. XXXIV. Idemq. lib. XVII. cap. 26. inquit: 'Romæ in Capitolio in ara Jovis bello Persei enata palma victoriam triumphosq. portendit: hac tempestate prostrata, eodem loco ficus enata est M. Messalæ, C. Cassi censorum lustro: a quo tempore pudicitiam subversam Piso gravis auctor prodidit,' &c. cum autem in vulgatis editionibus scriptum sit, *in capitebis*, nos emendavimus, *in ara Jovis*, quod in libro apud me collato cum vetustissimis exemplaribus sit *in ara Jobis*, et Festi fragmentum habet plane *in ara* .... quo sane testimonio mirifice comprobatur emendatio nostra. De L. Lentulo et L. Marcio censorib. ita Val. Maximus scribit lib. V. 'L. Lentulus consularis, lege Cæcilia repetundarum crimine oppressus, Censor cum L. Censorino creatus est.' De L. Africano, et L. Mummio meminit Cicero lib. II. de oratore, in quo scribit, 'Claudio Asello equum a P. Scipione fuisse ademtum, eumq. in ærarios relatum, sed a L. Mummio statim ex ærariis exemtum:' cujus quidem Mummi in agendo segnitiem notat Plutarchus in Apophth. Q. Nobilioris, et T. Lusci censuræ nulla extat memoria in veterib. monumentis: ex fragmento tamen Capitolino, et hoc Festi, constat censorem fuisse Q. Nobiliorem; cui collega quærendus cum sit, extrema illa cognominis syllaba..... *ci*, indicat T. Annium Luscum, qui cos. creatur anno DCXXV. cum Q. Nobiliore censuram gessisse. De Q. Metelli Macedonici et Q. Pompei censura videndus Plinius librov II. cap. 43.

fides labe*factaretur, qui ob parietem dirutum iratus* cum esset *ædis privatæ, die dicta collegam Claudium* condemna*verat, fecit ut eædem illæ, eodem quæ in loco* erant, con*demnatum absolverent centuriæ.* L. Æmili Paulus[1] *et* Q. *Philippi religiosa censura* fuit. Laboravit *Paulus morbo gravi, et pæne* amissione capitis *in eo honore. Religiosa item* et P. Corneli *Scipionis Nasicæ, cui collega M. P.* opilius, post cons*ulem qui fratrem vidit, censura* fuit; vadatus *enim cum esset . . s. a P. R. liberatum* constat. M. Val*erius Messala, C. Cassius Lon*ginus Censores, *quorum in magistratu subversa pudici*tia fuerat, famosi *extiterunt: nam palmam, quæ* in Capitolio in ara *ipsa Jovis optimi maximi bello Per*sico nata fuerat, *tunc prostratam ferunt, et ibi ena*tam ficum, infames quæ *rursus fecit, qui sine* ullo pudicitiæ resp*ectu fuerant Censores.* L. Corneli Lentuli *C. Censorini sequitur censura:* Lentulus judicio pu*blico repetundarum damnatus* fuerat: plurimi itaq. *censuram adepto* [95] *damnationis pœnam remiserunt. P. Africani,* L. Mummi *Censura insignis: sed in qua segnitiæ* in agen*do notetur Mummius. Is Asellum nulla* soluta pœ*na ex ærariis exemit, Africani irrisa* severitate, *qui illum fecerat ærarium. Sed et* Q. Fulvi No*bilioris, et ejus collegæ T. Anni Lus*ci fuit no*bilissima Censura: nobilitati* tribus notis *inustis severissimis. Q. Pompei et Q. Cæcili* Metelli *Macedonici Censura lectus se*natus; ad summ*um senatores amoti sunt* tres, et eo lu*mine, qui aliorum offunderent* claritatem. *Redinunt, significat, redeunt,* Ennius . . . . . redinunt in *patriam* . . . . . eunt feri . . . . . *Regium* est, *quod est, aut fuit Regis,* ut servus *regius, et domus regia, qualis est* Numæ Pompili: *at regale facinus, quod est di*gnum rege. *Romanos in lib. xi. Græcos* appellat Enni*us, cum ait: Contendunt Græcos,* Graios me*morare solent sos, quod Græca lin*gua longos per *temporis tractus gentibus Hi*spani.[2] Non Ro*manos ait Græce locutos,* cum Romulus ur*bis conditor*

1 f. *Pauli.*—2 f. *Hesperiæ.*

verbis Linguæ Latinæ locutus sit; *sed quod olim Lingua Græciæ* gentis fuerit *eadem cum Latina, parum prolatione* mutata: *hoc autem verum esse indicat* origo ejus, *quæ videtur quasi Græcæ usurpatio.* Rigido[t] *tum cærula suro, cum ait* Ennius, locatus[3] videtur *super etymo verbi cæruli*: est enim a matris[4] *nomine: eodem verbo de eadem* re usus est: et L. II. *Fert sese per læta campi* cærula prata. *cærula, mare ipsum dixit* et alibi: Inde Parum *per cærula navib. ambulabant.*[5] Parum insulam [96] refert. Item: Unum surum surus ferre, tamen defendere possunt:[6] suri autem sunt rustes,[7] et hypocoristicos surculi. Reque eapse Scipio Africanus, Paulli filius, cum pro æde Castoris dixit, hac compositione usus est: Quib. de hominib. ego sæpe, atq. in multis locis opera, factis, consiliis, reque eapse (sæpe)[8] benemeritus spem,[9] id est, re ipsa. Resp.[u] multarum civitatum pluraliter dixit C. Gracchus in ea quam conscripsit de lege p. Enni[10] et peregrinis, cum ait: Eæ nationes, cum aliis reb. per avaritiam, atq. stultitiam, res publicas suas amiserunt. Recto fronte ceteros sequi si norit. Cato in dissertatione consulatus: antiquæ id consuetudinis fuit, ut cum ait Ennius quoq. a stirpe supremo, et, Ilia dia nepos: et, lupus fœta:[11] et, nulla metus: etiam in commentariis sacrorum pontificalium frequenter est hic ovis, et hæc agnus, ac[12] porcus. quæ non ut vitia, sed ut antiquam consuetudinem testantia, debemus accipere. Re-

3 f. *jocatus.*—4 f. *maris.*—5 f. *ambullabant.*—6 f. *possent.*—7 f. *fustes.*—8 ( ). —9 f. *siem.*—10 f. *Penni.*—11 f. *fœmina.*—12 f. *hæc.*

NOTÆ

[s] *Romanos*] Videndus Dionysius lib. I. Antiquitatum Romanarum.

[t] *Rigido*] Cato de Re Rustica cap. 1. 'Bonum aquarium, oppidumq. validum siet, aut mare, aut amnis, qua naves ambulant.' Cicero etiam 'maria ambulavisse' dixit, Xenophontem imitatus. In Ennii autem versu metri causa *ambullabant* scribendum putamus: nam Ennium primum geminasse semivocales, consonantes, et mutas, habemus supra in Solitaurilia.

[u] *Respublicas*] Cicero in Bruto: 'C. Gracchum tuus gentilis, Brute, M. Pennus agitavit in Tribunatis paulum ætate antecedens.'

cipie[x] apud Catonem, pro recipiam, ut alia ejusmodi complura. Redemptitavere item, ut clamitavere, Cato (idem)[13] in ea qua egit de signis et tabulis: Honorem temptavere,[14] ait, l. efecta[15] benefactis non redemptitavere. Repulsior secunda conlatione dixit Cato in ea quæ est contra Cornelium apud populum: Hæc[16] quis incultior, religiosior, desertior, publicis negotiis repulsior. Ratissima quoq. ab his,[17] quæ rata dicimus: unde etiam rationes dictæ. Cato in quam[18] Thermum: Erga remp. multa beneficia ratissima atq. gratissima. Regillis, tunicis albis, et reticulis luteis utrisque . . ctis,[19] textis [97] susum versum a stantib. pridie nuptiarum diem virginis[20] indutæ cubitum ibant ominis causa, ut etiam in totis virilib. dandis observari solet. Rapi simulatur virgo ex gremio matris: aut, si ea non est, ex proxima necessitudine, cum ad virum traditur,[1] quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit. Rapi solet fax, qua prælucente nova nupta deducta est ab utrisq.[2] amicis, ne aut uxor eam sub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in sepulcro comburendam curet, quo utroq. mors propinqua alterius utrius[3] captari putatur. Ritus est mos comprobatus in administrandis sacrificiis. Receptus mos est, quem sua sponte civitas alienum adscivit. Religiosi dicuntur, qui faciendarum, prætermittendarumq. rerum divinarum secundum morem civitatis delectum habent, nec se superstitionibus implicant. Renovativum fulgur vocatur, cum ex aliquo fulgure functio fieri cœpit, si factum est simile fulgur, quod idem significet. Referri diem prodictam, id est, anteferri, religiosum [98] est, ut ait Veranius in eo qui est auspiciorum de comitiis, idq. exemplo comprobat L. Juli et P. Licini Censorum, qui id fecerunt sine ullo decreto Augurum, et ob id lustrum parum felix fue-

13 ( ).—14 f. *emptitavere*.—15 . *malefacta*.—16 f. *ec*.—17 f. *iis*.—18 f. *Q. M.* i. Minucium.—19 f. *rectis*.—20 f. *virgines*.—1 f. *traducitur*, vel *trahitur*.—2 f. *utriusq*.—3 f. *alterutrum*.

NOTÆ

[x] *Recipie*] In exemplari est *Recipiem*.

rit. Regalia exta appellantur, quæ potentibus insperatum honorem pollicentur: privatis et humilioribus, hereditates; filio familiæ, dominationem. Respicere autem et[4] in auspicando, unde quis avem prospexit, cum eodem revertitur. Religiosum ac sacrum est, ut templa omnia, atq. ædes, quæ etiam sacratæ dicuntur: ad[5] quod per se religiosum est, non utiq. *sacrum est, ut sepulcra,* quod ea non *sacra, sed religiosa sunt.* Reus, cum pro *utroque ponatur, ut ait Sin*nius in eo qu*em de reo inscribit, et cum di*cit pro se, a*ut cum contra te agit juramen*to tuo uti p*otest. Roscii vulgo appella*ri solent in *omni arte ita perfecti, ut Roscius* comœdus in *arte sua perfectus fuerit, cui* nihil deesset *ad perfectionem, ut libro* I. de oratore ait *Cicero. Rustica*[y] *Vinalia* mense Aug*usto, ut est in Fastis, Veneri fiebant,* quod eodem illo *die ædis ei Deæ consecrata* est, jumenta*q. et olitores ab opere cessant, quia* omnes horti *in tutela Veneris esse dicuntur.* Raucos appella*tos esse ait Verrius videri* ab ariditate, *sive* a *similitudine quadam spi*carum aristæ: in sp*icis namq. flava fru*menta rava appe*llari idem Verrius* docet. Rica est *vestimentum quadratum,* fimbriatum, pur*pureum, quo Flaminicæ pro* palliolo, mitrave *utebantur, ut Verrius* existimat. Titi*nius: Rica ex lana* sucida, alba vesti*tus. Alii dicunt, pallium esse* triplex, quod con*ficiant virgines ing*enuæ, patrimæ, m*atrimæ, quod cæruleo colore infec*tum lavetur aqua p*ura. Alii, quo Flaminica cingat pi*leum. Respici avis *tunc dicebatur, cum peracto sacri*ficio, quasi finis imp*etratus esset, et quasi forent* comitia perfecta, sum*i tunc reum jubebant sacer*dotes suo more, alii*sq. peractis juxta consuetudi*nem luci, in quo sacra fa*ciebant, reo a ca*latorib. ingeniculato,

4 f. *avem, est.*—5 f. *at.*

NOTÆ

y *Rustica*] Varro lib. v. de Ling. Lat. ' Vinalia Rustica dicuntur a. d. 12. Kal. Sept. quod tum Veneri dedicata ædes, et horti ejus tutelæ assignantur, ac tum sunt feriati olitores. Plinius lib. IX. cap. 4. Plutarch. Problem.

atque ita inclinato vinum in caput infun*debant solemni cum pre*catione. Remisso *exercitu, simul etiam* [99] *Augur, quo consul in bello u*sus est in *auspicando, discedere una* jubetur, quod *tunc illo discedente cer*tum est, exer*citum etiam esse remissum,* ut cum opus sit, *tunc si velit, discede*re possit: nam *Consules et Censores non* in perpetuum *Auguribus præsentibus utu*ntur, ut ait *Ap. Pulcher, sed tantum in aus-pi*cio, quas [6] po*stea dimittat is, a quo lege se*cures habitæ *sunt prius; quem et priorem* esse ait Antis*tius Labeo, quiq. eadem qu*oq. lege signi*ficari, ut prior sit in auspi*cando dicitur, ut *ait idem Labeo in libro de* officio Augu*ris. Potest autem Augur id et* in consilio fa*cere; vel in alio, quo se*det loco; pullis*que pultem edentibus solistim*um facit auspi*cium: potest etiam, si ve*lit, intra pomœ*rium: sin autem, in tem*plo consistit. R*epertum dicitur idem quod* amissum recipe*re, quasi repartum et re*paratum. Rictus, *rixæ, rixosæ, ringitur* dici videntur, quia *in diversum rumpantur,* contrariaq. sint *recto, quod vocabulum a* regendo, ut commo*dius deductum videatur,* dictum videri po*test.*

Sesopia in Augurali et Saliari carmine ap*pellantur, quæ alias eso*pia pro sedilib. di*cere habemus nunc ad*huc in consuetudi*ne. Susq. deq. fre*quens est, pro plus minusve: *significat autem id* quod antiqui usq. dic*ere soliti erant. Soni*vio significat in car*mine Saliari et Au*gurali, sonanti.

Sine sacris hereditas in proverbio dici solet, *cum aliquid obvenerit* sine ulla incommodi [100] appendice: quod olim sacra non solum publica curiosissime administrabant, sed etiam privata: relictusq. heres sic [7] pecuniæ, etiam sacrorum erat; ut ea diligentissime administrare esset necessarium. Suppum [z] antiqui dicebant, quem nunc supinum dici-

6 f. *quos.*—7 f. *sicut.*

NOTÆ

[z] *Suppum*] *Suppum* jactum quendam in tesseris vocari tradit Isidorus lib. XVIII. cap. 65.

mus ex Græco, videlicet pro adspiratione ponentes literam, ut cum idem hylas dicunt, et nos sylvas: item ἕξ, sex: et ἑπτά, septem: ejus vocabuli meminit etiam Lucilius. Si vero das, quod rogat, et si suggeri [8] suppus. Sempronia horrea, qui locus dicitur, in eo fuerunt lege Gracchi, ad custodiam frumenti publici.

Statua est ludi [9] ejus, qui quondam fulmine ictus in Circo, sepultus est in Janiculo: cujus ossa postea ex prodigiis, oraculorumq. responsis Senatus decreto intra urbem relata in Volcanali, quod est supra Comitium, obruta sunt: superq. ea columna, cum ipsius effigie, posita est. Servilius lacus appellabatur A [10] eo, qui eum faciendum curaverat in principio vici Jugari continens basilicæ Juliæ, in quo loco fuit effigies hydræ posita a M. Agrippa. Sonticum morbum in XII. significare ait Ælius Stilo certum cum justa causa, quem nonnulli putant esse, qui noceat, quod sontes significat nocentes. Nævius ait: Sonticam esse oportet causam, quam ob rem perdas mulierem.

Sacram viam quidam appellatam esse existimant, quod in ea fœdus ictum sit inter Romulum ac Tatium: quidam, quod eo itinere utantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causa: itaq. ne eatenus [101] quidem, ut vulgus opinatur, sacra appellanda est a regia ad domum Regis sacrificuli, sed etiam a Regis domo ad sacellum Streniæ, et rursus a regia usq. in arcem: nec [11] appellari debere ait Verrius, sed disjuncte, ut ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam.

Ut ne Novamviam quidem, sed Novam viam Scita plebei appellantur ea, quæ pleps suo suffragio sine patribus jussit, plebeio magistratu rogante. Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eæ solidi, integriq. sint corporis; contra aci [12] . . verbices [13] maiales qui [14] quia sollum

8 f. *suggeris.*—9 f. *ludionis.*—10 f. A *ab.*—11 f. *nec ita.*—12 f. *contrari.*—13 *verveces.*—14 f. *maialesq.*

Osce totum, et solidum significat: unde tela quædam soluferrea[15] vocantur tota ferrea, et homo bonarum artium sollers, et quæ nulla parte laxata, cavaq. sunt, solida nominantur: atq. harum hostiarum omnium inviolati sunt tauri, quæ pars scilicet creditur[16] in castratione, sunt quidem qui portent,[17] ex trib. hostiis præcipue nomen inclusum cum solido tauri, quod amplissima sit earum: quidam dixerunt omnium trium vocabula confixa[18] suis, ovis, tauri adeffecisse id, quod uno modo appellarentur universæ: quodsi[19] a sollo, et tauris earum hostiarum ductum est nomen, antiquæ consuetudinis[20] per unum L enuntiari non est mirum, quia nulla tunc geminabatur litera in scribendo: quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, utpote Græcus Græco more usus, quod illi æque scribentes ac legentes duplicabant [102] mutas semi*vocales, et liquidas. Secordi*am quidam *pro ignavia posuerunt.*

M. Cato pro *stultitia posuit, Originum lib.* VII. cum ait . . . . . *ob im*mensam ti*miditatem, ac secordiam causa erat,* ne quid negotii *publici, vel privati gere*retur: compos*itum autem videtur ex se,* quod est sine, *et corde.*

Semis semodi*us, semuncia: qua ra*tione ex Græco *trahuntur alia; quæ,* ʼς, literam pro *aspiratione eorum* habent, ut ἑπτὰ *septem,* ὕλαι sylvæ, sic *ista ab eo, quod illi* ἥμισυ dicunt, *declinata videntur.*

Sublicium[a] pon*tem quidam putant* appellatum esse *a sublicibus, peculiari vo*cabulo Volsco*rum, quæ sunt tigna* in latitudinem *extensa, quæ non ali*ter Formiani *vocent, quam a*

15 f. *solliferrea.*—16 f. *cæditur.*—17 f. *putent.*—18 f. *confusa.*—19 f. *sc.* i. scilicet.—20 f. *antiqua consuetudine.*

NOTÆ

[a] *Sublicium*] *Sublices* dicuntur a Festo Volscorum lingua, quæ Sublicæ ab aliis appellantur. Vitruvius lib. III. cap. 3. Sublicæq. machinis adigantur. Glossar. 'sublicæ, κατα-πῆγες, οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες.' Sed 'sublicibus cavatis' dixisse videtur Sallustius in lib. IV. histor.

nomine librorum: *et quæ ab aliis auctoribus* sublices voca*ntur quod sub eis* aqua liquens *laberetur, dictæ:* in qua opinio*ne fuit* . . . . *qui* et meminit Sub*lici pontis: et Nævius,* qui ait in belli *Punici libro* . . . . quam liquidum *Sublicio tranat ponte* amnem, et ali [1] tab*ulis qui adhuc no*men retinet . . . . Sallustius libro qua*rto historiarum,* ne inrumiendi p*ontis Sublici* . sublicibus cavata . . . . . essent.

Supervacaneum: ut *videtur, se*cludit Verrius ab *vacuo, quod* [103] *vacuum quidem dicatur id t*antummodo, *quod suf-ficiat, satis*q. sit fami*liæ: quod autem supersit, super*vacaneum *id dicitur.*

Strufertarios appellabant antiqui *ut ait h*omines con*ductos mercede, qui ad* arbores ful*guritas piacularium com*missarum *causa, sacrificia quædam* struæ.[2] et *ferto sollemnibus verbis* faciant. *PRECOR TE JUPPI*TER UTI MIHI *VOLENS PROPITIUS SIES, quod* et nullo, etiam *fiebat adhibito stru*fertario.

Suberies,[b] *arboris genus,* ex qua cortex: *natatorius detrahitur.* Lucilius . . . . ti hibernaculi.

Silicernium[c] *dicitur cæna f*unebris, quam *alio nomine exsequium scriptores v*ocant: sed . . . . . *et V*errius existi*mant silicernium dici* quod nos farci*men dicimus, quo* fletum [3] familia *purgabatur: quia cujus* nomine ea res *instituebatur, is* jam silentium *cerneret. Cæcilius,* Obolostate. Cre*didi silicernium ejus* messe esurum.

Sudum Verrius ait significare sub*udum: sed auct*orum om-

1 f. *ab.*—2 f. *strue.*—3 f. *fletu.*

NOTÆ

[b] *Suberies*] Isidorus lib. XVII. cap. 7. 'Suberies arbor, ex qua validissimus cortex natatorius extrahitur.' Vide in 'Suber.'

[c] *Silicernium*] Placidus in Glossis: 'Silicernium, Exsequium.' Varro Meleagris apud Nonium: 'Funus exsequiati laute ad sepulchrum antiquo more silicernium confecimus.'

nium fere *exempla volunt, ut sudus* siccum significet: *sudum enim quasi seudum, id* est, sine udo, ut *securus, sine cura dictum est.*

Sublesta, antiqui dicebant infir*ma, et tenuia.* Plautus in Persa: Ad [104] paupertatem si immigrant infamiæ, gravior paupertas fit, fides sublestior: id est, infirmior. Idem in Nervolaria vinum ait sublestissimum, quia infirmos faciat vel corpore, vel animo.

Satur, et vir, et caro non habent. Supellectilis recto casu, et senis ratione dicebantur, quæ nunc contraria videntur esse finitioni portionis:[4] quia omnia vocabula, x litera finita, per declinationes obliquorum casuum syllabam accipiunt: hæc autem duo desciverunt ab ea, ut alta compium,[5] quæ non ideo infirmare debent præceptum.

Scurræ vocabulum Verrius ineptissime aut ex Græco tractum ait, quod est schypoazain, aut a sequendo, cui magis adsentitur, quod et tenuiores fortunæ homines, et ceteri alioqui: qui honoris gratia prosequerentur quempiam, non antecedere, sed sequi sint soliti: quia videlicet dicat Lucilius. Cornelius P. noster Scipiadas dicto, tempusq. intorquet in ipsum oti, et deliciis, luci effictæ, atq. cinædo: et sectatori adeo ipsi suo, quo rectius dicas. Ibat forte domum, sequimur multi, atq. frequentes: cum secutos videri velit, ob eorum jurgia, non ob adsuetum officium.

[105] Secus, Valgius putat ex Græco, quod est, ἑκὰς dictum: absurde scilicet: significat enim aperte aliter, exemplis omnium fere, qui eam vocem usurpant. Stipem esse nummum signatum, testimonio est et de eo quæ[6] datur stipendium militi, et cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur. Sobrinus est, ut ait Gallius Ælius, patris mei consobrini filius, et matris meæ consobrinæ filius: fœmina iisdem de causis appellat fratrem, et fratrem patruelem, et consobrinum, et propius consobrino,[7] et sobrina: iidem gradus in sobrina quoq. sunt. Sororium tigillum appella-

4 f. *proportionis.*—5 f. *alia complura.*—6 f. *id, quod.*—7 f. *sobrino.*

tur hac de causa: ex conventione Tulli Hostili regis, et Metti Fufitii[8] ducis Albanorum, Trigemini Horatii, et Curatii[9] cum dimicassent, ut victores sequeretur imperium, et Horatius noster exsuperasset, victorq. domum reverteretur, obvia soror, cognita morte sponsi, sui fratris manu occisi, aversata est ejus osculum, quo nomine Horatius interfecit eam: et quanquam a patre absolutus sceleri[10] erat, accusatus tamen parricidi apud Duumviros, damnatusq. provocavit ad populum cujus judicio victor, duo tigilla tertio superjecto, quæ pater ejus constituerat, velut sub jugum missus subit, consecratisq. ibi aris Junoni Sororiæ, et Jano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est auguriis adprobantibus: ex quo sororium id tigillum est appellatum. Sororiæ[11] mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in [106] Fribolaria: *Tunc sororiabant* papillæ pri*mulum, sed illud* volui dicere, *fraterculabant: quid* opus est verb*is multis. Surregit* et sortus an*tiqui ponebant pro surrexit* et ejus parti*cipio, quasi sit surrectus, qui*bus L. Livill*us frequenter usus* est. Sors et *patrimonium signifi*cat, unde con*sortes dicimus; et* Deis[12] respon*sum; et quod cuiq.* accidit in sor*tiendo. Soracum dicitur,* quo ornamen*ta portantur scæni*corum. Plau*tus in Persa: libro*rum iccillum *plenum soracum habeo.* Sobrium vicum *dictum putant Cloatius* et Ælius, quod *in eo nullus tabernæ* locus, neq. caupo*næ fuerit:* alii, quod in eo Mer*curio non lacte, sed* vino solitum *sit supplicari. Soni*vium tripu*dium, ut ait Appius* Pulcher, quod *sonet, cum pullo exci*dit plus,[13] quad*rupedive ex ore. Sons,* nocens, ut ex *contrario insons, in*nocens. Sodalis *quidam dictos pu*tant, quod una *sederent, essentq.* alii quod ex suo *dapib. vesci soliti sint:* alii, quod inter *se invicem suade*rent, quod utile es*set: eosdem, quod coëant* crebro, congre[14] voca*ri a Græco* vocabulo, quod est γέρρα.

8 f. *Metii Suffetii.*—9 f. *Curiatii.*—10 f. *sceleris.*—11 f. *Sororiare.*—12 f. *Dei.*—13 f. *puls.*—14 f. *congeras.*

Sodes, si audes, uti sis, *pro si vis, et illico* pro in loco. Terentius *in Audria : Dic* sodes, quis heri Chry*sidem habuit.* Surum[d] dicebant, ex quo *per* [107] *deminutionem surculus fac*tum est. Pla*utus in* . . *surum* non est tibi: *surum dicebant pal*um item: nam quia *sæpiebatur Cir*cus surculis, *longum deligebant su*rum, tum poli*ebant ascia* . . . . . aut asulæ . . *Ennius: unus su*rus surum *ferre, tamen defende*re possent.

Suremit, sumpsit, iuq. manum su*remit hastam. Idem:* surempsit, *usurpavit, pro* puerum sustule*rit. Surium* . . . . cum dixit: *qui ita appellatus* est, quod cum *in Academia et Ly*cio nobilissi*mos inter excelleret,* atq. ob eam *causam præstant*issimus semper *habitus fuisset: i*nstituit, cum *disputaretur, ut pri*mus sumere*tur is, qui esset* ipso dignior: *unde* . . . *Σκύριον καὶ οὐκέτι Σύριον, illum nominavit*: quod si mon*itus esset, disputan*tem non nun*quam refellebat* Socratem: quas . . . . . *conjece*rat in librum *a se scriptum, quem* inscripserat Scy*rium,*[e] *ob eum, cujus* gratia id appel*laverat opus. Summu*ssi[f] dicebantur *murmuratores.* Nævius, odi, inquit *Summussos, pro*inde aperte dice *quid sit, quod times.* Ennius in sexto *Annalium. Qui*ntus in occulto mussa*bat: et Accius* in Andromacha: dice *jam mater no*n est: nam[15] mussare si*ne. Cæcilius* in

15 f. *jam.*

NOTÆ

[d] *Surum*] Vide supra in 'Crebrisuro.'

[e] *Scyrium*] Quantum in his tenebris videre possumus, agebat hic Festus de philosopho quodam, qui natione Syrus cum esset, ne eo nomine male audiret, ut Syri, Varro, sive alius, Syrium illum dixerat: huc enim pertinent Græca verba *Σκύριον, καὶ οὐκ ἔτι Σύριον.* De eo autem compositum librum ea de causa *Σκύριον* inscriptum esse. Quærendum philosophi nomen, vel potius historia.

[f] *Summussi*] Servius in fragmentis apud me addit Ennii exemplum ex l. XVII. in quo 'mussare,' pro tacere positum sit: 'Non possunt mussare boni, qui facta labore Nixi militiam peperere:' item pro dubitare: 'Mussat rex ipse Latinus, Quos generos vocet.' item pro murmurare in lib. X. 'Spectabat virtutem legionis, sive spectans si mussaret, quæ deniq. causa pugnandi fieret, aut duri laboris.' Sed Ennii versus non vacant mendo.

Agnorizomene.[16] [108] quod potes, sile, cela, occulta, tege, tace, mussa, mane. Sum, pro eum usus est Ennius lib. I. At tu non ut sum summa [17] servare decet rem: et lib. II. At sese sum quæ dederat in luminis oras. Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius: Suasa [18] quoq. omnino dirimit, non sollo [19] dupundi, id est, non tota: idem Livius: Sollicuria, in omni re curiora:[20] et solliferreum genus teli, totum ferreum. Sollers etiam in omni re prudens; et solemne, quod omnibus annis præstari debet. Solla[1] appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possint sedere, ideoq. solia sternere dicuntur, qui sollisternium habent, et solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur: quæ, ut ait Verrius, omnia ducta sunt solo.[2] alvei quoq. cavandi[3] gratia instituti, quo singuli descendunt, solla dicuntur: quæ ascendendo[4] potius dicta videntur, quam a solo.[5] Sollistimum Ap. Pulcher in Auguralis disciplinæ lib. I. ait esse tripudium, quod aut[6] excidit ex eo, quod illa fert: saxumve solidum, aut arbos viviradix ruit, quæ nec præ vitio, humani[7] cædanturve, jacianturve, pellanturve. Solum, terram. Ennius lib. III. Tarquinio dedit imperium [109] simul et sola regni: et aliubi:[8] Sed sola terrarum postquam permensa parumper. Solea, ut ait Verrius, est non solum ea, quæ solo pedis subicitur, sed etiam pro materia robustea,[9] super quam paries craticius extruitur. Solox, lana crassa, et pecus, quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barrato:[10] Ego ab lana soloci ad purpuram data: et Lucilius: Pastali[11] pecore, ac montano, hirto, atq. soloce. Sos pro eos antiqui dicebant, ut Ennius, lib. I. Constitit inde loci propter sos dea diarum. lib. III. Circum sosque sunt magnæ gentes opulentæ. lib. VII. Dum censent terrere minis, hortanturve sos. lib. XI. Contendunt Graios Græcos memorare solent sos: interdum pro suos ponebant, ut cum per dativum casum idem Ennius

16 f. *Anagnorizomene.*—17 f. *summam.*—18 f. *vasa.*—19 f. *solla.*—20 f. *curiosa.*—1 f. *Solia.*—2 f. *a sollo.*—3 f. *lavandi.*—4 f. *a sedendo.*—5 f. *sollo.*—6 f. *avi.*—7 f. *humanave vi.*—8 f. *alibi.*—9 f. *robusta.*—10 f. *Barbato.*—11 f. *Pascali.*

effert: Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit. Sultis, si voltis. Plautus in Frivolaria: Sequimini me hac sultis legiones omnes lavernæ: et in Rudente: Curate hæc sultis magna diligentia. M. Cato pro L. Cæsetio: Audite sultis milites, si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non invenerit pecuniam, egebit. Solari sine præpositione dixisse antiquos testis est Pacuvius, cum ait: Solatur, auxiliatur, hortaturq. me. Solatum [g] genus morbi maxime a rusticantibus dicitur, cujus meminit [110] etiam Afrani*us in* . . . . . arquato med*eri, cujus nomen ab au*tigine.[12] Solip*unga genus bestiolæ* maleficæ, q*uod acrius, concitatiusq.* fit fervore so*lis, a quo nomen* traxit. Sos*pes* [h] *significat apud* omnes ferre [13] auc*tores salvum;* Afranius in ep*istola: Di te sospitem* servent tuis. *Virgil. lib.* VIII. *Æneid.* Maxime Teu*crorum ductor, quo sospite* nunquam. En*nius in* . . . parentem et pa*triæ di servate* sospitem. Ac*cius in* . . . *si* rite ad patri*am sospes pervenis*set. Ennius vi*detur servatorem signi*ficare, cum dix*it: Quo sospite* liber: cæterum s*ospitare, Verrius* ait esse bonæ spe *afficere, aut bonam* spem non falle*re. Succrotilla* [i] tenuis dicebat*ur, et alta vox.*

Titinius in . . . *Fœminea* fabulare succro*tilla vocula. Afra*nius in episto*la: loquebatur succro*tilla voce serio. *Plautus in de*scribendis mulie*rum cruribus* gracilibus in Syro*: Cum extortis* talis, cum sodellis [14] cr*usculis:*

12 f. *aurigine.*—13 f. *fere.*—14 f. *todellis.*

NOTÆ

[g] *Solatum*] In exemplari est, *arquato:* ut videatur ictericos dixisse arquatos a colore auri, qui a rusticis dicuntur solati a colore Solis: nam illud . . . . . *rigine*, aurigine plane est.

[h] *Sospes*] In editione Augustiniana hoc fragmentum adeo luxatum est, ut suus ex eo sensus elici non possit. Ennii exemplum, quod est primo loco positum, respicere videtur ad titulum, quo Cæsar usus est, qui in argenteis denariis PARENS PATRIÆ dicitur: quod autem secundo loco hemistichium ponitur, id Paulus pæne suppeditavit, cum inquit: 'Videtur tamen Ennius,' &c. Accii versus videtur ex illo Homeri translatus: εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι.

[i] *Succrotilla*] Vide in 'Todi,' et in 'Crocotilum.' Varro lib. VI. de Ling. Lat. 'cum crocotilis' legit, ut hic quoq. pro *todillis* videatur fortasse scribendum *crocotilis crusculis.*

*bel*le, quæ non pedibus *irent*. *Su*cula est machinæ *genus teretis* materiæ, et foratæ, *ac crassæ*, quam ut uber scrofæ *porci circum*stant sic, versante*sque ductario* fune volunt:[15] eodem no*mine* stellas ruintque[16] *dicunt, quas aliter* [111] *appellarunt a pluvi*a hyadas. Græci ὑάδας. *nostri, exi*stimantes a subus *dici, modo Latine lo*quenti, dixerint[17] *eas Suculas.*[k] *Suc*cingulum ap*pellabant antiqui bal*teum. Plautus: *Ab Hippolyta succingul*um Herculis[18] *æque magno neu*tiquam abstu*lit periculo. Succerdæ* stercus su*illum dicebatur* . . . . us. simus *succerdæ. Titinius:* Quid habes, nisi *unam arcam sine cla*vi, eo condis *succerdas: alio nomine* succerda *dicitur opicerda* . . . homo opicer*da* . . . . *homi*nem, quem Sol *in opicerdis aspicit.* Suburanam[1] *tribum antea* succisanam[19] *per c appellaban*t ex nomine *regionis; nam parte*m imam illam quoq. *tradunt fuisse suc*cusanam dictam. *Verrius autem ait se mi*ratum esse, *cur non a nomine* pagi Succusa*ni, in quo milites* exercerentur. *Succidanea*[m] *hostia* appellatur, quæ *secundo loco cædeba*tur, quod quasi *succideretur, dicta:* quidam a suc*cedendo, non a succi*dendo dictam *putant. Sugillatum* dici existimant *ex Græco vocabulo,* quod ea pars quæ *est sub collo,* κύλον ab iis dicitur. *Sycophantas qui*dam ex hac causa

15 f. *volvunt.*—16 f. *quinque.*—17 f. *loquendi, dixerunt.*—18 f. *Hercules.*—19 *Succusunam.*

NOTÆ

[k] *Suculas*] Hic quoque locus in editione Augustiniana male nimis est acceptus: nos ad fidem exemplaris edidimus, et ex corrupta voce *ruintque*, fecimus *quinque:* et pro *loquenti*, emendavimus *loquendi:* quæ scribendi consuetudo invenitur cum in veteribus monumentis, tum in hoc ipso fragmento persæpe; in quo *set*, pro *sed: adque* pro *atque*, *quodannis*, pro *quotannis*, et alia hujusmodi reperiuntur infinita.

[1] *Suburanam*] Vide in 'Suburam.'

[m] *Succidanea*] Agellius lib. IV. cap. 7. 'Succidaneæ hostiæ, quasi succedaneæ appellatæ, quoniam si primis hostiis litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur, quæ prioribus jam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, et succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera i scilicet tractim pronuntiata.' Festus priore loco Agellii opinionem ponit: posteriore aliorum refert sententiam.

dictos putant. Atticos quondam[20] *juvenes solitos* aiunt in hortos *quorundam* irrumpere, fiscosq. *deligere, quam* ob causam lege factum[1] [112] qui id fecisset, capite[2] esset ei: quam pœnam qui persequerentur ob parvola detrimenta, sycophantas appellatos. Sulci appellantur, qua aratrum ducitur, vel sationis faciendæ causa, vel urbis condendæ: vel fossura rectis lateribus, ubi arbores serantur: fulmen quoq. qua ejus vestigium, similiter appellatur, quod vocabulum quidam ex Græco fictum,[n] quia illi dicant ὁλκόν. Suasum, colos appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: Quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam: quidam autem legunt in suaso: nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur[3] [o] in alium ex albo transire. Saltum Gallus Ælius lib. II. significationum, quæ ad jus pertinent, ita definit: Saltus est, ubi sylvæ et pastiones sunt, quarum causa casæ quoq. si qua particula in eo saltu pastorum, aut costodum causa aratur, ea res non peremit nomen saltui, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, et ejus causa habet ædificium, si qua particula in eo habet sylvam. Superescit, significat supererit. Ennius: Dum quidem unus homo Romanus[4] toga superescit: et Acer[5] in Chrysippo: Quin hinc[6] superescit, Spartam atq. [113] Amyclas trado: sed per se super significat quidem supra, ut cum dicimus, super illum cedit:[7] verum ponitur etiam pro de, Græca consuetudine, ut illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso: Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi. In Phasmate: Ehe . . . tandem

20 f. *quosdam.*—1 f. *cautum.*—2 f. *capital.*—3 f. *persuadeatur.*—4 f. *Romæ.*—5 f. *Accius.*—6 f. *si.*—7 f. *sedit.*

NOTÆ

[n] *Fictum*] Vide num melius sit *dictum*, pro eo quod est in exemplari, *fictum.*

[o] *Persuadetur*] Scribendum fortasse *persuadeatur*, pro *persuadetur*: nam in epitoma manuscripta est *persuadentur*, ut ibi quoque *persuadeatur* fuisse scriptum appareat.

percipio, super rebus nostris loqui te. Pacuvius in Medo: qua super re interfectum esse Hippotem dixisti? Cato contra Annium: Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu utiq. rem. Afranius in Virgine: Alis [8] de rebus in qua cœpisti super A [9] Supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est, integimentum oculi superius. Sub jugum mitti dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis, telisq. cum hastis defixis duabus in terra, tertiaq. ad summum earum deligata; speciei am [10] jubentur subeuntes transire. Subices Ennius in Achille pro subjectis posuit, cum dixit: Nubes per ego Deum subices humidas, inde [11] oritur imber sonitu sævo spiritu. Superstites [p] A, [12] testes præsentes significat: cujus rei testimonium est, quod superstitibus præsentibus, ii, inter quos controversia est, vindicias sumere jubentur. Plautus in Artemone: Nunc mihi licet quid vis loqui, nemo hic adest superstes: volgari quidem [114] consuetudinem [13] poni*tur pro iis, qui satis* superq. sint. *superstites etiam* liberi parentib*us dicuntur* . . . quamobrem *progredi cuperem ulterius viven*do, quanquam o*mnes superstites mihi* velim. Su*pervaganea avis vo*catur ab Au*guribus, quæ ex sum*mo cacumine *vocem emisit, quia* quasi in altis*simis, superq. omnia* vagatur, ap*pellata. Supercilia in* Junonis tu*tela putabant, in qua dicun*tur mulieres *etiam, quod iis protegan*tur oculi, per q*uos luce fruimur,* quam tribuat J*uno. Unde ipsa Dea* lucina quoq. *dicta videtur. Sup*pernati dicu*ntur, quibus femi*na sunt succisa *in modum suilla*rum pernarum. *Ennius in Annalib.* is [14] pernas succi*dit iniqua superbia* Pœni: et Catu*llus ad Coloniam: In* fossa Ligari ja*cet suppernata* [q] *se*curi. Supp*remum modo significat*

8 f. *Aliis.*—9 f. A *re.*—10 f. *ipsi eam.*—11 f. *unde.*—12 f. A *præsentes.*—13 f. *consuetudine.*—14 f. *His.*

NOTÆ

[p] *Superstites*] Servius in lib. III. Æn. 'Suis utrisque superstitibus i. præsentibus.' Vide supra in 'Pube præsente.'

[q] *Suppernata*] Politianus in Miscellaneis cap. 73. Festi scripturam agnoscit, et *suppernata* exscripsit: ut mirer Antonium Augustinum scrip-

summum, ut *cum dicit* . . *pater* suppreme bel*li et armorum Mavors* potens.[r] Plautus: *Me certe suppre*mum habuisti sem*per in rebus* tuis: alias extre*mum significat, ut* in legib. XII. Solis *occasus suppre*ma tempestas esto . . . *suppremo* crimine necte tuo. *Unde dicimus* ab illo sepeliri die s*uppremo* . . . et quasi suppremo l*ugentes* tempora voltu. Cato de . . *do*lentis nunquam cuiquam: *reo apud* [115] *Prætorem denegasse supp*remam advoca*tionem: alias pro* maximo, cum duas *oves, et triginta bo*ves suppremam mul*tam dicerent. Su*bsidium[s] dice*batur quando mil*ites subside*bant in extrema acie, lab*entiq. aciei *succurrebant: quod* genus militum *constabat ex iis, qui* emeruerant *stipendia; locum t*amen retine*bant in exercitu:* quæ erat ter*tia acies Triariorum*, ut Plautus *in Frivolaria:* Agite nunc, subsi*dite omnes, quasi solent* triario.[15] si*mili modo dicti præ*sidiarii, ante eos *collocati qui er*ant, aut in alio *loco præpos*iti. Subsolaneæ *quæ sunt sub solo re*s appellantur; *nec ad unius nomen* rei solum conferunt: *subsolanei enim dicuntur qu*i infimum *solum colunt: ut qu*i in terram, super*solanei: dicitur inde soli*dum, imum *solum; rursus quo planta pedis* innititur. *Subsilles*[t] *sunt, quas aliter* ipsijlles[16] vo*cant, lamellæ necessariæ sacris,* quæ ad rem *divinam conferre dicuntur* maxime, *specie virum et muli*erum. Substillum *antiqui appellaba*nt tempus ante *pluviam, jam p*æne uvidum, (dum)[17] *et post pluvi*am, non persiccum, quod *jam stillaret,* aut nondum desiset.[18] *Subscudes ap*pellantur cunetæ[19] ta*bellæ, quib.* tabulæ inter se con*figuntur, qui*a quo eæ immittuntur, *succuditur.*

15 f. *triarii.*—16 f. *ipsuliccs.*—17 ( ).—18 f. *desisset.*—19 f. *cuneatæ.*

NOTÆ

sisse, Politianum a Marullo irrisum, quod *expernata* pro *suppernata* apud Catullum reposuerit.

[r] *Potens*] 'Belli potens' ab incerto poëta dictus Mars, ut 'Cypri potens' Venus ab Horatio.

[s] *Subsidium*] Vide in 'Præsidium,' ex eo enim loco partem hujus fragmenti restituimus, quæ agit de præsidiariis.

[t] *Subsilles*] Vide in 'Ipsulices.'

Pacuvius in Niptris: Nec [116] ulla subscus cohibet compagem alvei. Plautus in Astraba: Terebratus multum sit, et subscudes addite. Sub corona venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire, ut ait Cato in eo, qui est de re militari: Ut populus suus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veniat.[20] id autem signum est nihil præstari a populo.[1] quod etiam Plautus significat in Hortulo: Præco ibi adsit cum corona, cuiq. liceat veniat.[2] Sublimen est in altitudinem elatum, ut Ennius in Thyeste: Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Jovem. Virgilius in Georgicis lib. I. Hic vertex nobis semper sub.[3] Sublimavit dixit A[4] id est, in altum extulit, Originum lib. II. In maximum decus atq. in excelsissimam claritudinem sublimavit: id autem dicitur a limine superiore, quia supra nos est. Succenturiare est explendæ centuriæ gratia supplere, subicere. Plautus in Saturione: Subcenturia centum, require, qui te delectet domi: et Cæcilius in Triumpho: Nunc meæ militiæ[5] astutia opus est subcenturia.[6] Subrumari dicuntur hædi, cum ad mammam admoventur, quia ea [117] his vocabantur,[7] vel quia rumina trahunt lacte sugentes. Subulo Tusce tibicen dicitur: itaq. Ennius: Subulo quondam marinas propter adstrabat[8] plagas. Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait. Hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt, ita appellatam et regionem urbis, et tributum a stativo præsidio, quod solitum sit succurrere Exquiliis, infestantibus eam partem urbis Gavinis: indicioq. esse, quod adhuc ea tribus per c literam non b scribatur. Subverbustam, veribus[9 u] ustam significat Plautus cum ait: Ulcerosam, compeditam, sub-

20 f. *veneat.*—1 f. *ab ullo.*—2 f. *veneat.*—3 f. *sublimis.*—4 f. A *Cato.*—5 f. *malitiæ.*—6 f. *subcenturiata.*—7 f. *rumis vocabatur.*—8 f. *adstabat.*—9 f. *verberibus.*

NOTÆ

[u] *Subverbustam, veribus*] In margine scripsimus *verberibus* pro *veribus*, nam Horatius dixit 'Uri virgis.'

verbustam, sordidam. Suboles ab olescendo, id est, crescendo, ut adolescentes quoq. et adultæ,[10] et indoles dicitur. Lucretius lib. v. Sive virum suboles, sive est muliebris origo. Virgilius: Cara Deum suboles, magnum Jovis incrementum. Subuculam Ælius Stilo, et Cloatius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod Diis detur ex ablica[11] et oleo, et melle: nam de tunicæ genere notum est omnibus. Sub vos placo, in precibus fere cum dicitur, significat id, quod supplicio,[12] ut in legibus: Transq. dato, edendoque[13] plorato. Suffiscus dicebatur folliculus testiculorum arietinorum, [118] qui celebris us*us erat pro marsu*pio, forsitan *dictus suffiscus* a fisci similitu*dine. Subacti:* molliti: alias *compulsi, et coacti:* ut cum dicim*us pecus sub arbore* subactum: *alias victi. Suppli*cium a supp*liciis differt, ut usus ar*guit, quod *in usu sit, ut dicimus* hæc Deorum, *illud hominum: cum su*matur supp*licium de aliquo,* id est, de pœ*na agatur ejus, qui jubetur* cædi. Supplic*ia*[x] *sunt, quæ caduceato*res portent *ea sumebantur ex* verbena falici[14] *arbore, nec enim ex* alia supplicia *fas erat, quam de ver*bonis[15] sumi. Sin*nius Capito ait, cum ci*vis necaretur, i*nstitutum fuisse, ut* Semoniæ res s*acra fieret verve*ce bidente, *ut eo sacrificio pœ*na salutis[16] c*ivibus, caput ipsum dam*nati, patrim*oniumq. cui delibatum esset,* id fieret sa*crum Deo: indeq. fuisse* solitum, ut *quia tunc in Forum suppli*candi causa *prodiret Rex sacro*rum, ut id vo*caretur supplicium: hoc vero* semper ela*tum*[17] *a multis: quo exem*plo docet supplic*ia dici supplicamenta:* nunc

10 f. *adulti.*—11 f. *halica.*—12 f. *supplico.*—13 f. *endoque.*—14 f. *felici.*—15 f. *verbenis.*—16 f. *solutis.*—17 f. *sæpe relatum.*

NOTÆ

[x] *Supplicia*] Sallust. in Jugurth. 'Legatos cum suppliciis mittit.' Soph. in Œdip. Tyr. 'Ικτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι. Isidorus lib. v. cap. 27. 'Supplicium proprie dicitur, non quo quis punitur, sed qui ita damnatur, ut bona ejus consecrentur, et in publico redigantur: nam supplicia dicebantur supplicamenta, et supplicium dicitur, de cujus damnatione delibatur aliquid Deo.' Et lib. vi. cap. 18. ex Serv. in lib. i. Æn. 'Unde supplicia dicuntur supplicationes, quæ fiebant de bonis passorum supplicia: sacræ enim res de rebus execrandorum fiebant.' Sinnii Capitonis testi-

fere supp*licia pro pœnis dicun*tur. Sufes[y] dic*tus Pœnorum ma*gistratus, ut Oscor*um Mediastuticus*. Calidius in oratione *in* Q. *Cæci*lium: Non ne vobis J*udices ignem* et fumus prosequi *et flamma* videtur. Sinatus[18] cens*uit referentib.* sufetis. Sub[z] vitem h*astas jacere* [119] *dicitur veles, cum eas sub* manu *sursum mitti*t. Lucilius: Ut *veles bonus sub vit*em qui subsit[19] has*tas*. *Sub vitem prœliar*i dicuntur *milites, cum sub vinea* militari pug*nant, Lucilius: Æq.* prodire *in altum, prœliari pro*cul sub vite. *Sub vineam jacere dicun*tur milites, *cum adstantibus centuri*onibus, ja*cere coguntur sudes*. Supparus, *dicebatur puellare* vestimen*tum lineum, quod et s*ubucula ap*pellabatur*. *Pomponius i*n Fullonia . . . . . *Velum* omne quod *ex lino est, dicitur sup*parum: puni*ceum vestimentum ita vo*cat Nevi[20] de *bello Puni*co. Et in Nautis, *vocat Neptuno v*estem conse*cratam, supparum: at* nunc supparos *appellamus vela li*na jam[1] crucem *expansa*. *Mulier vi*detur puella *supparo induta, ut Afran*ius ait: Puella *non sum, supparo si in*duta sum. Supa,[2] *significat, jacit: unde dissip*at, disjicit: et *obsipat, obicit: et insipat*, insipit . . . . . inicit far in olam.[3] [a] *Sutelæ, dolosæ* astutiæ, a simili*tudine suentium di*ctæ sunt. Sus*pectus, est diversæ* significationis: *a suspicor enim*, et suspicio parti*m venit: ita*q. non mirum, si *non una significati*o dari potest. Su*trium quasi eant, ut*iq. in proverbium *abiit ex hac causa*. Gallico tu*multu quon*dam edictum est [120] legiones Sutrii ut præsto essent cum cibo suo: quod usurpari cœptum est in iis, qui suis rebus, opibusq. officii id præstarent, quib. debe-

18 f. *Senatus*.—19 f. *submisit*.—20 f. *Nævius*.—1 f. *linea in*.—2 f. *Sipat*.—3 f. *ollam*.

NOTÆ

monium in fragmento apparet: reliqua ipsæ nobis antiquitatis reliquiæ suggesserunt, a quibus de Rege sacrorum in Forum supplicandi causa prodeunte accepimus.

[y] *Sufes*] Vide supra in 'Maritavere.'

[z] *Subsit*] Lucius in exemplari habet *subsit*, ut nos edidimus, non autem *subit*: pro quo Paulus *submisit*, in epitoma.

[a] *Olam*] *Olam* pro *ollam* dicebant antiqui, ut *ole* pro *olle*: nam semivocales, consonantes, et mutas non geminabant. Vide in 'Solitaurilia.'

rent. Plautus: Sed facito dum merula per [4] versus, quod [5] cantat colas cum suo cuiq.[6] facito veniant, quasi eant Sutrium. Suopte, A [7] ipsius, ut meopte, meo ipsius, tuopte, tuo ipsius. Suillum genus invisum Veneri prodiderunt poëtæ ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea: quidam autem, quod immundissimi sint sues ex omni mansueto pecore, et ardentissimæ libidinis: ita, ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare, et subire dicuntur. Sus Minervam in proverbio est, ubi quis id docet alterum, cujus ipse inscius est: quam rem in medio, quod aiunt, positam Varro et Euhemerus ineptis mythis involvere maluerunt, quam simpliciter referre. Strues genera liborum sunt, digitorum conjunctorum non dissimilia, qui superjecta panicula in transversum continentur. Struices antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus: Cerialis cænas dat: ita mensas extruit, tantas struices concinnat patinarias. Et Livius: quo Castalia per struices saxeas lapsu accidit. Struere, [121] antiqui dicebant pro adicere,[b] augere, unde industrios quoque M. Cato jure, lege, libertate, Rep. communiter uti oportet: gloria atq. honore, quomodo sibi quisq. struxit: aut [8] in XII. quod est: si calvitur, pedemve struit; manum endo jacito. Alii putant significare retrorsus ire; alii in aliam partem; alii fure; [9] alii gradum augere; alii minuere; ac vix pedem pedi præfert, otiose it, remoratur. Scoppus est, ut Adeius [10] Philologus existimat, quod Græce συρόφιον [11] vocatur: et quod sacerdotes pro insigni habent in capite: quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium: itaq. apud Faliscos idem [12] festum esse, qui vocetur Struppearia, quia coronati ambulent: et a Tusculanis, quod in pulvinari imponatur Casto-

4 f. *memineris.*—5 f. *quos.*—6 f. *colax, cum cibo tum quoque eos.*—7 f. A *suo.*—8 f. *at.*—9 f. *fugere.*—10 f. *Ateius.*—11 f. *στρόφιον.*—12 f. *diem.*

NOTÆ

[b] *Adicere*] *Adicere* pro *adjicere*, antiqua scribendi consuetudine in exemplari exaratum est.

ris, struppum vocari. Strutheum in mimis præcipue vocant obscenam partem virilem s, a salacitate videlicet passeris, qui Græce struthos dicitur. Strenam vocamus, quæ datur die religioso, ominis boni gratia a numero, quo significatur alterum, initiumq.[13] venturum similis commodi veluti trenam, præposita s litera, ut in loco, et lite solebant antiqui. Strebula Umbrico nomine Plautus appellat coxendices [122] hostiarum, quas *Græci* μηρία *dicunt, quæ* in altaria im*poni solebant, ut Plau*tus ait in Fri*volaria Strebula* agnina tene . . . . bulis. Stlata *genus erat navigii,* latum mag*is, quam altum, sic* appellatum *a latitudine, sed ea* consuetudine, *qua stlocum pro locum, et stli*tem antiqui *pro litem dicebant. Stlembus,* gravis, tar*dus, sicut Lucilius* . . Apulidæ pe*dibus stlembum dixit,* cum refer*t equum pigrum et tardum.* Stelionem[14] *genus aiunt lacertæ, quod* Verrius dic*tum ait, quia virus* stillet cibo, po*tius, quam quod ali*bi[15] a stellarum *similitudine, quia* varium est. *Stipem*[c] *dicebant pe*cuniam signa*tam, quod stiparetur:* ideo stipulari *dicitur is, qui in*terrogatus, *spondet stipem, id est,* æs. Stir*pem*[d] *in masculino gene*re antiqui *usurparunt pro eo quod est, se*mina, met*aphorice dicentes, poëtæ* quæ nunc in *fœmineo proferunt gene*re. Livius: T*radunt familias quo*rundam Rom*anorum Trojano stirpe ante* conditam Rom*am procreatas. Idem Li*vius: Ostrymon *quendam memorant* Graio stirpe ex*titisse. Ennius Annal.* nomine Pyrrh*us uti memorant* a stirpe supremo . . . . . est, revoca fratre*m eodem stirpe prognatum,* plaudite: quam Gall*us Ælius sic de*finit: Stirpest[16] gent*is propagatio, ut* qui[17] a quoq.

13 f. *tertiumq.*—14 f. *Stellionem.*—15 f. *alii.*—16 f. *stirps est.*—17 f. *quis.*

NOTÆ

[c] *Stipem*] Antiqua inscriptio in schedis apud me sic habet: IMP. CÆSAR DIVI. F. AVGVSTVS. PONTIFEX. MAXIMVS. EX. STIPE. QVAM. POPVLVS ROMANVS. ANNO. NOVO. APSENTI CONTVLIT. VOLKANO. *Stipem* scilicet, quam Glossarium interpretatur, ἐλεημοσύνην.

[d] *Stirpem*] Vide in 'Nautiorum.' Charisius lib. I. addit exemplum Pacuvii: 'Qui stirpem occidit meum.'

est prognatus: *stirpes autem* [123] *per translationem* dicuntur *ab stirpibus iis, quæ sub* imis arbori*bus nascuntur. Stip*atores appel*labantur corporis cu*stodes, quos *antiqui latrones dice*bant, i. mer*cenarios; qui cum* ferro ve*lut circundabant* Regum cor*pora. Stipes fustis terræ* defixus: Afra*nius in* . . . . Porro honeste *quam fecerit, qui stip*ite hostium[18 e] *impulit, vostram impl*oro fidem, qui *adestis* . . . . eam sylvam, et . . . *us in* . . hostili in me la*ctu*[19] *percussit la*tus, ut revolso *stipite miles,* qui jactu vali*do percussit* parmam: nisi si *stipitem ponere* voluit pro *telo, vel hasta. Accius* in Bacchis: Ec*quem stipitem abi*egum,[20] aut al*neum* . . . us. Ennius . . . . . *stip*ites abiegno[1] . . . . . e stipitem . . . *intere*mit eum, qua . . *stipitem a*rripit. Strit*tavum antiqui dice*bant pro tri*tavo, qui est pater ata*vi, et ataviæ; *ut stlitem, pro lite.* Strigores in N*elci carmine pro Stri*gosis positum *invenitur, id est, densa*rum virium ha*minibus.*[2] *alias, strig*ores, exerciti. Stri*gæ appellabantur* ordines rerum *inter se continu*atæ[3] colocata*rum,* a *strigen*do dictæ. Stri*gas* (*ut ait Verri*us)[4] Græci syrnia ap*pellant,* quod maleficis mulieribus [124] nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant. Itaq. solent his verbis eas veluti avertere Græci: *ΣΤΡΡΙΝΤΑΡΟΜΡΕΙΕΝ ΝΥΚΤΙΚΟΜΑΝ ΣΤΡΙΝΤΑΤΟΛΛΟΝ ΟΡΝΙΝ ΑΝΩΝΥΜΙΟΝ ΩΚΥΡΟΡΟΥΣ ΕΡΙ ΝΗΑΣ.* Statuliber est, qui testamento certa conditione proposita jubetur esse liber: et si per heredem est,[5] quo minus statuliber præstare possit, quod præstare debet, nihilominus liber esse videtur. Status dies vocatur qui judicii causa est constitutus cum peregrino[6] ejus enim generis ab antiquis hostes[7] appellabantur,

18 f. *ostium.*—19 f. *jactu.*—20 f. *abiegnum.*—1 f. *abiegnos.*—2 f. *hominibus.*—3 f. *continuate.*—4 ( ).—5 f. *stet.*—6 f. *peregrini.*—7 f. *hoste.*

NOTÆ

[e] *Hostium*] *Ostium* sine nota aspirationis scribendum, licet in exemplari sit *hostium,* ut *hostreis* supra in 'Scrupi,' pro *ostreis.*

quod erant pari jure cum populo R. atq. hostire ponebatur pro æquare. Plautus in Curculione: Si status condictus cum hoste intercedit dies, tamen est eundum, quo imperant ingratis. Stagnum quidam dici putant, quod in eo aqua perpetuo stet: alii, quod is locus a Græcis συεινὸς [8] dicitur, quia bene contineat aquam. Satura,[f] et cibi genus ex variis rebus conditum est, et lextis alis[9] legibus conferta: itaque in sanctione legum adscribitur: Neve per Saturam abrogato, aut derogato. T. Annius Luscus in ea, (quam)[10] quam dixit adversus Ti. Gracchum: Imperium quod plebes per Saturam dederat, id abrogatum est: et C. Lælius in ea, quam pro se dixit: Dein postero die, quasi per Saturam [125] sententiis exquisitis in deditionem accipitur. Statæ Matris simulacrum in Foro colebatur, postquam id collastravit,[11] ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore, magna pars populi in suos quiq. vicos rettulerunt ejus Deæ cultum. Stalagmium genus inaurium videtur significare Cæcilius in Carine, cum ait: Tum ex aure ejus stalagmium domi habeo. Stolidus, stultus. Ennius l. I. Nam vide pugnare sues stolidi solidi[12] sunt: et in Alexandro: Hominem appellat, quia lascivi stolide non intellegit: et Cæcilius in Hypobolimæo: Abi hinc tu stolide, illi[13] ut tibi sit pater? et in Andronico:[14] Sed ego stolidus, gratulatum me oporteat[15] prius. Stuprum pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine: fœde, stupreque castigor cotidie: et in Appi sententiis: qui animi . . . compotem esse, nequid fraudis, stupriq. ferocia pariat. Nævius: Se seq. ii perire mavolunt ibidem, quam cum stupro redire ad suos popularis: item: Sin illos deserant fortissimos viros, magnum stuprum po-

8 f. στεγνός.—9 f. *multis aliis*.—10 ( ).—11 f. *collustravit*.—12 f. *soliti*.—13 f. *illic*.—14 f. *Androgyno*.—15 f. *oportuit*.

NOTÆ

[f] *Satura*] In fragmento legis Serviliæ sic est: EXTRA. QUAM. SEI. QVID IN. SATVRAM. FERETVR.

pulo fieri pergentis.[16] Stuppam linum impolitum appellant Græci Dorii. Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam [126] Asturam vo*cant*. *Suber*[g] *arbor*, ac suberies, q*ua natabant in* thermi.[17] Ste*rilem*[h] *mulierem appella*bant, quam G*raci* στεῖραν *dicunt;* quæ non cipit[18] *semen genitale. Se*plasia, aut Se*plasium, ubi unguentum* memoraba*tur pretiosum. Pomponius* in Adelph*is: Di te perdant in*feri Anti*pho, quia unde hoc unguen*tum sit, q*uæris; atqui lepidum* unde ung*uentum, nisi ex Seplasia* est? Stulto*rum feriæ appellaban*tur Quirina*lia, qui erat dies festus* Qui primi[19] quo*d eo die Quirino sa*crificant ii, *qui solemni die aut* non potuer*unt rem divinam fa*cere, aut igno*raverunt suorum* fornacalium *sacrorum diem,* commissumq. *piaculum expiabant* moræ: a*tq. quod suis non fecerant,* quib. p*ermittebatur feriis, sacrum faciebant.* Sanctum[i] *ait dici Opilius Aure*lius, quod *nec sacrum est, nec religiosum.* At Ælius *Stilo, quod utrumq. esse* videatur, *et sacrum scilicet, et religiosum:* pleriq. autem, *quod ei, qui id violavit,* pœna sit, multa*ve sancita;* se ponetur[20] pro *sacro tantum. Unde* et sanctio dict*a legum: sancta item* et rogatio: qui[1] *contionem rogavit; Tr. pl.* Sanqualis avis ap*pellatur, quæ in com*mentariis augura*libus ossifra*ga dicitur, quia in *Sangi Dei* tutela est. Saccomo*rum*[k] *genus est* [127] *arboris, quam dicta*m Pomponius *ait ex fico, et mo*r,[2] quod ficus ea *sit et morus: unde* nomen per m*oron et sycon de*ductum est. Lo*lem*[3] *dici ait, quod solus sit. Eund*em modo So*lem, modo Apollinem vocari:* tu es Apollo, *ut est in carmine Sæcularі.* Sacrem[l] *porcum dici ait Verri*us, ubi jam *a partu habetur*

16 f. *pergetis.*—17 f. *thermis.*—18 f. *concipit.*—19 f. *Quirini.*—20 f. *sed ponitur.*—1 f. *quique.*—2 f. *moro.*—3 *Solem.*

NOTÆ

[g] *Suber*] Vide in 'Suberies.'

[h] *Sterilem*] Verbum *cipit*, quod est in exemplari, potest ferri, si id majus, quam *concipit.*

[i] *Sanctum*] Videndus Macrobius in Saturnalibus, unde hæc suppleta sunt.

[k] *Saccomorum*] Isidorus lib. XVII. cap. 7. 'Sycomorus, ficus et morus sunt Græca nomina:' in vulgatis tamen *sicut* pro *ficus* corrupte scriptum est.

[l] *Sacrem*] Cato adversus Q. Minucium Thermum citatur in hoc frag-

purus, a qua re appel*latum esse sacrem dicit*: ita id adji*cit, quod parum opus est;* omisit voca*buli etymon. Plautus: Ado*lescens qui*bus hic pretiis porci* veniunt sa*cres, sinceri?* nummum unum *en a me accipe, jube te* plari[4] de mea *pecunia: et in Rudente*: Sunt domi *agni et porci sacres.* Cato adver*sus Q. Minucium Ther*mum, post . . . . . *sa*crem in si*nu mactavit, ponitur ali*quando pro ho*stia. En*nius; *Fuso sangui*ne sacrem. *Sacrificium quod pro uvis pr*imis fiat, *appellabatur ab antiquis sa*crima: est *autem, ut Ælius Stilo et Clo*atius dicunt, *mustum indi*tum in amphoram *Liberalibus sacri*ficii causa, pro *uvis et vino,* quæ quasi sacra *sunt, cum lib*ero fit, ut præ*metium, cum* Cereri. Sacrificulus[m] *Rex appellatur,* qui ea sacra, quæ *facere Reges* sueverant, facit: *primus memorat*ur post reges ex*actos Sicinius Bell*utus. Sacella di*cuntur loca* Diis sacrata sine [128] tecto. Sacrosanctum dicitur, quod jure jurando interposito est institutum: si quis id violasset, ut morte pœnas penderet: cujus generis sunt Tr. Pl. Ædilesq. ejusdem ordinis: quod adfirmat M. Cato in ea, quam scripsit, Ædilis plebis sacro sanctos esse. Sacratæ leges sunt, quibus sanctum est, qui quid adversus eas fecerit, sacer alicui Deorum sicut[5][n] familia, pecuniaque: sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes jurata in monte Sacro sciverit.

Seclusa sacra dicebantur, quæ Græci mysteria appellant. Scæna ab aliis; a quibusdam sacena appellatur, dolabra

4 f. *piari.*—5 f. *sit cum.*

NOTÆ

mento, ut ex ejus reliquiis apparet. Plautus manuscriptus in Menech. habet *synuri*, ut fortasse ad Aristophanis versum respexerit in Acharn. Ἀλλ' οὐδὲ θύσιμός ἐστιν αὐτή. Με. σαμάν; πᾶ δ' οὐχὶ θύσιμός ἐστιν; Δι. κέρκον οὐκ ἔχει. In exemplari plane est .... *ine.* ex quo fecimus *sanguine.*

[m] *Sacrificulus*] Opinor extremis illis literis, quæ sunt in exemplari ... *utus*, indicari nomen Sicini, qui dictus est Bellutus: fieri enim potest, ut Verrius non eos, quos Livius et Dionysius, qui Manium Papirium primum sacrificulum produnt, sed alios historicos fuerit secutus.

[n] *Deorum sicut*] Pro *sicut* scribendum, *sit cum.* Vide in 'Publica pondera.'

pontificalis. Sarissa est hastæ Macedonicæ genus. Sacer mons appellatur trans Anienem, paulo ultra tertium miliarium; quod eum plebes, cum secessisset a patribus, creatis Tr. plebis, qui sibi essent auxilio, discedentes Jovi consecraverunt. At homo sacer is est, quem populus judicavit ob maleficium, neq. fas est eum immolari; sed, qui occidit, parricidii non damnatur: nam lege tribunicia prima cavetur, si quis eum, qui eo plebei scito sacer sit, occiderit, parricida ne sit: ex quo quivis homo malus, atq. improbus sacer appellari solet. [129] Gallus Ælius ait sacrum esse quocunque modo atq. instituto civitatis consecratum sit, sive ædis, sive ara, sive signum, sive locum,[6] sive pecunia, sive quid aliud quod Dis dedicatum, atq. consecratum sit: quod autem privati, suæ religionis causa, aliquid earum rerum Deo dedicent, id Pontifices Romanos non existimare sacrum: at si qua sacra privata succepta[7] sunt, quæ ex instituto Pontificum stato die, aut certo loco facienda sint, ea sacra appellari, tamquam sacrificium: ille locus, ubi ea sacra privata facienda sunt, vix videtur sacer esse. Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septimontio Ligures, Siculosq. exegerunt, nam vere sacro nati erant. Sagmina° vocantur verbenæ, id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur a Consule, Prætoreve, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumq. indicendum vel a sanciendo id est, confirmando. Nævius A[8] Jus sacratum Jovis jurandum sagmine. Sagaces appellantur multi ac sollertis acuminis. Afranius in Brundisina: Quis tam sagaci corde, atq. ingenio unico. Lucretius l. II. Nec minus hæc animum [130] cognoscere *posse sagacem*. *Sagacem* etiam canem *dixit* . . . . invictus ca*nis*, *sagax*, *validis vi*ribus fretus. *Saga quoque dicitur* mulier peri*ta sacrorum*,

6 f. *locus*.—7 f. *suscepta*.—8 f. A *Scapos, atq. verbenas sagmina sumpserunt*.

NOTÆ

° *Sagmina*] Versum Nævii, qui deest in exemplari, in margine addidimus ex Pauli epitoma. Cicero: 'O fides alma, apta pinnis, et jusjurandum Jovis.'

et vir sapiens pro*ducta prima syllaba,* forsitan prop*ter ambiguitatem* evitandam. *Sanates*[p] *quasi sana*ti appella*ti, id est, sanatæ mentis.* Sulpicius *autem Rufus, Sanates,* et Opillus[9] *Aurelius existimant* dici inferio*ris loci gentes,* ut Tiburte*s, et alios, qui cum* populo Tibur*te habitarunt in agro* Tiburti, id *est, peregrinos, inf*eriorisq. lo*ci gentes : itaq. scriptum est* in XII. Nexo, *solutoque,* forti, sanati*q. idem jus esto :* id est, bonor*um, quod et peregrino,* qui et infe*riorum coloniarum,* quæ sunt *deductæ in Pris*cos Latinos, *quas Priscus rex in*egerit secundum *mare, supra et in*fra Romam, in c*ivitates Latinorum,* eosq. sanat*is, propterea quod* præter opinio*nem eos paravis*set, sanavisse*tq. et cum eis pa*cisci potuisset, no*minavit ; ut ait* Cincius l. II. de *officio jurisconsulti* : ne Valerius *quidem Messala* in XII. explanatio*ne id omisit : qui ta*men in eo libro qu*em de dictis in*volute inscribi,[10] for*tis et sanatis* duas gentes finitimas *esse ait,* [131] *de quibus le*gem hanc scrip*tam esse, qua cautum,* ut id jus man*ifesto, quod populus* R. haberent : *neq. alios, quam for*ctos, et sana*tes eam legem si*gnificare exis*timat, hoc intellec*tu : multi sunt, *quib. quod alias pla*cuit, displi*ceat postea : ideoq. ait,* sant forcti,[11] *significare sa*nati insani.

Sarpta[q] *vinea putata : i*d est, pura *facta : virgulæ enim re*lictæ inpe*dimento vitibus sol*ent esse, quæ *ideo abscinduntur :* inde etiam *sarmenta scrip*tores dici pu*tant : sarpere enim* antiqui pro pur*gare dicebant. Sar*te in Augu*ralibus pro inte*gro ponitur ; *sane, sarteque* audire, vi*dereq. . . ob quam caus*am opera pu*blica, quæ locantur, ut i*ntegra præs*tentur, sarta tecta vo*cantur : et*enim sarcire est integrum* facere.

9 f. *Opilius.*—10 f. *inscribit.*—11 f. *sanati facti.*

NOTÆ

[p] *Sanates*] Videndus Festus in 'Forctis,' et in 'Sanates.' In 'Marspedis' autem simili modo dixit, 'ne Messala quidem Augur in explanatione auguriorum reperire se potuisse ait,' quo hic, 'ne Valerius quidem Messala in 12. explanatione id omisit.' Extrema verba hujus fragmenti, quibus opinio Messalæ refertur de Forctibus et Sanatibus male in aliis editionibus accepta sunt.

[q] *Sarpta*] Vide in 'Sarpiuntur.'

Sarra dicebatur, quæ nunc Epiros *dicitur*. *Sardare* intelligere *significat*. *Nævius* belli Pu*nici libro* . . *Quod* bruti nec satis *sardare queunt*. Sardi venales *alius alio nequior* : ex hoc natum *proverbium vi*detur, quod ludis *Capitolinis, qui* fiunt a vicinis[12] *prætextatis au*ctio Velentium[13] *fieri solet*, in qua novissimus *quisq. det*errimus producitur *a præcone* senex cum toga [132] paretexta,[14] bullaque aurea, quo cultu reges soliti sunt esse E . . . corum,[15] qui Sardi appellantur : quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrhenus enim inde profectus cum magna manu eorum, occupavit eam partem Italiæ, quæ nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait, Ti. Gracchum Consulem collegam P. Valeri Faltonis Sardiniam, Corsicamq. subegisse, nec prædæ quicquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit. Sarcito in XII. Ser. Sulpicius ait significare damnum solvito, præstato. Sardanapalus rex Assyriorum fuit unicæ luxuriæ, inter mulieres, epulasq. versatus semper, atq. omni tempore. Sargus, piscis genus, qui in Ægyptio mari fere nascitur. Lucilius : Quem præclarus helops, quem Ægypto sargus movebit Saturnia Italia, et mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur. Saturnii quoq. dicebantur, qui castrum in imo clivo Capitolino incolebant, ubi ara dicata ei Deo ante bellum Trojanum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus : nam Italici auctore Ænea velant [133] capita, quod is, cum rem divinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri, ne ab Ulyxe cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit, atq. ita conspectum hostis evitavit. Saturno dies festus celebratur mense Decembri, quod eo ædis est dedicata : et is culturæ agrorum præsidere videtur, quo etiam[16] falx est ei insigne : versus quoq. antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnii

12 f. *vicanis*.—13 f. *Veientium*.—14 f. *prætexta*.—15 f. *Etruscorum*.—16 f. *quoniam*.

appellantur: quibus et a Nævio bellum Punicum scriptum est, et a multis aliis plura composita sunt qui Deus in saliaribus Saturnus[17] nominatur, videlicet a sationibus. Sas Verrius putat significare eas, teste Ennio, qui dicat in l. I. Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas: cum suas magis videatur significare: sicuti ejusdem lib. IIII. fatendum est eam significari, cum ait: Nec[18] quisquam philosophiam quæ doctrina[19] Latina lingua non habet, sapientia quæ perhibetur (in somnis vidit prius, quam sam discere cœpit. idem cum ait sapsam pro ipsa, nec alia ponit in lib. XIII. Quo res sapsa loca sese ostentatque, jubetque: et Pacuvius in Teucro: Nam Teucrum regi sapsa res restibiliet.[20] Scævam,[r] volgus quidem et in bona, et in mala re vocat: cum aiunt [134] bonam, et malam *scævam: at scriptores* in mala pone*re consueverunt, ut* apud Græcos *invenitur positum* pro sinistro. sca*evum usurpavit Hos*tius in belli Hi*strici libro* . . sentit scæv*um* . . . abit penitus . . . . *Saperda*[s] genus pessimi p*iscis: sapientem etiam* significat, c*um ait Varro: Belli, festivi* saperdæ, cu*m simus omnes.*

Sanderacam *ait esse genus coloris,* quod Græci s*andicem appellant.* Nævius, meru*la sanderacino colore.* Sabini quod *volunt somniant, vetus* proverbium e*sse, et inde manasse ait* Sinnius Capito, *quod quotiescunq. sacri*ficium prote*rviam fieret, hominem* Sabinum at[1] *illud adhibere solebant:* nam his[2] pro*mittebat se pro eis somniatu*rum: idemq. *postquam evigilasset, sacra* facientibus *narrabat omne quicquid* in quiete vi*dis-*

17 f. *Satirnus.*—18 f. *Neq.*—19 f. *philosophia (quam) doctrinam.*—20 f. *Teucro regnum sapsa res stabiliet.*—1 f. *ad.*—2 f. *is.*

NOTÆ

[r] *Scævam*] Plautus in Pseudolo: 'Bene prædatus ibo: bona scæva est mihi.' Vide Varronem VI.

[s] *Saperda*] Varro Modio apud Nonium in Saperdæ: 'Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperdæ cum simus σαπροί.'

*set, quod quidem esset ex sacri*fici religione. *Unde venisse videtur* in proverbium: *Sabinos solitos quod* vellent somn*iare: sed quia propter avidi*tatem bibendi q*uædam anus mulieres* id somnium cap*tabant, vulgatum est* illud quoq. . . anus *quod volt som*niat: fere enim quo*d vigilantes a*nimo volvimus, *id dormientib. ap*parere solet. Sam*buca organi dicitur* genus, a quo Samby*cistriæ quoq.* dicuntur: per similitu*dinem etiam* eam machinam appella*runt, qua* [135] *urbes expugna*nt; nam ut in *organo chordæ, sic in m*achina funes *intenduntur. Sa*mnitibus nomen *factum ab hastis,* propter genus *hastæ, quod σαυνία* appellent *Græci. alii aiunt* Sabinis vere *sacro voto, hoc genus* hominum *extra fines ejectum* Comio Castronio *duce occupasse c*ollem, cui nomen *Samnio, a quo Samnites. Salar*iam viam *incipere ait a port*a, quæ nunc Col*lina a colle Quirina*li dicitur.

*Salaria autem propterea a*ppellabatur, *quod impetratum fuer*it, ut ea liceret *a mari in Sabinos sa*lem portari.

Salacia dicta est quod salum ciet; an*tiquos autem ait eo* vocabulo poë*tas pro aqua ipsa usos esse.* Pacuvius *in* . . . . . *Hinc sævitia*m Salaciæ *fugimus, lætiq. munere* vescimur *Cereris: post condor thalamo,* nemo ut me *tunc inde queat abducere mortali*um sæptem *circum mæro. Sulutaris* porta ap*pellata est ab æde Sa*lutis, quod ei *proxima fuit: alii ob sa*lutationes. Vo*cantur Megalesia qui n*unc ludi, scænicos *olim dicebant, quo*s primum fecisse C. . . . . lium M. Popillium, M. *F. Curules Ae*diles, memoriæ *prodiderunt* historici: solebant *his prodire mimi* in orchestra, dum *intus actus fab*ulæ componeren*tur cum versib. ob*scenis. Salva res[t] *est, dum cantat* senex, quare parasiti [136] Apollinis in scæna dictitent, causam Verrius in l. v. quorum prima est P litera, reddidit: quod C.[3] Sulpicio, C.[4] Fulvio Cos. M. Calpurnio Pisone Pr. Urb. faciente

3. f. *P.*—4 f. *C. N.*

NOTÆ

[t] *Salva res*] De parasitis Apollinis videndus Athenæus lib. VI.

ludos, subito ad arma exierint, nuntiatio adventus[5] hostium, victoresq. in theatrum redierint solliciti, ne intermissi religionem adferrent, instaurati qui[6] essent, inventum esse ibi C. Pompinium[7] libertinum mimum magno natu, qui ad tibicinem saltaret: itaq. gaudio non interruptæ religionis editam vocem nunc quoq. celebrari: at in hoc libro refert Sinnii Capitonis verba quibus eos ludos Apollinares Claudio, et Fulvio cos. factos dicit ex libris Sibyllinis, et vaticinio M.[8] vatis institutos, nec nominatur ullus Pomponius, ridiculeq. de ip.[9] . appellatione parasitorum Apollinis hic causam reddit, cum in eo præterisset: ait enim ita appellari, quod C. Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui fere omnibus mimis parasitus inducatur: quam inconstantiam Verrii nostri non sine rubore retulit. Salios a sallendo[10] saltando dictos esse, quamvis dubitari non debeat, [137] tamen Polemon ait Arcada quendam fuisse, nomine Salium, quem Æneas a Mantinea in Italiam deduxerit, qui juvenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. At Critolaus Saonem ex Samothrace cum Ænea Deos Penates qui Lavinium transtulerit, saliare genus saltandi instituisse: a quo appellatos Salios, quib. per omnis dies, ubicumq. manent, quia amplæ ponuntur cænæ, siquæ aliæ magnæ dum,[11] saliares appellantur. Salmacis nomine nympha Cæli et Terræ filia fertur causa fontis Halicarnassi aquæ appellandæ fuisse Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret: ob eam rem, quod ejus aditus angustatus parietib. occasionem largitur juvenib. petulantib. antecedentium[12] puerorum, puellarumq. violandarum, quia non patet refugium. Ennius: Salmacida spolia sine sanguine, et sudore. Salias[u] virgines Cincius ait esse conducticias, quæ ad Salios adhibeantur cum apicib. paluda-

5 f. *nuntiato adventu.*—6 f. *instaurandiq.*—7 f. *Pomponium.*—8 f. *Marcii.*—9 f. *ipso.*—10 f. *saliendo.*—11 f. *sunt.*—12 f. *accedentium.*

NOTÆ

[u] *Salias*] Vide in 'Regifugium.'

tas, quas Ælius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia cum Pontifice paludatas cum apicib. in modum Saliorum. Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est, voluntate, promittatur: deinde oblitus inferiore capite sponsum et sponsam ex Græco dictam ait, quod ii σπονδὰς interpositis reb. divinis faciant. Salicem idem virgulti genus, non arboris dicit, et ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur. Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella, quia nihil aliud sit sal, quam aqua. Salentinos a salo dictos, Cretas, et Illyrios, qui cum Locrensib. navigantes societatem fecerint, ejus [138] regionis Italiæ, quam *dicunt*[x] *ab eis. Sæculares*[y] *ludi* Tarquini Superbi regis *in agro sunt primum facti, quem* Marti consecravit *P. Valerius Poplicola* Cos. quod populus R. in *loco illo antea repertam* aram quoq. Diti ac *Proserpinæ consecraverat, in* extremo Mar*tio Campo, quod Terentum ap*pellatur, demissam *infra terram pedes fere* viginti, in qua *pro malis avertendis populus* R. facere sacr*a solitus erat. Ludos postea sæculares* et nonagensi*mo quoq. anno facere ibi cœpit* Popillio Lænate *Duumviro sacrorum: in quib. ho*stiis furulis est *operatus tribus diebus, totidem*q. noctibus, ac de*inde institutum esse, cen*tum post annos, ut *fierent. Unde videntur sæ*culares appella*ti, quod centum annorum spatium* sæculi habetur. Scuti*lum*[z] *tenue et macrum dicitur, ex* Græco, ut cum dici*mus scutilum hominem, exi*lem aliquem demo*nstramus in quo pellicula tantum. In* pompa aliud di*cimus scutilum, ut videatur scu*tilum de scrutilo *derivatum detrita r. litera, sitq. is,* qui virtute po*test scrutari: sed ex Græco nomen factum* scutilo, cum co*riarium significamus. Squalidum*[a] *in*cultum et sord*idum ait Verrius significare, sic*

NOTÆ

[x] *Quam dicunt*] In exemplari est, *quam d*... quod operarum vitio non ita plane expressum est: ex eo fragmento nos fecimus, *quam dicunt*.

[y] *Sæculares*] Acron in Horat. Carm. Sæc. 'Ludi sæculares ternis dieb. ac noctib. agebantur pro cultu Solis die, et nocte Lunæ.'

[z] *Scutilum*] Ex Græco σκῦτος videtur Festus *scutilum* deduxisse, cum exilem aliquem significat: reliqua non egent interprete. Vide in 'Manducus.'

[a] *Squalidum*] Agellius lib. II. cap. 6. 'Squalere,' inquit, 'dictum a squamarum crebritate, asperitateq. quæ

*dic*tum, quod proxime *ad similitudinem squamæ pi*scium accedit, *utiq. eorum, qui in profunditatibus ab*diti paludum squ*allent maxime. Unde Ennius* in Telepho: Quam ve*stitus squalida sæptus* stola. Squarrosos *ab eadem squamarum piscium* similitudine ait dic*tos, quorum cutis exsur*gat ob adsiduam in*luviem. Lucilius: Varo*num ac rupicum squar*rosa, incondita* rostra. Schœniculas[b] app*ellare videtur mere*triculas Plautus propter usum un*guenti schœni:* quod est pessimi generis: itaq. *dixit,* [139] *Diobolares schœniculæ, mi*raculæ, cum extritis *talis, cum todellis crusculis.* Idem: Prosedas pistorum *amicas, reliquias halicarias* miseras schœno dili*butas; servilicolas, sordid*as. Scorta[c] appel*lantur meretrices ex cons*uetudine rusticorum *qui, ut est apud Atellanos anti*quos, solebant di*cere, se attulisse pro scorto* delicularum:[13] omnia *namq. ex pellibus facta, scortea* appellantur. *Scortes, id est, pelles testium arie*tenorum ab iisdem *scorteis pellib. idem Verrius dictas esse ait.* Scandu*laca genus herbæ frugibus i*nimicæ, quod eas *velut hedera implicando ne*cat. Scapten*sula, locus ubi argentum effoditur* in Macedonia, *ita dictus a fodiendo,* quod est Græce σκάπτειν. *Lucretius: Qual*es expiret Scap*tensula*[d] *subter odores. Spara* parvissimi *generis jacula, ab eo quod s*pargantur, dicta. *Lucilius Sa-*

13 f. *pelliculam.*

NOTÆ

in serpentium pisciumq. coriis visuntur.' Quæ nos hic supplevimus, si minus verba, Festi certe sententiam, repræsentant.

[b] *Schœniculas*] Vide supra in 'Prosedas.'

[c] *Scorta*] Hujus loci restitutio debetur M. Varroni, qui lib. VII. de Ling. Lat. 'Scortari,' inquit, 'est sæpius meretriculam ducere, quæ scortum dicta a pelle. Id enim non solum antiqui dicebant scortum, sed etiam nunc dicimus scortea ea, quæ ex corio et pellib. sunt facta. Inde in aliquot sacris et sacellis scriptum habemus: Ne quid scorteum adhibeatur ideo, ne morticinum quid adsit: in Atellanis licet animadvertere rusticos dicere se adduxisse pro scorto pelliculam.' Ex his verbis manifestum est, pro *delicularum*, corrupto verbo, scribendum esse *pelliculam.*

[d] *Scaptensula*] Σκαπτὴ ὕλη Græcis, in qua Thucydides historiam scripsit, cum ibi exularet.

tyrarum L . . . Tum Spara, tum mu*rices*,[14] *portantur tragula por*ro. Scitum populi *dicebatur, quod sine plebe cunc*tus patricius *ordo, rogante patricio, suis suf*fragiis jussit: *quod autem aliquo interrogante* ex patrib. et *plebe suffragante scitum esset, id* jam leges scrib*tæ dicebantur. Sed illud plebei sci*tum est quod TR. *PL. sine patriciis plebem ro*gavit, id est, consu*luit plebesq. scivit.* Plebes autem est *omnis populus præter senatores, et* præter patricios. *Scita facie, pro* bona facie, alias, bonis *pro scitis, a po*ëtis usurpantur. Te*rentius in Phormione,* satis, inquit, scita: et *in Heautontimoru*meno, at si scias, quam scite *in mentem venerit.* L. Ennius in libro VI. lumen . . . . . scitus agaso. Scenam genus *fuisse cultri* manifestum est, sed futurum[15] [140] securis, an dolabra sit, ambigitur: quam Cincius in libro, qui est ei[16] de verbis priscis, dolabram ait esse pontificiam. Livius in Lydio: Corruit quasi ictus scena, haud multo secus. SEX. POMPEI FESTI DE VERBORVM SIGNIFICAT. LIB. XVIII. INCIPIT. LIB. XVIIII.

Scriptum[17] est id, quod in palustribus locis nascitur leve, et procerum, unde teges fiunt. Inde proverbium est in eas natum res, quæ nullius impedimenti sunt, in scirpo nodum quærere. Ennius: Quærunt in scirpo, soliti quod dicere, nodum: et Plautus in Aulularia: Quasi pueri, qui nare discunt, scirpo induetur ratis. Novius in Phœnissis: Sume arma. i. ante[18] occidam clava scirpia. Spira dicitur et basis columnæ unius tori, aut duorum, et genus operis pistorii: et funis nauticus in orbem convolutus, ab eadem omnes similitudine. Pacuvius: Quid cessatis socii eicere spiras sparteas? Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait: Spiras legionibus nexunt. Spectu sine præpositione Pacuvius in Duloreste usus est, cum ait: Amplus, rubicundo colore, et spectu proptervo[19] ferox. Spetile[20 e] vocatur infra umbilicum suis, quod est

14 f. *rumices.*—15 f. *utrum.*—16 f. *II.* i. secundus.—17 f. *scirpus.*—18 f. *jam te.*—19 f. *proterro.*—20 f. *Spectile.*

carnis, proprii cujusdam habitus, exos, qua etiam antiqui per se utebantur. Plautus enumerandis villis[1] obsoniis in Carbonaria sic m. Ego pernam, sumen, sueres spectile, galium,[2] glandia. Spicit quoq. sine præpositione dixerunt antiqui. Plautus: Flagitium est, si nihil mittetur, quæ superclio[3] spicit, et spexit. Ennius l. VI. Quos ubi rex . . . ulo spexit de contib.[4] celsis.[f] Spirillum vocari ait Opilius Aurelius capræ barbam. Spintyrnix est avis genus turpis [141] figuræ: occursatrix artificum, perdita spinturnix ea Græce dicitur (ut ait Santra)[5] *ΣΠΙΝΘΑΡΙΣ*. Spicum masculine antiqui dicebant, ut hunc stirpem et hanc amnem: versus est antiquus: Quasi messor per messim ununquemq. spicum collegit. Speres antiqui pluraliter dicebant, ut Ennius lib. II. Et simul effugit speres ita funditus nostras: et lib. XVI. Spero: si speres quicquam prodesse potis sunt. Spectio in auguralib. ponitur pro aspectione, et nuntiatio. quia[6] omne jus sacrorum habent Augurib. spectio dumtaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non ut possent impedire nuntiando, quæ cum vidissent satis, spectio sine nuntiatione data est, ut ipsi auspicio rem gererent, non ut alios impedirent nuntiando. Scripturarius ager publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur, certum æs est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore, Scribas proprio nomine antiqui, et librarios, et poëtas vocabant. at nunc dicuntur scribæ quidem librarii, qui rationes publicas scribunt in tabulis: itaq. cum Livius Andronicus bello Punico secundo scribsisset carmen, quod a virginib. est cantatum, quia prosperius resp. populi R. geri cœpta est, publice adtribu-

1 f. *suillis*.—2 f. *callum*.—3 f. *supercilio*.—4 f. *montib*.—5 ( ).—6 f. *iis, qui*.

NOTÆ

[e] *Spetile*] Varro, 'Sueris a nomine ejus.'

[f] *Celsis*] Ennii versum Pomponius Lætus ita legebat, *Quos ubi rex ultro spexit de montibus celsis*. In exemplari certe est: *Quos ubi rex .... ulo spexit de contibus celsis*: ut *sedulo*, vel *paulo*, legendum sit.

ta est et[7] in Aventino ædis Minervæ, in qua liceret scribis, histrionibusq. consistere, ac dona ponere in honorem Livii quia his[8] et scribebat fabulas, et agebat. Scraptæ[g] dicebantur nugatoriæ ac despiciendæ mulieres, ut ait unus,[9] ab his[10] quæ screa iidem appellabant, id est, quæ quis excreare solet, quatenus id faciendo se purgaret. Titinius in Prilla: Rectius mecastor Piculetæ Postumæ lectum ho die [142] stratum vidi scrattiæ muli*eris*. *Scrutillus appel*labatur venter suillus,[h] co*ndito farre expletus*. Plautus: venter sullus,[11] *dicam suo nomine scr*inillum:[12] ego me hodie . . . . *siquid esset, quod com*esa farte biberem . . . . . Spinther vocabatur *armillæ genus, quod muli*eres antiquæ gere*re solebant brachio summo* sinistro. Plautus: Ju*beasq. spinther novam* reconcinnarier. *Scrupi*[i] *dicuntur aspera* saxa, et difficili*a: petræ etiam attrectar*i insuetæ, aut *naufragiorum pollutæ sce*lere. Ennius in An*dromacha: Scrupeo inves*tita saxa atq. hos*treis,*[13] *quam excaprent*. Unde scrupolosam *rem dicimus quæ aliquid habet* in se asperi. Corne*lius Sisenna, hist. libro* IIII. his tum injec*tus est levis scrupulus*, et quædam dubitatio. *Scorteum ab eadem causa, qua scor*tum vocabatur *pelliceum, in quo sagittæ* reconduntur, ab eo *quod ex pellib. factum est* quia pellib. nomen

7 f. *ei.*—8 f. *is.*—9 f. *Verrius.*—10 f. *iis.*—11 f. *suillus.*—12 f. *scrutillum.* —13 f. *saxo, atq. ostreis.*

NOTÆ

g *Scraptæ*] Varro lib. VI. de Ling. Lat. habet *scrantiæ*.

h *Suillus*] De *sullus* fecimus *suillus:* et pro corrupto verbo, *iuillum*, emendavimus *Scrutillum*. De verbo *suillus* non est dubitandum, quia in hoc exemplari *l* litera loco *i* posita sæpe reperitur: de *scrutillo* memini me legisse, sed apud quem, non vacat quærere.

i *Scrupi*] Ennii versus, quem hic citat Festus ex Andromacha, extat apud Nonium in 'Scapres.' In exemplari est, *Ennius in An* . . . . . non *Ar* . . . . . unde error fluxit, ut alii scripserint, in *Armorum judicio*, cum tamen versus sit ex Andromacha: *asperi* item, non *aspera*, est in eodem exemplari. Quod sequitur exemplum de verbis *scrupulus*, et *scrupulosus*, videtur esse Cornelii Sisennæ.

a σκύτος quod Græce pellis. Unde scyticæ, et scuta, quia non sine pellib. sunt.

Sceleratus campus appellatur prope portam Collinam, in quo virgines Vestales, quæ incestum fecerunt, defossæ sunt vivæ. Scribonianum[k] appellatur antea[14] atria puteal, quod fecit Scribonius, cui negotium datum a Senatu fuerat, ut conquirerer[15] sacella attacta. isq. illud procuravit, quia in eo loco attactum fulgure sacellum fuit: quod ignoraretur autem, ubi esset (ut quidam)[16] fulgur conditum, quod cum scitur, nefas est integi, semper foramine ibi aperto cælum patet. Sceleratus[l] vicus appellatur, quod cum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Ser. Tullium regem socerum suum, corpus [143] ejus jacens filia carpento supervecta st, properans in possessionem domus paternæ. Scelerata[m] porta eadem appellatur a quibusdam, quæ et Carmentalis dicitur, quod ei proximum Carmentæ sacellum fuit. Scelerata autem, quod per eam sex et trecenti Fabii cum clientium millib. quinq. egressi adversus Etruscos, ad amnem Cremeram omnes sunt interfecti: qua ex causa factum est, ut ea porta intrare, egredive omen habeatur. Schedia[n] genus navigii inconditi, trabib. tantum inter se connexis facti, quo mercimonia circum ferunt post amissam navem. Unde schedia usus quoq. poëmata dicit et versus, non satis perfectis[17] qui essent: appellavit schedium . . . s cum dixit: Qui

14 f. *ante*.—15 f. *coinqueret*.—16 ( ).—17 f. *perfecti*.

NOTÆ

[k] *Scribonianum*] Hoc ipsum Scribonianum puteal expressum est in argenteo quodam denario familiæ Scriboniæ, cum inscriptione, PVTEAL. SCRIBONIAN. *ante Atria* emendavimus ex loco simili in Tablinum, in quo est: 'Qui locus ante Atrium est.' Verbum vero *coinqueret*, quod in margine notavimus, et *attacta*, hausimus ex ipso antiquitatis fonte: nam in veterib. apud me inscriptionibus Fratrum Arvalium sic habetur. QVOD AB. ICTV. FVLMINIS. ARBORES. LVCI SACRI. D. D. ATTACTÆ. ARDVERINT EARVMQVE. ARBORVM. ADOLEFACTARVM. ET. COINQVENDARVM. &c.

[l] *Sceleratus*] Vide supra in 'Orbius clivus.'

[m] *Scelerata*] In exemplari plane est . . . *s. i. Carmentalis dicitur*.

[n] *Schedia*] Notum omnibus quid sit apud Græcos σχεδιάζειν.

schedium fac*it inconditum, et inelaboratum.* Sexagenarios° *de ponte olim dejiciebant,* cujus causam Mani*lius hanc refert: quod Romam* qui incoluerint *primi Aborigines, h*ominem sexaginta *annorum qui esset immolare* Diti Patri quot*annis soliti fuerint:* quod facere eos de*stitisse adventu Her*culis: sed religio*ne postea veteris moris s*cirpeas hominum ef*figies de ponte in Tiberim vetere* modo mittere *instituisse. Alii dicunt,* morante in Italia *Hercule, quod quidam ej*us comitum habitave*rint secundum rip*am haberi,[18] atq. Argae*os se ab Argivis voca*verint arvi,[19] quorum pro*ditam memori*am redintegrari eo ge*nte missum ab Græca* legatum quendam Argae*um, diu cum* iis Romæ moratum esse: is ut *obierit* institutum esse a sacerdotibus *effigies* scirpea ex omnibus, cum quæ publicæ *erant rei nu*ntiavisset, per flumen, ac mare [144] in patriam remitteretur: sunt, qui dicant, post urbem a Gallis liberatam, ob inopiam cibatus, cœptos sexaginta annorum homines jaci in Tiberim, ex quo numero unus, filii pietate occultatus, sæpe profuerit patriæ consilio, sub persona filii: id, ut sit cognitum, ei juveni esse ignotum, et sexagenariis vita concessa: latebras autem ejus[20] quibus arguerit[1] senem, id est, cohibuerit, et celaverit, sanctitate dignas esse visas, ideoq. arcæa[2] appellata: sed exploratissimum illud est causæ, quo tempore primum per pontem cœperunt comitiis suffragium ferre, juniores conclamaverunt, ut de ponte deicerentur sexagenarii, qui jam nullo publico munere fungerentur, ut ipsi potius sibi, quam illi deligerent imperatorem: cujus sententiæ est etiam Sinnius Capito: vanam autem opinionem de ponte Tiberino confirmavit Afranius in Repudiato. Secus[3] aliter significat sexu, natura, habituq. ex Græco, quam illi vocant ἕξιν.

18 f. *Tiberis.*—19 f. *arvis.*—20 f. *eas.*—1 f. *arcuerit.*—2 f. *Argæa.*—3 f. *Sexus.*

NOTÆ

° *Sexagenarios*] Dionysius lib. I. Antiq. Rom. Εἴδωλα εἰς μορφὰς ἀνθρώπων εἰκονισμένα τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Τιβέριος, Ἀργείους αὐτὰ καλοῦντες.

Afranius in Privigno: Sic agit[4] orbus virili sexu adoptavit sibi. Pacuvius in Atalanta: Triplicem virili sexu partum procreat. Simpludiarea[p] funera sunt, quib. adhibentur D. T.[5] ludi, corbitoresq. quidam ea dixerunt esse, quib. neutrum genus interesset ludorum: nam indictiva sunt, quib. adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quæ sunt amplissima. Sex suffragia appellantur in equitum centuriis, quæ sunt adfectæ[6] ei numero centuriarum, quas Priscus Tarquinius rex constituit. Sestertius dicitur quarta pars denarii, quo tempore his[7] decussis valebat, id est, dupundius, S. [145] Sinistræ[q] aves, sinistrumq. est sinistimum, auspicium, i. quod sinat fieri. Varro l. v. epistolicarum quæstionum ait: A Deorum[8] sede cum in meridiem spectes, ad sinistra sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes; factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextera esse existimentur: idem fere sentiunt Sinnius Capito, et Cincius. Sentinare, satagere, dictum a sentina, quam multæ aquæ[9] navis cum recipit, periclitatur. Cæcilius in Æthrione: Cum Mercurio capit consilium, post quam sentinat satis. Senatores[r] a senectute dici satis constat, quos initio Romulus elegit centum, quorum consilio remp. administraret: itaq. etiam Patres appellati sunt et nunc cum senatores adesse jubentur, quibusq. in senatu sententiam dicere licet: quia hi,[10] qui post lustrum conditum ex junioribus magistratum ceperunt, et in senatu sententiam dicunt, et non vocantur Senatores

4 f. *ait.*—5 f. *duntaxat.*—6 f. *adjectæ.*—7 f. *is.*—8 f. *auspiciorum.*—9 f. *quia multum aquæ.*—10 f. *ii.*

NOTÆ

[p] *Simpludiarea*] Vide supra in 'Indictivum funus:' notas D. T. *dumtaxat* significare opinor.

[q] *Sinistræ*] Videndus Plutarchus in Problem. Pro *a Deorum sede*, in margine emendavimus, *auspiciorum sede*, ex loco simili apud Varronem in lib. v. de Ling. Lat. in quo sic est, *Auspiciorum endo sede:* sic enim est in manuscripto libro, pro *auspicio orando sede:* nam quæ sequuntur, *in templo auspiciis*, glossemata sunt. Videndus Livius lib. v. et Dionysius lib. II.

[r] *Senatores*] Agellius lib. III. cap. 8. Livius lib. XXIII. et XXVI.

ante, quam in seniorib. sunt censi. Senatus decretum a consulto Ælius Gallus sic distinguit, ut id dicat particulam quandam esse senatus consulti, ut cum provincia alicui decernitur, quod tamen ipsum senatus consulti est. Senis crinib. nubentes ornantur, quod his[11] ornatus vetustissimus fuit: quidam quod eo Vestales virgines ornentur, quarum castitatem viris suis sponoe[12] . . . a ceteris. Sentes, cum constet esse spinas, et Afranius in Abducta dixerit: Quam senticosa verba pertorquet turba:[13] pro spinosis accipi debet. Senium a senili acerbitate, et vitiis dictum: posuit Cæcilius in Hymnide: Sine suam senectutem ducat utiq. ad senium sorbitio. Senonas, Gallos (Verrius ait)† existimari appellari, quia novi venerint ex [146] transalpina regione, *ac primum appellatos* ξένους, postea Seno*nas*. *Septentriones*[s] septem stellæ appell*antur a septem bo*bus junctis, quos trio*nes a terra rustici* appellent, quod junc*ti simul terram arent*, quasi terriones: *quidam a septem stellis*, quod id astrum Græ*ci* ἅμαξαν *dicant, quia habet* partem quand*am temonis specie: unde ait* Ennius: Superat *temo stellas*. *Sed* et physici eum situm *septem stellarum* conten . . . templati,[14] sep*tentriones dici* aiunt, quod ita sunt *sitæ septem stellæ*, ut ternæ proximæ *specie efficiant velut* trigona. Scensas *antiqui dicebant, quam* nunc cænas: quæ autem *nunc prandia, pro cænis* habebant, et pro cæn*is vespernas appellabant*. Signa, ut rerum, ita *quoque res ipsæ dicuntur*, aut lapides, aut *fictile, aut si qua ejusmodi* adhuc aliqua: et *signa dicuntur, quæ scul*pantur etiam. Sed po*cula etiam in quibus sunt* simulacra ad effigi*es sigillata*. *Sequester* is dicitur, qui inter aliquos, *qui certant, medius, ut* inter eos convenerit, *depositum ita tenet ali*quid, ut ei reddat, qui[15] id *deberi jure, sibi con*stiterit. Cato in ea ora*tione, quam habuit*

11 f. *is*.—12 f. *spondeant*.—13 f. *lupa*.—† ( ).—14 f. *contemplati*.—15 f. *quoi*.

NOTÆ

[s] *Septentriones*] Ennii versus dimidiatus habetur apud Varronem in lib. VI. de Ling. Lat.

de Indigitibus: Sinunt m*iseros perire*, ut bona rapiant; aut *si superstites petant*, vi seques prodent:[16] et Pla*utus Mercatore: Immo* sic sequestro mihi data *est* . . . . . *Se*pulchrum est, ut ait Gallus *Ælius, in quo* mortuus sepultus est, quod anti*qui bustum appel*labant: hisq.[17] cippis, aut ali*qua alia re, mor*tui causa designatus est, intra *quos se*pultura est facta. Segnitia *dicitur, quod sine* [147] *nitendo quid utile, aut* honestum. Terentius: *Enimvero Dave, nihil loci est* segnitiæ, neq. socor*diæ. Signa*re dicitur signis notare, *velut in pecorib. fit:* sed antiqui eo pro scribe*re utebantur, unde et subsigna*re, et consignare *invenitur positum, pro subscrib*ere, et conscri*bere. Septimontium*[t] *dies ap*pellatur mense *Decembri, qui dicitur in* Fastis Agonalia, *quod eo die in septem m*ontibus fiunt sa*crificia Palatio, Velia, F*agutali, Subura, *Cermalo, Cœlio, Opio,* Cispio. Sifus[u] *usurpatum est pro tub*is ipsis, id quod Græce *dicitur* σίφον *in le*ge rivalicia sic est, *quæ lata fuit rogant*e populum Ser. Sulpi*cio Ser. F. Rufo. Mon*tani, paganive, si*phonibus aquam dividunto:* donec eam inter se *diviserint; Prætoris*[u] judicatio esto. Si*parium,*[x] *quo in scænis mimi* utuntur, dictum ait *Verrius a vela*mento, quod vocetur *alias aulæum. Supparum ap*pellant dolonem, *quod est velum minus in navi, ut* acation, majus: *supparum autem dictum ait Sinnius* Capito velut

16 f. *sequestro dent.*—17 f. *isq.*

NOTÆ

[t] *Septimontium*] Vide supra in 'Sacrani.'

[u] Verbum, cujus extrema tantum litera in exemplari reliqua est, putamus fuisse, *Prætoris;* tantum enim spatii relictum est: vel si magis placet, *curatoris:* utrumq. in veterib. legum fragmentis reperitur. In lege Mamilia apud scriptores de limitibus agrorum sic est: 'Deque ea re curatoris, qui hac lege erit, juris dictio, reciperatorumque datio, addictio esto. Cum curator hac lege non erit, tunc quicumque magistratus in ea colonia, municipio, præfectura, foro, conciliabulo jure dicundo præerit, ejus magistratus, de ea re jurisdictio, judicisq. datio, addictio esto.'

[x] *Siparium*] Isidorus lib. XIX. cap. 3. Capitonis sententiam de siparii etymo confirmare videtur, cum inquit: 'Siparium genus veli unum pedem habens, quo inniti navigia solent in navigatione, quoties vis venti languescit, quod ex separatione existimant nominatum.'

*separatum quod sit, disjunctumq. a dolo*ne interioris *mali. Sepultum* morte, moroq.[18] cum ait . . . *de* L. Terentio. Tusci vici *magistro significat* vivum de saxo Tarpeio *elatum, cum eo ve*nisset commissatum, quod *mero, id est, vino es*set coactus. Seplasia *forum Capuæ, in* quo plurimi unguenta*rii erant: in Pi*son. m.[y] Cicero. Seplasia[z] m*ehercule, ut dici* audiebam, te ut primum aspe*xit Campanum* consulem repudiavit. Sati*cula*[a] *oppidum* in Samnio captum est: quo *postea coloni*am deduxerunt Triumviri M. [148] Valerius Corvus, Junius Scæva, P. Fluvius[19] Longus ex S. C. Kal. Januariis P. Papirio Cursore, C. Junio II. Cos. Segesta, quæ nunc appellatur, oppidum in Sicilia est, quod videtur Æneas condidisse præposito ibi Egesto, qui eam Egestam nominavit: sed præposita est ei S litera, ne obsceno nomine[b] appellaretur, ut factum est in Malevento: quod Beneventum dictum est: et in Epidamno, quod usurpatur Dyrrachium. Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur D litera in L conversa, ut etiam in sella factum est, et subsellio, et solio, quæ non minus a sedendo dicta sunt. Silus appellatur naso s. rusus[20] versus repando: unde galeæ quoq. a similitudine, silæ dicebantur. Silvii sunt appellati Albani reges, a Laviniæ filio, quem post exscessum Æneæ gravida relicta, timens periculum, et suæ vitæ, et ejus, quem utero gerebat, in sylvis latens, enixa est: qui restitutus in regnum est post mortem Ascanii, prælatus Julio[1] fratris filio, cum inter eos de regno am-

18 f. *meroque.*—19 f. *Fulvius.*—20 f. *susum.*—1 f. *Julo.*

NOTÆ

[y] In exemplari est . . . . . *on. m. Cicero.* quod puto fuisse, *in Pison. meminit Cicero.*

[z] *Seplasia*] Nonius in 'Seplasium,' adductis ex Varrone exemplis, ostendit antiquos dixisse *Seplasium* neutro genere, et *Seplasiam* fœminino. Pomponius Adelphis citatur ab eodem Nonio in Datatim. Vide in 'Seplasia.'

[a] *Saticula*] In exemplari plane est. . . . . *iam:* ex quo facimus, *coloniam.*

[b] Hermolaus in Plinium lib. III. cap. 8. legit *obsceno omine*, pro eo quod est in exemplari, *nomine.*

bigeretur. Sertorem quidam putant dictum a prendendo, quia cum cuipiam adserat[2] manum educendi ejus gratia ex servitute in libertatem, vocetur adsertor: cum verisimilius sit dictum, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est, jungat, quia fruges cum seruntur, terræ jungit, quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit. Seges dicitur ea pars agri, quæ arata, et consita est: a serendo videlicet. Serilla Verrius appellari putat navigia Histricia,[3] ac [149] Liburnica, quæ lino ac sparto condensantur, a conserendo et contexendo dicta: quia dicat Pacuvius in Niptris: Nec ulla subcus[4] cohibet compagem alvei: sed suta lino, et sparteis serillib. cum περιφραστικῶς, et ficto vocabulo usus sit pro funiculis, qui sparto conseruntur. Servorum dies festus vulgo existimatur Idus[5] Aug. quod eo die Ser. Tullius, natus servus,[6] ædem Dianæ dedicaverit in Aventino, cujus tutelæ sint cervi, a quo[7] celeritate fugitivos vocent cervos.[c] Sero sapiunt Phryges, proverbium est natum a Trojanis, qui decimo deniq. anno velle cœperant Helenam, quæq. cum ea erant rapta, reddere Achivis. Sispitem[d] Junonem, quam vulgo sospitem appellant, antiqui usurpabant, cum ea vox ex Græco videatur sumpta, quod est σώζειν. Sultis, si voltis significat, composito vocabulo, ita, ut alia sunt, ʌ[8] si audes; sis, si vis; plicet[9] ʌ[10] in loco; scis licet,[11] scias licet; equidem (equo)[12] ego quidem. Ennius: Pandite sulti genas, et corde relinquite somnum. Setius[13] a sero videtur dictum. Accius in Am-

2 f. *afferat*.—3 f. *Histrica*.—4 f. *subscus*.—5 f. *Idib*.—6 f. *serva*.—7 f. *quorum*.—8 f. ʌ *sodes*.—9 f. *ilicet, ire licet*.—10 f. ʌ *illico*.—11 f. *scilicet*.—12 ( ). —13 f. *serius*.

NOTÆ

[c] Exemplar habet *cervos*, pro eo quod alii *servos* ediderunt: nos antiquam scripturam retinemus, tum quod cervi dicuntur fugitivi, tum quod ita est apud Martialem in libro vetustissimo apud me: 'At nunc pro cervo,' &c. Vide Petrum Crinitum lib. XIX. cap. 8. cujus loci admonuit me Petrus Victorius.

[d] *Sispitem*] Verum est, quod ait Festus, Junonem ab antiquis dictam Sispitem: nisi quod in numismatibus est, JVNO SISPITA. ut hic quoque videatur legendum *Sispitam*, et *Sospitam*.

phitryone: Si forte paulo, quam tu veniam setius.[14] Sedum, alii sadum, appellant herbam, quam Opillius Aurelius sesuvium vocari ait, eamq. in tegulis seri, nec quamobrem id fiat, indicat. Specus fœminino genere pronuntiabant antiqui: ut metus et nepos; tam hercules, quam masculino stirpis, ut[15] frons, ut Ennius: Tum causa[16] sub monte alte[17] specus inius[18] patebat:[19] et Pacuvius in Chryse: Est ibi sub eo saxo penitus strata harena ingens specus. Spondere antea ponebatur pro dicere, [150] unde et respondere adh*uc manet, sed postea* usurpari cœptum est *etiam in promissio*ne alterius. Subdit*us dicitur is, qui in demor*tui, (in demortuis)[20] ju*dicis locum judex* datur his,[1] qui eum h*abuerant judicem dumta*xat in eandem rem, *vel litem. Saturno*[e]

14 f. *serius.*—15 f. *stirps aut.*—16 f. *casu.*—17 f. *altæ.*—18 f. *intus.*—19 f. *patebant.*—20 ( ).—1 f. *iis.*

NOTÆ

[e] *Saturno*] Supra in 'Saturnia' sic scriptum est. 'Ara dicata Saturno ante bellum Trojanum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus.' *Metelli Pont. Max.* de quo hic Festus, meminit Macrobius lib. III. cap. 13. *C. vero Claudii Auguris*, Livius lib. XLV. cum inquit: 'Augur C. Claudius mortuus, in ejus locum Augur creatus T. Quinctius.' Quod autem inaugurationi ejus, qui Augur creatus esset, alius Augur adesse solitus sit, et Festi reliquiæ indicant, et verba Metelli hujus confirmant, quæ sunt in indice 4. apud Macrobium; quibus inaugurationem Lentuli Flaminis Martialis ita describit: 'A. d. 9. Kal. Sept. quo die Lentulus Flamen Martial. inauguratus est, domus ornata fuit, triclinia lectis eburneis strata fuerunt: duob. tricliniis Pontifices cubuerunt Q. Catulus, M. Æmilius Lepidus, D. Silanus, C. Cæsar Rex sacrorum, P. Scævola Sextus, P. Cornelius, P. Volumnius, P. Albinovanus, et L. Julius Cæsar Augur qui eum inauguravit.' De hujusmodi inauguratione ita Livius lib. XXVII. 'L. Aquillius Augur creatus, inauguratusq.' et lib. XXX. 'Fabius Maximus Augur annos 42. &c. in locum ejus inauguratus Q. Fabius filius.' Suetonius in Caio cap. 12. 'Deinde Augur in locum fratris sui Drusi destinatus, priusquam inauguraretur, ad Pontificatum traductus est: Saturnalibus itaque cum Ser. Sulpicius Rufus inaugurandus esset, ejus autem inaugurationi Metellus Pont. Max. C. Claudium Augurem adesse juberet, excusavit se Claudius, quod sacris familiæ suæ impeditus esset, quibus sacrificandum foret operto capite, cum Saturno aperto res sacra facienda esset: eaq. de causa multatum a Pontifice Claudium provocasse, deinde reconciliatum esse.' De sacris *familiæ Claudiæ*, Festus supra in 'Propudianus.' 'Porcus,' inquit, 'Propudianus, qui in sacrificio gentis Claudiæ velut piamentum, exso-

sacrificium fit capi*te aperto. Ejus autem sacro* Metellus Pont. *Max. cum Claudium Augurem jussis*set adesset, ut eum *tunc adhiberet Ser. Sul*pici Ser. F. inaug*urationi: ille autem excusa*ret se, sacra sibi fam*iliaria obstare, quib. sup*plicandum esset capite *operto: Saturno autem* esset futurum, ut cum ap*erto capite res sacra* facienda esset: Pont*ifex illum multavit:* Claudius provocavit: *sed cum reconciliatus Pon*tifici esset Claudius fa*miliæ sacris peractis,* Saturno sacra fecit rel*igione solutus. Sa*xum Tarpeium appel*latam aiunt partem mon*tis, qui ob sepultam Ta*rpeiam ibi virginem, quæ* eum montem Sabinis *prodere pacta erat, ita* nominatus est: vel *ab eo, quod quidam nomine* L. Tarpeius Romulo *regi cum propter rap*tas virgines adversa*retur, in ea parte, qua sa*xum est, de noxio pœna *sumpta, Tarpeium dictum,* noluere funestum locum *cum altera parte* Capitoli conjungi. *Scaptia*[f] *tribus a no*mine Urbis Scaptiæ *appellata, quam Pedani* incolebant. Stellati*na*[g] *tribus dicta, non a campo* eo, qui in Campania est, sed eo, qui *parum abest ab urbe Ca*pena, ex quo Tusci profecti. St*ellatinum eum* campum appellaverunt. Sabatin*a a lacu Saba*te. Sabini[h] dicti, ut ait Varro *Terentius,* quod ea gens PP.[2] præcipue colat Deo*s: sive* ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. Sanqualis porta *appellata est* [151] *ab avi sanquali, id*eoq. eodem est nomine, *quo avis ipsa appellatur.* Silere, tangere[3] *significat, ficto verbo* a s litera, quæ ini*tium*

2 f. *Penates.*—3 f. *tacere.*

NOTÆ

lutio omnis contractæ religionis est.' Macrob. lib. I. cap. 16. 'Sunt præterea feriæ propriæ familiarum, ut *Claudiæ familiæ*, et si quas ferias proprias quæque familia ex usu domesticæ celebritatis observat.'

[f] *Scaptia*] Scaptiam oppidum in Latio cum aliis numerat Plinius: addidimus autem in fragmento supplendo *Pedanos*, ex Livio qui ait ob Pedanos civitate receptos, tribum additam Scaptiam.

[g] *Stellatina*] De Capena urbe, et Capenatibus populis in Tuscia ad lucum Feroniæ, videndus Plinius lib. III. a quo Stellates quoque inter Tusciæ populos numerantur. Pro *urbe Capena*, fortasse melius adderetur, *regione Capena.*

[h] *Sabini*] In argenteis denariis Sulpiciæ gentis D. P. P. Deos Penates significat. De Sabinis tamen, quod Penates Deos præcipue colerent, non memini me legisse.

ejus vocis est. Sellæ Curulis[i] locus *in Circo datus est Valerio Dicta*tori, posteriusq.[4] *ejus honoris causa, ut pro*xime sacellum Mur*ciæ spectarent, unde aspi*ciebant spectac*ula magistratus. Sontica*[k] causa dicitur a morbo *sontico, propter quem, quod est g*erendum agere *desistimus. M. Porcius* lato de re,[5] A. Atili *quid dicam causæ extiti*sse, timidus ne *sis, an impedimento t*ibi causam sonticam *fuisse? Stiricidium qu*asi stillicidium, cum stel*læ,*[6] *concretæ frigore, ca*dunt. Cato pro C. . . . *n*ihilominus voluit semper *de stiricidio in* re præsenti cognosc*ere, atq. etiam statu*ere. Sacramento dicitur quod *jurisjurandi sacrati*one interposita actum *est. Unde quis sacramen*to dicitur interrogari, quia *jusjurandum interponitur. Cato* in Q. Thermum de x. *hominib. Tunc vero ibi ad*erunt, ne mala *facinora, bona fide, aut* scelera nefaria fie*rent,*[l] *qui dicerent sacrame*nto, traderentur, lege æst*imarentur. Siremps* ponitur pro eadem, vel, pro inde *quasi similis res ipsa.* Cato in dissuadendo le*gem, quæ postea re*licta est: Et præterea rogas *ut quemquam adversus* ea, si populus condemna*verit, siremps lex* fiet, quasi adversus le*gem fecisset.* Spiciunt,[m] antiquos di*xisse sine præpositione* testis est Cato in ea, quam *habuit in Q. Thermum de* septem hominib. Ut solent *evitare so*nivios, nisi qui sempiterni sunt, quos *dum occur*rant, ne spiciunt, neq. ratos, *esse volunt. Spa*tiatorem,[n] erratorem Cato in An.[7] [152] Cæli-

4 f. *posterisq.*—5 f. *Cato de re Floria.*—6 f. *stillæ.*—7 f. *M.*

NOTÆ

[i] *Sellæ Curulis*] Livius lib. II. 'Valerio Dictatori super solitos honores locus in Circo ipsi posterisque ad spectaculum datus.' Ex his verbis Festi locum concinnavimus.

[k] *Sontica*] Catonem de Re Floria citat Agellius lib. x. c. 13. cum autem in exemplari sit .... *ibi causam sonticam* .... satis apparet A. Atili vocandi casum esse.

[l] In exemplari sic est .... *t scelera nefaria fie* .... ab operis autem impetrare nequivimus, ut hæ literarum reliquiæ ad fidem exemplaris ederentur.

[m] *Spiciunt*] Cato de decem hominibus contra Thermum citatur a Festo sæpe, et ab Agellio lib. XIII. cap. 24. de septem hominibus non inveni: ut fortasse pro *septem* hic quoque *decem* scribendum sit.

[n] *Spatiatorem*] Macrobius lib. III. c. 14. 'Sic nimirum M. Cato senatorem non ignobilem Cœlium, spatiatorem,

um si se appellavisset: In coloniam me hercules scribere nolim, si trium virum[8] sim, spatiatorem atq. fescennium. Stata[o] sacrificia sunt, quæ certis dieb. fieri debent, Cato in ea, quam scribsit de L. Veturio, de sacrificio[9] commisso, cum ei equum ademit: Quod tu, quod in te fuit, sacra, stata solemnia, capite sancta deseruisti. Solemnia sacra dicuntur, quæ certis temporib. annisq. fieri solent. Serra prœliari dicitur, cum assidue acceditur, recedituro. neq. ullo consistitur tempore. Cato de re militari: Sine[10] forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turrib. aut serra, uti adoriare. Stercus ex æde Vestæ XVII. kal. Jul. defertur in angiportum medium fere clivi Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria: tantæ sanctitatis majores nostri esse judicavere. Summissiorem aliis ædem Honoris, et Virtutis C. Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis publicis, Augures eam demoliri cogerent. Sex Vestæ sacerdotes constitutæ sunt, ut populus pro sua quaq. parte haberet ministram sacrorum, quia civitas Romana in sex est distributa partis: in primos secundosq. Titienses, Ramnes, Luceres. Salinum cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur, quod quondam in Esquilina regione figulo, cum fornax plena vasorum coqueretur, atq. ille proxime eam convivatus, super modum potus, somno esset oppressus cum convivis suis, præteriens quidam petulans, ostio patente ex mensa salinum conjecit in fornacem: atq. ita, incendio excitato, figulus cum suis concrematus est. Sacramentum, æs significat, quod pœnæ nomine penditur, sive eo quis interrogatur, [153] sive contenditur: id in aliis reb. quinquaginta assium est, in aliis reb. quingentorum inter eos, qui judicio inter se contende-

8 f. *Triumvir.*—9 f. *sacrilegio.*—10 f. *Sive.*

NOTÆ

et fescennium vocat.' Hic locus apud Macrobium aliter legitur, sed corrupte.

[o] *Stata*] Agellius lib. VII. cap. 22. habet, ut hic Festus, *sacrificio:* supra tamen in *Prohibere Comitia,* scriptum est, *sacrilegio:* et ita in epitoma Pauli.

rent: qua de re lege L. Papirii Tr. pl.[11] sanctum est his verbis: Quicumq. Prætor post hoc [12] p factus erit, qui inter cives jus dicet, tres viros Capitales populum rogato, hique [13] tres viri Λ[14] . . . . quicumq. Λ[15] . . cti erunt, sacramenta ex Λ[16] . . judicantoq. eodemq. jure sunto, uti ex legib. plebeiq. scitis exigere, judicareq. (esse),[17] esseq. oportet: sacramenti autem nomine id æs dici cœptum est, quod et propter ærarii inopiam, et sacrorum publicorum multitudinem, consumebatur id in reb. divinis. Sextantarii asses in usu esse cœperunt ex eo tempore, quod [19] propter bellum Punicum secundum,[q] quod cum Hannibale gestum est, decreverunt patres, ut ex assib. qui tum erant librarii, fierent sextantarii (per quos cum solvi cœptum esset)[20] et [1] populus ære alieno liberaretur, et privati quib. debitum publice solvi oportebat, non magno detrimento adficerentur. Septuennio quoq. (anno)[2] Λ[3] usus est, ut priore numero [4] sed id non permansit in usu, nec amplius processit in majorem. Senacula tria fuisse Romæ, in quib. senatus haberi solitus sit, memoriæ redidit [5] Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo

11 f. *Militum.*—12 f. *H. L. R.*—13 f. *iique.*—14 f. Λ *Capitales.*—15 f. Λ *ex h. l. fa.*—16 f. Λ *igunto.*—17 ( ).—19 f. *quo.*—20 ( ).—1 f. *ut.*—2 ( ).—3 f. Λ *quod eo.*—4 f. *nummo.*—5 f. *prodidit.*

NOTÆ

p *Post hoc* alii mutarunt in *post hac:* quæ sane lectio confirmatur testimonio antiquitatis: est enim in legum fragmentis ita: CENSORIBVS. QVEICVNQ. POSTHAC. FACTI. ERVNT. potest etiam emendari, *post h. l. r.* id est, posthac legem rogatam: quæ sane formula frequens est in eisdem legum fragmentis. Quod autem paulo post in exemplari deerat, supplevimus ex earumdem legum reliquiis, in quibus est: II. VIR. QVI. EX. H. L. FACTVS. CREATVS. VE. ERIT. Unde nos fecimus, *treviri capitales quicumq. ex hace lege facti erunt:* nam HACE LEGE plane in legib. alibi incisum est. Quod in fine addit Festus. *sacramenti nomine id æs dici, &c.* confirmatur a Varrone, qui ait: ab eo sacro dictum: id enim æs sacris cædebat.

q Hermolaus legit, *quo per bellum Punicum secundum.* Paulo post legendum: *ut ex assibus, qui tum erant librarii, fierent sextantarii, ut populus ære liberaretur, &c.* et post: *septuennio quoque, quod eo usus est ut priore nummo.* Sed hæc in margine notavimus.

unum, ubi nunc est ædis Concordiæ inter Capitolium et Forum; in quo solebant magistratus D. T.[6] cum seniorib. deliberare: alterum, ad portam Capenam: tertium, citra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in urbem admittere nolebant, senatus dabatur. Scholæ dictæ sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod, ceteris reb. omissis, vacare liberalib. studiis pueri debent, ut etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi [154] aliquo nomine fug*iant pueri suo fungi mu*nere. Subici ar*ies dicitur, qui agitur, ut cædatur:* quod fit (ut ait Cincius *in libro de officio juris*consulti)[7] exemplo At*heniensium, apud quos* expiandi gratia aries *inigitur ab eo, qui sce*lus admisit, pœnæ p*endendæ loco. Speciem* quam nos dicimus, εἶδος *Græci dixerunt. Pla*ton quidem idean: *nobis species pro eadem po*nitur. Sesterti[r] no*ta apud antiquos fuit* dupondi, et semissis: *unde sestertius dictus quod semis*tertius. Sed auctos[8] est *bello Punico secundo:* apud antiquos autem *denarius, et quinquesis in usu* erant, et valebant de*narius denos asses, quadriga*ti, bigati: quinquesis *quinos: sed uterq. auctus* est, numerum æris perduct*um*[9] *esse aiunt lege Fla*minia minus solvendi, c*um ære alieno premere*tur P. R. Solida sella,[s] ait *Verrius, sedere tum quis* jubetur, cum mane surg*ens, auspicandi gratia evigi*lavit, quod antiqui exprese, *nihilq. ab inte*riore parte excavatas, *aut laxatas fa*ciebant sedes: quas *sedes, solidas ideo, quod* in his nihil erat con*cavum, maxime appella*bant, inquit Verrius, quod *scilicet essent totæ:* absurde, ut mihi videtur, *cum omne id quod* sit totum, ait dictum solidum. *Silatum antiqui* pro eo quod nunc jantaculum[t] dicim*us, appellabant,* quia jajuni

6 f. *dumtaxat.*—7 ( ).—8 f. *auctus.*—9 f. *productum.*

NOTÆ

[r] *Sesterti*] Vide in 'Sextantarii.'

[s] *Solida sella*] Vide in 'Silentio surgere:' et in 'Silere:' videndus etiam Livius lib. x. *exprese* unico *s*, antiqua scriptura.

[t] *Juntaculum* et *jajuni* est in exemplari. Glossarium item habet 'Jantat, ἀκρατίζει.' 'Jantaculum, ἄκρατον.' Quam quidem scripturam in aliis etiam manuscriptis libris vidimus.

vinum soli[10] condi*tum ante meridiem* obsorbebant. Suffragato*res*[u] *dicebantur apud* majores hi qui vulgo in usu *erant candidatis: nam ut meli*us apparerent juncta suffra*gia, suffragator* quem quisq. fieri vellet, notabat *apposito puncto*, scribtis candidatorum hominum *nominib.* Varro in L. VII. rerum humanarum *hoc tradit.* Struppi[x] vocantur in pulvinarib. *fasciculi* [155] *de verbenis facti, qui pro Deorum* capitib. ponuntur. *S . . . . apud urbem* Calo Antistius *Labeo dici ait ma*gistratum publicum . . . . . Secespitam[y] esse Antisti*us Labeo ait cultrum f*erreum, ob-

10 f. *sili.*

NOTÆ

[u] *Suffragatores*] Porphyrio in Horatii versum in poëtica: 'Omne tulit punctum:' 'Antiqui,' inquit, 'suffragia non scribebant, sed puncto notabant.' Idem refert epigramma incerti poëtæ de punctis suffragiorum: 'Ciconiarum Rufus iste conditor, Hic est duob. elegantior Plancis, suffragiorum puncta non tulit septem.' Cicero pro Cn. Plancio: 'Nam quod questus est plures te testes habere de Voltinia, quam in ea tribu puncta tuleris.' Ex his locis Festi sententiam, sive potius Varronis, cujus verba referebat Festus, intelligere poteris.

[x] *Struppi*] Vide supra in 'Stroppus.'

[y] *Secespitam*] Sacrarium, ut apparet ex Festi reliquiis, templi locus dicebatur secretior, ut adytum, ad quem nulli erat aditus, nisi sacerdoti. Serv. lib. II. Æn. 'in eo res sacræ reponebantur.' Ulpianus Dig. L. I. tit. 8. 'Sacrarium,' inquit, 'est locus, in quo sacræ res ponuntur, quod etiam in ædificio privato esse potest: sæpiebatur autem sacrarium secespita, hoc est, reticulo quodam æneo, in quo tubæ seu tubi relicti erant, per quos manib. sacra tangere licebat: atq. hujusmodi secespita utebantur tum in sacrariis, quæ erant in templis, tum in iis, quæ erant in aliis locis: erantq. secespitæ velut repagula quædam.' Quod autem in templo Bonæ Deæ addidimus, intelligendum est, non de sacrario Bonæ Deæ, quod ultra Bovillas in via Appia fuit, cujus pro Milone Cicero meminit, sed de sacrario eo, quod fuit in æde Bonæ Deæ in Aventino, cujus P. Victor facit mentionem: potest etiam hic locus ita resarciri: *est secespita in templi sacrariis: sed et in aliis locis: et est velut clathrata fenestra quædam: ita secespitæ dicuntur duob. modis:* nam de secespita, quæ cultrum significat, sic Suetonius in Tiberio: 'Nam inter Pontifices sacrificanti simul pro secespita, plumbeum cultrum subiciendum curavit.' *Rediculo* pro *reticulo* in exemplari exaratum est antiqua illa consuetudine ponendi *d* pro *t*, de qua supra: *tubæ* etiam, non, ut in aliis editionibus, *nubæ*, in eodem exemplari scriptum est: tubæ autem pro tubis positum est: *cancella* in supplementum hujus fragmenti nescio quomodo amanu-

longum, mani*brio eburneo, rotundo*, solido, vincto ad ca*pulum auro argentoq.* fixum clavis æneis, *ære Cyprio, quo Flamines*, Flaminicæ Virgi*nes, Pontificesq. ad sacrificia* utuntur. Ea*dem alias dicitur, qua* in sacrario utuntur: *sacraria namq. in templis* rediculo[11] æneo olim *sæpiebantur, in quo* tubæ relictæ sunt, *per quas manib. sacra* tangere licet: est *hoc in templo Bonæ Deæ:* sed et in aliis locis: et *sunt velut repagula* quædam: ita secespitæ di*cuntur duob. modis. Secius* est, quod secespita secatur *libum, seu placenta, quæ* soleat necessariis sa*crificiis adhiberi.* Suffimenta sunt, quæ *faciebant ex faba, milio*q. molito, mulso sparso: *ea Diis dabantur eo tempo*re, quo uvæ calcatæ *prælo. Serpsit, usi sunt* antiqui pro serpserit, *unde videntur serpulæ* dictæ, quas nunc ser*pentes dicimus ex Græco*, quia illi ἑρπετὰ, nos *pro aspiratione eorum* S litera posita, ut ἕξ, *sex*, ἑπτὰ, *septem.* Suffibulum est vestimentum al*bum, prætextum, qua*drangulum, oblongum, quod in ca*pite Virgines Vesta*les cum sacrificant semper *habere solent*, idq. fibula comprehenditur. *Silentio surgere ait* dici, ubi qui post mediam *noctem auspi*candi causa ex lectulo suo si*lentio surre*xit, et liberatus a lecto, in solido *se posuit, se*detq. ne quid eo tempore deiciat, *rursusq.* se in lectum reposuit: hoc enim est *proprie si*lentium, omnis vitii in auspiciis [156] vacuitas. Veranius ait, non utiq. ex lecto, sed ex cubili, ne[12] rursus se in lectum reponere necesse esse. Sarpiuntur vineæ, id est, putantur: ut in XII. Quandoq. sarpta, donec dempta erunt. Summanalia, liba farinacea in modum rotæ finctæ.[13] Suffuerat, sub eodem tecto fuerat. Scribtum lapidem esse ait, et ita vocari Antistius Labeo in agro Menullino Λ[14] divinam rem faceret.[15] Se quamq. seorsum quamq. Sa-

11 f. *reticulo.*—12 f. *nec.*—13 f. *ficta* vel *facta.*—14 f. Λ *ubi scribæ.*—15 f. *facerent.*

NOTÆ

ensis culpa irrepsit: nos certe locum reconditæ antiquitatis pæne tenebris obrutum, quantum potuimus, in lucem revocavimus.

nates dicti sunt, qui supra, infraq. Romam habitaverunt: quod nomen his fuit, quia cum defecissent a Romanis, brevi post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente: itaq. in XII. cautum est, ut idem juris esset Sanatib. quod Forctib. id est, bonis, et qui nunquam defecerant a P. R. Sublucare arbores est ramos earum supputare, et veluti suptus lucem mittere; conlucare autem, succisis arborib. locum implere luce. Spurcum vinum est, quod sacris adhiberi non licet, ut ait Labeo Antistius l. X. commentarii juris pontificii, cui aqua admixta est, defructumve,[16] aut igne tactum est, mustumve ante, quam defervescat. Septimontio, ut ait Antistius Labeo hisce montib. feriæ. Palatio, cui sacrificium, quod fit, Palatuar dicitur: vilæ[17] cui item sacrificium. Faguali,[18] Suburæ, Cermalo,[19] Oppio, Cœlio monti, Cispio monti. Oppius autem appellatus est, ut ait Varro rerum humanarum l. VIII. ab Opita[20] Oppio Tusculano, qui cum præsidio Tusculanorum missus ad Romam tuendam, dum Tullus Hostilius Veios oppugnaret, consederat in Carinis, et ibi castra habuerat: similiter [157] Cisitum[1] a Lævo Cispio Anagnino, qui ejusdem rei causa eam partem Esquiliarum, quæ jacet ad vicum Patricium versus, in qua regione est ædis Mefitis, tuitus est. Sistere fana cum in urbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere: quam[2] Antistius Labeo ait in commentario XV. juris pontificii, fana sistere esse lectisternia certis locis et diis habere. Subigere[3] arietem in eodem libro Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, cædatur. Bene sponsis, beneq. volueris in precatione augurali Messala augur ait significare spoponderis, volueris. Serpula serpserit, ait idem Messala, serpens irrepserit. Solino idem ait esse consulo. Suad ted idem ait esse, sic te. Stellam significare ait Ateius Capito lætum, et prosperum, auctoritatem secutus P. Servilii auguris, (stellam) quæ extamella[5] ærea adsimilis stellæ locis

16 f. *defrutumve.*—17 f. *Veliæ.*—18 f. *Fagutali.*—19 f. *Germalo.*—20 f. *Opitre.*—1 f. *Cispius.*—2 f. *Q.*—3 f. *Subicere.*—4 ( ).—5 f. *lamella.*

inauguratis infigatur. Sinistrum[z] in auspicando significare ait Ateius Capito lætum et prosperum auspicium, aut[6] silentium dubi[7] duntaxat vacat vitio: igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rem gerat: ad[8] sinistrum hortari quoq. auspicia ad agendum, quod animo quis proposuerit. Satis verbum Verrio melius fuit præterire, ut mihi videtur, quam tam absuri qui[9] opiniones suas de eo restare;[10] quas sciens præterii, tam hercules, quam de scabro, quod proximum sequebatur. Stipatores ait dictos a stipe, quam mercedis nomine accipiant custodes cujusq. corporis: unde et stipam, quam[11] amphoræ cum extruuntur, firmari solent; etiam stipites, qui ob eandem causam destituantur.[a] Sollicitare [158] quidam dictum putant, vel *ut citare ex sollo, quod est* ex suo loco ac sententia *movere: sollum autem* quin significet locum, quis *dubitet? cum exsules* quoq. dicantur loco p*atriæ suæ pulsi.* Tappete[12 b] ex Græco sum*psit, tappe*tæ Ennius cum ait: t*appetem etiam dixit Turpi*lius in Demetrio. Le . . . . *tappetem* veterem: sic tappete *neutro genere. Terentum* in campo Martio locum *Verrius ait ab eo* dicendum fuisse, quod t*erra ibi per ludos* Sæcularis Ditis patris *ita leviter tera*tur ab equis quadrigari*is, ut eorum levis mo*tilitas[13] æquiparet mo*tus rapidos velocis Lu*næ, quod quam aniliter re*latum sit, cui*vis manifestum est. *Taurii ludi*[c] *in*stituti Dis Inferis ex *hac causa videntur:* Tarquinio regnante, cum *magna incidisset* pestilentia in mulieres *gravidas, earum* fetu

6 f. *at.*—7 f. *ubi.*—8 f. *at.*—9 f. *absurdas.*—10 f. *recitare.*—11 f. *qua.*—12 f. *tappetæ.*—13 f. *mobilitas.*

NOTÆ

[z] *Sinistrum*] Vide in 'Silere.'

[a] Non video cur *destituantur* mutandum sit in *constituantur*, vel *destinantur:* nam C. Gracchus in oratione de legibus promulgatis apud Agellium lib. x. cap. 3. usus est eo verbo in eodem significatu, cum inquit: 'Idcirco palus destitutus est in Foro, eoque adductus suæ civitatis nobilissimus homo M. Marius, vestimenta detracta sunt, virgis cæsus est.' Et Varro: 'Si eorum colla in furcas destitutas incluserit.'

[b] *Tappete*] Turpilius apud Nonium neutro genere protulit, cum dixit, 'Glabrum tapete.' Festus tamen ait masculino genere usum fuisse.

[c] *Taurii ludi*] Vide in 'Talipedare.'

si facti[14] sunt ex car*ne divendita populo* taurorum immolatorum: ob *hoc ludi Taurii* appellati sunt, et fiunt *in circo Flaminio, ne* intra muros evocentur Dii *Inferi. Sed Taurios* ludos Varro ait vocari, quod *eis ludis discipu*lus pendens a doctore in cr*ŭdo corio tauri* solitus sit impelli, atq. us*q. eo inibi cogi* docere, quoad consisteret, *et sola virtu*te talorum constaret pedu*m firmitas. Talas*sionem in nuptiis Varro ait *sinum esse lani*fici τάλαρον, id est, quasillum, *ita enim so*litum appellari Talassionem: *at quidam* historiarum scribtor, Talassium ait *nomine* virum, rapta virgine unicæ p*ulchritu*dinis, quod ei id conjugium fuerit fe*lix, boni* nominis[15] gratia nunc redintegrari. [159] *Tribunicia*[d] *rogatione l*ex Curiata fertur, quo Hanni*bal anno in conspectu* Romæ cum esset, nec ex præsidi*is discedere liceret,* Q. Fabius Maximus Verru*cosus, id per TR. PL. et Mar*cellus cos. facere in*stituerunt, ut nota*vit Ælius in XII. signi*ficationum verborum.* Trisulcum fulgur fuit *ab antiquis dictum, q*uia id, aut incendit, a*ut afflat, aut t*erebrat. Togatarum *duplex genus: prætextarum, h*ominum fastigio; quæ *sic appellantur,* quod togis prætextis rem*p. administren*t: tabernariarum, quia *hominib. ex*cellentibus etiam humiles *permixti, ut sunt p*lagiarii, servi deniq. et *cauponæ ex tab*ernis honeste prodeant

14 f. *fetus infecti.*—15 f. *ominis.*

NOTÆ

[d] *Tribunicia*] Lex Curiata de imperio militari magistratib. designatis mandando ferebatur ab eo, qui eos magistratus designasset. Quantum autem ex his reliquiis divinare licet, videtur Festi sententia talis fuisse: Bello Punico secundo cum Annibal, ad urbem accedens, portæ Capenæ appropinquasset, et quasi in conspectu Romæ jam esset, et ob id non liceret magistratibus ex præsidiis discedere, Q. Fabius, et M. Marcellus coss. quia ipsi ad Urbem venire, et populum rogare de imperio novis magistratibus mandando metu imminentis Annibalis non poterant, egerunt id per Tribunos plebis, atq. ita Tribunicia rogatione legem Curiatam latam fuisse: quæ potius lex Tributa, vel, ut verius dicam, Plebiscitum appellari debuisset. locus sane difficilis, et mutilato exemplari obscurus. Q. Fabius et M. Marcellus coss. eduntur anno 539. Ælius Gallus in libris Significationum verborum, quæ ad jus pertinent, citatur supra in 'Postliminium.'

*persæpe. Ta*uras,[e] vaccas steriles ap*pellabant, ait Verrius,* quæ non magis pariant, *quam tauri. sed vero*similius sit ex Græco dic*tas, quia Græci vaccas* ταύρας appellant. Todi sunt *aves parvæ, et tod*illi, quarum m. Plautus in Sy*ro, cum ait: Cum extri*tis talis, cum todillis cru*sculis. Tubillustria* quib. dieb. adscribtum in *Fastis est, cum in atr*io Sutorio agna tubæ *lustrantur: ab eis* tubos appellant, quod genus *lustrationis ex* Arcadia Pallanteo[16] trans*latum esse dicunt. T*uditantes, tundentes, *negotium tund*entes significare ait Cincius, *id est, agentes.* Ennius l. II. Hæc inter se totum[17] *vi tuditan*tes: et Lucretius item libro II. Nec *tuditantia* rem cessant extrinsecus ullam. *Tudites mall*eos appellant antiqui a tunden*do, quamv*is ali crurib.[18] tudites. Inde Ateius *Philolog*us exstimat Tuditano cognomen *inditum, quod* caput malleoli simile habuerit.

Tullios[f] *al*ii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii [160] vehementes projectiones sanguinis[19] arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Ajace: Ajax misso sanguine tepido tulii efflantes volant. Topper significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere:[20 g] cito, sic in Nelei carmine: Topper fortunæ commutantur hominib. (citius)[1] sic C. Nævius: Capesset flammam Volcani cito:[2]

16 f. *Arcadiæ Pallanteo*, vel *Arcadia a Pallante.*—17 f. *tota.*—18 f. *alii a tudib.*—19 f. *amnis.*—20 f. *mature.*—1 ( ).—2 f. *topper.*

NOTÆ

[e] *Tauras*] Videndus Varro lib. II. de Re Rustica, cap. 5.

[f] *Tullios*] Paulus in epitoma manuscripta: *Tullios alii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis:* cetera ut Festus. In antiquo lexico Latino-Græco *Silvanus* exponitur, κρουνὸς, et ita fortasse legendum tum hic, tum apud Cornelium Celsum. Quid si pro *sanguinis* legamus *amnis?* quia sequitur, 'quales sunt Tiburi:' sed nihil temere mutandum.

[g] *Mature* pro *temere* in margine posuimus, quia ita est infra. *Homonem* autem pro *humanum*, ex Ennii versu: 'Miserum mandebat homonem:' et supra in *Hemona*, ita habetur: 'Homonem, hominem dicebant.' Versus Attii in Io fortasse ita legendus: *Topper, ut fit, patris ten'eicit ira*, vel, *Pater istam ejecit foras.* Verbum *inserinuntur* omissum est in editione Augustiniana, quo antiqui usi sunt pro *inseruntur.*

sic in eodem: Namq. nullum pejus macerat[3] humanum,[4] quamde mare sævum. Viret[5] cui sunt magnæ, topper confringent inportunæ unde[6]. (fortasse)[7] sic Cœlius l. VII. Ita uti sese quisq. vobis studeat æmulari in statu fortunæ reip. (eadem re gesta.)[8] topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset: fortasse, sic Accius in Io: Topper, ut fit, patris teneicit iras.[9] (Ennius vero sic.)[10] Topper, fortasse valet in Enni et Pacuvi scriptis: apud Ennium est; Topper quam nemo melius scit. Pacuvius: Topper tecum sit potestas faxsit, si mecum velit: ad[11] in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature: in Odyssia vetere. Topper facit homines utrius fuerint. Topper citi ad ædis venimus Circæ,[12] simul duona eorum portant ad navis millia: alia in isdem[13] inserinuntur. Tibicines[14] etiam hi appellantur, qui sacerdotes viri speciosi publice sacra faciunt, tubarum lustrandarum gratia. Torrens[h] participialiter pro exurens ponitur, ut est apud Pacuvium in Antiopa: Flammeo vapore torrens terræ fetum exusserit: significat etiam fluvium, subitis imbrib. concitatum, qui alioqui siccitatib. exarescit: quius[15] aquam ipsam, quæ fluit, flumen recte dici ait Ælius Gallus l. II. quæ ad jus pertinent: ceterum volgi consuetudine utrumq. jam dici flumen, et perennem [161] fluvium et torrentem. Torum, ut significet torridum, aridum, per unum quidem R antiqua consuetudine scribitur, sed quasi per duo R scribatur pronuntiari oportet: nam antiqui nec mutas, nec semivocales literas geminabant, ut fit in Ennio, Arrio, Annio. Turmam equitum dictam esse ait Curiatius quasi terimam: quod terdeni equites ex trib. tribub. Titiensium, Ramnium, Lucerum fiebant: itaq.

3 f. *macit.*—4 f. *homonem.*—5 f. *vires.*—6 f. *undæ.*—7 ( ).—8 ( ).—9 f. *pater istam ejecit foras.*—10 ( ).—11 f. *at.*—12 f. *Circes.*—13 f. *indidem.*—14 f. *Tubicines.*—15 f. *quamvis.*

NOTÆ

[h] *Torrens*] Varro lib. I. de Re Rust. cap. 2. Verum enim illud Pacuvii: 'Sol si perpetuo sit, aut nox, flammeo vapore, aut frigore, terræ fructus omnes interire.'

primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni. Torreri a torro[16] deductum proprie significat siccare, atq. arefacere: sed usurpatum est jam pro eo, quod sit igne urere. Plautus: (In)[17] una edet[18] opera in furnum calidum condito, atq. ibi torreto. Turannos,[19][i] Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Turrheno duce Lydorum, a cujus gentis præcipua crudelitate etiam tyrannos dictos. Tyria maria in proverbium deductum est; quod Tyro oriundi Pœni adeo potentes maris fuerunt, ut omnib. mortalib. navigatio esset periculosa. Afranius in Epistola: Hunc serrium autem maria tyria conciet. Torvitas a ferocia taurorum dicta est. Pacuvius in Armorum judicio. Feroci ingenio torvus prægrandi gradu: et: Cum recordor ejus ferocem et torvam confidentiam. Turbelas[20] dixisse antiquos, quas nunc turbas appellamus, testis est Plautus in Pseudolo. Quo alto[1] et quantas soleam turbelas dare. Tutulum vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinib. et extructum in altitudinem: quidam pileum lanatum forma metali[k] figuratum, quo Flamines, ac Pontifices utuntur, eodem nomine vocari. Ennius: [162] Libaq. fictores argæos, et *tutulatos*. *Tuor*, video; Tueor, defendo *in usu olim fuit:* sed jam promiscue utuntur, *et ponitur tue*or pro video; et contueor *pro defendo*.

16 f. *Torrere a torreo.*—17 ( ).—18 f. *una ædepol.*—19 f. *Turrhenos.*—20 f. *turbellas.*—1 f. *Quales.*

NOTÆ

[i] *Turannos*] Paulus in epitoma manuscripta: 'Turanni Etrusci dicti a Thurenno duce Lydorum, a cujus gentis perpetua crudelitate etiam tyranni sunt dicti.'

[k] In exemplari ita plane est: *formam e tali:* unde in editione Augustiniana *forma e tali* impressum est, cum *forma metali* scribendum fuisset. Varro lib. VI. 'Tutulati dicti hi, qui in capitib. habere solent, ut metam.' Tertullianus in lib. de pallio: 'Tunc certissime supra omnes exuvias augusta vestis, superq. omnes apices ac tutulos sacer suggestus deducit oculos.' In vulgatis tamen *titulos*, sed corrupte, legitur. Vetus etiam apud me inscriptio habet: APONIÆ A. TVTVL. ORNATRICI.

*Tugu*ria[1] a tecto appellantur *domicilia rusticorum* sordida. Afranius in V*irgine*: *Sordidum* tugurium est, turpe. *Cæcilius in Hypo*bolimæo: Habitab*at in tugurio, sine o*perculo: quo nomine *Valerius in explana*tione XII. ait etiam . . . . . *signifi*cari. Tuscum vicum ce*teri quidem omnes scrip*tores dictum aiunt ab *eo, quod Porsena rege* descendente[2] ab obsi*dione, remanserint* Romæ, locoq. his dato, *ibi habitaverint Vei*entes fratres Celes et Vibena, *unde post ejecti, quod* Tarquinium Romam secum max*ime reducere cupie*rint. M. Varro, quod ex Cœ*lio in eum locum deducti* sint. Toxicum dicitur cerva*rium venenum, quo* quidam perungere sagit*tas soliti sunt.* Cæcilius in Gamo: Ut homi*nem miserum* toxico transegerit. Afra*nius in* . . . . uxorium istud toxicum mit*tite.* *Tuscos* quidam dictos aiunt a Tusco *rege Herc*ulis filio. Alii quod unici studii si*nt sacrificiorum,* ex Græco, velut θυοσκόοι. *Unde Tusculum* ab eadem causa sacrificiorum, v*el quod aditum dif*ficilem habeat, id est, δύσκολον. *Tumulum Stilo* Ælius sic definit; Tumulus est *cumulus are*næ editus secundum mare fluctib. in *altum ele*vatus: unde similiter et manufac*tus, et na*turalis proprie dici potest. Tumult*uarii*[m] milites dicuntur lecti ob subitum ti*morem, un*de etiam tumultum dici ait Verrius, quia *non aliunde* is ornatur,[3] quam ab Italicis et Gallicis h*ominib.* [163] *qui immin*ent Italiæ. itaq. nullum *tumultum, præter*quam Gallicum, aut domesticum *nominabant. Thomices Græco* nomine appellantur *canabi impoliti,* et sparto leviter tortæ *restes, ex quibus funes* fiunt. Lucilius: Vidimus *vinctum thomice can*abina. Opillus[4] Aure*lius ait moll*em pulvillum, quem in *collo habent, restis ne lædat,* thomicem

2 f. *discedente.*—3 f. *oriatur.*—4 f. *Opilius.*

NOTÆ

[1] *Tuguria*] Valerius in explanatione 12. citatur in verbo 'Sanates.'

[m] *Tumultuarii*] Videndus Servius initio lib. VIII. Æn. *Domesticum* autem Festus dicit, quem Cicero l. VIII. Philipp. appellat *Italicum.* Locum hunc ad verbum suæ integritati restitutum arbitramur.

vocari. *Tongere Ælius Stilo* ait noscere esse, *quod Prænestini tongitionem* dicant, pro no*tionem: significat et latius* dominari. Ennius: *Alii rhetorica* tongent. Et vincere *etiam quandoq.* videtur significare.

Tesca Verrius ait loca augurio desig*nata, quo termino* finis in terra auguri. Op*ilius Aurelius* loca consecrata ad *augurandum scrib*sit: sed sancta loca undiq. *sæpta doce*nt Pontificis libri, in quibus *scribtum est: Templum*q. sedemq. tescumq. *sive Deo, sive Deæ* dedicaverit, ubi eos ac*cipiat volentes,* propitiosq. Hostius belli *Histrici l.* I. per gentes alte ætherias, atq. *avia tesca, per*que violabis[5] templa antiqua *Deum. Cicero* vero aspera difficilia aditu *dixit, cum ait: Lo*ca aspera, saxa tesca tuor. *Accius in Philo*cteta: Quis tu es mortalis, *qui in deserta,* et tesqua te adportas loca?[n] *Tonsillam ait* esse Verrius palum dolatum *in acumen, et* cuspide præferratum, ut existi*mat, que*m cum figi[6] in litore navis re*ligandæ* causa. Pacuvius in Medio:[7] Acces*si ad* eam, et tosillam[8] pegi læto in litore. *Accius* Phinidis:[o] Tacete, et tonsillas lito*re lae*do[9] edite. Tonsam Ennius [164] significat remum, quod quasi tondeatur ferro, cum ait l. VII. Poste recumbite, vestraq. pectora pellite tonsis: item: Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas: et in Asota: Alius in mari vult magno tenere tonsam. Thymbræum Apollinem Virgilius a monte Thymbræo appellavit, qui est in agro Trojano. Tolenno[10] est genus machinæ, quo trahitur aqua, alteram partem prægravante pondere, dictus a tollendo. Tolerare, patienter ferre. Accius in Neopto-

5 f. *volabis.*—6 f. *configi.*—7 f. *Medo.*—8 f. *tonsillam.*—9 f. *læto.*—10 f. *Tolleno.*

NOTÆ

[n] Accii versus apud Varronem lib. VI. corrigendus ex eo, quem hic citat Festus; atque ita legendus: 'Quis tu es mortalis, qui in deserta, et tesca te adportes loca? loca enim quæ sint, designat, cum dicit: Hephæsti lares,' &c. nam verbum *præstolare* ita mutavimus. *Lemnia* vero, quod bis positum est, videtur adjectum.

[o] *Phinidis* non est mutandum in *Phœnissis:* nam hæc Accii tragœdia citatur a Nonio pluribus locis, in quibus manuscripti habent *Phinidae.*

lemo: Aut[11] quisquam potis est tolerare acritudinem. Ennius l. II. Ferro se cæde,[12] quam dictis his toleraret. Toles tumor in faucib. quæ per deminutionem tonsillæ dicuntur. Tullianum, quod dicitur pars quædam carceris, Ser. Tullium regem ædificasse aiunt. Taxat verbum ponitur in his,[13] quæ finiuntur, quoad tangi liceat: in litib. quoq. arbitrove[14] cum proscribitur, quoad ei jussit[15] [p] statuendi. Taxatio dicitur, quæ fit certæ summæ: a tangendo autem dici etiam scænici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur, quod alter alterum maledictis tangit. Tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum, quæ ipsæ, quod ex tabulis olim fiebant, dictæ sunt, non, ut quidam putant, quod tabulis claudantur. Tagit. Pacuvius in Teucro: Ut ego, si quisquam me tagit. et tagam. Idem in Hermiona: Aut non cernam, nisi tagam. Sine dubio antiqua consuetudine usurpavit: nam nunc ea sine præpositionib. non dicuntur, ut contigit, attigit. Tablinum proxime Atrium[q] locus dicitur, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas.

11 f. *Haud.*—12 f. *cædi.*—13 f. *iis.*—14 f. *arbitriove.*—15 f. *jus sit.*

NOTÆ

[p] Verbum *jussit* mutavimus in *jus sit*: quod in legum fragmentis est antiquo modo scribendi, *IOVS. SIET.*

[q] De *Atrio* vide supra in *Scribonianum.*

SCHEDÆ

QUÆ FESTI FRAGMENTO

DETRACTÆ

APUD POMPONIUM LÆTUM EXTABANT.

[167] Manubiæ[a] Jovis tres creduntur esse, quarum unæ sint minimæ, quæ moneant placatæq. sint. Alteræ quæ majores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantque aut divellant quæ a Jove sint, et consilio Deorum mitti existimentur. Tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant: et quanquam nullum sine igne fulgur sit, hæ propriam differentiam habeant, quæ aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quæ statum mutent Deorum consilio superiorum. Manias Ælius Stilo dicit ficta quæ[1] ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii maniolas appellent. Manias autem, quas nutrices minitentur parvulis pueris esse larvas, id est, manes Deos Deasq. qui aut ab inferis ad superos manant, aut Mania est eorum avia ma-

1 f. *quædam.*

NOTÆ

[a] *Manubiæ*] Acron in Horat. od. 2. lib. I. 'Omnes manubiæ albæ et nigræ esse dicuntur, Jovis rubra et sanguinea.' Serv. in lib. I. Æn. 'In libris Etruscorum lectum est fulminum manubias dici:' et in lib. II. 'In æquinoctio vernali manubiæ Minervales. i. fulmina tempestates gravissimas commovent.' Vide in 'Trisulcum' supra.

terna: sunt enim utriusq. opinionis auctores. Mamercus prænomen Oscum est, ab eo quod hi Martem Mamertem appellant. Mamiliorum familia progenita sit[2] a Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreavit, quando id oppidum ipse condidisset. Mantare, sæpe manere. Cæcilius in Epistola: Jam ne[3] adeo manta: jam hoc vide, cæcus animum . . . adventus angit. Manticularum[b] usus pauperibus in nummis recondendis, etiam nostro sæculo fuit. Unde manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Inde poëtæ pro dolose quid agendo usi sunt eo verbo. Pacuvius: Ad manticulandum astu aggreditur: scit enim quid promeruerit: modici manticulatur, . . . Ita me facti oppressi jugo. Item deinde: Aggrediar astu regem: [168] manticulandum est mihi: et: Machinam ordiris novam manticula[4] tactu, an sanctiora dicis jurajuranda. Plautus hoc significare videtur, quibus quotidie parvæ noxæ extergeantur: frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit mantelorum. Mœson persona comica appellatur, aut coci, aut nautæ, aut ejus generis. dici ab inventore ejus Mœsone comœdo (ut)[5] ait Aristophanes Grammaticus.

Mæniana appellata sunt a Mænio censore, qui primus in Foro ultra columnas tigna projecit, quo ampliarentur superiora spectacula. Major Græcia dicta est Italia, quod eam Siculi quondam obtinuerunt: vel quod multæ magnæq. civitates in ea fuerunt ex Græcia profectæ. Maius mensis in compluribus civitatibus Latinis ante Urbem conditam fuisse videtur: qua ex causa utrum a majoribus, ut Junius a junioribus dictus sit: an a Maia, quod Mercurio filio ejus res divinæ fiant solemnes: an quod ipsi Deæ in multis Latinis civitatibus sacrificia fiebant . . . A[6] Monstrum

2 f. *fuit*.—3 f. *al. ore*.—4 f. *manticulæ*.—5 f. ( ).—6 f. A *ipso mense*.

NOTÆ

[b] *Manticularum*] Mantela, Servius dicit mappas: Mantela, merumq. apud me in schedis inquit, Lucilius

ut Ælius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut monestrum. Item Sinnius Capito, quod monstret futurum, et moneat voluntatem Deorum: quod etiam prodigium, velut prædictum[7] et quasi prædictum, quod prædicat eadem, et portentum, quod portendat; et significet: inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est adiciendum, præsertim cum ex eadem significatione pendeat, et in promptu sit omnibus, id est, ostentum: quod item ab ostendendo dictum est apud auctores: qui monent histriones in scæna, sed etiam ubi adiciuntur commentarii. Monile dictum est ornatus mulieris: qualem habuisse [169] Eriphylam fabulæ ferunt: ex eo etiam equis præpendens a collo ornamentum, monile appellant. Molucrum non solum quo molæ teruntur[8] dicitur, id quod Græci μύλικρον appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus incidere solet: cujus meminit Afranius in Virgine: Ferme virgini, tanquam gravidæ mulieri uterus, molucrum vocatur, transit sine doloribus. Cloatius etiam Λ[9] in libris sacrorum, molucrum esse aiunt ligneum quoddam quadratum, ubi immolatur. Idem Ælius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat ubi molatur. Mola etiam vocatur far tostum, et sale sparsum: quod eo molito, hostiæ aspergantur: molas avias inepte quidam dictas putant. Mundus etiam mulieris . . . . . potest. Accius: Cum virginali mundo clam patre. Ennius: Idem loco navibus celsis munda facie, atq. etiam ære Cereris. Qui[10] mundus appellatur, qui ter in anno solet patere. III. Kal. Sept. et IIII. Non. Octobr. et III. id. Novemb. Qui (vel omni[11] dictus est, quod terra movetur. Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano antequam percoquatur, decidit in carbones, cineremq. cujus meminit Lucilius. Pistricem valida[12] si nummi suppeditabunt, addas

7 f. *prædicium.*—8 al. *verruntur* al. *vertuntur.*—9 f. Λ *et Ælius.*—10 f. *Quin.*—11 f. *id omne.*—12 f. *validam.*

empleuron, mamphulas quæ sciat omnis. Municeps est, ut ait Ælius Gallus, qui in municipio liber natus est. Item qui ex alio genere hominum munus functus est. Item qui in municipio ex servitute se liberavit a municipe. Item municipes erant, qui ex aliis civitatib. Romam venissent, quib. non licebat magistratum capere, sed [170] tantum muneris partem. At Servilius[13] aiebat initio fuisse, qui ea conditione cives Ro. fuissent, ut semper remp. separatim a populo Ro. haberent, Cumanos, Acerranos, Atellanos, qui æque cives Ro. erant et in legione merebant, sed dignitates non capiebant. Mutas, quasi[14] e literis appellatas quidam putant, quod positæ in ultimis partibus orationis obmutescere cogant loquentem: quidam quod parvæ, exiguæq. sint vocis, ut quando mutum oratorem, aut tragœdum dicimus. Multam Osce dici putant pœnam quidam. M. Varro ait pœnam esse, sed pecuniariam, de qua subtiliter in l. I. quæstionum Epist. refert. Mulleos genus calceorum aiunt esse; quibus reges Albanorum primi, deinde patricii sunt usi. M. Cato originum li. VII. Qui magistratum Curulem cepisset (calceos)[15] mulleos allutaciniatos[16] ceteri perones. Item Titinius in Seriana:[17] Jam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos: quos putant a mullando dictos. i. suendo. Multifariam dixerunt antiqui, videlicet, quod in multis locis fari poterat. Manius Egeri[18] . . . . . Nemorensem Dianæ consecravit, a quo multi, et clari viri orti sunt, et per multos annos fuerunt: unde et proverbium. Multi Mani Ariciæ. Sinnius Capito longe aliter sentit: ait enim turpes et deformes significari, quia Maniæ dicuntur deformes personæ: et Ariciæ genus panni[19] fieri; quod manici[20] appelletur. Mœne singulariter dixit Ennius. Apud emporium in campo hostium pro[1] mœne. Mutire, loqui. Ennius in Telepho: Palam mutire plebeio piaculum est. Mœnia, muri; et cetera muniendæ urbis gratia [171]

13 f. *Ser. filius.*—14 f. *quasdam.*—15 ( ).—16 f. *alutacinatos*, vel *lunatos.*—17 f. *Setina.*—18 f. *Ægerius agrum.*—19 f. *panis.*—20 f. *Manii.*—1 al. *per.*

facta: ut Accius in Hellenibus: Signa extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat. Significat etiam officia. Plautus in Nervolaria:[2] Prohibentq. mœnia alia, unde ego fungor[3] mea. Murrinam genus . . . . Manuos in carminib. sæcular. Ælius Stilo significare ait bonos: et Inferi di Manes pro boni dicuntur a suppliciter eos venerantibus propter metum mortis, ut immanes quoq. pro valde Λ[4] . . . . dicuntur. Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murum. Mapalia casæ Pœnicæ appellantur: in quibus quia nihil est secreti, solet solute viventibus obici id vocabulum. Cato Originum libro quarto: Mapalia vocantur ubi habitant: ea quasi cohortes rotundæ sunt. Metalli[5] dicuntur in lege militari quasi mercenarii. Accius Annalib. XXVII. Calones, famuliq. metalliq.[6] caculæq. a quo genere hominum Cæciliæ familiæ cognomen putat ductum. Quod est . . . . . Manum et mentum, proverbium est ex Græco ductum, quod est, πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Calchantem vitis serentem quidam augur vicinus præteriens, dixit errare: non enim ei fas esse novum vinum . . Minusculæ quinquatrus appellantur Idus Jun. quod is dies festus est tibicinum, qui colunt Minervam: cujus Deæ proprie festus dies est Quinquatrus mense Martio. Muli Mariani dici solent a C. Mari instituto, cujus milites in furca sunt posita[7] tabella varicosius onera sua portare assueverant.

2 f. *Sticho.*—3 al. *fungar.*—4 f. Λ *non bonis.*—5 f. *Metelli.*—6 f. *metelliq.*—7 f. *superposita.*

LIBER XIII. INCIPIT.

Mulus A[1] . . . . ea sterilis sit, quam mulus: vel quod ut mulus non suo genere sed equis ortus; sic ea Solis, non suo fulgore luceat. Murtiæ Deæ sacellum . . . . . Martius mensis initium anni fuit et in Latio, et post Romam conditam, quod eo[2] gens erat bellicosissima, cujus rei testimonium est, quod posteriores menses, qui annum finiunt, a numero appellati, ultimum habent Decembrem. Malo cruce, masculino genere, cum dixit Gracchus in oratione, quæ est in P. Popillium posteriorem,[3] tam repræsentavit antiquam consuetudinem, quam hunc frontem, atq. hunc stirpem idem antiqui dixerunt, et rursus hanc lupum, hanc metum. Item cum idem in Pompilium et matronas[4] ait: Eo exemplo instituto, dignus fuit qui malo cruce periret . . . . . [5] et improbum, qui assidue in litibus moraretur: ob eamq. causam in ordine staret adeuntium Prætorem. At Ælius Stilo, qui minime ordine viveret. A[6] . . in ea oratione, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum. Quid mihi fieret, si non ego stipendia (in ordine)[7] omnia ordinarius meruissem semper? sunt

1 f. A *vehiculo lunæ adhibetur quod tam.*—2 f. *ea.*—3 f. *posteriore.*—4 f. *Popillium et Mathonem.*—5 [' Hæc cum fine pag. [32] conjungenda sunt.' Jos. Scal.]—6 f. A *M. Cato.*—7 ( ).

quidam etiam, qui manipularem, quia infimi sit ordinis, appellatum credant ordinarium. Ornatus dicitur, et bonis artibus instructus, et honores adeptus a populo: etiam [173] bene aptus, ut miles, aut gladiator; et acturus fabulas. Atq. et ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur: ut cum dicimus aliquem tragico vel comico ortu prodire .

. . . . . .

Orestiades nymphæ; montium cultrices. Ordo sacerdotum æstimatur Deorum A[8] . maximus quisq. Maximus videtur Rex dein Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. Itaq. in soliis[9] Rex supra omnis accubat. Licet[10] Dialis supra Martialem, et Quirinalem Martialis supra proximum. Omnes idem[11] supra Pontificem. Rex; quia potentissimus. Dialis, quia universi mundi sacerdos qui appellatur Dium. Martialis, quod Mars conditoris urbis parens. Quirinalis, socio imperii Romani Curibus ascito Quirino. Pontifex maximus, quod judex atq. arbiter habetur rerum divinarum, humanarumq. Ordiri est rei principium facere, unde et togæ vocantur exordiæ.[12] Opaca vocantur umbrosa. Opalia dies festi, quibus supplicatur Opi, appellantur; quorum alter . . . Optutu, quasi optuitu, a verbo, quod est tuor; et significat video. Optatam hostiam alii optimam appellant eam, quam Ædilis tribus constitutis hostiis optat, quam immolari velit. Opima spolia dicuntur originem quidem trahentia ab Ope Saturni uxore, quod ipse agrorum cultor habetur, nominatus a satu, tenensq. falcem effingintur, quæ est insigne agricolæ. Itaq. illa quoq. [174] cognominatur Consiva, et esse existimatur terra. Ideoq. in Regia colitur a P. R. quia omnes opes humano generi terra tribuat, ergo et opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi; et hostiæ opimæ præcipue pingues, et opima magnifica et ampla. Unde spolia quoq. quæ dux P. R. duci hostium detraxit; quorum tanta raritas est, ut intra annos paulo

8 f. *majestate, ut.*—9 al. *in conviviis solus.*—10 f. *scilicet.*—11 f. *item.*—12 f. *exorditæ.*

. . . . . trina contigerint nomini Romano: una, quæ Romulus de Acrone; altera, quæ Consul Cossus Cornelius de Tolumnio; tertia, quæ M. Marcellus Jovi Feretrio de viridomaro[13] fixerunt. M. Varro ait opima spolia esse, etiam si manipulari miles detraxerit; dummodo duci hostium . . . . . non sint. Ad ædem Jovis Feretri poni testimonio esse libros Pontificum; in quibus sit: Pro primis spoliis bovem,[14] pro secundis solitaurilib. pro tertiis agno publice fieri debere; esse etiam compelli reges[15] legem opimorum

13 f. *Virdumaro.*—14 f. *bove.*—15 f. *Pompeli regis.*

NOTÆ

[a] *Pompeli regis* in margine scripsimus, pro *Pompili*, quia ita antiqui dicebant, ut *Dueli* pro *Duilii:* et schedæ habent *Pompelli.* Formula legis dedicationis aræ, de qua in hoc fragmento, extat apud me, quam libet adscribere: QVANDO. TIBI. HODIE HANC. ARAM. DABO. DEDICABOQVE HIS. LEGIBVS. HISQVE. REGIONIBVS DABO. DEDICABOQVE. QVAS. HIC. HODIE. PALAM. DIXERO. VTI. INFIMVM SOLVM. HVIVSQVE. ARÆ. TITVLORVMQVE. EST. SIQVIS. TERGERE. ORNARE. REFICERE. VOLET. QVOD. BENEFICII. CAVSA. FIAT. IVS. FASQVE ESTO. SIVE. QVIS. HOSTIA. SACRVM FAXIT. QVI. MAGMENTVM. NEC. PROTOLLAT. IDCIRCO. TAMEN. PROBE FACTVM. ESTO. SIQVIS. HVIC. ARÆ DONVM. DARE. AVGEREQVE. VOLET LICETO. EADEMQVE. LEX. EI. DONO ESTO. QVÆ. ARÆ. EST. ET. CETERÆ LEGES. HVIC. ARÆ. TITVLISQVE SVNTO. QVÆ. SVNT. ARÆ. DIANÆ. IN AVENTINO. HISQVE. LEGIBVS. HISQVE. REGIONIBVS. SIC. VTI. DIXI. HANC. TIBI. ARAM. PRO. IMP. CÆSARE. AVGVSTO. P. P. PONTIFICE MAXIMO. TRIBVNICIA. POTESTATE XXX. CONIVGE. LIBERIS. GENTEQVE EIVS. SENATV. POPVLOQVE. R. COLONIS. INCOLISQVE. COL. IVL. PATERN. NARB. MART. QVI. SE. NVMINI. EIVS IN. PERPETVVM. COLENDO. OBLIGAVERVNT. DOQVE. DEDICOQVE. VTI SIES. VOLENS. PROPITIVS. Legem vero Numæ, de spoliis opimis, ita ex Plutarchi Marcello nos emendandam supplendamque existimamus: QVOIVS. AVSPICIO. CLASE. PROCINCTA OPEIMA. SPOLIA. CAPIVNTVR. IOVEI FERETRIO. BOVEM. CÆDITO. QVEI. CEPET. ÆRIS. CCC. DARIER. OPORTETO SECVNDA. SPOLIA. IN. MARTIS. ASAM IN. CAMPO. SVOVETAVRVLIA. VTRA VOLET. CÆDITO. QVEI. CEPET. ÆRIS CC. DARIER. OPORTETO. TERTIA. SPOLIA. IANO. QVIRINO. AGNOM. MAREM. CÆDITO. QVEI. CEPET. ÆRIS. C. DARIER. OPORTETO. QVOIVS. AVSPICIO. CAPTA. DIS. PIACVLVM. DATO. Locus Plutarchi in promptu est, unde hæc hausimus: in eo autem habetur, præscripsisse Numam in hac lege, ut prima spolia capta Jovi Feretrio consecrentur, secunda Marti, tertia Quirino: præmiumque sit primis asses trecenti, secundis ducenti, tertiis centum.

spoliorum talem. Cujus auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Jovi Feretrio darier oporteat, et bovem cædito; qui cepit æris cc. secunda spolia in Martis aram in campo, solitaurilia utra voluerit, cædito: tertia spolia Janui[16] Quirino agnum marem cædito. c. qui ceperit ex ære dato; cujus auspicio capta dis piaculum dato: hujus ædis lex nulla extat; neq. templum habeat neq.[17] scitur. Ut qui optima lege fuerint[18] adici solet, cum quidam magistratus creantur . . . . . .

Obscum[b] duas diversas, et contrarias significationes habet: nam Cloatius putat eo vocabulo [175] significari sacrum, quo etiam leges sacræ obscatæ[19] dicuntur: et in omnibus fere antiquis commentariis scribitur Opicum pro Obsco, ut in Titini fabula quinta: Qui obsce et Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt: a quo etiam verba impudentia, et elata appellantur obscena; quia frequentissimus fuit usus Oscis libidinum spurcarum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui soliti produntur Augures Λ[20] Romani. Obigitat antiqui dicebant, pro ante agitat; ut obambulare.

Obinunt, Obeunt. Objurare[c] antiqui pro aditu pone-

16 f. *Jano.*—17 f. *necne.*—18 f. *fuant.*—19 al. *sacratæ obscæ*, al. *obscitæ.* —20 f. Λ *publici populi.*

NOTÆ

[b] *Obscum*] *Opsce* pro *Osce* in Titinii versu sunt qui legant eo modo, quo *opstinatum* pro *obstinatum*, et alia his similia, quæ infinita pæne reperiuntur: quos ego non moror, quo minus legant, ut lubet: qui vero *Opicum* in *Opscum* mutandum censent, eis plane assentiri non possum. Nam verum est, quod ait Festus, *Opicum* in antiquis commentariis pro *Oscum* inveniri, et pro *Opice* Titinium *Osce* dixisse. *Opici* enim et *Osci* iidem sunt: hoc ut credam, quibus argumentis adducar, docebo. Livius dicit Fregellas Sidicinorum agrum, deinde Volscorum fuisse: hoc idem est, ac si pro Sidicinorum dixisset Oscorum: nam Sidicini, Osci sunt. Strabo lib. v. Σιδικηνῶν· οὗτοι δὲ Ὀσκοι. Cum itaque Livii locum imitatus Stephanus, pro Sidicinorum, id est, Oscorum, posuerit Ὀπικῶν, manifestum est, Opicos et Oscos eosdem esse: φρέγελλα, inquit, πόλις Ἰταλίας, ἣ τὸ μὲν ἀρχαῖον Ὀπικῶν ἦν, ἔπειτα δὲ Οὐολούσκων ἐγένετο. In fine videtur legendum *Augures Publici populi Romani*, ex loco simili in 'Publicus ager.'

[c] *Objurare*] Vide in 'Obitu.'

bant, ut est in . . . . . .
. . . . . Penthesilea. Formidabant objurare . . . . . .

Ob vos sacro, in quibusdam precationibus est, pro vos obsecro, ut sub vos placo, pro supplico. Opportune dicitur ab eo, quod navigantibus maxime utiles, optatiq. sunt portus. Obherbescere, herbam increscere.

Oboritur, nascitur: nam præpositionem ob, pro ad, solitam poni, testis hic versus: Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo: et Ennius: Ob Romam noctu legiones ducere cœpit. Obnectere, obligare, maxime in nuptiis frequens est. Observasse dicitur, qui observat quid, cujusque causa facere debet. Itaque bis[1] observat, coluisse aliquem dicitur. Ommentans,[d] Livius in Odyssea quom ait: In Pylum advenies, aut ibi ommentans, significat obmanens, sed ea significatione, qua sæpe fieri dicitur, id enim est mantare. Ops antiqui dicebant, quem nunc opulentum, ut testimonio est non solum ei contrarium inops . . . [176] concedit: ego egens exortus sum. Obsidionalis corona est, quæ datur imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos: ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi: herbam autem victoriæ signum fuisse apud antiquos alii quod[2] exemplis docuimus. Quæ corona magnæ auctoritatis fuit: nam et P. Decio datæ duæ sunt; una, ab exercitu universo; altera, ab his qui fuerunt in præsidio obsessi; et L. Sergio[3] Dentato, qui Achilles Romæ existimatus est: ac fertur centies et vicies pro rep. depugnasse: coronis donatus XXVI. in his aureis VIII. civicis XIV. muralibus tribus: obsidionali una. Inter obsidionalem, et civicam hoc interesse, altera singularis salutis signum est; altera, diversorum[4 e] civium servatorum. Obstitum Cloatius et Ælius

1 f. *is, qui.*—2 f. *aliquot.*—3 f. *Sicinio.*—4 f. *universorum.*

NOTÆ

[d] *Ommentans*] Placidus in Glossis: 'Ommentat, expectat:' dictum a mantando, i. diu manendo.

[e] Pro *diversorum*, in epitoma est *universorum.*

Stilo esse aiunt violatum attactumq. de cælo. Cincius quom,[5] qui Deo Deeq.[6 f] obstiterit, id est, qui viderit quod videri[7] nefas esset. Obstinato, obfirmato, perseveranti, ut tenere possit, ut Pacuvius: Obstinati exortus: ut Accius in Amphitryone: Ut tam obstinato animo confisus tuo. Cato in Q. Thermum de x. hominibus: Rumorem, famam floccifecit capitas[8] stupris, obstinatus insignibus flagitiis. Nævius in Lycurgo: Vos qui astatis obstinati. Obstrudant, obsatulent, ab avide truendo[9] cyngilam,[10] non sumendo cibum. Unde et obstrudulentum . . . . . dixit Titinius: Obstrudulenti aliquid, quod pectam sedens; aut luculentaster,[11] aut formaster frigidus. Obsidium, tamquam præsidium, subsidium, recte dicitur: cujus etiam auctor C. Lælius pro se apud populum: Ut in[12] nobis terra mariq. simul obsidium [177] facerent. Et Sallustius historiarum I. Magnis operibus[13] perfectis[14] obsidium cœpit[g] per L. Catilinam legatum. Obstitum, obliquum. Ennius L. XVI. Montibus obstitis, obstantibus, unde oritus nox: et in L. VIII. Amplius exaugere obstipolumve[15] solis. Cæcilius in imbros:[16] Resupina obstito capitulo sibi ventum facere cunicula.[17 h] Lucretius: Omnia mendose fieri, atq. obstita necesse est. Obsalutare, offerre salutandi gratia dicebant antiqui, ut consalutare, persalutare. Obvaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus rectum iter conficeret. Oufentinæ tribus initio

5 f. *eum.*—6 f. *qui Deo, qui Deæ.*—7 al. *videre.*—8 al. *cupitus.*—9 al. *trudendo.*—10 f. *gingivam.*—11 al. *hic lætaster.*—12 f. *uti.*—13 al. *opib.*—14 al. *profectis.*—15 f. *obstipo lumine.*—16 al. *C. Licinius Imbrex.*—17 f. *tunicula.*

NOTÆ

[f] *Qui Deo, qui Deæ,* in margine emendavimus, ex antiqua formula inscriptionis Fratrum Arvalium, in qua est, *SIVE. DEO. SIVE. DEÆ.* Vide Macrob. Saturn. lib. III. cap. 9. 'Si Deus, Si Dea.' Cato de Re Rustica cap. 89. Agel. lib. II. cap. 28. Arnob. lib. III.

[g] In exemplo Sallustii legendum *cœpit* pro *cepit.* Tacitus lib. IV. 'Obsidium cœpit per præsidia, quæ opportuna jam muniebat.'

[h] In versu Licinii, sive Cæcilii, pro *cunicula,* videtur legendum *tunicula,* ut in margine notavimus.

causa fuit nomen fluminis Oufens, quod est in agro Privernate mare intra[18] et Taracinam. Lucretius:[19] Priverno Oufendina venit, fluvioq. Oufente: postea deinde a Censoribus alii quoq. diversarum civitatum eidem tribui sunt ascripti. Oscillum Santra dici ait, quod oscillent, id est, inclinent, præcipitesq. afferantur.[20] Oscillantes, ait Cornificius, ab eo quod os cælare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus utebantur. Causa autem ejus jactationis proditur Latinus rex, qui prælio quod eis[1] fuit adversus Mezentium Cæritum regem nusquam apparuerit, judicatusq. sit Juppiter factus Latiaris. Itaq. (scit ejus[2] dies feriatos liberos, servosq. requirere eum non solum in terris, sed etiam qua videretur cælum posse adiri per oscillationem, velut imaginem quandam vitæ humanæ, in qua altissima ad infimum interdum, infima ad summum efferuntur: atq. ideo memoriam quoq. redintegrari initio acceptæ vitæ per motus cunarum, lactisq. alimentum, quia per eos dies feriarum, et oscillis moveantur, et lactata potione [178] utantur: nec desunt qui exemplum Græcorum secutos putent Italos, quod illi quoq. injuria interfecto Icaro, Erigone filia ejus dolore inpulsa suspendio periisset, per simulationem . . . . . Ostentum non solum pro portento poni solere, sed etiam participialiter . . . . . testimonio est Pacuvius in Medo: Atq. eccum in ipso tempore ostentum senem: et Accius in Bacchis: Præsens præsto irridetis nobis stipe . . . ultro ostentum obtulit. Oscinum tripudium est, quod oris cantu significat quid portendi; cum cecinit corvus, cornix, noctua, parra, picus. Obstinet dicebant antiqui, quod nunc ostendit; ut in veteribus carminibus: Sed jam se cælo cedens[3] aurora obstinet suum patrem. Oscines aves Ap. Claudianus[4] esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, ut corvos, cornix, noctua: aut[5] quæ

18 f. *inter mare, et.*—19 al. *Lucilius.*—20 f. *efferantur.*—1 al. *ei.*—2 al. *per sex eos.* f. *scilicet eos.*—3 al. *candens.*—4 al. *Claudius.*—5 f. *alites.*

alis ac volatu; ut buteo, sanqualis, aquila, immissulus, vulturius: picam aut[6] Martius, Feroniusque, et parra, et in oscinibus, et in alitibus habentur. Ostiam urbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Martius rex condidisse, et fœminino appellasse vocabulo fertur: quod sive ad urbem, sive ad coloniam, quæ postea condita est, refertur. Quod neutrum certe plura . . ferri non debet. Osculana pugna in proverbio, quo significabatur victos vincere, quia in eadem et Valerius Lævinus imperator Ro. a Pyrrho erat victus, et brevi eundem regem devicerat. Sulpicius . . . item Imperator noster: ejus rei meminit Titinius hoc modo: Hæc quidem quasi Osculana pugna est . secus, quia in fugere polsi hinc spolia colligant. [179] Significatur etiam osculo savium, ut Plautus in Nervolaria: Osculum sat est mihi . . . . qui ambo[7] mi pater; quod inter cognatos, propinquosq. institutum ab antiquis est, maximeq. fœminas . . . . . Optima lex A[8] [i] . . . in Magistro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset jus ejus esse significabatur, ut fuit Mani Valerii, M. F. Volusuinæ gentis[9] qui primus Magister a populo[10] creatus est: propter[11] quam vero provocatio ab eo magistratu ad populum dicta[12] est, quæ ante non erat, desitum est adici; ut optima lege, utpote imminuto jure priorum Magistrorum. Originum libros quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi

6 f. *Picus autem.*—7 f. *amabo.*—8 f. A *cum dicebatur.*—9 f. *Volusi N.*—10 f. *populi.*—11 f. *post.*—12 al. *data.*

NOTÆ

[i] *Optima lex*] In schedis tantum spatii relictum est, quantum ad reponenda duo verba; quæ in margine notavimus, satis est. *Magister populi*, pro *a populo;* item *magistrorum* pro *magistratuum*, ut est in schedis, legendum putamus. De antiqua vero formula, VTI. QVOD. OPTVMA. LEGE FVAT. videndus Agellius lib. I. cap. 12. et Livius lib. IX. In fragmento legis Agrariæ apud me est: VTEI QVOI. OPTVMA. LEGE. PRIVATVS EST.

sui videtur amplexus, quando prægravant ea, quæ sunt rerum gestarum P. R. Optio qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus: his[13] adjutor dabatur centurioni a Trib. Militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare: etiam nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria: Qua me, qua uxorem, qua tu servum Sauream potes, circumduce, aufer, promitto tibi non obfuturum si id effeceris tibi, optionem sumito Leonidam. Obsidionem potius dicendum esse, quam obsidium, adjuvat nos testimonio suo Ennius in Telamone quom ait: Scibas natum ingenuum Ajacem, cui tu obsidionem paras. Item alio loco: Hector, qui haud cessat obsidionem obducere. Orare antiquos dixisse pro agere, testimonio sunt, quod et oratores, et hi qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, qui reip. mandatas partis agebant. Ennius quoq. quom dixit in l. I. Annalium: Facere vero [180] quod tecum precibus pater orat. Oscos quos dicamus ait Verrius Opscos antea dictos: teste Ennio, quom dicat: De muris rem gerit Opscus. Adicit etiam, quod stuprum inconcessæ libidinis obscena dicantur, ab ejus gentis consuetudine inducta: quod verum esse non satis adducor, quom apud antiquos omnes fere obscena dicta sint, quæ mali ominis habebantur: ut illa Virgilii testimonio sunt, ut superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, quom ait: Harpyias obscenas volucres: et Obscenamq. famem. Ob præpositione antiquos usos esse pro ad, testis est Ennius, quom ait LXIIII. Omnes occisi, obcensiq. in nocte serena: id est, accensi:[14] et in Iphigenia: Acherontem adibo[15] ubi mortis thesauri adjacent.[16] Ejusdem autem generis esse ait obferre, obtulit, obcurrit, oblatus, objectus: mihi non satis persuadet. Ostentum, quo nunc utimur interdum prodigii vice, quin participaliter quoq. dici solitum sit, non dubium: facit etiam C. Gracchus de legibus a se promulgatis, quom ait: Quod unum nobis in ostentum, ip-

13 f. *is*.—14 al. *lucenti*.—15 al. *obibo*.—16 al. *objacent*.

sis in usum adportatur. Occisitantur, sæpe occiduntur: sic C. Gracchus pro rostris in P. Popillium: Homines liberi nunc in oppido occisitantur. Osi sunt, ab odio declinasse antiquos testis est. C. Gracchus in ea, quæ est de lege Minucia, quom ait: Mirum si quid his injuriæ sit, semper eos osi sunt: quod nunc quoque cum præpositione elatum frequens est, quom dicimus, semper perosi. Ostende, ostendam: ut permultis aliis exemplis ejus generis manifestum est. Optionatus, ut Decurionatus, Pontificatus dicitur, ut Cato in ea, quam habuit apud equites: Majores seorsum, atq. diversum pretium [181] paravere bonis, atq. strenuis, decurionatus, optionatus, hastas donaticas, aliosq. honores. Ob os, ad os significat . . Item ut superioribus quoq. exemplis testatus[17] est. Obsonitavere, sæpe obsonavere. Cato in suasione (de lege orchia derogaretur:[18] Qui antea obsonitavere; postea centenis obsonitavere. Significat autem convivari. Ostentas, sæpe ostendis gloriandi causa. Sed et participialiter id et dici debet, et dictum est fœminino genere. Ovibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus delictis, ut in majoribus amb.[19] nec hunc ultra numerum excedebat multatio: quæ postea quam ære signato uti civitas cœpit, pecoraq. multaticia incuria corrumpebantur, unde etiam peculatus crimen usurpari cœptum est, facta æstimatio pecoralis multæ, et boves centenis assibus, oves denis æstimatæ. Inde suprema multa, id est, maxima appellatur tria millia æris. Item vincesis[20] minoribus delictis. Olivitam antiqui dicebant, quom olea cogebatur:[1] ut messem, cum frumenta, aut vindemiam, quom uvas: quod vocabulum potius frequentari debebat, quam nullum[2] ejus significationis causa[3] haberemus: quamvis quidam oblivitatem meam[4] dicant. Oppidorum[k]

17 f. *testatum.*—18 f. *ne legi Orchiæ derogaretur.*—19 f. *XXX. bob.*—20 f. *vicessis.*—1 al. *colligebatur.*—2 al. *nullam.*—3 al. *causam.*—4 al. *olivitatem eam.*

NOTÆ

[k] *Oppidorum*] Nomen *Catonis* in schedis adjectum opinor ab aliquo,

originem optime refert Cato. Cicero lib. I. de gloria, eamq. appellationem usurpationem appellatam esse existimat, quod opem darent adiciens, ut imitetur inertias[5] Stoicorum. Orcum, quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum Uragum,[6] quod et u literæ sonum per o efferebant: per c literæ formam nihilominus g usurpabant. Sed nihil affert exemplorum, ut ita esse credamus: nisi quod his[7] Deus maxime nos urgeat. Obmoveto, pro admoveto [182] dicebatur apud antiquos, ut alia, quæ relata sunt. Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur et remittatur. At Veranius coriola existimat, quæ sint in loris apicis, quibus apex retineatur et remittatur, quæ ob offendendo dicantur: nam quom ad mentum perventum sit, offendit mentum. Olvatum[8] Antistius Labeo ait esse mensuræ genus. Occultum offerre, significat sub terram fere ponere. Objacuisse, antea jacuisse. Præceptat, in saliari carmine est, sæpe præcipit. Pa[l] pro parte; et po pro potissimum[9] positum est in saliari carmine. Promenervat item, pro monet. Prædotiont,[m] præoptant. Prospices, prospice. Pesnis,[10] pennis,[11] ut Casmenas dicebant pro Camenis: et Cæsnas pro cænis. Polteo pro ulteriore. Polet; pollet: quia nondum geminabant antiqui consonantis. Plisima,[12] plurima. Pretet tremonti prætemunt: pe. Perfines, perfringas.[13] Promerion,[14] præcipuum, præter cæteros meritum: aut pro medium[15] hoc est participat; aut[16] pro indiviso dicimus. Privicliocs,[17] [n]

5 al. *ineptias*.—6 f. *Urgum*.—7 f. *is*.—8 al. *Olvatium*.—9 al. *populo*.—10 al. *Pæsnis*.—11 al. *Pænis*.—12 al. *Plusima*.—13 al. *perstringas*.—14 al. *Promorion*.—15 al. *medio*.—16 al. *ut*.—17 f. *Privicloes*.

NOTÆ

qui putarit a Festo indicari libros Originum M. Catonis, cum tamen hic agatur de etymo oppidorum. Sed possum falli.

[l] *Pa*] Sic *do* pro *domo*. Vide Ausonium.

[m] *Prædotiont*] Ita in schedis: et recte: nam antiqui *o* pro *u* ponebant. Unde in columna Duilii est, *EXFOCIONT*. Vide in 'Orcus.'

[n] *Privicliocs*] Cum ita sit in schedis, opinor legi debere *privicloes*, ut *aboloes*.

privis, id est, singulis. Petilam suram, siccam, et substrictam vulgo interpretatur. Scævola ait ungulam albam equi ita dici. Pilumnoë poploë in carmine saliari, Romani, velut pilis uti assueti: vel quia præcipue pellant hostis. Præpetes aves quidam dici aiunt, quia secundum auspicium faciant prætervolantes: alii quod aut ea, quæ præpetamus indicent: aut quod prætervolent: aut ex Græco tractum putant, quod ante conspectum volent nostrum: inepte s. ex præpositione Latina componentes et Græco vocabulo: ceterum poëtæ promiscue omnis aves ita appellant. Pilare, compilare: sunt qui Græcæ originis . . . .[o] [183] Picati appellantur quidam, quorum pedes formati sunt in speciem sphingum: quod eas Dori[p] ficas vocant. Petulantes, et petulci etiam appellantur qui protervo impetu, et crebro petunt lædendi alterius gratia. Ver. in IV. Geor. Neq. oves, hœdiq. petulci floribus insultent: et, Cornigeras norunt matres . . agniq. petulci. Et Afranius in Ida: Nostrum in conventum, aut consessum ludum, lapsumq. petulcum. Interdum pro veloce usi videntur antiqui; ut hoc versu intelligi potest: Exiluit quasi petulcus quidam, pedibus[18] convibravit. Petrarum genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cujus Ennius meminit L. XI. Alte delata, ceterisq.[19] ingentibus tecta: et Levius[20][q] in Centauris: Ubi ego sæpe petris: alterum manufactum, ut docet Ælius Gallus: Petra est, qui locus[1] dextra ac sinistra fornicem expleturusq.[2] ad

18 al. *pedicus*.—19 f. *petrisque*.—20 f. *Lævius*.—1 al. *quæ Jovis*.—2 al. *expletura est*.

NOTÆ

[o] Scribendum, *Græci enim Fures φιλῆτας dicunt*. Seneca. epist. 72. lib. VII. 'Voluptates præcipue exturba, et invisissimas habe latronum more, quos Ægyptii philistas vocant.'

[p] *Picas*] Hesiodi antiquus interpres in Theogonia, dicit Bœotios, non Dorios, ut Festus ait, Sphingem ita appellare: *φίκα δ' αὐτὴν οἱ Βοιώτιοι ἔλεγον*.

[q] In schedis *Levius* est pro *Livius*. Unde suspicor *Lævium* poëtam indicari, de quo Agellius lib. XII. cap. 10. licet ibi quoque *Livius* sit mendose, cum antiquissimus liber habeat *Lævius*.

libramentum summi fornicis. Petissere antiqui pro petere dicebant, ea quidem forma verbi, qua sunt lacessere, et incessere: sed ut mihi videtur, quom significabant sæpius petere, ut petessant, sæpius petant. Petrones rustici fere dicuntur propter vetustatem, et quod deterrima quæq. ac præruptus . jam agri petræ vocantur, ut rupices idem a rupicis.[3] Petauristas Lucilius a petauro appellatos existimare videtur, quom ait: Sicuti mechanici, cum alto exiluere petauro. At Ælius Stilo quod in ære volent, cum ait: Petaurista proprie Græce, ideo quod his[4] πρὸς ἀέρα πέταται. Petoritum, et Gallicum vehiculum esse, et nomen ejus dictum esse existimant a numero IIII. rotarum: alii Osce, quod hi quoq. petora quatuor vocent alii Græce: sed αἰολικῶς· dictum. Petimina in his[5] jumentorum ulcera, et vulgo appellant, et Lucilius [184] meminit, quom ait: Ut petimen naso, aut lumbos cervicibus tangat: eo nomine autem, et inter duos armos suis quod est, aut nectos,[6] solitum appellari testatur Nævius in descriptione sullæ,[7] quom ait: Petimine piscino qui meruerat. Pennas antiquos fertur appellasse peenas ex Græco, quod illi πετηνὰ ea, quæ sunt volucriora[8] dicant. Item easdem pesnas, ut cæsnas. Pictor Zeuxis risui[9] mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum γραῦν. cur hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos quoque (adhæreret tulerit et ineptos pati; sed nullius prætoris[10] prætexto nomine:[r] qui tamen sunt hi. Nam quid modi facturus risu deniq.? nisi

3 f. *a rupibus.*—4 f. *is.*—5 al. *humeris.*—6 al. *pectus.*—7 al. *suillæ.*—8 al. *volucria.*—9 f. *risu.*—10 f. *ea de re rettulerit, et ineptos satis, et nullius pretii.*

NOTÆ

[r] *Prætexto nomine*] In schedis ita sunt hæc verba depravata, ut tamen ad veram lectionem eliciendam quasi manu ducant, cum in eis ita sit: *cum versiculos quoque adhæreret tulerit et septos pati: sed nullius prætoris prætexto nomine:* nos emendavimus: *cum versiculos quoque ea de re rettulerit, et ineptos satis, et nullius pretii prætexto nomine.*

pictor fieri vult, qui risu mortuus est. Picta quæ nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaq. erat sine pictura: ejus rei argumentum est pictura in æde Vertumni, et Consi, quarum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera T.[11] Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. Tunica autem palmata a latitudine clavorum dicebatur, quæ nunc a genere picturæ appellatur. Impetum, industrium, indulgentem perinde composita esse ait Verrius, atq. impune, et immunis, mihi non satis persuadet. Pietati ædem consecratam ab Acillo[12] aiunt eo loco, quo quondam mulier habitaverit, quæ patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit: ob hoc factum, impunitus[13] ei concessa est. Picum avem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit[14] Λ[15] . . . . . .
Piscatorium æs vetusto more appellatur, quod in [185] monte Albano datur pro piscibus. Pedam vestigium humani præcipue pedis appellasse antiquos in commentariis quibusdam inveniri solet. Pescia in saliari carmine Ælius Stilo dici ait capitia ex pellib. agninis facta, quod Græci pelles vocent pesce neutro genere pluraliter. Pestiferum fulgur dicitur, quo mors, exiliumve significari solet. Pisalitem[s] appellat Nævius Pantaleontem, id est, Pisis oriundum tyrannum, cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur. Pedibus obsitum, id est, pediculis, Titinius pedicosum appellat hoc modo: Rus detrudetur pedicosus, squalidus. Pedes autem pro pediculis: sic Plautus refert in Curculione: Item genus Λ[16] inter homines meo quidem animo, ut muscæ, culices, cimices, pedesq. pulicesq. et Livius in gladiolo: Pulices ne, an cimices, an pedes, responde mihi: et Lucilius: Ubi me vidit, caput scabit,

11 f. *L.*—12 f. *Acilio.*—13 f. *impunitas.*—14 f. Λ *quod is solitus.*—15 f. Λ *eo uti.*—16 al. Λ *est lenonum.*

NOTÆ

[s] *Pisalitem*] Ita est in schedis pro *Pisatilem:* et ita videtur legendum.

pedes legit. Pesestas inter alia quæ (si)[17] inter precationem dicuntur,[18] cum fundus lustratur, significare videtur pestilentiam, ut intelligi ex ceteris possunt, quom dicitur: Avertas morbum, mortem, labem, nebulam, impetiginem. Pedum baculi genus incurvum, ut Vir. in Buc. quom ait: At tu sume pedum, quod me cum sæpe rogaret. Pedem struit in XII. significat fugit, ut ait Ser. Sulpicius. Pistum pisendo perpolitum [19] antiqui frequentius usurpabant, quam nunc nos dicimus. Pedarium Senatorem significat Lucilius quom ait: Agipes vocem mittere cœpit: qui ita appellatur, quia tacitus transeundo ad eum, cujus sententiam probat, quid sentiat, indicat. Piscatorii ludi vocantur, qui mense Junio trans Tiberim fieri solent pro quæstu piscantium. Piscinæ publicæ [186] hodieq. nomen manet, ipsa non extat: ad quam et natatum, et exercitationis alioqui causa veniebat populus. Unde Lucilius ait: Pro obtuso ore pugil, pisciniensis reses. Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partis divisum, ut testudinatum in quattuor. Piari eos velut proprio verbo, ait Verrius, qui parum sint animati, cum mentis suæ non sunt, per quædam verba liberantur incommodo. Pignosa, pignora eo modo, quo Valesii, Auselii, pinosi, palisi [20] dicebantur. Pectuscum Palati dicta est ea regio Urbis, quam Romulus obversam posuit, ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus, et quia [1] mollissime adibatur urbs: cum Etruscorum agrum a Romano Tiberis discluderet ceteræ vicinæ civitates colles aliquos [2] haberent oppositos. Peculatus est nunc quidem qualecunq. publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut pecunia quoq. ipsa. Jam [3] etiam noxii [4] pecore multabantur, quia neque æris adhuc, neque argenti erat copia. Itaque suprema multa etiam nunc appellatur. Piatrix dicebatur sacerdos, quæ expiare erat solita, quam quidam simulatricem, alii sagam, alii expiatri-

17 ( ).—18 al. *interpretatores dicunt.* f. *imprecatores.*—19 al. *a pisendo propolitum.*—20 f. *Pinasii, Papisii.*—1 f. *qua.*—2 f. *aliquot.*—3 f. *Nam.*—4 f. *noxiæ.*

cem vocant; et piamenta, quibus utitur expiando: alii purgamenta. Piacularis porta appellatur propter aliqua piacula, quæ ibidem fiebant: vel, ut ait Cloatius, cum ex sacro[5] per aliquem piaculo solvitur, ut aliqua piandi propitiandiq. causa immolatur. Pigere interdum pro tardari, interdum pro pœnitere poni solet. Pangere, figere: unde plantæ pangi dicuntur, cum in terram demittuntur . . . . . Permutatur id proprie dici videtur, quod ex alio loco [187] in alium transfertur: at commutatur, quod aliud pro alio substituitur. Sed ea jam confuse in usu sunt. Pierides Musæ propter amœnitatem ac solitudinem Pierii montis dictæ videntur, quo[6] esse[7] secretis locis propter studia liberalia delectentur. Perconctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, quia conto pertentant, cognoscuntq. navigantes aquæ altitudinem: ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per o solere scribi: mihi id falsum videtur: nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, percunctari sit[8] ut recte per u literam scribatur. Perfugam Gallus Ælius ait, qui liber, aut servus, aut hostis sui[9] voluntate ad hostes transierit, qui idem dicitur transfuga, quanquam sunt, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat. Perfacul antiqui, et per se facul dicebant, quod nunc facile dicimus, inde permansit in consuetudine facultas. Peremptalia fulgura Graccus[10] ait vocari, quæ superiora fulgura, ut[11] portenta vi sua peremant duobus modis, prioribus tollendis: aut majore manubia, ut tertia secundæ, secunda primæ cedat: nam ut omnia[12] superentur fulgure, sic ictum fulgur manubiis vinci. Perediam et bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi et bibendi. Peremere Cincius in lib. de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere: at Cato in li. qui est de re militari pro viciare

5 f. *cum facto.*—6 f. *quod.*—7 al. *eæ.*—8 f. *per cunctas res it.*—9 f. *sua.*—10 f. *Granius.*—11 f. *aut.*—12 f. *omina.*

usus est. . . . . .
. . . . . Tabem eam, quæ faceret tabescere apud antiquos [188] usurpatum. Sallustius quoque frequenter, ut in Catilina, cum ait: Uti tabes plerosq. civium animos invaserat: et in lib. IV. historiarum: Qui quidem mos, ut tabes in Urbem coierit:[13] et Corvinius[14] pro Liburnia: Propter hanc tabem, atq. perniciem domus totius. Tabellis pro chartis utebantur antiqui, quibus ultro citro[15] sive privatim, sive publice opus erat, certiores absentes faciebant: unde adhuc tabellarii dicuntur: et tabellæ missæ ab imperatoribus. Tagax furunculus a tangendo[16] cujus vocabuli Lucilius meminit: Et mutonis manum perscribere[17] posse tagem.[18] [t] Tages nomine Genii filius, nepos Jovis, puer dicitur discipulinam dedisse aruspicii duodecim populis Etruriæ. Taminia uvæ sylvestris genus: videtur Verrio dicta, quod tam mira sit quam minium. Talus in Sabinorum nominibus prænominis loco videtur fuisse. Talentorum non unum genus. Atticum est sexmillium denarium. Rhodium et[19] Cistophorum quatuor millium, et quingentorum denarium. Alexandrinum XII.[20] denarium. Neapolitanum sex[1] denarium. Syracusanum trium[2] denarium. Rheginum victoriati. Tamne, eo usque, ut Ælius Stilo et Opillus[3] Aurelius interpretantur. Itaq. Afranius: Tamne arcula tua plena est aranearum. Thaleæ[4] nomen dictum est[5] alii ab ætatis flore aiunt, alii quod carmina semper floreant. Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi qui trahit pedes, ut talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes. Tam significationem habet, cum ponimus præpositivam quandam, cui subjungimus quam; ut cum dicimus, tam egregium opus tam parvo pretio venisse, [189] id est,

13 al. *conjectus*.—14 f. *Cornificius*.—15 f. *citroque*.—16 f. *tagendo*.—17 f. *manu perscabere*.—18 f. *tagacem*.—19 f. *septem m*.—20 f. *XII. m*.—1 f. *VI. m*.—2 f. *III. m*.—3 f. *Opilius*.—4 f. *Thaliæ*.—5 f. *esse*.

NOTÆ

[t] Lucili versus ita emendandus, *Et mutonis manu perscabere posse tagacem*.

sic: ut apud Græcos quoq. οὕτως ἀγαθόν. Item ex contrario ei dicimus, quam malus Homerus, tam bonus Cherylus[6] poëta est. At antiqui tam etiam pro tamen usi sunt, ut Nævius: Quid[7] si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit. Ennius: Illæ meæ tam potis pacis potiri. Titinius: Bene cum facimus, tam male subimus, ut quidam perhibent viri. Item: Quanquam[8] estis nihili, tam escator[9] simul vobis consului. Tandem quom significat aliquando, interdum tamen ex supervacuo ponitur: ut apud Ter. in Phormione, quom ait: Itane tandem uxorem duxit Antipho injussu meo? non enim hic tempus ullum significat. At Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait: Tandem aliquando. Tauri, verbenæq. in commentario sacrorum significat ficta farinacea. Tama dicitur, cum labore viæ sanguis in crura descendit, et tumorem facit. Lucilius:[10] Inguenne existat, papulæ, tama, neboa noxit. Tænias, Græcam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum capitis honorati, ut sit apud Cæcilium in Androgyno: Sepulchrum plenum tæniarum, ita ut solet: et alias: Dum tæniam qui[11] volnus vinciret. Ennius in Alexandro: Volans de cælo cum corona, et tæniis. Accius in Neoptolemo: Decorare est satius, quam urbem exeneis.[12] Tædulum antiqui interdum pro fastidioso; interdum, quod omnibus tædio esset, ponere soliti sunt. Tatium occisum ait Lanivii[13] ab amicis eorum legatorum, quos interfecerant Tinini[14] latrones, sed sepultum in Aventiniensi laureto. Quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam plurima alia, et præterita jam, et deinceps [190] quæ referentur. Taurorum specie simulacra fluminum, id est, cum cornibus formantur; quod sunt atrocia, ut tauri. Talionis mentionem fieri in XII. ait Verrius hoc modo: Si membrum rapit,[15] [u]

6 f. *Chærilus.*—7 al. *Qui.*—8 f. *Quam.*—9 f. *ea me castor.*—10 al. *Lucretius.*—11 f. *qua.*—12 al. *e tæniis.*—13 al. *Lavinii.*—14 al. *Tatiani.*—15 f. *rapsit*, al. *rapit.*

NOTÆ

[u] Liber manuscriptus habet *rapit* pro *rupit*, ut fortasse *rapsit* sit le-

ni cum eo pacit, talio esto: neq. id, quid significat indicat, puto quia notum est: permittit enim lex parem vindictam. Tarquitias scalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi ejus nominis gratia ita appellatas esse ait volgo existimari. Tarpeiæ esse [16] effigiem ita appellari putant quidam in æde Jovis Mettellina, ejus videlicet in memoriam virginis, quæ pacta a Sabinis hostibus ea quæ in sinistris manibus haberent ut sibi darent, intromiserit eos cum rege Tatio, qui postea in pace facienda caverit a Romulo; ut ea Sabinis semper pateret. Tam perit, quam extrema faba: in proverbio est, quod ea plerumq. aut præteritur, aut decerpitur a prætereuntibus. Tappulam [x] legem convivalem ficto nomine conscripsit jocoso carmine Valerius Valentinus, cujus m. Lucilius hoc modo: Tappulam rident legem concere [17] opimi. Termonem Ennius Græca consuetudine dixit, quem nos nunc terminum hoc modo: Ingenti vadit cursu, qua redditus termo est: et: Hortatore bono prius, quam finibus termo. Trientem tertium pondo coronam auream dedisse se Jovi donum scripsit T. Quintius Dict. . . . quom per novem dies totidem urbes, et decimam [18] Præneste cepisset: id significare ait Cincius in Mystagogicon L. II. duas libras pondo, et trientem, qua consuetudine hodieq. utimur, quom lignum bes alterum dicimus, id est, pedem, et bessem latitudinis habens: et sestertium, id est, duos asses, et semissem tertium: item si [191] tres asses sunt et A [19] quadrans quartus [20] . . . . Tersum diem pro sereno dictum ab antiquis, nec se habere rei auctorem ait. Teretinatibus a flumine . . . . Tripudium [z] . . . . ciis: in exultatione tripudiat . . .

16 al. *etiam*.—17 f. *congeræ*.—18 f. *deditione*.—19 f. A *quadrans*.—20 f. A *dicitur*.

NOTÆ

gendum. Vide supra in 'Pacionem.'

[x] *Tappulam*] Vide in 'Sodales.'

[y] Pro verbo *decimam*, magis placet *deditione:* et infra legendum: *Item si tres asses sunt, et quadrans, quadrans quartus dicitur, &c.*

[z] *Tripudium, &c.*] Desiderantur hæc in aliis editionibus. Supra in 'Puls:' 'Tripudium,' inquit, 'id est terri-

a terra pavienda, nam pavire, est ferire, a quo et pavimenta: id ex Græco, quod illi παίειν, quod nos ferire . . . mum intactus usur . . . Taminare, violare . . . . et contaminare, dictum videlicet . . . . ilintate. Teres est in longitudine rotundatum: quales asseres natura ministrat. Temetum, vinum. Plautus in Aulularia: Cererin' Strobile has facturi nuptias? qui? quia temetī nihil allatum video. Pomponius in Decima: Non multi temeti, sed plurimi. Novius in duobus Dossenis: Sequimini preminate, sequere temeti timor: Idem in Funere: Agite, exite, temulentum[1] tollite: et in Surdo: Filias habeo temulentas, sed eccas video incedere. Afranius in Consobrinis: Pol magis istius temulentæ, futilis. Tintinnare est[2] apud Nævium hoc modo: Tantum ibi molæ[a] crepitum faciebant, tintinnabant compedes: et apud Afranium: Ostiarii impedimenta tintinnire audio. Tributorum conlationem, quom sit alia in capite, illud[3] ex censu, dicitur etiam quoddam temerarium, ut post Urbem a Gallis captam conlatum est, quia proximis XV. annis census alius[4][b] non erat. Item bello Punico secundo M. Valerio Lævino, M. Claudio Marcello cos. quom et Senatus, et populus in ærarium, quod habuit,[5] detulit. Tentipellium Artorius putat esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur, indeque[c] Afranium [192] dixisse in Promo:[6] Pro manibus credo habere ego illos tentipellium. Titinium ait Verrius existi-

1 al. *temulentiamque.*—2 al. *Titinnire.*—3 al. *aliud.*—4 f. *populus.*—5 al. *potuit.*—6 al. *Primo.*

NOTÆ

pavium: pavire enim ferire est,' &c. *Tripudium dicebatur in auspiciis,* videtur fuisse in exemplari: deinde Festus afferebat exemplum ex aliquo scriptore disciplinæ auguralis. Quod autem addit *pavimenta* dicta esse a pavire, et pavire a Græco παίειν, si verum est, verum erit et illud, *paire* pro *pavire* antiquioribus in usu fuisse, cum *paimenta* pro *pavimenta* in vetustissima inscriptione sit.

[a] Pro *molle,* vel, ut alii emendarunt, *mollem,* in schedis est *molæ,* eaque vera lectio est.

[b] Opinor in exemplari fuisse, *census populus,* et deiude verbum *poplus* in *alius* mutatum: extant lectionis antiquæ vestigia in schedis.

[c] *Indeque* pro *idem,* melius in schedis.

mare, id medicamentum esse, quo rugæ extendantur, quom dicat: Tentipellium inducitur, rugæ in ore extenduntur: quom ille τροπικῶς dixerit. Tignum non solum in ædificiis, quo utuntur, appellatur, sed etiam in vineis, ut est in XII. Tignum junctum ædibus, vineave, et concapit[7] ne solvito. Tela proprie dici videntur ea, quæ missilia sunt: ex Græco videlicet translato eorum nomine, quoniam illi τηλόθεν missa dicunt, quæ nos eminus: sicut arma ea, quæ ab humeris dependentia retinentur manibus, quoniam quidem non minus in nobis eam partem corporis armum vocari existimandum est, quam . . . . . Tigillum, Sororium. Vici appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent, ut Marsi, aut Peligni: sed ex vicis partim habent remp. et jus dicitur, partim nihil eorum, et tamen ibi nundinæ aguntur[8] negotii gerendi causa, et magistri vici, item magistri paci[d] quotannis fiunt: altero, cum id genus ædificiorum definitur, quæ continentia sunt his opidis, quæ itineribus, regionibusq. distributa inter se distant, nominibusque dissimilibus discriminis causa sunt dispartita: tertio, cum id genus ædificiorum definitur, quæ in oppido privo, id est, in suo quisque loco proprio ita ædificat, ut in eo ædificio pervium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat accessum, qui non dicuntur vicani sicut hi, qui aut in oppidi vicis, aut hi, qui in agris sunt, vicani appellantur.

Viget dictum videtur a vi agendo, sed non vi [193] agendis, hostilibusque rebus, verum his, quæ celer[9] . . .

7 f. *capulo*.—8 al. *habentur*.—9 f. *celeriter*.

NOTÆ

[d] *Paci*] In schedis integra lectio habetur, et emendata. Nam *paci*, antiqua scribendi consuetudine dictum est, pro *pagi*: supra in 'Orcus.' 'Per *c*,' inquit, 'literæ formam, nihilominus *g* usurpabant:' et in columna Duilii *MACISTRATOS* reperitur et *LECIONES*. Reliqua etiam emendatiora in schedis: *Altero, cum id genus ædificiorum definitur, quæ continentia sunt his oppidis, quæ itineribus, regionibusque discriminis causa sunt dispartita*: et in fine, *in oppidi vicis*, et *vicani*, utroque loco habent schedæ.

. . . . . concitato animo ad bonam frugem ten[10] . . . . . Voisgram avem, quæ se vellit. Augures hanc eandem fucillantem[11] appellant . . . . . Vigintiquinque[e] pœnas in XII. significat vigintiquinque asses. Victimam Ælius Stilo ait esse vitulum, ob ejus vigorem: alii autem, quæ vincta ducatur ad altare: aut quæ ad[12] hostis victos[f] immoletur. Vectigal, æs appellatur, quod ob tributum, et stipendium, et equestre, et ordinarium populo debetur. Viæ[g] sunt et publicæ, per A[13] . . . e omnibus licet: privatæ, quib. vetitum uti . . . præter eorum, quorum sunt privatæ . . . . vias muniunto: dionisam lapides sunt, qua volet, jumenta agito. Viatores appellantur, qui magistratib. apparent: eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam urbe, quod ex agris plerumq. homines vocabantur a magistratib. Verticulas, cum ait Lucilius, ita appellavit vertebras. Vernæ, qui in villis vere nati, quod tempus duce natura feturæ est: et tunc rem divinam instituerit Marti Numa Pompilius pacis, concordiæve obtinendæ gratia, inter Sabinos, Romanosq. ut vernæ vive-

10 f. *tendunt*.—11 al. *fecilitram*.—12 f. *ob*.—13 f. A *quas ire*.

NOTÆ

[e] *Vigintiquinque*] Agellius lib. XX. cap. 1. 'Si injuria alteri faxit, vigintiquinque æris pœnæ sunto.' Sed *æris* puto adjectum. Vide Plinium lib. XVI. cap. 1.

[f] In schedis est, *ob hostes victos*, pro *ad hostes victos*, parva mutatione: nam Augustiniana emendatio nimis abest antiqua scriptura. Pro *vincta* in schedis est *victa:* ut fortasse *vitta* scribendum sit: nam boves auratis cornibus vittis ornati et sertis ad aram ducebantur, præterea Servius in II. Æn. ita scribit: 'Solutæ sunt hostiæ, nam piaculum est in sacrificio aliquid esse religatum, ante enim ligabantur.' Sed nihil mutandum censeo.

[g] *Viæ*] Desideratur hæc vox in aliis editionibus: in ea vero Festus agebat, ut ex reliquiis ejus apparet, de viis publicis, et privatis: et antiquam legem referebat de viis muniendis, iisdemque lapide sternendis, ut quæ stratæ lapidibus essent, per eas jumenta agere liceret. Extat inscriptio in quodam denario Augusti, *QVOD. VIAE. MVNITAE. SVNT.*

rent, ne vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id est, ibidem natos, quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui conjuncti erant cum P. R. Vergiliæ dictæ, quod eorum ortu ver finitur, æstas incipit. Vastum[h] pro magnum: ponitur tamen et pro inani. Accius: Jam hanc urbem ferro vastam faciet Peleus: et Pacuvius: [194] Quales, scabres quod [14] inculta vastitudine. Ve victis, in proverbium venisse existimatur, cum Roma capta a Senonib. Gallis aurum ex conventione et pacto adpenderetur, ut recederent, quod iniquis ponderib. exigi a barbaris querente AP. Claudio, Brennus rex[i] Gallorum ad pondera adjecit gladium, et dixit, ve victis: quem postea persecutus Furius Camillus, cum insidiis circumventum concideret, et quereretur contra fœdus fieri, eadem voce remunerasse dicitur. Vegrande significare alii aiunt male grande; ut vecors, vesanus, mali cordis, maleq. sanus: alii, parvum, minutum, ut quom dicimus, vegrande frumentum: et Plautus in Cistellaria: Qui nisi itures nimium is vegrandi gradu. Vecors[k] est turbati et mali cordis. Pacuvius in Iliona: Qui veloci superstitione cum vecordi conjuge: et Novius in . . . Coactus tristimoniam ex animo deturbat et Vecordiam. Vapula Papiria, in proverbio fuit antiquis, de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici solitum esse, cum vellent minantibus ibi [15] significare se eos negligere, et non curare, fretos jure libertatis. Plautus in Feneratrice: Heus tu in barbaria quod fecisse dicitur libertus suæ patronæ, ideo dico . . . liberta salve.

14 f. *squale, scabre atque.*—15 f. *sibi.*

NOTÆ

[h] *Vastum*] Videndus Nonius in 'Vastitudine:' apud quem extat versus Pacuvii ex Teucro, quem hic Festus citat, ut nos emendavimus.

[i] In schedis est *Brennus rex,* pro quo in margine alia manu, ejus fortasse, qui schedas illas cum exemplari antiquo contulit, *dux* pro *rex* notatum est: et *pensum* pro *adpenderetur.*

[k] *Vecors, &c.*] Exempla Pacuvii, et Novii desiderantur in aliis editionibus.

Vapula Papiria: in barbaria est, in Italia. Ælius hoc loco vapula positum esse ait pro dole. Varro, pro peri: teste Terentio in Phormione: Num tu . . . resipis verbero: et Plauto in Curculione: Reddin', an non mulierem prius, quam te huic meæ machæræ obicio mastigia? Vapula ergo te [16] vehementer jubeo, ne me territes. Vacerram Ælius et alii complures vocari aiunt stipitem, ad quem equos solent religare. Ateius [195] vero Philologus hoc nomine significari maledictum magnæ acerbitatis, ut sit vecors et vesanus teste Livio, qui dicit: Vecorde, et malefica vecordia [17] [1] Vagorem pro vagitu, Ennius li. XVI. Qui clamor oppugnantis vigore volanti. Lucretius li. II. Et superantur, item miscetur funere vigor. Valvoli fabæ folliculi appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo facti [18] excutiantur. Vagulato in L. XII. significat quæstio cum convicio. Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ito. Valgos Opillus Aurelius, aliiq. complures aiunt dici, qui diversas suras habeant. Plautus in Milite glorioso: Qui talos vitiosos majorem partem videas vagi salis: et in Silitergo; Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea, aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, bocchum filium. Viere,[m] alligare significat, ut hic versus demonstrat: Ibant malaci viere Veneriam corollam, unde vimina, et vasa viminea, quæ vinciuntur ligata. Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu quasi a vermib. scindantur: hic dolor Græce στρόφος dicitur. Veruta, pila dicuntur, quod Λ [19] . . habeant præfixa. Ennius L. X. . . cursus quingentos sæpe veruti.[n]

16 f. *Vapulare ergo.*—17 f. *malefice vacerra.*—18 f. *fracti.*—19 Λ al. *verua.*

NOTÆ

[1] Pro *malefica vecordia* in versu Livii, nisi *malefice vacerra* legamus, non video cur Livium citet Festus.

[m] *Viere, &c.*] Hæc quoque in aliis editionibus desiderantur. Ennii versus extat apud Varronem lib. IV. de Ling. Lat. apud quem *malaci* est, ut in schedis.

[n] *Veruti*] Ennii versus deest in aliis editionibus, nec in schedis integer habetur, aut emendatus satis.

Uruat,[o] Ennius in Andromeda significat, circundat, ab eo sulco, qui fit in urbe condenda uruo aratri, quæ sit forma simillima uncini a curvatione buris, et dentis ; cui præfigitur vomer: ait autem : Circum sese uruat ad pedes a terra quadringentos caput. Ungulus Oscorum lingua anulus, ut . . . . si quid monumenti nacta[p] est, qui eorum requireret, est ungulus quem ei detraxit ebrio. Pacuvius in Iliona: Repugnanti ego porro hunc vi detraxi ungulum, et in Atalanta: [196] Suspensum lævo brachio ostendo ungulum. Unciaria[q] lex appellari cœpta est, quam L. Sulla, et Pompeius Rufus tulerunt, qua sanctum est, ut debitores decimam partem . . . . . dicebant antiqui, cujus color inficiendo mutatur, ut Ennius cum ait: Cum illud, quo jam semel est imbuta veneno. Ventabant dixisse antiquos verisimile est, cum et præpositione adjecta . . . adventabant. V. ntupum est, vel . . . . . quod Græci ὕειν dicunt. Venditiones dicebantur olim Censorum locationes; quod velut publicorum locorum venibant. Viminalis et porta et collis appellantur, quod ibi viminum fuisse videtur silva, ubi est et ara Jovi Viminio consecrata. Vindex ab eo quod vindicat, quo minus is, qui prensus est, ab alio teneatur. Vineæ, ut Verrius præcipit, quod vino feraces sint: etiam militares quædam machinationes a similitudine appellantur. Vivatus et vividus a poëtis dicuntur a vi magna. Vindiciæ[r] appellantur res

20 f. *aut potius dicuntur vindiciæ inter eos, qui contendunt.*

NOTÆ

[o] *Uruat*] Placidus in Glossis: 'Oburbas, circumscribis: dictum ab urbo.' Versus Ennii emendatior in schedis.

[p] *Nacta* legendum: et *si quis requiret*: pro corrupto autem verbo, *elirio*, in schedis est *ebrio*, quæ vera lectio est.

[q] *Unciaria*] Quæ sequuntur, quo pertineant, quærendum: incerta item sunt, quæ post verbum *Ventabant* habentur.

[r] *Vindiciæ*] In exemplo 12. tabularum, quod in fine adducit Festus, schedæ ante *arbitros* habent amplius dimidiatum verbum .... *tor*, ut integrum fortasse fuerit, *Prætor*, et ita sit legendum: *Prætor arbitros tres dato.*

eæ, de quibus controversia: (quod potius dicitur jus, quia fit inter eos, qui contendunt.[20] Cato in ea, quam scribit L. Furio de aqua . . . . . s. Prætores secundum populum vindicias dicunt . . Lucilius: Nemo hic vindicias, neq. sacra, neq. numen veretur: de quo verbo Cincius sic ait: Vindiciæ olim dicebantur illæ, quæ ex fundo sumptæ in jus adlatæ erant: at Ser. Sulpicius . . . . . jam singulariter formato vindiciam esse ait, qua de re controversia est, ab eo quod vindicatur . . . . . et in XII. Si vindiciam falsam tulit,) si velit is,[1] . . tor arbitros[r] tres dato, eorum arbitrio . . fructus duplione damnum decidito.

1 f. *rei, sive litis.*

NOTÆ VARIORUM

IN

SEX. POMPEIUM FESTUM

EJUSQUE EPITOMEN.

EX ED. HEIDELBERGENSI
1593. 8vo.

NOTÆ VARIORUM

IN

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE LIBROS.

LIB. I.

PAG. 35. *Acus*] *Cum sarcire:* lege, *quod sarcire.* Turneb. Advers. lib. XIV. cap. 12.

PAG. 44. *Adfectata* [*Affecta*] Alludere videtur ad illum Plauti locum, qui in Rudente exstat: 'Accipiam hospitio si nox venies vespere Item ut affectam.' *Idem ibid.*

PAG. 50. *Æditimus*] Non assentitur Festus Tullio, nec Varroni, qui inter *æditimum* et *æddituum* nihil interesse censent: sed et M. Tullius in *æditimo, timum.* productionem vocabuli censet; pro *intimo* Festus accipit. Quanquam non satis apparet an significatione distinguat quæ notatione dividit. *Id. ibid.*

PAG. 65. *Ambactus*] Lingua Gallica dicitur *actus et ambactus* servus mercenarius: ut 'circumactus' dicitur. Hanc vocem usurpavit Cæsar commentario sexto: 'Ita plurimos circum se ambactos clientesque habet.' Ambacti autem erant apud Gallos, qui se nobilibus in servitutem dicarant, quod circum illos acti essent. In lexico Latino-Græco *ambactus* sic explicatur: δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. ita ab Ennio Cæsar hoc vocabulum mutuo sumpsit. *Id. ibid.*

PAG. 69. *Ambrices*] Lego *lambrices*, regulas esse, non tegulas: id quod sensus ipse declarat: sed et Francorum lingua, quæ articulo addito tabellas, quibus lacunaria texuntur aut ædes obducuntur, *lambrices* vocat, quod cum fit, ædes lambricari pro ambricari dicitur. *Id. ibid.*

PAG. 75. *Anclare*] Multi censent, *anclare* et *exanclare* dicendum esse *antlare* et *exantlare*, a verbo Græco ἀντλεῖν. a quibus dissentio, et *anclare* puto esse *anculare*, id est, haurire et ministrare: unde et ancillarum nomen. Livius Andronicus: 'Florem anculabant Liberi ex carchesiis.' Quodsi ab ἀντλεῖν deducitur, ut Festo videtur, certe litera mutatur. *Idem. lib.* III. *cap.* 10.

PAG. 76. *Andruare*] *A verbo Græco,*

ἀναδρᾷν. lege, ἀναδραμεῖν, aut ἀνδραμεῖν. *Idem lib.* XIV. *cap.* 12.

PAG. 78. *Annus*] *Annus ex Græco venit, quem illi ἔννον dicunt, et quod nos triennium, illi dicunt τρίεννον.* Hæc sic in Festi codice restituenda censeo. *Id. ibid.*

PAG. 85. *Aquarioli* [*Aquarii*] Hinc puto hanc significationem manasse, quod aquarii dicebantur, qui aquam in ædes portabant, qua plurime egent ad balneum seque eluendas mulieres: apud Plautum meretricula dicit: 'Aggerundaque aqua sunt viri duo defessi.' Hac occasione amorum internuntiis solebant eis uti: hinc Juvenalis: 'Veniet conductus aquarius.' Septimus Florens: 'primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum sicarii, venenarii, magi.' *Aquarioli* autem per diminutionem ad contemptum, ut in vilissimis, et omnium vilissimi ipsi dicuntur. Lampridius in Commodo: 'Aquam gessit, ut lenonium ministeriis probrosis natum magis, quam ei loco crederes, ad quem fortuna pervexit:' nos, addito *m*, *macarios* appellamus: reperi et in lexico Latino-Græco, 'aquarium' ὑδροφόρον esse, et 'aquariolum' βαλανέα, sed et 'baccarionem' πορνοδιάκονον.

PAG. 86. *Arbitrium*] Putant Jurisconsulti nullum esse verbum Latinum quo sententia arbitrii vocetur. Itaque ipsi verbum cuderunt *laudum*, ut vere dicam *illaudatum*. Ego arbitrium posse dici arbitror auctore Festo: 'Arbitrium,' inquit, 'dicitur sententia quæ ab arbitro statuitur.' 'Arbitrarium' autem 'cum adhuc res apud arbitrum geritur.' Proinde incerta est, et dubia, controversique juris, et in voluntate, potestateque, et arbitrio alterius: quo factum est ut Plautus certum arbitrario opponeret, quod invito aliquo et ingratiis futurum esset. 'Hoc quidem profecto certum est, non arbitrarium.' *Turneb. lib.* XIV. *cap.* 12.

PAG. 89. *Arferia aqua*] Ab afferendo nomen habet: nam prisci præpositionem *ad* in *ar* sæpenumero mutabant: unde et *arcesso* et *arveho* apud Catonem de Re Rustica cap. 135. Est igitur *arferia*, quasi *adferta*. Idem lib. III. cap. 10.

PAG. 94. *Artitus*] A vetere critico exponitur, πάντεχνος, δαίδαλος. *Idem lib.* XXIV. *cap.* 31.

PAG. 95. *Assiratum*] Romanis ipsis non ignota cruenta potio, quæ *assiratum* iis dicta, quod *assir*, sanguis, ut aiunt glossæ. Festum in *Assirato* ita capio; et si fortassis ea potio olim in sacris, quod suadere videtur Sallustius in Catilina, ait enim consuetum id in solennibus sacris. *Lipsius ad lib.* XII. *Annal. Taciti.*

PAG. 96. *Atavus*] Lego: *quia atta est avi, id est, pater*, ut pueri usurpare solent: nam quod *tata* scribunt, id vero tale est, ut ex eo *tatavus*, non *atavus*, formari debeat: cum autem *atta* avum significet, ut Festus in verbo, 'Attam' explicat, (hanc enim vocem esse juniori ad seniorem honoris causa tanquam ad avum refert) tamen pueri *attam* pro patre dicere solebant. *Turneb. lib.* XIV. *cap.* 12.

PAG. 98. *Attinge*] Scribendum *attingem*, pro *attingam*, sic primus emendavit Lipsius Variarum libro IV. 27. cujus verba sunt: *Dice* pro *Dicam*, *attinge* pro *attingam*, Veteres usurpasse sæpius reperies: quod certe corruptum ubique apud eum judico, et, cum ex Quinctiliani certa auctoritate constet, Catonem, Censorium vetustioresque alios ea, quæ nos, *dicam*, *faciam*, efferimus, *dicem*, *faciem*, pronuntiasse audacter apud Festum iis locis omnibus corrigendum pronuntio, *attingem* pro *attingam*, et *dicem* pro *dicam*, similiaque omnia. *Lips. ad lib.* XII. *Annal. Taciti.*

PAG. 100. *Augustus locus*] *Aves pastæ*, id arbitror de tripudio solistimo intelligi, cum pullarius avibus offam dabat: nam si pascerentur,

bonum erat augurium: si non pascerentur, malum. 'Claudius Pulcher,' inquit Suetonius, 'apud Siciliam, non pascentibus in auspicando pullis, ac per contemptum religionis mari demersis, ut biberent, quando esse nollent, prælium navale iniit, superatusque est.' Et Asconius scribit dici solitum magistratum ineuntibus: 'aves pascunt.' Cicero de divinatione: 'dicito si pascuntur.' *Turneb. Advers. lib.* XIV. *c.* 12.

PAG. 102. *Aurum*] *Aurum dictum est quia præcipue custoditur. Græce enim ὠρεῖν custodire dicitur.* Hanc lectionem videor jure affirmare posse, non quæ obtinuit. *Id.*

LIB. II.

PAG. 108. *Balathrones*] Gallicum peperere verbum, sed paulum luxatum: nam *bellithrones* dicimus. Vernacula enim nostra dictio balathronem potius sapit, quam bliteum. *Turnebus Advers. lib.* II. *cap.* 10.

PAG. 110. *Bitienses*] *Betere* dicebant Veteres, pro *ire*, non *betare*. Hinc forte *Betienses* pro *Bitienses* legendum apud Festum. Hinc 'perbitere,' 'præbitere,' 'interbitere.' *Gifanius indice Lucretiano*, 'Dubitare.'

Blenni] Sic dicuntur, ut mucosi, id est, βλεννώδεις.

PAG. 121. *Bubleum*] Scribendum suspicor *byblinum*; de quo Hesiodus: Εἴη πετραίη τε σκιὴ καὶ βύβλινος οἶνος. *Turnebus lib.* XXX. *cap.* 29.

LIB. III.

PAG. 132. *Camelis* [*Camellæ*] Virgines sunt, mutatione *g* in *c*, γαμήλιοι θεαί. *Turnebus lib.* III. *cap.* 11.

PAG. 153. *Chalcidicum*] Meminit Vitruvius lib. v. his verbis: 'sin autem locus amplior in longitudine, Chalcidica in extremis constituantur:' nec prætermisit Dio: ἐπειδὴ ταῦτα διετέλεσε, τό τε Ἀθήναιον, καὶ τὸ Χαλκίδικον ὠνομασμένον, καὶ τὸ βουλευτήριον τὸ Ἰούλιον, τὸ ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς τιμῇ γενόμενον, καθιέρωσεν. nec præteriit Cassiodorus in Consulum fastis. Videor etiam observasse Chalcidicum pro cœnaculo poni: quod enim Homerus scripsit: Γρηῦς δ' εἰς ὑπερῷ' ἀνεβήσατο καγχαλόωσα: convertit Ausonius: 'Chalcidium nutrix gressu superabat anili.' *Id. lib.* XVIII. *cap.* 34. Vide hac de re Lud. Carrionis emendat. lib. II. cap. 17.

PAG. 179. *Conitum*] Legendum est *Comtum*. Gifanius indice Lucretiano, 'Comptus.'

PAG. 207. *Cyprio bovi*] Est ex Sotadico Ennii: 'Prope stagna genus ubi lanigerum piscibu' pascit.' Scaliger in Varronis librum IV. 18. quod annotavimus, ut diversitas lectionis utrubique consideraretur.

LIB. IV.

PAG. 210. *Dagnades*] A *mordendo* nomen habent. δακνίδες ab Hesychio appellantur, δακνὶς inquit, ὀρνέου εἶδος. *Turnebus lib.* XXVIII. cap. 19.

PAG. 212. *Decotes togæ*] Malim, *decutes*, quod esset sine flocco et qua-

si sine cute. *Lipsius Elect. lib.* I. *cap.* 14.

PAG. 213. *Degunere*] Legendum est *degumiare*, non *degunere*, id est, devorare, degustare: apud eundem diserte scriptum est *gumia:* ingluvies, inquit, a gula dicta. Hinc et ingluviosus, et gluto, gulo, *gumia*, guttur. id manifesto est a Græco γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νεὼς, ἕρμα. Saburram Latini vocant: itaque qui nimis se ingurgitarent cibis ita dicti ab eo. *Scaliger in Varronis libr. sext.* 80.

PAG. 219. *Desivare*] Legendum est *Desinare:* multa enim verba variis modis Veteres efferebant. *Gifanius indice Lucretiano,* 'lavere.'

PAG. 221. *Dice*] Vide supra, 'Attinge,' et infra, 'Recipie.'

PAG. 225. *Disertiones*] Verius putarem, *disortiones*, ut *consortioni* opponantur. *Turneb. Advers. lib.* III. *cap.* 11.

LIB. V.

PAG. 233. *Egeria*] *Alvum conceptam, alvo conceptum* legendum censet Turnebus lib. III. cap. 5.

Egretus] *Nyctegresia* ea Homeri rapsodia vocatur, quia maximo metu perculsis omnibus et consternatis ob offensionem pugnæ, nocte in castris ab Agamemnone excitantur e stratis duces, et ad concilium vocantur. *Turnebus lib.* III. *cap.* 5.

PAG. 238. *Erctum citum*] Quod ait Festus, *Ercetum citum quod sit inter consortes,* opinor legendum esse, non *ercettum*, sed *erctum;* et ita decerno fultus auctoritate Tullii, qui in primo de Oratore sic refert: 'Idcirco qui, quibus verbis erctum cieri oporteat, nesciat, idem herciscundæ familiæ causam agere non possit:' ex quo tamen scribendum videtur, *hercium*, non *erctum;* nam ita et apud Ciceronem legitur, et inde *hercisci* et *herciscundæ*. Philippus Beroaldus in lib. I. Apuleii de asino aureo, item in lib. nonum.

Erctum] Consortioni disortiones contrariæ sunt, siquidem disortiones, auctore Festo, divisiones dicuntur patrimoniorum inter consortes: solentque ita fieri disortiones, ut in primis coërceretur commune patrimonium, ac deinde cieretur: id enim his verbis, *erctum citumque*, legum Ro. tabulis contineri, et in iis *erctum* a coërcendo, *citum* a ciendo dictum esse testatur idem Festus, eoque accedere videtur illud Servii VIII. Æneid. ut est in jure, *ercto non cito*, id est, patrimonio vel hæreditate coërcita non divisa: ita enim arbitror eum locum supplendum esse. *Rævardus* in l. LXXXV. §. *quoties de regul. juris.*

Erctum] Valere arbitror patrimonium divisum, divisam hæreditatem: scribit enim Servius in jure esse scriptum *ercto non cito:* quod interpretatur, patrimonio vel hæreditate non divisa. *Turneb. lib.* III. *cap.* 5.

PAG. 246. *Exercionem*] Emendandum reor sic: *exercitionem, exercitationem.* Turneb. ibid.

Exfafilatum] Lege *Exfilatum.* Turneb. ibid.

PAG. 247. *Exiles et ilia*] *Viarum*, id quale sit, 'putando,' ut ait poëta, nescio quis, 'evolvere nequeo.' ilia a viis? qui potest? credo quod ea ceu viarum in animalium corporibus fungantur munere. quæ est hæc componendi ratio? aut quæ est in utraque voce syllaba? syllaba? immo litera pene eadem: sed ab *inarum* tenuitate *ilia* et *exilia* se deduxisse iis non difficulter Festus probaverit, qui alibi ita scriptum esse meminerint: *Ilia*

dicta sunt ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima. Ludovicus Carrio Antiq. Elect. comment. I. capite 7.

PAG. 251. *Expreta*] Hinc illud Bacchidum Plauti, Sc. *Nunc experiar*, explicandum est: 'It magister quasi lucerna expretus uncto linteo,' id est, *expertus:* experimur enim lucernas uncto linteo, quam bene luceant, accenso ellychnio: non me latet tamen quosdam in Festo emendare *experta.* Turneb. lib. III. cap. 5.

LIB. VII.

PAG. 294. *Grallatores*] *Grallatorem gradu:* sic in exemplaribus hic versus legitur et a Festo profertur: quod tameu in membranis pervetustis reperi, non indignum visum est memoratu: *et clavatorem gradu.* est autem *clavator*, qui clava utitur, qui κορυνήτης Græce vocatur; sed a Romanis *calones* qui ligneas clavas militum gerebant sic vocabantur: magnum autem eorum gradum fuisse certum est. quid autem vetat utramque lectionem reperiri in exemplaribus, et defendi, cum Festus l. VII. et XVII. *gravastellum* modo legat in eodem versu, modo *ravistellus?* Turnebus lib. III. cap. 11.

LIB. VIII.

PAG. 299. *Halapanta*] Monstrosi verbi monstrosior explicatio: nam sive *halopanta* habet τὰ πάντα, Græcum an Latinum erit vocabulum, siquidem *halare*, pro *mentiri* quisquam usurpatum legerit: sive omnes decipiat ac fallat, id non ἅλη, ἄλη scribitur: nec ea tam fallentis est, quam errantis hominis: videtur ergo corruptum fuisse hoc vocabulum ex *Halophanta*, quod in Plauto reperitur in Curculione, initio scenæ primæ quarti actus: 'Ædepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu'st Phædromus: Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.' quem quidem locum, sive cum aliter legeret, sic interpretandum, sive cum non intelligeret, aliter legendum, (ut videtur innuere doctiss. Camerarius,) censuit Festus, utroque modo negligentem se et ridiculum grammaticum præbuit. Et quemadmodum hujus interpretationem rejicio, ita nec Nonium recipio, qui vult Halophantam a consuendis mendaciis dici: in qua ejus etymologia ut verbum ὑφαίνειν usurpatum agnosco, ita mendacia ubi consuat non video, nisi forte cum Festo ἄλην pro mendacio sumpserit. Quidam porro nostræ ætatis Lexicographi, Nonium juvare cupientes, *Holophantem* dici voluerunt: id quod non minus est, quam illa, ineptum; quamvis a magnis viris approbetur. Proxime omnium ad rem accessit is, quem modo nominavi, doctus vir, qui putat lusisse Plautum ficto nomine de sale, re et ipsa vili, ut alterum fictum esset de ficis. Veruntamen nec hoc, quod pace tanti viri dixerim, undique satisfacit. Quid ergo dicemus? aliquid saltem, ut ista ne dicamus: atque existimo primum, Curculionem parasitum habitu nautico seu marino, quandoquidem e Laria per mare Epidaurium appulerat, ad Lyconem trapezitam venisse, ut patet ex verbis Choragi, 'Ornamenta, quæ locavi, metuo ut possim recipere:' ac pateret etiam magis, nisi, quod ego semper suspicatus sum, aliquot

in hac comœdia scenæ desiderarentur, actu tertio præsertim, qui unam duntaxat habet. Sed ad rem: Dubitat igitur Choragus, utrum parasitum hunc, cui vestes suas commodarat, holophantam potius, an sycophantam dicere debeat. Nam sive ad habitum ejus nauticum respiceret, transmarinus quidam non urbanus impostor apparebat, sive ipsum hominem contemplaretur, nihil aliud quam permagnum ardelionem, et ad fallendum atque calumniandum aptissimum, comperibat. Jam parasiti multi etiam sycophantæ olim erant, si quid hoc nos juvat. Hæc *Gulielmus Canterus Novarum lectionum lib.* IV. *cap.* 10.

Holophanta] *Holophantam* crediderim fuisse non eum qui ob ficus duntaxat calumniam faceret, sed ob omnia homines deferret: sed cum apud Latinos immutata sit sycophantæ significatio, (nam sycophanta Græcis est calumniator, Latinis est impostor,) sic et *holophanta* in omni re impostor, vel (ut ait Fest. lib. VIII.) qui omnia mentitur. Suspicor igitur codices Latinos falsarios esse, qui *holophantum* pro *holophanta* exhibent: nonnulli etiam *halopantam:* ego tamen crediderim verbum imitatione sycophantæ factum, et amplificatione, ut non unius rei delatio in eo verbo notaretur, sed omnium insimulatio contineretur: qui autem *hulopanta* scribunt levi nituntur conjectura; quod omnia mentientem Pompeius explicet, ego illud *omnia* inesse in holophanta dico; et cum Plautus scribit in Curc. Sc. Ædepol: 'nugatorem holophantam an sycophantam hunc magis dicam nescio,' vicinitas nominum, et soni allusio, et sensus amplificatio, ab ea quam scripsi literatura stant sine controversia: siquis tamen pertinacius repugnet, equidem ei potius morem geram, quam contra tendendo hominem ad insaniam adigam. *Turnebus lib.* XI. *cap.* 5.

PAG. 300. *Haruiga*] Scribendum puto, *Aringa.* Hesychius: ἄριχα, ἄβρεν πρόβατον. quæ scriptura reponenda in Varrone et Donato, apud quos mendose, *aruigu* et *haruga.* Scaliger in quartum Varronis 25.

Haruiga] Ut Velius Longus et ex Festo Paulus, sive *haruga*, secundum Donatum in Phorm. Terent. Act. IV. Sc. 4. *Brissonius de formulis lib.* I.

PAG. 306. *Hippagines*] *Quas Græci ἵππους dicunt:* tu emenda: *quas Græci ἱππαγωγούς.* Demosthenes: πρὸς δὲ τούτοις ἡμίσεσι τῶν ἱππέων ἱππαγωγούς. deinde τριήρεις καὶ πλοῖα ἱκανά. Polybius ἱππηγοὺς vocat, Herodotus ἱππαγωγὰ πλοῖα. *Brodæus Miscellan. lib* II. *cap.* 25.

LIB. IX.

PAG. 313. *Ignis Vestæ*] *Tubulam felicis materiæ:* corrigendum illum locum puto: *quibus mos erat clabulam felicis materiæ tamdiu terere:* nam atteritur lignum ligno, inde excudatur ignis. quid sit *clabula* vel *clabola*, non ignorant, qui auctores rei rusticæ legerunt: est autem Græcis σκύταλον ὑποκοριστικῶς a clava. Cato Mateolam vocat: poterat et legi *tuleum:* sed prior emendatio mutanda non est. *Scaliger in Ætnam Virgilii.*

PAG. 317. *Impensum*] *Impensum* valet apud Festum, 'nondum pensum:' itaque distingue, *impensam stipem, &c.* Gifanius indice Lucretiano, 'impensus.'

PAG. 320. *In non semper*] *Non semper abnutionem indicat, sed interdum etiam pro additamento ponitur:* sic postrema hæc verba lego: quibus significat vocem *in* plerumque in-

crementum addere verbis, quibus præponitur, ut ex his, quæ illic affert, exemplis patet. *Brissonius de verbor. signific. libro* I. 'Abnutinum.'

PAG. 327. *Industrium*] *Indostruum*, legendum est *endostrium*. Idem ibid. 'endo.'

PAG. 333. *Insanum*] *Pro valde magnum:* potius scripserim, *insanum magnum* pro *valde magnum*, nam respexit hunc Plauti versum, 'Insanum magnum molior negotium.' *Lipsius Epistol. Qu. cap.* 20.

PAG. 338. *Jovistæ*] *Compositum a Jove et justæ:* ineptissimæ ineptiæ: tentabat Scaliger, *jous esto:* sed absistit, quia sequentia argnunt vanitatem: quidquid verbi fuit, remoti aliquid fuit. Lego, *Iosipse compositum ab ios et ipse:* ita enim antique pro *isipse:* unum testem habeo, sed luculentum, glossas veteres ab H. Stephano: *Iosipse, αὐτός. Idem lib.* III. *epist.* 20.

LIB. X.

PAG. 347. *Lacus Lucrinus*] *Primus locatur fruendus*, sic illic legendum est. *Brissonius de verbor. signific. lib.* VI. 'frui.' *et in lib. de formulis.*

PAG. 353. *Lectosia*] Cur Festus Lectosiam insulam ab Æneæ consobrina ibidem sepulta dictam fuisse ait, cum de eo nihil exstet a quoquam, quod sciam, proditum? nec vero placere potest id, quod alii commenti videntur, ut *Leucosiam* substituant: Leucosia enim non Æneæ consobrina, verum Sirenum una fuit, quæ in Neptunium promontorium a mari ejecta Leucosiæ insulæ nomen dedit, cujus rei testis est Lycophron Cassandra: *Ἀκτὴν δὲ τὴν προὔχουσαν εἰς Ἐνιπέως Λευκωσία ῥιφεῖσα, τὴν ἐπώνυμον Πέτραν ὀχήσει δαρόν.* tandem reperi non *Lectosiam*, nec *Leucosiam*, sed *Leucasiam* debere hanc insulam dici. Id autem nos docuit Dionysius Halicarn. cujus hæc sunt libro primo verba: *ἔπειτα νήσῳ προσέσχον, ᾗ τοὔνομα ἔθεντο Λευκασίαν, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου, περὶ τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης.* atque hinc Plinium, et Solinum, ubi hujus insulæ meminerunt, emendandos puto. *Canterus Novar. lect. lib.* III. *cap.* 10.

PAG. 358. *Lingulaca*] *Auguratrix* hoc emendaturi quidam mutarunt in *garrulatrix*, quod verbum plane barbarum est et inauditum: itaque malim substituere, *argutatrix:* usus quidem vocis extat in Casina. *Idem lib.* IV. *cap.* 28.

PAG. 360. *Lotos arboris genus*] Recte censet Festus: fatetur in quarto Athenæus: inde *loton* pro fistula, uti buxum a Latinis, usurpari trado. Philippus: *Ἵμερον αὐλήσαντι, πολυτρήτων διὰ λωτῶν.* Alcæus: *Λωτοὶ δ' οἱ κλάζοντες. Brodæus lib.* II. *cap.* 25.

LIB. XI.

PAG. 378. *Mamertini*] *Ut si vellent eo malo:* hunc locum librariorum incuria in Augustiniana editione corruptum arbitror. *Pet. Pithœus Advers. lib.* I. *cap.* 6.

PAG. 382. *Manalem*] *Orci ostium.* Veteres, cum animas ad inferos descendere omnes putarent, multis locis esse ostium Orci putabant, ut qua spiracula erant quæ odoris fœditate et gravitate animam adimebant et extorquebant: sic in Averno lacu ostium esse Orci credebant, ut est apud Cicer. lib. I. Tusculanarum e

vetere poëta: sciendum autem Veteres illis in locis solitos esse potissimum necromantia uti, quod inde excitari animas Acherunte et huc redire crederent: sed et in locis pestilentibus ostium esse Orci dicebant. Plautus: 'Acherontis ostium in nostro est agro.' Lucretius: 'Janua nec puteis orci regionibus illis Credatur.' dicebatur et manium postis. *Turnebus lib.* XIX. *cap.* 24.

PAG. 395. *Mapalia*] *Casas Punicas* explicat Festus, in quibus, quia nihil est secreti, solet solute viventibus objici hoc vocabulum: hæc verba Festi magno possunt esse auxilio ad explanandum Senecæ locum, adhuc Latinis hominibus obscurum: 'Ego,' inquit, 'P. C. interrogare vobis permiseram, vos mera mapalia fecistis:' quod est: vos dissoluti fuistis et a doctrina recessistis, inconditeque et perturbate omnia fecistis. *magalia* autem et *mapalia* antiqua vocabularia καλύβας interpretantur. *Id. ibid. cap.* 4.

PAG. 407. *Mefancilum*] Sic in Gellio legendum censeo, *Mesancyla*: ita enim a Græcis jacula vocantur, ex eo appellata, quod in medio hastili amentum habeant, quod verbum etiam in Pompeio depravatum est: in eo enim *mefancilum* legitur, interpretaturque genus teli missilis. *Idem lib.* XIX. *cap.* 31.

PAG. 423. *Mænia*] *Nervolaria*: exstant hæc in Sticho Plautina: *Idem lib.* XIX. *cap.* 14.

PAG. 424. *Mollestras*] *Mollestræ erant pelles*: sic Latini vocabulum Græcum depravarunt, et e μηλωτὴ *mollestram* interpolarunt. *Idem lib.* III. *cap.* 11. et *lib.* XIX. *cap.* 24.

PAG. 430. *Mulleos*] Mulleos calceos regum Albanorum, deinde patriciorum, fuisse dicit, quos a mullando, id est, suendo, appellatos refert: quid tamen si vocati sunt a mulli rubro colore, cum purpurei essent? id equidem verius putem, et ab Isidoro scriptum est, cui favet Dio, qui rubros calceos vocat: nam de iis sic in Julio scribit: τῇ τε γὰρ ἐσθῆτι χαννοτέρᾳ ἐν πᾶσιν ἐνηβρύνετο, καὶ τῇ ὑποδέσει· καὶ μετὰ ταῦτα ἐνίοτε καὶ ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ, κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν τῇ Ἀλβῇ ποτὲ γενομένους, ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἰούλιον ἐχρῆτο. Hic Dio regum Albanorum calceos fuisse dicit, gestatosque a Cæsare, quod ad Albanorum regum genus stemma familiæ per Iulum referret. 'Qui magistratum curulem cepisset,' inquit Cato, 'calceos mulleos alutacinatos gessisse, ceteros perones.' *Alutacinatos* autem participium fictum a verbo, quod in usu non sit, formato ab adjectivo *alutacinum* existimo: ut enim dicitur ab *uncus, uncinus, uncinatus*: quidni ab *aluta, alutacinus, alutacinatus*, dicetur? denique ut 'albo,' 'albatus,' 'sordido,' 'sordidatus,' 'ater,' 'atratus:' *alutatos* alii censent emendandum. *Idem lib.* XIX. *cap.* 24.

Mulleos] Quia lunulos illos qui nobilitate apud Romanos præstare videbantur in calceis tulisse refert in problematibus Plutarchus, idcirco dubium non videtur, quin Tertullianus per mulleolos, calceos lunulatos, et per puros, eos qui ex puro corio sine lunulis facti erant, qui peroncs appellantur, intellexerit: vel hinc potissimum, quod mulleis reges Albanorum primos, deinde patricios usos esse scripserit Festus; eoque sensu calceos patricios esse accipiendos puto in hac inscriptione: ÆDEM HONORI. ET. VIRTVTI. FECIT. VESTE TRIVMPHALI. CALCEIS. PATRICIBVS. nec sane iisdem usi sunt magistratus Romani calceis: ex iis enim quidam mulleis, quidam peronibus induebantur: curules magistratus mulleos lunulatos, ceteri perones gestabant, idque M. Catonem testis est idem Festus in originum libro septimo scripsisse, quo quidem in loco pro *allucinatos*, aut *alutatos*, aut *lunulatos* esse legendum recte vir quidam eruditus admonuit: per *perones* autem

non rusticos, cum Servio, sed potius cum Tertulliano puros calceos intelligemus, quibus per nives, imbres, glaciem Veteres etiam usos esse Juvenalis his versibus auctor est, Satyr. XIV. 'Nil vetitum fecisse volet quem non pudet alto Per glaciem perone legi.' Eodem sensu *perones* accepisse videtur Sidonius Apollinaris epistol. lib. IV. 'Quorum pedes primi perone setoso talos adusque vinciebantur: genna, crura, suræque sine tegmine.' *Jacobus Rævardus Variorum lib.* I, *cap.* 8.

LIB. XII.

PAG. 455. *Narita* [*Narica*] Versus qui adducuntur e Festo, ubi et piscium nomina Græca mirum in modum depravata sunt, et luxata: qui ita restituendi sunt: *Muriatica autem video in vasis stanneis: Bonam naritam, et camarum, et tagenia: Echinos fartos, conchas piscinarias. Muriatica* voeat *τὰ παριχηρὰ*, quæ in muria Thasia servabantur, ea ita describuntur in Penolo: 'Quasi salsa muriatica esse autumantur, Sine omni lepore et sine suavitate, Nisi multa aqua et diu macerantur, Olen, salso sunt tangere ut non velis.' *Narita* dicitur ostrei genus, quæ *νηριταῖα* a Græcis. *Camarum* scriptum est uno *m*, veteri consuetudine: etiam apud Hesychium *κάμαρον*. *Tagenia*, sunt pisces, qui et *ταγηνισταὶ*, qui et ipsi *ἐν ἅλμῃ ἐμβαφθέντες ἐπηνθρακίζοντο*. Vide Athenæum. *Scal. in Conjectan. ad Varron. lib.* IV. [Vid. Notas supra.]

Narita] *Muriatica, &c.* scribendum in Varrone diu putavi *et canatæ:* ad formam scilicet et similitudinem pernæ caninæ: utrarumque meminit Plautus apud Festum: *Muriaticam autem video in vasis stanneis; Naricam bonam et canatam et comæquinas Fartas et conchas piscinarias.* sed *canata* in Plauto potius sit pulpa et caro canis marini, ejusque salsamentum: Nunc Strabonis auctoritate adductus, *sequanicæ* legendum arbitror. Nam de sequanis loquens ait, libro IV. Cosmogr. *ὅθεν αἱ κάλλισται ταριχεῖαι τῶν ὑείων κρεῶν εἰς τὴν Ῥώμην κατακομίζονται.* nec dubitabo in Plauto *Sequanicam et comacinas* legere, cum versus mensura eam lectionem videatur postulare: senarius enim justus est: 'Naricam bonam et sequanicam et comacinas.' Editiones tamen optimæ *et cavatam et tagumæquinas* nobis objiciunt: imo et *canutam.* Quare Academicos sequuti sententiam sustinebimus, et aliis disceptanda hæc potius relinquemus. *Id. ibid.*

PAG. 459. 460. *Navalis*] *Columbaria in nare appellantur ea, quibus remi eminent:* sic enim foramina per quæ trajiciuntur remi, nominantur: vetus est scriptura, *rem geninent:* unde natus error, *i* (*j*) littera divulsa et cum vocali *e* conjuncta, *g* sonum reddente. Ibidem Festus: 'Non ego,' inquit Plautus, 'te novi navalis scriba in columbari impudens:' de vinculo colli accipi posset: sed et *navalis scriba* dici amare posset is, qui aliquando socius navalis et nauta fuisset, et insolesceret postea quod scriba esset factus: interpretatur tamen Festus de *columbari navis*, id est, foramine, quia trajicitur remus in trireni, foramen autem illud ascoma operiebatur muniebaturque. Suidas: *ἀσκώματα, τὰ ἐν ταῖς κώπαις σκεπαστήρια ἐκ δέρματος, οἷς χρῶνται ἐν ταῖς τριήρεσι, καθ' ὃ τρῆμα ἡ κώπη ἐμβάλλεται.* Melius ergo sit ut socii navales qui in classe militabant, infimi erant ordinis; sic *navales scribas* infimos et contemptissimos sui ordinis intelligere. *Turneb. lib.* X. *cap.* 15.

PAG. 469. *Nec conjunctionem*] *Cus-*

tos necessit legendum *custos nec esit.* Gifanius, ' escit.'

Nec] Legis duodecim tabularum particulam ex vestigiis sic legendam puto, *ast ei custos nec escit: escit* enim pro *erit* Veteres dicebant, et ' superescit' pro ' supererit' in Ennio observat Festus hoc versu: ' Dum quidem et unus homo Romæ totæ superescit:' et in Lucretio *escit* etiam reperitur, lib. I. ' Ergo inter rerum summam minimamque quid escit.' Antonius autem Augustinus rectissime et ingeniosissime dicit in ea lege XII. tab. *Si adorat furto, quod nec manifestum erit; adorare* esse agere: sed et *perorare* pro *agere* videntur usurpasse decemvirales tabulæ: ' cum perorant ambo præsentes,' id est, cum ambo præsentes agunt, postulant. *Turneb. lib.* X. *cap.* 15.

PAG. 471. *Necumquem*] Distingue et scribe *nec umquem*, pro *nec umquam quemquam.* Gifanius, ' Quæcum.'

PAG. 480-1. *Nictare*] Versus Ennianus de venatico cane perquam elegantes sic legendos arbitror: *Veluti quando vinclis venatica velox Apta silet canis, forte feram si ex nare sagaci Sensit, voce sua nictit ululatque ibi acute.* Turneb. lib. X. cap. 15.

Nictare] Ennii versus valde sunt contaminati, quos ita legendos puto: *Veluti si quando vinclis venatica Venox Apta solet: si forte feram ex nare sagaci Sensit, voce sua nictit ululatque ibi acute.* Gifanius indice Lucretiano, ' nictari.'

PAG. 501. *Nundinalis*] Nundinalem coquum videtur Festus apud Plautum, quantum e ruderibus et parietinis ejus conjici potest, velut novendialem interpretari, qui nono demum die coqueret, ut a Plauto jocante dicitur, seque explicante in Aulularia. *Turneb. lib.* X. *cap.* 15.

LIB. XIII.

PAG. 512. *Obstitus*] Festi liber depravatus videtur, et omnino legendum, *Obstipus.* Gifanius, ' Obstipus.'

PAG. 517. *Occisum*] *Si hominem:* Numæ legem restituendam puto: *Si Hominem fulminis occisit, ne supra genua tollito, id est, si fulmine occisus est ei justa nulla fieri oportet:* sic enim totum illum locum legendum puto. Pro *et alibi*, reposui *id est*, cum sciam eam particulam sæpissime depravatam esse: ut in Festo, ' Nuncupata:' Lex est XII. tab. CUM NEXUM FACIET MANCUPIUMQUE, UTI LINGUA NUNCUPASSIT, ITA JUS ESTO, *id est, uti nominarit locutusque erit, ita jus esto. Vota, &c.* sic legendum puto et in ' numero:' *Numquam numero Matri faciemus volui, id est, nunquam nimium.* vulgo *idem est.* Gifanius, ' Sanguinis,' de quo eodem loco vide Epistolicas Lipsii.

Occisum] Qui de cælo tactus erat, Romanorum religione non cremabatur, sed sepeliebatur, Plinio auctore: cujus verba sunt: ' hominem ita exanimatum cremari fas non est, condi terra religio tradidit:' leges tamen Numæ ne sepeliri quidem volebant, cum justa fieri fulminatis nollent: *Si hominem fulminibus occisit, ne supra genua tollito.* hujus legis hanc esse sententiam existimo, ut, si quis Jovis fulmine sit exanimatus, ne ad sepulturam tollatur. *Turneb. lib.* XVI. *cap.* 29.

PAG. 523. *Offerumenta dicebant, quæ offerebant*] Id ego de iis accipiendum putaverim, quæ in sacris Diis offerebantur, unde, ut suspicor, natus est elegans Plauti jocus: ' Ni offerumentas habes plures in tergo tuo:' ubi, *offerumenta*, vibices plagarum tergo oblatarum perquam joculariter appellat. *Id. ibid.*

Offucare] Hinc putant *infucare* esse apud Plautum vinum aqua diluere, cum etiam aqua ejus color infucetur:

atque id merum infucabat quam *infuscabat* malunt, cum *infuscare* verius putem: quod, cum generosi vini nigrior sit color, dilutior mixta aqua fusciorque reddatur. *Id. ibid.*

PAG. 526. *Opima*] Ab Ope cognominata esse constituit. Non commiserit, ut opinor, piaculum, qui *consivam* scripserit, quod Coxis cognomen fuisse legimus: sed quæ de opimis spoliis scribit, e re fuerit cum Plutarcho conferre, quod et nos aliquando faciemus. *Turneb. tib.* XVI. *cap.* 29.

Opima] *Ut quæ* [p. 528. lin. 7.] ea scriptura, quæ in Augustini editione chartæ marginem insidet, pro vera recipiatur, et ipsa verba novum habeant initium, hunc in modum: *ut qui optuma lege fuerint, adjici solet, cum quidam magistratus creatur.* Carrio Antiq. lect. comment. III. c. 1.

PAG. 532. *Oræ*] Cæcilius Æschrione: *Oram reperire nullam, quod expediam, queo:* hic ego, *qua me expediam*, non paulo concinnius scribebam, et id Cæcilium scripsisse asserebam. *Lud. Carrio Antiq. lect. comment. cap.* 13.

Orcum] *Uragum:* apage, non dixit hoc Verrius: sed *Urgum*, duabus literis mutantibus, nec inepte, dixit *Lipsius* Epist. Quæst. lib. III. Epist. 20.

PAG. 542. *Oscines*] Vulgo in picorum generalibus Martium audimus. Veteres etiam picum Feronium non tantum Martium numeravere, ut in oscinibus refert Festus. *Turneb. tib.* III. *cap.* 11.

Oscines] *Oscines aves Appius Claudius esse ait, quæ ore canentes faciant auspicium, ut corvus, cornix, noctua. Alites autem, quæ alis ac volatu, ut buteo, sanqualis, aquila, immussulus, vulturius. Picus autem Martius, Feroniusque, et parra, et in oscinibus, et in alitibus habentur.* Quæ verba, uti a nobis descripta sunt, recta esse indicat Paulus in voce 'Alites,' his verbis: '*Alites* volatu auspicia facientes istæ putabantur.' Aves, ait, aut *oscines* sunt, aut *præpetes:* oscines sunt quæ ore futura prædicant: *præpetes* quæ volatu augurium significant, cum sint prospera. Higinus certe, referente Agellio lib. VI. cap. 6. *Præpetes* ab Auguribus appellari censebat aves, quæ aut opportune prævolarent, aut idoneas sedes caperent: sed nec ipsas tantum aves quæ prosperius prævolarent, verum etiam locos, quos capiebant, quod idonei felicesque essent, *præpetes* dictos Agellius existimat: *præpetes* autem aves quidam, ut ex Festo discimus, inde dictas credebant quod secundum auspicium facerent prævolantes, seque ante auspicantem ferentes: alii, quod antea indicarent, quam peteretur. Alii quod prætervolarent. Atque de sanquale et immussulo Paulus et Festus suis singulatim locis tractant, quibus addenda sunt quæ Plinius lib. X. Natur. hist. cap. 7. tradit in hæc verba: 'Sanqualem avem atque immussulum Augures Romani magnæ quæstionis habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, et sanqualem Ossifragæ. Masurius sanqualem ossifragam dicit esse, immussulum autem pullum aquilæ priusquam albicet cauda.' Buteonem vero, idem ejusdem libri cap. 7. accipitris genus esse scribit, Triorchen dictum a numero testium, familiamque Romæ ex eo cognominatam, cum prospero auspicio in ducis navi sedisset. *Brissonius de formulis lib.* I.

PAG. 545. *Oscutana pugna*] Quæ Osculana pugna a Festo appellatur, et proverbii loco numeroque refertur de iis qui victi vincunt, ea Asculana potius dici debet victoria: nam ad Asculum ea depugnata pugna fuit adversus Pyrrhum, si Plutarcho credimus; quamquam apud Festum ordo seriesque verborum *Oscutanam* tuetur. *Turneb. libro* III. *cap.* 11.

PAG. 546. *Ostentum*] *Attius Bacchis, præsens: præsto:* propemodum deploratus locus. scribe: *Pentheus Præsto cerritus nobis se stupens uttro ostentum obtulit.* est enim ex Bacchis Euripid. *Scal. in Varronis lib. quintum.*

LIB. XIV.

PAG. 553. *Pales*] *Cujus festa palilia:* dignum observatu est, cum Festus *palilia* dici recte judicet, Mario Victorino *Parilia* placere, *palilia* displicere: sic enim scribit: ‘ *Parilia* dicuntur, non *Palilia*, non a Pale dea, sed quod eo tempore omnia sata arboresque et herbæ pariant parturiantque.’ Athenæus quoque lib. VIII. Parilia nominat, quæ sua dicit ætate Romana vocata, condito urbis genio et fortunæ templo. τὰ, inquit, παρίλια πάλαι μὲν καλούμενα, νῦν δὲ ῥωμαῖα. *Turneb. lib.* XVI. *cap.* 22.

PAG. 557. *Pararium æs*] A paribus, id est, duobus equis nomen habuisse arbitror. *Id. ibid.*

PAG. 561. *Passer marinus*] *Struthiocamelus:* qui cum ita volare soleat ut a terra se non tollat, sed alarum passis velis una remiget: idcirco Plautus scripsit: ‘ Vola curriculo isthuc marinus passer in circo solet.’ Marinus autem vocatur passer, ut reor, quod ex Africa in Italiam mari adveheretur. *Id. ibid.*

PAG. 562. *Patagus*] Legimus in Festo *Patagum* morbi genus esse, neque præterea quicquam reperimus: quod enim genus morbi sit, nobis cogitandum reliquit vel ipse vel ejus abbreviator: fere crediderim morbum esse vitis, qui πάταγος apud Theophrastum scribitur: ejus verba sunt: ἔνιοι κελεύουσι πάταγον εὐλαβούμενοι, κ. τ. λ. ubi Theodorus πάσσαλον legisse videtur, cum ‘ papillum ’ interpretetur: ac videtur hoc morbi genus esse, cum sanciatur ligone in ablaqueatione; ut sit *patagus* plaga et percussio. *Id. ibid.*

PAG. 569. *Pedibus*] *P. obsitum* est pænunosum, squalidum, ut grana quæ situm contraxerunt, quod aliter dicitur *pedidum* vel *pædidum.* Titinnius: ‘Rus detrudetur pedidosus, sordidus.’ ut male Festus aut Verrius legerit *pedicosus*, nam vel syllaba ipsa repugnat. *Scaliger in Varronem de Re Rustica.*

PAG. 573. *Penatores*] *Cato:* hac Catonis auctoritate adducti quidam *opinatores* in Codice Justiniani in *penatores* mutandos censent: nos, cum id extra cancellos nostros sit, pedem referemus, et jurisconsultis sua relinquemus, eorumque judicio stabimus, tantum dicemus in antiquo vocabulario reperisse nos *opinatores* esse æstimatores vel militares.

PAG. 577. *Penus*] *Sæpire, sæptus, dissæptus*, semper scribenda ex auctoritate veterum librorum: hinc emendari potest liber Festi: *Penus vocatur locus intimus in æde Veste tegetibus sæptus, qui, &c.* Gifanius indice Lucretiano, ‘ sæpta.’

PAG. 583. *Persicus*] Legendum *Persibus*, non *Persicus*, quippe simplex fuit *sibus.* Festus: ‘ sibus, callidus vel acutus.’ *Scaliger in sextum Varronis.*

PAG. 588. *Petissere*] *Petissant, sæpius petant.* Puto legendum *pitissant, sæpius potant*, quamquam Prisc. *pitisso* a πιτύζω Græco deducere videatur lib. I. *Gifanius* ‘ petissere.’

PAG. 591. *Piatrix*] *Simulatricem:* Mulieres, quæ olim alios solitæ erant expiare, ut eos qui ad dementiam lapsi erant, *simulatrices* vocabantur: opinor, quod multa simularent, et simulatis pro veris uterentur, quod et in sacris facere solebant. *Turneb. lib.* III. *cap.* 10. Alioqui rebus divinis deditæ mulieres *simulatrices* dicebantur, sed et simpulatrices. *Idem lib.* XVI. *cap.* 22.

PAG. 592. *Picati*] Sunt sphinges apud Festum *picæ.* Unde et apud eum *picati*, quanquam et *pici* et se *picatos* propagare possunt, qui Latinis

sunt avidæ illæ volucres feræ griphes vocatæ, aurum e cavernis penitus egerentes. *Idem lib.* III. *cap.* 10.

PAG. 596. *Pilare*] Dubium non est quin hæc a verbo Græco deducantur Æolico πιλητὴς, id est, *fur*, qui φιλητὴς ab Hesiodo vocatur, sed Æolum est aspirationes in tenues mutare, ut et in superiore vocabulo pro σφὶγξ, dorice πὶξ, et Æolice φὶξ, unde Latinum verbum *pica* et *picatus*. Id. ibid.

Pilare] Legendum censuerim, *Pilare et compilare sunt qui Græcæ originis putent. Græci enim fures φιλήτας dicunt.* Pro *fures* quidem in Paulo legitur *plures*, ex quo *fures* esse faciendum etiam ante nos alii annotarunt. Quod autem iidem *piletas* in πειράτας mutarunt, non puto elegantiori cuiquam probari posse. Ceterum quod ἀπὸ τῶν φιλητῶν deducit Festus verbum *Pilare*, neminem turbare debet, tametsi primæ utriusque litteræ sunt dissimiles: quandoquidem ista aspiratæ in tenuem mutatio frequens in talibus contingit: quemadmodum et Festus ipse in verbo *Picati* docet, cum quod Græci φῖκα, id Latini *picum* dixerint. Alioqui nemo nescit Æoles aspirata tenuiter efferre solere. Similiter φάσκελον, quod nunc in mentem venit, Latini *Pascolum* dixerunt, et per diminutionem Plautus, Rudente, *Pasceolum*. Atque hæc cum primum edidissem, prodierunt mox doctissima doctissimi Turnebi Adversaria: in quibus quoniam eodem modo locum hunc emendavit, ea res non mediocrem mihi lætitiam attulit: nec mirum, nam et ille (at qualis vir!) placet interdum sibi si quos habet, quamvis suppares, sententiæ suæ assertores. *Canterus Novar. lect. lib.* I. *cap.* 3.

PAG. 599. *Piscinæ publicæ*] Pro *obtuso ore pugil piscinensis res est*, scribendum conjicio, *Obtuso ore pugil piscinensisque resesque*. Turneb. lib. XVI. cap. 22.

PAG. 604. *Plorare*] *Plorare* apud priscos erat quiritatu et ploratu auxilium petere, et appellare, clamareque. Festus: *si parentem puer verberassit, ast ollus plorassit parentes, Divis parentum sacer est:* sic fere corrigendum Festum crediderim; in quo *verberit* non credo recte legi, aut potius *verberit* erit *verberet*, ut alio loco *vindicit, vindicet*. Id. ibid.

PAG. 622. *Præcidanea*] *Glebam non objecisset:* hoc intelligo de genere sepulturæ, quod per injectionem glebæ fiebat, quod genus sepulturæ omnium infimum erat, usurpabaturque cum quis in cadaver insepultum inciderat, nam insepultum relinquere nefas habebatur, quod porca expiandum esset, id est, piacularibus sacris solvendum. Horat. 'Licebit Injecto ter pulvere curras.' Inexpiabilem pæne fraudem fuisse id non facere ostendit: 'Negligis immeritis nocituram Post modo te natis fraudem committere forsan. Debita jura vicesque superbæ Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis, Teque piacula nulla resolvent.' Atque eadem erat Græcis opinio et pulveris injiciendi religio. Sophocles: Λεπτὴ δ' ἄγος φεύγοντος ὡς ἐπῆν κόνις. hanc saltem sepulturam postulat ab Ænea naufragus Palinurus, cum ait apud Maronem: 'Aut tu mihi terram Injice.' Sic etiam apud Halicarnasseum metu piaculi a populo sepelitur Horatia, ἀλλὰ οἱ παριόντες αὐτὴν ἐῤῥιμμένην ἐν ᾧ διεχρήσθη χωρίῳ, λίθους ἐπιφοροῦντες καὶ γῆν, ἐκήδευσαν ὡς πτῶμα ἔρημον κηδομένων. Jam hic non omittam monere, quod c. v. Petro Fabro Regis consiliario acceptum fero, cum in Festo ipsiusque breviario omnis hostia, quæ vel frugum causa, vel mortui, cui justa quis non fecisset, immolatur, *præcidanea* vocetur: a Mario Victorino culpari, qui eam ita appellarit, cum *præcidariam* dici debere pronunciet, dicatque a *præsentanea* differre, qui præsente mortuo, quem condituri sunt, immoletur. Er-

go, auctore Fabro, in Festo, ubi scribitur mutilate, *præsan.... porca dicitur, ut ait Veranius*, non dubitandum, quin legendum sit, *præsentanea porca:* adjicitur enim, *quod pars quædam ejus sacrificii fit in conspectu mortui.* Turnebus lib. XVI. cap. 22.

Præcidanea] Ait Nonius Varronem de vita P. R. libro III. sic scripsisse: 'quod humatus non sit, heredi porca præcidanea suscipienda Telluri et Cereri; aliter familia pura non est.' Hanc porcam Gellius, Festus, et Varro *præcidaneam* vocant, dissentiente Victorino, qui eam appellari *præcidariam* vult, non *præcidaneam*, de Orthographia disserens: fuisse quoque porcam aliam, quæ in re et presente mortuo immolabatur, testis est idem Victorinus, eamque *præsentaneam* appellat. De qua porca dubium non est quin senserit Festus cum sic scriberet: *Præs.... porca dicitur, &c.* ita enim ex Victorini de orthographia libro restituendus est hic Festi locus: *Præsentanea porca dicitur, ut ait Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri immolatur:* nec dubito quin ea restitutio sit et ad veram hujus regulæ sententiam accommodatissima et vetustissima. *Rævardus comment. ad tit. de reg. jur. ad L.* CXXXVIII.

Præsent...] Erat et *porca præsentanea*, cujus vocis, quæ in Festi Pompeii codicibus desideratur, jactura ex Victorino in libro de orthographia sarcienda est. *Brissonius de formulis lib.* I.

PAG. 630. *Præsiderare*] Similis est apud Plinium prochimasis, cui contraria epichimasis est: in illa enim præcurrit tempestas, in hac postvenit, atque ut illud *præsiderare* est, sic hoc 'postsiderare' dici posset: etsi Festus id in hieme, Plinius in anni tempestatibus accipit. Quod autem a sideribus oriri videantur tempestates, cum hæ præteriere, redditaque cælo est sua serenitas, confectum sidus dici solet, ut idem Plinius lib. XVIII. cap. 25. tradit. *Turneb. lib.* III. *cap.* 10.

PAG. 637. *Prandium ex Græco.... est*] Quod hic desideratur verbum Græcum nondum potui reperire: nisi quod ex Plutarcho, qui eandem videtur sequi sententiam, certi quiddam licet colligere. Is enim octavo symposiaco de Græcis aliquot Latinorum vocabulorum etymis disserens, hæc ait de prandio: *τὸ δὲ ἄριστον ἐκλήθη Πράνδιον ἀπὸ τῆς ὥρας. ἔνδιον γὰρ τὸ δειλινὸν, καὶ τὴν μετ' ἄριστον ἀνάπαυσιν ἐνδιάζειν, ἢ πρωϊνήν τινα σημαίνοντες ἐδωδὴν ἢ τροφὴν, ᾗ χρῶνται, πρὶν ἐνδεεῖς γένεσθαι.* quibus quidem verbis duplicem videtur afferre prandii etymologiam: quasi illud, vel quod *πρὸ τοῦ ἐνδίου*, vel quod *πρὸ τῆς ἐνδείας* sumatur, ita dictum sit: quocirca Festus videtur usurpasse, quoniam hic prandium pro jentaculo sumit, antiquo more, sicut et olim Græci *τὸ ἄριστον*. Helvetii contra jentaculi nomen hodie prandio tribuunt. *Gulielmus Canterus libro* IV. *cap.* 35.

PAG. 648. *Procum*] Procos Servius Tullius in descriptione classium quam fecit, perantique vocavit patricios; vel ut proceros, vel ut proceres, ne id quidem mendo vacat, quæ mihi causa adscribendi fuit. *Turneb. lib.* XVI. *cap.* 22.

PAG. 650. *Produit*] In censoria lege sartorum lectorum habebatur, *porticum sartam lectam habeto prodito:* quod est habeto, et porro aliis redemptoribus dato: hoc ideo retuli quod sit mendosum in Festo et obscurum. *Turnebus ibid.* De hoc loco vide Ludovic. Carrionis Emendat. lib. II. cap. 5.

PAG. 676. *Pullariam*] Sic dicit Festus a Plauto appellatam fuisse manum dextram; opinor, a palpandis tentandisque pullis, id est, pueris: qualis erat pædiconum protervorum manus, qui pullariam facere dicebantur. *Idem lib.* III. *cap.* 11.

LIB. XV.

PAG. 707. *Quintana appellabatur*] Quintanam portam dico esse nullam. Festus solus eam adstruit; ego destruo, reponoque, *Quintana appellabatur pars in castris*, vel simpliciter, *appellabatur in castris:* nam *porta* nomen additum a Paulo, non a Festo. Quintanam certe portam non fuisse, sed partem certam Castrorum, ubi res venales, patet clare ex Livio lib. XLI. 'Prætorio dejecto, direptis quæ ibi fuerant, ad Quæstorium Quintanamque hostes pervenerunt.' Et lege sequentia, videbis esse in mediis castris. Higinus: 'In Quæstorio maxime legati hostium et obsides: et si qua præda facta fuerit, in quæstione ponitur. Lateribus ejusdem tendere debet ad viam Quintanam centuria statorum ut posticum prætorii tueantur.' Isidorus lib. XV. cap. 2. 'Quintana pars Plateæ quinta est, qua carpentum progredi potest:' via igitur: idemque discces ex Polybii lib. VI. Suetonius in Nerone plane idem adsignificat cap. 26. 'Tabernulas etiam effringere et expilare: quintana domi constituta, ubi partæ et ad licitationem dividendæ prædæ precium assumeretur.' Non aliud ergo quam via latior in usum fori, a metatione agrorum invento nomine, ut in porta Decumana. *Lipsius ad lib.* I. *Annal. Taciti.*

LIB XVI.

PAG. 724. *Raucos appella....*] Inveni *rava frumenta* esse frumenta arida et sicca: nam cum, ut e fragmento suspicamur, declaret raucos ab ariditate vocis et gutturis appellatos, ab eadem ariditate nominatas subjunxerat spicarum aristas, et 'frumenta rava' nimium sicca et arida: nisi quis *stramenta* legat eodem sensu: quanquam alterum mihi magis probatur. *Turneb. lib.* XIII. *cap.* 25.

PAG. 725. *Recinium*] *Esse dixerunt virilem togam:* distingue et lege: *Recinium omne vestimentum quadratum ii, qui duodecim interpretati sunt, esse dixerunt. Ver. togam, qua mulieres utebantur, prætextam clavo purpureo*, id est, *Verrius, togam:* ita corrigo: cum vetus scriptura sit: *Vir. toga qua.* Sæpe iste abbreviator Verrii sententias cum aliorum opinionibus componit: quod et hic. *Lips. Epist. Qu. lib.* I. *cap.* 7.

PAG. 726. *Reciperatio*] Σύμβολα, si credimus Suidæ, appellat Demosthenes 7. Philipp. quæ pacta conventa sunt civitatum inter se, quibus jura civibus ultro citroque redduntur. *Turneb. lib.* VI. *cap.* 18.

Recipie] Vide supra, 'Attinge.'

Reciprocare] Versus est ex Astraba Plauti. *Quasi tollenonem aut pilum Græcum reciproces plana via:* ubi *pilum Græcum* esse arbitror genus pili, quo in Græcia pinsebatur: quale fortasse ab Hesiodo describitur: Ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερόν τε τρίπηχυν. quanquam illud Plauti pilum ut tolleno reciprocabatur: attollebatur enim altera parte depressum pondere aut viribus hominis, mox remissum deprimebatur et fruges pinsebat, quod in loco plano fiebat. *Turneb. lib.* XVII. *cap.* 8.

Reciprocare] In Astraba Plauti crediderim legendum, *quasi tollenonem aut pilum Græcum reciproces plana via. tolleno* κηλώνειον est, quod sursum,

deorsum, hinc, inde, tollitur, more oscilli, et alternis hinc et inde suspicit et despicit. Basilius de eo qui non ducebat rectos scripturæ sulcos οὐκ ἐῶν ἀνανεύειν, καὶ κατανεύειν, ὥσπερ τὰ κηλώνεια, τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀναγινωσκόντων. pilum quoque Græcum in pinsendo tritico una deprimitur parte, altera attollitur more colonii : de eo loquitur Hesiodus, &c. *Idem lib.* VI. *cap.* 16.

PAG. 728. *Redantruare*] Uruare est, ita se jactare, ut sursum denuo excitet se : unde *amburuare* apud Lucilium dicuntur Salii, qui eo modo corpora saltu reciprocabant : ' Præsul ut amburnat sic vulgu' redantruat inde.' At in Festo et in Nonio mendosissime versus ille legitur hodie. Græce dicitur κυβιστᾷν, id est, κολυμβᾷν, interprete Suida : quod Curetes, qui iidem Latine Salii, faciebant. *Scaliger in quartum Varronis*, 31.

PAG. 732. *Rediviam*] Quam omnibus in libris *redùviam* appellari legimus, ipsa vocabuli origine adductus, contra fidem omnium librorum et famam, *reluviam* libenter appellarem : cum præsertim à *reluendo reluvia* dicatur grammaticis, cum se cutis reluit, quod est, resolvit circa ungues : quare, etsi improbum est contra omnium librorum fidem niti, tamen tenere me non potui, quin hoc adscriberem : quod ita accipi velim, ut a me affirmari homines non putent sed tantum moneri. *Turneb. lib.* XIII. *cap.* 25.

PAG. 734. *Refriva faba*] Plinius lib. XVIII. c. 12. integro verbo *referivam* vocat : sed illud, *te virtico*, homini Latino nihilo plus significat quam Æthiopum stridor, aut strepitus aquæ aut murmur apum. Sed putem scribendum, *e tritico* : hoc sensu : cum obseverant segetem, quia in agrum fruges tulerant, quod inauspicatum videbatur domo eas exportasse, ut non redituras, solebant e segete aut statim sementi facta aut postea referre auspicii causa domum pro tritico et frugibus : retulisseque fabam perinde erat ac retulisse fruges, et auspicari earum reditum, ominarique earum reditum domum, non in agro semper remansuras. *Id. ibid.*

Refriva] Legendum auguror, *datantes revertito ad rem divinam faciendam :* vel potius ; *te vindico ad rem divinam faciendam :* immo vero improbatis his somniis legendum reor : *e tritico ad rem divinam.* Id. lib. VI. cap. 16.

PAG. 735. *Regiescit*] Gliscere, crescere. Festus : *reglescit :* ita legendum puto : vulgo, *regiescit.* Gifanius, ' gliscere.'

Regrescit] A Festo exponitur, *crescit :* sed cum glires indidem nomen habere videatur, *reglescit* esse scribendum affirmo, pro *regliscit*, a *glisco.* Turneb. lib. XIII. cap. 25.

PAG. 745. *Reluere*] Est Festo resolvere et repignerare : qua in significatione usurpatum est a Cicerone in Sallustium, ut in optimo codice legi : ' Unde tu, qui modo ne paternam quidem domum reluere potueris, repente tanquam somnio beatus hortos pretiosissimos, villam in Tiburti C. Cæsaris, reliquasque possessiones paraveris.' *Id. ibid.*

PAG. 746. *Remeare*] Videtur ex Afranio senarius afferri cum hemistichio hunc in modum : *Vetuit me sine mercede prorsum Paucius Remeare in ludum.* Ideo moneo, quia quibus unus videtur esse perpetuus versus, ludum eludunt, aliudque subrogant. *Id. ibid.*

PAG. 751. *Repastinare*] Sic integrabitur Afranii versus, *Repastinare senex tu sero fugis.* At ubi scribitur, *Reque apse bene meritis rem,* haud equidem dubitem emendare, *Bene meritus siem.* Ac, ut opinor, candidum emerebitur calculum ista correctio. *Id. ibid.*

PAG. 753. *Repotia*] Locus Pacuvii haud sane repotus et tempestivo con-

vivio dignus est: sed quo pro pedica ferarum venatores, aut laqueo avium aucupes, aut compede Grammaticorum auctores uti possiut: sic autem emendandum reor: *Ab hoc Depulsum mamma pædagogandum accipit Repotialis liber.* Ac *repotialem*, credo, vocat qui ad repotia ventitare soleret, aut in repotiis liber factus esset. *Id. ibid.*

PAG. 755. *Resecrare res, &c.*] *Resecrare, solvere religione, ut cum reus populum comitiis oraverat per Deos, ut eo periculo liberaretur, jubebat magistratus eum resecrare:* id est, populum religione solvere: scilicet ut ita demum populus religione teneretur, si is qui per Deos oraverat insons innocensque esset. Ita Festum sensisse Farnesiani libri vestigia indicant. *Pithœus Adversar. lib.* I. *cap.* 10.

PAG. 760. *Restat*] *Impetus haud longe mediis regionibus restat*, credo non male lectum iri. *Turneb. lib.* XIII. *cap.* 25.

PAG. 763. *Reus*] Lex XII. tab. exstat, quam sic legi debere censeo: est enim fœde contaminata: *nam in secunda tabula secunda lege scriptum est: quid horum verum fuit judici arbitrove reove, eo die defensus esto:* vel, *si quid horum unum.* Scio hominibus eleganti doctrina perpolitis, *si quid horum vitium fuit judici arbitrove reove dies diffusus esto*, legendum videri: sed nondum illi satis me movent: arbitror enim cum in possessionem bonorum mitti soleret, si quis vadimonium non obiisset, nec defensus esset, legem cavisse enim defensum videri, si quid eorum, quæ enumerarat, unum fuisset judici, arbitrove, reove. *Id. ibid.*

Reus] *De vi accitur, de via citur*, legendum est, quod, ut opinor, valet, accusatorem rerum citari de via, et rei nomine contineri: scio, *de vi accitur* hodieque in Pompeio legi: sed male conjuncta jus est distrahere. *Id. lib.* VI. *cap.* 18.

PAG. 765. *Rhonde*] *Quo nomina:* lego, *cognomina:* nam reliqua felicissime doctissimus Turnebus emendat. *Canterus lib.* VI. *cap.* 6.

Rhonde] Scribitur ex Lucilio nænia pæne magica, *Rhonde sicadionque cum dixit Lucilius, quo nomina riparum posuit, tam infestum sibi corpus et valetudinem referens, quam illi essent saluti navigantium.* Ego cum *Icadii* latronis mentionem apud Ciceronem esse sciam, et in horum verborum latebris delitescere videam, non dubitabo legere: *Rhonde Icadionque cum dixit Lucilius, nomina piratarum posuit.* Turneb. lib. XIII. cap. 25.

PAG. 770. *Rivus*] *Spe consiliove.* Hic quidam *ære consiliove* emendant. Ego legendum crediderim, *specu inciliove.* Id. lib. VI. c. 16.

PAG. 771. *Rodus*] Modo ut adjectio est, ut, 'alius saxum rodum,' modo substantivum, ut, 'et rudus in architectura:' et cum molem, glebam, massam significat: ut, 'hinc rapere manibus rodus saxeum grande et grave:' et apud Lucilium in bolidis descriptione, qua vadum maris tentatur: 'Hinc catapiraten puer eodem deferet unctum, Plumbi panxillum rodus linique metaxam.' Hic *rodus* est pondus, et *catapirates* est, quæ a Græcis καταπειρατηρία vocatur, a pertentandis vadis. *Id. lib.* XIII. *cap.* 25.

PAG. 777. *Roma*] *Virginis tempestivæ:* ea est matura viro et nubilis et formosa velut ὁραία. *Id. lib.* VI. *cap.* 16.

PAG. 791. *Ruscum* [*Russus*] *Rusceam* faciem pro colore rusceo dixit Cato, qui e viridi rutilus est aut flavus. *Coronas aureas ruscea facie, galbeas, lineas, pelles, redimicula.* Legi et in antiquo lexico *ruscum* pro sordido, cui pro suo merito fidem quisque addat vel detrahat.

PAG. 794. *Rutrum*] *Effigies in Capitolio ephebi erat rutrum tenentis*, et more Græcorum arenas ruentis exercitationis causa, ut opinor, qui athle-

tis adscripti erant: fodiebant arenam et ruebant pala vel rutro, quod genus exercitationis attigit Theocritus Eidill. IV. sic scribens: Κῷχετ' ἔχων σκαπάναν τε καὶ εἴκατι τουτόθε μᾶλα.

LIB. XVII.

PAG. 800. *Sacramentum*] Jam non admodum obscurum esse puto, quid sibi voluerit tribuniciæ hujus legis auctor, quam facile mihi persuasit Lucas Fruterius, ingenio singulari præditus adolescens, ad hunc modum restituendum esse: *Quicunque posthac prætor factus erit, qui inter civis jus dicet, tres viros capitales populum rogato: iique tres viri capitales quicunque a populo facti erunt Sacramenta exigunto judicantoque eodemque jure sunto, uti ex legibus plebeisque scitis exigere, judicare, esseque oportet.* Rævardus Variorum lib. II. cap. 18. quem vide.

Sacramentum] *Quicumque prætor post hoc factus erit.* Ita legendum: non, *posthac:* enim locum ignari antiquitatis immutarunt. *Gifanius,* 'post hoc.'

Sacramentum] Sacramentum sic explicatur a Festo, ut quæ apud eum conturbata sunt, digeram: *Sacramentum æs significat, quod pœnæ nomine penditur, sive eo quod quis interrogatur, sive contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta assium est, in aliis quingentorum, inter eos, qui judicio inter se contenderent: qua de re lege L. Papirii Tribu. Pleb. sancitum est his verbis: Quicumque prætor post hoc factus erit qui inter cives jus dicet, Tresviros capitales rogato: iique tresviri quicumque erunt exigunto sacramenta, ex judicandoque, eodem jure sunto, ut quos ex legibus plebeisque scitis exigere judicareque oportet. Sacramenti autem nomine, id æs dici cœptum, quod et propter ærarii inopiam et sacrorum publicorum multitudinem consumebatur in rebus divinis.* utcumque potui hanc e fragmentis laceris et disjectis Pompeii scripturam erui: quam germanam esse præstare non ausim. *Turneb. lib.* XXIX. *cap.* 36.

PAG. 854. *Serilla*] *Serilia* vetus poëta Pacuvius nuncupavit *funes,* veriloquium et notationem verbi secutus Græci: nam σπάρτα Græce dicuntur a serendo, unde et *serilia,* quod cannabi linoque fierent: quamvis de sparteis illud dixerat: 'Nec ulla subscus cohibet compagem alvei, Sed sata lino et sparteis serilibus.' *Idem lib.* XVII. *cap.* 7.

PAG. 865. *Sifus*] *Donec eam inter se:* legendum est; *donicum inter se,* quæ vox plerumque est depravata, in *denique:* sed de eo fragmento alias latius. *Gifanius,* 'Donicum.'

PAG. 878. *Solitaurilia*] *Taurus* hic pars est obscœna: unde 'lastauri.' *Turneb. lib.* XVII. *cap.* 7.

PAG. 880. *Solla*] Legendum puto, *solia,* ut, 'incillæ,' 'remillum,' 'ravillæ,' et 'cæsullæ,' ubi alterum *l* in *i* mutandum est, meo quidem judicio. *Gifanius,* 'Soliam.'

PAG. 886. *Sos*] *Dea Dearum:* Lege, *Dia Dearum.* 'Dius pro Deo seu Divo ponebant Veteres: hinc *Dium* scribit Festus heroëm dici, cui sit genus ab Jove summo, hoc est, ἀπὸ τοῦ Διός. ibidem legendum: *circum sosque sunt.*' Idem, 'Dius.'

Sos] *Dia Dearum:* ut ab Homero δῖα γυναικῶν, sic ab Ennio dictum est ejus imitatione: *Constitit inde loci propter sos Dia Dearum.* Turneb. lib. XVII. c. 7.

PAG. 891. *Spetile*] *Sumen sueres:* legendum arbitror: *sumen sueris:* ut apud Varronem in obsoletis scribitur exemplaribus: 'perna, a pede: sueris a nomine ejus.' *Id. lib.* XIV. *cap.* 1.

Spicit quoque] *Quod ubi rex.* In fragmentis Festi ita citatur hic versiculus Ennii: *Quod ubi rex . . . . dulo spexit de contibu' altis.* in aliis, *Quod ubi paulo spexit de coribus celsis.* puto legendum, *Quos ubi rex pullos spexit de cortibu' celsis.* Scaliger in Varronis de lingua Latina librum quintum, 61.

Pag. 920. *Subscudes*] *Cuneatæ tabulæ:* puto legendum, *quia quo immittuntur succuditur.* Nam a succudendo mihi nomen videntur potius habere quam a succidendo. Etsi enim locus, cui inseruntur, excavatur, succiditurque, inde aliquid ut immittantur; cum tamen id fiat cudendo scalpris malleo percussis, et immittantur ictu mallei, non video cur non debeant potius a succudendo quam succidendo deduci. Quodsi Festus a succidendo scripsit, ut et fortasse fecit; ne ab eo libentissime dissentio: sed et qui *strigores* dicuntur ab eo, explicanturque densarum virium homines, vereor, *strigones* potius nominandi sint, quanquam hoc in medio relinquo: nec affirmo. In *strige* explicanda versus adhibentur Græci valde depravati, quibus reconcinnandis prodesset fortasse Hesychius, nisi et ipse pari calamitate læsus esset: sed quid vetat ejus audire balba verba? *στρίγλος τὰ ἐντὸς τοῦ κέρατος νυκτίφοιτον. καλεῖται δὲ καὶ νυκτοβοά: οἱ δὲ καὶ νυκτικόρακα.* hic profecto nemo dubitabit quin de nocturnis strigibus loquatur, quas et a quibusdam dicit existimari nycticoracas, id est, nocturnos corvos. Fortasse autem, ut aliquid conemur, etsi non adspirabit studio forsan favens Deus, sic versus non absurde restituentur: *στρίγγ' ἀποπέμπειν νυκτιβοὰν, στρίγγ' αὐτίκα λαιὸν, Ὄρνιν ἀνώνυμον ἐνθένδ' ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* vel, *στρίγγα φθορόλαον.* In eas aves credebant mulieres sagas magica cantione mutari. Ovidius: 'Næniaque in vulneres Marsa figurat anus.' *Turneb. lib.* VI. *cap.* 18.

Pag. 923. *Subulo*] Puto esse ex sotadico carmine Ennii. Sotadicum facies, si *aquas* pones in penultimo loco: quomodo legitur in Festo est plane trochaicus septenarius catalecticus: *Subulo quondam marinas propter astabat plagas.* Scaliger in Varronis lib. sextum, 72.

Subulo] Est Festo tibicen Etrusca lingua, hoc etiam vocabulum soni imitatione esse puto factum, ut sit *subulo*, tanquam *sibilo.* Turneb. lib. VI. cap. 18.

Pag. 922. *Subverbusta*] Est sub verberibus usta, licentia et petulantia comica vocabulo e multis coagmentato: sic, 'uri virgis ferroque necari,' dixit Flaccus, quanquam in eo uri per se etiam commode intelligi potest. alio loco: 'Ibericis peruste funibus latus:' sed et subverbustum apud Septimium Florentem in libro de Pallio reperimus; sic enim scribit: 'Enimvero jamdudum censoriæ intentionis episcynio disperso, quantum denotatum passiuitas offert: libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus, deditities in ingenuiis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.' *Id. ibid.*

Pag. 925. *Succrotilla*] Origo vocis ignorata enodationi notionis explicationique officit: eam sepultam conabor tanquam effodere: equidem a *crotalo*, aut voce Græca *κρότος*, deductam puto, cum diminutionis formatione, vel certe ut Græca vox est fictitia, sic de sono Latina fuerit efficta. *Id. ibid.*

Pag. 934. *Superescit*] *Dum quidem unus homo Romanus toga superescit:* sic legendum puto: et mox *superescit* scribendum existimo. Vid. Gifan. 'escit.'

Pag. 937. *Suppernati*] *Pæni et Catu:* de loci hujus restitutione vide Politianum in miscellaneis cap. 73.

Pag. 942. *Sus Minervam*] *Varro et Euemerus:* legendum est, *Euhemerus*, non *Eumerus.* Junius Animadversorum lib. VI. cap. 13.

LIB. XVIII.

PAG. 954. *Tum significationem*] *Tam male subimus, ut quidam perhibent viri:* Titinnii versum corrigo: *Tam mule audimus, ut quidem:* querela est mulierculæ de injuria, quæ a viris factum itur sexui suo; bene an male faciant, tamen male audiunt. *Lipsius Epistolic. Qu. Ep.* XX.

PAG. 962. *Taxat*] *Quod ei jus sit statuendi:* ita legendum: vulgo, *jussit.* Gifanius, 'jussa.'

PAG. 968. *Tesca*] Forsan ita non male expleri possent lacunæ Festi: *Varro ait loca augurio designata quo sit termino finis in terru augurii. Oppilius loca consecrata Diis quæ non aperta sint, sed suncta loca, undique septa, ut perhibent Pontificii libri, in quibus scriptum est: templumque, sedemque, tescumque locum rite Diis nuncupatum dedicaverit, uti eos adhibessit bonos propitiosque, Hostius belli Histrici lib.*

perdiu gentes
Aliger æthereas, atque idem tesca volabis
Templa antiqua Deum.
Explicavere, aspera, difficilia aditu. Attius: Loca aspera, saxa tesca tuor. Idem Philoctetu: Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia et tesca te apportas loca? Ita fortasse hoc modo rudera illa Festi reficere poterimus, quanquam sarta tecta præstare non possumus. *Scaliger in lib. sext. Varronis.* 67.

PAG. 972. *Tignum*] Lex est de tigno juncto XII. tab. verbo nescio quo, *concapu*, contaminata, aut ut alii emendant, *capulo*, capularis facta: quam ego sic scribendam puto, et fortasse turpius inquinabo fœdaboque: *Tignum junctum ædibus vineæque copula ne solvito:* ut lex vetet tignum vindicari et extrahi ex ædibus et vinearum maceria, aut aliquo earum compluvio aut jugo: nunquam putavi capulos egere tignis: favet emendationi, quod Jurisconsulti tradunt, tantum de tigno in vinea et ædibus legem XII. tab. locutam, nec capuli memiuerunt; sed nec Festus ipse: verum quia in antiquis libris partim *concapet*, partim *concapu* reperitur, neque eorum negligenda est auctoritas, fortasse hac formula lex sit edenda: *Tignum junctim ædibus vineæque cum capulone solvito:* nam capite junguntur tigna vineæque, cum alligantur, innectunturque vitibus, et ædificiorum parietibus cum inseruntur induunturque: vel potius in vinea junguntur cum aliquo vitis capite: nam capita vitium stirpes dici non ignorat, qui scriptores rei rusticæ legit: sed et Maro ita usurpat: 'superest deducere terram Sæpius ad capita.' Atque hanc interpretationem veriorem puto, posterioremque scripturam legis certiorem existimo: sed omnium sincerissimam: *Tignum junctum ædibus ne vindicato, ne solvito.* Huic quidem favet Ulpiani interpretatio, qua dicit legem duodecim tabularum neque solvere permittere furtivum tignum junctum ædibus vineæque, neque vindicare. *Turneb. lib.* XIII. *cap. ult.* Simeo Bosius legendum putabat, *compage*, literis, ut ille dicebat, transpositis, et *g* pro *c* accepta, in commentario in epistolas ad Atticum.

PAG. 974. *Titivillitium*] Festus nullius significationis esse scribit, ut apud Græcos est nullius, σικινδαθὸς et βλιθυρί. sed auctor non contemnendus Fulgentius *textivillitium* legisse videtur, cum ita scribat: *Textivillitium dici voluerunt filu putrida, quæ de telis cadunt.* Hic ergo *textivillitium* rem vilissimam interpretor: tametsi autem videtur Festo effictitium temere vocabulum ad vilitatis et contemptionis significationem, tamen

origo ac natales, a quibus deducit Fulgentius, magnam verisimilitudinem præ se ferunt: ut enim in *textivillitium* inest vilitatis sententia: sic antegressam vocabuli partem sensus expertem de nihilo jactatam esse non est credibile: *liti* autem cum sensus sit nullus, et sit *text. textivillitium* dictum putemus. *Turneb. lib.* XVI. *cap.* 3.

PAG. 977. *Tonsam*] *Et in Asota:* error inolevit apud Festum, ut apud Varronem de lingua Latina. *Asota* pro *sotadico:* non *Asotum* scripsit Ennius, sed Cæcilius: sic idem Ennius citatur a Festo, in sotadico: 'Cyprio bovi merendam:' quod sane comma est sotadicum. *Scaliger in lib.* IV. *Varronis.* 18.

PAG. 980. *Torrere*] *A torreo:* scribe, *a torro* deductum, adstipulante vetere codice. Vide ibidem *torrum:* monet enim Festus Veteres protulisse *torrus*, et antiquissimos *torus*, unde *torridus*, *torreo*, ac *torresco* profecta sunt. *Gifanius*, 'serescere.'

PAG. 989. *Tull . . . dixerunt*] Scribe: *Tullios alii dixerunt esse silanos, alii rivos.* Idem, 'Silanus.'

PAG. 994. *Tyria*] *Hunc serrium autem:* lego, *hunc ferreum autem:* id est, hunc hominem asperum, et tangi periculosum: ut maria Tyria. *Lipsius Epistolic. Qu. epist.* XX.

LIB. XIX. ET XX.

PAG. 996. *Vagorem*] Scribe in versu Ennii, *Qui clamos oppugnantis vagore volanti.* Gifanius, 'Vagor.'

Vagulatio] Cum a Festo explicatur, *res comperendinata, judicium in tertium constitutum,* magno id adjumento est ad intelligendam et illustrandam XII. tab. legem, quæ his verbis est concepta: *Cui testimonium defuerit iis, tertiis diebus ob portum ob vagulationem ito.* Puto significari, si testis ei defuerit qui litem habuit licere ei comperendinationis die, id est, die tertio, ante ejus ædes libere conqueri et implorare ejus testimonium, comitiumque recusanti facere: nam a *vagio*, *vagilo* et *vagulo* deducitur, unde *vagulatio*, quod conquerentis et plorantis est: nec assentior iis, qui a *vagor* deducunt, nec qui *obvagulatum* legunt, cum *vagulationem* Festus plane aperteque legat et interpretetur, sitque *obvagulationem* dictum antiquo more pro *advagulationem.* Turnebus lib. XIII. cap. 26. et lib. XV. cap. 15. legem XII. tab. de vagulatione, id est, vagitu et clamore et convicio, sic legendam arbitror; non enim eam proponam ut perscripta exstat, sed ut scribi debere mihi videtur: *Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum ob vagulationem ito tertiis diebus:* valet, *perendinis,* ut dicitur tertiis dinundinis: *ob portum*, ad ædes, ob vagulationem, ad quiritandum et convicium homini faciendum, qui ad testimonium dicendum non venerit: hæc ille: hujus autem legis XII. tab. veriorem et longe elegantiorem interpretationem vide apud Rævardum, in Explicatione XII. tab. cap. 11.

PAG. 998. *Vapula Papiria*] Proverbium est ortum a quadam ancilla, quæ libertate donata a Papiria hera sua, patronam mox contempsit ac manumissa et libertate freta mox benemeritam ingrate aspernata est: ancilla enim illa continuo se libertum salutavit, cum patronam salutare deberet: (qui enim manumissi erant mox patrono, Salve patrone, dicebant) et patronæ dixit per contemptum, *Vapula Papiria.* Plauti verba sunt: 'Ideo

dico: Liberta salve, vapula Papiria.'

Pag. 999. *Vastum pro magnum*] Nonius et Festus hunc in modum sunt corrigendi: *Quæ desiderio alumnum pœnitudine Squales, scapresque inculta vastitudine;* nam illud *scabres*, quod vitiosum esse Nonius ipse docet, et *scares* pro *scabres*, dixisse Pacuvium notat Marcellus. *Lud. Carrio Antiq. lect. comment. cap.* 2.

Pag. 1000. *Vecticularia*] Perfossorum parietum vecticularia vita a Catone appellatur, quod vecte demolirentur et aperirent parietes. sic et μοχλὸν Græci tribuunt τοιχωρύχοις in suis scriptis. *Turneb. lib.* XXI. *cap.* 11.

Pag. 1004. *Verticulas*] Videtur tamen potius Lucilius eo versu, quem jam proferam, *verticulas* vocare spondilos spinæ potius, quam articulos, quanquam et articulos intelligi nihil prohibet: *Hæret verticulis adfixum in posteriore Parte, atque articulis ut nobis talu genusque est.* Verticulas autem credo dici et spondilos et articulos, a vertendo, quod ibi se vertant et flectant membra corpusque, quasi στροφίγγε sint. *Id. lib.* XXVIII. *cap.* 9.

Pag. 1010. *Victimam*] *Ad hostis*: scribe *ob hostis:* sæpe illa inter se mutant *ob*, *ad*, et similia: sic in Festo, *abiisse* pro *obiisse*. Gifanius, 'vagor.'

Pag. 1012. *Vindiciæ*] Elegans Lucilii, sed corruptum tamen, carmen, quod ita legendum suspicor, *Nemo hic vindicias neque sacra aut numina retur.* Cujus sententia est: nemo hic jus ullum esse putat, aut ulla sacra aut numina: nam vindicias partem quandam juris pro jure posuit. *Turneb. lib.* XV. *cap.* 15.

Vindiciæ] In Pompeio scribemus: *Vindiciæ appellantur res eæ, de quibus controversia est: aut potius dicuntur vindiciæ inter eos qui contendunt:* sic fere sensum in eo constituendum contenderim, cum mihi nescio quid tale proloqui voluisse videatur, et sententiæ nostræ Catonis exemplum convenit quod ipse profert: *Prætores secundum populum vindicias dicunt:* sed et *vindiciæ* dicebantur quæ ex agro afferebantur in jus, vindicandi causa; etiam *vindiciam* singulari numero dicebat rem Servius, de qua controversia erat, ab eo quod vindicabatur. *Vindiciam* ferre, est sententia decretoque obtinere rem: dicebat vindicias judex, ferebat, qui rem obtinebat: sed si vindiciam ille tulerat qui non debuerat, tribus arbitris datis duplione damnum luebat: lex enim erat: *Si vindiciam falsam tulit, rei sive litis arbitros tres dato, eorum arbitrio duplione damnum decidito.* significant et *vindiciæ* manus correptionem: carpesinos a Clemente vocatur, a Charisio καρπιστεία, quod manus brachiale caperetur, qui carpus dicitur: id et Gellius indicat scribens: 'Vindiciæ correptione manus in re atque loco præsenti apud prætorem fiebant:' ex eo etiam assertor καρπιστὴς et adsertio καρπιστεία vocatur, ut in lexico Latino-Græco reperti sunt. et *vindiciæ* libertas, Charisio auctore, qui ἐλευθερίαν explicat. *Idem lib.* XIII. *cap.* 27.

Vindiciæ] *Dicebantur illæ:* legendum *glebæ*, non *illæ*. Cui glebas ex fundo in jus allatas aut alias res mobiles pendente proprietatis controversia, causa cognita, is qui jurisdictioni præerat, addicebat, eidem vindiciæ addici dicebantur, quantum ex Festo et Cincio colligimus. Servius autem Sulpicius vocabulo etiam singulari ter formato *vindicium* esse ait, cum de aliqua re controversia est, ab eo quod vindicat, illudque hujusmodi decemvirali lege confirmat: *Si vindiciam falsam tulit rei sive litis arbitros tres dato, eorum arbitriis fructus duplione damnum deciditor.* sic primus locum hunc, qui mutilus erat et omnino depravatus, apud Festum restitui in verbo 'Vindiciæ.' Et quis obsecro dubitaverit, quin hæc emendatio ve-

rissima sit, præsertim, si non ignoret in legibus scribi solitum, *rem sive litem*, idque Servium Honoratum in Virgilium adnotasse? Vide Rævardum in explicatione XII. tab. cap. 6.

PAG. 1014. *Vinulus*] In Plauto mollis est, ex vini deminutione : cum enim vinum, quod generosum non esset, significare volebant, vinulum et villum appellabant, unde adjectivum vinulus est factum. Neque aliud quidquam comminisci possum. *Turneb. lib.* XV. *cap.* 15.

FINIS NOTARUM VARIORUM.

NOTITIA LITERARIA

DE

SEXTO POMPEIO FESTO,

EX JO. ALB. FABRICII BIBLIOTHECA LATINA, LIPS. 1773. LIB. IV. CAP. 4. PAUCULIS ADJECTIS, EXCERPTA.

Sextus Pompeius[1] Festus sub Christianis Imperatoribus, ut par est credere, floruit, Verriique Flacci libros[2] contraxit; certe scripsit post Martialem, quem commemorat in 'Vespa.' Nam argumentum, quo Vossius probare conatur, Festum iis temporibus scripsisse, quibus sacra crux in honore habita est, quia nempe in voce, 'supparus,' 'ad nunc supparos,' inquit, 'appellamus vela linea in crucem expansa,' &c. non adeo certum esse videtur, quoniam labari usus etiam sub Impp. Ethnicis fuit, vide Lambec. III. p. 378. et Tertullianus ipse, cujus locum profert ad Festi verba Dacerius, sub Ethnico Imp. scripsit.

Festi loca quædam emendat Jo. Meursius p. 103. seq. Critici Arnobiani, et Piccartus in periculis Criticis. Lipsiæ in Bibl. Am-

[1] Sextus Pompeius Festus a Paulo Diacono, Pompeius Festus bis, semel Julius Festus a Macrobio appellatur lib. III. Saturnal. Festum Pompeium laudat quoque Charisius lib. II. p. 196. Festi Postumi, ut æqualis sui, mentio apud Gellium lib. XIX. c. 13. Noct. Attic. Confer Barthii Adversar. II. 3. Sub Pompeii nomine commemoratur Theodulfo Aurelian. Carm. IV. 17. 'et modo Pompeium, modo te, Donate, legebam.'

[2] Festus in 'profanum,' postquam Verrii sententiam memorasset, 'cujus opinionem,' inquit, 'neque in hoc neque in aliis compluribus refutare necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum ejus numero intermortua jam et sepulta verba, atque ipso sæpe confitente nullius usus aut auctoritatis, præterire, et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos, ea autem, a quibus dissentio, et aperte et breviter, ut sciero, scripta in his libris meis invenientur, qui inscribuntur PRISCORUM VERBORUM CUM EXEMPLIS.' Quod opus Festi diversum fuisse notat Scaliger et A. Dacerius (contra Antonii Augustini sententiam) ab eo, cujus reliquias habemus, et quod de verborum significatione inscriptum fuisse, e Macrobio constat. Adde Festum ipsum in 'Tatium.' Ceterum in præsenti quoque Verrius a Festo passim reprehenditur.

plissimi Senatus extat Ms. 'Pompeii Festi de interpretatione linguæ Latinæ;' et in extremo: 'Finis Pompeii Festi, quem Pomponius correxit:' Codex non antiquus et parum distincte exaratus, tamen continet quædam, quæ in editis frustra quæras, ut monet auctor Ephemeridum literariarum Lipsiensium a. 1710. p. 1014. Paulum non raro verba Festi interpolata ad ævi sui consuetudinem traxisse, observat Goldastus in notis ad Eginhardum de vita Caroli M. p. 173. ubi, laudato Pauli Stephani Codice probo et antiquo, id in notis ad Festum demonstraturum se promisit. Vide et quæ monet Joannes Seldenus curis secundis ad sectionem 3. de decimis, ad calcem Jo. Clerici in Pentateuchum p. 638. et D. Jo. Diecmannus in specim. notarum ad glossarium Latino-theotiscum Rabani Mauri p. 58. seq. Sibrandus Siccama apud Struvium fasc. VI. p. 18. 'in Festum quoque quædam meditatus sum, sed de perfectione despero, nisi me lætior otii et quietis aura afflaverit.'

Prodiit Festus primum Mediolani 1471. f. cujus editionis exemplum fuit in Bibliotheca Cl. du Boze. A qua editione proxima est facta Venet. 1472. f. per Nic. Jenson Gallicum, atque iterum ibidem 1474. fol. per Joannem de Colonia. Porro Romæ 1475. fol. apud Henr. Reynhar. Reperi etiam notatam editionem sine loco et anno. Hinc Parmæ 1480. fol. et Brixiæ 1483. fol. per Boninum de Boninis de Ragusia, atque eodem anno Venetiis f. per Octavianum Scotum Modoëtiensem, cum Nonio et Varrone de lingua Latina. Prodiit et Festus Venet. 1498. A. 1510. Mediol. in fol. prodiit Collectio quæ habet Nonium Marcellum, Festum Pompeium, et Varronem, per Jo. Baptistam Pium, qui hos scriptores, valde ante corruptos vehcmenter, accurate a se correctos dicit. Prodiit etiam Festus Basil. 1521. f. ib. 1526. f. ib. 1532. f. et Giessæ 1609. 8. In Catalogo Bibliothecæ Barberinæ perperam traditur Festus cum notis Vulcanii legi in ejus thesauro utriusque linguæ edito Lugd. B. 1600. f. nam in illo tantum pag. 754-758. inter alia Grammaticorum scripta breve legitur excerptum e Festo de verborum differentiis.

In Collectione Auctorum Latinæ Linguæ in unum redactorum corpus, adjectis notis Dionysii Gothofredi, Genev. 1595. 1602. 1622. 4. insunt M. Verrii Flacci, sub Augusto Imperatore Grammatici celeberrimi, Fragmenta, et Sex. Pomp. Festus.

Hujus inquam Festi Fragmenta a Fulvio Ursino edita et sche-

dæ a Pomponio Læto relictæ; Ejusdem librorum xx.[3] de Verborum Veterum significatione reliquiæ, cum Pauli Diaconi ex iisdem Epitoma, conjunctæ et in unum corpus digestæ sunt ab Aldo Manutio, Achille Mafeo, denique ab Antonio Augustino, præmissa etiam Pauli Epistola ad Carolum M. Imp. Illa Pauli Epitoma primum sæpius prodierat, tum alibi, tum ad calcem Cornucopiæ Nicolai Perotti. Melior, ordinatior, et locupletior Antonii Augustini, Episcopi Ilerdensis, postea Archiepiscopi Tarraconensis, editio cum animadversionibus prodiit Venetiis 1560. 8. in qua ea, quæ Pauli sunt et quæ Festi, posita in margine nota distinguuntur, et Verrii Flacci fragmenta præmittuntur. Hanc Augustinianam editionem repeti jussit et castigatt. doctissimis illustravit Jos. Scaliger[4] Paris 1575. 8. subjectis etiam seorsim notis, quæ in Veneta editione antea prodierant. Ab eo tempore Fulvius Ursinus Fragmenta ipsa Festi, qualia Manil. Rallus, homo Græcus, sed Latinis literis excultus, et Pomponius Lætus habuerant, et a Rallo acceperat Politianus, (v. c. 73. Misc.) a Pomponio Læto Jo. Bapt. Pius (v. annot. posterior. c. 16.) ex Farnesii Cardinalis Bibl. publicavit, et cum notis suis edidit Romæ 1581. 8.[5] Scaligeri et Ursini editiones junxerunt et utriusque notas adjecerunt Heidelbergenses 1593. 8. Denique luculentam, emendatam, et elegantem Festi editionem debemus Andreæ Dacerio, qui in usum Delphini illustratum edidit Paris. 1681. 4. De prioribus autem hoc fert judicium: 'Pauca eorum præstitit Antonius Augustinus, quæ præstare potuisset. In multis divinus Scaliger: sed dum ingenio suo nimis indulget, sæpe nubes captat, et nil minus quam Festum interpretatur. Fulvius Ursinus, reliquis felicior, utiliorem operam navavit, sed sic etiam Festum non tam emendatum quam emendandum et emendari facilem tradidit.' Dacerii editio recusa, curante Jo. Clerico V. C.

[3] Divisionem quæ in vulgatis libris occurrit, qua singuli libri singulas continent literas, Aldi esse, non Festi, notavit Dacerius in præf. Quæ vero Macrobius e libro tertio decimo Julii Festi profert, III. 1. Saturnal. ea hodie leguntur in libro Festi duodecimo divisionis Aldinæ.

[4] Non Julius Cæsar Scaliger, ut legas in quæsitis Oratoriis Bohuslai Balbini p. 119.

[5] Yvo Villiomarus sive Josephus Scaliger in locos controversos Roberti Titii p. 7. 'Annon Sex. Pompeius Festus indignis modis acceptus esse visus est, quod ab homine Gallo illustratus magno studiorum favore exceptus est? Itaque Romæ editus cum iisdem castigationibus alius nunc esse censetur propterea quod prioris editoris nomen dissimulatum est, quanquam eadem plane editio est paucis admodum iisque leviter immutatis, ita tamen ut tam levi mutatione non magis latere possit industria prioris editoris,' &c.

Amst. ap. Huguetanos 1699. 4. adjectis notis integris, quæ singulis paginis substernuntur, Jos. Scaligeri, Fulvii Ursini, et Ant. Augustini, una cum fragmentis et schedis atque indice novo. In operibus etiam Antonii Augustini Archiepiscopi Tarraconensis, Luccæ, 1772. fol. extant M. Verrii Flacci Fragmenta, et Sex. Pompeii Festi de Verborum Significatione Libri. Codicem vetustum Festi habere se testatus est Polydorus Virgilius in sylloge proverbiorum. Illustrandum novo studio Festum a pluribus jam annis in se susceperat vir doctiss. Henr. Cannegieterus; sed, ut ex Actis Erud. 1732. p. 52. patet, illud consilium, nescio, qua de causa, abjecit.

CODICES MSS.

SEXTI POMPEII FESTI

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

Codices in Museo Britannico.

INTER Codices *Harleianos,* 3520. est codex, partim chartac. partim membran. complexus, inter alia, Sex. Pompeii Festi de Verborum Significatione Libros. Sæc. XV.

5028. Sex. Pompeii Festi Cod. membran. sæc. XV. cui subjungitur libellus de Orthographia.

Est etiam Sex. Pompeii Festi cod. Harleianus, chartac. sæc. XV. cui subjunguntur P. Candidus, Grammaticus, de Verborum Proprietate, et Excerpta ex Nonio Marcello.

Inter Codices *Burneianos,* N. 206. Sex. Pompeius Festus collat. ad paginas aliquot edit. Paris. 1519. fol.

N. 232. Excerpta ex Festo de Significatione Verborum, cod. chartac. pagg. 174. collat. ad paginas aliquot ed. Paris. 1519. Subjungitur Nonii Marcelli de Verborum Proprietate Compendium.

Codex Oxoniensis.

In *Biblioth. Bodl.* Canonici Lat. 169. Festi Pompeii, Grammatici, Vocabula, cod. membran. sæc. XV. sine scholiis aut annotationibus. Subjungitur Caii Servii Vocabularium.

INDEX

VOCABULORUM OMNIUM

QUÆ APUD FESTUM VEL OBITER DICTA SUNT

VEL SUUM ORDINEM NON SERVANT.

Prior numerus paginam, posterior paginæ lineam indicat.

A MUTATUM in 734. 11
Abarcet 87. 17
Aborigines, hominem, sexaginta Diti patri immolabant quotannis 861. 2
Abscindi membrum mortuo 409. 2
Abusionem 142. 11
Acation 864. 5
Accusator de vi, accitur more vetere, et consuetudine antiqua 763. 14
Acerræ, qualis præfectura 624. 9
Acerrani, qui municipes 437. 10. cives Romani erant ut Remp. separatam haberent 436. 6
Acilius Antiochum superavit et nixorum Deorum signa attulit 284. 1
Acron 527. 12
Acuere 33. 8
Acumen 33. 8
Acus 33. 8
Adcensos 44. 1
Adfectata 44. 8
Adgregare 30. 3
Adjutoria exta 443. 13
Adolescens 41. 4
Adonis 930. 4
Adserere manu 45. 1
Adsertor 856. 8
Adsidelæ 45. 5
Adsiduus 45. 7
Adultus 41. 4
Ædes Æsculapii in insula Tiberina, cur 331. 4
Ædes Bellonæ extra urbem ubi Senatus dabatur exteris legatis quos in urbem nolebant admittere 847. 14
Ædes Dianæ in Aventino a Tullio dedicata 857. 5
Ædes Honoris et Virtutis summissior facta a Mario 932. 2
Ædes Jani, ubi Senatum habere religiosum 740. 7
Ædes Martis 383. 4
Ædes Mefitis 852. 16
Ædes Minervæ in Aventino 705. 10. in ea licebat Scribis et histrionibus consistere, et dona ponere in honorem Livii 839. 6
Ædes pietatis ab Acilio consecrata 594. 8
Ædes rotunda vestæ, a Numa consecrata 785. 3
Ædes salutis 813. 17
Ædes Sancti 623. 10
Ædes Saturni 53. 11
Ædificare 50. 2
Ædilatus 49. 7
Ædiles Curules duo fratres L. M. Publicii Maleoli (C. Atilius, Marc. Popilius M. F.) 674. 1
Ædiles plebis: M. Junius Brutus, Q. Oppius 603. 7
Ægæa Amazonum regina 50. 9
Ægonus mons 710. 11
Ægyptii inter potandum aves capitibus

imponebant 210. 1
Æneæ et Laviniæ filii Maylles, Mulus, Romus 775. 4
Æneas in Sicilia Egestam oppidum condidit 845. 1
Æneas indiges 326. 4
Ærarium in æde Saturni 53. 10
Æs pro clypeo 656. 15
Æs equitibus denegatum ob equos male curatos 319. 3
Æs contrarium 185. 2
Æs hordiarium 309. 4
Æs pararium 557. 10
Æs piscatorium 599. 10
Æs resignatum 758. 15
Æs sacramentum 800. 5
Æs taurium 961. 10
Æs uxorium 1018. 2
Æsculapius bacillum habet nodosum 331. 4 Uberibus canis nutritus, ibid. et Gallinæ immolatæ, ibid.
Africa 83. 8
Ager Nemorensis Dianæ 387. 12
Ager occupaticius 517. 10
Ager oscus in Veienti 682. 4
Ager peregrinus 579. 9
Ager publicus 682. 3
Ager pupinus 679. 22
Ager Remurinus 749. 15
Ager restibilis 760. 7
Ager scripturarius 839. 12
Ager Solonius 609. 4
Ager viritanus 1014. 7
Aginatores 55. 12
Agna præcidanea 622. 1
Agnæ novæ 576. 7
Agnæ pennatæ, impennatæque 576. 6
Agonalia 57. 3
Agonensis porta 57. 6
Agones, montes 57. 3
Agonia sacrificia 57. 4
Agonius Deus 57. 1
Agonius mons 57. 4
Ai pro æ 49. 1
Alba Æneæ neptis 776. 2
Albani rerum potiti usque ad Tullum regem, in voce (prætor) 636. 4
Albenses Marsi generis 58. 2
Alexandrinum talentum 953. 1
Allifæ, qualis præfectura 624. 12
Alpes 59. 10
Alpbius pro Alpheo 64. 10
Ἄλφον 59. 8
Alpus, vox Sabiuorum 59. 9
Altare 41. 4
Altellus 62. 10
Altera avis 63. 6
Alveus in vindemia 462. 1
Ἅμαξαν 851. 7
Ameca 71. 4
Amecus 71. 3
Amens 411. 4
Amirus 70. 12
Amnis, hæc 189. 12
Ἀμφίβολον 68. 7
Ampiruare 729. 1
Ampullæ scorreæ 786. 2
Amtermini 73. 8
Amussis 244. 4
Anagnia, qualis præfectura 625. 1
Anagnini, qui municipes 437. 13
Ancile 381. 5
Anclabria vasa 75. 14
Anclabris mensa 240. 6
Anculæ Deæ et anculi Dii 75. 12
Anculare 75. 10
Ancus Martius ostiam condidit 547. 11
Angeronalia 76. 12
Angina 77. 1. 6
Antæ 79. 2
Antemnæ 72. 7
Anticæ et posticæ mundi partes 616. 8
Antiochus rex Syriæ 484. 1
Antiqui non geminabant consonantes 271. 4
Anus petreia 589. 4
Apex 59. 4
Apisci 83. 10
Appendices 73. 3
Appiæ viæ 331. 13
Aptus 81. 9
Apulia 211. 12
Aqua et ignis interdici solet damnatis 84. 6
Aqua et igni accipiuntur novæ nuptæ 84. 6
Aqua ex sacro oritur 579. 17
Aqua pluvialis remediis quibusdam elici solita 579. 19
Aquila 61. 9
Ara Jovi Viminio 1012. 2
Ara Saturno dicata in imo clivo Capitolino ante bellum Trojanum 826. 11
Aræ Junoni Sororiæ et Jano Curiatio 885. 22
Arcæa 861. 21
Arcanum sacrificium in arce fieri solitum 87. 8
Arcella 87. 5
Arcere 87. 16
Arcus in ædificiis 87. 14
Arferia aqua 89. 3
Argeus ager 357. 6
Argivorum illustres viri Romæ sepulti in Argeis 89. 6
Aricini, qui municipes 437. 13
Aries apud Atheniensis inigitur ab eo qui scelus admisit 916. 4

Aries permissus 582. 1
Armentum 91. 7
Armentas 91. 8
Armillas 91. 10
Arpinates, qui municipes 438. 4
Arpinum, qualis præfectura 625. 2
Arquatus morbus 876. 15
Artes 94. 2
Artifices quando Romam asciti 780. 20
Arunca, urbs 103. 14
Asinaria via 762. 11
Asses ex singulis librariis seni facti 296. 6
Asses sextantarii 862. 3
Assipondium 226. 3
Assir 95. 4
Assulæ 271. 7
Astura 912. 7
Atella, qualis præfectura 624. 10
Atellani cives Romani ita tamen ut Rempub. separatim haberent 436. 8
Atellani mimi proprie vocati (personati) quia deponere personam non cogebantur 584. 12
Athenas, quadrurbem 695. 8
Atilius navalem coronam adeptus in bello contra Nabin 458. 15
Atricapillæ aves 407. 10
Atrocia 97. 1
Atticum talentum 952. 10
Attius 695. 8
Audaculus 99. 3
Aventinus rex Albanorum 99. 5
Aventinus mons in quem navibus ascendebatur 493. 7
Aves ab auguribus in (alites) et (oscines) divisæ 542. 20
Augur prior quis 748. 9
Augur verba quædam Ancilibus movendis præibat 788. 1
Augurales libri 706. 5
Augures publici et privati 688. 8
Augures observant quinque genera signorum 706. 1
Augures ea demoliri jubebant quæ auguriis publicis officiebant 932. 3
Auguria mensalia 1004. 7
Augustus Octaviam porticum reficiendam curavit 519. 15
Avidus et aviditas 99. 8
Avis altera 63. 7
Avis supervaganea 935. 16
Avita, amita 71. 9
Aulicoqua exta 100. 10
Aurum redditum matronis 401. 12
Auseliorum familia 101. 5
Auson Ulyssis et Calypsus 103. 10
Ausonia 103. 13
Auspicia majora et minora 375. 6
Auspicia pedestria 369. 14
Auspicia pestifera 586. 11
Auspicia piacularia 590. 11
Auspicium Solistimum 494. 9
Ausum Sabini dicebant aurum 103. 6
Axies mulieres 106. 12
Axit, egerit 106. 11

B.

Bacchus oreos, montanus 540. 6
Bacrio 107. 3
Bajulari 107. 6
Balare 110. 3
Balnearia domus Cn. Domitii Calvini 445. 1
Bara insula 110. 2
Barbaria, Italia 998. 8
Barbarismus in soluta oratione quod metaplasmus in poësi, 414. 3
Bardorum gens 109. 12
Bardus cantor 109. 10
Basilica Julia 856. 15
Beneventum 103. 11
Bibesia 578. 16
Bidens ovis 68. 4
Bidentes 115. 1
Βλὰξ 116. 10
Blateæ bullæ 108. 4
Βόλβιτον 120. 11
Bononienses, qui municipes 438. 4
Bos bidens 119. 1
Bos centussi æstimatus 54. 7. 432. 4. 549. 5. 567. 6
Bos patalis 562. 4
Boves fordæ 272. 9
Boves insignes 334. 7
Brennus rex Gallorum 999. 13
Bruttianæ 558. 16
Brutiani Hannibali se tradiderunt 120. 3
Brutii, bilingues 115. 9
Bu 315. 3
Bubo 124. 2
Bucephalus 121. 4
Bupædæ 122. 2
Burrus 123. 3
Busycon 122. 3
Buteo ales 61. 8

C.

C ab antiquis G vocabatur 537. 9
Cæcades Trojanus 126. 9
Cæcilia 414. 12
Cælare 75. 3

Cære, qualis præfectura 624. 12
Cæstus 129. 3
Cajæ Ceciliæ statua Zona præcincta in æde Sancti 623. 8
Caipor 708. 16
Calasiris 129. 5
Calatia, qualis præfectura 624. 10
Chalcas 393. 5
Calcei Flaminicæ 427. 18
Calces 134. 2
Calciamenta clavis confixa 160. 6
Calo Urbs 910. 12
Calpurnius Piso prætor urbis 812. 10
Calpus, Numæ filius 132. 1
Camillus 269. 1
Camillus, Furius 1000. 2
Camillus vas in quo nubentis utensilia 198. 2
Candelabra 154. 7
Candelis pauperes, cereis divites utebantur 151. 4
Canes Rutilæ caniculæ immolabantur 793. 10
Caniculæ sidus 793. 12
Canis pro vinculo 144. 7
Cantilena 516. 3
Capidula 562. 9
Capillaris arbor, quæ et capillata 136. 2
Capital linteum 136. 6
Capræ paludes 137. 8
Captivi coronati venibant 913. 6
Capua, qualis præfectura 624. 8
Capularis 139. 5
Caput aquæ Ferentinæ 636. 6
Capys 138. 9
Carmen Saturnium a ducibus ipsis publice positum 459. 1
Carmina saliaria 386. 7
Casilinum, qualis præfectura 624. 9
Castella 226. 10
Catamitus 59. 12. 64. 10
Cato orator 96. 2
Cauda equi Octobris in regiam ferebatur 520. 5
Celer interfector Remi 146. 6
Censores: Æmilius 367. 2
Fulvius 367. 3
L. Julius Cæsar, P. Licinius Crassus 733. 10
M. Fulvius Nobilior, M. Emilius Lepidus 740. 12
A Postumius Albinus, Q. Fulvius Flaccus 741. 6
Ti. Sempronius Gracchus, C. Claudius Pulchri 741. 10
L. Æmilius Paulus, Q. Mucius Philippus 741. 14
M. Valerius Messala, C. Cassius Longinus 742. 5
L. Cornelius Lentulus Lupus, C. Martius Censorinus 742. 11
P. Cornel. Scipio Africanus, L. Mummius Achaicus 742. 14
Q. Fulvius Nobilior, T. Annius Luscus 743. 3
Q. Pompeius Rufus, Q. Cæcilius Metellus Macedonicus 743. 5
Censores quinquennales 706. 10
Censoria majestas religionis præcipuæ habebatur 740. 11
Centuria niquis scivit 482. 10
Centuriæ prærogativæ 629. 1
Centuriæ sex suffragia 859. 10
Ceres Libyssa 357. 8
Cervi in tutela Dianæ 857. 6. Cervi pro fugitivis 857. 7
Cetus, balæna 108. 3
Cicur sus 115. 4
Cinciorum monumentum 156. 1
Cipius Pararencbon 487. 15
Circus flaminius extra muros 961. 4
Cispius Mons 852. 13. Idem Oppius 852. 8
Cistophorum talentum 952. 11
Classes clypeatæ 159. 7
Classis procincta 646. 6. 12
Classis Quintana 707. 3
Claudius augur 828. 1
Claudius Pulcher tonitrua in ludis instituit 161. 1
Clitellæ locus Romæ et in via Flaminia 162. 5 tormenti genus 162. 8
Clivus Orbius 541. 2
Clivus Publicius 673. 15
Clivus Victoriæ 780. 13
Clœlius 163. 7 Dux Albanorum 163. 8
Cocio 90. 7
Cœles et Vibenna fratres 992. 8
Cœles Romulo adversus Sabinos auxilium præbet 167. 9
Coërcere 88. 1
Cœrites, qui municipes 437. 13
Cœrulum 768. 1
Cohors prætoria 636. 15
Cohortes rotundæ 395. 4
Collaudare mortuum 626. 2
Collegium augurum 403. 4
Colliciæ tegulæ 332. 9
Collina porta 710. 23
Collucare 919. 11
Collus 170. 1
Coloni 43. 8
Color suasus et insuasus 913. 3
Columbar 460. 2
Columella bellica 111. 7
Columna lactaria 346. 8
Columnæ super mortuos cum eorum effigie 897. 4

Combennones 113. 6
Comitia centuriata 610. 5
Comitia tributa 610. 6
Comius Castromius 816. 4
Commeatus 746. 6
Communicarius dies 554. 11
Commutare 582. 4
Compendium 226. 2
Compensata 226. 2
Comperendinata 754. 8
Compescere 226. 4
Compitum Fabricium 489. 7
Compluvium et impluvium 318. 12
Compitalia, dies unicus 705. 4
Compitaliciæ feriæ 175. 9
Condalium 178. 1
Congerræ 876. 4
Congius 673. 1
Conlatina porta 180. 2
Conquirere 180. 10
Conscripti 40. 4. 708. 22
Considerare 219. 3
Consortes 886. 4
Consul major 376. 7
Consul prior 748. 3
Consules: T. Menenius Lanatus, Sestius Capitolinus 567. 5
C. Sulpicius, Cn. Fulvius 812. 9
Appius Claudius, Q. Fulvius 813. 8
Tiberius Gracchus, P. Valerius Falto 821. 9
P. Papirius Cursor, C. Junius II. 825. 3
Q. Fabius Maximus Verrucosus, M. Marcellus 994. 9
M. Valerius Lævinus, M. Claudius Marcellus 983. 7
Consules initio Prætores dicti 637. 6
Consules et censores non in perpetuum Auguribus utebantur, sed tantum in auspicio 748. 3
Consus Deus 183. 7
Convicium facere 515. 20
Corbitores 871. 1
Corinthienses et Corinthii ut differant 189. 4
Cornicines 52. 3
Cornix 543. 1
Corona civica 510. 12
Corona graminea 294. 3
Corona muralis 510. 12
Corona myrtea Papirius usus 446. 3
Corona obsidionalis 510. 3
Corona oleaginea 523. 15
Corona ovalis myrtea 547. 16
Coronæ laneæ antiquissimæ 354. 3
Coronæ triumphales primæ laureæ, postea aureæ 985. 1
Cortina 81. 5
Corvus 543. 1
Cossus Cornelius de Tolumnio secunda spolia opima retulit 527. 12
Cotilia insula 191. 6
Coxendices hostiarum altaribus imposita 904. 9
Cratera 402. 1
Crepæ, capræ 137. 5
Crepusculum 212. 7
Κρίσιν 194. 3
Κρινίδας 194. 4
Critolaus 809. 13
Crux, masculine 398. 1
Κυλλοὶ 207. 2
Cumæ, qualis præfectura 624. 8
Cumani, qui municipes 437. 10 Ita cives Romani erant ut rempub. separatim haberent 436. 6
Cumulus in modio 98. 6
Cuneus in re militari 856. 2
Cupedia 200. 1. 2
Cupedo eques 200. 4
Cupressus in tutela Ditis 200. 6
Curia: Calabra 201. 8
Forensis 490. 5
Rapta 490. 6
Tifata 972. 6
Titia 973. 6
Velitia 490. 6
Vellensis 490. 6
Curiæ novæ 489. 7 veteres 490. 1
Curiales flamines 203. 5
Curiales mensæ 203. 6
Curis 147. 1
Curules magistratus 205. 8
Cybium, genus piscis 206. 5
Cyllene Nympha 207. 5
Cyllene mons Arcadiæ 207. 4
Cyllenia via 207. 3
Cynthius mons celi 207. 9
Cyprus Ærosa 53. 13
Cytherea, Venus 208. 6

D.

D Prol. 209. 1. 407. 4
Dædala Circe, Minerva, terra 209. 4
Δαΐς 211. 8
Δαμία 211. 2
Damium 210. 9
Daptice 214. 9
Dapticum negotium 211. 10
Daunus 211. 12
Dautia 209. 2
Deamare 213. 11
Decimatrus apud Faliscos 705. 8
Decio duæ coronæ obsidionales datæ 510. 8

Decretum Senatus 848. 12
Decumana scuta 58. 3
Decumani fluctus 58. 4
Decuriones singularum decuriarum 991. 7
Dedicare 214. 13
Delectat 346. 5
Delicatus 214. 13
Deliciares tegulæ 215. 3
Deliciatum tectum 215. 2
Delos olim maximum emporium 419. 6
Demens 411. 3
Denarius 296. 4
Dentatus (L. Sicinio) coronis donatus 510. 10
Detestatio 514. 5
Diana, viarum dea 344. 1
Dicæarchia 419. 9
Dies fasti et nefasti 471. 23
Dies religiosi 577. 9
Digitus cur mortuo decidebatur 409. 2
Dii evocabantur in oppugnandis urbibus 579. 3
Diis infernalibus sacra fiebant in effossa terra 62. 9
Diis superis in ædificiis a terra exaltatis 62. 7
Diis terrestribus sacra in terra fiebant 62. 8
Discus 90. 12
Dispendium 226. 2
Dispensata 226. 1
Dissipare 335. 2
Dividere res in Senatu 497. 10
Dium 227. 5
Dolium pertusum 585. 8
Draco in tutela Æsculapii 331. 5
Duodecim signa 287. 2
Dupondium 226. 3

E.

Eclipsis solis quo die Hercules se flammis injecit 303. 10
Effigies juvenis rutrum tenentis, in Capitolio 794. 2
Effigies viriles et muliebres compitalibus in Compitis suspendebantur 595. 11
Egesta oppidum cur segesta dictum 845. 2
Egregius 30. 5
Emere 30. 1
Ennius primus literas duplicavit 880. 3
Epidamnum cur vocatum Dyrrhachium 845. 4
Epulas indicere Jovi cæterisque Divis 237. 9
Equiria a Romulo instituta 238. 4
Equiria in monte Cœlio 396. 5
Equis paribus Romani utebantur in prælio 558. 2
Equus Dureus 237. 3
Equus Marti immolatus 238. 10
Equus bigarum victricum dexterior in campo Martio mense Octobri quotannis Marti immolabatur 519. 16
Equus panibus redimitus 555. 3
Erctum citum 238. 13
Esopia 858. 2
Etrusci orti Sardibus 821. 5
Everriator 242. 1
Ex spina alba 564. 7
Exbuæ 244. 7
Exemplar 246. 1
Exequium pro silicernio 869. 1
Exercitior, exercitissimus 246. 6
Exgregiæ 247. 3
Exilica caussa 248. 1
Eximium, quod primum nascebatur 248. 2
Exita ætas 38. 5
Exitium pro exitu 248. 8
Exoletus 41. 5
Expensa 226. 1
Experiti 250. 4
Expiatrix 591. 15
Exterraneus 251. 12
Extremo mense populus februabatur 261. 5
Exverræ 242. 4
Exuviæ Deorum ludo Circensibus in circum ad pulvinar ferebantur 964. 14

F.

F pro H, ut folus pro holus: fostia pro hostia 262. 1
Faba ad mortuos pertinet, lemuralibus jaciebatur larvis et parentalibus sacrificiis adhibebatur 253. 1
Faba fressa 277. 2
Faba refriva 734. 1
Fabius qui superfuit trecentis ad cremeram interfectis 497. 14
Fabulæ prætextæ et togatæ, quæ 634. 9
Faces in nuptiis in honorem Cereris 254. 1
Factiones histrionum, quadrigariorum 254. 10
Facultas ut differat a facilitate 255. 3
Fagus Jovi sacra 255. 4
Falantum, vox Etrusca 255. 6
Falcones 139. 2

Familia arcenda 493. 4
Familia Cæcilia 414. 12
Familia Corneliorum 256. 10
Familia Mamiliorum 379. 24
Familia Nautiorum 467. 9
Familia Pompiliorum 256. 9
Familia Quintilia 482. 4
Familia Valeriorum 256. 9
Famuli 256. 11. 257. 2
Fana sistere quid 874. 8
Fanatica arbor 257. 5
Fanum rediculi 731. 12
Fartores, nomenclatores 258. 4
Fasciculi de verbenis 136. 5 pro capitibus Deorum 910. 8
Favere in sacris, quid 260. 1
Favissæ Capitolino 260. 5
Faustulus, regius Minister 779. 2
Februa 261. 13
Februatum 261. 14
Fecilitra 1016. 15
Fenero et feneror 262. 5
Fenum prateum 263. 4
Ferentarii 44. 4. 1001. 19. 1002. 2
Feriæ, aliæ cum die festo, aliæ sine die festo 264. 9
Feriæ Latinæ 492. 6
Feriæ Novendiales 492. 5
Feriæ regiæ 737. 17
Feriæ stultorum 710. 1
Festa Erigones et Icari 541. 11
Festa vinalia 131. 11
Festinare et properare ut differant 659. 20
Festuca 263. 6
Fibræ jecinorum 267. 2
Ficana via Ostiensi 676. 8
Ficaria vasa 536. 1. 5
Ficus Ruminalis 789. 5
Figuli salinum cum sale in mensa cur non ponunt 809. 2
Fimbriæ 267. 2
Fiscellus 267. 13
Flamen Dialis 227. 4. 402. 10. 539. 1
Flamen Pomonalis minimæ dignationis 402. 12
Flamen Portunalis 584. 4
Flamen Quirinalis 539. 4
Flamenta lanea 329. 9
Flameum nubentis 503. 7
Flamines curiales 203. 6
Flamines infibulati æreis fibulis 328. 8
Flamines majores 226. 12
Flamines xv. 402. 11
Flamini diali neque hederam tangere vel nominare fas. Neque anulum solidum gerere 232. 2 ei equo vehi nefas 238. 7 fabam tangere vel nominare 253. 1 illicitum funebres tibias audire 281. 2 ei jurare nefas 343. 4 classem pro cinctam videre 646. 10
Flaminia sacerdotula 268. 11
Flaminibus opus facientem feriis publicis videre religiosum 620. 13
Flaminicæ non licebat facere divortium 268. 7
Flaminica assidue flameo utebatur 268. 7 telum gerebat eodem colore fulminis 268. 9
Flaminicis nefas calceos habere ex corio mortuæ pecudis 427. 18
Flaminius puer Camillus 269. 1
Flumina cum cornibus depicta 961. 11
Flustrum 270. 7
Follicularis vita 271. 6
Fomites 271. 7
Fontinalis porta Romæ 272. 2
Forceps in re militari 856. 2
Fori Circensia spectacula 275. 1
Forma, puls miliacea 273. 4
Formiaster 514. 2
Formiæ, qualis præfectura 624. 12
Formiani, qui municipes 437. 9
Formula condemnationum 560. 2
Formula edicti quo Senatores vocabantur in Curiam 848. 10
Formula in judice collocando 648. 10
Formula interdicti prætorii 615. 3
Formula obsecrationis et resecrationis 755. 4
Formula pomœrii proferendi 667. 9
Formula precationis in agris lustrandis 586. 4
Formum 272. 7. 273. 1
Fortes et Sanates 816. 10. 817. 14
Fortunæ muliebris simulacrum nefas attingi nisi ab ea quæ semel nupserat 674. 6
Forum agere 274. 10
Forum Flaminium et Julium 274. 6
Forum vestibulum sepulchri 274. 12
Forum in navi 274. 14
Fossæ Quiritium 712. 5
Fraterculare 885. 1
Fratrare de spica 276. 2
Fregellæ locus Romæ 276. 8
Frigus 60. 7
Frons, mascul 189. 12. 277. 10
Frus ventris, quid 555. 8
Frusio, qualis præfectura 625. 1
Fulgur pestiferum 586. 13
Fulgur provorsum 669. 7
Fulgur renovativum 750. 13
Fulgura condere 832. 5
Fulgura adtestata 47. 3
Fulgura diurna Jovi nocturna Summano 669. 8
Fulgura peremptalia 580. 4. 618. 9

Fulgura pestifera 618. 7
Fulgura postularia 618. 7
Fulvius Flaccus in æde Vertumni pictus cum toga purpurea 593. 3
Fundani, qui municipes 437. 9
Fundi, qualis præfectura 624. 12
Fundus populus 280. 8
Funera simpludiarea 870. 8
ad Funera per præconem evocabantur 326. 3
Funere redeuntes ignem supergrediebantur aqua aspersi 84. 9
Funesta omnia sua morte extincta 428. 2
Furina Dea 281. 4
Furvus bos Averno in molabatur 282. 1
Futilia vasa 282. 6
Futurum ab imperativo 318. 1

G.

Gallia togata 118. 8
Gallinæ Æsculapio immolatæ 331. 11
Gallus fluvius 284. 10
Germani 288. 7
Gingrinæ tibiæ 290. 2
Γλαυκῶπις 485. 4
Glires 736. 1
Glisceræ, mensæ gliscentes 290. 3
Globus in re militari 856. 2
Græci scribentes ac legentes duplicabant mutas, Semivocales et liquidas 880. 4
Græci, Romani 738. 16
Græcia major 374. 6
Grassarii 295. 8
Gratulatio 421. 12
Grunnire 297. 6
Gynæceum 76. 6

H.

Halapanta 299. 3
Halo 234. 6
Hannibal Capuanis agros restituit 517. 15
Harenam ruere exercitationis gratia 794. 3
Hasta donati viri fortes 147. 3
Hasta venibant servi 147. 3
Hastæ subjiciebantur quæ publice venibant 301. 1
Hastam dare jubebantur milites ob delictum 147. 14
Hastam Carthaginenses Romam miserunt cum bellum vellent 301. 3
Hedera in tutela Liberi 301. 7
Herbam dare 303. 3
Herculeanus nodus in nuptiis 157. 1
Herculem secutus a Licha 359. 10
Hercules Astrologus cur creditus 303. 9
Herculi pollucebantur omnia esculenta et poculenta 609. 1
Herculis filii 157. 3
Herem Marteam antiqui accepta hereditate colebant 304. 4
Herma 305. 2
Hippo ager in insula Coo 307. 8
Hyppolitæ succingulum 925. 14
Histriones deponere personam cogebantur præter atellanos 585. 1
Homo sacer 797. 10
Hora prima et secunda diei tribuebatur sponsis 638. 10
Horatii et Curiatii 885. 11
Horatius a Duumviris ad populum provocavit 885. 15
Hordicidia 309. 3
Horrea Sempronia locus Romæ 847. 7
Horti in tutela Veneris 784. 7. 792. 7
Hostia optata 530. 7
Hostiæ prodiguæ 650. 3. 5
Hostiam atram meridie immolabant 405. 5
Hostire 731. 1
Hostis 897. 11
Hostis vinctus, mulier, virgo quibusdam sacris arcebantur 246. 12
Hyades, suculæ 926. 10
Hydræ effigies ad lacum Servilium posita a Marco Agrippa 856. 16

I.

Janus 153. 4
Iduum posteri dies nuptiis in fausti 486. 4
Ilicet 314. 6
Illectat 346. 5
Illorsum 61. 6
Im 131. 2
Immunis 435. 7
Immussulus ales 316. 3
Impares tibiæ 317. 3
Implorare 236. 4
Inauguratio Ser. Sulpici Ser. F. 828. 2
Inciens 296. 10
Incoctæ mulieres 324. 3
Increpitare 192. 7
Industrii 327. 2
Infelices arbores 262. 3
Infrunitus 278, 3
Infulæ 248. 5. 329. 9

Inimicitias Æmilio Lepido remisit Fulvius nobilior 741. 4
Initium, elementum 331. 12
Inolevit 41. 6
Inquinamentum 76. 2
Inquinare 199. 9
Insipat 933. 1
Integrare 46. 8
Ἰσημερίαν 53. 5
Interamnæ 72. 7
Interatim, interim 336. 13
Jovi fulguri 669. 8
Ipsullices 338. 3
Irpus, Lupus Sabinis 339. 5
Isthmia 581. 16
Itali, vituli 340. 1
Italia Numitoris filia 778. 9
Judex subditus 915. 11
Jugera bina a Romulo viritim divisa 150. 2
Julius mensis 343. 3
Iulus et Æmilos Ascanii filii 51. 8
Juno Februata sive, Februalis sive, Februlis 261. 7
Juno Fluonia 270. 5
Juno Juga 341. 4
Juno Lucina 933. 17
Juno Opigena 526. 1
Juno sispes 874. 5
Juno sororia 885. 20
Junonis Lucina ædes Martiis calendis coli cœpta 396. 7
Junonius et Junonialis mensis 343. 2
Jupiter Latiaris 542. 6
Jupiter Lucetius 362. 1
Jupiter opitulator 529. 8
Jupiter penetralis 303. 7
Jupiter Vimineus 1012. 2
Jus aliter inter peregrinos, aliter inter cives dicebatur 557. 7
Justa nulla fiebant hominibus fulmine occisis 517. 8

K.

Kalendarum posteri dies nuptiis infausti 486. 4

L.

L pro D 407. 12. 846. 2
Lacedæmonii in monte Taygeto equum ventis immolabant et adolebant 520. 13
Lacerna 345. 5
Lacinia 223. 8. 345. 4
Lactat 346. 5
Lacus Servilius 856. 14
Lætaster 514. 1
Lama 346. 10
Lamella ærea in formam stellæ locis inauguratis infigatur 898. 3
Lamellæ specie virum et mulierum in sacris necessariæ 921. 9
Lance et licio furtum quærere 348. 2
Lanigerum pecus piscibus pascitur 208. 3
Lauius 223. 8. 345. 4
Lanuvini, qui municipes 437. 10
Lapis manalis 84. 12
Lapis niger 481. 18
Lapis scriptus 839. 10
Lares coronis ornati 228. 8
Lares Hostilii Urbani 310. 3
Latex vini 350. 2
Latinorum imperium usque ad P. Decium Cos. 636. 6
Latinus filius Telemachi et Circes 778. 4
Latomiæ Syracusanorum 351. 3
Lavare. Antiqui raro lavabant 352. 8
Laverua Dea furum 351. 8
Lavernalis porta 352. 1
Laumedon 64. 8
Laurea arbor plurimorum remediorum 331. 10
Laureatus populus spectabat Apollinares ludos stipe data 83. 2
Laurentium leges 91. 4
Lauretum Aventinum 951. 14
Laurus omnibus suffitionibus adhibita 352. 5
Lax fraus 346. 3
Lege cavebatur ut designati magistratus certos intra dies provincias inter se pararent 557. 4
Lege sanctum fuit nequis servum mitteret percunctatum patrisfamiliæ nomen 578. 12
Leges ædium sacrarum 410. 3
Leges Fenebres 263. 2
Leges mensæ 415. 12
Leges oscitæ 543. 10
Leges sacratæ 801. 12
Legio sex millium et ducentorum hominum a Mario conscripta 859. 8
Legio quadrata 859. 9
Lemonius pagus 354. 4
Lex curiata lata Tribunicia rogatione, cur 994. 7
Lex dedicationis aræ Dianæ Aventinensis 479. 8
Lex Licinia 148. 2
Lex minucia 546. 5

Lex muneralis 435. 9
Lex Ovinia Tribunicia 633. 5
Lex (parensta) 508. 8
Lex Rutilii Rufi 787. 2
Lex Satura 825. 9
Lex Tapulla, convivalis 958. 1
Lex Tarpeia 567. 6
Lex unciaria 1016. 1
Lex ut differat a rogatione 774. 9
Liber Bacchus 356. 4
Liberalia 356. 8
Libri rituales Etruscorum 769. 5
Libycus campus 357. 6
Lignum, bes alterum 984. 5
Limi crebriores sulci 364. 3
Lingua Græca eadem cum Latina parum prolatione mutata 739. 3
Linguæ Latinæ origo quasi Græcæ usurpatio 739. 3
Lingua, Promontorium 358. 2
Linteata legio 353. 8
Λιτὰς 358. 11
Lite cadere 359. 1
Liternum, qualis præfectura 624. 9
Liticen 359. 4
Livius Andronicus bello Punico secundo carmen scripsit quod a virginibus cantatum 839. 3
Livius Andronicus scribebat fabulas et agebat 839. 8
Loquelaris præpositio 65. 1
Lotophagi 360. 3
Lucarie 568. 6. 690. 9
Lucellum 90. 9
Lucem facere 361. 5
Lucenses, qui municipes 438. 5
Lucerenses 362. 5
Lucerus ardeæ rex 361. 8
Lucilio duce 360. 6
Lucina 933. 17
Lucrio 151. 2
Luctus quando minuebatur 420. 12
Cur institutum ne amplius centum diebus lugeretur 294. 8
Lucus Albionarum 58. 5
Lucus Libitinensis 792. 6
Ludi unde dicti 835. 13
Ludi Honorarii, qui et cur ita dicti 308. 7
Ludi in circo maximo 430. 4
Ludi sæculares 804. 8
Ludi sero a Romanis instituti, et qui primi fuerint 781. 2
Ludi piscatorii 599. 3
Ludis Capitolinis auctio Veientium fieri solebat 821. 1
Ludi Taurii a Tarquinio instituti 960. 14
Ludi Taurii 961. 3
Ludius quidam in circo fulmine ictus et sepultus in Janiculo 896. 19
Ludus 189. 11
Luna 222. 3
Lupercalibus mulieres februabantur 261. 9
Luperci Fabiani et Quinctiliani 708. 10
Lupus fœm. 398. 5
Lurcones 364. 1
Lustratio 363. 5. 364. 11
Lustrici dies 364. 12
Lustrum 346. 11
Lutum aceratum 506. 17
Luxuriosus 365. 3
Lymphati 366. 7

M.

Macellus, a macro 63. 4
Macellus 367. 1
Mæcium castrum 368. 5
Mænius 368. 6
Magister populi, Dictator 530. 9
Magisterium equitum 371. 1
Magistratus 370. 11. 12
Magistratus abacti 1. 1
Magistri 370. 4
Maiæ sacrificia 373. 14
Major Græciæ 374. 6
Maius mensis Oscis mæsius 369. 3 ante urbem conditam 373. 11
Mallius Tolerinus in circo combustus et in crepidine prope Circum sepultus 491. 9
Malluviæ 377. 12
Malluvium latum 377. 11
Mamercus Pythagoræ filius 51. 5
Mamers 378. 3
Mamertini 378. 4
Mamilia Telegoni filia 379. 24
Mamilia turris 379. 22
Mamurii Veturii nomen in Saliari carmine 381. 3
Manalis lapis 84. 12. 382. 4
Mancinus 385. 1
Mancipatus 446. 5
Mane 584. 5
Maniæ et maniolæ 387. 4
Manici panes 389. 3
Manius Valerius Dictator 530. 11
Manlia gens 389. 6
Manticulari 391. 1
Mantilia 390. 8
Manubiis ictum fulgur vincitur 580. 8
Manum 384. 10
Manumissio sacrorum caussa 394. 4. 681. 1

Marcellus cousul 492. 12
Marcellus novas operas invenit expugnandis Syracusis 492. 12
Marcellus tertia opima spolia de Viridomaro retulit 527. 13
Marcipor 708. 16
Marcus prænom. de famatum 389. 6
Mariani muli 430. 1
Marisca ficus 122. 3
Marius Cimbros delevit 70. 3
Marius parmulis Brutianas substituit 558. 16
Marius usum ærumnularum retulit 53. 16
Matronæ a magistratibus non summotæ 401. 4
Matronæ in tutela Junonis Curitis 146. 12
Matronæ Martias Kalendas celebrant 396. 7
Matronis concessum pilentis et carpentis per urbem vehi 597. 6
Matura mater 384. 14
Maturum 399. 13
Maximus minorum Pontificum quis, item minimus 420. 1
Mediastuticus Oscorum 927. 9
Mediocriculum exercitum 405. 10
Meditrina Dea 406. 6
Meditrinalia 406. 3
S. Fusius Medulinus in Circo combustus et in crepidine prope Circum sepultus 492. 3
Megalesia ludi scenici 814. 3
Melandrea 233. 11
Melo pro Nilo 59. 12. 64. 9. 408. 2
Melus vir Phœnicius 408. 3
Memoriosior, memoriosissimus 409. 6
Mensa migrare cur inauspicatum antiquis 415. 12
Mensæ curiales 203. 6
Mensæ glisceræ 290. 3
Mensæ sacræ legibus ædium sacrarum 410. 3 in ararum vel pulvinaris loco 410. 4
Mensæ triviales 416. 2
Merces quas pollucere fas esset 608. 1.
Mercurio lacte non vino supplicatum 875. 16
Mercurius (malevolus) cur dictus 377. 1
Meretrices alicariæ 61. 1
Meretrices prostibulæ 61. 3
Mero sepultus 865. 1
Merula 412. 10
Meson comœdus 413. 1
Messala 376. 1
Messapus rex 413. 3
Metellus (L. Cæcilius) a Brutiis occisus 468. 6
Metellus Pontifex Max. 828. 1
Metus fœminine 189. 12. 398. 5
Mezentius Cæritum rex 542. 5
Milites Romani se aluerunt privato sumptu donec Roma a Gallis capta 641. 3
Milites tituli dicti 975. 3
Mille urbium 448. 1
Mimi in orchestra prodirent 536. 11
Minantes 54. 12
Minare 55. 4. 330. 7
Minerva Dea Nautia dicta 468. 2
Minerva Tritonia 984. 14
Ministri triumphantium coronis oleagineis utebantur 523. 15
Minucius Deus 420. 11
Miracula de rebus turpibus 422. 9
Mirmillones 761. 4
Misenus Æneæ Tubicen 423. 3
Missilia 504. 7
Μνηστῆρες 648. 9
Mola salsa 42. 2
Monile ornamentum equorum 425. 15
Monitio 508. 1
Mons Aventinus 439. 3
Mons Murcus dictus 439. 4
Mons sacer 797. 5
Mons Vaticanus 999. 8
Mons Viminalis 1012. 1
Moracillum 427. 8
Morbus major, comitialis, sonticus 656. 6
Mos Romanorum in lupercalibus 193. 4
Movere ancilia, quid 788. 2
Muli primi currui juncti 430. 4
Mulieres in tutela Junonis 933. 16
Mulieres antiquæ Rutili coloris studiosæ 793. 14
Mulieres togis prætextis velatæ Mutino Titino sacrificabant 445. 7
Mullare suere 431. 5
Multa maxima et minima 549. 7
Multum frugum facere 529. 12
Mulus vehiculo lunæ 430. 7
Mummius 432. 18
Municipiorum plura genera 437. 5
Munifices 112. 7
Munus 447. 5
Murriola 442. 2
Murratum vinum 442. 2
Murus mustelinus 444. 11
Musæ pegasides 571. 12
Musæ pierides 594. 3
Musæ Pimpleides 597. 11
Myrtei campi 446. 4

N.

N quid significet in Fastis 471. 23
Naccæ 449. 1. 5
Nænia Dea 452. 12
Nænia sorricina 452. 8
Nævia nemora 453. 7
Nævii domus 453. 6
Ναὶ καὶ οὐχὶ 460. 10
Napuras nectere 455. 5. 471. 19
Narnienses 477. 17
Natare 455. 14
Natio de pecoribus 458. 5
Navia ficus 462. 2
Navius Attius 462. 2
Nautes Romam detulit æneum simulacrum Minervæ 468. 1
Nautius consul 491. 6
Neapolitanum talentum 953. 2
Nebrundines 473. 13
Necatus ut differat ab occiso 517. 1
Nectar 442. 1
Nefastus dies nundinarum 501. 13
Nefrones 473. 13
Nemea 581. 16
Nep. quid in Fastis significet 472. 2
Nepesini, qui municipes 438. 5
Neptunalia 1015. 5
Neptunus pro piscibus 788. 3
Neptunus equester, Hippius 307. 1
Neptunus Pegasi pater 307. 1
Illi in Illyrico quaternos equos nono quoque anno in mare jaciebant 307. 5
Nequinum 477. 18
Nervo cervices impediebantur 479. 5
Nexum æs 480. 6
Nis pro nobis 131. 1
Nixi Dii 483. 12
Noctisurgium 233. 6
Nocturnum fulgur 227. 6
Nolani, qui municipes 438. 4
Nolos flumen 777. 8
Novacula cum cote sub locum consecratum defossa 464. 7
Nova nupta aqua spargebatur 254. 2 corollam ferebat sub amiculo 190. 6 in pelle lanata considere solet 333. 1
Novæ nuptæ caput comebatur hasta 146. 9 senis crinibus ornabatur 849. 3
Nuces flamma ustæ 504. 10 mittebantur cerealibus 504. 6
Numa Pompilius in Janiculo habitavit 496. 12 ejus libri reperti 496. 13 primus statuit ut qui terminum exarasset, et ipsum et boves sacros esse 967. 5 rem divinam Marti verno tempore instituit 1004. 2 numere temporis præsentis. Numero præteriti 498. 7
Numidæ vivaces 504. 5
Nummi bigati et quadrigati 296. 7
Nummis auri et argenti signati ultramarinis Romani utebantur tempore Romuli 563. 13
Nundinæ in vicis 1009. 3
Nundinarum nefasti dies 501. 12
Nuntiatio et spectio quid et quibus magistratibus datæ 889. 1
Nuptiæ 508. 14
Nursia, qualis præfectura 625. 2
Nux minuta plurima in agro Prænestino 496. 2
Nyctegresia 233. 6

O.

Oblectat 346. 5
Obnubere 503. 7
Ob patrem, pro patre 529. 7
Obsecratio 754. 10
Obscœna, id est, mali ominis 545. 7
Obscœna verba 544. 6
Obscœna verba clamabantur nubentibus depositis prætextis 635. 5
Obscœnissimum omen 62. 1
Obscuratio solis 303. 10
Obsequium 664. 6
Obsides 506. 1
Obsipare 335. 4
Obsipat 932. 17
Obstrudulentum 513. 9
Ocreæ 519. 5
Octavia soror Augusti porticum Octaviam fecit theatro Marcelli propiorem 519. 10
Octavius (Cn.) CN. F. de rege Perse triumphavit et theatro Pompeii proximam porticum Octaviam fecit 519. 11
Offa 575. 19
Offa penita : offa porcina 575. 1. 19
Offectores 328. 3
Offendimentum 522. 14
Ogygus Thebarum conditor 523. 13
Olivitas 524. 8
Olympia 581. 16
Olla fritilis 441. 2
Omnia superantur fulgure 580. 7
Omnis ut differat a cunctus 199. 3
Operarii bajuli 107. 5
Opicerda 925. 3
Opicum, oscum 543. 11
Opimæ hostiæ 527. 7
Opiter Virginius Tricostus in circo com-

bustus et in crepidine prope Circum sepultus 491. 10
Oppido didici, spectavi ambulavi, &c. male dicitur 529. 18
Oppidum locus in circo 530. 1
Oppius mons 852. 8
Ops 525. 7 Saturni uxor 526. 4
Ops Consiva dicta 527. 3
Optimas 573. 15
Opulenti, qui 527. 6. 529. 2
Orata Sergius unde dictus 533. 5
Oratores 42. 5
Oratores legati 533. 2. 12
Oratores 533. 15
Orbius 541. 2
Ordo Sacerdotum in conviviis 538. 16
Oriæ 101. 2
Orichalcum 58. 5
Orum rustici dicebant prò aurum 533. 6
Osci libidinosi 544. 7
Oscillatio 542. 9
Osculum inter cognatos et propinquos maxime inter fœminas 546. 1
Oscus locus in agro vejenti 544. 8
Ossifraga in Sangi Dei tutela 819. 2
Ostenta 612. 17
Ostium orci 382. 4
Otacilius Malevantanus 498. 2
Oves (passales) 560. 6
Oves pellitæ 560. 8
Oufens fluvius 548. 7
Ovis decussibus æstimata 54. 7. 432. 5. 549. 6. 567. 7
Ovis masculino genere 548. 5

P.

Pacinates a Pacino 572. 2
Pacinus Volsini regis nepos 572. 2
Παγαὶ 551. 11
Pagus succusanus 923. 5 ibi milites exercebantur 924. 9
Palæmon 614. 9
Palanto Hyperborei filia 553. 1
Palare 552. 4
Palatua Dea 553. 4
Palatuar 852. 6
Palilia, parilia 553. 8
Pallas sepultus in palatio 553. 2
Pallas Gygas 553. 11
Pallas palus 553. 12
Palma in Capitolio in ara ipsa Jovis enata, postea prostrata et in ejus locum ficus enata 742. 7
Paludamenta omnia militaria ornamenta 554. 2. 4
Palus Pontina 609. 10
Panis acerosus 506. 16
Pantaleon Tyrannus 598. 4
Papirius ager 555. 14
Papirius Cursor in æde Consi pictus cum toga purpurea 593. 3
Parare proviucias 557. 5
Parare inter se munus 620. 8
Parasiti Apollinis 812. 7
Parasitus secundarum partium 813. 14
Parentatio 410. 10
Parentum nomine avi proavi, aviæ et proaviæ continentur 557. 14
Paricida qui qualemcumque hominem occidisset 558. 5
Parilia 687. 4. 6
Pars virilitatis 284. 11
Parum cavisse videri, in condemnationum formulis 560. 1
Pasiphaæ, Minois uxor 420. 6
Pastorale baculum 571. 10
Patagiarii 562. 1
Patera perplovit 562. 12
Patrimus matrimus 268. 12
Pectuscum 565. 16
Peculatus 549. 4
Pecunia 30. 8
Pecunia de bonis patrum familiæ 567. 8
Pecunia quæ erogatur in ludos 690. 9
Pecus pascale 882. 11
Pegasus 686. 10
Pelicus Volsini regis nepos 572. 3
Peligni a Pelico 572. 3
Pellices de maribus 572. 9
Pellicibus aram Junonis tangere interdictum 572. 10
Pelvis 607. 14. 688. 1
Penarius 576. 10
Penas, penatis 573. 12
Penes 84.-2
Penetrale sacrificium 575. 12
Pensiones 574. 6
Penus et promptuarium, ut differant 687. 16
Perduellis 229. 11
Perihodon vicisse 581. 13
Perones 431. 3
Personati mimi Atellani 584. 7
Personis sero uti cœperunt comœdi et tragœdi 584. 10
Pestilentia in gravidas mulieres tempore Tarquinii 960. 12
Petaurum 587. 1
Petissere 588. 1
Petræ naufragiorum scelere pollutæ 839. 18
Petronia aqua 143. 2
Petulcus 590. 7
Φάλαιναν 107. 7

Piamenta 591. 16
Picus rex Fatuum et Fatuam procreavit 689. 8
Picus Martius 779. 4
Picus in vexillo Sabinorum 592. 5
Pileati Castor et Pollux 597. 3
Pileus lanatus forma metali figuratus 993. 9
Pipulum 690. 14
Pisani, qui municipes 438. 4
Piscantes pisce pro alea utebantur 266. 8
Pisciculi vivi Volcanalibus dabantur pro animis humanis 599. 6
Pistrina alicariorum 61. 1
Pistrix, balæna 108. 3
Pittacus unus ex VII. sapientibus, ejus cum Phrynone certamen 762. 1
Placenta ex tribus pultibus facta 623. 4
Placentini, qui municipes 438. 4
Planipedes histriones 536. 9
Plautus a pedum planicie dictus 605. 16
Plebeiscitum 837. 4
Plebes omnis populus præter senatores et patricios 837. 5
Plebis scitum 611. 1
Po pro populo 550. 1
Pœni Tyro oriundi 994. 4 potentes maris 994. 4
Politiones perfectiones 218. 1
Polubrum 688. 1
Pomœrium 665. 4
Pomœrium portulit Servius Tullius. Idem tentavit Cornelius Sylla dictator 666. 2
Pomœrium si tactum a privatis fuisset, pœna statuta erat 667. 6
Pomœrium pontificale 667. 8
Pomœrii proferendi formula 667. 9
Pompeius Bithynicus ex suppellectile regia signum Romam deportavit 794. 4
Pompeius Rufus unciariam legem tulit 1016. 2
C. Pomponius libertinus mimus 813. 4
Pondera publica 671. 10
Pons sublicius 917. 4
Pontia urbs 609. 10
Pontifex maximus annales maximos consecrabat 403. 2
Popilius Lænas Duum Vir sacrorum 805. 8
Populi commune cum plebe suffragium in legibus ferendis 610. 4
Populi scitum, quid 836. 10
Populo Romano Quiritibusque in sacrificiis et precibus dicebatur 222. 1
Porca cum omni fetu ad sacrificium adhibita 178. 3
Porca præcidanea 622. 2. 623. 1
Porca præsan 638. 4
Porca, terra eminens 319. 7
Porcet 87. 17
Porcus propudianus 662. 2
Porcus sacris 801. 19
Porricere 653. 2
Porta Carmentalis qua egredi religiosum 740. 6
  Collina 711. 4
  Flumentana 270. 3
  Fontinalis 272. 2
  Lavernalis 352. 1
  Minucia 420. 9
  Mugionia 429. 9
  Navalis 459. 6
  Piacularis 591. 5
  Prætoria 636. 15
  Principalis 639. 13
  Querquetularia 703. 8
  Quintana 707. 1
  Quirinalis 718. 23
  Ratumena 721. 1
  Romana 780. 9
  Ruduscula na 773. 1
  Salutaris 636. 1. 813. 17
  Sanqualis 819. 3
  Scelerata, quæ et Carmentalis 830. 16
  Stercoraria 898. 13
  Viminalis 452. 12. 1012. 1
Portumnus clavim manu tenebat 160. 8
Portus Persicus 583. 8
Postridie idus nonarum, Iduum, Kalendarum, nuptiis infausti 486. 4 item a. d. IIII. Kalendas nonas, Idus, atri hi dies 486. 9
Postumus Cominius Aruncus in Circo combustus et in crepidine prope Circum sepultus 492. 1
Potitii sacerdotes 96. 4. 619. 1
Præbia 620. 6
Præciæ 621. 8
Præcipuum 245. 4
Præciamitatores 620. 13
Prægnantes sacrificabant Egeriæ nymphæ 233. 3
Prænestini, qui municipes 438. 3
Prænestini voces decurtabant 955. 9
Præs 384. 18
Præsipere 46. 4
Prætexta pulla quibus liceret uti 633. 12
Prætextatæ fabulæ togatæ etiam dictæ 975. 10
Prætor major 376. 8
Prætores initio qui postea consules 637. 6
Prætores majores et minores 403. 6
Prætores duo cur creati 557. 9
Prætorium 637. 8
Prætor salutabatur ad portam 636. 1
Prata Mucia 429. 2
Prata Quintia 707. 12

Pretet tremonti 688. 7
Pri pro præ 641. 14
Principes ordines 639. 14
Privernum, qualis præfectura 625. 1
Privilegium 690. 15
Proædificatum 644. 3
Proci 645. 5. 648. 8
Procincti 236. 7
Procurator 168. 10
Proditionem habere quid 649. 8
Profanatum et profanum 654. 2
Profanum 656. 3
Prognare, aperte 292. 6
Projectiones aquarum arcuatim fluentium Tiburi in Aniene 989. 8
Promerion 658. 3
Promptum 687. 9
Promptum triticum 687. 12
Proptervia auspicia 688. 4
Prosita, proposita 667. 15
Prostibulæ 61. 3
Proverbia a domo Nævia 453. 11
Anus quod volt somniat 796. 9
In scirpo nodum quærere 836. 2
Manum et mentum 393. 4
Multi Manii Ariciæ 388. 2
Nec mulieri nec gremio credendum 470. 4
Non omnibus dormio 487. 14
Osculana pugna 545. 11
Plaustrum perculi 600. 6
Quam bonus Homerus tam malus Cherylus poëta 954. 13
Quot servi tot hostes 713. 15
Rideo canteri 767. 11
Sabini quod volunt somniant 795. 8
Salva res est dum saltat senex 812. 7
Sardi venales alius alio nequior 820. 9
Sero sapiunt Phryges 855. 1
Sine sacris hereditas 872. 1
Σκύριον καὶ οὐκέτι Σύριον 942. 5
Sus Minervam 942. 20
Sutrium quasi eant 943. 15
Tam perit quam extrema faba 955. 10
Tyria maria conciet 994. 6
Vapula Papiria 998. 3
Ve victis 999. 10
Provocatio a dictatore ad populum quando cœpta 531. 2
Prusiæ filius cur monodos dictus 426. 7
Publici augures 688. 8
Publicii Malleoli 673. 15
Pudicitiæ plebeiæ sacellum 601. 15
Pueri 509. 6
Pueri patrimi et matrimi nuptiis adhibiti 564. 6
Pullarius 628. 1
Puls fabata 734. 7
Punicum bellum a Nævio versibus Saturniis scriptum 827. 4
Punicum genus libi 679. 14
Punicum vestis nomen 679. 16
Pusula panis 306. 1
Putare vites 320. 9
Puteal 832. 1
Puteoli, qualis præfectura 624. 9
Puticuli antiquissimum genus sepulturæ 684. 1
Pyrrhus rex Epirotarum 426. 8
Pythia 581. 16

Q.

Quadrans ratitus 719. 14
Quadrantal 672. 4
Quadrigæ fictiles in fastigio templi Jovis 721. 5
Quadrigæ in fornace auctæ quale prodigium 721. 8
Quadrigæ in mare jactæ 520. 16
Quadrigati nummi 296. 7
Quæstores paricidi 558. 4. 696. 9
Quartus quadrans 984. 8
Quercus arbor unde dicta 701. 16
Querquera febris cur dicta 702. 4
Quinctius dictator 984. 1
Quinquatrus minusculæ 421. 14
Quinquertiones 706. 8
Quintilius partes Romuli secutus 482. 3
Q. Fabius pullus Jovis cur dictus 676. 15
Quiriualia, stultorum feriæ dicta 911. 1
Quirinalis flamen 539. 2
Quirinus Romulus 204. 10
Quirites Romani 204. 11. 711. 9
Quirites Sabini 711. 9
Quispiam unde dictum 712. 9
Q. R. C. F. in fastis quid significet 698. 3
Q. S. D. F. in Fastis quid significet 700. 1

R.

R. R. in tabulis quid significet 716. 4
Rapta curia 490. 6
Rationes unde dictæ 719. 11
Rava, flava frumenta in spicis 724. 9
Ravilla 723. 15
Ravistellus 723. 9
Reate, qualis præfectura 625. 1
Reciniati mimi planipedes 725. 11
Recinium 725. 8
Reciperatio 726. 1

Redentruare in Saliorum exultationibus 728. 10
Redhibitur 731. 9
Regia unde dicta 737. 14
Regifugium in fastis quid 737. 1
Regina Flaminica sacrificans 321. 6
Regium in Gallia Cisalpina forum Lepidi 764. 7
Religiosum, sacrum et sanctum ut differant 743. 13. 744. 3
Remisso exercitu remittebatur augur 747. 18
Remora 747. 4
Remoria 749. 17
Remulcus 749. 12
Repages 751. 4
Resecratio quid 754. 10
Respondere 894. 4
Res scrupulosa 839. 16
Retæ 751. 10
Reticula recta sursum versum texta 738. 6
Reus promittendo; reus stipulando 763. 4. 7
Rex sacrificulus in conviviis supra omnes accubat 539. 3
Rheginum talentum 953. 3
Rhodii quotannis quadrigas soli consecratas in mare jaciebant 520. 15
Rhodium talentum 952. 11
Rhoma Æneæ neptis 776. 18
Rica, quid 766. 6
Riciniati histriones 536. 12. 725. 14
Robigus Deus 770. 10
Robus in carcere 771. 4
Robusti 771. 3
Roma in sex partes distributa 860. 2
Roma unde dicta 774. 11
Romæ nomen vetitum publicari 782. 1
Roma parilibus condita 558. 11
Roma Quadrata 692. 8
Romanenses negotiatores 189. 6
Romani cur Græci dicti ab Ennio 738. 16
Romani Quirites 204. 11
Romulus de Acrone prima spolia opima retulit 527. 11
Romulus et Romus filii Latini et Romes 778. 6
Romulus et Remus literis apud Gabios instituti 779. 11
Romulus instituit equiria in honorem Martis 238. 3
Romulus, Quirinus 204. 10
Rorans tempestas 44. 7
Rorarii 44. 5
Rosea campus in agro Reatino 784. 9
Rostrum buculæ 123. 1
Rudentes 772. 10
Rudiarii 772. 9
Rudiculum picatum 584. 3
Rudusculum 772. 2
Rufæ canes caniculæ immolabantur 144. 2
Runa 773. 5
Rupitiæ 790. 16
Rustica vinalia 784. 5. 792. 1
Rutabulum pro virilitatis parte 793. 3
Rutiliæ 793. 15

S.

S. litera Latinis pro aspiratione Græcorum 847. 4. 855. 10
Saburra 305. 4
Sacella conquirere, quid 832. 3
Sacella procurare 832. 3
Sacellum 832. 4
Sacellum Carmentæ 830. 17
Sacellum Pudicitiæ Plebeiæ 601. 15
Sacellum Mutini Tutini in Veliis 444. 11
Sacellum Quirini 711. 7
Sacellum Streniæ 799. 3
Sacena, dolabra 833. 14
Sacra idulia 798. 14
Sacra juventutis 344. 3
Sacra peregrina eorum ritu colebantur a quibus accepta 579. 3
Sacra popularia 610. 1
Sacra privata 673. 13
Sacra projecta 568. 10
Sacra publica 673. 13
Sacra seclusa 842. 16
Sacramentum 799. 10
Sacraria sepiebantur secespita 842. 5
Sacravienses et Suburanenses contendebant de capite equi Octobris 520. 3
Sacrificare 802. 16. 803. 3
Sacrificia ad arbores fulguritas 908. 16
Sacrificio Ceriali adhibita porca aurea et altera argentea 611. 13
Sacrificium canarium 793. 11
Sacrificium Gentis Claudiæ 662. 3
Sacrificium humanum quid 311. 1
Sacrificium pecunia fieri quid 567. 12
Sacrificium penetrale 575. 12
Sacrificium pro collegio Pontificum quinto quoque anno fieri solitum 145. 2
Sacrificium propter viam 661. 7
Sacrificium semoniæ Deæ, fiebat cum civis necabatur 939. 1
Sacrima 806. 16
Sacrum 798. 1. 7
Saga 806. 6
Sagæ 630. 12
Salacia Dea 806. 23

Salentini mense Januario equum vivum in ignem conjiciebant in honorem Jovis 520. 14
Salentini Cretæ et Illyrii 807. 16
Saliæ virgines conductitiæ paludatæ adhibebantur 808. 4
Saliares cœnæ 810. 1
Salinum in mensa ponere figulis cur religiosum 809. 1
Salius Arcas 809. 11
Salutis augurium 403. 4
Sam 131. 1
Sanctio 818. 5
Sanctum 818. 1
Sandix 818. 7
Sanqualis ales 61. 8
Sao ex Samothrace cum Ænea deos Penates Lavinium transtulit 809. 13
Sapa 122. 10
Sarmenta 822. 11
Sarpere 822. 12
Sarta tecta 823. 1
Saticulam colonia deducta 824. 16
Saturnalia, unicus dies 705. 3
Saturnia, qualis præfectura 625. 1
Saturnii qui dicti 826. 10
Saturnii versus 827. 3
Saturnius mons Capitolinus 826. 9
Saturno sacrificabant capite aperto 827. 7
Saturnus agrorum cultor 527. 1
Saxa Puilia 676. 6
Scæva bona et mala 829. 7
Scævola (Mucius) in circo combustus et in crepidine prope circum sepultus 492. 3
Scalæ Tarquiniæ 959. 6
Scapus libræ 357. 2
Scarum pollucere nefas 609. 1
Sceleratus campus 644. 19
Scensa pro Cœna 833. 20
Sceptrum per quod jurabant 264. 4
Scilicet, scis licet scias licet 931. 11
Scipio bellator 96. 1
Scirpeæ hominum effigies de ponte in Tiberim missæ 861. 5
Scirpo ratis, quid 836. 5
Scoparum certum genus sacrificiis adhibitum 242. 6
Scortes 837. 15
Scorteum 838. 1
Scraptæ mulieres 838. 9
Scriba navalis 459. 9
Scribam habere solebat, magistratus qui ludos faciebat 634. 3
Scribonianum puteal 832. 1
Scrutilus 886. 6
Scuta albesia 58. 2
Scutilum in pompa quid 841. 6
Scyrius 942. 8
Secespita 842. 9
Secunda collatio pro comparativo 518. 16
Segestria 218. 13
Segregare 30. 4
Sementinæ feriæ 175. 9
Semiplotia 605. 14
Semoniæ Deæ 938. 9
Sempronius Atratinus in circo combustus et in crepidine prope circum sepultus 492. 2
Senacula tria Romæ 847. 9
Senatores præteriti 632. 3
Senatum numerare consules cur jubebantur 497. 8
Senatus decretum ut differat a Senatus consulto 848. 12
Senis olim pro senex 933. 6
Senium 74. 5
Senticosa verba 850. 4
Sepeliebantur intra urbem qui pro repub. occubuerant 491. 8
Seplasia 899. 4
Septemtrio Deorum sedes 872. 8
Septenatrus Tusculanis 705. 8
Septimontium 853. 3
Sepulcra 123. 8
Sepulcra vino spargebantur 758. 20
Sepulcrum antiqui bustum dicebant 853. 7
Sepulcrum plenum tæniarum ut intelligendum 949. 8
Seræ 45. 2. 756. 15
Sergius Orata dictus 533. 6
Serpulæ 855. 9
Servius Tullius natus ex concubina 489. 1
Servus recepticius 725. 4
Sestertii bigati et quadrigati 859. 1
Sestertii aucti lege Flaminia 858. 8
Sestertius 984. 6
Sesunium 844. 9
Sexagenarii de ponte 860. 4
Sexatrus Tusculanis 705. 8
Sextarius 673. 3
Siciliens negotiatores 189. 7
Sicinius (T.) consul 491. 6
Sicinnius bellatus primus Rex sacrificulus 802. 13
Signa duodecim inter geniales Deos 287. 2
Silentio surgere 867. 10
Silentium in auspiciis quid 868. 4. 873. 2
Sili 867. 1
Silicem tenebant juraturi per Jovem 349. 5
Silicernium, farcimen 868. 11
Sillii P. et M. Tribuni plebis 672. 1

Simpulatrices mulieres 871. 8
Sinciniam 871. 12
Situlus barbatus 455. 3
Socordia 511. 15
Sodes 931. 11
Solemne 882. 2
Solla, alvei 880. 13
Solla sternere 880. 14
Sollaria Babylonica 880. 15
Solida 879. 6
Solida sella sedere in auspiciis necesse 877. 13
Solisternium habere 880. 15
Sollers 879. 5. 882. 6
Sollistimum 881. 6
Solliferrea tela 879. 4. 882. 1
Sonivium tripudium 883. 6
Sontica cansa 883. 13
Sonticus morbus 335. 8. 883. 20
Sorbitio apud Cæcilium quid 849. 9
Sorctus participium a surrigere 941. 12
Sororium tigillum 885. 6
Sors Dei responsum 886. 1
Sortiri provincias 556. 10
Spectacula sedilia 275. 1
Spectio et nuntiatio, quid et quibus magistratibus datæ 889. 1
Speculator ab exploratore ut differat 251. 2
Specus fœminine 890. 10
Spicæ ferebantur in sacrarium Cereris 270. 1
Spicio 104. 3
Spicus 892. 8
Spina alba nuptiis auspicatissima 564. 7
Spolia opima 526. 4
Spolia Opima manipularis miles referre poterat 527. 14
Spolia Opima non omnia in ædem Jovis ponebantur 527. 14 Jano et Marti etiam consecrabantur 528. 3
Spondere pro dicere 894. 7
Spurio patre nati, nothi cur dicti 489. 1
St addebant vocibus per l incipientibus 903. 5
Statuæ Cinciæ locus Romæ 780. 11
Stella lætum et prosperum significabat 898. 1
Stellatinus campus 898. 7
Stercus ex æde vestæ in Clivum capitolinum deferebatur 700. 5. 898. 11
Stipa 900. 1
Stipendia militum quando cœpta 641 6
Stipendium sesquiplex 637. 3
Stips data ludis Apollinaribus 83. 2
Stiria 902. 11
Stirps, masculine 398. 4
Stlata 903. 5
Stlembus 903. 11
Strigæ 905. 5
Stroppi Castoris 907. 5
Strues 263. 11
Struferctarii 263. 12
Strufertarios 908. 16
Strupearia dies festus Faliscorum 907. 10
Struppus pro magistratu publico 910. 10
Stutomellum 561. 5
Subare 930. 7
Sublices 918. 3
Subsidia e militibus qui stipendia e meruerant et locum tamen retinebant in exercitu 920. 12
Subsidium 631. 2
Subsolanei 922. 1
Subucula genus libi 922. 11
Sub vineam jacere 914. 4
Sub vitem hastas jacere 914. 11
Sub vitem præliari 914. 14
Sub vos placo in precibus 914. 20
Suculæ 926. 12
Sue plena Telluri fiebat 603. 12
Suessula, qualis præfectura 624. 10
Suffetes 412. 7
Suffitio 84. 10. 247. 1
Suffragia ferebant per pontem 861. 23
Sulcus primigenius 639. 3
Sulla unciarium legem tulit 1016. 1
Sulpicius Rufus 494. 1
Sulpicius Saverrio Pyrrhum vincit 545. 14
Supellectilis, pro supellex 933. 6
Supercilia in tutela Junonis 933. 12
Supersolanei 922. 2
Supparum et suparum et supparus velum minus 864. 5
Supparum velum omne 936. 3 puniceum vestimentum 936. 3 stola crucis 937. 1
Supplicationes fiebant antequam bellum susciperetur 487. 5
Supplicia de verbenis sumpta 938. 6
Supplicia pro pœnis unde dicta 939. 7
Supplicium a suppliciis ut differat 939. 8
Surius 942. 1
Sutorium atrium 987. 7
Sutrini, qui municipes 438. 5
Suus heres 447. 2
Sycomorus 796. 12
Sycophantæ 945. 7
Syracusanum talentum 953. 2

T.

T pro S 466. 16

Tabellarii 947. 3
Tabernacula 47. 11. 185. 4
Tabernæ novæ, quinque et septem dictæ 603. 4
Tabernariæ fabulæ togatæ dictæ 976. 2
Tæpocon scribendi genus 950. 7
Tages disciplinam aruspicii Etruscis dedit 951. 4
Talassio, quasillus 952. 4
Talentum 952. 10
Tam pro tamen 954. 14
Tanaquil uxor Tarquinii prisci postea Gaia Cæcilia dicta 284. 1 summa lanifica 284. 3
Tangere, furari 951. 1
Tappes, tappete, et tappetus 957. 12
Tarpeiæ virginis effigies in æde Jovis Metellina 958. 6
Tarpeius (L.) 829. 3
Tatius rex Sabinorum 63. 2
Tatius occisus Lavinii 959. 12
Tauræ, ταυραὶ vaccæ 960. 5
Tauri et Verbenæ in sacris quid 960. 8
Tauricana 379. 12
Taxatores scenici cur dicti 962. 5
Tectum pectinatum 565. 14
Tela 91. 2
Temerarium tributum 983. 4
Temo pro plaustro 852. 1
Tempestas pro tempore 336. 7
Templum 419. 3
Templum bonæ Deæ 842. 7
Templum Libertatis in Aventino 357. 1
Templum pro tigno 964. 10
Tenitæ Deæ 964. 12
Tensa ex ebore et argento 964. 16
Tentipellium pro tectorio 965. 11
Terentius scriba 496. 14
Terentius (L.) Tusci vici magister 865. 2
Terentum locus in extremo Martio campo 805. 4. 966. 2
Teredes flumen 966. 12
Termini fanum nequitum exaugurari 478. 16
Terripavium, tripudium 677. 10. 17
Tertia collatio pro superlativo 518. 10
Tertio quarto ut differant a Tertium quartum 968. 2
Teruncium 488. 4
Testamentum internecivum 337. 3
Testamentum in procinctu 647. 4
Testamentum procitum 647. 9
Testilari 970. 5
Theatrum Marcelli 519. 10
Theatrum Pompeii 519. 11
Themis hominibus præcipiebat id facere quod fas esset 970. 9
Thymbræus mons in agro Trojano 971. 10
Tiberius Silvius rex Albanorum 59. 6
Tibiæ dextræ 220. 12
Tibicines Minervam colebant 422. 1
Tiburtes, qui municipes 438. 3
Tifata 972. 6
Titius 523. 1
Toga picta 592. 7
Toga virili cur mulieres utebantur in luctu 725. 9
Togatæ fabulæ prætextatæ et tabernariæ 975. 9
Togis incincti pugnabant antiqui 236. 8
Tongitio vox Prænestinorum 977. 4
Tonsillæ 976. 8
Trachali, maritimi homines Ariminenses 982. 9
Transfuga 581. 2
Trepidatio 983. 1
Triatrus Tusculanis 705. 7
Triambi terni in proscenio loquentes 312. 2
Triarii in tertia acie 921. 3
Tribuni Rufuli a consule facti 786. 15
Tribunus primanus 638. 12
Tribus curiæ dictæ 149. 1
Tribus Crustumina 195. 8
Lemonia 354. 4
Lucerum 361. 7
Oufentina 548. 8
Papiria 555. 14
Pinaria 609. 14
Pontina 609. 11
Popillia 609. 12
Pupinia 679. 22
Quirina 709. 9
Romulia 781. 10
Sabatina 795. 1
Scaptia 830. 8
Stellatina 898. 5
Suburana 924. 5
Succusana 560. 8
Titiensis 973. 5
Tromentina 985. 7
Tribus Urbanæ, Collina, Esquilina, Palatina, Suburana 1017. 7
Tricenariæ cærimoniæ 217. 3
Triens tertius quid significet 983. 12
Triones 851. 5
Tripudium 881. 7
Tritum 47. 5
Triumviri: M. Valerius Corvus Junius Scæva, P. Fulvius Longus 825. 1
Trossulum oppidum 986. 1
Trua 80. 5
Trulla 107. 4
Trygetus, vindemia 986. 5
Tubæ in templis 842. 6
Tubæ agna lustrabantur 987. 4

Tubarum lustratio ex Arcadia advecta 987. 8
Tubicines sacerdotes 987. 1
Tuditanus unde dictus 988. 5
Tullius Hostilius rex 492. 5
Tumultus 990. 3
Tunica palmata 593. 4
Tunica patagiata 561. 9
Turdelæ sive, Turdelli locus Romæ 377. 1
Turris in re militari 856. 3
Turris Mamilia 379. 22. 520. 4
Tusci, unice studiosi sacrificiorum 992. 1
Tuscorum lingua 93. 1
Tusculani, qui municipes 437. 10
Tusculum 991. 13
Tuscus rex Herculis filius 991. 12
Tutela in navi quid 243. 3
Tyranni 991. 11
Tyrrhenia Æneæ conjux 775. 6

V.

V pro G 264. 14
Vafellus 63. 5
Valerii, Salvii, Statorii in delectu censuve cur primi nominati 347. 3
Valerio Dictatori, et ejus posteris locus in Circo datus honoris causa 846. 4
Valerius (P.) Consul plebeios adlegit in numerum Senatorum 708. 23
Valerius Lævinus a Pyrrho victus 545. 12
Valerius Lævinus in Circo combustus et in crepidine prope Circum sepultus 492. 1
Valerius Poplicola campum Tarquinii Marti consecravit 805. 1
Valga savia 997. 2
Vallicula 186. 3
Vari 997. 8
Varro bello piratico navalem coronam adeptus 458. 13
Vasa picata 562. 6
Vecterrannia prima noverca 493. 5
Veiarii 1001. 10
Vela linea in crucem expansa 937. 2
Velabra, vanni 241. 3
Velati 44. 3. 1001. 17
Veliæ, pars montis Palatini 444. 11
Velum mendicum 409. 8
Venafrum, qualis præfectura 624. 12
Venenum cervarium 981. 16
Venus pro oleribus 188. 2
Verba nupta 502. 8
Verginius Tricostus in Circo combustus, in crepidine prope Circum sepultus 491. 10
Ver sacrum 379. 4. 1002. 14
Vernæ pro Romanis 1004. 3
Versus Janvalii, Junonii, Minervii 106. 3
Vesperna 127. 12
Vespilones 1006. 3
Vestæ sacerdotes sex 859. 13
Vesta pilæ forma 785. 3
Vesta stata mater 896. 15
Vestales quomodo muriem faciebant 440. 4 aqua jugi, non quæ per fistulas veniebat, utebantur 441. 6
Vestales verberibus afficiebantur a Pontifice si ignis interstinctus esset 313. 10
Vestales probi insimulatæ Sacerdotio exauctoratæ vivæ defossæ 644. 15
Vestimenta recta ominis causa facta 727. 8. 738. 6
Vestimentum album prætextum quadrangulum oblongum de velo capitis 928. 6
Vestimentum quadratum fimbriatum 765. 4
Vestis et vestimentum ut differant 1007. 1
Veturius (P.) Geminus in Circo combustus et in crepidine prope Circum sepultus 492. 2
Veturius (P.) Legatus 468. 9
Vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor quando dicebatur 406. 5
Via Appia 331. 13 Ardeatina 762. 9 Asinaria 762. 11 Cassia 141. 9 Flaminia 269. 8 Latina 762. 11 Ostiensis 609. 4 Sacra 798. 9 Salaria 807. 10
Viæ publicæ et privatæ 1010. 4
Vicini prætextati 821. 1
Vicorum tria genera 1008. 15
Vicus Jugarius 856. 15 Patricius 564. 3. 852. 15 Sceleratus 833. 8 Sobrius 875. 12 Tuscus 992. 5
Vidua materfamiliæ dici non poterat 399. 2
Vigesima auri puri, probi, profani in manumissione servi 394. 7
Vimina 1010. 11
Viminalis porta 452. 12
Vindicia singulariter 1013. 8
Vindiciæ glebæ ex fundo allatæ 1013. 6
Vindicias sumere rei jubebantur superstitibus præsentibus 935. 2
Vinum rorarium 783. 7
Vinum spurcum 894. 12
Vinum sublestissimum 916. 11
Violarii 268. 1
Viræ querquetulanæ 703. 6

Virgo sacrificans 91. 3
Viri in essedo sedentes cum uxoribus a magistratibus descendere non cogebantur 401. 6
Vita vecticularia 1000. 7
Viviradix arbor 881. 8
Umbræ pro tabernaculis 1015. 5
Vocabula omnia x litera finita per declinationes obliquorum syllabam accipiunt 933. 8
Volatices mulieres 906. 1
Volcanal supra comitium 897. 3
Volites 48. 2
Volsinus rex Illyricos in Italiam duxit 571. 17
Volturnalis sacerdos 1017. 5
Volturnus Deus 1017. 4
Vota nuncupata 500. 17
Uragus, orcus 537. 11
Urvum aratri 1017. 11
Ustrina 123. 7
Vulturius 61. 9
Vulturnum, qualis præfectura 624. 9

Z.

Zeusis pictor risu mortuus 593. 7

INDEX

AUCTORUM OMNIUM

QUI A FESTO CITANTUR, ITEM CARMINUM, FŒDERUM, LEGUM ET ALIORUM MONUMENTORUM.

Prior numerus paginam, posterior paginæ lineam indicat.

Ælius 210. 5. 416. 10. 418. 4. 503. 6. 646. 1. 734. 4. 875. 12. 998. 9
Ælius in duodecimo significationum verborum 977. 3
Ælius in explanatione carminum Saliarium 425. 7
Ælius Gallus 435. 15. 471. 7. 480. 6. 491. 1. 580. 13. 588. 16. 614. 13. 684. 8. 726. 3. 740. 5. 744. 8. 774. 7. 798. 1. 848. 12. 853. 7. 875. 7. 902. 6
lib. i. significationum quæ ad jus pertinent 617. 1
lib. ii. significationum verborum quæ ad jus pertinent 811. 5. 980. 9
Ælius Stilo 386. 7. 426. 10. 460. 7. 469. 8. 503. 13. 512. 17. 538. 2. 586. 1. 613. 8. 803. 5. 808. 6. 818. 2. 883. 10. 922. 13. 957. 1. 977. 3. 1010. 1
Afranius 93. 3. 179. 6. 443. 2. 509. 11. 793. 15. 876. 14. 901. 1. 937. 3. 957. 2. 974. 5. 982. 1. 994. 5
in Abducta 850. 3
in Brundisina 806. 1
in Consobrinis 964. 6
in emancipato 746. 10
in Epistola 704. 8. 719. 2. 887. 6. 926. 2
in Ida 590. 4
in materteris 451. 1
in Privigno 654. 18. 863. 5
in Prodito 747. 2
in Promo 965. 8
in Repudiato 752. 8. 862. 2
in Simulante 500. 1
in Suspecta 499. 24
in Virgine 425. 3. 934. 14. 989. 1
in . . . 747. 16
Agathocles Cyzicenarum rerum conscriptor 776. 15
Alcimus 775. 6
Alfius libro primo belli Carthaginiensis 379. 20
Annius 981. 14
Annius (T.) Luscus in ea quam dixit adversus Tib. Gracchum 825. 12
Antigonus, Italicæ historiæ scriptor 776. 3
Antistius Labeo 427. 15. 524. 11. 573. 13. 610. 1. 620. 2. 676. 7. 748. 7. 839. 10. 841. 18. 852. 5. 910. 12
in libro de officio auguris 748. 9
in libro juris Pontificii 916. 3
in commentario juris pontificii 467. 6. 665. 1
lib. ix. de jure pontificali 647. 20
lib. x. commentarii juris pontificii 894. 16
lib. xi. de jure pontificio 670. 2
in commentario xv. Juris Pontificii 875. 1
Antonius Cnipho 720. 4
Apollodorus in Euxenide 775. 4
Apollonius 476. 14
Appius Claudius 542. 20
Appius Pulcher 748. 5. 883. 6
in libro auguralis disciplinæ 881. 6

Appii sententiæ 911. 13
Aristarchus interpres Homeri 476. 12
Aristophanes Grammaticus 413. 2
Arrius 981. 13
Artorius 646. 2. 965. 6. 978. 6
Asinus Capito 388. 2
Ateius Capito 473. 6. 611. 11. 662. 3. 763. 8. 873. 1. 898. 1
in libro vi. pontificali 433. 7
Ateius Philologus 460. 6. 503. 11. 907. 5. 988. 7. 995. 5
in libro Glossematorum 518. 19
Atellani antiqui 837. 13
Atta in . . . 675. 5
Attius qui et Accius 695. 8. 753. 8. 756. 19. 887. 9. 955. 8. 999. 1
in Amphitruone 730. 13. 854. 18
in Andromacha 932. 12
in Bacchis 547. 3. 901. 7
in Chrysippo 771. 15. 934. 4
in Diomede 484. 8
in Helenibus 424. 1. 644. 6
in Io 979. 9
in Menalippo 494. 4. 643. 4. 722. 6. 771. 13
in Neoptolemo 719. 4. 950. 3. 976. 5
in Œnomao 499. 22
in Philocteta 970. 2
in Phinidis 978. 4
annalium xxvii. 414. 11
Aufustius 287. 9
Augurales libri 554. 3. 788. 1. 823. 5. 889. 1

C.

Cæcilius 109. 8. 654. 17. 712. 14. 850. 7. 949. 8. 986. 3
in Æschrione 532. 14
in Æthrione 499. 25. 850. 7
in Anagnorizomene 932. 13
in Androgyno 949. 8
in Andronico 904. 4
in Carine 745. 13. 896. 4
in Davo 644. 8
in epistola 390. 3
in Gamo 981. 17
in Hymnide 481. 2. 648. 13. 840. 8
in Hypobolimæo 724. 3. 904. 3. 989. 2
in Hypobolimæo Cherestrato 494. 6
in obolostate 869. 4
in pugile 481. 5
in Triumpho 924. 12
Cæsar (C.) in commentariis 502. 2
Calidius, in Oratione in Q. Cæcilium 927. 10
Callias Agathoclis Siculi qui res gestas conscripsit 777. 10
Cannius, sive Canius 1007. 4
Carmen antiquum 269. 5
Carmen Augurale 858. 1. 883. 5
Carmen Cn. Marcii vatis 474. 8
Carmen Nelei 499. 15. 906. 5. 911. 11. 979. 1
Carmina Saliaria 105. 4. 399. 15. 550. 2. 576. 6. 586. 1. 597. 9. 620. 12. 658. 2. 858. 1. 883. 5. 911. 11
Cato, M. Porcius 53. 12. 61. 6. 99. 2. 163. 4. 168. 3. 175. 1. 262. 3. 264. 14. 273. 3. 278. 2. 282. 3. 350. 6. 371. 8. 10. 376. 15. 416. 4. 418. 2. 428. 12. 432. 7. 438. 11. 457. 4. 474. 12. 504. 4. 568. 13. 589. 6. 597. 1. 626. 14. 643. 14. 649. 7. 665. 3. 677. 22. 726. 7. 908. 6. 940. 14. 1000. 8. 1002. 20. 1007. 6. 9. 1014. 8. 1015. 4. 1016. 4. 1017. 6
adversus Marcum Acilium quarta 573. 16
contra Annium 934. 13
contra Oppium 692. 5
de magistratibus vitio creatis 475. 1
de feneratione legis Juniæ 663. 13
de potestate tribunitia 475. 16
de re A. Atili 884. 4
de spoliis ne figerentur nisi quæ de hostibus capta essent 757. 9
in commentariis Juris civilis 433. 10
in consulatu 405. 9
in dissertatione consulatus 728. 3
in dissuadendo legem quæ postea relicta est 874. 1
in dissuasione de rege Attalo et de vectigalibus Asiæ 613. 10
in ea adversus x. homines 478. 1
in ea quæ est contra Cornelium apud populum 753. 10
in ea quæ est de conjuratione 638. 2
in ea qua legem Orchiam dissuadet 578. 12
in ea quam habuit apud equites 532. 6
in ea quam habuit ne quis consul bis fieret 365. 8
in ea quam scripsit 560. 7. 9. 473. 14. 627. 1
in ea quam scripsit ædiles plebis sacrosanctos esse 804. 3
in ea quam scripsit cum edissertavit Fulvii nobilioris censuram 762. 7
in ea quam scripsit cum proficisceretur in Hispaniam 465. 11
in ea quam scripsit de L. Veturio, &c. 896. 9
in ea quam scripsit in M. Cœlium si se appellavisset 453. 9. 643. 17. 888. 3
in ea quam scripsit de suis virtutibus

contra Thermum 534. 4. 538. 3. 638. 14. 752. 3
in ea quam scripsit L. Furio 1013. 2
in epistola ad 389. 12
in epistolarum 623. 13
in lib. de re militari 579. 13. 647. 17. 659. 17. 856. 1. 913. 7
in M. Cæcilium 158. 2
in oratione de auguribus 644. 14
in oratione de fundo oleario 676. 11
in oratione in Q. Sulpicium 457. 4
in oratione quam habuit de indigitibus 855. 4
in oratione qua egit de signis et tabulis 729. 11
in oratione quam scripsit ad lites Censorias 559. 7. 581. 11
in oratione quam scripsit de 573. 5
in oratione quam scripsit de sacrilegio commisso 656. 8
in Q. Thermum 719. 8
in Q. Thermum de x. hominibus 512. 8. 799. 12 Ibi Cato Thermum accusabat quod decem homines liberos interfecisset
in Pœnorum quarto 412. 6
in suasione legis voconiæ 724. 13
in suasione ne legi Orchiæ derogaretur 511. 17
Originum libro primo 478. 15. 534. 8
lib. ii. 918. 15
lib. iii. 540. 1
lib. iv. 395. 3
lib. vii. 5431. 2. 791. 6. 843. 5
pro C. . . . 903. 2
pro L. Cæsetio 931. 7
Cato Catonis nepos 372. 4
Catullus 605. 17
ad coloniam 938. 2
de Berecynthia et Atti 716. 10
Cephalon Gergithius 774. 11
Cincius Alimentus 288. 1. 435. 8. 449. 3. 458. 1. 460. 6. 491. 4. 503. 6. 512. 18. 667. 18. 734. 1. 872. 13. 987. 11. 1013. 6
in libro de comitiis 564. 1
in lib. de consulum potestate 636. 3
in lib. de verbis priscis 727. 7. 772. 3. 833. 16
in lib. fastorum 737. 3
in lib. de officio jurisconsulti 916. 3
in lib. ii. de officio jurisconsulti 500. 13. 817. 11
in lib. ii. Mystagogicon 984. 3
Cicero 515. 1. 957. 9. 969. 7
lib. i. de oratore 784. 3
lib. i. de gloria 529. 20
in lib. de universitate 480. 2
in Pisonem 851. 1
lib. i. in Verrem 733. 5
lib. iv. in Verrem 751. 2
lib. ii. Philippicarum 786. 13
pro domo ad Pontifices 690. 16
Cloatius Verus 512. 17. 544. 1. 591. 6. 803. 5. 875. 12. 922. 13
in libris sacrorum 425. 5
Commentarii augurales 819. 1
Commentarii sacrorum Pontificalium 728. 6
Commentarius sacrorum 377. 11. 471. 7. 960. 8
Cœlius historiarum lib. 518. 15
lib. vii. 979. 6
pro se apud populum 540. 2
Cornelius 840. 4
Cornificius 418. 8. 455. 10. 503. 5. 535. 14. 542. 2. 686. 1. 732. 1. 953. 4
Corvinus pro Liburnia 948. 1
Critolaus 809. 13
Curiatius 418. 2. 449. 1. 503. 5. 991. 4

D.

Diocles Peparethius 778. 9

E.

Edictum Prætoris 615. 4
Ennius 65. 5. 81. 2. 91. 9. 115. 9. 182. 6. 7. 191. 1. 192. 1. 4. 207. 17. 209. 5. 285. 7. 344. 5. 350. 7. 359. 5. 404. 4. 405. 3. 414. 5. 415. 4. 7. 10. 423. 18. 433. 5. 442. 7. 444. 8. 461. 1. 506. 3. 5. 509. 2. 511. 8. 515. 9. 545. 3. 650. 12. 15. 674. 10. 675. 1. 694. 1. 722. 5. 728. 5. 732. 8. 738. 16. 749. 6. 760. 4. 768. 1. 811. 3. 823. 9. 836. 3. 852. 1. 863. 1. 865. 6. 883. 15. 886. 17. 19. 893. 7. 901. 9. 923. 3. 931. 12. 934. 3. 942. 18. 954. 16. 959. 9. 967. 10. 11. 977. 5. 979. 10. 981. 13. 984. 10. 993. 11. 1001. 15. 1014. 15
Ennius in Annalibus 938. 1
lib. i. annal. 533. 3. 585. 13. 746. 1. 824. 1. 886. 11. 903. 16. 931. 17
lib. ii. 482. 9. 695. 12. 768. 3. 976. 6. 987. 11
lib. iii. 650. 7. 882. 15. 886. 12
lib. iv. 709. 4
lib. v. 515. 11
lib. vi. 469. 1. 837. 10. 902. 3. 932. 11
lib. vii. 701. 3. 824. 3. 886. 13. 977. 8

lib. viii. 513. 3. 515. 12
lib. x. 481. 8
lib. xi. 588. 14. 769. 3. 886. 14
lib. xii. 698. 1
lib. xvi. 469. 2. 650. 15. 697. 15. 709. 6. 738. 10. 892. 2. 996. 3
lib. xviii. 513. 2
in Achille 915. 14
in Achille Aristarchi 656. 15
in Ajace 989. 9
in Alexandro 686. 1. 904. 1. 950. 2
in Andromacha 840. 2
in Andromeda 696. 4. 1017. 10
in Asota 977. 10
in Cresphonte 696. 3. 731. 2
in Erectheo 475. 3
in Hectoris lytris 731. 3
in Iphigenia 506. 7
in Telamone 511. 8
in Telepho 445. 10
in Thyeste 519. 4
Euhemerus 943. 2

F.

Fabius pictor 676. 7
Fœdus Gabiorum cum Romanis 165. 2
Fœdus Latinum 454. 2

G.

Galatas scriptor 778. 3
Glossematorum scriptores 460. 8
Gracchus 580. 4 de legibus a se promulgatis 547. 8
in ea, quæ est de lege Minucia 546. 5
in ea, quam conscripsit de lege Pr. Ennii et peregrinis 760. 1
in ea, qua usus est cum circum conciliabula iret 618. 17
in oratione in P. Popilium posteriore 398. 2
in P. Popilium 516. 10
Granius 766. 14

H.

Hesiodus 322. 7
Hippocrates medicus 103. 1
Historiæ Cumanæ compositor 776. 5
Homerus 475. 11. 491. 3. 502. 18
Hostius in belli Histrici libro 829. 10
in belli Histrici lib. 969. 6

I.

Incertus historiarum scriptor 952. 6
Julius in Adrasto 660. 10

L.

Lælius, C. Lælius in ea quam pro se dixit 826. 2
pro se apud populum 511. 13
Lembus Heraclides 777. 15
Licinius Imbrex 513. 4
Leges duodecim tabularum 441. 11. 454. 1. 469. 14. 569. 11. 614. 5. 698. 1. 717. 7. 790. 16. 816. 9. 822. 13. 883. 10. 908. 8. 940. 9. 953. 7. 972. 10. 996. 6. 1013. 11
Leges Laurentium 91. 4
Leges Numæ 61. 11. 517. 5. 527. 20. 558. 7. 572. 13. 720. 8. 763. 11
Lex annaria 78. 3
Lex censoria 650. 17
Lex L. Papirii Tribuni 800. 9
Lex rivalicia 866. 1
Lex Romuli et Tatii 605. 2
Lex Servii Tullii 605. 4
Lex Siliorum 672. 1
Lex tribunicia prima 797. 13
Lex unciaria 1016. 1
Livius Andronicus 38. 7. 75. 15. 209. 1. 217. 1. 230. 12. 292. 3. 519. 2. 647. 11. 706. 8. 732. 13. 881. 13. 901. 16. 902. 2. 910. 5. 941. 11. 995. 7
in centauris 588. 14
in gladiolo 570. 5
in Lydio 833. 18
in Odyssea veteri 473. 8. 478. 4. 485. 9. 525. 1. 979. 14
in primo 696. 12
in Virgo 484. 9
Lucanus 109. 12
Lucilius 120. 9. 140. 1. 195. 2. 218. 9. 284. 6. 380. 5. 392. 2. 405. 2. 419. 9. 477. 5. 487. 17. 569. 7. 586. 15. 570. 6. 599. 14. 675. 2. 700. 8. 702. 11. 707. 7. 722. 15. 729. 2. 8. 747. 6. 15. 765. 1. 771. 18. 788. 8. 822. 1. 840. 12. 865. 9. 881. 11. 888. 1. 895. 6. 903. 11. 910. 1. 914. 15. 18. 941. 6. 951. 2. 956. 2. 971. 1. 1004. 14. 1013. 4. 1014. 13
satirarum lib 888. 1
lib. ii. 484. 14
Lucretius 209. 5. 425. 11. 513. 6. 548. 10. 556. 8. 580. 2. 697. 3. 830. 3. 1005. 8

lib. ii. 471. 12. 806. 2. 987. 12. 996. 5
lib. iv. 480. 12
lib. v. 919. 15

M.

Manilius 861. 6
Marcius vates 482. 7
Martialis 1006. 4
Messala, Valerius 855. 12. 894. 11
in explanatione auguriorum 396. 2
in explanatione duodecim tabularum 568. 9. 699. 12. 817. 12. 989. 3
in libro de dictis involute 817. 13

N.

Nævius 60. 2. 82. 4. 115. 8. 124. 3. 176. 11. 188. 32. 56. 9. 499. 17. 559. 12. 575. 19. 584. 2. 587. 11. 598. 4. 626. 1. 790. 6. 793. 3. 806. 16. 818. 8. 883. 12. 911. 14. 918. 7. 932. 5. 974. 3. 979. 2
in Hariolo 539. 14
in Lupo 730. 10
in Lycurgo 512. 11
in Nautis 936. 4
in satyra 704. 2
in Tarentilla 40. 12
in carmine belli Punici 704. 1
in belli Punici libro 820. 6. 918. 7. 936. 4
Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo 847. 10
Nonius 954. 15
in duobus dossenis 964. 2
in Funere 964. 3
in Macchoeo 481. 3
in Phœnicis 836. 5
in Pico 793. 2
in Surdo 964. 4

O.

Opilius Aurelius 210. 5. 271. 9. 425. 9. 466. 14. 470. 16. 491. 1. 503. 12. 702. 7. 720. 1. 817. 1. 818. 1. 844. 8. 893. 10. 957. 1. 969. 1. 971. 2. 996. 9. 1007. 7
Oppius 537. 15
Ovidius 807. 1

P.

Pacuvius 254. 7. 286. 2. 322. 9. 391. 3. 429. 12. 512. 7. 604. 3. 657. 5. 729. 3. 752. 12. 807. 5. 876. 11. 893. 6. 979. 12. 982. 4. 999. 2. 1005. 1
in Antiopa 980. 5
in Armorum judicio 724. 10. 756. 16. 757. 3. 981. 7
in Atalanta 863. 6. 1016. 11
in Chryse 891, 1
in Duloreste 890. 6
in Hermiona 734. 13. 951. 8
in Iliona 582. 6. 753. 2. 1016. 10
in Medo 547. 1. 655. 10. 934. 11. 978. 3
in Niptris 854. 10. 920. 9
in Teucro 582. 11. 655. 13. 727. 1. 731. 5. 824. 9. 951. 7
Panurgus Antonius 499. 19
Paulus Apostolus 109. 5
Platon 888. 8
Plautus 61. 7. 77. 6. 98. 1. 109. 2. 116. 12. 125. 1. 126. 3. 134. 9. 141. 5. 158. 8. 162. 3. 164. 4. 172. 12. 180. 6. 181. 2. 183. 9. 187. 7. 189. 9. 192. 6. 194. 6. 195. 4. 204. 5. 205. 3. 215. 8. 224. 10. 233. 9. 266. 4. 295. 4. 296. 1. 302. 9. 315. 9. 324. 8. 331. 2. 332. 3. 333. 9. 391. 8. 435. 9. 441. 16. 455. 17. 456. 5. 460. 1. 479. 2. 499. 20. 516. 5. 521. 7. 16. 18. 562. 4. 577. 10. 578. 16. 583. 8. 631. 4. 652. 1. 656. 3. 675. 3. 684. 12. 686. 3. 723. 8. 735. 13. 756. 4. 802. 2. 834. 15. 886. 8. 891. 9. 892. 12. 910. 4. 913. 1. 922. 16. 925. 13. 942. 11. 944. 4. 963. 4. 973. 3. 980. 14. 1002. 5. 1006. 7. 1014. 5
in Artemone 467. 1. 724. 2. 935. 3
in Asinaria 531. 9
in Astraba 727. 4. 920. 10
in Aulularia 501. 8. 618. 12. 723. 3. 836. 4. 963. 15
in Bacchidibus 452. 5. 457. 1
in Carbonaria 891. 9
in Casina 188. 8. 476. 2. 499. 20. 747. 1. 786. 1
in Cistellaria 1001. 3
in Condalio 643. 7
in Curculione 467. 4. 521. 19. 570. 2. 692. 3. 897. 13. 998. 12
in Dyscolo 502. 9
in Epidico 601. 2. 723. 12
in Feneratrice 998. 6
in Frivolaria 469. 4. 702. 10. 885. 1.

904. 11. 921. 4. 931. 4
in Hortulo 913. 11
in Menæchmis 697. 12. 769. 17
in mercatore 854. 7
in Milite glorioso 934. 8. 997. 1
in Mostellaria 460. 13
in Nervolaria 424. 3. 457. 3. 518. 11. 545. 18. 649. 1. 916. 11
in Parasito pigro 460. 12
in Persa 884. 9
in Phasmate 469. 16. 934. 10
in Pseudolo 451. 4. 484. 6. 521. 10. 653. 1. 697. 13. 940. 7. 991. 1
in Rudente 385. 6. 802. 5. 931. 5
in Satyrione 144. 6. 478. 13. 767. 19
in Site litergo 997. 3
in Syro 926. 4. 975. 8
in Trinum 747. 5
in Truculento 460. 14
Polemon 809. 10
Pompeius Sextus 499. 5
Pomponius 796. 12
in Adelphis 899. 5
in decima 964. 1
in Fullonia 936. 1
Pontificum libri 445. 5. 527. 17. 969. 3
Precatio auguralis 891. 10

Q.

Quintius Atta 97. 6

R.

Rituales Etruscorum libri 769. 5

S.

Sallustius in Catilina 947. 6
Sallustius lib. i. historiarum 511. 15
lib. iv. 918. 11. 947. 8
Santra 210. 6. 503. 3. 541. 12. 702. 8. 711. 4. 893. 3
libro secundo de antiquitate verborum 501. 3. 725. 12
Scævola 587. 6
Scævola (Q.) Mucius 473. 5
Scipio Æmilianus ad populum 417. 7
alibi 729. 6
in ea oratione, quæ est de imperio D. Bruti 618. 16
in oratione quam scripsit postquam ex Africa rediit 701. 3
cum pro æde Castoris dixit 754. 4
Servilius (P.) augur 898. 2
Servius filius 436. 6
Servius Tullius in descriptione centuriarum 643. 10
descriptione classium 648. 6
Sinnius Capito 426. 11. 458. 5. 469. 13. 477. 4. 499. 9. 504. 6. 550. 3. 714. 1. 14. 767. 8. 796. 1. 813. 7. 821. 8. 862. 1. 864. 5. 938. 8. 964. 16. 998. 3
in eo quem de reo inscribit 763. 16
Sisenna 406. 5
Sisenna (Cornelius) Historiarum libro quarto 840. 4
Sulpicius Servius 535. 5. 569. 12. 615. 13. 1013. 8
in oratione pro Aufidia 447. 3
Sulpicius Galba 767. 9
Sulpicius Rufus 817. 1

T.

Tarquinius in libro quem inscripsit de 719. 14
Terentius 38. 8. 78. 9. 173. 1. 284. 15. 669. 3. 845. 10
in Adelphis 655. 11
in Andria 876. 9
in Heautontimorumenon 837. 9
in Phormione 791. 1. 837. 8. 957. 7. 998. 10
Titinius 135. 1. 427. 7. 513. 9. 565. 3. 569. 19. 581. 8. 760. 2. 924. 17. 925. 16. 954. 17. 965. 2. 1008. 13
in Barathro 882. 12
in fabula Quinta 544. 4
in Prilla 838. 12
in Setina 431. 4. 539. 12. 732. 13
Turpilius in Demetrio 469. 17. 957. 13

V.

Valerius Flaccus 786. 12
Valerius Valentinus in jocoso carmine 958. 2
Valgius 844. 4
Varro 200. 3. 239. 6. 431. 7. 527. 14. 611. 14. 782. 2. 795. 4. 819. 8. 943. 2. 961. 5. 992. 10. 998. 10
in libro antiquitatum primo 441. 12. 773. 2
in libris de vita populi Romani 740. 12
lib. i. Epistolicarum quæstionum 432. 1

lib. v. Epistolicarum quæstionum 872. 8
lib. vi. rerum humanarum 629. 2. 643. 12
lib. vii. 929. 8
lib. viii. 852. 9
Varro Atacinus in Europa 994. 1
Veranius 441. 1. 523. 2. 524. 2. 554. 3. 650. 5
in libro auspiciorum de comitiis 733. 9
in libro Priscarum vocum 448. 2
Versus antiquus 892. 9
Versus Græcus antiquus 906. 3
Versus Janvalii, Junonii, Minervii 106. 3
Virgilius 87. 3. 209. 6. 239. 3. 271. 1. 471. 10. 545. 8. 581. 7. 919. 6. 971. 10
in Bucolicis 60. 5. 571. 2
lib. i. Georgicorum 919. 6
lib. iv. Georg. 590. 2
lib. viii. Æneidos 887. 7

INDEX

IN FESTI FRAGMENTUM

ET SCHEDAS.

Numeri paginas uncinis inclusas indicant.

Mæniana 168
Magisterare 2
Magistri 3
Magnificius 3
Major consul, prætor 9
Major Græcia 168
Maledictores 3
Malevoli Mercurii signum 9
Malluvium 9
Malo cruce 172
Mamercus 167
Mamers 8
Mamertini 7
Mamiliorum familia 167
Mamphula 169
Manalis fons 5
Manat sol 7
Mancipatus 2
Mane 10
Manes Di 5. 167
Maniæ 167
Manis 10
Manius 170
Mansues 3
Mantare 167
Manticulæ 167
Manubiæ 167
Manui, Inferi di 171
Manum 171
Manumitti 7
Mapalia 171
Marspedis 9
Martius 172
Masculina et feminina vocabula 1
Matertera 10
Materfamiliæ 10
Materiæ 10
Mater Matuta 10
Matrices 10
Matrimonium 10
Matronæ a magistratibus non summovebantur 4
Matronis aurum redditum 2
Matuta 7
Maximæ dignationis Flamen Dialis 4
Maximus minorum Pontificum 9
Maximus Prætor 9
Me pro mihi 9
Mediocriculo 3
Mendicus 10
Mensæ 6 in triviis 7
Mente captus 7
Meritavere 3
Metalli 171
Metaphora 1
Metaplasticos 1
Metonymia 1
Migrare mensa sacra 7
Mihipte 3
Milium 5
Mille 2
Mille urbium populus 7
Minora et majora auspicia 6
Minora templa 5
Minorum Pontificum maximus 9
Minuitur luctus 4
Minusculæ 171
Modo quodam 10

Mœne, mœnia 170
Mœson 168
Mola 169
Molucrum 169
Monile 168
Monstrum 6. 12. 168
Mortis causa stipulatio 9
Mortuæ pecudis corio uti nefas Flaminicis 9
Mosculi 7
Mos est institutum patrium 5
Muger 8
Muli 171
Multa 170
Mullei 170
Multifacere 2
Multifariam 170
Mulus 172
Mundo 5
Mundus muliebris 169
Mundus ter patet in anno 4
Municeps 169
Municipalia sacra 5
Munificior 3
Munus 6
Muri 8
Murrata potio 8
Murrina 171
Murtiæ 172
Muscerda 171
Muta 2
Muta exta 6
Mutæ literæ 170 eas duplicabant antiqui 7
Mutini Titini sacellum 4
Mutire 170

N.

Naccæ 16
Nænia et Næniæ 10
Næniæ deæ sacellum 10
Nævia nemora 18
Nancitor 16
Nanum 26
Napuras nectito 17
Nare 16
Nares 16
Narica 16
Nassa 17
Nassiterna 17
Natinatio 15
Natinatores 15
Natio 15
Navalis corona 11
Navalis porta 27
Navalis scriba 17
Naucum 16
Nave 17
Navia 17
Navis 26
Navitæ 18
Nauscit 18
Naustibulum 17
Nautea 14
Nautia Minerva 15
Nautes 15
Nauti consulatus 23
Nautiorum familia 15
Navus 16
Nebulo 13
Nec 12
Nec mulieri nec gremio credi 13
Neclegens 12
Necunquam 12
Necem 26
Necerim 11
Necessarii, necessarium 12
Neci datus 12
Nectar 13
Nectere 13
Nefrendes 11
Negibundum 14
Negotium 26
Negumate 13
Nemo 12 neminis 11
Nemora 11
Nemut 11
Nep 14
Nepa 14
Nephasti dies 14
Nepus 14
Nequalia 12
Nequam aurum 13
Nequinates 26
Nequinont 12
Nequiquam 12
Nequitum 12
Nervum 13
Nesi 14
Neutiquam 14
Nexum æs 13
Nictare 25
Nictit canis 25
Niger lapis 25
Ningulus 25
Nix 26
Nixi di signa 24
Nobilis 24
Noctiluca 23
Noctua 23
Nœgeum 24
Nomen 22
Non 13
Nonæ 21. 27
Nonarum postridie 27
Non omnibus dormio 21
Noneolæ 23

Nonuncium 22
Nota 24
Nothus 24
Novalis ager 23
Novæ curiæ 24
Novendiales feriæ 26
Noverca 23
Noxa 23
Nuces nuptis 22
Nuces Cerialibus 26
Nuculæ 22
Nudius tertius 19
Numa Pompilius Janiculum habitavit 22
Numella 22
Numen 22
Numera senatum 20
Numere 19
Numero 19
Numerus 20
Numidæ 22 vivaces 26
Nummus 22
Nuncupata pecunia 21
Nundinalis cocus 21
Nundinæ 21
Nuntius 22
Nuper 22
Nupta verba 20
Nuptiæ 20
Nusciosum 21

O.

Ob 27
Ob pro ad 180
Obherbescere 175
Objacuisse 182
Obigitat 175
Obinunt 175
Obmoveto 181
Obnectere 175
Oboritur 175
Ob os 181
Obsalutare 177
Obscum 174
Observasse 175
Obsidionalis corona 176
Obsidio potius dicendum quam obsidium 179
Obsidium 176
Obsonitavere 181
Obstinato 176
Obstitum 177
Obstrudant 176
Ob vos sacro 175
Occare 29
Occasio 28
Occasus 28
Occentassint 29
Occidamus 29
Occisitantur 180
Occisus 28
Occultum 182
Occupaticius ager 30
Ocimum 30
Ocius 29
Ocrem 29
Octaviæ porticus 28
October equus 28
Oculissimum 27
Oculitus 27
Odefacit 27
Offendices 182
Ogygia 28
Olivitam 181
Oluatum 182
Ommentans 175
Opaca 173
Opalia 173
Opi 173 opima 173
Opportune 175
Oppidorum origo 181
Ops 175
Optata hostia 173
Optima lex 179
Optio 179
Optionatus 180
Optutu 173
Orare 179
Orata 32
Oratores 31
Oræ 32
Orba 31
Oreæ 32
Orbius clivus 31
Orca 30
Orchestra 30
Orchitin 30
Orcos 32
Orcum 181
Ordinarium 32
Ordinarius 172
Ordiri 173
Ordo sacerdotum 173
Orestiades 173
Originum libri 179
Oriri 31
Ornatus 172
Ortygia 31
Oscillum, oscillantes 177
Oscines 178
Oscinum 178
Oscos 180
Osculana 178
Osculum 179
Osi sunt 180
Ostendere 180
Ostentas 181

Ostentum 178. 180
Ostiam 178
Oufens 177
Ovibus olim multabantur 181

P.

Pa, et Po 182
Pacionem dicebant antiqui 60
Pacis 40
Palatualis flamen 53
Paludati 61
Pangere 186
Pantices 58
Papiria 42
Parare 43
Parilia festa 54
Parmulis pugnare 48
Parret 41
Parsi 52
Parum 48
Pascales oves 51
Patellæ 58
Patera 60
Pater patrimus 44
Patres 55
Patricii 49
Patrimi 53
Patrocinia 41
Patronus 62
Patrum commune 42
Pavent 60
Pavimentum 52
Pectenatum 186
Pectuscum 186
Peculatus 45. 186
Peculium 57
Pecunia 62
Pecus, pecuum 56
Pedarium 185
Pedem struit 185
Pedes, et pedibus obsitus 185
Pêdestria 54
Pedulla 40
Pedum 57. 185
Pegasum 35
Pelliculatio 51
Penatis 61
Penatores 45
Penetrale 60
Penis, peniculus 40
Pennas 184
Penus 59
Perconctatio 187
Percunctatum 52
Peredia 187
Peregrina sacra 45
Peregrinus ager 53
Peremere 187
Peremptalia 53. 187
Perenne 53
Perfacul 187
Perfines 182
Perfuga 187
Perimit 58
Permutatur 186
Perpetrat 33
Perpetem 33
Persicus portus 33
Persicus 33
Persillum 33
Personata 33
Persuasit 34
Pertusum 51
Pes 51
Pescia 185
Pesestas 185
Pesnis 182
Pestifera 53
Pestifera auspicia 54
Pestiferum fulgur 185
Petauristas 183
Petilam 182
Petimina 183
Petissero 183
Petoritum 183
Petrarum genera 183
Petreia 51
Petrones 183
Petronia 60
Petulantes 183
Piacularia 54
Piacularis porta 186
Piari 186 piatrix 186
Picati 183
Picta toga 184
Pictor Zeuxis 184
Picum 184
Pierides 187
Pietatis ædes 184
Pigere 186
Pilæ 182
Pilates 45
Pilentis 53
Pilum 182
Pinaria 42
Pipulum 62
Pisalitem, Pisanum vocat Nævius 185
Piscatorii ludi 185
Piscatorium 184
Piscinæ 185
Pistum 185
Placenta 35
Plancæ 39
Planta 60 plantæ 39
Plaustrum 39

Plebei Ædiles 39
Plebeiæ Pudicitiæ sacellum 45
Plebeius magistratus 39
Plena sue 47
Plentur 40
Plera pars 40
Plexa 40
Plorare 40
Ploti 47
Ploximum 40
Plurima 182
Plutei 39
Po 182
Pœnas pendere 51
Pœni 50. 57
Pœnita offa 52
Polet 51. 182
Polimenta 43
Pollucere merces 61
Polteo 182
Polubrum 55
Pomœrium 59
Pomonal 60
Pone 57
Pontificale 59
Pontina 42
Popillia 42
Popularia sacra 61
Populi suffragia 42
Porca 35. 48
Porcæ 36
Porci effigies 43
Porcus 48
Porriciam 35
Porta Nævia 18
Portenta 53. 54
Portisculus 44
Portorium 46
Portum 41
Portumnus 51
Possessio 41
Possessiones 49
Postica linea 41
Postliminium 36
Postularia 53
Postumus 48
Potestur 49
Potitium sacrifici 45
Potitus servitute 59
Præbia 43
Præcem 52
Præciamitatores 57
Prædia 48
Prædonuli 52
Præfecturæ 41
Præfericulum 58
Præpetes 54. 182
Præmetium 43
Præmiosa 51
Prærogativæ 57
Præsagitio 63
Præteriti senatores 56
Prætexta pulla 46
Prætextum 53
Prætor 49
Prandicula 60
Presan 60
Pretet 182
Prima aut secunda 53
Primanus 44
Primigenius 46
Priscæ latinæ 49
Pristina 62
Privatæ feriæ 52
Privato sumptu 43
Priveras 62
Priviclio es 182
Pro 38 pro censu 56
Pro scapulis 44
Pro ædificatum 52
Probrum 37. 49
Procedere 51
Procilli, sive præcilli 51
Procincta 58
Proculato 58
Proculiunt 61
Procus 57
Prodegeris 37
Prodicere 62
Prodidisse 52
Prodigia 37
Prodigiatores 37
Prodiguæ 60
Prodinunt 37
Produit 37
Profanum 61
Profestum 61
Profesti dies 38
Profundum 38
Profusus 38
Progenerum 38
Prohibere 44
Projecta sacra 54
Prolato 52
Promellere 62
Promenervat 182
Prometion 182
Promptum 59
Propatulum 37
Properam 61
Properus 37
Prophetæ 37
Propilia 43
Propudi 48
Propriassit 37
Proprius 40
Propter 37
Proptervia 54

Prorsi limites 43
Prorsus 44
Prosimurium 58
Prospices 182
Pro . . . sta 61
Protelare 43
Provorsum 37
Prox 61
Pube præsente 62
Pubes 34. 60
Publica sacra 53
Publica pondera 55
Publici Augures 55
Publicius clivus 48
Publicus ager 62
Pudicitiæ signum 52
Puelli 57
Pueri 47
Puri 60
Pugio 43 pugnus 35
Puilia 60
Pulcher bos 48
Pullaria 51
Pullarium 54
Pullus Jovis 53
Puls 53
Punctatoriolas 52
Punicæ 47
Punici 50
Punicum 38
Pupinia 42
Pura vestimenta 58
Pure lautum 58
Purimenstrio 61
Purime tetinero 62
Puteoli 35
Puteum 34
Putitium 34
Putum 34

Q.

Quadrantal 68
Quadrata 68
Quadrurbem 68
Quæso 68
Quæstores 67
Quam mox 69
Quande 69
Quando stercus 67
Quando Rex 67
Quartarii 68
Quatenus 68
Quatere 69
Quaxare 68
Querquera febris 66
Querquetulanæ 69
Ques 69
Qui hoc 69
Qui patres 64
Quianam 65
Quid nisi 65
Quietalis 65
Quincentum 64
Quinctiliani 66
Quinquatrus 64
Quinque 70
Quinquennales 70
Quinquertium 65
Quintana classis 66
Quintia prata 66
Quintipor 65
Quippe 65
Quirina tribus 64
Quirinalia 64
Quirinalis porta 63
Quirinalis collis 64
Quiris, Quirites 63
Quiritium fossæ 64
Quispiam 64
Quisquiliæ 65
Quod 70
Quoniam 70
Quot 69

R.

Rabidus 82
Rabula 82
Radere 82
Rapi 97
Rasores 83
Rates 82
Ratissima 96
Ratitum 83
Ratumena porta 84
Rava vox 91
Ravi 82
Raviliæ 84
Ravim 83
Reapse 88
Recellere 84
Recepticium 92
Receptus 97
Recinium 84
Reciperatio 84
Recipie 96
Reciprocare 84
Reconductæ 85
Rectæ 85
Recto fronte 96
Redantruare 80
Redarguisse 81
Redemptores 80
Redhostire 80
Redibitum 80

Rediculi 91
Redimiculum 81
Redinunt 95
Redivia 80
Redivivum 81
Referri 97
Refert 92
Refriva fabra 85
Refutare 86
Regalia 97
Regia 87
Regiæ feriæ 87
Regifugium 87
Regillæ 96
Regimen 88
Regium 95
Reglescit 87
Relegati 88
Religio 93
Religiosa 94
Religiosi 97
Religiosus 88
Reluere 89
Remanant 91
Remancipata 85
Remeare 85
Remeligines 85
Remillum 86
Remisso 98
Remora 86
Remorbescat 86
Remores 86
Remulco 86
Remurinus ager 86
Renanciscitur 86
Renovativum 97
Reor 86
Repagula 89
Repanda 81
Repastinari 89
Repedare 89
Repertum 99
Repotia 89
Repudio 89
Repulsior 96
Reque eapse 96
Res conperendinata 91
Resecrare 90
Reserari 91
Reses 90
Resignare 89
Resignatum 93
Respersum 71
Respicere 97
Respici 98
Respublica 96
Restat 92
Restibilis 90
Resultare 90
Retiario 93
Retractare 82
Retricibus 92
Reus 98
Reus 81 stipulando, promittendo 81
Rhegium 79
Rhinoceros 80
Rica 98
Ricæ 85
Rictus 99
Ridiculus 92
Rienes 85
Rigido 95
Rigidum 87
Rimati 86
Rite 82
Rituales 93
Ritus 82
Rivus 81
Rodus 73
Rodusculana 83
Rogat 92
Rogatio 76
Roma 77. 78
Romana porta 72. 78
Romulia 79
Romulus 76
Rosa 90
Roscii 98
Rosea 91
Rubidus panis 71
Ructare 71
Rudentes 73
Rudiarii 73
Rufuli 70
Rumen 79
Rumentum 79
Rumex 79
Ruminalis ficus 79
Rumitant 79
Runa 83
Rupitias 73
Ruri esse 93
Rursus 90
Ruscum 72
Rustica Vinalia 98. 73
Rustum 73
Rutabulum 72
Ruta cæsa 72
Rutilæ 53
Rutilium 72
Rutundam 72
Rutrum 72

S

Sabini 150
Sacella 127

Saccomorum 126
Sacer 128
Sacram viam 100
Sacramentum 152
Sacratæ leges 128
Sacrem 127
Sacrificium 127
Sacrificulus 127
Sacrosanctum 128
Sæculares 138
Saga 130
Sagaces 129
Sagmina 129
Salacia 135
Salaria porta 135
Salaria via 135
Salentinos 137
Salias 137
Salicem 137
Salinam 152
Salinum 137
Salios 136
Salmacis 137
Saltum 112
Salua res est 135
Salutaris porta 135
Sambuca 134
Samnitibus 135
Sanates 130
Sanctum 126
Sanderacam 134
Sanqualis 150
Sarcito 132
Sardi 131
Sardanapalus 132
Sargus 132
Sarissa 128
Saperda 134
Sarpiuntur 156
Sarpta 131
Sarra 131
Sas 133
Saticula 147
Satis 157
Satur 104
Satura 124
Saturnia 132
Saturnii 133
Saturno 150
Saxum 150
Scæna 128
Scævam 133
Scandulaca 139
Scaptensula 139
Scaptia 150
Scelerata porta 143
Sceleratus vicus 142
Sceleratus campus 142
Scenam 139
Scensas 146
Schedia 143
Schœniculas 138
Scitæ 139
Scitum populi 139
Scholæ 153
Scoppus 121
Scorta 139
Scorteum 142
Scraptæ 141
Scriba navalis 17
Scribas 141
Scribonianum 142
Scribtum lapidem 156
Scripturarius 141
Scrupeo 142
Scrupi 142
Scrutillus 142
Scutilum 138
Secespitam 155
Secius 155
Seclusa 128
Sedum 149
Seges 148
Segesta 148
Segnitia 146
Seliquastra 148
Sellæ 151
Semis 102
Semoniæ 118
Senacula 153
Senatores 145
Senis 145
Senium 145
Senonas 145
Sentinare 145
Seplasia 147
Septentriones 146
Septimontio 156
Septimontium 147
Sepulcrum 146
Sepultum 147
Sequamque 156
Sequester 146
Serilla 148
Sero sapiunt Phryges 149
Serpsit 155
Serpula 155
Serra 152
Sertorem 148
Servilius lacus 100
Servorum dies 149
Sesopia 99
Sesterti 154
Sestertii 144
Setius 149
Sex 152
Sexagenarios 143
Sex suffragia 144

Sextantarii 153
Sexus 144
Sifus 147
Signa 146
Signare 147
Silatum 154
Silentio surgere 155
Silicernium 103
Silvii 148
Silus 148
Simpludiarea 144
Sine sacris 99
Siuistræ aves 145
Sinistrum 157
Sinnius 118
Sinunt 146
Siparium 147
Siremps 151
Sispitem 149
Sistere fana 157
Sobrinus 105
Sobrius 106
Sodalis 106
Sodes 106
Solari 109
Solatum 109
Solatur 109
Solea 109
Solemniæ 152
Solida sella 154
Solino 157
Solipunga 110
Solitaurilia 101
Solla 108
Sollers 108
Sollicitare 157
Sollistimum 108
Sollo 108
Solum 108
Sonivium 106
Sons 106
Sontica 151
Sonticum 100
Soracum 106
Sororiæ 105
Sororium 105
Sors 106
Sospes 110
Spara 139
Speciem 154
Spectio 141
Spectu 140
Specus 149
Speres 141
Spetile 140
Spicit 140
Spiciunt 151
Spicum 141
Spinther 142
Spintyrnix 140
Spira 140
Spirillum 140
Spondere 137. 149
Spurcum 156
Squalidum 138
Squarrosus 138
Stagnum 124
Stalagmium 125
Stata sacrificia 152
Statuliber 124
Status 124
Stelionem 122
Stellam 157
Stellatina 150
Stellatinum 150
Stercus 152
Sterilem 126
Stipatores 157
Stipem 105. 122
Stipes 123
Stiricidium 151
Stirpem 122
Stlata 122
Stlembus 122
Stolidus 125
Strenam 121
Strigas 123
Strittavum 123
Struere 120
Strues 120
Strufertarios 103
Struices 120
Strutheum 121
Stultorum 126
Stuppam 125
Stuprum 125
Stura 125
Suad ted 157
Suasum 112
Subacti 118
Sub corona 116
Subditus 150
Suberies 103
Subices 113
Subjectis 113
Sublesta 103
Sublicium 102
Sublimavit 116
Sublimen 116
Sublucare 156
Subrumari 116
Subscudes 115
Subsilles 115
Subsolaneæ 115
Substillum 115
Subuculam 117
Sub vineam 119
Sub vitem 118

Sub vos placo 117
Suburam 117
Suburana 111
Succenturiare 116
Succerdæ 111
Succidanea 111
Succingulum 111
Succrotilla 110
Succusani 111
Sudum 103
Sufes 118
Suffibulum 155
Suffimenta 155
Suffiscus 117
Suffuerat 156
Sugillatum 111
Suillum 120
Sulci 112
Sultis 109. 149
Sum 108
Summanalia 156
Summissiorem 152
Summussi 107
Suopte 120
Supa 119
Supellectilis 104
Supercilia 114
Supercilium 113
Superescit 112
Superstites 113
Supervacaneum 102
Supervaganea 114
Supparum 147
Supparus 119
Suppernati 114
Supplicia 118
Supplicium 118
Suppremum 114
Suppum 100
Surium 107
Surregit 106
Surum 106
Sus Minervam 120
Suspectus 119
Sutelæ 119
Sutrium 119
Sycophantæ 111

T.

Tabellis 188
Tabem 187
Tabernacula 164
Tabernariarum 159
Tablinum 164
Tædulum 189
Tænias 189
Tagax 188
Tages 188
Tagit 164
Thaleæ 188
Talassionem 158
Talassium 158
Talentum 188
Talio 190
Talipedare 188
Talus 188
Tam 188
Tama 189
Taminia 188
Tamne 188
Tam perit, quam extrema faba 190
Tandem 189
Tappete 158
Tappula 190
Tarpeiæ 190
Tarquitiæ scalæ 190
Tatium 189
Tauras 159
Tauri verbenæque 189
Taurii ludi 158
Taurorum specie fluminum 190
Taxat 164
Taxatio 164
Tela 192
Temetum 191
Teminare 191
Templum 163
Tentipellium 191
Teres 191
Terentum 158
Teretinatibus 191
Tersum diem 191
Tesca 163
Tibicines 160
Tigillum sororium 192
Tignum 192
Tintinnare 191
Tyria maria 161
Thymbræus Apollo 164
Todi 159
Togatarum 159
Tolenno 164
Tolerare 164
Toles 164
Thomices 163
Tongere 163
Tonsa 163
Tonsilla 163
Topper 160
Torrens 160
Torreri 161
Torvitas 161
Torum 161
Toxicum 162
Tribunicia 158
Tributorum conlatio 191

Trientem tertium 190
Tripudium 191
Tubos 159
Tueor 162
Tuguria 162
Tullianum 164
Tumultuarii milites 162
Tumulus 162
Tuor 162
Turannos 161
Turbelæ 161
Turma 161
Tuscos 162
Tuscum Vicum 162
Tutulum 161

V.

Vacerra 194
Vagor 195
Vagulato 195
Valgos 195
Valvoli 195
Vapula Papiria 194
Vastum 193
Ve victis 194
Vecores 194
Vectigal 193
Vegrande 194
Ventabant 196
Vergiliæ 193
Vermina 195
Vernæ 193
Verticulas 193
Veruta 195
Viæ publicæ et privatæ 193
Viere 195
Viget 192
Vigintiquinque 193
Viminalis porta 196
Vindex 196
Vindiciæ 196
Vineæ 196
Vivatus 196
Vividus 196
Unciaria lex 196
Ungulus 195
Voisgram 193
Vota nuncupata 21
Uruat 195

EXPLICIT SEX. POMPEIUS FESTUS.